Berosi sacerdotis CHALDAICI, ANTIQVITATVM LIBRI QVINQVE,

Cum commentariis Ioannis Annii Viterbensis sacræ Theologiæ professoris, nunc primum in antiquitatum studiosorum commoditatem, sub forma Enchiridii excusi & castigati.

Reliquorum antiquitatum Authorum catalogum, sequens indicabit pagella.

ANTVERPIÆ.
In ædibus Ioannis Steelsii.
M. D. XLV.

Chaucy.

QVÆ HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Fol.		
4	Berosi de Antiquitatibus totius orbis,	Lib. V.
94	Manethonis supplementa ad Berosum,	Lib. I.
109	Xenophontis Æquiuoca,	Lib. I.
124	Fabij Pictoris de aureo sæculo,& origine vrbis Romæ,	Lib. II.
146	Myrsili de bello Pelasgico,	Lib. I.
158	M. Catonis fragmenta de Originibus,	Lib. I.
191	Antonini Pij Cæsaris Augusti Itinerarium,	Lib. I.
199	C. Sempronij de diuisione Italiæ,	Lib. I.
214	Archilochi de Temporibus,	Lib. I.
218	Metasthenis de iudicio temporum, & annalium Persarum,	Lib. I.
223	Philonis historici Hebræi, Breuiarium de Temporibus,	Lib. II.
245	Ioannis Annij de Etrusca simul & Italica Chronographia,	Lib. I.
251	Cl. Marij Aretij viri Patricij Syracusani, de situ insulæ Siciliæ,	Lib. I.
282	Eiusdem dialogus, in quo Hispania describitur,	
290	Ioannis Annij de primis temporibus, & quatuor ac viginti regibus Hispaniæ, & eius antiquitate,	Lib. I.

Eorum quæ in
HOC OPERE
TRACTANTVR,
INDEX.

A.

ABas Tuſcus, Folio 97.249
Abiut 242
Abrahæ ortus & repromiſſio, 292
Abrahæ mors, 52
Aboriginũ triplex genus, Folio. 177 Vnde ſint dicti, 43
Abotinus, 21
Academia prima, 119
Achæi, 148
Adam, 26.227
Aduenæ, 43
Adula, 31
Ægyptius rex, 94
Ægypti nomina, 94
Æmylia, 208
Æneas in Italiã venit, 166
Æſar, 187 190
Ætas, 112 151
Ætas aurea, 2.125.250
Ætates longæuorum, 52
Aius deus, 163
Alba & Aleba, 12.140.169
Albina, 12
Albula, 167
Alemannus, 49
Alemanni, & eorũ in prælio clamor, 82
Alexander ſextus, 100
Allobrox, 90
Alpes, & earum diuiſiões Folio 200
Alſea & Aliſera, 75
Alſium, 182.194
Alteus, 81
Altadis philoſophia, 77
Anca, Inca, & Vnca quid denotent, 79
Annij, 248
Anitinus, 21
Annus, 212.249
Annus Ibericus & Chaldaicus, 112 & 113
Antiochi plures, 238
Antichriſtus, 139
Anthropophagi, 6
Anubis, 65
Apenini diuiſio, 202

Apis 127.166
Apis in Italiam venit 250
Apteras 127.167
Apua. 197
Ar particula 181
Arabiæ tres 31
Aramea 12.161
Aramei 291
Araxes flu. 11
Araxa prifca femiuipera, Folio 19
Araxa iunior 19
Arba 120
Arbores confanguinitatū Folio 14
Arca Noæ quando facta. Folio 9
Arcenna 183
Archas 151
Archilochus 114
Aræ Mutianæ 184
Aretium 27.165
Aretia 27. 64. 165
Argiletus 133
Ariminum 174
Aristotelem carpit 5
Armatritis 62
Armonia 87
Arnus 76
Arno 181
Artaxerxes 60
Aruntes 176
Arunti veteres 185
Aruntini 250
Afcalon 118
Afidonia 182
Affyrius 37
Affur 16
Afterius 95
Aftrolabium 114
Atalaa feu Atalanta. 83
Atalanta 97
Atalantides 85
Atlantes tres 83
Atlas Italus 82.296
Atlas 28
Attiani 164
Atrij 248
Atos 91
Atus 151
Atus caftratur 92
Augures Etrufci 90
Aurea fæcula 125.250
Auruni, Aurunti, & Arunci 56
Aurunus 186
Aus. 57
Aufones 57.147

B.

Abel. 29
Babylonia 35.250
Babyloniam Saturnꝰ ædificauit 29
Eft tetrapolis 31
Bactri. 128
Baleus 60.69
Bantes 249
Baracel,id eft,lictor 140
Barcozban 239
Bardi. 57
Bardus 64
Baris 9
Bætus 62,293

Bætica. 62. 293
In Bætica esse Elisios campos 62
Belochus 121
Beligici seu Belgici 86
Bencozban 239
Bergomenses 174
Berosus & eius opus 1
Berosi laus. Ibidem
Bianor & Bianorum 208
Blascon 83. 84
Blere 185
Boarium forum 137
Bononia 173. 249
Brigus 55. 292
Britones 36

C.

CA, syllaba 147
Caballarij 213
Cacus 74. 290
Cadmi 95. 118. 133
Cadossenæ 67
Caiæ Etruscæ 211
Calixtus tertius 100
Calumbum 154
Cam 26
Cambo 86
Cameses 26. 166. 177. 212
Camerini 212
Camerena 43
Camillus 185
Canones veritatis indagandæ 149
Capena 184
Capilli lanæ 140
Capilia 193
Capitolium 129
Capitolij nomina 131
Capua 102
Car 165
Carriara 165. 195
Caryn. 163
Carmentalis porta 131
Casperula 50. 205
Castrum nouum 199
Cato cur scripserit 158
Catonis de Græcis literis vaticinium 5. 158
Cecinna 190
Cæculus 100
Cellæ 193
Cælus pater 109
Cælum & eius filij 26. 27
Cælius 198
Cælicolæ 50
Celtus. 70
Cenomani. 63
Cercinum 178
Cære 195
Ceres & eius aduentus in Italiam 30
Ceruisia seu Ceruosa. 70
Chaldæorum veritas 4
Chaos 13. 225
Chronici recipiendi et reijciendi. 219
Chyriatharba. 120
CHRISTI genealogia. Folio 223. 242
Chryseus 64
Cybeles quæ sit 92
Cybeles plures 92
Cydnus 63

Cymba, 79
Cyminium, 197
Cyminium lacum quomodo effoderit Hercules, Folio 73
Cyminus lacus, 104
Circus maximus, 144
Ciuita castellana, 131
Clusium, 186. 198
Colles Romæ, 143
Coloniæ primæ in Italia, Folio 28
Columba, 118
Columbæ gladius 48
Columna Isidis, 48
Columna Osiridis, 53
Comenses, 174
Comerus, 30
Comitium, 138
Concordiæ ædes, 144
Condi, 188
Conflagrationum caussæ, Folio 59
Constellationum genera, Folio 88
Confutius, 13
Contestani, 96
Conuenæ, 43
Coryban, 90
Coritus, 49. 84. 127
Cornuetum, 178. 195
Corsica, 108. 291
Cranus & Crana, Folio 44. 54. 139
Craniza, 54
Crepida, 68
Croton, 187
Cumæ, 210
Cunichium, 47
Curichianum, 50
Curetes, 21
Curis, 205

D.

Dagon, 48
Dalmatia, 32
Dardanus, 91
Dardanus priscus, 86
Eius contentio. 89. 297
Dauid filij, 230
Deabus, 21 64
Delphinorum gesta, 151
Dei antiquorum, 13
Deos parietibus non contineri, 70
Desolationis anni, 235
Deucalion, 89. 151. 190
Dextrum & læuum, 118
Diluuia quinque 1. 8. 115. 160
Dynastiæ Ægyptiorum, 105
Dionysius, 46
Dionysium Halicarnasseum taxat, 58
Dirce, 118
Dyrim, 162
Dis Gallorum deus, 42
Dryudæ, 55
Draco, 73

E.

Anus, 127
Ebal, 169
Eban, 169
Elbius, 189. 248

Electrum

Electrum, 21
Elyh, 224. 241
Eniani, 148
Ennon, 111
Enoch propheta, 6. 8
Enos vrbs 7
Entellia vrbs 194
Erycis portus, 193
Epyrus 32
Erichthonius 96. 298
Erichtheus, 96
Eridanus fluuius 20
Eridanus dux 63
Erythrus 299
Etruria, 78
Etrurię nomina, 78
Euander 299
Euangelistarum concordia, 241
Euocatio deorum, 213
Eusebíj error, 216. 221
Ex præpositio, 125

F.

Farris & vini vsus, 126
Fasces, 13
Faula puella, 74
Faunus 59. 103
Felsina, 209
Felsinus, 249
Fidius, 50. 205
Flaminia 209
Florentia, 165
Florentini 165
Forum Romanum, 137
Forum cellę 195
Forum nouem pagorum, Fol. 196
Forum Cassij 197
Francus, 106
Fusta nauis 79

G

Gades 78
Galathes 74
Galathas, 101
Galathæ Asiani, 75
Galeritus 138. 141. 198
Galli nouerunt literas antequam Græci, 37
Galli Vmbri 115
Galli veteres in Italiam traiiciunt, 173
Gallorum origo 53
Noia appellatiua 78
Galli cybelis 92
Gambriuius 65
Ganges 50
Gargoris 300
Genealogiæ interminatæ, Fol. 242
Genius 163. 180
Genua 180. 194
Geriones, 65. 294
Gera 21
Germallia 137
Germanorum præstantia, Fol. 15
Origo, 53. Mores 57
Nomina 78
Gerunda 64
Gymnasia Gallorum 53

Glaucus 104
Gordianus mons 11
Gorgonides 67
Gothi 291
Græcostasis 144
Græcia mēdax in hist. & in Philosophia 4.159
Græcorū inter se dissensio Folio 5
Græci notantur 167
Gulni Ial 61
Gumbriuius 65

H.

HArba 122
Hebron 14.120
Helerna 139
Hercol 21.181
Hercolani 78
Herculis nomina 181
Herculis facinora 294
Hercules Libyus 21.183
Hercules Italus 149
Hercules Alceus pyrata, & Græcus 72.299
Hercules Ægyptius 74
Hercules in Gallia Alexiam condidit 75
Hercules vbi perfunctus sit laboribus 77
Eius sepulchrum 78
Herculis anni et mors. 102
Herodis regnum 239
Herminones 57
Hesperiæ 80
Hesperus 132.149
Hiarbas 56
Hispalus 294
Hispanus 295
Hispani priusquam Græci nouerunt literas 113
Hispanorum origo & literatura 290.293
Hispellum 199
Histria & Hister 171
Homeri octo 114.217
Homeri patria & sepulchrum 216
Homerus expoliuit literas 218
Horchia 64

I.

IAcob & Elyh 241
Iacl 7
Ial 61
Ianiculus collis 143
Ianineus portus 118
Ianua 127
Ianus qui & Noa 25.127 161.220.
Iani tempora 126
Iani plures 131
Ianus à Romulo sist. 138
Iani proles 154
Ianus primus deorum dictus Oenotrius 25.166
Iani patria & quos physicam docuit 189
Ianus iunior, Mars, & Latinus 99
Ianus cur sit Oenotrius 25
Iani ætas 52
Iapetus 28.30
Iassus 297

Iasij plures 86.87
Iberus fluuius 47
Iberi 47.291
Idololatria prima 42
Iebus 121
Iellus 248
Ignis è radiis solis exceptus 27
Ile 225
Ilex 14
Ilus 101.299
Imeneus 45
Indigenæ 43.154
Inuus 26.45
Io 48.74.87
Ioakin 224.240
Ioachim. Elyh 233
Ioas trinomius 233
Ioppe 14.118
Iosephum taxat 239
Ioseph quid ad genealogiam Christi faciat 142
Isaac ortus 292
Isis 48.58
Ister 31.171
Italantides 85
Italiæ nomina 81
Italiæ antiquitas 160
Italię diuisio 200
Italus 127
Italiæ primæ colonię 28
Iubal, Iubalda, Iubelda. Folio 35.51.292
Iuliani in euangelistas obiecta & responsiones adea 123
Iuppiter iustus 172

L.

LAcus Curtius 134
Laertium taxat 36
Laomedõtis cędes 73
Lapides compluti 203
Larius 207 Larthes 61
Larthenianum 183
Latinus 207.249
Latij fines 210
Latium 82
Legalia pręcipiẽtes 243
Lemannus 99
Leo Ligurũ insigne 181
Lestrigon. 151.250
Lex quando data 228
Libyssus campus 233
Liburnus 79
Licurgi cædes 64
Liguriæ termini & partes 180
Ligurnus portus 193.203
Ligur 62.203
Linguarum & gentium distinctio 15
Lyris fluuius 210
Literę fuerũt apud Hispanos & Gallos antequã apud Græcos 42.113
Literæ Etruscæ 155
Literarum antiquitas 16
Literæ in Gallia 42
Liuius taxatur 139
Liuij liuor in Tuscos folio 139.198
Lomninia 65
Lombardi 207
Longbardi 207

Longo, 62
Loocibuti, 195
Lucanus poëta declaratur in quodã loco 116
Lucas, 223
Luca, 196
Lucenses ad Parrhisios Folio 66
Lucumones, 61
Lugdus & Lugdunũ, 82
Ludouici, 82
Luna, 165
Lusus, 90.197
Lusitania, 90.197

M.

Machabæus, 137
Macedonia, 32
Macedo seu Macedõ 65
Magdel, 47
Magog, 17.47
Magus & Magum, 47
Malot, 58.62
Mamitus, 81
Manethon & eius scripta folio 94
Mannus, 19.49
Manto, 168
Mantua, 173
Maont & Mont, 56
Maria mater domini 240
Maro rex, 64
Mars q Ianus Iunior 99
Marsi, 61
Maseas, 215
Massus, 249
Mattheus apostolus 223
Maurus, 28
Mecœnatis pater, 190
Mecœnas mollis, 190
Mediolanum, 173.209
Mellicola, 300
Menippus, 190
Menodorus, 190
Mercurius trimegistus 33
Mesia sylua, 183
Mesiæ, 32
Mesopotamia, 29
Metasthenis liber, 218
Metamorphosis Ouidiana vnde sit sumpta, 3
Mezentius, 105.106
Min, 28
Minerua, 29
Mineruę multę, 46
Minio, 197
Minoes, 97
Myriadam, 23
Mon & Mont, 56
Mons phlisco, 185
Montaurus, 56
Morges, 84.127
Morgetes, 85.248
Moria, 121
Monachus, 181
Moses magus, 91
Mundi origo, 160
Musarna, 76

N.

Nannetes, 102
Narbo, 80
Narnia, 199

Nathan

Nathan, 230
Natire & Naticare, 163
Nicea, 108.194
Nicius, 108
Nicolaum de Lyra taxat folio 15.121.224
Ninus qui bella induxit primus, 41
Nominũ imponendorũ rebus perpetuis causæ precipuę tres, 33.169
Nomen arcanũ Romę & eius plura noia, 86
Noa 23.119
Noa gigas, 9
Noa astrologus, 9
Noæ nomina, 13
Noæ vxor, 15
Noa in Italiam quo tempore venerit, 43
Noega & Noela, 43
Nouaria, 174
Nuetum, 178

O.

Ochus, 250
Ocnus, 103
Ocra mons, 201
Ocrea & Ocriculũ 199
Oenotria ab Iano Oenotrio dicta, 80.81.147
Oenotrius Ianus 80.146
Ogyges Noa, 220
Ogyges priscus, 14
Olanus, 249
Olympias, 247
Olympus, 114
Olympi plures, 69
Origo mundi, 160
Origo hominum, 161
Origo Germanorũ Gallorũ & Hispanorũ 51
Orithyia, 96
Orobij, 174
Oropitum, 148
Oscus, 100.178
Osyris & pater eius atq; cognomina, 20
Osyris Italiam liberauit à gigantibus, 66
Osyridis expeditio & epitheta, 68
Ouidium taxat, 140

P.

Padus, 63.174.207
Palatua, 30
Palatuus, 56.298
Palentia, 298
Palensana, 60.59
Palladium, 49
Pan, 39
Pannoniæ, 32
Para, 112
Paratussa, 145
Parazolum, 208
Pathisij, 96
Paris ad Protea,. 96.116
Parma, 208
Paulum apostolũ carpentes taxat, 244
Pelasgi quãdo Turrenos ceperint, 151

Pelij

Pelĳ 148
Persę 60
Perusia 58
Phaeton 10. 59. 60. 171. 180.
Phaetontis coloniæ 59
Phalaris 183
Phaliscanum 183
Phalisci 193
Pherentinates 178
Pharitiana 194
Phescen & Phescennium. Fol. 183
Pheregenæ 163. 193
Phesulani 165
Phylarcha 112
Philosophia à Barbarisnō à Græcis orta 36
Physicam docuit Ianus Fol. 189
Phlegræus campus 66
Phœnicia 14
Phœnix primus 97
Phorcus 67. 151
Phoronei 111
Phul 221
Picus 90. 102
Pilia 147
Pipini 107
Pyrgus 195
Pyrenei 69
Pyrpiniana regio 70
Piseus 108 Pisi 147
Pistius 50
Pistorium 187
Pythagoras nō docuit primus Tuscos 104
Pœninus 201
Politorum 197
Populonia 209
Porcus 67. 194
Porthmeus 67. 152
Prometheus 116
Promissionis terra 31
Proteus, 2. 117
Proto 193
Prutus. 19

Q

Quirites 49

R

Ranses 100
Razena. Razenua Fol. 154
Razeni. Razenui 45. 139.
Regina 93
Regulus & Rex 136
Regum & regnorū in Italia durationes 248
Regulæ approbandorum historiographorū 219
Resurrectionem mortuorum negantes 242
Rheæ nuptiæ 43
Rhemi in Gallia 205
Ryphei 31
Roma 249
Romæ incrementa 131
Romæ origo 179
Nomen arcanum 86 214.
Roma instituta 83
Roma instaurata 83
Roma cū Moyse orta. 84

Romus & Roma 99. 198
Romanessus 85. 86. 90
Romaniola 209
Rosetum 196
Ruinę Troię 146
Rusellæ 165

S

S Litera in c versa 76
Sabatius 45. 50
Sabatina tribus 145
Sabelli & Sabini 205
Sabus 50. 51. 205
Sacerdotes 231. 243
Saga 12. 24. 161. 205
Sagalbina 12. 169
Saguntus 36
Sais 20
Saleumbrona 153. 198
Sale 23. 149
Salem 121
Salona 32
Samnites 205
Samothes & Samothei 36
Samus Melchisedech 53
Sandaliothis 67
Sangni, Sãctus, Sãgtus, Sagnini 12. 50. 178. 205
Sara 122
Sardanapalus 220
Sardinia 67
Sardiniani 182
Sarronidæ 53
Sarmatę 31
Saturnus 45. 119
Saturnus auarus 45
Saturnus qui ad Ianum venit 117 Inferos petit 118. Eius æras 127
Saturnus homo 33
Saturnus Ægyptius 40
Saturnus Caspius 45
Eius inuenta 50
Saturni Sabatij mors 52
Saturni quatuor 42
Saturni tres in Italia 100
Saturnia 50. 128
Scyllę 104
Scribæ 243
Scythia & Scytharum antiquitas 12
Sem Melchisedech 15
Semiramis 2. 48. 118 128.
Semipater 205
Sempronij opus 199
Sena 186
Senaculum 144
Senes 237
Sennaar 29
Sentinates 186
Sepulchrum Herculis 78
Sferus 89 Sic 297
Siceleus 296
Sicanus 250. Sicorus 296
Siculus 82. 297
Siculi primi incoluere Romam 82
Siculorum duplex genus in Italia 84
Siculi in Aborigines mouent 89
Sidones 195

Signa inuenta, 100
Syluius 106
Sion, 121
Sypus 21
Syriæ diuiſio 118
Soca et Socor 79
Spareti 89
Spyra, 173
Spoletum 199
Stic particula 83
Suburra 143
Suæui & eorum priſca religio 70
Suia, 163
Suſa 79
Sutrium 184

T

TAges 58. 61
Tagus flu. 61. 293
Talmud inuentor, 9. 243
Tarchon, 96. 102
Taracona 291
Tarceſſij, 21. 68
Tarpeia arx 129
Tauriſci, 172
Tauriſium, 202
Teglar. 221
Telchines 37
Terræ diuiſio quomodo ſit facta, 28
Teſta, 96. 298
Teutanes 80
Teutones 80
Thermæ Stygianæ 195
Tybris 163. 168
Tyberis 103
Tyberinus 163. 168
Tibulli locus, 210
Tigullia 194
Tyle, 92
Tylauentum, 202
Typhon 71
Titanes 19. 71. 119
Titanis 19
Titea vxor Noæ 15. 92
Togorma 61
Torebus 157
Toruus 97
Toſpiades 21. 22
Triton 96
Trometes, 144
Troiæ ruinæ, 146
Troitum 184
Tros, 98. 298
Tubal, 7. 42
Tubalcain, 7. 290
Tubę inuentor, 108
Tulſa 196
Tuyſcon 19. 31. 49
Tuſciæ fines, 91
Tuſci vnde dicti, 96
Tuſcus vicus et Tuſci turba impia vici, 133. 138. 142
Tuſcum 76
Tuſcus amnis 168
Turnus, 106
Turrhenus 189
Turrenia et Tyrrhenia eadem & Etruria, 148
Turrhenorum ſeu Tyrrhenorum laus 108. 154
Turrenorum dij, 155

Turſena turrita tetrapolis Fol. 156. 196

V

Vadimon, 117. 122
Valentia 99. 298
Valachiæ, 32
Vandali, 78
Varentanum 197
Vaticanus & Vatire, 163
Veibenus, 249
Veij, 148
Veientes, 131
Veientum, 197
Veiuza & Veiuzi, 92
Velabrum, 142
Vellia, 137
Veneti 63. 171
Venus, 118
Vercellæ, 174
Verona, 208
Vertumnus, 117
Vetuletum, 122
Veſta vxor Noæ, 15. 26. 49. 92.
Vibennus 98
Vicus Tuſcus 138
Vini vſus 126
Virgilij locus declaratus Fol. 129.
Vitæ longitudo quibus et quare data ſit, 9
Vlai, 170
Vmbria, 153
Vmbri priſci 175
Vmbro 197
Vnca, anca, inca 79
Vnigenitus quis ſit 230
Volaterræ & Volaterrani Fol. 164.
Volcen 164. 196
Volcentini 178
Volſci, 101. 210
Volſina 165. 198
Volturna, Volturrena, Volturnum 122
Volturnus 205
Vrcoa, 19
Vrſini & Vrſentini, 178 188.
Vulcanus 249
Vuſetini 188

X

Xanto 20
Xenophon & eius opus, 109
Xerxes 60

Z

Zanedrim 236
Zor, 39
Zoroaſt, 26
Zoroaſtes, 54

FINIS.

TYPOGRAPHVS
LECTORI.

SI Antiquitatibus delectaris candide Lector, legito Berosum & alios Beroso hoc in libello adiunctos, qui mira breuitate, varia multis adhuc incognita & obscura, lectu tamen dignissima, narrarunt: quæ Annius sacræ theologiæ professor Commentariis suis, non indoctis, declarauit.
Vale.

Ioan. Annij Vi=
TERBENSIS SACRÆ
theologiæ professoris, In quinq; libros Berosi

PRÆFATIO.

EROSVS fuit patria Babylonicus, & dignitate Chaldæus, vt Iosephus contra Appionem grammaticum, & in primo de Antiquitate Iudaica significat. Fuit ergo sacerdos, quia eundem gradum in sua republica tenent Chaldæi, quem sacerdotes in Ægypto, vt asserit in.iij.lib. Diodorus Siculus. Quare fuit notarius & scriba publicus, quia penes sacerdotes solos erat publica fides annalium, temporum gesta & regum, vt author est Metasthenes in libro de iudiciis temporũ. Quamobrem omnẽ Chaldaicam defloruit historiam, & tanquam publicæ fidei notarius transumpsit omnia tempora & antiquitates in quibus diluuij, quod antecessit Ninum, meminit, nominans etiam Noam & filios eius, vt in eisdem libris asserit Iosephus. Et propterea tanquam fidelissimo & publico antiquitatum transsumptori fides publica datur, & ipsum solum sequuti sunt Persæ in Monarchia Assyriorum temporibus, vt idem Metasthenes author est, & nos in commentariis super eundem Metasthenem exposuimus. Floruit autem Berosus ante Monarchiam magni Alexandri, quia idem Metasthenes sacerdos Persa florens in principio Monarchiæ Alexandri ipsum sequutus est in tẽporibus Monarchię Assyriorũ. Calluit item Berosus Græcam linguam, & docuit Athenis disciplinas Chaldæas, præcipuè Astronomiam, in qua cęteros anteibant Chaldęi, adeo vt teste Plinio in naturali historia, Athenienses illi statuam inaurata lingua, in publico Gymnasio po-

Berosus.

Berosi laus.

A nerent,

nerent, ob diuinas eius prædictiones. Caussa scribendi & transumẽdi has chaldaicas traditiones fuit, quia Græci solum vsq; ad Phoroneum Priscum regẽ Græciæ attigerãt, & quidem commixtis multis antiquitatum erroribus. Et inuentis literis apud Babyloniam ante hunc Phoroneum annis septingentis & amplius, teste Plinio in.7.naturalis historiæ cap.vlt.cogebãtur Athenienses credere, vti ibi credit Plinius, vsum literarum fuisse æternum, & literas Assyrias semper fuisse. Quamobrem ab eodem Beroso edocti sunt in hac transsumptione breuissima, quid de temporibus & antiquitatibus haberẽt Chaldęi, penes quos semper fuisset vsus literarum. Diuidit autem hunc librum Berosus in quinque libros. In primo tradit, quid Chaldæi scribant, de temporibus ante primum diluuium. In secundo de Genealogiis primorum deorũ, id est, ducũ post diluuiũ. In tertio docet antiqtatẽ Iani patris, quẽ & Noam nominat. In quarto, de antiquitatibus regnorum totius orbis in communi tradit. In quinto, singula explicat. Titulus huic libro est, Defloratio Berosi Chaldaica. Modus est orientaliũ, vt breuem & publica fide transsumptam narrationẽ, vocent deflorationem. Vnde et Iosephus in primo de antiquitate Iudaica scribẽs: Berosus, inquit, Chaldæus, omnẽ Chaldaicam deflorauit historiã, in qua vt cõtra Appionẽ asserit, nominat diluuium, Arcam, Noam, et filios eius.

PROOEMIVM.

Diluuia.5. BErosus in primo libro tradit, quid antecesserit primum diluuiũ. Nam quinq; fuerũt diluuia, vt author est Xenophon in libro de æquiuocis. Et vnumquodq; á particulari suo loco nomen habet, excepto primo notato sub Ogyge Phœnice, quod antonomasice inundatio terrarũ dicitur, quia omnes terras diluit Secundũ fuit Niliacum sub Prometheo Ægyptio Hercule, vt Diodorus in primo loco indicat. Tertiũ fuit Atticum sub Ogyge Attico, quod ab Athenis in Asię littora inundauit, vt Samothraces tradunt, & Diodorus in.6.lib.scribit referens & illud Samothracum in-

fame mendacium de nuptiis Cadmi, post quas voluerunt fingere fuisse conditam Dardaniam. Quartũ fuit Thessalicum, solum circa Parnasum vna hyeme sub Deucalione, vt Aristoteles in. 1. Metheorũ scribit, & Xenophon in libro de æquiuocis confirmat. Et tamẽ Grecia mendax audet eam in historia quasi inundationem terrarũ fingere. Quintum fuit Pharaonicum, vbi nunc Alexandria Ægypti sub vate Proteo, vt Lucanus in vltimo libro insinuat, & Xenophon tradit, & nos in commentariis eius ad longum explanauimus. Et vt idem Xenophon ait, & Solinus in collectaneis dicit, á primo diluuio nouimestri notato sub Ogyge Phœnice, vsq; ad Deucalionẽ, fuerũt anni septingenti, id est, ducenti quadraginta nouem ante Ninum, licet Cato in secundo fragmento originum dicat, ante Ninum præcessisse inundationem terrarũ annis ferme ducentis quinquaginta. Et totidẽ Fabius pictor dicit de origine vrbis Romę. Sed vnũ annum addunt veriusq; Solinus, Xenophon, & Archilochus tradunt, quia vt idem Xenophon & Archilochus tradunt, Deucalion ortus fuit secundo anno Sphæri regis Assyriorũ, á quo retro supputando in Eusebio & Beroso vsq; ad principium Nini, sunt anni vnus & quinquaginta supra quadringentos. Quare residuum septingentorũ, erunt anni. 9. & 40. supra ducentos, quibus Ninum antecessit inundatio terrarũ. Ex his probatur irreuincibiliter á tempore demonstrato á Solino et propriis Epithetis Iani, eundem fuisse Ogygem, Ianum & Noam. Nam qui prefuit primo diluuio ante Deucalionẽ annis. 700 & pater antiquissimus deorum & hominũ post diluuium, fuit nomine proprio dictus Noa. Porrò ante Deucalionem annis. 700. prefuit diluuio Ogyges cognomine, quia sub eo notatũ fuit primum & nouimestre diluuium, & ad idem Iano epithera propria Noæ á Latinis tribuuntur, vt á Iuuenale & Propertio tribuitur ipsi regnũ aurea ætate quę præcessit Ninum, et q; sit antiquissimus pater diuum, vt in præcedentibus pluries produximus. Quare iidem & eodem tempore

sunt Noa, Ogyges, & Ianus. Sed Noa fuit proprium,
Proteus. Ogyges vero Ianus & Proteus. i. Vertumnus sunt solum prænomina eius. Ponam tamen hoc loco singulorum dicta de temporibus ante Ninũ. Fabius Pictor
Ætas aurea. de origine vrbis Romæ. Aurea inquit ætas cœpit sub Ogyge ante Ninum annis circiter ducentis. 50. & eam primus omniũ Ninus vitiauit. Cato in secundo fragmento de originibus: Italiæ inquit origo splendidissima fuit, tum tempore, tum origine gentis. Et narrata
Columna Semiramidis. dissensione inter Chaldæos & Scythas de origine orbis, hęc subinfert. Inter vtrosq; conuenit ante Ninum circiter annis. 50. & ducentis, quibus durauit aureũ seculum, terras fuisse inundatas, hoies porrò in Scythia saluatos, & ex his venisse Ianum cum Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbrorũ. Hi quidem ex Latinis authoribus, porrò ex Græcis Xenophon in libro de æquiuocis: Ibetis inquit annus vt plurimũ quattrimestris est, Chaldæis vero econtra semper solaris, nisi in antiquitate disciplinarũ qua semper vtũtur menstruo. In cæteris eo pacto annos intelligunt, quo Semiramis in colũna ita excidit. Mihi pater Iuppiter Belus, auus Saturnus Babylonicus, proauus Cur Saturnus Æthiops, Abauus Saturnus Ægyptius, Arauus Cęlus, Phœnix, Ogyges. Ab Ogyge ad meũ auum, sol orbem suũ circumlustrauit semel, ac tricies & centies. Ab auo ad patrem, sexies & quinquagies. A patre ad me, bis atq; sexagies. Columnam, templum, statuas, Ioui Belo sacero, & eius matri Rheæ in hoc Olympo, Semiramis dicaui. Ex hac inscriptione prædicti anni ducenti. 49. colliguntur. Totidem assignat Archilochus in Epitheto temporũ super quem cõmentaria confecimus. Sed non modo ducentos quadragintanouem annos ante Ninum assequuti sunt posteriores Græci, verumetiã 700. & amplius. Quod & Plinius in. 7. naturalis historiæ cap. vlt. indicat. Hanc enim propositionẽ assumit. Assyrias literas semper fuisse arbitror. Hanc autẽ probat, quia literæ Ægyptiæ quę antiquissimę habentur, longe post Assyrias fuerunt, nec Assyriarũ inuenitur

principium & author ficut Ægyptiarum. Hoc probat à Phoroneo antiquiſſimo rege Græciæ, qui teſte Xenophonte in libro de æquiuocis regnauit primo anno Nini, longe ante Phoroneum iuniorem filium Inachi ſecundũ Argiuorum regem. Ponenda ſunt verba Plinij in ſupradicto libro. Antichydes, inquit, repertas fuiſſe in Ægypto literas à Meonone quodã noie tradit, idq; monumẽtis probat, annis.15. ante Phoroneum antiquiſſimum regem Græciæ. Ediuerſo Epigenes apud Babyloniã, ſeptingentorũ viginti annorũ ſyderũ obſeruationes, coctilibus laterculis inſcriptas docet, grauis author in primis. Qui minimũ, Beroſus & Critodemus. 480. annorum. Ex quo patet, æternum fuiſſe vſum literarũ. Hæc Plin. Sed nota q; non valet hæc conſequentia Plinij. Nõ inuenitur author et principiũ literarum Phœnicarum, ſiue Aſſyriarũ, ergo ſunt æternæ, quia oppoſitũ conſequentis ſtat cum antecedente. Similiter aſſumptũ eſt falſum, q; nõ inueniatur principium, quia teſte Diodoro Siculo in.3. lib. licet Chaldæi opinentur mundũ fuiſſe æternũ, tamẽ principium Aſtronomiæ & literarũ ſe nactos fuiſſe aſſerunt ante aſcenſionem ſiue monarchiam et eleuationem Alexandri, annis.43. millibus. Teſte autẽ Xenophonte in lib. de æquiuocis, annus in antiquitate literarũ, à Chaldæis menſtruus accipitur per lineam medij motus lunaris, quo pacto ad quadraginta tria millia anni menſtrui, reddunt circiter tria millia ſexcentos.34. annos ſolares. Quòd ſi vt ſuper Philonem expoſuimus, & in chronographia noſtra ex publica fide annalium probauimus, monarchia Perſarũ durauit à primo Arbace ad Alexandrum annis.495. Monarchia vero Aſſyriorum durauit à Nino ad dictum Arbacem, annis.1234. à Nino verò ad inundationem terrarũ antecedentem, oẽs ſupputant annos. 249. Et ab inundatione ad Adam primum conditum hominẽ. M.dc.lvi. vt Moyſes ſupputat Gen.5. cap. conſequẽs neceſſario eſt, vt Chaldæorum & Phœnicum literæ ſub conditione Adæ cœperint, quia ab Monarchia Alexandri vſq; ad Adam col

Contra Plin.

liguntur. 43. millia anni mẽstrui, siue tria millia sexcen ti. 34. solares, vt pater colligenti annos publicorum an nalium monarchiæ Persicæ & Assyriæ, atq; diluuij & precedẽtis temporis, sicut mox superius cõputauimus. Quare per literas gentilium tempora certissima asse quuti sumus, ab Alexandro vsq; ad Adam. Quod etiã diuum Hieronymum nõ latuit in cõmentario super il lud Apostoli ad Hebræos: Fide credimus aptata fuis se sæcula, vt ex inuisibilibus visibilia fierent. Chaldęo rum inquit veterũ traditio est, huius visibilis & for mati mundi, fuisse inuisibilem & informem præiacen tem naturã sempiternã à nullo productam, quã poste riores Græci hylen, chaosq; vocauerunt, Moyses verò abyssum. Hanc materiã ad visibilitatem et formã fuis se à meliore natura deductã confitentur, atq; vti Moy ses primo sceptro stellis ornari cœlos, ex tempore non ab æterno produnt, inde terrã plantis, & animãtibus, postea piscibus aquas, volucrib⁹ aërem, postremo ho minem dominũ mundi factum. Quæ oĩa Naso in ope re magno à Chaldæis accepta, ad vnguem prosequu tus est. Quinetiã annos & viros ante regnũ Macedo num sub Alexandro produnt, à quibus orti sunt, annis circiter quatuor & triginta supra sexcẽtos & tria mil lia. Quos si retro ab Alexandro suppures, peruenies ad Adam primũ. Quod profectò Moyses in omni eorũ disciplina atq; historia eruditus cõscripsit, & quod er roris erat, in ipso initio elisit dicens: In principio crea uit deus cœlum & terrã, quæ erat inuisibilis & incom posita, q a tenebræ erãt super faciẽ abyssi. Hæc Hiero. Itaq; Chaldæi, tempora longe ante Ninum & diluui um fuisse scribunt, vti & Moyses, atq; Critodemus, Epigenes, ac Plinius. Sed Berosus ne crederetur nimis velle limites apud indociles græcos excedere, indefini to temporis initio vsus est dicẽs: Ante aquarum famo sam cladem, multa perierunt sęcula. Quæ vt clariora fiant, commentaria sequentia super quinque Berosi li bros iam ędidimus.

Metamorphosis Oui.

Berosi liber pri=MVS, DE TEMPORIBVS

ante primum diluuium
Cum commentariis Annij.

IN hoc primo libro Berosus agit de his quæ præcesserunt inundationem terrarum. Et facit duo. Primò præmittit exordium. Secundò narrat inundationem priscam. Primum sic absoluit.

Nte aquarum cladem famosam qua vniuersus periit orbis, multa præterierunt sæcula, quæ à nostris Chaldæis fideliter fuerunt seruata.

Facit Berosus auditores attentos, dociles, & beneuolos. Attentos quidem, dum rem magnam proponit dicens: Ante aquarũ famosam cladem qua vniuersus periit orbis. In aliis enim inundationib⁹ videlicet Niliaca, Attica, Thessalica, et Pharonica sola terra illa periit vbi inundatio obtigit. Vnde Eusebius et alij chronographi & historici, notant eo tempore quo pars illa periit, alias orbis partes habuisse incolumes suos reges & terras. Hæc vero prima omnes terras subruit. Et ideo absolute terrarũ inundatio à Barbaris & Græcis & Latinis dicitur. Vnde & Moyses hoc notauit quum dixit: Deleta fuit diluuio oĩs caro sub cœlo. Famosam verò cladem dicit, quia ab infami vita gigantum prouocata fuit cœlestium ira, & à coniunctione magna astrorum, et magna fama celebrata à Chaldæis et Phœnicibus et aliis. Reddit item auditores dociles, dum notat se dicturum de prisca inundatione, & pluribus sæculis & ætatibus quæ illam antecesserunt. Postremo reddit beneuolos, dum illis nõ græcanicas nugas & fabulas quibus animos hominũ errare compellunt, sed tradere veritatẽ, quã sacerdotes Babyloniorũ Diluuium magnum.

 publi-

publica et fideli atq; probata fide in Archiuis simul et publicis bibliothecis conseruauerunt, pollicetur, quā etiā Moyses ipse secutus est, vt Hiero. in cōmentario dicit super illud Apostoli ad Hebreos: Fide credimus aptata formataq; fuisse sæcula. Q. autē ea differentia fuerit inter priscos Græcos & Chaldæos, ꝙ Græci fabulas nugasq; & errores seminauerunt, Chaldæi autē firmam & solidā veramq; doctrinā tribuerūt, testis est acerrimus Græcanicæ partis alias defensor Diodorus Siculus in.3 lib. sic de vtrisq; dicens: Chaldæi, inquit, Babyloniorū antiquissimi fuere, qui eum locū in sua rep. obtinuerunt, quē sacerdotes in Ægypto. Ad cultū enim dei deputati per omnem vitā suā philosophantur, peritissimi Astrologiæ habiti. Et paulò post: Nō enim quemadmodū Græci oīm doctrinā suscipiunt, sed pueri á patribus progeniem sequutis, discunt philosophiam omnium aliarū rerum cura posthabita, doctissimiq; euadunt, cum quia á teneris annis in ea doctrina erudiuntur, tum præcipue, quia diutius in illa perseuerant. Apud Grecos autem vt plurimum tarde ad philosophiam accedunt, paululumq; in ea morati vertuntur ad quęstum lucri gratia, & neq; de more doctrinam parentum sequuntur, sed sua sponte variis studiis incumbunt, & lucri gratia nouis semper opinionibus studentes, deq; maximis disciplinis altercantes incertos discipulos reddunt, animumq; hominū per omnem vitam errare compellunt, & nulla in eis certa sententia, dubium, & in confuso relinquunt. Hæc Diodorus. in quibus plura nos edocet. Primum ꝙ Græci nō fuerunt sequuti doctrinā maiorum, sed nouas opiniones lucri gratia adinuenerūt. Fuerūt autē maiores Grçcorum Barbari, teste Strabone in Geographia Græciæ, probatq; illud, quoniam plura vocabula barbara sua ætate in Græcia permanebant. Et quoniam apud priscos Barbaros veritas rerum erat, consequens necessario fuit, vt relicta maiorum perquisita & inuenta veritate, sua sponte in fabulas & nugas inciderēt, quibus hominum animos á vero peruerterent.

Chaldæorum veritas.

Græcorū vanitas in philosophia.

Secun-

Secundum est, quia de rebus maximis semper altercā tur, quęstus & lucri gratia. Vnde Iosephus contra Apionem grammaticum, Græci, inquit, mutuo se de mendacio redarguunt, & nō pudet eos de eisdem cō traria scribere. Scimus enim quot in locis Hellanicus de genealogiis & temporibus ab Agesilao discre pat, & in quantis Herodotum corrigit Agesilaus & quomodo Ephorus Hellanicum in pluribus ostendit esse mendacem, & Ephorum Timæus, Timæum posteri, Herodotum cuncti. Tertio dicit quòd fabulas & errores inuenerunt quæstus gratia. Et ideo vt mendacia facilius seminarent, studuerunt ornatui verborum. Nihil enim magis proficit ad decipiendum q̃ delectabilis fabula & lenocinium ornatus, vt significat de Græcis Lactantius in primo diuinarum institutionum cap. 15. dicens. Apud etiam malos reges, panegyricis mendacibus adulantur, quod malum à Grçcis ortum est, quorum leuitas instructa dicendi facultate & copia, incredile est quantas mendaciorum nebulas excitauerit. Quartum est, quòd vbi quis doctrinam eorum sequitur, semper animo fluctuat, & per omnē vitam errat. Quod & Cato ad Marcum filium scribens, vt author est Plinius. 29. naturalis historiæ cap. primo, ita vaticinium protulit. Dicam de istis Græcis suo loco Marce fili, quid Athenis exquisitum habeā, & bonum sit illorum literas aspicere non perdiscere. Vincam nequissimum & indocile genus eorum. Et hoc puta vatē dixisse. Quādocunque ista gens literas suas dabit, omnia corrumpet. Tunc etiam magis, si medicos suos huc mittet. Verè impletum est vaticinium Catonis. Nam omnis illa theologia, philosophia, & naturalis diuinatio, & Magia, quas disciplinas teste Beroso eruditissimus Ianus tradidit, & in quibus Thusci, teste Diodoro Siculo in. 6. lib. vsq; ad ætatem suam erant admirabiles toti orbi, equidem susceptis fabulis & disciplina Græcorum corrupta sunt, adeo vt omnia fabulosa & erronea Græcanica norint, & nihil de origine, disciplinis, & splendore antiquitatum

Græcorū discrepantia.

Catonis vaticiniū.

Italicarum (quod turpe & impium est) nesciant, vt deplorabat noster Aquinas in Satyra vbi dicit: Quid rancidius quàm quòd non se putat vlla formosam, nisi quæ de Tusca Græcula facta est? Et item: Omnia inquit Græce, cum sit turpe magis, nostris nescire latine. Bonũ est, inquit Cato, illorum literas aspicere vt venenum & errores illorum redarguantur, & nõ perdiscere, atq; cum eorum leuitate insolescere, contra vetustissimas traditiones maiorum, quia omnia corrumpet, quod etiam Aristotles fecit, velint nolint Peripatetici, quia vt verbis Diodori vtar, cum aliis semper altercans incertos discipulos reddit, & animos nostros per omnem vitam errare compellit, vt patet omnibus dissensionibus Peripateticorum etiã nostræ etatis, in quorum disceptationibus nulla certa sententia reddita, dubios semper & in confuso auditores relinquunt. Ergo nõ solum latinas origines & historias antiquorum, sed certissimas Ianigenas disciplinas, & toti orbi admirabiles, corruperunt susceptæ fabulæ ac nugaces disciplinæ, vt verè vaticinatus est Cato. Et ideo maxime sibi beneuolos auditores facit in principio Berosus, dum non à nouitiis esurientibus quęstus gratia Græcis, qui dum omnia norũt nihil intelligũt, sed à Chaldęis & maioribus fideliter conseruata, se traditurum connotat. Et hoc de procemio. Nunc ad narrationem accedit, & facit tria. Prima parte narrat infamem vitam hominum. In secunda præcognitum diluuium. In tertia quo pacto humanum genus seruatum est in diluuio. De primo ita dicit:

Aristotelẽ carpit.

Scribunt illis temporibus circa Lybanum fuisse Enos vrbem maximam gigantum, qui vniuerso orbi dominabantur, ab occasu solis ad ortum. Hi vastitate corporis ac robore confisi, inuẽtis armis omnes opprimebãt, libidiniq; inseruientes, inuenerũt papiliones,

&in-

& instrumenta musica & omnes delitias. Mā ducabant homines & procurabant aborsus, in edulium'q; præparabant, & commiscebantur matribus, filiabus, sororibus, & masculis, brutis, & nihil erat sceleris quod non admitterent, contemptores religionis & deorum.

Vt in præfatione posuimus, & Hieronymus dicit, quòd mundus & mundi formatio sit ex tempore, & non ab æterno, ex fide atq; historia credimus. Verum quod ab Adam primo condito cœperint literæ & disciplinæ infusæ, non est ex fide tantum, sed etiam historia gentilium & traditione Chaldęorum qui se astronomiam & literas habuisse ante Alexandri monarchiam tribus millibus & sexcentis annis ac trigintaquatuor asserunt, vt in præfatione diximus. Epigenes quoque septingentos annos & amplius ante Ninum & Phoroneum inuentos ait Babyloniæ laterculos coctiles inscriptos pro syderum obseruatione. Quare iam ante inundationem terrarum annis paulò minus quingentis, vt ex dictis in procemio colligitur, vtrique erant in vsu ars coctilis, & impressoria, atq; inscriptiua, & literæ Phœnices, & Astronomia, & eiuscemodi. Quæ profectò omnia conueniunt his quæ Moyses & diuinæ literæ tradunt. Nam vt patet Genesis. 5. cap. sanctus propheta Enoch natus est ante inundationē terrarum anno .34. supra mille, q teste Iuda apostolo cognomine Thadeo in sua canonica prophetauit de iudicio futuro tam aquarum diluuij quàm vltimæ conflagrationis, & ea teste Iosepho in primo de antiquitate Iudaica inscripsit duabus columnis, altera ærea, altera lateritia. Erant igitur in vsu literæ, & ars fusilis, & lateritia & vaticinia, mille annis & amplius ante inundationem terrarum. Porrò viuente Adam, & agente annum sexcentesimum & vigesimum secūdum natus est idem Enoch, vt supputat Moyses Gene. 5. capite.

Literarum antiquitas

Enoch propheta.

Quare

Quare coniectura & argumentum firmum est, ab ipso Atauo eius primo Adam eundem Enoch suscepisse literas & disciplinas, cuius tempore fuisse literas & disciplinas Adę infusas Theologi asserũt, & eodẽ tẽpore se cepisse literas & Astronomiã Chaldæi affirmãt, vt supra exposuimus. Et ideo nõ immeritò Moses dicitur à Hieronymo sequutus ex reuelatione de mundi arcq; sui creatione, & texuit historiã gestorum vsq; ad Enoch cui prosequendam reliquit historiam. Enoch autem prosequẽdam reliquit Lamech prophetæ patri Noę, & Lamech filio eidem Noæ, Noa verò reliquit post diluuium Chaldæis, à quibus Habraã & residui veritatem rerum gestarum scripserunt. Vnde cum historia Chaldaica de antiquitatibus quàm simillima est Hebreæ, ac propterea Moyses pro teste adducitur à Masea Phœnice & Hieronymo ægiptio, vt asserit Iosephus contra Appionem grammaticum & in primo de antiquitate Iudaica. Non est igit mirũ si Moyses & Berosus conueniunt, qui ex eodem fonte historiæ combiberunt. Itaq; literam Berosi exponamus, quæ primo narrat infamem vitam hominum in communi, inde in particulari. In communi quidẽ erãt peccata oppressionis, libidinis, & promiscuæ luxurię. In particulari verò quoad oppressiones, feritatem supremum scelus adiiciebant vt homines manducarẽt, & aborsus in edulium delitiosi epuli procurarent, ac si oua essent aborsus, & carnes humanæ altilia. Neq; hoc fabula est cum ætate nostra in insulis Cananeiis, quarum quasdam nunc subegit gloriosus rex Hispaniæ Ferdinandus, homines captos castrent, & in greges more pecudum ad conuiuia seruent. Ptolomæus quoque in Geographia, ętate sua Æthiopes & alios Anthropophagos, id est, hominũ commestores annotat. Plinius in quinto naturalis historiæ capitulo septimo asserit Scythas esse, qui humanis corporibus vescuntur. Et subdit. Incredibile quidem videretur nisi cogitemus in medio terrarum Sicilia & Italia fuisse huiuscemodi mõstri gẽtes Cyclopas & Lestrigones, &

anthropophagi.

& nuperrime trans alpes hominem immolari solitũ, quod paulũ à mandendo abest. Hoc scelus vltum per diluuiũ, mox prohibitum fuit à Deo dicēte: Carnem cum sanguine non comedetis. Et vt intelligas de carne humana dictum, ilico explanauit dicens: Quicunq; enim fuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Sed de hoc copiose tradidimus super Genesim nono cap. Hæc de peccato oppressionis ferinæ. Porro de peccatis luxuriæ, nihil erat sceleris quod supreme non admitterent, incestum, sodomiam, & brutalitatē. Quod etiam Moyses non tacuit, dum asserit eas vxores accepisse quas eligerent, scilicet siue matres siue alias. Et item omnis caro corruperat viam suam, scilicet Sodomia & brutalitate. Quare ex his nati sunt gigantes vt ibi ait Moyses, potētes viribus & viri famosi, scilicet vitæ quam maxime infamis supradictis sceleribus. Per Gigantes enim intelligimus homines vastos corpore, famosos, & deorum cōtemptores & hominum similiter oppressores, vt Macrobius in primo Saturnalium, & Diodorus in sexto significant. Tria sunt nunc cognoscenda. Primum de Enos vrbe, quis eam condiderit, quando, & propter quid, & vbi. Secundo quando cœperunt hæ delitiæ & peccata. Tertio quare nunc deus non punit ea sicut tunc. Ad primum respondet Moyses Gen. cap. 4. quòd Cain damnato & excommunicato à cœtu iustorum ob fratricidium, profugit à facie iustorum cum vxore, & habitauit ad orientalem plagam Eden, id est, paradisi, & ibi ædificauit ciuitatem, & vocauit eam à noīe primogeniti sui Enos, & vt aiunt tam Hebræi quàm catholici ædificauit eam ad opprimendum & excurrendum & prædandum iustos ex posteritate patris sui Adam & fratris sui iusti Seth. Ædificauit autem eam ad orientalem plagam respectu regionis Eden hebraice dictã, siue latine locum & regionem delitiosam, siue græce paradisum. Est autem regio Damascena, vt quidam suspicantur, quia ad orientalem plagam est mons Libanus, in quo est vrbs Enos diruta, cuius maxima & ingen-

Enos vrbs.

ingentis molis fundamenta visuntur, & vocatur ab incolis regionis ciuitas Caym, vt nostri mercatores & peregrini referũt, qui in Damasco & Libano sunt assueti. Aliis placet Eden siue locum delitiarum & paradisum dici, regionem Phœnicam Laodicinam dictam, probantq; duobus argumentis. Primo quia ibi est vbrs Eden siue interpretatione græca paradisus, vt Ptolemæus notat in quarta Asiæ tabula. Secũdo quia in ea vrbe existenti est mare ab occidente, & extremitas Libani & Antilibani ab ortu æquinoctiali vel saltem hyberno, vt patet ibidem. Ad primum ergo dubium respondetur, quòd Enos vrbẽ condidit Caym, post excommunicationem promulgatam, & eiectionem à communione Adæ atq; iustorum, vt sicut obstinati excommunicati posset latrocinari & prædari iustos, & in loco orientali Libani, vt ait Berosus, in ea parte quæ est magis orientalis respectu vrbis & agri eius, qui à Moyse dicitur Eden, & à Græcis paradisus. Ad secundum dubium dicitur quòd peccata Caym & excommunicatæ atq; impiæ posteritatis eius cœperunt sub fratricidio Caym, & adaucta sunt in septima generatione ab Adam, vt notat Moyses Gen. cap. 4. quia Iacl, Tubal, & Tubalcaim fuerunt sexti à progenitore suo Caym, & septimi ab Adam, quorũ primus inuenit delitias in arte pastorali, papiliones & tentoria, secundus fistulam, cytharam, lyram, & organum, cum voce chorea & modulatione musica, tertius verò arma & omne genus ferramenti, vt ibidem Moyses exprimit. Huc vsq; impia septima generatio ab Adam excreuit per vniuersum orbem. Sed in hac septima generatione impia & excõmunicata, cœpit iusta posteritas Adæ cum excommunicatis participare coniugio, & supradictis sceleribus impiorum, quia teste Moyse videntes filij dei, scilicet iusti homines, filias hominum & Caymicæ posteritatis quòd essent pulchræ, id est, opulentæ & fortunatæ, non obstante excommunicatione, etiam ipsi acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant. Quòd verò etiam septima

Iacl. Tubal. Tubalcaim.

ma generatione iustorum ab Adam cœperint iusti ef
fici participes scelerum & vitiorum, est argumento q
Enoch septimus ab Adam fuit translatus ne malitia
immutaret cor eius, vt scribitur Sapien. 4. capite. Et
ideo respondetur ad secundum dubium quòd impiæ
posteritatis Caym peccata, sub Caym cœperũt, iusto
rum verò sub sancto Enoch propheta, quem propter Enoch.
bonam vitam deus cito transtulit, ne cum aliis iustis
iam ad impietatem inclinatis consentiret. Ad tertiũ
verò dubium respondetur, quod deus non punit vni-
uersaliter peccata, nisi cum in vniuersis inueniũtur, q
non est nunc. Et præterea etiam summa peccata non
statim punit, nisi addita obstinatione, sicut nunc Bero
sus ostendit ita dicens in secunda parte, in qua de præ
cognito futuro diluuio sic scribit:

Tum multi prædicabant & vaticinaban-
tur, & lapidibus excidebant, de ea quę vētura
erat orbis perditione, sed enim illi assueti cor
ridebant omnia, cælestium illos ira atq; vlti-
one perurgēte pro impietate atq; sceleribus.

Præcognita verò fuit prisca inundatio tum spiritu Diluuĩ
dei, vti sanctus Enoch, tum astrorũ obseruatione, vt præcogni-
quæ Babyloniæ inuenta fuit, & Epigenes atq; Plini- tio.
us notauerunt. Alibi scripsimus atq; probauimus hęc
duo simul stare, inundationem terrarum à causis natu-
ralibus processisse, quas studiosi in monumentĩ exci
derunt, & à diuina prouidentia simul ab æterno ordi-
natam, vt quo potissimum tempore homines demere
rentur perirent. Deinde Berosus ostendit in tertia par
te quo pacto genus humanum reparatum sit per arcæ
præparationem dicens:

Vnus inter gigantęs erat, qui deorum vene
ratior & prudētior cũctis, reliquus ex probis
erat in Syria. Huic nomen erat Noa, cum tri
bus fi-

bus filiis, Samo, Iapeto, Chē & vxoribus Tytea magna, Pandora, Noela, & Noegla, is timens quam ex astris futuram prospectabat cladem, anno. 78. ante inundationem, nauim instar arcæ coopertam fabricari cœpit. Anno septuagesimo octauo ab inchoata naui, ex improuiso exūdauit oceanus & omnia maria mediterranea. Fluminaque ac fontes ab imo ebulliētes inundauerūt supra oēs mōtes accedētibus, atq; impetuosissime & supra naturam è cœlo copiosissimis hymbribus multis diebus corruentibus. Ita omne humanum genus aquis suffocatum, excepto Noa cum familia sua quę naui erepta est. Nam eleuata ab aquis in Gordiei montis vertice quieuit, cuius adhuc dicitur aliqua pars esse, & homines ex illa bitumen tollere, quo maxime vtūtur ad expiationem.

Iosephus hoc loco vtitur contra Appionem grammaticū, dicens Berosum Chaldęū & historicos Phœnicas nominare Noam & filios eius propriis nominibus, & diluuium, & arcam. Et in primo de antiquitate Iudaica, hunc locum ad verbum transsumens in testimonium, eiusdem inquit, arcæ Noæ atque diluuij memoriam faciunt omnes qui barbaras historias cōscripserūt, quorum vnus Berosus Chaldæus,, qui narrans de hoc diluuio taliter est affatus. Dicitur autem nauis eius quæ in Armeniam venit circa montē Gordieum aliqua adhuc pars esse, & quosdam bitumē exinde tollere, quo maxime homines ad expiationem vtuntur. Et subdens de historicis ægyptiis & phœnicibus

cibus, meminit, inquit, etiã horum Hieronymus Ægyptius qui antiquitatem Phœnicã noscitur cõscripsisse Sed & Maseas Damascenus in nonagesimosexto historiarum libro ita de eis dicit: Est super Myriadã excelsus mons in Armenia, qui Batis appellatur, in quo multos confugientes sermo est diluuij tempore liberatos, & quendã simul in arca deuectum in montis Ocile summitate fuisse, lignorumq́ reliquias multo tempore conseruatas. Fuit autem iste, quem etiam Moyses Iudæorũ legislator scribit. Hæc Maseas. Nota quia dicit Iosephus ibi, quòd etiam Græci qui barbaras historias transsumpserunt non solum diluuij & Noæ reminiscuntur, verumetiã & longitudinis annorum solarium, quibus mille annis vixerunt. Sic enim ad verbum dicit: Noa quum vixisset post diluuium trecentis & quinquaginta annis, feliciter agens, mortuus est anno vitæ suæ quinquagesimo supra nongentos. Nullus autem ad vitam modernam & breuitatem annorum quibus viuimus comparans antiquorũ longitudinem putet falsa quę de illis sunt dicta. Illi nanq; quũ essent religiosi, & ab ipso deo facti, tantorũ annorum curriculis rite viuebãt. Deinde propter virtutes et gloriosas vtilitates quas iugiter perscrutabantur, id est, Astrologiam & Geometriã & Physicam, deus eis ampliora viuendi spatia condonauit, quæ nõ caute discere potuissent, nisi nongẽtis viuerẽt annis. Per tot enim annorũ curricula, magnus annus impletur. Et subdit inducitq; testes dicẽs: Testes autem dicti mei sunt omnes qui antiquitates apud Græcos & Barbaros cõscripserunt. Nam & Manethon qui descriptionem fecit Ægyptiorum, & Berosus qui Chaldaicam deflorauit, & Mochus, & Estyus, & Hieronymus ægyptius qui Phœnicam dispsosuerunt, concordãt cum dictis meis. Hesiodus quoq; & Eratheus, & Hellanicus & Agesilaus in historiis suis, memoriam faciunt antiquorum, annis mille viuentiũ. Hæc Iosephus. Quinetiam diluuij & temporis eius vsq; ad Ninum meminerunt Xenophon libro de æquiuocis, Archilochus in Epitheto

Baris.

Vitæ longitudo quibus et cur data.

temporum, Fabius pictor de origine vrbis Romæ, et Cato in secundo fragmento originum, super quos omnes iam commentaria ędidimus. Hactenus in communi pro Berosi litera dicta sunt, nunc in particulari pauca excurramus. Noam fuisse virum dei cultorem et iustum, et solum, vniuersis ad impietatem declinãtibus, etiam Moyses scribit. Fuisse vero gigantem et astronomiæ peritum, etiam peritiores Talmudistę asserũt. Fuisse autem Syrum Phœnicam cognomina sua indicant Ogygius Dysir, vti in sequente commentario exponemus. Dubitatur verò de eo quòd ait, cœpisse fabricari arcam ante inundationem anno. 78. cum centum viginti annos Moyses supputet Genesis. 6. cap. et Berosus alibi teste Plinio quadringentos octoginta cum Critodemo assignet, vt in superioribus diximus. Ad primum respondetur, quòd mandatũ de fabricanda arca Noa accepit ante inundationẽ annis centum viginti vt Moyses significat. Quadraginta verò et duobus annis præparauit ligna ob immensitatem operis faciundi. Et ita anno sequente qui erat septuagesimus octauus ante inundationem, cœpit opificium ingentis arcæ, vt Berosus supputat. Quod verò adducitur de Plinio dicente ante Ninum fuisse supputatos à Beroso et Critodemo annos. cccc. lxxx. non de arca dixerunt, sed de literis inscriptis et inuentis eo tempore, vt patet in septimo naturalis historiæ cap. vltimo vbi de his loquitur Plinius. Rursus, quia dicit ex improuiso accidisse diluuium, non refertur ad Noam, et eos qui nouerunt et inscripserunt coctilibus laterculis, et lapidibus, sed ad derisores, qui illud neq; credebant neque sperauerant affuturum. Fuit autem hoc primum diluuium nouimestre, vt Solinus asserit in Collectaneis, et Moyses Genesis. 8. cap. et Xenophon de æquiuocis. Excessit vero omnes altissimos orbis montes. 15. cubitis, vt testatur Moyses. Et vt ait, deleta est omnis caro sub cęlo, excepto Noa cum sua familia. Ex quo patet Talmudistas esse falsiloquos, et mendaces, contraq; diuinas literas ad morem suum exponẽtes, ꝙ diluuium

Noa gigas & astrologus

Arca quãdo facta.

Talmudistas carpit

non

non attigit montem Sion, argumento vſi, quia inuentum eſt ibi poſt diluuium ſemen giganteum, nõ attendentes quòd Noa cum filiis fuerunt gigantes, & Titanes gigantes genuerunt, relle Beroſo, qui relle Moyſe poſuerunt vrbem Titanum in Ægypto, quam vocat Tanim dempta prima litera, vt patet Numeri cap.13. tam per textum quàm per expoſitores. Hæc de temporibus ante diluuium. Nunc ad ſequentes libros præparans auditores, ita concludit:

Ab hoc igitur anno ſalutis humanæ ab aquis primordio ſumpto, noſtri maiores innumeros ſcripſerunt. Nos verò tędioſum illorum ſermonẽ abbreuiaturi referemus origines & tempora, & reges eorũ duntaxat regnorum, quę nunc magna habentur. In Aſia quidem noſtrum omnium celſiſſimum Babylonicum, Aphricã Ægyptium & Libycum, quæ vnum primo fuerũt, & ſub vno narrabimus. Poſtremo in Europa quatuor noſtri enumerant. Celtiberum, Celtæ, Kytim, quod illæ gentes Italicum appellant, & Tuyſconum quod à Rheno fluuio per Sarmatas in Pontum finit. Addunt quidam etiã quintum dictum Ionicum.

Ergo ſuperior narratio quaſi quædam præfatio à Beroſo præmiſſa eſt, vt quiſq; cognoſceret à quo præcipue anno & tempore, ſuę gentis originem inchoare debeat, quia nõ ante diluuium primum, quia nulla remanſit origo niſi Noanica quæ & Ogygiana Phœniſca, neq; item vt Græci faciunt, inchoanda eſt à Nino, quia longe ante eum coloniis oppletus erat totus orbis, & origines ſub Noa diſcretæ.

Et ideo quisq; dum requirit suæ gentis & regni originem incipiat ab hoc anno saluationis hominum à diluuio, & videat genealogias ducum primarum coloniarum & inde originem suam in communi accipiat, & postea in particulari in quarto & quinto lib. Verū quia in bibliothecis Chaldæorum annotabantur prolixe omnium gentiū et regnorum origines, & antiqua gesta, quæ fastidium generabant: idcirco ipse deflorauit vt Iosephus loquitur, omnem Chaldaicam historiam, & solum de origine regnorum ætate sua clarorū loquitur. Fuit autem Berosus circa finem monarchiæ bipartitę Persarum & Medorum. Fuit enim ante Alexandrum, quia Metasthenes qui floruit circa initium Alexandri vsus est chronographia Berosiana pro monarchia Assyriorum, vt tam in eius litera, quàm commentariis super eum explanauimus. Item adhuc durabat bipartita monarchia Asiæ in qua præualebat Babylonica, vt hoc loci notat, vbi ætate sua Babyloni cum asserit præstantissimum esse omnium. Quare pro Asia Babylonicā originem et antiquitatē tradet. Pro Aphrica verò Ægypti & Libyæ originem exponet. Pro Europa verò in qua nulla erat monarchia, exponet origines Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ per Sarmatas vsq; Tanaim et Pontum. Cur verò de Ionico non posuerit ad longum originem, existimo id caussæ esse, quia posita origine Græciæ à diluuio ad Ninum, ipsi Gręci deinceps inter se diffidebant in historia. Et quoniam nullis displicere voluit, quibus erat charus, & à quibus donatus fuit publica statua inaurata lingua, vt Plin. asserit, idcirco à Nino deinceps raro tangit Græciam. Cæterum quia origo haberi non potest nisi per genealogias, ob id hunc secundū librum Genealogiarum præmittit tribus sequentibus.

Berosi, de genea- LOGIIS PRIMORVM Ducum post diluuium

LIBER SECVNDVS.

Qui primi fuerint in orbe reges post diluuium & ante Ninum Græcis prioribus nondũ compertum fuerat, sed solum Barbaris, qui se primos rerũ vtilium Indigetes asserunt atq; scriptores, & multorũ memoriam apud se fuisse conseruatam affirmant, vt Diodorus in. 1. lib. author est. Igitur Berosus in hoc secundo libro de primis ducibus et eorum Genealogia post diluuium ita tradit, vt nulli sit regno sua ignota origo. Et primo quidem inducit proœmium de Iano patre omnium, et Tytea magna. Deinde Genealogias describit. De primis sic dicit: Indigetes pro indagatores.

Ecesse est igitur nos ex præmissis confiteri, quod & Chaldæi & Scythæ scribunt, siccato ab aquis orbe non fuisse nisi dictos octo homines in Armenia Saga, & ab his omne hominum genus in terris seminatum, atq; ob id Scythas recte dicere & appellare Noam omnium deorum maiorum & minorũ patrem, & humanæ gentis authorem, & chaos & semen mundi. Tyteam vero Aretiam, id est, terram in quam semen chaos posuit, & ex qua tanquam ex terra cuncti prodierunt.

Multa memoratu digna his verbis insinuat Berosus, quæ apud poëtas legebamus, & originem ignorabamus. Primum igitur nedum apud Moysen et Berosum,

ſum,ſed etiam apud authores Latinos legimus, quo ſcilicet primum loco poſt diluuium & ante Ninum cœpit humanum genus. Primi ſunt Barbari hiſtorici, præcipue Hieronym⁹ Ægyptius & Maſeas Phœnix, qui (vt ſupra diximus) teſtantur Noam,cum arca ſaluatum fuiſſe in Gordiei Armeniæ montis iugo Ocila altiſſimo. Eſt autem Gordieus mons in Armenia non procul ab Araxi fluuio, à quo Moyſes vocat Armeniæ Caſpios montes altiſſimos, Ararat pro Araxat. Et ideo licet in Ptolemæo non continuetur à ſcriptoribus mons Gordieus & Caſpius proximus amni Araxi,hoc tamen à vitio impreſſoris proceſſit, quia debent continuari,licet diuerſis locis diuerſa nomina ſortiantur. Eſt autem Ararat, vt Hebræi proferunt,ſiue Araxat vt Aramei,ſiue Araxes vt Græci ac Latini,fluuius Scythiæ in maiori Armenia, de quo Lucanus in ſeptimo: Armeniumq; bibit Romanus Araxem. Super hunc Auguſtus pontem, quem à magno Alexandro factum ruperat amnis impetus, firmiorē reſtituit, in cuius laudem Virgilius in octauo Æneidos dixit: Et pontē indignatus Araxes. Ex hoc tres amnes fluere,Phaſim,Thermodonta & Tanaim,Orpheus mendax in Argonautica dixit. Nam vt Geographi cum Ptolemæo certiſſime notant,aliunde ortum habent. Hac itaq; regione circa Araxem conſedit ab origine ſui gens Scythica, à Scytha rege eorū dicta, vt eſt author Diodorus lib. quarto. Et ideo locus primus quo cœpit humanū genus poſt diluuium,fuit Scythia Araxea,vt Beroſus Chaldæus,et Hieronymus Ægyptius, & Maſeas Damaſcenus,atq; Moyſes,ex Barbaris cōſentiunt,ex quibus Archilochus Græcus in Epitheto temporum, ſuper quem iam confecimus commentaria,ita dicit ad verbum: Maſeas Phœnix Damaſcenus libro. xcvij. hiſtoriarum aſſerit ante Ninum fermè ducentis quinquaginta annis fuiſſe inundationem terrarum,& quendam, cui Moyſes antiquiſſimus hiſtoricus teſtimonium perhibet, liberatum circa fluuium Araxem ad montes Caſpios, tumq; recente cœlo, & rudi

Gordieus mons.

Araxes flu.

rudi humano genere vixisse auream vitam, in qua nullo ferente leges natura ipsa viuebatur, quousque Ninus & Semiramis arma gentibus intulerunt, & auream vitam vitiare cœperunt. Idem scribunt ex Latinis Trogus & Iustinus in primo epitomatum de aurea vita ante Ninum. Et in secundo libro asserunt itidem Scythas semper fuisse superiores de principatu humanæ originis, sequuti Catonem de originibus, cuius cõmentaria exegimus. Is in secundo fragmento hæc dicit. Chaldæi orbis sempiternitatem sibi persuadent. Phœnicibus vero ac Sagis magis placet origo. Inter vtrosque conuenit ante Ninum circiter ducentis quinquaginta annis quibus durauit aureum sæculum terras fuisse inundatas, & in Scythia Saga renatum mortale genus. Siue enim ab æterno mundum existimes, & ignis principio cuncta possederit, posteaq; sensim in sua loca elementa coëuntia homines produxerint, siue (vt fertur) ante aureum sæculũ terras subrutas inundatio tenuerit, et exsiccata humo apparuerint homines, equidem principatus originis semper Scythis tribuitur, à quibus auctis colonias per orbem missas fecerunt, & ex his venisse Ianum cum Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbrorum in Vaticanum & Ianiculum. Et in principio fragmenti: Italiæ, inquit, splendidissima origo fuit, tum tempore, tum origine gentis. Scytharũ antiquitas

Cœpit enim aureo sęculo sub principibus diis Iano, Camese, Saturno, gente Phœnicea & Saga. Igitur omnes historici, Græci, Latini, & Barbari, qui de priscis ante Ninum antiquitatibus conscripserunt, vnanimi consensu affirmant in prisca Armenia Araxea cœpisse genus humanum quacunq; via cœperit. Eadem regio prius Aramea Scythia Saga dicta fuit, à qua postea lõge lateq; antiqtus oĩs septentrio à Tanai in Sarmatas, & in orientalẽ Imaum montẽ, Scythicũ Araxeum siue Arameum Saga nomen communicatum fuit, vt Plin. in septimo naturalis histo. cap. 17. significat dicens: Scythas populos, Persæ vniuersos Sagas appellauère à proxima Saga gente, antiqui vero Arameos. Cui ar- Aramea. Saga. Scythia.

gumẽto est prima vrbs ponè Araxim amnem, vbi te-
ste Diodoro gens Scythica parua numero, et ignobi-
lis principio consedit. Nam ea Saga Albina, siue (vt
Albina. Ptolemæus notat) per syncopatam compositionẽ Sa-
galbina dicitur. Et hoc de loco, vbi cœpit post dilu-
uium genus humanum tam secundum diuinas literas
quàm gentiles dictum sit. Secundo memoratu dignũ
Sangni. est nomẽ Saga, vt Aramei proferũt, vt Sangni, et Etru
Sanctus. sci, et Sabini, vel Sanctus vt latini. Hæc non differunt
significato, sed sola deriuatione prolationis, quia à Sa-
ga Sangni, et à sangni sanctus deriuatur, mutata litera
g in c. Est autem Sanctus id quod purus, religiosus, sa-
cerdos. Vnde Sagam Festus exponit sacerdotem ex-
piatorem. Diuus vero Hieronymus in lib. de interpre-
tationibus, sagam interpretatur immolatorem et sacri
ficulum. Congruit ei quod Moyses scribit Gen. cap. 9.
vbi affirmat Noam cum familia egressum ab arca pri
mum sacerdotio et religione functum, mox sacra deo
fecisse. Vnde et ipsa familia eius et posteritas Saga, &
qui cum Iano in Etruriam venerũt Tusci, Sagi, et osti-
um Padi ab his sagum dictum referunt authores, præ-
cipue Cato et Plinius. Cato enim in fragmento deci-
monono de originibus his verbis vtitur. Sangni gen-
tilem Sabi dicunt sabini, Sanctũ Romani, Sagam bar
bari, à quo primi Tusci, id est pontificij et sacri expia-
tores dicti fuerunt. Plinius item libro tertio naturalis
historiæ, cap. decimoseptimo de Padi Ostiis circa quę
Tusci venerũt, ita dicit. Proximum inde Ostium Ca-
Sagus. prasię, deinde Sagus. Omnia ea flumina fossasq; primi
Sagi fecere Tusci egesto per transuersum amnis impe
tu in Atrianorum paludes, quæ septem maria appel-
lantur, nobili portu Tuscorum Atriæ, à quo Atriati-
cum mare ante appellatum, quod nunc Hadriaticum.
Hæc Plinius. Locus igitur et gens Saga sic dicta fuit.
Tertio memoratu dignum est, quòd Noæ siue Iani
Sagalbi- vbi consedit ad Araxim prima vrbs dicta Sagalbina,
na. id est, pontificia imperialis, quia saga pontificia est. Al
Alba. bina vero imperialis ab insigni imperij Alba. i. fascib⁹

Est enim

Est enim fascis, fasciculus in quo virga sceptri & flagellum cum securi inclusa erant. Et hoc Latini fasces imperij, Aramei vero vocant Albam, vt demonstrauimus super. 4. fragmentū Catonis, vbi & redarguimus eos non exili argumēto, qui Tyberim existimauerunt dictum Albulam à colore, aut albam virgam datam Cranæ in. 6. de Fastis latinam habere originē Rursus memoratu dignum est, quòd octo solum animas saluatas à diluuio tam Moyses q̃ Chaldæa historia tradit, contra fabulosos simul & hæreticos Talmudistas, qui (vt supra diximus) nullo certo authore dicunt multos gigantes fuisse saluatos in monte Sion. Rursus de primis cognoībus Noę cognoīe Iani, vt in. 3. lib. dicet Bero. Primū cognomē est chaos, vt supra dixit in prologo Hieron. idē est chaos et Hyle à quo hyleton. Est autē chaos rudis & indigesta moles ante omnes & ex qua omnes prodeunt, vt Ouidius in primo Meta. docet. Ad huius similitudinem Ianus siue Noa dictus est chaos & semen orbis, quia in eius renibus & semine informi prodiit humanum genus, & ipse oēs præcessit tempore, vt idē Ianus apud Ouidiū loquitur in primo de Fastis. Et primo quòd omnes longo tempore præcessit, ita aperit. Me chaos antiqui (nam sum res prisca) vocabant, Aspice quàm longi temporis acta canam. Deinde quòd mēbra sua, id est, filij fuerit in seminali sua ratiōe informi, ex qua successu formati fuerunt, sic Mythice loquitur. Tunc ego qui fueram globus & sine imagine moles in faciem redij, membraq; digna deo. Membra digna patre deo dixit, quia omnes filij eius pro diis ex magnitudine beneficiorum impensorum humano generi habiti sunt. Vnde & pater deorum maiorum, scilicet filiorū, & minorum, scilicet nepotum & pronepotum dictus fuit, quia omnes fuerunt principes regnorum & colonarum excellentissimi iudices & duces, qui quoniam in regimine orbis vices dei exequuntur, tā apud gentiles quàm Hebræos & diuinas literas Heloim, id est, dij et numina dicuntur, vt est illud psalmi: Ego

Fasces.

Chaos.

Dei qui dixi dij estis, et filij excelsi omnes, et in Exodo: Si inquit fur latuerit, causa referetur ad deos. Et hoc pacto pro iustis iudicibus & principibus deos & numina secum regnasse Ianus dicit apud Ouidium in primo de Fastis his verbis: Tunc ego regnabam patiens cũ terra deorum Esset, & humanis numina mixta locis. Aurea enim ætate iusti principes regnabant, & ideo iure dij à diuinis literis & gentilibus dicti, quo ad vices dei non diuinitatem substantialiter. Rursus illi

Cõsutius cognomento fuit auctori hominum, id est Consutio, quia eo auctore conseritur humanum genus, vt asse-

Noæ cognomina. rit Macrobius in primo Saturnalium. Ergo quia Ianus siue Noa post diluuium præcessit omnes tempore, dignitate, principatu, & effectiua origine, idcirco sibi iure vendicauit cognomina Chaos, Iletõ, Semen mundi, patrem principum, & deorum maiorũ ac minorum, & auctorem consutiumq; humanæ gẽtis, qui semen iaciens in vxorem Titeam, vti cœlum in terram, seminauit omne mortale genus. Et ob id Titea terra, & Noa siue Ianus cælum cognominatus est, vt in tertio libro dicetur, quia sicut ex vi cælesti & terra cuncta prodeunt, ita omnes geniti sunt authoribus Iano & Titea. Vnde & Titanes dicuntur terra geniti, vt poetæ mythice loquuntur. Hęc de principibus mũdi Noa & Titea; nunc ad genealogias Berosus se cõuertit dicens:

Præter verò tres primores filios, Noa post diluuium gigãtes pluresq; filios genuit. Quare ad abbreuiãdum plurimum cõferet si omnium posteritates figurabimus, ab ipso Noa sumpto exordio, deinde sigillatim à cæteris. Primum itaque dixerunt Ogygisan Sagam, id est illustrem sacrorum pontificem Noam Dysir.

Figu-

Figuras Berosus appellat genealogiarum arbores, à quo exemplari morem legisperiti desumpserūt, qui gradus de sanguinitatis instar arborum conscribunt. Et per truncos & ramos & folia significant ascendentes seniores patres & auos, & descendentes filios & nepotes & circunstantium consanguineorum. Initium figuræ primæ erit Noæ continens oēs filios Noæ ortos ante postq; diluuiū. Secunda erit arbor posteritatis Sami. Tertia Iapeti. Quarta Cham, qui & Camesses. Duo autem hoc loco Berosus tradit, quæ conueniunt historiæ Mosaicæ. Primum quia Noa gygas genuit post diluuium gigantes, vt supra diximus. Secundum quia etiā genuit alios filios, quos in arbore eius scribet. Nam teste Moyse nono capite Genesis, mandatum Noa sacrificans à deo accepit cum filiis, vt vacaret generationi, & solitariæ terræ implendæ. Neq; tamen dicendum est quòd illud neglexerit, aut quòd illi tempus defuerit, aut quòd illud præceptū non obligaret omnes terra iam multiplicata, quod erat intentio latoris dei expressa, quia erat vir iustus & perfectus, vt ait Moyses, & vixit post diluuium annis. 350. vt tam Moyses quàm Berosus scribunt, & terra funditus desolata, etiam ipsa lege naturæ obligabatur ad generationem. Quòd si Moyses non omnes posuit, hoc fecit quia ad originem Hebręam festinabat, & solum tot ponere voluit, quot linguarum genera septuagintaduo discreuerant. Neque valet quòd Talmudistæ dicunt, quia ipsum Noa cognomento Cælum, filius eius Cameses incantamēto testes illi secuerit, quia vt testatur Berosus hoc egit iam genitis filiis cōpluribus, & iam in senium declinante Noa, vt narrabitur in tertio lib. Et ideo vitatis fabulis & erroribus Talmudistarū, q; pręcepto naturæ, imò diuino congruit est tenendū, & q; Beros. exprimit certissimus & veracissimus author. De Ogyge verò, id est illustri Noa, & Dysir. i. Ilice, vt interpretatur diuus Hieronymus, est sciēdum quòd ait Petrus Comestor Genesis capite. 13. & Iosephus in primo de antiquitate Iudaica.

Arbores consanguinitatis.

Habi-

Hebron. Habitauit (inquit) Habram circa Hebron iuxta Ilicē
Ilex. quæ vocatur Ogygi. Et dicitur vt ait ciuitas quatuor patriarcharū, quia habitauerunt ibi & sepulti sunt, Adā, Habraam, Isaac, & Iacob. Et ita Ogygi ante diluuiū, & post fuit patria iustorū etiā & ipsius Noæ, quia patria Ogysan, id est illustris sacer cognomen habuit. Vnde omnes illum cognominant priscum Ogygē,
Ogyges priscus. vti Xenophon de æquiuocis & Metasthenes, quem præfuisse prisco diluuio dicunt. Et ex latinis Solinus dicēs primū diluuium fuisse notatū sub Ogyge nouimestre, et ab eo ad Deucalionem septingentos supputari annos. Sed sub Ilice manebant iusti, quia arbores pro templis et numinibus antiquis erant, vt etiam cō sentit Plinius in .12. natural. historiæ capite primo. Et nota, quia Phœnicia est à Damasco vsq; ad Gazam. Quod patet, quia Ioppen Hierosolymæ portū dicūt esse oppidum Phœnicum, vti est illud Plinij in .5. naturalis historię cap. 14. Ioppe inquit oppidum Phœnicum, inundatione terrarum vt ferunt antiquius. Nota quód Ioppe fuit ante inundationem terrarū in Phœ-
Phœnicia Ioppe. nicia, sed nō primum Phœniciæ oppidū, quia in principio Phœniciæ mediterraneæ antea Cain ædificauerat Enos vt diximus, et prius Adam cœperat Hebrō, vt in sequentibus ostendemus. Nunc Genealogiarū figuræ ponendæ sunt.

Prima figura Noæ, quæ & Iani patris.

Macrus	Iapetus iunior	Prometheus prisc9	Tuyscōgygas	Crana	Cranus	Grana9

Noa cognomine Ianus Ogyges ante diluuium, genuit Sem Cam & Iaphet. Post diluuium verò omnes istos huic arbori annexos qui sunt.

Decē et se tē Titanes	Araxa	Regina prisca	Pandora iunior.	Thetis	Ocean9	Typhoeus

Porro

Porrò Tuyſcon tam Beroſo quàm Cornelio Tacito teſtibus, fuit author Germaniæ, cuius hæc poſteritas.

Tuyſcon Germanorum & Sarmatũ pater	Mãnus	Ingaeuon	Iſteuon	Hermĩnon	Marſus	Gãbriuius
			Sueuus	Vãdalus	Hunnus	Hercules
			Teutanes			
	Araxa priſca genuit		Scytham priſcum à quo		Napus & Prutus	

Hac Genealogia & arbore prima, notãdum eſt ꝙ omnes hi reputati ſunt filij Cæli ac terræ, ſiue Iani et Veſtæ, ſiue mauis Noæ atq; Titeæ. Nam Noa, Ianus et Cælum cognomenta habuit, vt in tertio libro Beroſus commemorat. Diodorus verò Siculus in quarto libro refert ex hiſtoria Scythica et Aphricana, ꝙ Cælum qui primus omniũ regnauit apud eos habuit plures vxores, et ex Titea ſuſtulit. 17. quos à matre appellauit Titanas, fueruntq; omnes filij Cæli numero quadragintaquinq;. Quòd ſi in hac arbore Beroſiana ſupputes filios tres primores ante diluuium, et. 17. Titanas, et reſiduos. 13. Et item. 11. ſucceſſores poſteritatis Tuyſconis, erunt omnes numero quadragintaquatuor. Sed notãda ſunt duo, ꝙ Noa ſibi in filios adoptauit Tuyſconis poſteritatem, et ideo in eius arbore ponũtur et nõ aliorũ nepotes, in quo præcellũt Germani et Sarmatę, qui dicuntur nunc Tuyſci à Latinis et Gallis. Sarmatæ autem populi ſunt Poloni, Gothi, Ruſſi, Pruſiani er Daci, atque huiuſcemodi. Hæc ſecũdum deſcriptionem Beroſianam. De pluralitate verò vxorũ Noæ ſiue Cæli, decipitur Diodorus pluralitate ſynonyma. Nam eadem vxor Iani fuit dicta Titea, Terra, et Veſta magna. Cum Beroſo concordat de Tuyſcone terra genito Cornelius Tacitus de ſitu et moribus Germanorum. Nũc ſequitur arbor Sami

Germanorum excellentia.

Vxor Noę Titea, Terra Veſta.

Secunda

Secunda arbor genealogiarum Sami.

Samus q po nitur prim9 filius Noę, à quo geniti hi quinq;	Arameus	Arpaxeus	Lugdus Helameus.	Assyrius

Posteritas Aramei.

Arameus filius Sami genuit hos quinq; duces.	Getul	Alan	Vl siue Vol	Mesa	Auson.	

Posteritas Arpaxei.

Saus à quo	Epirus à quo	Obulas à quo	Thyo bum		
Arpaxeus filius priogenitus Sami genuit Salē	Sala à quo	Heber à quo	Ictā siue Iter à quo	Dalmadā à quo	
Albana es	Obalus à quo	Diclas à quo	Azalus à quo	Adulas à quo	Iader à quo	Saladeus à quo
				Sermates à quo	

Posteritas Mesę filii Aramei.

Mesa filius Aramei genuit quinq; hos duces.	Getum	Dacū	Bannonē	Brigū	Thynū

Samus qui & Sem. Hæc supradicta secunda arbor est genealogia Sami filij Noæ siue Iani. Hunc Samum Moyses & Hebræi vocant Sem. Moyses autem in.10.capitulo Genesis, huius arboris non omnes duces nominat, sed solum eos quibus fuit diuersa lingua, quia Moyses non distinguit gentes nisi quatuor & septuaginta, quia nō fuit distincta lingua nisi per septuagintaquatuor discretos sermones, licet in eadem lingua atque sermone essent distincti modi loquendi intelligibiles tamen sub eadem lingua. Linguarū & gentiū distinctio. Quare tot duces describit Moyses quot linguę fuerunt. Chaldæi verò tot duces quot regnorum & gentium conditores. Falso igitur de more suo delyrantes nullo certo authore dicunt fuisse se-In Lyram ptuaginta linguas, ac propterea frater de Lyra falsissime

mè atque erronee exponit illud Deuteronomij. 33. quando diuidebat altissimus gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel. Dicit enim. Quando diuidebat altissimus gentes in confusione linguarum cõstituit terminos populorum. 70. linguarum iuxta numerum filiorum Israel, qui fuerunt 70. quia dicitur Genesis. 46. Omnes animæ domus Iacob quę ingressæ sunt Ægyptum fuerunt septuaginta. Et non vidit de Lyra, sed ignorauit linguas fuisse. 74. Nam vt patet Genesis decimo capitulo, quatuor fuere primi duces, scilicet, Noa, Sem, Cam, & Iaphet. Et ex Iaphet fuerunt duces linguarum. 14. Ex Cam. 31. Et ex Sem vigintiquinque. Quòd si volumus strictius & exactissime videre, tempore diuisionis linguarum non fuerũt nisi sexaginta solum duces, quòd sic patet. Phalegh natus est tempore diuisionis linguarum, vt patet Genesis decimo & vndecimo capitulo. Ergo ipse & qui post eum natus est frater eius Ictan, & duodecim posteri Ictan nondum loquentes vel nondum nati, non fuerunt lingua confusi. Et ita amotis quatuordecim ducibus à septuaginta quatuor, remanent solum sexaginta. Quocirca igitur se vertat de Lyra inuenîet falso se exponere, nõ solum ipse, sed & omnis glosa ei similis, quòd in diuisione linguarum numerus eiusdem speciei septuagenariæ fuerit par filiorum Israel, & terminorum siue regnorum gentium. Fuit par numerus Iacob quadriuxorij, & duodecim filiorum ac tribuũ Israel, vti probauimus in commentariis nostris super Deuteronomium, & super Xenophontem de æquiuocis. Igitur siue Moyses ad capita linguarum genealogias referat, vt quidam existimant, siue quòd verius existimo, prætermissis iunioribus coloniarum ducibus ad suam originẽ festinaret, quam prosequi præcipue instituebat, neque totidem quot Berosus enumerauit primarum coloniarum duces, neque eadem prolatione protulit, sed hebraica. Sic enim vocat. **Filii Sem fuerũt Elam, Assur, Arpaxat, Lud, & Arã,**

At vero

At verò Arpaxat genuit Sale, de quo ortus est Heber. Nati autem sunt Heber filij duo. Nomẽ vni Phalech, eo quòd in diebus eius diuisa sit terra, et nomẽ fratris eius Ictan. Hic Ictan genuit Almodat, Asarmauet, Salep, Iadar, Aduram, Azal, Dicla, Obal, Abimael, Soba, Epir, Obula, et Iobab. Filij autem Arã, Hus, Vl, Gether, et Mes. Et hæc nomina corruptissime in latinis codicibus habentur. Nec mirum de Hebræis dictionibus, quũ latina vocabula impressores in immensum corruperint, vt aliquantulũ ostendimus quæstione Annia.12. Et nota hunc Assyrium filium Sami ducem fuisse coloniarũ post Cam in Ægypto, et à suo nomine vrbem ædificasse, de qua Esaias propheta capitulo.52. In Ægyptum (inquit) descendit populus meus à principio vt colonus esset ibi, & Assur absq; causa calumniatus est eũ. Porrò fuit alter Assur filius Beli, et nepos Nymbroti, qui egressus de Babylonia ędificauit tetrapolim Niniuen ciuitatem magnã, vt Moses scribit Gen.10. capitulo. Vocauit autem eam Niniuen, id est Iouinam à suo cognomine. Teste enim Xenophonte libro de æquiuocis. Nomen propriũ viro fuit Assyrius filius Beli, quem Assyrium sui cognominauerunt Ninum, id est Iouem, quoniam Assyrius qui fuit Babylonius Hercules, idem fuit Assyriis Iuppiter. Hæc de secunda arbore, quæ est genealogia Saniticorum ducum. Nunc de tertia est dicendum, quę est de prisco Iapeto filio Noæ.

Assur.

Tertia arbor posteritatis Iapeti.

Iapetus q & Iopetꝰ & Cephꝰ		Andromada			
Atalus primus genuit duces octo qui sunt:	2. Medus	3. Magogus	4. Samothes Dis	5. Tubal & Iubal	6. Moscus
				7. Tyras	8 Ion.

Ab hoc Iopen & Iaph & primogenitus Comerus Gallus.

1. Comerus primogenitus genuit tres hos duces.	Ascaniũ	Rypheũ	Tagũ orma	Kytin Italus Attalus	Dodoneus Tarsum Helisam

Posteritas Itali.

Italus cui nomẽ Kytin cognomẽ Attalus, siue Athlas genuit	Hyam	Morgetẽ	Siculũ	Romam

Posteritas Itali

Ex Pleiade in Italia. 7. Pleiades, Maiã, Celeno Ameroen &c.	Galathea pellex Hercolis	Galathes genuit

Posteritas Samothis.

Samothes cognoĩe Dis cuiꝰ filius	Magus cuiꝰ fil.	Sarron cuiꝰ fil.	Namnes cuiꝰ filiꝰ	Dryiudes cuiꝰ filiꝰ
	Bardus cu. fil.	Lougo cuiꝰ fil.	Bardus iunior cuiꝰ fil.	Celtes

In hac tertia genealogiæ Iapeticarum gentiũ arbore, Moyses non totidẽ ponit quot Berosus, sed hos tantũ, dicens: Filij Iapet fuerũt Gomer, Magog, Madai, Iauan, Tubal, Mosoch, Thyras. Filij Gomeri: Ascanez, Ryphat, Tagorma. Filij vero Iauã: Helisa, Tarsis, Dodonim & Kytin. De noĩbus verò Gomerus mutata g in c fit Comerus. Hæc mutatio teste Varrone in primo de lingua latina sæpe fit, vt Geruus & ceruus. Magog primus Cælosyriam coluit, vbi à suo nomine vrbem vocauit Magogibi .i. patria Magog, de qua Plinius in .5. naturalis historiæ cap.24. Cæle, inquit, Syria habet Bambycem, quæ alio nomine Hierapolis dicitur, sed à Syris Magogibi prodigiosa. Ad hanc vrbem loquitur Ezechiel propheta capite trigesimooctauo & trigesimonono: Ecce, inquit, ego ad te Gog & Magog principem capitis Mosoch & Tubal. Quæ verò loca & gentes condiderint reliqui duces, locis suis dicemus.

Magog.

Nunc vltima arbor constituenda est, quam Berosus figurauit per has posteritates.

Quarta

Quarta arbor, continens posteritates Cam siue Camesis.

Chem Ægy- ptij Cã Hebręi vocãt cogno mine Camesem à quo geniti .5. duces	Cur	Osiris	Cana cognoîe Phœnix	Phaeton q & Pheri- ton	Ochus

Posteritas Curetum.

Cur pater Curetũ ge nuit quin- que duces, qui sunt	Arabs	Saubecres	Saba thurifer	Sabatius Saga Nimbrotus pa ter Beli prisci

Posteritas Sabę thuriferi.

Saba thu- rifer po- steros sex dedit, qui sunt	Gogus pater Gã gis & Indi	Triton à quo	Ammon à quo Deabus cognoîe Gera à quo	Dyonisi9 Li- bycus, & Hi- arba à quo Lomnimi q & Geriones.

Posteritas Sabarii Sagæ.

Sabatius Saga ge- nuit hos Curetes qui sunt	Sab9 pa- ter Sa- belli	Curit9	Curitis pa- ter Anitini Aruntius à quo	Anitinus à quo Pherentius

Posteritas Pheritonis siue Phutonis siue Phaetontis.

Pheriton siue Pha- eton Moy- ses Phut à quo genitus	Lygur à quo	Cydmus à quo	Eridanus à quo Venetus à quo	Ventus à quo Tyla

Posteritas Canæ siue Phœnicis.

Cana cog noîe Phœ- nix à quo	Sidon	Archadi9	Emathius	Sinius

Moyses plures enumerat, quia illi impleuerūt Phœnicię portionem quam occupaturi erant Hebræi, quam ipsi vocant terram Canaam.

Posteritas Osiridis, quem Moyses vocat Mizraim.

Osiris quem Ægyptij Osiri vocant, genuit hos — Lydum priscum Anameonem siue Meonem, Casleum, à quo Syri & Capadoces, Petreium, à quo Palæstini, Lybiū cognomine Hercolem, Neptūnum patrem Lestrigonis, Orum.

Posteritas Libyi Ægyptii Hercolis

Hercoles cui nomen Libyus genuit.37.duces — Scytha iunior ex Araxa, Tussus ex Araxa, Agatyrsus ex Araxa, Peucinus ex Araxa, Gython ex Araxa, Galathen ex Galathea, Atho ex Omphale, Quinquaginta Tospiades ex Armena.

Posteritas Tusci.

Tussus siue Tuscus ab Ato genitus Alteus, à quo genitus Blascon, à quo geniti

Armonia — Cambo — Blascon à quo geniti

Iasius à quo

Coriban

Dardanus — Erichthonius — Tros — Ilus — Laumedon — Priamus

Curis q & Sypus Abotinus

Tile Ipiti Cybeles

Posteritas Atus.

Ato ex progna tis Hercolis & Omphales. — Mānus — Astā — Pipinus priscus

Tarcō priscus — Atho iunior

Trasimenus — Turrhenus — Lydus

Legendum est capitulum decimum Geneseos, in quo complures omittit Moyses ob assignatas superius causas. Porrò vbi Arabs dicitur in Beroso, in Hebræo est Saba. Alio quoq; modo profert Moyses supradicta nõia, vt Ludim, Anamim, Luabin, pro Lydum Ameon Libyũ. Similiter vt ait Iose. in .1. de antiquit. Iudaica Iauã pro Ion dicunt. Percurramus itĝ nõia obscuriora omnium arborum. Tuyscon. Tacitus de situ & moribus Germanorum sic ait: Celebrãt Germani carminibus antiquis, quòd vnũ apud illos memoriæ & annalium genus est, deum Tuysconem terra æditum, & filium Mannum originem gentis cõditoremq; fuisse Manno tris filios assignãt; è quorum nõibus proximi Oceano Inghaeuones, medij Hermiones, cęteri Isteuones vocãtur. Quidã verò licẽtia vetustatis, pluris de eo ortos, plurisq; genitos, Marsos, Gambriuios, Sueuos, Vandalos affirmant, eaq; vera & antiqua nomina. Fuisse apud se Herculem quoque memorant, primumq; virorum fortium omnium ituri in prælia canunt. Hæc Tacitus. ARAXA prisca fuit filia Iani siue Noæ, mater prisci Scythæ, à qua Araxis fluuius in Armenia, quæ prisca Scythia dicta est, & Aramea Saga vt superius diximus. Hæc Araxa communi homine & ardenti simul libidine mixta, fingitur semiuipera. De qua Diodorus in tertio libro. Dicunt (inquit) Scythę per modum fabulę natam apud se virginem ex terra scilicet Vesta, vmbilico tenus hominis forma, reliqua viperæ, eamq; genuisse puerum, cuius nomen fuit Scytha, à quo dicti sunt Scythæ, id est, primus & ante alios, quòd antecedẽtes pręcesserit claritate. Sed hæc expositio Diodori non est illa præcipua, quia Scytha, id est, rimus & ante alios dictus est, quia apud Araxim fluuium mater Araxa illum genuit, vbi post diluuium prima gens & ante oẽs nata cõsedit parua numero, vt ipse Diodorus cum Beroso & Archilocho & aliis consentit ibidẽ ex historia Scythica, & subdit Diodor. Scythæ filij fuerũt Prutus et Napis à quibus diuiso imperio, populis vterq; nomẽ de-

Tuyscon.

Mannus

Araxa prisca semiuipera.

Scytha.

Scythę filij Prutus

dit. Nota q in Scythia Europę regnauit Prutus à quo Prutia magnū regnū, q nūc cōuersa litera t in ſ dicūt Pruſiā. Araxa iunior eſt in arbore Hercolis ægyptij, de qua Hero. in.4.libro. Hercoles (inquit) in Scythia ſubſtrata ſibi leonis pelle obdormiuit. Deprehēderat enim eū vehemens pluuia & gelu. Et poſt quædā figmēta & mēdacia Grecanica, reuerſus ad veritatē ſubdit de libidine huius, vt primę matris Araxę imperiū inquit tenebat virgo ancipitis naturæ ſerpētinę ac humanæ, quę cū Hercole cōgreſſa genuit tres filios, Agathyrſum, Gelonum, & Scythā iuniorē. Beroſus verò plures alios ex Araxa enumerat in eiuſdē Hercolis ſtirpe. Titanes Terra ſiue Veſta genitos.17. Hi in Ægypto Titanim vrbē ędificauerūt, de qua Moſes in lib. Nume.13.cap. Hebron inquit.7.annis ante Tanim vrbem Ægypti cōdita eſt. Vbi diuus Hieron. & Petrus Comeſtor, & oēs expoſitores dicūt de more Hebręorum ac gentiū truncata prima ſyllaba dici Tanim pro Titanim, ſicut colaum, lyppum, gygianum, Rytlaum, Ryſirim, apud Tuſcos dicunt, pro Nicolaum, Philippum, Ogygianum, Ry Atlaum, Ry Oſirim, vt copioſe oſtendimus cōmentario.7. ſuper Xenophontē de ęquiuocis, vbi Phœnicam metropolim Arbanam cognomine Hebron fuiſſe conditam poſt diluuium primum, & ſeptem annis ante Titanim vrbem Titanū Ægypti oſtendimus. Græcia mendax auſa eſt in hiſtoria fingere hos Titanes fuiſſe fratres Saturni Cretenſis, cum Moyſes Saturno Cretenſi longe antiquior, & qui oriundus Ægypto, probè nouerat conditionē vrbis, fuiſſe conditam Tanim aſſerit ſeptennio poſt primam Phœnicam metropolim harbanam Hebron. In ea eni vrbe vetuſtiſſima Taneos ſiue Titaneos, Moyſes ſigna coram Pharaone exegit dicente pſalm. 77. Poſuit in Ægypto ſigna ſua & prodigia ſua in campo Taneos, pro Titaneos. Et infra: Percuſſit, inquit, primitias eorum in tabernaculis Cam. Nā teſte Beroſo ſimul & Dauid terra Ægypti fuit terra Cam. Vnde in pſal. 104. Intrauit (inquit) Iacob in Ægyptū, & Iacob accola fuit in terra Cā, quia (vt aiūt expoſitores Cā

Araxa iunior.

Titanes Titanis.

fuit author et cõditor Ægyptiorũ, & vt ait Berof.fuit eorũ Inuus Efen.i.Pan infamis. Hinc cognomẽto fuit Camefenuus.i. Cam infamis Pan, cui (tefte Diod. in primo lib) Ægyptij dicarunt totam vrbẽ ab eius noĩe dictã Chem Myn.i.Cam & Panos vrbẽ. Ægyptij enĩ Chem, Hebręi Cam proferũt. Porrò municipiũ et co lonias Hebræi Maon, Ægyptij Myn, Etrufci Mon di cebãt in fingulari. Mont verò in plurali, vt mon Tali ano vulgò, latinè colonia Italiana, & mon Terano, Mont Arune. i. colonia Terani filij Neptuni & colo niæ Aruntes, vt Cato docet fragmento.16. vbi eos in Tufcia Aruntes veteres Camillarios dicit. Itaq; Ca mefes fuit filius Cæli prifci & Pan, atq; Saturnus pri mus Ægyptiorũ qui bellũ habuit contra fratres fuos Titanas, & regnauit in Italia, Sicilia atq; Ægypti Li bya, vt clariffimè cũ Berofo confentit Diodorus in.1. et.4.lib. Et ideo filij Cæli fiue Iani fiue Noæ, fcilicet Cã fiue Camefes, & Titanes, & Prometheus, et Oce anus, ac Tethys, fimul poft diluuiũ in Ægypto cõfede runt. Cam quidẽ in Chẽ Myn, Titanes verò in Tanĩ Prometheus autẽ prifcus in fuperioribus partibus Ni li, cuius inũdationẽ compefcuit Ægyptius Hercoles ne fe interimeret Prometheus, vt in.1.lib. Diod. affe rit, vbi affirmat & Nilũ dictũ fuiffe antea Oceanum. Vnde quia circa Nilũ Oceanus & Tethys regnaue runt, idcirco & Nilo fiue Oceano atq; Tethyde oẽm nympharũ et deorũ profapiã Hefio. in Theogonia fin xit, ex qua Saus princeps oftiũ Nili Sais tenuit, vbi or ta eft cõfobrina Ofiridis Sais Xantho. Nam Xantho mufa Ægyptia fuit, filia Oceani ac Tethyos, vt afferit Hefiod. in Theogonia. Cæterũ Oceanus & Cã Satut nus Ægyptiorũ fuerũt germani ex eodẽ patre Noa, vt patet in Genealogia eorũ in prima arbore. Ergo cõfo brini fuerũt Sais Xantho & Ofiris, quoniã filij fuerũt duorũ fratrũ, Sais Xantho quidẽ Oceani, Ofiris verò Saturni Camefis, vt infcriptio Ægyptię columnę indi cat, quã Diod. in.1. lib. ita legi dicit: Mihi pater Satur nus inter deos iunior. Sum verò Ofiris rex, germen expul

Sais. Xantho. Ofiris.

ex pulchro & generoso ortum, cui nō femē genus fuit. Quatuor enim primi dij fuerūt Noa, Sem, Cam, & Iaphet, vt in præcedētibus est expositū. Porrò Noa fuit non femē, id est, eunuchatus à filio, vt in sequente lib. videbitur. Cam verò Saturnus Ægyptiorū, fuit inter hos quatuor adolescentior, vt Moyses asserit Gen. 9. cap. Et ideò Osiris dicit: Fui filius Saturni inter deos adolescētioris Fui germē ortum ex ipso Saturno pulchro, cui Saturno genus & pater fuit, nō femē. i. Cçlus
Osiris. castratus. OSIRIM Ægyptij & Aramei proferūt Osiri, id est, in granaria mittentē, quia docuit cū sorore Isi de serere, & granum in futuros vsus seruare, quod suo loco dicemus. Moyses verò vocat eū Mizraim, & ab eo Ægyptum Mizraim, id est, cōfinia facientē, vt Talmudistæ exponunt. Teste enim Diodoro Siculo in. 1. & 2 & 6. lib. Hic Osiris fuit Iuppiter iustus, qui vniuerso imperauit orbi subactis omnibus impiis & facinorosis, quibus in toto orbe bellū indixit & intulit, singula regna liberando, & confines ac limites singulis
Brygus. pro cōmuni pace ac salute statuēdo. BRYGUS MESA ET THYNUS in Europa consederūt, & ab his in Asiam minorē colonias missas constat, dicēte Plinio in. 5. natural. hist. cap. 32. Sunt, inquit, authores, Mesos, Brygos, & Thynos ex Europa transisse in Asiā, à quibus sunt Mysij, Phrygij, Bithyni. Ergo ꝙ nunc corrupte Bragianū in Sabatia Etruriæ primū Brygianū dictū est, quod aspirata prima litera Phrygianū dici potest, postea Arcenū nūc Barcenū. PHAETON CYDNUS
Phaëton. LYGUR ERIDANUS. De Phaëtōte ꝙ abierit submer
Eridanus. sus in Eridanū mentiūtur Græci, sicut & de ipso fluuio Positis enī coloniis reuersus est in Æthiopiā, vbi sepulchrū ac delubrū eius est. Quod profectò Plin. in 37. natural. hist deridens, ꝙ inquit Æschinus in Iberia, hoc est, Hispania Eridanum esse dixit, eundemꝙ Rhodanum appellari, & rursus Apollonius & Euripides in Hadriatico littore confluere Padum & Rhodanum, veniam facit ignoratio succini. Phaëtontis enim fulmine icti sorores, fletu mutatas in arbores

arbores populos & lachrymas effundere iuxta Eridanum amnem quem Padum vocamus, & Electrū idcirco appellatum, quia sol electrus sit, plurimi poëtæ Græci dixerunt, primiq; vt arbitror Æschilus, Phyloxenus, Nicander, Euripides & Statius Quod profecto esse falsum testimonio Italiæ patet Et infra. Theophrastus quidē in Lyguria succinū effodi ait, sed Phaëtontem obiuisse in Æthiopia Hammonis asserit, & ibi delubrum eius esse atq; oraculum, & ibi electrū gigni. SAVBECRES. Sabataca Moyses hunc ex Curetibus vocat, qui existimatur Curetes Hispaniæ condidisse cognomine Tarcessios, ad quos plures Titanes ab Ægypto fugatos, & iterato ibidem à diis bel lo lacessitos, de quibus Iustinus lib. vltimo. Saltus inquit Tarcessiorum in quibus Titanas bellum aduersus deos gessisse proditur, incoluere Curetes. CVRETES DICTI A CVRE FRATRE OSIRIDIS Nam & Sabatius Sangni Curetes fuit, vt patet in arbore Curis. Vnde & à Curetibus his & Lydis Tusci trahunt originē, vt Valer. max. lib. 1 insinuat. ANITINVS, à quo Anitiensis regio Tusca, de qua Vitruuius lib. 2. de architectura, & Plin in. 36. natural. hist. dicit, q; in Tarquiniensi & Anitiensi agro circa lacū Volsiniēsem est lapidicina optima. ABOTYNVS, SYPVS, TYLE CIBELES. Ab his prædia Cibelaria, & Abotynū deletū oppidū, & Sypalis regio & fons in Vetulonensi agro & vrbe. LIBYVS HERCVLES GENVIT. L. TOSPIADES. De Hercule multa inconsyderate atq; falsa scribūt Greci, vt Herodot. in 2. lib. & Diodor. in 2. & Euseb. de præparatione euangelica scribūr. In primis quia Græco filio Alcmenæ nomē propriū fuit Alceus, & mater Alcmena, & pater Amphitryo, et cognomē græcū Heraclius, id est Iunonis gloria At qui mōstra perdomuit, illi fuit nomen propriū Ægyptium Labyus i. flāmiger, cognomen quoq; Ægyptū Hercol i. pellitus totus, quia Ægyptius Græcus, pellibus ferinis, teste Diodoro in 1. lib. toto corpore tegebatur, nondum inuictis armis.

Electrum. Tarcessij. Curetes. Anitinus. Abotynus Sypus. Hercules. Tospiades. Lybius Hercol.

Nec scitur quæ illi mater vt idem Diodorus dicit, sed scribitur quis illi pater fuerit, scilicet Osiris, quia vt ibidem Diodorus dicit: Hercules erat Osiridi genere proximus, id est in primo gradu & filius, vt tam Berosus quàm Moyses asserunt. Rursus Ægyptius Hercules fuit Thebanus Ægyptius priscis ortus temporibus, qui subacta maxima orbis parte columnam posuit in Libya, vt Diodorus dicit in fine quarti libri. Posuit autem in triumphum deuicti orbis, ac propterea vt diuus Hieronymus dicit super Genesim: hic Libyus victor, victis Libyis nomen dedit, & Libyos à se vocauit, quum antea Phutei, id est, Phaetontei dicerentur. At vt author est in fine eiusdem quarti Diodorus, Alceus nouitiis pauló ante res Troianas temporibus seruiuit Euristheo, & illi tribuerunt Græci gesta superioris. Nam quòd subegisse Alceum Europæ partem, et posuisse Gades fingitur, apertum mendacium est, quia idem Ægyptius Geriones & Europam superauit, inde reuersus ad Gades ibi obiit, & templo donatus fuit ab Hispanis, vt ait Berosus, quem Pomponius Mela secutus, in Gadibus, inquit, opulentum est templum, in quo Herculis Ægyptij ossa esse creduntur.

Deabus Gera. DEABVS COGNOMINE GERA ET LOMNIMI, Vt locis suis dicemus. Deabus à Mauris, idem per interpretarionem à Græcis dicitur Chryseus, & à Latinis aureus ob diuitias. Cognomẽ illi fuit Gera, id est aduena. Nam ex Aphrica (vt ait Berosus) aduenit, Hispaniamq; occupauit. Successerunt huic tres filij, quos Hercules Libyus deuicit, qui à cognomine paterno Geriones, & à præfectura militiæ Lomnimi dicebantur, id est, Phylarchæ siue tribuum & gentiũ principes, vt interpretatur diuus Hieronymus libro de interpretationibus. Vt enim aiunt periti Talmudistæ Lomnimi deriuantur à dictione

Lonia. Aramea Lonia, id est, phylarchia vel phylarcha. Vnde Etrusci Sagi Aramei, vt expositum in præcedentibus, vbi vrbs principatum tenet, cum Chaldæis Loniam addunt, vt Babylonia Vetulonia, Populonia, id

est,

est Babel Phylarcha, Vetuletum Phylarcha,& puppium phylarcha, vti ostendimus in Annia quest.25. Nec te moueat ꝙ litera e in Babel vocabulo non seruetur, vt dicatur Babelonia, sed Babylonia, quia in compositione sæpe e mutatur in i. vbi non sequitur i. & etiā aufertur si e sequitur i, vt Veilumbros, Neilum, Veterbum, Babeloniā, proferimus Vilumbros, Vilum, Viterbum, Babyloniam. De Deabo autem & Gerionibus Lomnimis sic ait Diodor. in.5.lib. Vulgata erat per orbem fama, Chryseum (hoc enim nomen à diuitiis traxerat) qui vniuersæ Iberiæ imperaret, tres habere propugnatores filios cum robore corporis, tum armis egregios, exercitum præterea cuilibet fortissimorum militū esse. Hos Hercules ad singulare certamen prouocans sustulit. Non solum verò Græci quę fuerūt ab Ægyptio gesta contra Geriones voluerunt furari, sed vt leuitas eorū fingere conatus est Alceo fuisse.50. filios ex Atheniensibus Tespiadibus, quorum primogenitus Sardus cum cæteris fratribus missi fuerunt ad colendam Sardiniam cum Iolao duce ac nepote Herculis, vbi inuenerūt iam insulam habitatam à Tuscis, vt Strabo in.5.lib. scribit. Et vt Græci securius mentirentur, mutauerunt à Tospi literam o in e. & dixerunt Tespiades. Nā aliter in furto deprehensi fuissent, quia vt Ptolemæus describit: Tospis regio, & Tospis lacus est in maiore Armenia sub mōte Gordieo vbi Libyus ex quinquaginta puellis Arameis sustulit quinquaginta filios, à patria Tospiades dictos, ac si diceremus Viterbiades, & Vetuloniades. Quod profectò scelus & mendacium Græcanicum non passus Silius Italicus, asserit Sardos Libyci Herculis sanguine cretos, & non Alcei. Sic enim in.12.lib. asserit: Mox Libyci Sardus generoso sanguine fidens Hercolis. Quare in sequentibus non per e sed o. Tospiades proferas & scribas vbi prosequitur dicēs: Nec paruum decus, aduecto cum classe paterna Agmine Tospiadum, terris Iolae dedisti. Quare non ineruditè hunc locum quidā in commentariis super Silium exposuit, & plures Hercules Tospia.

culeś cum Cicerone distinguens, de Hercule Ægyptio hunc locum à Silio decantatum asseruit. Hactenus de genealogiis primorum Heroum orbis. Nunc quid gestum sit à Noa siue Iano patre post diluuium ante auctum genus humanum & colonias missas per orbem, in tertio lib sequente Berosus exequitur.

Berosi, de antiquitate Iani patris,

quem Noam nominat,

LIBER TERTIVS.

SVperiore libro Genealogias Berosus exposuit, nunc quid gestū sit à diluuio vsq; ad colonias missas per orbem, enarrat. Et facit duo. Primò præmittit exordiolum. Secundò narrat. De primo sic scribit:

As igitur principum atq; Heroum origines atque posteritates abbreuiamus ex nostris Chaldæis atque Scythicis libris, quoad satis sit. Nam & multos alios memoriæ mandant, quos quia vel nihil ad nostrā inrentam accurtationem aut parum afferunt, ob id dimittimus, resumpturi illos vbi opus fuerit.

Respondet tacitæ quæstioni, cur non omnes primos in genealogiis posuerit, quos in scriptis redegerunt Scythæ & Chaldæi, antiquitatū seruatores. Quia inquit, aut nihil aut parum afferrent ad institutam abbreuiationem antiquitarum. Sat erit si prætermissi adducantur, vbi opus fuerit, Deinde narrat quo pacto et vbi

vbi creuerit humanũ genus. Secundo quid pater omnium hos duces docuerit. Tertio quid Titea ageret, & quo pacto alia cum ea Noa cognomina promeruerit. Quarto de cognominibus Cam.

De primo itaque sic narrat:

Quo pacto exinanitus orbis fuerit coloniis & hominibus oppletus dicendum est. Exsiccata humo & torrefacta terra, Noa cũ familia de monte Gordieo, vt par erat, descendit in subiacentem planitiem plenam cadauerum, quam vsque ad hanc ætatem appellant Myri Adam, id est, euisceratorum hominũ, & inscripsit in lapide in monumentum rem gestam, & vocant incolæ locum, egressorium Noæ. Congressi verò coniugibus, perpetuo geminos edebant marem & fœminam, qui adulti & coniuges effecti & ipsi binos partu liberos semper edebant. Neque enim vnquã Deus vel natura defuit necessitati quæ ad vniuersi orbis spectat opulentiam. Eo pacto breui in immensum adaucto humano genere, omniq; Armenia completa, opus erat eos inde recedere, atque nouas sibi sedes conquirere.

Si quæris vbi saluatum sit genus humanum, in primo libro demonstratum fuit, quòd in Armenia maiore monte Gordieo summitate iugi eius Ocilæ, in regione Myri Adam, in cuius planitiem descēdit Noa, vbi dicitur egressorium Noæ à comprouincialibus, vt tam Berosus quàm Iosephus in primo de antiquitate Iu- Myri Adã

te Iudaica dicunt. Frater autem Matthias olim prouincialis Armeniæ ordinis nostri, quem existēs prior Genuæ illum comi hospitio excepi, & à cuius socio magistro Georgio similiter Armeno, hanc Berosi deflorationem dono habui, interrogatus quū de multis, tum de egressorio Noæ respōdit adhuc vocari Aramea lingua Sale Noa. Diuus autem Hieronymus libro de interpretationibus nominū, ait Sale interpretari egressus. Vnde & Antoninus in Itinerario, & Cato Myrsilus, locum in tractu Vmbriæ in Tuscia, vbi Galli Iani genæ veteres genuerūt Vmbros vocant Sale vmbrona, vocabulo prisco, id est egressorium Vmbrorum, vti in commētariis super eosdem authores tetigimus, & in quinto huius libro adducemus. Locus autē prius vbi consedit & vrbem metropolim tandem ędificauit, fuit iuxta fluuium Araxis, vt in primo libro exposuimus. Moyses autē scribit Noam egressum, mox sacra deo, cum pro liberatione & expiatione, tum pro futuro vitando diluuio fecisse, et ibi mandatum de generis humani multiplicatione accepisse. Vacauerūt autem generationi vsq; ad Phalecchi natiuitatem, quando diuisa est terra, anno centesimoprimo, vt patet cōputanti Genesis.11.cap. Caussæ autē tam velocis multiplicationis plures assignantur. Primam Moyses exprimit dicens, quia Deus benedixit Noæ & filiis eius atq; vxoribus. Hæc benedictio est multiplicationis, qua etiam Christus duos pisces & quinq; panes benedicens multiplicauit in cibum quinq; millium hominum. Secunda caussa est natura, quę sicut non abundat superfluis, ita nō deest in necessariis, vt ait Aristoteles in.2. de anima. Et has duas caussas tangit Berosus, deū scilicet & naturā. Addit & tertiam, quia semper gemino partu maritum à natura oriebatur genus humanū. Quarta caussa erat, quia nemo interibat, & viuebant nongentis & sexcentis annis. Itaq; breui sæculo, tota Armenia referta hominibus & iumētis, nouas perquirere sedes coēgit hoīes. His expositis, qua primores disciplina erudiuerit Noa, ita Berosus subdit dicens:

Sale Noa.

Tunc

Tunc ſeniſſimus omnium pater Noa, iam antea edoctos theologiam & ſacros ritus, cœpit etiam eos erudire humanam ſapientiam. Et quidem multa naturalium rerum ſecreta mandauit literis, quæ ſolis ſacerdotibus Scythæ Armeni commendant. Neque enim fas eſt illa, vlli inſpicere aut legere vel docere quàm ſolis ſacerdotibus, & inter ſacerdotes dũtaxat, ſicut & quos rituales libros reliquit, ex quibus illis primum Saga nomen fuit inditum, id eſt, ſacerdotes & ſacrificulus & pontifex. Saga.

In primo libro demõſtrauimus longe ante Ninum & ipſum diluuium fuiſſe literas, diſciplinas, ritus & artes, ipſumq; Noam fuiſſe literatiſſimum inter Phœnicas, ſuperius expreſſum eſt. Deinde Beroſus proſequitur de cauſſis aliorum cognominum Noæ ac Tytheæ vxoris eius dicens:

Docuit item illos aſtrorum curſus & diſtinxit annum ad curſum ſolis, & .12. menſes ad motum lunæ, qua ſcientia prædicebat illis ab initio quid in anno & cardinibus eius futurũ contingeret, ob quæ illum exiſtimauerunt diuinæ naturæ eſſe participem, ac propterea illum Olybama & arſa, id eſt, cælum & ſolem cognominauerunt, & illi plures ciuitates dedicauerunt. Nam & ad hæc tempora Scythæ Armeni vrbes habẽt Olybama &, Arſa, Ra

tha,

tha,& eiuſcemodi. Cumq́ iuiſſet ad regendũ Kitim, quam nunc Italiam nominant, deſiderium ſui reliquit Armenis, ac propterea poſt mortem illum arbitrati ſunt in animam cœleſtium corporum tralatum, & illi diuinos honores impenderunt. Et ob id ſolum hæc duo regna Armenum quidem, quia ibi cœpit: Italicum verò, quia ibi finiuit & docuit & regnauit, naturalium'q; atque diuinorum quæ eos erudiuit libros pleniſſime illis conſcriptos reliquit, illum venerantur ſimulq; cognominãt cœlum, ſolem, chaos, ſemen mundi, patremq́ deorum maiorum & minorum, animã mundi mouentem cœlos, & mixta vegetabiliaq́ & animalia & hominem, Deum pacis, iuſtitiæ, ſanctimoniæ, expellentem noxia & cuſtodientem bona. Et ob hoc illum vtræq; gentes ſignant in ſcriptis curſu ſolis & motu lunæ, & ſceptro dominii quo malos & noxios expellebat à cœtu hominum, & caſtimonia corporis & ſanctimonia animi, duabus clauibus religionis & felicitatis. Neque minus Tytheam quæ mater omnium erat, Aretiam, id eſt, terram vocabant & Eſtam, id eſt, ignem poſt mortem cognominauerunt, quia ipſa regina ſacrorum fuerat, & puellas docuerat ſempiternum ignem ſacrorũ inextinctum ſeruare.

Cæte-

Cæterum Noa antequam discederet ab Armenia docuit illos simplicem agriculturam, magis curãs religionem & mores quàm opulentiam & delitias, quæ ad illicita & libidines prouocant, & cœlestium iram nuper induxerant. Primus tamen omnium inuenit vites atque plantauit & vinum conficere docuit, cuius vim inexpertus & vaporem ebrius effectus minus pudice in terrã cecidit. Erat illi, vt diximus, filius ex tribus primis adolescentior Chem, qui semper magicæ & veneficæ studens, Zoroast nomẽ consequutus erat. Is patrem Noam odio habebat, quia alios vltimo genitos ardentius amabat, se verò despici videbat. Potissime verò idem infensus erat patri ob vitia. Itaque nactus opportunitatem cum Noa pater madidus iaceret, illius virilia comprehendens taciteq; submurmurans, carmine magico patri illusit, simul & illum sterilem perinde atq; castratum effecit, neque deinceps Noa fœmellam aliquam fœcundare potuit. Ob beneficium inuentæ vitis & vini dignatus est cognomento Iano, quod Arameis sonat vitifer & vinifer. At vero Chem cum publice corrumperet mortale genus, asserens & re ipsa exequens congrediendũ esse vt ante inundationem, cum matribus, sorori-

D bus,

bus,filiabus,masculis,brutis & quouis alio genere,ob hoc eiectus à Iano piissimo & castimonia atque pudicitia refertissimo, sortitus est cognomētum Chem esenua, id est Chem infamis & impudicus,incubus,propagator. Est enim Esen apud Scythas Arameos infamis & impudicus. Enua verò tū impudicus, tum propagator. Eum inter homines huius dogmatis sequuti fuerunt Ægyptii, qui sibi illum suum Saturnum inter deos adolescentiorem fecerunt,& ciuitatem illi posuerunt dictam Chem Myn,à qua ad hanc ætatem omnes ciues illius appellamus Chemmenitas. Verum posteri hoc vitiosum dogma neglexerunt,retēto quod fuit primi moris,vt inter fratres & sorores coniugium iniri posset.

Hoc vltimo loco Berosus de tribus cognominibus rationes tradit: Noa, Cam & Tythea. De Noa dicit quòd fuit illi tributum cognomē Ianus à Iain,quod apud Arameos & Hebræos sonat vinū,à quo Ianus, id est,vinifer & vinosus, quia primus vinum inuenit & inebriatus est,vt dicit Berosus, & supra insinuauit Propertius, & item Moyses Genesis cap. 9. vbi etiam Iain vinū Iani nominat,vbi nos habemus: Cum Noa euigilasset à vino. Cato etiam in fragmentis originū, & Fabius Pictor in de origine vrbis Romę dicunt Ianum dictum priscum Oenotrium, quia inuenit vinū & far ad religionem magis quàm ad vsum. Vnde & ipsi hæc in sacrificio prælibantur, vt etiam cum eis in primo de Fastis consentit Ouidius. Cui argumento est,quód vsq; ad Mezentium Larthem Thuscia vix nisi in sacris vsa est vino, quia primus omnium ex rebus

Ianus.

Oenotrius Ianus qp vinū inuenit.

gibus

gibus Thuscis vinum induxit Mezentius, qui vt M. Varro author est, & Plinius refert in.14 lib. naturalis histor. cap.16 quum Etruriæ rex esset tulit auxiliū Rutulis contra Latinos vini mercede, quod tum in Latino agro fuisset. Itaq; simplicem vini à Iano Oenotrio vinoso inuenti vsum, ad religionem magis q̃ ad potulentiam, vsq; ad Mezentium Larthem fuisse apud Hetruscos, constat. Nam postmodū in vineis excolendis præualuerunt Etrusci Vetulonienses, inter quos ætate Aphricani Scipionis eruditior cæteris fuit Egilaus Vetulonus ex vico Vetuloniæ Vetulo, de quo Plin. in supradicto libro ait, quòd magnam gloriam in vineis excolendis adepti sunt duo, alter libertinus Ancilius Steneleus in vineis agri Nomentani, alter autem Egilaus Vetulonus qui etiā in campano agro & Veliterno ipsum Aphricani colebat exilium. Itaque Noa pater Iani cognomentum habuit à vino inuento. Porrò & Cęlum castratum à filio Saturno dicitur, vt hic dicit Berosus, & Talmudistæ consentiunt, & vt ait Diodorus in primo libro. Osiris in columna sic inscripsit: Sum Osiris rex cui pater Saturnus fuit inter deos iunior cui Saturno generoso & pulchro, genus & pater fuit non semen, id est, castratum Cęlum. Cælum.

Quod Græci cuculi falso transtulerunt ad Apteram Cretensium Saturnū, quem fabulantur testes execuisse patri, qui tamē floruit fermę sexcentis annis post Ianum Cęlum regem omnium sempiternum, vt in nostra emendata Chronographia probatur. Hæc de cognomentis Iani duobus, scilicet Ianus & Cęlum non semen siue castratum Celum. Nunc de cognomentis Cam dicendum est. Dictus est Cam Cameses, Zoroastes, Saturnus. Cam libidinosum & calidæ naturę interpretantur Hebræi, Enuus vero propagator, & incubus dicitur. Vnde Latini Enuum Inuum dicunt teste Seruio super. 6. Æneid. ibi: Vrbsq; Fidenæ castrūq; Inui. Et in aliis libris similiter. Ait enim eundē esse Syluanum, Pana Inuum, ab ineundo, incubum dictum, eo q̃ passim cum hominibus & brutis cōgrederetur. Cam Cameses &c. Inuus.

D 2 Verum

Verum Esen infamis dicitur triplici infamia. Primo
Zoroast. ꝙ Zoroast, id est, magus esset. Secundo quia patrem non semen reddidisset, quæ duo ad impietatem pertinent. Tertio, quia infamis promiscua libidine esset. Addit & quartum scelus Diodorus Siculus in. 4. lib. dicens, quòd primo Cælo regi omniũ sempiterno fuerunt duo primores filij, Atlas q in Mauritania periit, & Saturnus qui regnauit in Libya Sicilia & Italia, suprema impietate & auaritia præditus. Quare verò
Cam Cam Itali scriptores cognominãt veteri lingua Cam Esem. i Cam infamem, qui per compositionem dici-
Cameses. tur ab Etruscis & Latinis Cameses, ac propterea corruptor humani generis, vt ait Berosus, Ægyptij proferunt Camesenuum, id est, Cam Syluanum siue Pana suum infamem. Vnde Diodorus Siculus in primo lib. dicit quòd Ægyptij Pani suo ædificauerunt totam vr-
Myn. bem, quam ab eo Chem Myn, id est, Panos vrbem dicunt. Est enim apud Ægyptios Myn, mansio siue tabernacula, & vrbs. Chem verò nomen proprium est Cam. Eadem Cam Myn Dauid in Psalmo. 77. & 104. interpretatur terrã Cam, & tabernacula Cam, quia vt exponunt Hebræi & catholici primus coluit Ægyptũ, & ideo fuit eorum Inuus siue pan & propagator. Et quia Cæli filius, ideo Saturnus Ægyptiorum, licet Diodorus in primo genealogiã Osiridis dicat fuisse, quia illi pater Saturnꝰ, Saturno verò pater fuit Sol vel Vulcanus. Sed hoc non obstat, quia ibidem dicit, quòd Saturno fuit pater, nõ semen. i. Cçlum castratũ, et in 4. ꝙ Saturno impio pater fuit Cçlum, frater Atlas Maurus, quod & Berosus exprimit. Qui etiam Cælum Ianus dictus est sol, vt in præmissis ostendimus, & item Vulcanus, qa ignẽ primũ cœlestẽ collegit, vti Diodo. insinuat, et cum eo holocausta obtulit, vt etiã Moyses cõsentit, & ipsum pro memoria & sacris habendis in perpetuũ ac iugẽ Ianꝰ & Tythea seruauit, et ob id pri-
Vesta. ma & magna Cybeles. i. regina sacrorũ, & Vesta. i. cœlestis emissus & acceptus ac seruatus ignis et flãma cognominata est, dicẽte Ouid. in. 6. Fastorũ, et Beroso cõ sentiens

sentiente his verbis: Nec tu aliud Vestã q̃ purã intelli ge flammã. Nataq; de flãma corpora nulla vides. Iure igitur virgo est quæ femina nulla remittit, Nec capit, et comites virginitatib⁹ habet. Et notandũ est, vt aiũt periti Talmudistæ, q apud Arameos Esta â q̃ Vesta, significat ignẽ & flammã â quo Grçci æstomç verbũ habẽt, quia ptius fuit illis propago Barbara q̃ Græca. Græciã enim incoluerunt prius Barbari, & ob id mul ta illis Barbarorũ vocabula manent, vt significat Stra bo in Geographia Græcię. Hanc æstam, id est, flammam & ignem iugem atq; perpetuum, quem Ianus et Tythea voluerunt â virginibus seruari, Deus iussit Moysi vt sacerdotes Hebræi nutrirent dicens: ignis in altari meo semper ardebit, quem sacerdotes enutriet iugiter. Christianis eadem religio est, qui vti Noa opposita cristallo, vel phiala aquę plena, radio solari ignẽ cœlestem ex parte opposita conceptum, vti sacrum in sabbato sancto excipiunt, & ex eo ignem accendunt, quem sacrant, & ex eo cęreos accendunt, et iugem pto toto anno lampadem ante corpus sanctissimũ Christi nutriunt. Quod iam ferme. 50. annis in hoc templo sanctæ Marię ad Gradus, & conuentu meo Viterbensi, obseruatum vidi, & a maioribus traditum audiui.

Esta.

Ignis ẽ radiis.

Hæc de cognomine Vesta. De Ateria verò, quia sicut terra cum cœlo cuncta gignit, ita Tythea cum cœlo Iano cunctos mortales ediderit, supra etiam exposuimus. Diodorus quoque in. 4. lib sic habet. Cælum ex vxoribus ferunt filios suscepisse quinq; & quadraginta Horum decem & septem ex Tythea ortos, ptoptio nomine singulos, communi autem omnes à matre appellauit Tythanas. Tytheam verò prudentia prædictam, cum plurimum mortalibus profuisset, ab eis post obitum deificatam terramq; fuisse cognominatam scribunt. Hæc Diodor. Ouidius verò in. 6 de Fastis dicit Vestam terram dictam à proprietate qua terra stat vi propria mater omniũ. Sic enim dicit: Stat vi terra sua, vi stando Vesta vocatur. Aramee autem terra, & similiter Hebraice dicitur Aretia, à cuius nomine Ianus cõ

Aretia. Cœli filii.

didit Thusciæ Aretium, vnam ex primis.12.vrbibus ab eo cõditis, vt ostendimus in cõmentariis super fragmenta Catonis. De vrbe vero filiorũ Tytheę, id est, Tythanum in Ægypto, in commentariis supra Xenophontem de equiuocis & in pręcedentibus huius operis diximus.

Berosi, de antiquitatibus regnorum totius orbis,

LIBER QVARTVS.

DE cognominibus & eorum rationibus iam Berosus expediuit tertium librum, in hoc quarto de antiquitatibus regnorum in communi tractat. Et primo dicit de diuisione principali totius orbis, quibus tres primores filios Ianus præfecit, dicens:

Vltiplicatũ est in immensum genus humanum, & ad comparandas nouas sedes necessitas cõpellebat. Tum Ianus pater adhortatus est homines principes ad quærendas nouas sedes & communem cœtum inter homines agendum, & ædificãdas vrbes. Designauit itaque illas tres partes orbis Asiam, Aphricam & Europam, vt ante diluuium viderat. Singulis autem his principibus singulas partes ad quas irent partitus, ipse per totum orbem colonias se traducturum pollicitus est.

Non

Nō capiebat igitur prisca Scythia viros adauctos, qui post diluuium pauci numero propter ignobilitatē confederant iuxta fluuium Araxim, vt significat Diodorus in.3.lib. Et in.4.scribit Cęlum regem omnium sempiternum, homines pridem per agros dispersos ab inculta & ferina vita, ad cœtum communem & mitiorem vitam, & vrbes condendas reuocasse. Hoc autem egit vocatis ducibus & diuisa terra in Asiam, Aphricam, & Europam, vti ante inundationē viderat. Quare inundatio non multum immutauerat faciem orbis, quam recognouit. Facta est autem hæc prima diuisio in tres partes anno primo natiuitatis ducis Phalech, vt sanctus Moyses scribit Gen.10.et.11 cap. vbi supputat à Sem post diluuium vsq; ad Phalech annos.100. Ergo centesimo anno post diluuiū diuisit tribus filiis terram. Et (vt aiunt Hebræi & Catholici authores) Sem præfecit Asiæ, Cam Ægypto & Aphricæ, cuius metropolis fuit Chem Myn, vt in præcedente libro exposuimus. Iapetum verò qui & Atlas Maurus dictus est, quòd obierit in Mauritania, vt Diodorus in 4.insinuat præfecit Europæ, ipse toti orbi præsuit, dicente eodē Iano apud Ouidium: Me penes est vnum vasti custodia mundi. Author est Aristoteles, vsus Homeri testimonio in primo Politicorum principio gentes & deos ab vno rege cœptos, regi, & in familiis senissimum quemq; regē fuisse. Ergo docuit principes coloniarum senissimus cosmographiam, quam viderat ante diluuium, vt sciret quisq; in quem locum suas colonias ducturus esset. Eo tempore vt Phylo Hebræus de multiplicato humano genere tradit, ipse cum tribus filiis & multis coloniis in Pontum venit, & ratibus circumlustrauit omne mare mediterraneū, ostendens primo Sem littus omne Asiaticum à Tanai per Bosphorum vsq; ad Nilum Ægypti, & Cameſi à Nilo littus Aphricæ vsq; in angustias oceani & Gadiū, Iapeto autē omne littus Europæ à Gadibus vsq; Tanaim. Et singulis prouinciis circa littus dimisit primas colonias. Et decennio postquam à Tanai discesserat

Diuisio terræ quādo facta.

Iapetus. Atlas. Maurus.

in eundem locum rediit, lustrato mari, & primis coloniis positis, & reuersus in Scythiã, ordinabat alias colonias. Quæ dicit Phylo conueniunt ei, quod ait Cornelius Tacitus de situ & moribus Germanorũ, dicens priscos cum nouas sedes quærerent, non terrestri itinere, sed mari ratibus aduectos fuisse. Consentit & de aduentu primo Iani aduecti rate in Vaticanum quod scribit Cato in secundo fragmẽto, dicens post opinionem de origine gentium: Siue, inquit, mundum existimes sempiternum, vt Chaldæi, siue initium ex tempore sortitum, vt Phœnices, siue ante Ninum annis circiter ducentis quinquaginta quibus durauit aureum sæculum, inundatas fuisse terras, semper Scythis tribuitur principatus originis. Ex his aiunt venisse Ianum cum Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbrorum, & rate cum coloniis per Tyberim vectum, tenuisse ad læuum latus Etruriam, primasq; in Vaticanum & Ianiculum exposuisse colonias. Hæc à nobis copiose exposita fuerunt super fragmenta eiusdem Catonis.

Coloniæ primę Italiæ. Ex his patet primas colonias Italiæ in Hetruria positas, in primo aduentu Iani post diluuium, anno fermè centesimo octauo & aureo sæculo, vt omnes canunt. Quod & nos in chronographia Hetrusca signauimus. His expositis Berosus de prima antiquitate suę patrię incipit explanare sic dicens:

Itaque Nymbrotum creauit Babyloniæ Saturnum primum, vt ibi primum ædificaret cum coloniis suis. Quare Nymbrotus assumpto filio Ioue Belo cum coloniis furatus est rituales Iouis sagi, & cũ populo venit in campum Sennaar, vbi designauit vrbem & fundauit maximam turrim, anno salutis ab aquis centesimo trigesimoprimo, regnauitq; annis 56. & deduxit turrim ad altitudinem & magnitudinem

tudinem

tudinem montium, in signum atq; monumẽtum, quòd primus in orbe terrarum est populus Babylonicus, & reguum regnorũ dici debet. Ergo ab eo exordiemur, & per ipsum mẽsurabimus omnia regna & eorum reges ac tẽpora, abbreuiando illa in hunc modum.

Quærunt plures an ante Babyloniam fuerint aliæ vrbes, & quidem ante diluuium fuerunt Enos, vt in principio dixit Berosus, & item Ioppe de qua Plinius in. 5. naturalis historiæ & Solinus in collectaneis aiũt quòd Ioppe est antiquissima in toto orbe, vt quæ ante diluuium fuit condita. Post diluuium verò anno cẽtesimo per totum sequens decenniũ conditæ sunt primę colonię singularum prouinciarum littorearum vt diximus. Babylonia verò cum post diluuium designata fuerit anno. 131. vt dicit, patet quòd non fuit prima quo ad tempus, sed dignitate ædificij & libidinis dominandi, vt omnes notant. De ea narrant omnes historici non solum Moyses & Hebræi, sed etiam Gentiles, de quo Iosephus in primo de antiquitate Iudaica, de turri (inquit) Babylonię & diuersis vocibus hominum, etiam Sybilla meminit dicens: cũ omnes homines vnius vocis existerent, quidam turrim ædificauerunt excelsam tanquam ascensuam per eam ad cælum. Dij verò ventos immittentes euerterunt turrẽ, & vocẽ propriam vnicuiq; partiti sunt. & propterea Babel contigit vocari ciuitatem. De campo verò Sennaar in religione Babylonis, meminit Hestius ita dicens. Qui verò de sacerdotibus fuerunt erepti, Iouis sacra sumentes, in Sennaar Babylonis venerunt, diuisiq; post hæc diuersitate linguarum per generatioues suas tenuerunt loca maritima simul & mediterranea. Hũc eundem locum Hestij producit Petrus Comestor in histor. scholasticis. Addit Berosus, se velle mẽsurare, id est quo tempore cœperunt regna ab condita Babylonia, quia tempora Monarchiæ Assyriorum certissi- Babel.

ma sunt & reges, quamuis mentiantur Babyloniã fuisse primam post diluuium dicens:

Anno .131. à salute ab aquis prima omnium gentium & ciuitatum, fundata est à Saturno Babylonico nostro vrbs & gẽs nostra Babilonica, multiplicataq; est nimis numero posteritatis, magisq; studuit paci & religioni Saturnus deorũ, quàm opulẽtiis. Et turrim quidem ędificauit, sed nõ cõpleuit, nec designatã vrbẽ fundauit, quia post quinquaginta sex annos subito non comparuit translatus à diis.

Babyloniã Saturnus ędificauit. Dignitate non tempore prima fuit Babylonia. Saturnus eius studuit paci & religioni, quia tunc florebat prima aurea ætas, quæ cum primis hominibus sata est, vt significat Ouidius in primo Metamorphoseos, & Fabius pictor, & Cato, in quorum commentariis plura de aureo sæculo explanauimus. Admonitus quoque diuina plaga in confusione turris substitit magis q̃ ab impietate destitit, cum aio esset sacrilegus et tyrannus. Vnde dicitur subito non comparuisse translatus à diis, id est, iustis principibus clam discerptus. Nam & simile dicitur de Ænea & Romulo & aliis clã discerptis ꝙ subito nõ cõparuerint in deos relati. Prouincia Sẽnaar Chaldęa, est pars prouincię Babylonię, quam Gręci & Latini vocant Mesopotamiã. Hebręi verò Aram fluuiorũ, quia iacet media inter Tygrim & Euphratem. In ea regione natus est Abraam .292. post diluuiũ anno, vt supputat Moses Genesis .11. cap. Ortus est autẽ in ciuitate Vr Coa .i. Chaldæa. Quam enim Latini & Græci proferũt Vr Chaldęorũ, eandẽ Aramei, Vr Coa dicunt, & Hebræi Vr Casdi. Vnde Ptolomæus in Ceographia vocat eã Vr Coa, & Moses Vr Chaldæorũ, dicens Genesis cap. 11. Thare genuit Abraam & Arã, qui mortuus est in terra natiuitatis

Sennaar Mesopotamia.

Vr Coa.

tis suæ Vr Chaldęorū. Tulit autē Thare Abraā filiū suum & Loth & Sarai, & eduxit eos de Vr Chaldæorum. Qui ergo dicunt Vr ibi accipi pro igne, & sine certo authore aut ratione dicunt Abraam fuisse proiectum in ignem, hi profecto somniāt, & eadē facilitate contēnitur, qua profertur hæc fabula. Igitur Berosus posito fundamēto regni Babylonię ac tempore, subinfert quas colonias in quas prouincias Ianus misit, dicens in communi:

Ab exordio huius, Ianus pater misit in Ægyptū cum coloniis Chemesenuū: in Lybiā verò & Cyrenem, Tritonē: & in totā reliquā Aphricam Iapetum priscū Atalaa. In Asiā orientalem misit Gangē cum aliquot ex filiis Comeri Galli. In Arabiam Felicē Sabum cognomine Thuriferum. Arabū præfecit Arabiæ desertæ: & Petreiū, Petreiæ. Canam posuit à Damasco vsq; in extima Palęstinæ. In Europa regē Sarmatiæ fecit Tuyscone à Tanai ad Rhenum, iunctiq; sunt illi oēs filii Istri & Mesæ cum fratribus suis ab Adula monte vsque in Mesembericam Ponticā. Sub his tenuerunt Tyras, Arcadius, Emathius. Italiam tenuit Comerus Gallus. Samotes possedit Celtas, & Iubal occupauit Celtiberos.

Ab exordio conditę Babyloniæ cœpit ex Scythia mittere colonias, scilicet nouas, per alios duces. Nam ante Babyloniā per oia littora ipse reliquerat, vt supra diximus. Et Camesem misit in Ægyptum & Aphricam. Sed sedem regiam in Ægypto Cammin habuit vt supra exposuimus. Substituit autem ei pro Aphrica duos duces, Tritonem & Iapetum.

Triton

Triton genuit Libyam & Cyrenē atq; Numidiam, in qua vt Ptolomęus describit & historici testātur, est lacus & fluuius Triton, ab eo dictus, & insula Tritonidis, vbi Dionysius Tritonis nepos fuit clam nutritus, & Palatua Minerua Tritonidis exposita, vt Diorus in quarto memorat & alij consentiunt. Græci verò vt nulla pars esset in orbe, à qua non subriperent, falsò tamen aliorum gesta, etiam sibi Tritonida finxerunt & Dionysia. Libya autē olim pars Ægypti Marmaricę erat, licet Ptolomæus distinguat. Cui argumēto est, quòd Isis siue Ceres Ægyptia frugifera legifera dicta fuit, vt Diodorus in .1. scribit ex historia Ægyptia, & eam docuisse in Italia molere, ac panes conficere, cum antea glande vescerentur, etiam Plinius asserit in .7. naturalis historiæ cap. vltimo. Et tamē Festus eam in campum Romæ Argeum aduexisse primum fruges ex Libya dixit, quia est pars Ægypti. Similiter & Camesem siue Saturnum filium regis sempiterni omnium Cęli qui regnauit in Ægypto, eundem etiam regnasse in Italia, Sicilia, & Lbya scribit Diodorus in quarto libro. Sed difficile videtur quòd Berosus ait Iapetum Atlantem substitutum fuisse Camesi in Aphrica, cum ei principatus totius Europę obuenerit & maior natu quàm Cameses fuerit. Sed dicendū est quòd substitutū hic appellauit Berosus extraordinariū ducem ad auxiliandum in coloniis. Quare Iapetus duxit colonias in Aphricam ex filiis primogeniti sui Cometi. Vnde ad hanc ętatem Hispani magnam partem ex populis Aphricæ vocant Comeros. Hæc de origine Aphricæ in communi. De Asia dicit, quod Ianus misit Gangem cum aliquot ex filiis Comeri in Asiam orientalem. Ptolomęus quoq; Comeros populos & Comeras vrbis in Bactris & India norat cum aliis geographis. Ganges nomen suum reliquit fluuio maximo, de quo Iuuenalis in Satyra. Omnibus in terris quæ sunt à Gadibus vsque Auroram & Gangem. Circa hunc fluuium Gangas colonias retinuisse nomen vsque ad magnum Alexandrum Curtius libro nono

Marginalia: Palatua. Minerua. — Ceres. — Iapetus. Comeri. Ganges.

nono indicat. De hoc fluuio Seneca de situ Indiæ: Gāges, inquit, per Indiam fluit nouem alueis, sicut Nilus septem, dicente Vergilio in nono Æneidos: Ceu nouem surgens sedatis amnibus altus Per tacitum Gāges. De Arabia sciendum est vt Ptolomæus in Geographia & alij dicunt, quòd tres sunt Arabiæ, Felix vnde thus venit, & ob id thurifera dicitur. Inde deserta. Tertia Petreia vbi metropolis Petr, a de qua Esaias: Emitte agnum domine dominatorem terræ de Petra deserti ad montem filiæ Sion. Omnem autem partem Phœniciæ à Damasco vsque Gazam extremam vrbem Palæstinorum, dedit Canæ filio Camesis. Vnde diuinæ literæ atque Hebræi hanc Phœniciam à primo coloniarum duce vocant terram Canaam, à repromissione verò facta Arabiæ, terram promissionis. In qua prouinciæ sunt Damascena, Galilæa, Samaria, Iudæa, Palæstina & Idumæa. Hactenus de prisca antiquitate Asię. Nunc de antiquitate Europę post conditam Babyloniam sequitur. Tuyscon, inquit, dux fuit Sarmatum à Rheno ad Tanaim. Hi antea Scythæ reputati sunt, dicente Plinio in quarto naturalis historiæ. Scytharum nomen vsque in Sarmatas & Germanos transiit. Nam Germania dicta est sub Romanis, teste Cornelio Tacito de situ & moribus Germanorum. Est autem Germania proprie à Rheno amne qui diuidit Gallos à Germanis, vsque ad sequentem Vistulam fluuium qui interfluit Craco uiam metropolim Poloniæ, quem ipsi vocant Visclam. Germania tota in quinque genera diuiditur, vt ait Plinius in quarto naturalis historię cap. 15. Genera, inquit, Germanorum sunt quinque. Primum Vandali, quorum partes sunt Burgundiones, Varrinnæ, Catinni, Guttones. Secundum genus Ingheuones, quorū pars sunt Cymbri, & Teutoni à Caucoū gente. Proximi autem Rheno Istheuones, quorū pars sunt Cymbri mediterranei. Tertium genus hi sunt quibus prope sunt quarti generis Herminones, quorū pars sunt Sueui, Hermunduri, Catti, Cherusi. Quintum genus

Arabiæ tres.

Promissionis terra.

Tuyscon.

sunt

funt Peuccini, Basternę. Sed hæc diuisio Pliniana vera est de Germaniæ parte vicina gelido & glaciali oceano. Nam plures alias gentes continet, vt patet in Ptolemæo. Porrò à Vistula Cracouiæ vsq; Boriscum fluuium & Ripheos montes, proprie Sarmatæ in Europa sunt. Riphei montes dicti à duce Ripheo filio Comeri, quē Moyses vocat Riphat. Sarmatæ verò à Sarmate filio Istri. Moyses verò vocat Ictan & Asarmauet, quos Berosus dicit Istrū & Sarmatem. Hos Græci vocant Sauromatas. Porrò qui trans Ripheos montes & amnem Boriscum extenduntur ad Tanaim, & paludem Mæotidem, et Tauricam Chersonessum, vt patet in octaua Europæ Ptolemæi tabula, his tantum remanet nomen Scythiæ in Europa, vti etiam significat Plinius libro quarto naturalis historiæ, cap. 12. Scytharum, inquit, nomen vsquequaque transit in Sarmatas atq; Germanos, nec aliis ista durauit prisca appellatio, quàm qui sunt extremi harum gentium, & ignoti prope cæteris mortalibus degunt. Quod verò addit Berosus, q his iuncti sunt omnes filij Istri ac Mesę ab Adula monte vsq; in Mesembriam Ponticam, etiam nomina locis extantia indicant, vt patet in Geographia Ptolemæi, tabula quinta & nona Europæ.

Sarmatę. Riphei.

Adula. Adula mõs dicitur ab Adula duce filio Istri, quē Aduram Moyses vocat: & est mons supra Niceam, cuius terminus est inter Galliam & Germaniam, non procul lacu Constantiensi. In his viciniis sunt fontes Istri, qui teste Plinio in quarto naturalis historię, cap. 13. oritur in Germaniæ iugis Noriæ, ex aduerso oppidi Gallorum Scanri, qui & Danubius dicitur: & quum primum in Illyricū venit dicitur Ister, ac per innumeras lapsus gentes sex ostiis in pontum defluit. Est igitur binominis dicente etiā Ouidio in primo libro de Ponto: Ripæ vicina binominis Istri. Nomen Ister tenet à duce. Mons Adula immensa terrarum spatia in longitudine metitur, diuersisq; locis diuersa sortitur nomina. Trans montis ad superum septentrionem longitudinem in Ptolemęo adhuc inuenies Mœseos à Mœsa,

Ister.

qui Mœsiis duabus imperauit, superiori & inferiori: quas nunc vocant Valachias, alteram alteram bassam. Quidam scribūt Mysiam, rectiusq; Plinius in tertio naturalis historiæ, Mœsiam. Inferior Valachia siue Mœsia Pontica in Ptolemæo tenet Tyraspolim, à Tyras filio Iapeti: & Istropolim, ab Istro duce: et Tybiscam, à Tybo filio Istri Inferior Mœsia continet Bosinenses & Valachos bassos, & Dedanos, à Dedano Curete: quam regionem Dedaniam posteri corruptè Dardaniam protulerunt. Sequuntur duæ Bannoniæ, quas vulgo Vngarias, Latinè Pānonias dicimus, mutata b in p. Phis ex filiis Istri & nepotibus scribit Ptolemæus nomina locorum. Saum fluuium, Salinum à Sala, Azalos populos, & à fratre eius Albine Albanum montem. Porrò cis longitudinem montis Adulæ vsq; Mesembriam inuenies Meseos Lyburnos, à Mesa duce. Iader coloniam, ab Iader filio Istri. Cis montem Mesam inuenies Dalmatiam, à Dalmatad filio Istri: & Dicliotæ, à Diclafilio Istri: Salona, à Sale filio Istri. Sequitur Emathia, ab Emathio filio Camesis. De qua Lucanus in principio: Bella, inquit, per Emathios plusquam ciuilia campos. Ea postea Macedonía dictaest à filio Osiridis, vt Diodorus author est in primo libro. Epirus à filio Istri dicitur. Inuenimus non solum Istrum nomen Chaldęum, sed & Mosaicum Ictim, promontorium ab Ictam qui & Ister. Deinde sequitur Thracia quasi Tyracia à Tyras filio Iapeti, vsque vrbem in fine montis, quam Græci Mesembriam, Berosus Mœsemberiā, Philo Mese Sepharan: Moyses verò Sepharan vocat Genesis decimo capite. De Comero in sequētibus dicetur, cum ducibus Tubal & Samote. Hoc tamen velim admonitum esse lectorem, quosdam dicere Mesos esse, quos Bulgaros vulgus nuncupat. Quod profectò esse falsum testimonio Danubii comprobatur. Ostia enim eius sunt in Mœsia, vt Ptolemæus & alij docent. Cæterum Valachi & non Bulgari tenent Ostia Danubii. Sunt igitur Mœsij quos Valachos dicimus, & non Bulgari.

Valachiæ. Mœsiæ. Pannoniæ Dalmatia. Salona. Macedonia. Epirus. Thracia. Mesi. Valachi.

Sed de his hactenus, dicturi de his & aliis qui mutaue runt nomina si tempus quandoq; dabitur. Nunc desi. ne quarti libri Berosi prosequendum est, de quo ita di cit, atq; concludit:

Hi sunt qui egressi sunt post Nymbrotũ, sin guli cum familiis & coloniis suis, relinquẽtes nomina sua locis in signum expeditionis à Ia no patre cõmissæ, & ad monumentum poste- ris vt scirent quis eorum fuerit conditor. Hi iuxta mãdatum Iani coloniis turri cõstructa pro metropoli, ipsi in veiis & cauernis casas habebant. Solus noster Saturnus idcirco ex- cessit mandatum, quia vrbẽ vrbium & regnũ regnorũ voluit esse Babyloniam. Rursus his temporibus Ianus cũ omnes in colonias mis- si abiuissent, eos qui remanserant bipartitus est. Nam secum retinuit filios plurimos, quos post salutem ab aquis genuit, & item maxi- mam gentium multitudinem quum secum in colonias conducturus erat. Scytha cum ma- tre sua Araxa & aliquot coloniis qui Arme- niam incolerent, rex primus relictus est consti tuto summo pontifice Sabbatio saga ab Ar- menia vsq; in Bactrianos: quę longitudo à no bis ad hanc ætatem vocatur Scythia saga. Po stremus omnium ipse Ianus ab Armenia per orbem colonias seminaturus, egressus est. Hęc nostri maiores multis libris tradiderunt.

Nunc

Nunc de temporibus eorũ ac posteritatibus dicemus, iuxta id quod in nostra Chaldaica & primordiali Scythica historia fideli memoria conseruatum est.

Post Nymbrotũ dicit supradictos duces iuisse ad loca sibi assignata. Nam antea Ianus ipse loca exploraturus circum littora mediterranea colonias posuerat, vt supra exposuim⁹. Memoratu verò dignũ est, quod subdit, singulos duces imposuisse nõia sua locis, quæ tenuerunt, scilicet montibus, fluminibus, & vrbibus. Vnde Hieronymus in commentario super Genesim, & Eusebius de vocabulis gentium: Iapetus, inquiunt, tenuit in Asia & Europa. In Asia quidem tenuit ab Amano Taurocp montibus Syriæ ac Ciliciæ vsq; Tanaim. In Europa verò totum tenuit à Tanai ad Gadiram, relinquẽs locis ac gentibus vocabula, ex quibus quædam mutata sunt à posteris, alia permanẽt vt fuerunt. Hæc dicti authores. Tribus autem ex caussis imposuerunt nomina gentibus & locis. Primam & secundam ponit Berosus in litera. Et ideo argumentum à nominibus vetustis gentium & locorũ, est validius quocũq; authore, quia authores quandoq; falluntur & fallunt, non autem nomen impositum. Et ideo Liuius in quinto ab vrbe cõdita, quanquam multos haberet authores asserentes Thuscos imperasse toti Italiæ, solo tamẽ nomine Turreno imposito toti circa Italiã mari, ꝑ validiore authoribus argumẽto vsus est, dicẽs: Mari supero & infero, quibus Italia insulæ modo cingit̃, terra mariq; Thusci quantũ potuerint, nomina sunt argumento, ꝙ alterum Thuscum communi vocabulo gentis, alterum Atriaticum ab Atria Thuscorum colonia vocauere Italicæ gentes. Græci eadem Turrhenum Atriaticum vocant. Tertia ratio imponendi nomina est, ad fulgorem & memoriam eorum & præcedentium maiorum, vti Lactantius in vndecimo capitulo primi libri Institutionum, arguens contra Minutium

Tres causſę imponẽdorũ noim

Noim imponendorum ratio tertia.

tium Felicem. Poteſt, inquir, etiam ſic argumentari: Saturnus, cum potentiſſimus eſſet rex, ad retinendam parentum ſuorum memoriam, vtriuſque nomina cœlo & terræ indidit, cum hæc prius aliis vocabulis appellarētur: qua etiam ratione montibus & fluminibus nomina ſunt impoſita, et mari: vt mare Icarium, Ægæum, Helleſpontus: & in Italia, Auentinus et Tyberis. Ita Saturnus natus eſt ex homine, cui nomen fuit Vrano ſiue Celo. Quod eſſe verum Trimegiſtus author eſt, qui cum diceret admodum paucos extitiſſe in quibus fuiſſet perfecta doctrina, in his Celum, Saturnum & Mercurium nominauit. Hæc Lactātius. Nota hoc

Trimegiſtus, Mercurius, Saturnus Celus, homines.

loci lector, hūc Trimegiſtum Ægyptium fuiſſe longe ante primum Saturnum, Græciæ antiquiſſimum Apteram. Et ideo de Ægyptiorum etiam orbis priſcis deis Celo, Saturno ac Mercurio dicit: Nam Mercurius perfecta prudētia extitit, vt Diodorus in primo libro docet. Saturnus verò pater Oſiridis Cameſes perfecta phyſica & Magica floruit, à quibus & Zoroaſt et Magus appellatus eſt, vti Beroſus & Hebræi atque catholici tradunt. Celus verò omnium rex ſempiternus Ianus docuit perfectam phyſicam, Theologiam et ritus atque naturalem Magicam, vt Beroſus tradit: adeò vt teſte Macrobio in primo Saturnalium: Eum Phyſici miris efferant argumentis diuinitatis, & perpetuam promeruerit præfationem in omni ſacrificio, & Mythici prædicent eo regnante religione ac ſanctimonia omnium domos fuiſſe munitas. Diodorus quoque in quarto libro cum Beroſo conſentit etiam Aſtronomiam, & alia plura Cælum regem docuiſſe. Rurſus Ia-

Ianus.

nus, inquit, mandatum dedit, quod præuaricatus fuit Nymbrorus, vt Turrim pro metropoli conſtruerent. Dionyſius Halicarnaſſeus in primo ſcribit moris fuiſſe antiquis, vt vrbes non magnas, ſed paruas, & locis munitas conderent, non quidem lapidibus, ſed vt ait Beroſus, ſolum præter turres veiis & cauernis. Veias appellat currus & cauos truncos arborum et tuguria, vt de priſcis aureo ſæculo natis in Latio Aborigini-

bus

bus Vergilius insinuat in octauo Æneidos, dicēs: Hęc nemora indigenæ Fauni Nymphæq; tenebāt, Gensq; virum truncis & duro robore nata. Turris autem ab Hetruscis proferebatur Tursis, à quibus Tursena & Etursia, vt Myrsilus & Dionysius Halicarnasseus in primo libro dicunt. Est autem Tursena & Etursia vrbs turritis ædibus constructa. Eas posteri mutata s, in r, protulerunt Turrenam, Eruriam: Romani Etruriam, vt probauimus in Annia quæstione. xvi. vsque in. xx. & super Myrsilum atq; Xenophontem de æquiuocis, vbi & omnem vrbem tetrapolim turritam fuisse probauimus. Ergo Ianus docuit humiles vrbes ad cœtum & communionem politicam, nō ad pompam & dominationis libidinem. Vnde omnes vrbes quę ante Romanorum imperium in Thuscia antiquissimę perseuerant, hæ paruæ sunt. Quas verò magnas cernimus, vt nouas scimus, aut post destructionem Gothorum adauctas legimus. Quòd verò Berosus dicit Ianum postremum omnium colonias per orbem traduxisse, hoc intelligitur de secunda profectione ab Armenia post conditam Babyloniam, quia antea primus omnium exploraturus littora transportauit, vt in præcedentibus ostensum est.

Defloratio Bero=
SI CHALDAICA.

LIBER QVINTVS.

IN præcedēti libro, iam Berosus exposuit omnium regnorum et prouinciarum antiquitates et origines in communi, nunc in particulari eas diffinit, à Saturno primo Nymbroto rege Babyloniȩ, vsq; ad decimum octauum regem Ascatadem. Vnde totus hic liber diuiditur in decē & octo partes, quarum prima est, quæ antiquitates & origines fuerint sub Nymbroto primo Saturno atque rege Babyloniæ, dicens:

VT supra diximus, anno à salute humani generis ab aquis centesimo trigesimoprimo, cœpit regnū Babylonicū, sub nostro Saturno, patre Iouis Beli: qui imperauit annis. lvi. Anno huius decimo Comerus Gallus posuit colonias suas in regno, quod post Italia dicta est Et regionem suam à suo nomine cognominauit, docuitq; illos legē & iustitiam. Anno eius duodecimo Iubal cōdidit Celtiberos, & paulopôst Samothes, qui & Dis Celtas colonias fundauit: neq; quisquā illa ętate isto sapiētior fuit, ac propterea Samothes dictus est. Anno Nymbroti. xv. Oceanus ad Ninum Ægypti consedit, & multos ex sorore Tethyde edidit liberos. Inde superuenit ille corruptor humani ge=

ni generis Chemesenuus, vbi Thelchines magicam docēs, maxima opinione celebratur. Anno decimooctauo eiusdem Babylonici regis, Gogus sabeam Arabiam Felicē cum Sabo suo patre puer tenuit, & Triton Libyam, & Iapetus priscus Atalaa Aphricam, Cur Æthiopiam, & Getulus Getuliam. Anno eiusdē.xxv. Thuyscon Sarmatas maximos populos fundauit, & Mesa cū filiis Istri priscos Mesios posuit, vsque ponticam Mesembriam ab Adula monte. Anno trigesimooctauo eiusdem regis Sagæ Armeni multiplicati possederunt omnem Caspiam regionem, ab Armenia vsque in Bactrianos, & Ianus pater Ianeos colonos traduxit in Hircaniam, & Ianilos in Mesopotamia versus mare sub Babylonia. Anno quadragesimo eiusdem regis aliquot coloni ex filiis Comeri in Bactrianis sibi sedes quæsiuerunt. Et Ganges in India sedem sui nominis. Anno quadragesimoquinto eiusdem regis aliqui ex filiis Mesæ ac Getuli iuncti simul primi Mesagetas in India propagauerunt. Eadem tempestate Saturnus rex Babyloniæ misit principes coloniarum Assyrium, Medum, Moscum & Magogum: qui regna condiderunt Assyrium, Medum, & Magogum in Asia, Moscos verò & in Asia simul

& Europa. Anameon quoque adolescentulus Maones à se dictos condidit, & regnauit centum quinquaginta annis.

Babyloniam tetrapolim posuit Nymbrotus, quorum partes teste Moyse Gene. x. cap. dictæ erant, Babel, Arar, Acat, Calanne. Omnis enim ciuitas regia, & caput regni tetrapolis condebatur, vt in fine Xenophontis de æquiuocis probauimus. Babylonia verò fuit initium & caput sedesque regni Nymbroti, vt ibidem scribit Moyses. Comerus fuit primogenitus Iapeti post diluuium, vt tam Berosus q̃ Moyses scribunt. Gallus epitheto paterno dictus est. Est autẽ Gallus nomen, vt de ęquiuocis Xenophon docet, plurium originũ. Nam vt Latinæ originis, significat maritum gallinæ: vt Græcæ, candidum: vt Celticæ, Frãcigenas à Galethe filio Herculis, teste Diodoro in. vi. libro. Vt Phrygiæ, castratũ, vti Galli Cibelis, & Gallus fluuius, quia ad insaniam secãdi testes inducit. Vt autem Arameæ & Hebrææ originis, significat inundatum. Ergo Comerus gallus Inundatus epitheto paterno dicitur. Vnde Ianigenę, qui Vmbros vetustissimos Italiæ genuerũt. Gallos veteres progenitores Vmbrorum vocat Cato in secundo fragmento originum. Et Solinus in collectaneis: Veterum, inquit, Gallorũ prolem Vmbros esse, M. Antoninus asseuerat. Hos eosdẽ quia in clade aquosa imbribus superstites fuerũt, Grecè Vmbros dictos, scilicet epitheto paterno veterum Gallorũ Ianigenorũ. Comerus loca. s. vbi Ianus auus antè colonias posuerat, à se cognominauit. Nã in Vetuloniensi agro est Vallis Comera, & Ry Comerius. In Phaliscis est regio Comersan, à qua oppidum Isola Comersana. Clusium quoq; antea Comersolum dicebatur, vt author est Liuius in. x. ab vrbe condita. Docuit autem Thuscos legem atq; iura, quæ scilicet ante viginti annos & amplius auus eius Ianus in scriptis illis mandauerat, licet breuibus absolutas. Hispanos cõdidit Iubal. Hic frater Comeri ex Iapeto patre, à Moyse vo-

Babylonia tetrapolis.

Gallus.

Iubal.

se vocatur Tubal. Primum locum tenuit in Betica à se dictum Tubal, quem mutata ob similitudinem literarum in prolatione T in D posteri dixerunt Dubal, vt scribitur à Pomponio Mela de vrbibus Beticæ. Hunc eundem Tubal quidam nominauerunt Taracon, a quo vrbs Taracona. Cum eo venisse Sagas, argumento est vetustissimum Saguntum, amicitia populi Romani illustre. Celtas siue Gallos Francigenas condidit Samothes. Samothes fuit frater Comeri atq; Tubalis ex Iapeto patre à quo primum Britones, inde Galli Samothei dicti fuerunt, & præcipue Philosophi atque Theologi sectatores eius. Vnde Diogenes Laertius in principio de vita Philosophorum: Philosophiam, inquit, à Barbaris initia sumpsisse complures authores asserunt. Constat enim apud Persas claruisse Magos, apud Babylonios & Assyrios floruisse Chaldæos, apud Celtas & Gallos Dryudas & qui Samothei dicuntur, qui teste Aristotele in Magico & Secione. 23. successionum libro, diuini atq; humani iuris fuere peritissimi, & ob id religioni deditissimi, ac propterea Samothei appellati sunt. Verum iratus Diogenes Græculus subdit. Qui, inquit hæc Barbaris tribuunt, hi profecto recta facta q; nesciunt. A Græcis nempe non Philosophia modo, verumetiam hominū genus initio manauit. Nam Museo Athenæ, Lino verò Thebæ inclytæ sunt. Horum primus inuenitur de deorum generatione & initio rerum tractasse, alterū de cursu dierum & syderū deq; animalibus, & mundi generatione scripsisse affirmāt. Ita Philosophia initiū à Græcis habuit. Hæc ridiculus & indoctus arguendi Græculus Diogenes. Sic enī arguendū est. Linus & Museus, et Orpheus ab Ægyptiis et in Ægypto didicerunt Orgia et Theologiā, et rerū scientiā. Et ea in rudissimā et absq; literis Græciā retulerunt, vt in. 1. lib. et aliis testatur Diodor⁹ ex Ægyptia hist. Quare Philosophia à Barbaris initiū sumpsit, nō à Græcis. Preterea à septē sapientibus Philosophia Græciæ cœpta est, q oēs ab Ægyptiis didicerūt, vti idē Diod. et alij asserūt

Saguntū.
Samothes
Britones.
Samothei
In Diogenem Laertium.

Quare à Barbaris non Græcis, initium habuit Philosophia. Rursus Orpheus & Linus & Museus, quos primos Græciæ philosophantes & theologizantes faciunt, fuerunt paulò ante Troiæ excidium, quia Orpheus cum Hercule & Argonautis nauigauit, & præceptores Herculis fuerunt socij Orphei Linus Thebanus, & Museus Atheniensis, vt oēs Græci conscribūt. Porrò ab his ad antiquissimum regem Græciæ Phoroneum priscum, qui primo anno Nini regnauit, vt in principio & proœmio diximus, numerantur in Eusebio de temporibus, anni fermè octoginta supra septingentos, & ante eundem Phoroneum septingentis viginti annis inuenti sunt coctiles Laterculi inscripti astrorum obseruatione physica, vt Epigenes grauis author docet, & Plinius in septimo naturalis historiæ cap. vltimo refert. Ergo Phœnices atq; Assyriæ literæ artes & disciplinæ, ante priscos Græciæ theologizantes fuerunt annis non minus quingentis supra mille. Rursus Strabo qui floruit Octauiani ætate scribit in Geographia Iberica, Hispanos circa Beticā eruditos ætate sua fuisse, & eos affirmare sex millibus annis ante, se habuisse leges, & carmina, atque literas. Sunt autem sex millia Iberorum anni, qui teste Xenophonte vtuntur quadrimestri anno, ex solaribus duo millia. Quòd si ab Octauiano retro supputes duo annorum millia, peruenies ad initia Nini, à quo vsque ad Argonautas colliguntur anni, non minus septingentis, tam secundum Eusebium de temporibus, quàm alios Chronographos. Quare philosophia & literæ non minus septingentis annis fuere ante Hispanis q̃ Græcis. Initium ergo Philosophiæ à Barbaris non à Græcis fuerit. Quadrant autem traditiones Hispanorum, & Berosi dictis, quòd Tubal Samothes, & Tuyscon anno quarto Nini formant legibus sua regna. Et vt ait Strabo, circa Beticam doctiores Hispani ea tempora tradunt. Tubal autem vrbs à primo Hispaniæ duce dicta, est in Betica, vt notat Pomponius Mela, quam corruptè vocant Dubal. Quare, vt complures au

res authores tradunt, verum est quòd Philosophiç initium & literarum simul, non à Græcis, sed antiquissimis Phœnicibus, Assyriis, Chaldæis, Ianigenis, Hispanis, & Samotheis atq; Germanis, & Ægyptiis emanauit. Ergo quoniam Galli vtebantur literis quibus et Græci, vt testatur Cæsar in .6 libro commentarioru, easq; à Samote patre Dite habuerũt, vt ibidem dicit, consequens necessario est, vt non à Cadmo, sed à Gallis tam Galathæ quàm Mæones & Gallogræci & tota simul Græcia eadẽ habuerint. Argumẽto sunt quę authores produnt Xenophon, Archilochus, & Iosephus. Nam Xenophon in libro de æquiuocis cũ plures Cadmos distinxisset, hæc subdit: Quintus Cadmus fuit paulò ante ruinas Troię Armonia Samothraca inclytus, qui ob Armoniam à prisca vxorè certamen passus, rediens à Phœnicia, retulit in Græciã primus sexdecim numero rudes literas, non Phœnicas, sed characteribus Galatharum & Mæonum persimiles. Et Archilochus in Epitheto temporum cum octo discreuisset Homeros, hęc intulit: Vltimum hunc Homerum ætas nostra cernit, qui Olympiade. 23. & ab excidio Troiæ quingentesimo anno patria Mæon, Olympico certamine victor iudicio totius Græciæ eximius poëtarum est habitus, & ei soli ius tributum emendandi characteres & nomina, & linguam Græcam, quę (vt fertũr) Cadmus Samothrax ferè Barbara & plena ruditatis attulit, nihilq; Phœnicum habebãt, sed Galatharum & Mæonum figuras retinebant. Iosephus item, à publica fide sacerdotum, & bibliothecarum probat, nõ habuisse literas à Cadmo, quia nulla certa & publica fide, sed priuata posteraq; opinione id dicunt. Sic enim contra Appionem grammaticum arguit: Græci gloriantur se à Cadmo habuisse literas, cuius vestigium non possunt ostendere, aut in archiuis sacerdotum, vel publicis armamentariis & bibliothecis. Hactenus de Tubal, Samote, & Tuyscone, de quo plura etiam in præcedentibus libris dicta sunt, sicut & de Oceano, Iapeto prisco, Comeris, Mesa, Istro

Galli Grecis tradiderunt literas.

 Gange

Gange. Porrò etiam de Tritone supra exposuimus. Cætera clara sunt, exceptis quibusdam obscurioribus. Primum est de Thelchinibus, qui etiam ab Ægypto in Rhodum colonias miserunt, de quibus Diodorus in 6. libro ex Rhodiana historia hæc scribit: Fertur Rhodios cum Calsurnia Oceani filia Neptunum nutriuisse, ab Rhea illis datum, primumq; inhabitatã fuisse insulam ab his quos vocant Telkines filios maris. Telkin Lydi dicunt Apollinem, & Alysiy Iunonem, & nymphas Telchinias. Et apud Cameteos ibidem Iuno appellatur Telkinia. Et subdit: Volunt Telkines fuisse incantatores, & tanquam magos inducere nubes, imbremq;, & grandinem, ac mutare solitos proprias formas cum vellent, & artium inuidos extitisse. Rursus dubitatur de eo quòd ait, Assyrium fuisse missum à Saturno, qui Assyrium constituit imperiũ. Quis fuit iste Assyrius, & quando constituit imperium? Respondetur ex dictis Xenophontis in libro de equiuocis, quòd Assyrius fuit propriũ nomẽ filij Beli Iouis, cognomẽ verò lingua Assyria Ninus, id est Iupiter, quia is qui fuit Babyloniis Hercules, idem & Iuppiter Assyriis, vt ipse dicit, & nos in commentariis super ipsum exposuimus. Et vt ait, auus eius & pater condiderunt oppidulum in quod ipsum miserunt. Et cum bello domuisset Asiam, ipse Ninus, id est Iuppiter, et oppidum in vrbem regiam maximam vertit, et à cognomine Ninum vocauit, vt etiam Diodorus in tertio libro est author. Moyses item confirmat Assyrium egressum à Babylonia, ædificasse magnam Niniuen vrbem tetrapolim, cuius quatuor partes nominat, Niniuen siue Ninum, Resem, Forũ, Cale. Cætera plana sunt.

Telchines.

Assyrius.

Sequitur Berosus de secundo rege Babyloniæ Ioue Belo, filio Saturni Nymbroti, et quæ gesta et antiquitates sub eo contigerint, dicens:

De

DE BELO IOVE.

SEcundus rex Babyloniæ Iuppiter Belus filius dicti Saturni, regnauit annis.62. & fundamenta designata Babyloniæ oppidi magis quàm vrbis erexit. Pace fruebatur vsque circa finẽ imperii sui. Anno.3. huius, Comerus more Scythico vnde venerat docuit suos Italos vrbem curribus cõponere. Et idcirco Veii appellati sunt vocabulo Sago, qui Veias plaustrũ appellant, & vrbem ex his cõpositam si parua sit Veitulam, si magna Vlurdum, si metropolis Cy Ocholam ad hæc quoque tẽpora Scythæ plaustris & curru pro domibus vtuntur. Et sub solario quidẽ stabulũ, supra verò habẽt officinas domus. Cõcludit & loca à se cognominata Tyras, postquã Tyrum fundauit, cũ principibus coloniarũ littora maris tenuit, fundauitq; Thraces Archadius Archadiam, Emathius Emathiã tenuit. Anno.45. huius Beli Ianus pater posuit colonias in Arabia felice, & à suo nomine vnas vocauit Noam, & à cognomine Ianineas. Qui verò ex posteritate Comeri erant Galli ab Auito cognomine illos appellauit Gallos. Anno.56. huius Beli Chemesenus venit in Italiam ad Comeros, & non comparente Comero, cœpit colonias regere atque corrumpere suis impietatibus & sceleribus.

Ianus verò pater circa Arabiæ Felicis fluuium plures colonias relinquens,& à se Ianineas cognominans,in Aphricam ad Tritonem venit. Hac ætate Iuppiter Belus cœpit libidine dominandi torqueri. Et paulò ante Araxa cum filio Scytha,creato omnium gentium Sagarum rege Sabatio Saga,atque in Armenia relicto,ipsa occupauit omnē partem Occidentalem ab Armenia vsq; in Sarmatiam Europæ. At verò Iuppiter Belus quum non possit alios subiugare nisi subacto & trucidato Sabatio Sagarum rege,clam molitus est illum perimere. Cumq; Saturnus prospiceret se non posse euadere quòd innumeras insidias sibi parauerat Iuppiter Belus, clandestina fuga se tutabat,in Sagis Caspiis delitescendo. Cumq; naturæ cōcederet, iussit filio Nino vt Sabatium Sagam funditus deleret, & omnes populos Babylonico regno subiiceret, quia omnium in orbe primum fuisset. Quo accepto Sabatius delitescebat in Bactrianis Sagis, quousque cerneret tempus idoneum vel ad regnum vel ad fugam. Ita arma Iouis contra eum parata illum regno pepulerūt circa tempora Semiramidis. Eodem tempore Triton reliquit filium Hammonem regem Libyæ,q accepit coniugem Rheam sororem Camesenui

nui Saturni Ægyptiorum, sed tamen ex Almanthea adolescentula clam Rhea Dionysium sustulit,& in Nysam vrbem Arabiæ educandum misit.

Non dissentiunt qui dicunt vrbem Babylonię conditam á Semiramide, quoniã Nymbrotus territus cõfusione linguarũ designauit Babyloniam paruam tetrapolim, & Belus fundamenta erexit, & Semiramis amplissimam reddidit,quo pacto illam describit Diodorus in.3.lib. Comerus verò Veis cœpit vti more Scythico, in Tetrapoli á Iano condita, vbi habitabatur tuguriis & cryptis. Vnde & illam partẽ tunc Veitulam, nunc Veituletum dicimus,á quo Veitulonia, quæ posteri per Syneraicam diphthongon protulerunt Vetuletum & Vetuloniam. Et in hoc loco non superflue repetit quod ante dixit: Loca á se cognominauit, quia in agro Vetulno cognominauit vallẽ Comeram & alueum Ry Comerium, cum primum venit sub Nymbroto.Hoc verò anno Beli condidit Comersolum quod tunc Clusium & Comersanam nunc Phaliscam, vt in præmissis diximus. Quòd vero Tyras condidit Tyrum nomen est argumento. Porrò Syri & Hebræi á principatu Phœniciæ ac maris vocant eum Zor. Or enim collem montemq; significat, Zi verò á consilio dignitatis deriuationem habet, vt Talmudistæ periti asserũt, & D. Hieron. insinuat libro de interpretationibus. Hinc Zor est cõsularis collis. Tyrus enim est insula parua in modum magni & ampli collis, vbi ciuitas est, quam continenti iunxit magnus Alexander, vt Curtius refert, & Ouidius confirmat. 15 Metamorphoseos dicens: Fluctibus ambitæ fuerant Antysa Plerosq; Et Phœnissa Tyros, quarum nũc insula nulla est. De Iano verò pręter id quòd Plinius lib. sexto naturalis historiæ á suo cognomine Ianibeos & Ianineos descripsit esse Arabiæ Felicis fluminis accolas, etiam & vrbem Gallam, & Gallim insulam á pro Zor.

prio

Quinetiam diuinæ literæ in prima Ogygia Phœnica Noæ, quæ postea ab Hebræis dicta est tribus Iuda, vrbes versus Edom quidem, alteram à nomine dictam Noam, alteram à cognomine Ianū in præfectura Gazæ, vt patet Iosue. 15. cap. Et Ianiam portum Palæstinæ in eadem tribu notant Ptolemæus et libri Machabæorum. Ex quo intelligimus veracem esse Berosum qui Noam Ogygem eundemq́ cognomine Ianum patrē toto orbe profectū posuisse colonias, & à se denominasse, ac propterea mythice id significasse Ouidium, qui eum in primo de Fastis inducit dicentē: Me penes est vnum vasti custodia mundi. Camesesitem circa finē Beli venit in Italiam. Quare pauló post, scilicet circa principia Nini cœpit regere. Existimo eum litasse, vbi Rispanpanos Græco vocabulo dicitur. Nam quum pro inito regimine antiquitus ad littora fluminum litarent, & illis nomina sua imponerent, vt Ry Ianus. Ry Ciutus. Ry Comeri⁹. Ry Osiris. Ry Atlaus. Equidem & Camesenuus Ryspanpano nomen per interpretationem dedit. Rys enim Græce fluentum est. At Panpanos Arameè Camesenuus est. Cui est argumen-
Pan. to, quòd Cam siue Chem Græci Pan dicunt, vt patet ex Diodoro in primo libro, qui Chem Myn interpretatur Panos vrbem, & Ptolemæus Panopolim. Quin etiam alteram vrbem ipsi Camesi dicatam, tanquam vniuersali Ægyptiorum Pani, & Inuo, Panpanos appellant tam Ptolemæus quàm alij Geographi. Ergo eundem quē Ægyptij Camesenuum, Latini olim Camesem, Græci Panpanos dixerunt. Quare Ryspanpanos per inexpugnabile ab interpretatione argumentum, est riuus & fluentum Camesis. Quod verò subdit, circa finem imperij sui Iouem Babyloniæ Belo insidias parasse atq; arma, cōtra Sabatium Sagam, id est regem Armeniorum, iam facit atq; ostendit aureum seculum è proximo finiendum, quo teste Trogo et Iustino, mos erat regibus imperij fines tueri, non proferre, et cuiq; intra suam patriam regnum finiri, de quo super Fabium Pictorem ad longum loquuti sumus.

Quæ

Quæ verò de Hammonis adulterio & Almanthea & Dionysii Libyci ortu, hoc loco Berosus breuibus absoluit, Diodorus in.4.lib. multa verbositate narrat. Vnde ibi quisq; legat historiam. Hoc loci satis est notasse, quòd Cameses Saturnus Ægyptiorum, quem in eodem libro Diodorus cum Beroso sentiens asserit regnasse in Italia Sicilia et Libya, prius in Italiã venit, q̃ ab ea pulsus à Iano in Sicilia regnaret, et à Sicilia sumpta militia Hammoni bellum in Libya inferret, vt in sequentibus videbitur. Saturnus Ægyptius.

DE NINO FILIO BELI.

Tertius rex Babyloniç à nostris scribitur Ninus, Iouis Beli filius, & regnauit annis.52. Hic omnibus suis viribus sumptis armis patris sui Iouis Beli, omnibus bellũ intulit, nulli parcẽs, & Sabatium Sagam quòd esset in omnium desiderio omni studio ad interitum quęritabat, quare etiam toto huius tempore exul apud suos delituit. Hic omniũ primus ex nostris regibus Babylonicũ regnũ propagauit, & omniũ primus templum Belo patri, & matri Iunoni, & Rheę auiæ, & statuas in medio oppidi Babyloniæ erexit. Anno huius Nini.4. Tuyscon gigas Sarmatas legibus format apud Rhenũ. Idipsum agit Iubal Celtiberos, & Samotes apud Celtas. Econtra Camesenus Saturnus Ægyptiorũ Comaros Italos nitebatur corrumpere, iuuantibus illum conuenis & aduenis quos ille pro Italiæ coloniis conduxerat, quos ipsi vocant Montanos Aborigines.

At apud Libyam lis orta est inter Rheam & Hammonem ob stuprum admissum cum Almanthia, querebatq; Rhea vbi Dionysius esset vt eũ perderet, & diu lis ista rixaq; perseuerauit. Anno Nini. x. Ianus pater ex Aphrica in Celtiberos Hispalos venit, vbi duas colonias dimisit à se dictas Noelas & Noeglas. His enim etiam antea cognominibus cognominauerat vxores Iapeti & Chemesenui. Nini anno. xix. Ianus pater veniens in Italiam quum comperisset Camesenuum præter opinionem corrumpentem iuuentutẽ, tribus annis illũ æquo animo tulit. Deinde illi aliquot coloniis assignatis, eum Italia excedere iubet Ipse omnes colonias diuisit. Etenim omnes colonos Comaros corruptos & conuenas & aduenas, montana trans Ianiculum amnem colere iubet, illisq; filiam suam Cranam Helernam, id est, suffragio ab his electam & exaltatam reginã cum sceptro Albam dat: nanq; duos filios suos nouissimos cũ illorũ posteritate Cranum & Cranam Ianus cum Comaro miserat, coaluerantq; in gentem atque posteritatem maximã, quam nostra ętate Ianigenam vocant, cognominant autẽ Razenuam, id est, sacram propagatricem incubamq;, contra impietatem Camesenui. Itaq; suã posteritatem

tatem ſeparatam ab originibus eſſe voluit cis Ianiculũ amnem in planitie atque maritimis. Cognominauit autem eam Razenuam, vt & Cranum Razenuum. Interea quum Italia diſceſſiſſet Cameſenuus, ad illum Rhea venit, & illi nupta ambo contra Hammonem cum Titanibus pergũt, ibiq; bello commiſſo pellunt regno Hammonem & in Cretã cogũt. Cum in Libya cameſenuus regnat, parit ex Rhea ſorore Oſirim, quem cognominauit Iouem. Vigeſimo ſecundo anno Nini Ianus in Thuſcia Ianiculum, quod ætate Cameſenui condidit, ſedem ſibi perpetuã ſtatuit vſq; Arnum, vbi colonias poſitas vocauit Aryn Ianas. i. à Iano exaltatas. Vetuloniæ iura dicebat & docebat atq; regebat anno Nini. 43. Sabatius quũ aduerteret nullo pacto ſibi licere vti regnis, creato Armenis Sagis rege filio Barzane, in Sarmaticum ponti littus conceſſit. Eadẽ tempeſtate Dionyſius Hammonis filius armis ſumptis Rheam & Cameſenuum regno paterno pellens, & ſecum Oſirim retinens, in filiumq; adoptans, eum à patre ſuo Hammonẽ Iouem cognominauit, vti à magiſtro Olympo Olympicum, eiq; totius Ægypti regnum tradidit. Eodem anno virgo Palladon apud Tritonidem lacum infantula expoſita ab eo-

dem Dionysio Ioue Libyco etiam cognominato, adoptata in filiam fuit, quæ omnem militiam prima Libycos docuit. Eodem tempore Ianus pater Ianigenas Razenuos docuit physicam, astronomiam, diuinationes, ritus, & rituales scripsit, & omnia literis mandauit. Eisdem verò nominibus & veneratione diuina sunt prosequuti, quibus in Armenia Saga erant vsi. Anno.xlix. Nini, Celtiberos rexit Iberus filius Iubal, à quo Iberi nominati fuerunt. Nini.51.anno apud Celtas regnauit Samotis filius Magus, à quo illis oppida plurima posita sunt. Vltimo anno Barzanes in Armenia à Nino superatur.

Ninus. Ninus iste fuit Babyloniis Hercules, & Assyriis Iuppiter. Vnde & Saturnus Saga fugatus armis Iouis dicitur. Nam & Belus Iuppiter Babylonicus ea parauit, et filius eius Ninus Iuppiter Assyrius eadem expli cuit. Quòd verò Ninus idem sit & Iuppiter Assyrius, author est Xenophon libro de æquiuocis. Quum verò fermè sexcentis annis post Ninum & aureum sæculum fuerint Saturnus Cretensis Apteras, & filius eius incestuosus Iuppiter, constat Græciam mentiri de Saturno fugato ad Ianum sub aureo sæculo, vt copiose ostendimus super Fabium Pictorē. Sub hoc Nino 12. fuisse gesta memorat Berosus. Primum quòd toto huius tempore Saturnus Caspius exul delituit, dicente Ouidio in Fastis: Thuscū rate venit in amnem primus pererrato falcifer orbe deus. Et Virgilius: Prim⁹ ab æthereo venit Saturnus olympo, Arma Iouis fugiens, et regnis exul ademptis. Neq; tamen mox inito regno intulit Ninus arma gentibus, quia non erant arma et militia aureo sæculo, sed fermè quadraginta annis com-

Ninus belli inuentor

nis compoſita pace ac fœdere cum rege Arabiæ proxi mo, aſſuefecit militiæ populum, vt Diodor. in. 4. lib. inſinuat. Et ideo rudes ad reſiſtendum populos Aſiæ, ad Libyæ vſq; terminos facile perdomuit, vt Trogus et Iuſtinus in. 1. lib. et Diodorus in eodem. 4. aſſerunt. Secundo notat Beroſus quòd Ninus fuit primus author Monarchiæ, et ideo ab eo inchoant Greci, et non à principio aurei ſæculi, quòd ignorabāt qui primi ante Ninum fuerint in orbe reges et literę. De ſtatuis verò quas Belo patri poſuit et Rheę, tam Hebræi q̄ Lactantius et Catholici conſentiūt, id fuiſſe occaſionem idololatrię, Diodorus verò Siculus in. 4 lib. addit à Semiramide vaſtas et magnitudine mirandas, tam aureas q̄ argenteas factas, poſtquā Babyloniam, paruam extruxerat et in pręgrandem vrbem fundauerat. Tertio notat Beroſus quid anno. 4. Nini à quatuor Saturnis geſtum ſit. Tres enim Saturni, Tubal Hiſpanus, Samotes Gallus, et Tuyſcon Germanus, regna ſua legibus formant. Quartus verò Saturnus Cameſes qui ab Ægypto colonias in Thuſciam aduexerat, econtra Thuſcos iā legibus et literis à Comaro formatos corrumpere pergebat magica, et vitiis. Vnde Diodorus in quarto ait hunc Saturnum filium Cęli qui regnauit in Italia, Sicilia, et Libya fuiſſe ſumma impietate et auaritia præditum. Quòd verò his temporibus literæ & carmina his populis eſſent Hiſpanis, Gallis, Germanis, et Italis non ſolum ex Beroſo, ſed etiam ex aliis proditur. Nam Strabo q Octauiani ætate floruit, ſcribit in quarto libro in Geographia Bætica, quòd aſſerebāt Hiſpani ſe habuiſſe literas, leges & carmina iam ante ſex millia annorum Ibericorum, qui efficiūt duo millia ſolarium, vt probauimus in editione de origine philoſophiæ & literarum. Si vero ab Octauiano retro ſupputes annos duo millia, equidem peruenies ad vigeſimum annum Nini, vt patet in noſtra emendatiſſima Chronographia. Nec etiam diſtat multum Chronographia Euſebij.

Idololatria prima.

Saturni quatuor.

Quare fermè Berosus & traditio Strabonis de origine literarũ apud Hispanos Bęticos, consentiũt. Quòd autem Tubal eas tradiderit, argumentum facit prima Tubal, nõ Dubal. Hispaniæ vrbs Tubal à conditore nomẽ habẽs, quan uis corrupta prima litera impressores posuerint Dubal in Pomponio Mela in descriptione Beticę. Quales item Hispanorum characteres essent, opinio mihi ea est, quòd quales & Sagi & Thusci. Nam & Sagæ Thusci & Hispani origine sunt, apudq; vtrosque præcipue Sagum nomen mansit. Cui argumento est, quòd à Sagis Saguntum vrbs antiquissima fuit Hispanis, vt etiam nominis deriuatio probat. Thuscos item cognomine Sagos fuisse, satis explicauimus superq;. 19 fragmentum Catonis aperuimus. Quamobrem Etruscæ literæ Sagæ sunt, & sermo fermè illis Sagus, vt in multis vocabulis apparet. Cui argumẽto est quòd primus præceptor eorum & conditor Ianus ex Saga Scythia Aramea venit, vt in præcedentibus exposuimus. Samothes Dis. Samothes quoq; cognomine Dis literas Sagas dedit quæ Phœnices erãt, à quibus Græci suas formauerũt; quas principio Galatis & Mæonibus tradiderũt Gal Literæ in gallia &c. li prisci. Nam vt author est Cæsar in. 6. commentariorum Galli à Dite disciplinas nacti, etiam vsque ad sua tempora eas retinuerunt vsi literis quibus & Græci. Xenophon quoque libro de æquiuocis ait. Cadmum intulisse Græciæ literas similes Galatis & Mæonicis magis quàm Phœnicibus. Igitur ante Cadmum fuere literæ, philosophia, carmina, theologia, & leges, Hispanis, Gallis, Germanis & Italis per multa sæcula & ætates. Quarto notat Berosus, quòd eodem tempore quo dicti tres duces formabant Hispaniam, Galliam, Germaniam, ecõtrario Saturnus Ægyptiorum Cames sés nitebatur corrumpere Ianigenas iuuantibus côuenis & aduenis, quos ille pro Italiæ coloniis transportauerat, quos Itali vocant montanos Aborigines. Ergo recte ait Diodorus Siculus in. 4. lib. quòd Atlas & Saturnus fuerunt filij Cęli primi in Scythia. Et Atlas quidem prius obiit in Mauritania, Saturnus verò sum-

ma auaritia et impietate prædıtus regnauit in Libya, Sicilia et Italia. Et iste Cameses fuit cũ quo Ianus par-titus est duas prouincias Etruriam, et cis Tyberim Vmbros, á quibus ducibus nominatæ sunt Ianicula á Ianiculo oppido, et omnem aliam regionem trãs Etruriam á Camese Camesenã, vt Macrobius author est in primo Saturnalium. Posteri vt etiam Quintilianus sentit, vsi sunt sæpe litera r pro s, vt Tursis, Tursena, Arbos, Honos, Decos, Cameses, Camesena, dixerunt pro Turris, Turrena, arbor, honor, decor, Camers, Camerena. In Latio circa Albam fuit ab eo cum suis Aboriginibꝰ Vmbris antiquissimis fundata vna Camerena, cuius incolas compescuit Romulus, vt testatur Dionysius Halicarnasseus in.2.lib. Secundã Camesenam siue Camerenam posuit in montibus Vmbriç altis. Et idcirco hos corruptos formauit Saturnus iustus, & vocauerũt eos montanos Aborigines ad distinctionem Aborigiuum in planitie Latij & tractu Sabinorum. Quot sunt genera Aboriginum exposuimus in Fabio pictore, & fragmentis Catonis, et historia Thusca, & in aliis pluribus locis commentariorũ. Quæ verò distantia sit inter indigenas, conuenas, & aduenas, legatur Seruius super.8 Æneid. dicens: Indigenæ dicuntur ibi geniti. Conuenæ verò ex vno loco cõuenientes in alium. Aduenæ autem qui ex diuersis locis in vnum aduenĩũt, et vt exposuimus aliis locis, triplex fuit Aboriginum genus post Iani cum Gallis aduentum. Primi indigenæ, qui in Sale Vmbrone in tractu Vmbriæ Thusciæ geniti sunt. Secundi conuenæ, qui in Sale Vmbrone geniti, ab eo loco in alia loca Thusciæ, Sabiniæ & Latij conuenerunt. Vltimum genus fuit Camesenum aduentitium á diuersis locis Ægypti, Libyæ, & in colonias deduxit in montibus altis Vmbriç iunioris. Quinto notat Berosus quod Diodorus Siculus ex historia Libyca scribit Beroso congruens, dicens, ꝙ Rhea Ægyptia soror Saturni denupsit Hammoni regi Libyæ, qui clam Rhea cũ Amalthea nympha cõgressus, genuit Dionysiũ Libycũ, eumq;

Camerena.

Indigenę. Conuenę. Aduenæ. Aborigines

Rhea nupsit Hammoni.

ad vitãdas nouercæ insidias nutriendũ misit in Numidiæ insulam Nysam ad Tritonidem lacũ. Quare comperta Rhea litem intulit Hammoni, ab eoq; discedẽs venit ad fratrem Saturnũ & ei nupsit. Prolixe autẽ in Diodoro hæc historia texitur. Sexto notat Berosus q̄ anno.x. Nini regis Ianus transportauit colonias ex Aphrica in Hispanias, vbi duas colonias posuit à suo proprio nomine deriuationẽ habẽtes, à quo cognomi natæ sunt vxores Iapeti & Camesenui. Extabant hæ vrbes cultu, habitatione, & nominibus, tempore Plinij, qui in.4. naturalis histor. cap.21. enumerat inter vrbes Hispaniæ Noelam & Noegã, quanquã alias scribatur Noegla. Dedit nomen proprium vrbi Arabiæ Felicis Noa, vt supra exposuimus. Lustrauit enĩ Asiam, Aphricam, & Europam Noa, colonias ductitans. Vnde ex Iberis, Sagis, Hircanis, Scythicis, Phœnicib⁹ Aphrisq; repleuit Hispanias, quibus nomina perseuerant, vt in his commẽtariis super Berosum exponitur. Septimo notat Berosus q̄ anno.xix. Nini Ianus venit sessurus in Italiã. Ergo erat tunc Noa qui & Ianus pater natus annos sexagintaocto supra octingentos. Nã ante diluuiũ erat annorũ.600. vt patet Gene.6.cap. & à diluuio vsq; ad.19. annum Nini fluxerunt anni.268. vt Berosus supputat. A diluuio quidem ad conditam Babyloniam annos numerat.131. à condita verò Babylonia vsq; ad Belum annos.56. & à Belo ad Ninũ annos.62. his adde annos.19. Nini cum Noa venit ad Camesem, & reddunt supradictam summam annorũ vitæ Iani siue Noæ sexagintaocto supra octingentos. Quare vixit in Italia & Etruria annis duobus & nonaginta, quia vt scribit Moyses Gen.9.&.10.cap. omne tempus vitæ Noæ fuit ante diluuium annis sexcentis, & post diluuium annis.350. Octauo notat Berosus q̄ Ian⁹ præter opinionẽ inuenit in Thuscia Camesem corrumpentẽ iuuentutẽ. Præter opinionẽ quidẽ, quia paulò ante reliquerat eũ Ægypti ac Libyæ Saturnum. Corrũpebat autẽ iuuentutẽ, quia teste Diod. in.4. lib. cum esset auaritia & impietate præditus, regnabat in Libya, Italia, & Sicilia. Docebat igitur quæ ad auari-

Noela. Noega.

Noa q̄ & Ianus in Italiam venit.

Cameses impius

tiā pertinēt meū &tuū, vsurā et furtū, & quę ad impi etatē in deū sunt, magicas artes & strigas. Passus est igit Ianus ęquo imò dissimulato aio trib⁹ annis, dein de assignatis aliquot colonijs iubet illū ab Italia disce dere, & in Sicilia regnare, vbi suo noī regiā Camesenam siue Camerenā fundauit. Quòd verò Ianus in se cōuerterit totū Italię regnū ac reformauerit, Macrob. & Ouid. verba cōgruētia cōfirmāt. Etenim de partici pato regno cū Camese, & ꝙ paulò post nō cōparēte Camese solus Ianus totā Italiā priscā, quæ erat Etruria & omnis regio circū Tyberim vltro citroq; posse derit, ita exprimit Macrobius in primo Saturnalium demonstrans circū Tyberim regionē, & dicēs: Oēm hanc regionē quæ Italia dicitur, regno Ianus obtinuit. Qui vt Iginus (Protarchū Trallianum sequutus) tradit, cū Camese atq; indigenis, ita participata potētia possidebat, vt à se oppidum *Ianiculum diceretur*, *residua regio Camesena nuncuparetur*. Qui idcirco gemina facie prætenditur, quia ad ipsius regis prudentiā referebant, qui & præterita sciret, & futura prospiceret. Post hæc non cōparente Camese, ad solum Ianū regnum redactum est. Hæc Macrobius. Quòd verò post pulsum ab Italia Camesem, Ianus Italiam Camesenā reformauerit, notat Ouid. in. 6. Fast. dicens: Adiacet antiquus Tyberino lucus Helerno, Pontifices illuc nūc quoq; sacra ferunt. Inde sata est Nymphe Cranā dixere priores, Nequicq̄ multis sæpe petita procis. Et paulò post: Viderat hāc Ianus, visæq; cupidine captus, Ad durā verbis mollibus vsus erat. Et post stuprū ait Ius pro concubitu nostro tibi cardinis esto, Hoc preti um positę virginitatis habe. Sic fatus virgā qua strizes pellere posset A foribus noxas (hæc erat alba) dedit. Et hoc est quod ait Berof. ꝙ oēs corruptos à Camese impio & mago iussit colere trans Tyberim, et illis filiā suā Cranā pro reformatione Helernam. i. suffragio reginam electam et exaltatam dat cum sceptro, & albam. Alba sunt fasces imperij cū virgarūfascibus et securi, vt probauimus in multis locis horū authorum

Ianus totā Italiam tenuit.

super quos supradicta eorum commẽtaria scripsimus Dedit ergo ipsi ius vertendi cardines, coloniarũ, principatuum, & castigandi Striges ac Magos Camesenos. De iure vertendi cardines, à quo iure dictus est deus Vertumnus, & eius filia dea Vertumna, diximus ad longum in Propertij commentaris super Elegiam ad Vertumnum. Nec te moueat quòd Berosus dicit Cranam fuisse filiam Iani, & Ouidius à Iano amatam & corruptam, cum quia probatior in antiquitatibus est Berosus, & idcirco sibi magis creditur. Vnde idem Ouidius in principio huius historię se excusat, quod res narranda non erat clara, sed obscurior annis, tum vel maximè, quia vt ait Aristoteles in primo Methaphysicæ, multa mentiuntur poëtæ. Et quia oportet mendacem esse memorem, consequens est vt Ouidius fuerit in hac re mendax, qui in primo de Fastis ponit Ianum aureo sæculo regnasse, quando iustitiam & publicam pudicitiam nondum facinus mortale fugarat, ipsumq; pudicissimum prædicat, cuius armaessent Claues & Seræ, ac Ianuę ad claudendas valuas contra corruptores. Nunc verò ipsum econtra facit impudicum & stupratorem, & cõtra iustitiam & pudicitiam vendidisse ius cardinis & principatus pro stupro. Vnde veracissimo Beroso standum est. Octauo notat Berosus, quòd Cranus & Crana fuerunt vltimo geniti, vt etiam insinuatur in arbore Genealogiæ eorum. Et quoniam qui vltimo in senectute generantur, solent à genitoribus ardentius diligi, vt sacra historia Geneseos indicat de Ioseph, idcirco eos permisit in regionem circa Tyberim, vbi iam ipse vltimam sedem sibi instituerat, vt cum eis conuiueret. Et Ianus gaudens inuenit eos creuisse in immensam posteritatem Tusciæ. Hos Etruscos etiam ætate Berosi, & adhuc ætate Dionysij, vt ipse dicit in primo libro, non Etruscos à loco Etruria, neque Turrhenos ab aliquo duce Lydorum vocabant, sed vt ait Berosus ab auo sese vocabant Ianigenas, & à patre Razenuos, id est, sacros propagatores. Aduerte hoc loci duo. Pri-

In Ouidium.

Cranus et Crana.

mum

mum, quòd Dionyſius in primo libro corruptus eſt, vbi impreſſerunt quòd Turrheni vocant ſeſe à quodã Raſenuos. Non enim per literam ſ, ſed per literam z dicendũ eſt Razenuos, quia teſte Hieronymo et Talmudiſtis, raz eſt ſacer, & enuus eſt incubus & propagator. Vnde & Seruius tam ſuper Æneida quàm ſuper Georgica pluries dicit eundem eſſe Pana, Syluanum, & Inuum, quòd Arameè profertur Enuus, Latinè Inuus, id eſt, incubus & propagator. Hinc Razenuus eſt incubus ſacerq; propagator. Secundo aduerte quod Seruius ſuper. 6. Æneidos ait quòd Inuus dicitur ab ineundo, quia paſſim cum omnibus animantibus congrediebatur. Hinc Cam Eſenuus, id eſt, Cam infamis propagator dictus eſt, vt in præcedentibus retulit Beroſus. Et contra hanc impietatem & publicam & infamem libidinem Cameſis coniugia dehoneſtantis, Ianus filios ſuos cognominauit non Eſenuos, id eſt, infames incubos, ſed ſacros propagatores, id eſt, Razenuos. Benedicebant enim nuptias & ſacris ritè celebratis coniugia inibant. Et quanquam origine Latina, vt ait Seruius, Inuus ab ineundo dici poſſit, tamen origo propria & primitiua eſt à vocabulo Arameo Enuo, vt inſinuat Beroſus. Vnde Enuum deum propagationis per compoſitionem dicunt Imeneum, ab im quod eſt ſecundina, & matrix, & Enuo quod eſt propago, & fœcundo cubando. Quare propriè Imeneus eſt deus fœcundator matricis in conceptione. Ex his patet quàm pertinaces fuerint Etruſci in conſeruando antiquitates à diluuio vſque ad Cecinam Volturrenum. Neque enim potuerunt allici & perſuaderi à Romanis, vt neglectis literis Etruſcis ſuſciperent Latinas, vt in fragmentis originum dicit Cato, neque vnquã deos ſuos vetuſtiſſimos mutauerunt Cranum, Razenum, & Vadimona, & Horchiã, vt Hieremias contra Hieroſolymitanos. 2. cap. notauit, dicens: Ite in Kedar & in inſulam Kytin. i. Italiæ, & videte quia gens non mutauit deos ſuos, Iſrael autem mutauit me in idolũ. Neque item vnq̃ voluerunt ſe vocare à loco principe

Inuus.

Razenui.

Imeneus aut Hymeneus.

F 5 Ettu

Etruria Etruscos vt vocabant Romani, neque Thuscos à sacrificio ritu vt Græci, neque Tuscos à Tusco filio Herculis, vt norat Festus, sed à vetustissimo suo patre Razenuos, vt etiam docet in primo libro Dionysius Halicarnasseus et Myrsilus Lesbius. Est etiam in

Razenua. Etruria vrbe nomen fons Carnisus, et à cognomine Crypta Razenua, et turris Razenua, amnis Razenus & prædia regioq; Razenensis. Nono Berosus memorat, quòd Camese Saturno discedente ab Italia in Siciliam in qua etiam teste Diodoro regnauit, ad eum venit Rhea soror, illiq; nupsit, et contra Hammonem vterq; arma mouentes Libya poriti sunt. Vnde rectè dicit Diodorus in quarto libro, quòd Saturnus filius

Saturnus. Cæli & frater Atlantis, summa impietate & auaritia præditus regnauit in Libya, Sicilia, & Italia, & in Libya parit Osiridem, cui cognomina fuerunt Iuppiter iustus, Olympicus, Dionysius, qui vniuerso imperauit orbi. Sed quoniam Diodorus in quarto libro effusè narrat hoc bellum Saturni & Rheæ Hammonicū, & in eodem libro atq; primo de cognominibus Osiridis tractat, & eadem repetit in .5. & sexto lib. cognominans semper illum Iouē iustum, quanquam pater eius impius & infamis & odio habitus fuerit, idcirco ibi legat quisquis id cupit, ne immensus fiat co-

Ianiculū. dex. Decimo Berosus annotat, quòd Ianiculū oppidulum Ianus posuit pro limite inter se & Camesem siue prouinciā Ianiculam Erruriā & Camesenam Latinā & Aboriginū. Et limites sedis suæ statuit à Ianiculo Tyberi ad Arin Ianū Arnum. Hæc sedes prouinciarū prima in Italia fuit, in qua sedē vrbiū metropolimq; Vetuloniam instituit, vbi ipse cum .12. Lucumonibus sacerdotibus infulatisq; pontificibus residēs docebat diuina & humana iura, eadēq; ibi dicebat & reddebat. Vndecimo notat Berosus q̄ anno .43. Nini Sabatius siue Saturnus Caspius, quem Ianus præfecerat Caspiis Bactrianis et Armenis, veritus arma Nini, fugit in Italiā ad Ianū. Sed aliquanto tēpore substitit in Ponto Euxino, intētus ad arma Nini. Suffecit autē in

Saturnus Caspius qui & Sabatius.

Arme

Armenia filium suum Barzanē. Aduerte, ꝙ vt insinuat Diodorus in.3.lib. rex Ninus fermè.40.annis assuefecit militē, vt rudes ad resistendū populos & inermes vno impetu & excursu subigeret. Quod et ad votū effecit, vt in principio primi Epitomatū Trogus & Iustinus asserūt, et Diodorus in.3.cōsentit. Cur verò filium Sabatiį non interfecerit Ninus, cùm tanto odio patrem persequeretur, Responsio est in promptu ex Diodoro in.3. Quia, inquit, Barzanes occurrit Nino magnis muneribus, & illius potestati permisit se atq; regnum Armeniæ, idcirco recepit eum in gratiam. Duodecimo loco notat Berosus, q̄ pacto Dionysius Hammonis filius armis sumptis pepulit à Libya Camesem & Rheā, & in Cretā coēgit, & sibi Iouē iustum Osiridem adoptauit in filium: & donauit eum regno Ægypti, et cognoīauit eum à multis. Nā à se Dionysio vocauit eum Dionysiū, et à patre Hammonē, à magistro Olympicū, à Saturno et Rhea illius genitoribus Iouē. Sed hęc oīa ad longū habes in.4.lib. à Diodoro Siculo & ibidē atq; in.1.lib. de cognoībus Osiridis, & cur iustus solus epithetū tenuit: quia, inquit, iustè imperauit Ægypto, vt Diodorus ait in.1.et.2.lib. Et quia vniuerso imperauit orbi vbiq; bonos premio, & malos supplicio afficiens, vt in.6.lib. narrat. Hoc loco ambiguitas occurrit, quo pacto Minerua exposita potuit esse infantula iam viro Dionysio, cū econtrà iam grandiuscula ipsa Minerua cū patre Aristeo, nutriuerit Dionysium, vt Diodorus scribit in.4.lib. Ad hoc dicitur, ꝙ plures fuere Mineruæ. Nam sicut (teste Varrone) omnis qui fortiter aliquid egisset dicebatur Hercules, ita et quęlibet mulier q̄ aliquid noui et admirabile sapiēter inuēnisset, dicebaẗ Minerua. Et licet plures fuerint, tres tamen adducēdæ sunt. Prima fuit filia Iapeti Atlātis Mauri, Mirina noīe: quæ in oceano posuit Gorgones Amazones, quę ad hanc ætatē perseuerant, vt narrant Hispani nautæ, qui oceanū Aphricū circūquirūt. Quæ Amazones multis antea sæculis fuerunt in Libya q̄ in Scythia, vt asserit Diodorus in quarto libro. Et

Dionysius

Minerua Dionysio minor.

Mineruæ multæ.

Et hæc fuit dicta Minerua Tritonis & Libyca, non quia ibi nata, sed quia vi armisq; subegit Libyam & Tritonidē Numidiam, vt ibidem indicat Diodorus: vbi et secundam Mineruam Tritonidem ponit filiam Aristei, quæ nutriuit Dionysium. Sed tertia ignotum habuit patrem, & ob id Græca fabulositas finxit eam natam ex cerebro Iouis, armatamq; ex eo prosiliisse. Et de hac loquitur Berosus, dicens hanc fuisse expositam, & simul cum Osiride infantulo á Dionysio Libyco fuisse adoptatam in filiam, & omnem militiam docuisse Libycos. Altera ambiguitas est. Diodorus scribit, Dionysium Libycum assumpto Ioue siue Osiride traiecisse in Cretā contra Saturnum & Rheam & Titanas, vt eriperet patrem Hammonem, & omnes Titanas Libycos peremisse. Et in primo & quinto libro dicit, Osiridē lustrato orbe á Titanibus peremptum. Quo enim pacto Titanas cum Dionysio Iuppiter iustus puer interemit, qui iam senex á titanibus occisus est? Ad hoc breuis est respōsio, vt dicamus cum Diodoro in. 4. lib. q Dionysius cum Osiride interfecit omnes Titanas, qui in Cretā contra Hammonē ab Ægypto transfretauerunt. Sed nō omnes transfretauerunt. Et ideo qui remanserunt, captata opportunitate, Iouē iustum siue Osiridem occiderūt, vt in sequentibus narrat Berosus. Tertiodecimo notat Berosus, q *eo tēpore* quo apparuit virgo Minerua exposita, et Osiris Iuppiter iustus præfect⁹ est Ægypto á *Dionysio*, *Ianus* docuit Razenuos, id est, Etruscos Turrenos, vt infinuat primo libro Dionysius Halicarnasseus de noīe Razenua. Docuit, inquā philosophiam, id est, Physicam & Theologiam. Docuit item Astronomiam, & diuinationes, id est, oracula habenda. Docuit quoq; ritus

Rituales. sacrorum & rituales. Sūt autem Rituales (teste *Festo*) libri Etruscorum, in quibus tradūtur ritus quo pacto sacrantur ædes, fana, templa, vrbes, exercitus, et huiusmodi. Dubitatur, si Razenui iam docti literas á Scythia profecti sunt, & Comerus docuit eos iustitiam et leges, quasi mox diluuium, vt in præmissis Berosus indica-

dicauit, quomodo Ianus pater tam serò & quasi post Ninum, diciтur Etruscos docuisse literas & iurat. Ad hæc facilis est respōsio, quia rudes adhuc non vacabāt ordinariè literis & philosophiæ ac theologiæ: neq; literis mandabāt, quia carebant gymnasio publico, q̄d Aramei vocant Cun Ichium, id est, luctam duorū literatorū. Sed Syri dicunt Cun Iechia. Cuit enim & Cun dicunt binos luctatores. Verū, vt Talmudistæ dicūt, differunt Iechia et Ichia, vt commune vel particulare, quia Iechia in cōmuni est colluctatio mutua ad alterū, vt etiam cōsentit Hieronymus de interpretatione nominum. Sed Ichium (vt aiunt) est colluctatio mutua literarum, quam Latini vocant disputationem vel exercitium literarum. Locus est adhuc in Etruria vrbe nō procul arce dictus Scythicè Cun Ichium, id est, locus gymnasij. Ibi erant sacerdotes & vates Etruriæ, doctores & præfecti, inter quos tēpore Tarquinij excelluit Calen⁹ Ollenus: ad quē Tarquinius misit pro vaticinio legatos de capite inuēto in Capitolio Romę, et ibi in Etruria primū designat vates, vt scribit Dionysius Halicarnasseus de vita & tēporibus Tarquinij, & Plinius in .xxviij. naturalis historię. Vnde totam regionē illam vocamus Cunichium & Capitolium vsque ad hæc tempora. Quartodecimo notat Berosus, q anno quadragesimonono Nini Hispanos rexit Iubalis filius Iberus, à quo Hispani Iberi: & quo pacto Barzanes superatus, pacem cum Nino fuerit assequutus, superius breuibus enarrauimus, & Diodorus in .3. lib. memoria prodit. Magus verò, qui secundus successit in Galliis rex, vocabulum Scythicum nō Persicum est, quia nondum Persa lingua Gallis erat, sed Scythica. Nam Persæ Magum, philosophum vocant: sed Scythæ Magog pronuntiant, & palatium tectum intelligunt, sicut & Magdel turrim significat. Ita hic Magus, id est, domificator & tector dictus est, quia primus Gallis recta & oppida induxit plura, teste Beroso. Cui argumentum facit, q plura ab eo oppida, lingua vetusta Gallica magam nominationem habent in Ptolemæo, vt in Aquitania

Cun Ichiū

Magus.

Magog.

Magdel.

Magum. tania Nouiomagū, in Lugdunensi Neomagum, Rhotomagum, & Niomagum. In Belgica quoque iterum Rhotomagum, Neomagum, Berbetomagum, & Breuomagum. Rursus in Narbonensi Vindomagum & Neomagum. Hinc Iuliomagum & Cæsaromagum, Iulij & Cæsaris tecta & oppida vocat Ptolemæus in Gallia. Ergo oppida & tecta dicta sunt a primo inuentore Mago, & non Magus ab eis: sicut a primo pudicitię custode & introituum seruatore Iano, inuentoreq́; Ianua dicta est, & non Ianus a Ianua: quia neq; tunc extabat lingua Latina, quum pater Ianus nomen hoc teneret, & a nocturnis furibus & adulteriis coërcendis, ianuas post discessum Camesis inuenisset domibus, atq; docuisset, & ob id a posteris deus ianuarum, introituumq́; & exituum habitus fuerit. Pari forma

Iberus. Iberus secūdus Hispaniarum rex, nomen dedit fluuio Ibero: q ortus in Cantabribus sub radicibus mōtis Pyrenei in Baleare pontū sub ferrario promontorio mergitur, vt noster magnus Albertus scribit. Estq; nauigabili cōmercio diues, vt testatur Plinius, Solinus, & Diodorus in sexto libro. Hinc boues Iberas Vergilius in septimo Æneidos vocauit, dicēs: Thyrrenoq; boues in flumine lauit Iberas. Hinc Celtiberia & Iberia Hispaniæ dictę sunt. Hic tamen primus Iberos a se di-

Iberi in Scythia ctos in Scythia posuit supra Armeniam inter Colchos & Albanos Caspios. De qua Horatius: Herbasq;, inquit, quas Colchis atq; Iberia mittit, venenorū ferax. Et Vergilius lib. octauo Æneidos: Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Ibera. Quòd verò ab his in Hispanias duxerit Scythicas, Iberas, & Persas, et Syras colonias, satis potest esse argumento, quòd M. Varro peruenisse in vniuersam Hispaniam Iberos, Persas, Phœnices, Celtasq; & Pœnos tradit: vt Plinius refert libro tertio naturalis historiæ. Iber autem, vt Talmudistæ aiunt, lingua Aramea dicitur expiatus nubibus & imbribus, quem Græci Vmbrum dicunt, vt intelligas primos Vmbros etiam Hispanias tenuisse vniuersas, ab Scythiæ gentibus Vmbris venientes, vt insinua-

sinuauit Plinius Varronem sequutus.

DE QVARTO REGE Assyriorum.

QVarto loco regnauit apud Babyloniam vxor Nini Ascalonita Semiramis annis quadragintaduobus. Hęc antecessit militia, triumphis, diuitiis, victoriis & imperio omnes mortales. Ipsa hanc vrbem maximam ex oppido fecit, vt magis dici possit illam ædificasse quàm ampliasse. Nemo vnquam huic fœminę comparandus est virorũ, tanta in eius vita dicũtur & scribuntur, cùm ad vituperationem, tum maximè ad collaudationem magnifica.

Superfluum esset de rebus Semiramidis nos occupare, qui ad nostra exponẽda festinamus. Nam ea quę hic breuissimis absoluit Berosus, copiosissimè leguntur in authoribus qui eum sequuntur: Trogo, Iustino, Diodoro præcipuè in tertio libro, & aliis Latinis atq; Græcis historicis. In hoc commentario, hæc pro sacris literis notanda videntur, quòd Diodorus in tertio scribit Semiramidem natam ex dea Ascalonita, quam Dircetem, id est, semipiscem vocant. Eamq; dictam Semiramidem, quòd Semiramis lingua Syra dicantur aues à quibus nutrita sit, et potissimè columba: in quã moriens conuersa est, postquam vixit annos duos & sexaginta, vt Ctesias Gnidius scripsit, cum quadraginta duobus regnasset. Docent autem sacræ hæc duo. Primùm, deam Ascalonitarum esse Dagon lingua Hebrea dictam, quã iidem Hebræi piscem interpretãtur. Hieronym⁹ verò melius, piscem mœroris dici asserit. Hoc

Semiramis.

Dagon.

Hoc propinquius congruit Diodoro, qui scribit eam deam cum adulterino concubitu peperisset Semiramidem, pudore atque mœrore ductam sese in stagnum demersisse: quę in piscem conuersa, pro numine fuit à Palæstinis habita. Alterum est, quod Semiramidem, id est, auem & columbam Babylonij, non solum pro conditrice vrbis Babyloniæ habebãt, verum etiam vti Romani Romulum, deam venerabantur. Hoc sacer vates Hieremias indicat, vbi cum Babylonios Hebręorum vastatores venturos vaticinaretur, columbam illorum conditricem expressit, dicens: Fugite, inquit, à facie gladij columbæ.

Colũbę gladius

Huius primo anno oritur ex Rhea & Camesenuo in Ægypto Iuno Ægyptia cognominata Isis maxima, frugifera, legifera, soror & vxor Osiridis.

Isis. Cur ista cognomina sortita fuerit Isis Ægyptia, Plinius in septimo naturalis historiæ tradit: copiosius verò Diodorus in primo et secũdo libro, qui etiam in columna eius triumphali in Ægypto sacris literis inscriptũ ita esse asserit: Ego sum Isis Ægypti regina à Mercurio erudita. Quæ ego legibus statui, nullus soluet. Ego sum Osiridis. Ego sum prima frugum inuentrix. Ego sum Ori regis mater. Idem Diodorus paulò superius scribens: Saturnus, inquit, sororem Rheam capiẽs vxorem, genuit Osiridem & Isidem, quos Ægyptij & alij vocant Iunonẽ & Iouem, qui vniuerso imperauit orbi. Ergo splendidè mentiti sunt cum Orpheo Græci, qui prostitutam à Phœnicibus Io Inachi filiam Gręcam, fabulantur fuisse Isidem hãc reginam Ægypti, vt tã Herodotus quàm Diodorus historici Gręci conscribũt, & Beroso atque historiæ antiquiori Ægyptiæ accedunt, non Græcanicis fabulis mendacibus.

Isidis columna.

Io.

Eodem anno Sabatius saga à Ponto soluit in Italiam ad patrem Ianum, quem exceptum hospi-

hoſpitio poſt aliquot annos illum Coritum creauit,& Aboriginibus præfecit. Anno ſexto Semiramidis apud Rheniſarmatas regnauit filius Tuyſconis Mannus: & apud Ianigenas Razenuos Veſta vxor Iani ſempiternum ignem cuſtodiendum virginibus puellis edoctis ſacra tradidit. Anno.xii.Semiramidis,Sabatius Saba cum Iano regnat.

Ad Italiam et Germaniam ſermonem Beroſus vertit,triaq; nos erudit: quo tempore,ſecundo regi paruit Germania,& Saturnus ad Ianum claſſe venit, & Veſtales puellas Tuſcas Veſta edocuit atque inſtituit. A duodecimo anno Nymbroti vſq; ad ſextum Semiramidis computãtur anni centum & ſexaginta quatuor, quibus regnauit Tuyſcon gigas:ad cuius medietatem temporis non peruenerũt Babylonici reges,quia viri ſanguinum et doloſi,vt illi,non dimidiabũt dies ſuos, vt reſtãtur ſacra eloquia. Mannum ſucceſſiſſe Tuyſconi,etiam Tacitus refert de ſitu & moribus Germanorum,à quo alueus & fluuius Alemãnus dicitur,vt nominis interpretatio conuincit. Ale enim Scythicè & Alue interpretantur alueum docti Talmudiſtæ. Hinc Alemannus,alueus eſt et fluuius Manni, à quo & Alemannos cognominari nemini dubium eſſe poteſt. Ergo Tuyſcones filij,Alemanni verò nepotes ſunt Cæli & terræ,id eſt,Iani priſci ac Veſtæ. Eodem anno Veſta mater docuit Veſtales Tuſcas, atq; inſtituit cuſtodire ignem ſacrificum ſempiternum,quem etiam deus iuſſit immaculatè atq; innocẽter Hebræos olim ſacerdotes procurare pro iugi ſacrificio,dicens Leuitici.vi. Ignis ſemper in altari meo ardebit. Extat integrũ Vetuloniæ Palladium,ab Iano & Veſta conditum,atque ſempiterno igni ſacratum,vt inuictiſſimo argumento ſunt,& ſacri cineres adhuc perſeuerantes,& titulus illis Hetruſcis vetuſtiſſimis literis inſcriptus, quæ à nobis

Tuyſcon.

Mannus. Alemannus.

Veſta.

Palladiũ.

bis relata et prolata sunt in sexagintaseptem resolutionibus. De Sabatio in primo Saturnalium Macrobius tradit, eum classe aduectum circa Ianiculum, comi hospitio susceptum fuisse à prisco Iano, qui eum pro eius meritis primo creauit Italiç Coritum, id est, Iouem hastatum. Nam proprie primi Saturni, successores verò regni Ioues dicti sunt, quos Hetrusci Itos, id est, Ioues & Coritos, id est, hastatos Ioues vocabãt. Teste enim Macrobio in Saturnalibus, Itum et Ium, Hetrusci fiduciam Iouis siue Iouem & Iunonem dicebãt, sicut Ægyptij Isum & Isim. Porrò Corim hastam & sceptrum vocabant, sicut Curis à Sabinis, & Quiris à Romanis proferebatur. Hinc Quirites hastatos Ioues, atq; coronatos, reipublicæ gubernatores, antiqui Romani vocabant: quia ante Romulũ reges hasta & sceptro pro corona vtebantur, vt author est Trogus, & post eum abbreuiator eius Iustinus libro quadragesimotertio. Primo ergo illum comitem Cranç filiæ assignans, Coritum Aboriginibus creauit, vt melius indocile genus cõtineretur in officio authoritate pontificis. Vnde vt illi vires potestatis augeret, secum participata potẽtia conregnare permisit. Macrobius addit, quia etiam docuit ruris peritiam, eum societate regni munerasse. Quod profectò ei respondet, quod nunc subinfert Berosus, dicens:

Coritus.

Quirites.

Anno. xvii. Semiramidis Sabatius Saga docet agriculturã, & aliquantulum religionis.

Quod ambiguitatẽ ingerit, hoc est, Ianum primũ docuisse agriculturam, et vinũ & religionẽ, vt sacre literæ asserunt, & Berosus iam consentit, & Fabius Pictor astipulatur. Nõ ergo religionẽ & agriculturã docuit in Italia Saturnus Caspius, antequã Comarus & Ianus cuncta docuerant. Rursus Comarus, Cameses, Ianus de more colonias posuerũt et loca à se cognominata. Nõ videtur igitur Saturnus cõregnasse Iano, qui de more initi regni nulla loca & oppida condidit, nec à se nominauit. Nam q̃ ab eo tota Italia dicta est Sa-

turnia,non id fuit eo viuēte, ac agente aliquid in bene Saturnia.
ficium humani generis, sed à Iano post mortē Saturni
id nomen Italiæ inditum fuit, vt Macrobius Iginū &
Trallianū sequutus in primo Saturnalium tradit. Sed
hæc nō obstant,quippe quia Ianus pater, vt retulit su-
pra Berosus, docuit agriculturā simplicem & rudem,
quę simul ad victū & exercitium esset,non ad vitā vo
luptuosam. Sed Saturnus Caspius adiecit aliqd adiu- Saturni ca-
mentū ad facilius metendū, & putandū vineas & ar- spij inuēta
bores,potissimè falces fœnarias,frumētarias,et cęsiuas
ac putatiuas arborū,ob quod solus vendicauit sibi no
men falciferū,dicēte Ouidio, venisse ad Ianū Saturnū
cū Cælicolis sedib⁹ pulsus idem esset, prius pererrato
falcifer orbe deus. Nec exponendū est, Cęlicola regna
Græciæ,sed Scythiæ,quippe quia Cælicolæ,id est,Ia-
nigenę primi Scythę fuerunt. Nam à Iano Ianicolæ,et
ab eodē cognoiato Cælo Cælicolę iure dicūtur. Itaq; Cælicolæ.
vt breuibus resumamus, & Ianus primus agriculturā
docuit,sed simplicē,at verò Saturnus voluptuosiorem
Et hāc responsionē innuit Macrobius in.1. Saturna.cū
ait: Ianus cū Saturnus illum ferū & rudē ante fruges
cognitas victum in melius redegisset, & ab eo edoct⁹
esset peritiam ruris, illum societate regni munerauit.
Quod verò obiicit de religione,iam Berosus dicit ali-
quid religionis,& nō religionem: & hanc docuit non
eruditissimos Cęlicolas siue Ianigenas & Hetruriam,
sed Latium rude & Camertes Vmbros indociles,di-
cente Vergilio in.7.Æneid.de eodē Saturno: Is genus
indocile, & dispersum montibus altis Composuit, le-
gesq; dedit,Latiumq; vocari Maluit,his quoniam tu-
tus latuisset in oris. Falsum quoq; assumitur,cū fuit op
positum,ab eo ineūte regnum nō fuisse de more vetu-
sto missas colonias, et loca præbita à se cognominata.
Nam à Caspiis Bactriis sua patria, Casperulā dedit,et Casperulā
à se Sabatio Sabū filium nominauit,à quo Sabini dicti
fuere: & à cognomine Sangny Sanctus à Latinis di-
ctus, & loca Sangnynaia & Sabatia proprio nōmine
extant, & Cures ab auito pronomine positi fuere.

Nam de Casperula & Sancto authore gentis Sabinę,
Sabus. & Sabo denominatore earũ, noster Silius Italicus ver
ba facit hoc modo in octauo libro: Et lęti pars Sanctũ
voce canebant Authorem gentis, pars laudes ore fere
bant Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus Di-
xisti populos, magna ditione Sabinos. Et pauló supe-
rius de Casperula oppido: Hinc Amiterna cohors, &
Bactris nomina ducens Casperula. Marcus Cato de
originibus asserit Sabinos dici nõ á Sebonæ, vt Græ
ci somniãt, sed vt ait Silius, á Sabo filio Sangny. Nam
Sabatio tria cognomenta á suis Curetibus Sabinis &
Thuscis indita fuerunt. Fuit enim dictus á religione
Pistius. atq; fide Pistius, siue Latiné fides & fidius, á participa-
Fidius. tione regni caussa Ianus Semipater siue Semirex, & á
Sangni. Saga patria Sangy, vt marmora excisa vocãt, siue San
Sangt9. gni vt Cato scribit & Tusci proferimus, siue Sangtus
& Sanctus, vt Romani pronuntiabant. Huic est argu
mento in Fastis Ouidius, dicens: Quærebam nonas,
Sangto, Fidio ne referrem, An tibi Semipater. Tum
mihi Sanctus ait: Cuicunque ex istis dederis, ego mu-
nus habebo. Nomina terna fero, sic voluere Cures.
Ergo initi regni & originis suæ, contra Græcum Sa-
turnum, Sabius inuictissima monumẽta reliquit, á Ba
ctriis quidem Caspiis Casperulam oppidum, & á Sa
ga gente amnem Sagnynaiam iuxta Agyllam, et San-
gnynaiam regionẽ, iuxta templum lacumq; Vadimo-
nis: et pauló superius oppidum Sangninam, iuxta Ce-
lenum Rursus quia teste Beroso & Valerio Maximo
Sabatius. libro secũdo, cap. primo, á Cure genitus est Sabatius,
& á Curetibus et Lydis Thusci trahunt originem, te
ste Valerio Maximo libro secundo, equidem in pro-
pinqua nobis Chyana regione atq; Sabinis, Cures di-
cta oppida condidit ab auito nomine. Verum quum
teste, vt supra Ouidio, in Sabinis oppidũ absoluté Cu
res dicatur, in Hetruria tamen Capenatum per distin-
ctionem veteres á regione Chyana, vocauerunt Curi
Curi chya Chyanum, nõ Cocleanum, vt quidam originũ ignari
num. scribunt. Quinetiam vt intelligas cũ Iano Sabatium

Caspi-

Caspium, & nō fabulosum Græcum Saturnum corre gnasse, á suo proprio nomine Sabatiam vocauit totā regionem Ianiculam vsq; ad littus maritimū, protensum ab ostiis Tyberinis vsq; amnem á suo cognomine dictum Sangnynaiam, prope Cære vetus. Nam in Hetruria proxima Romæ, & secus mare est Sabatia prouincia, vt Strabo in quinto docet, & Silius in octauo libro insinuat: Este procul este prophani Græci, totoq; Hetrusco absistite luco, quia nullius vetustatis originem præclaram nobis contulistis, aut Sabinis. Potius æquo animo adhuc veracissimum Berosum excipitote, dicentem:

Anno Semiramidis vigesimosecundo Sabatius Sabum præfecit Sabinis & Aborigini bus. Ipse iuxta Ianiculū cum aliis Curetibus regionē coluit, & ibi obiit Anno. xxxiiii. eiusdem apud Celtiberos regnat Iubelda, filius Iberi, apud montem sui nominis.

Ergo de originibus Italiæ atq; Thusciæ non audiemus Græcos, in his quę contra eos sunt argumenta simul & authores inuictissimi, & testimonia locis perseuerantia. Nam Curetes Italos Sabatius Caspius filius Curis genuit. Razenos Thuscos, Ianus cum filio Crano, & sibi ex Iapeto nepote Comaro edidit. Sabinos Sabus Cures protulit, á quibus prodierūt Sabelli, quos Latini Samnites, Græci verò Sauniras appellauerūt, vt Plinius tradit in tertio naturalis historiæ. Germanos quoq; non Græci fabulosi, sed Ianus & Vesta, siue Cęlum et Terra cum Tuyscone filio genuit, vt Berosus scribit, & memoria Germana prodit, & Tacitus refert de situ et moribus Germanorū. Neq; Galli á Græcis, sed potius á Gallis Asia et Gręcia, cum coloniis etiam literas & disciplinas consequutę fuerunt, vt in superioribus commentariis probatum est. Pari forma & Hispania nostra nō habuit genitores fabulosos Pyrenem, Lusum, Herculem, Panaq; & alios Græcos,

Sabus. Germanorum Gallorum Hispanorū origo.

G 3

eos, quia hęc falsa & fabulosa sunt, vt in tertio naturalis histo. Plinius significat Græcos deridens, sed vt ibi asserit, Varronē sequutus & Berosum atq; diuinas literas, à Scythis, Iberis, Syrisq; ac Phœnicibus, Iubale cognomento Taracone, & Ibero, et quem nūc tertio lo
Iubelda. co regnantē Iubelda inducit Berosus. Est nomen compositum ex tribus dictionibus, Iub, el, eda: per synæresin verò, Iubelda. Conuertitur in Latinū, Magus deificæ voluptatis, id est, philosophus, theologúsque, quia primus Theologiam & sacra auxit, & in delitiis posuit apud Hispanos, vt interpretatio nominis accusat. Nam rectè Hieronymo ac Talmudistis, Iobel magus dei, Eda verò delitiæ atq; voluptas interpretatur. Tenuit montem circa Bæticam, quē in Ptolemæo corruperunt aliquantulum scriptores, imprimētes Iubeda, corruptius verò nūc vernacula lingua profertur Gibetar. Nam proferendum simul & scribendū est vt Berosus, Iubelda, aut Iobelda.

Quintus apud Babylonios regnauit Zameis Nanias, filius Semiramidis, annis triginta octo. In regno Babylonico hic parum resplenduit, ornauit tamen templa deorum, & Chaldæos ampliauit.

De filio Nini, etiam Nino dicto, sed cognominato Zameis, Diodorus in tertio libro asserit natum fuisse paulò ante patris Nini prisci obitum, & ob id Semiramis sexum virilem mentita, regni curam habuit, vt Trogus & Iustinus scribunt. Studuit religioni, & ampliauit Chaldæos, id est, sacerdotes Theologiæ, Physicæ, atque Astronomiæ dicatos. Quôd verò parum fulgoris militiæ adiecerit, cum Beroso scribit Iustinus in primo libro, dicens: Ninus, inquit, filius Nini & Semiramidis, contentus elaborato à parentibus imperio, belli studia deposuit, & veluti sexum cum matre commutasset, raro à viris visus, in fœminarum turba consenuit. Idipsum videtur consentire
Diodo

Diodorus in tertio libro scribens: Post obitū, inquit, Semiramidis filius eius cum singulis pacem egit, nequaquam matrem imitatus, sed omne vitæ tempus reclusus in regia, conspectumq; hominum vitans, inter pellices & eunuchos otium & delitias sequutus, traduxit. Sed aliena & Babylonica dimittat Berosus, & de nostris nos instruat, dicens:

Eius anno primo cū Sabatius obiit, Ianus pater sentissimus filium suum Cranum Coritū creauit, octauoq; post anno obiit, expletis vitæ suę annis.350. & Ianigenæ illum Vortumnum appellantes, templum illi & diuinos honores, vt par erat, impenderunt.

De morte Sabatij quòd ante Ianum obierit testatur Macrobius in primo Saturnalium asserens Ianum in honorem Saturni post eius decessum iussisse omnē Italiam dici Saturniam, & cum æra signaret il'ū in honore habuisse. Nam illius ratem ex vna parte, suam vero faciem ex altera impressit. Quod & bona posteritas imitata, puppim formauit in ære, Hospitis aduētum testificata dei, vt in primo de Fastis Ouidius concinit. Berosus quoque de tempore, ætateq; Noæ post terrarum inundationem cum Moyse congruit. Ex quo consequens est Abraham hoc anno fuisse natum annos octo & quinquaginta, quia totidem supputantur à quadragesimotertio anno prisci Nini quo natus est idem Abraham vsque ad octauum huius Nini iunioris quo Ianus naturę concessit. Redarguuntur quoque de publico mēdacio corruptores sacrarum literarum Talmudistæ, qui asserūt post mortē Noæ fuisse conditā à Nymbroto turrim Babyloniæ, cum Nymbrotus, vt patet, obierit antè octauū annum huius Nini, sub quo è vita Ianus discessit, annis. 110. vt liquet supputanti annos Beli & prisci Nini & Semiramidis cum octo annis vitę huius Zameis Niniadę.

Saturni Sabatij mors

Abrahæ ætas.

Iani mors

Qui verò honores Iano mortuo fuerint à Thuscis im pensi satis ab Ouidio, Macrobio, & aliis dicti sunt, dignantes illum appellatione diuina, eum iustitiæ germen cum nôdum sub eo iustitiam facinus mortale fugasset, & item velum cælumq; sempiternũ quod tegit comprehendit regitq; oĩa, & eiusmodi deo digna. De Vertũno Iano diximus super Vertũnianam Propertij qui diuini honores includantur in eo vocabulo.

Hoc anno Osiris inuentis à se & à sorore adolescentula frumẽto & frugibus, cœpit docere illa in Palæstina, inde reuersus in Ægyptum & inuento aratro & his quæ ad agriculturam pertinẽt, sensim vniuersum peragrauit orbẽ, docens quæcunq; inuenerat, & ita vniuerso imperauit orbi, exceptis gẽtibus quę iã in Babyloniorum venerant potestatem.

Affert dubitationem, cur Osiris iam fermè sexagenarius & Isis iam quinquagenaria dicãtur tẽpore hoc inuenti aratri & frugum, pueri & adulescentuli, non à Beroso & Ægyptiis modo, sed etiam à Latinis, dicẽte Virg. de eis in Georg. Vncíq; puer monstrator aratri. Et Prima Ceres ferro mortales scindere terram instituit. Sed hæc ambiguitas soluitur ex his quæ supra diximus. Qui enim giganteo æuo viuebant ad ducentos annos dicebantur adolescentes, ad. 400. viri ac iuuenes, ad. 600. senes, inde decrepiti. Porrò Osiris gigantũ æuum cũ sorore sequebatur, quippe q; Isis ad sexcẽtos peruenit, vt inferius edocebit noster Berosus, cũ de Ianis & Cybelicis nuptiis memoriam faciet. Inuenẽrunt autẽ casu fruges Isis & Osiris, & illorum animad uersa vtilitate, tradiderũt eam mortalibus, ac propterea dij & imperatores orbis habiti sunt, vt Diodorus asserit in primo & secundo. & quinto libro. Nam qui mortalibus beneficia impendissent duces, eos in imperatorum & deorum numerum homines habebant, vt

Ætates diu viuentium.

Diodorus

Diodorus & alij conscribunt. Ergo Iuppiter iustus Osiris imperauit vniuerso orbi, quia cum sorore de vniuerso orbe benemeritus fuit, quippe quia vniuersum peragrauit orbem docens, & impios tollens, & iustos præmiis donans, vt in quinto lib. Diodorus est author, qui & in primo lib. asserit, in eius Ægyptia triumphali columna, ita inscriptum esse. M. inquit pater est Saturnus, omnium deorum iunior. Sum verò Osiris rex, qui vniuersum peragraui orbem vsque ad Indorum desertos fines. Ad eos quoque sum profectus, qui septentrioni subiacent, & vsque ad Istri fontes, & alias partes vsque Oceanum, nec fuit in orbe locus quem non adiuerim, docens ea quorum inuentor fui. Columna Osiridis.
Quæ autem docuerit, etsi plura fuerint, hæc tamen breuibus refert Tibullus, dicens:

Primus aratra manu solerti fecit Osiris,
Et teneram ferro sollicitauit humum.
Primus inexpertæ commisit semina terræ,
Pomaq; non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere vitem,
Et viridem dura cædere falce comam.

Ergo Sabatius falsem, Osiris putare melius docuit orbem non eodem tempore, sed aliis & aliis temporibus et sensim vt exprimitur à Beroso. Potuit autem in Palæstina docuisse Samum Iani filium quem Hebræi cognominãt Melchisedech, id est, regẽ iustitiæ, quasi epitheto Iani. Nam Samus quingētis annis vixit post diluuiũ, vt Moyses asserit. Quare viuebat hac ætate. Samus q; *Melchisedech.*
Et quia vt idem Moyses perhibet, erat sacerdos dei altissimi, idcirco est valido argumento pro primis inuẽtis in Palæstina panibus, gratias egisse deo, & panem & vinum deo in sacrificium offerri instituisse, quia ob panem inuentum genus humanum fuerit erectum à mutua cede vt Diodorus scribit in primo libro, figurans Messiæ cæde, atque panè deifico, & sacerdotio secundum ordinem Melchisedech, orbem à morte cæcitatis animarum liberandum. Post hæc ad Europã se vertens; Berosus ait:

His tēporibus regnauit apud Celtas Saron, qui vt contineret ferociā hominum tum recentum, publica literarū studia instituit, & apud Tuyscones Inghaeuon.

Sarronidę Nomen arguit à Sarrone duce Sarronidas dici Gallos doctos, de quibus in sexto libro Diodorus sic scribit: Sunt inquit apud Celtas theologi ac philosophi, quos vocant Sarronidas, qui præcipuè ab eis coluntur. Nam moris est apud eos, nullum absque philosopho sacrificium facere. Existimant enim per diuinę naturæ conscios sacra fieri oportere, tanquam diis propinquiores. Horum intercessione, bona à diis censent petenda, quorum consilio & bello & pace fruuntur. Hæc Diodorus. Sane non est existimandum ante Sarronem non fuisse literas & Theologiam atque Philo-

Gymnasia Gallorum sophiam apud Gallos, cum supra demonstratum fuerit ea extitisse Samothei ætate, sed vt Berosus ait, non erant gymnasia publica, quæ sola mitigant humanam ferociam. Hac eadem ætate Germanis fuit rex Inghaeuon, de quo in Genealogiis diximus: Inghaeuon hoc diculus incertus interpretatur à Talmudistis doctis, quia more Scythico vagas ædes docuit habitare, vt insinuat Tacitus de moribus Germanorum, dicens:

Germanorū mores. Nullas Germanorum populis habitari vrbes notum est, ne pati quidem inter se iunctas ædes. Colunt discreti ac diuersi, vt fons, vt campus, vt nemus placuit. Vicos locant, non in nostrum morem connexis & cohęrentibus ædificiis. Suam quisque domum spatio circundat, siue aduersus casus ignis remedium, siue inscitia ædificandi. Ne cæmentorum quidem apud illos aut tegularum est vsus. Materia ad omnia vtuntur informi, & citra speciem aut delectationem. Quędam loca illinunt terra ita pura ac splendente, vt picturā ac liniamenta colorum imitetur. Solent & subterraneos specus aperire, & eos multo insuper fimo onerant, suffugium hyemi, & receptaculum frugibus.

His

His ſimilia plura Tacitus proſequitur, argumenta ve- tuſtę rudis originis, quę poſtea Romanis moribus in- troducftis deleta fuerunt, & in melius redacta.

DE REGE ASSYRIORVM.

SExtus Babyloniæ rex Arius regnauit annis.xxx. qui adiecit imperio omnes Bactrianos. Nam paulò ante mortē Niniæ Cameſenuus pulſus ab omni fermè orbe in Bactrianos ſeſe cōtulerat, & illos Magico pręſtigio ſibi deuinxerat, adeò vt apud illos maximis viribus imperaret. Coacto autem Cameſenuus maximo populorum exercitu inuaſit Aſſyrios, contra quem Ninus dimicans ſuperior fuit, & Cameſenuum obtruncauit, inde paulò poſt ipſe obiit. Quare Arius collecto exercitu, poſt patris Niniæ obitum, Bactrianos & omnes Caſpios ſubiecit.

Si Ninus iunior inter pellices omne æuum exegit, pace cum gentibus compoſita, quomodo bella contra Bactrianos geſſit? Sed huic queſtioni hoc ſit ſatis, Ninum iuniorem nunquam bella geſſiſſe, aut in conſpectum hominum à pellicibus prodiuiſſe, ſed militiam per ſuos principes egiſſe, vt in tertio libro Diodorus eſt author. Verum id fuerit diſſonum, quod omnes au thores excepto Beroſo, ſcribunt, à Nino priſco fuiſſe interemptum Cameſem dictum Zoroaſtem. In qua re exiſtimo adhærendum eſſe Beroſo, cum quia de Babylonicis bellis Babylonico magis credendū eſt, tum vel maxime quia tempora conueniunt pro Beroſo. Zoroaſtes

Nō eni Iſis Ægyptia nata eſſet.1.anno Semiramidis, ſi à Nino patre Cameſes fuiſſet intereptus, quandoquidē adhuc Rhea & Cameſes nōdū ex Ægypto diſceſſerāt.

Æqui-

Æquiuocatio tamẽ nominis Nini in patre ac filio, causa discordiæ fuit. Sed hoc ad Europanos nihil attinet, potius de Thuscis Europanis audiamus Berosum dicentem:

Cranus Ianigena sororem suam mortuam cũ Ianigenis Razenuis suis & omnibus simul Aboriginibus solenni pompa celebrat. Et illi Lucum iuxta Ianiculũ, amnem, solennesq; ritus & diem sacrat, ipse senex filium suũ Aurunum Coritum creat.

Supra Berosus significauit Cranum successisse patri Iano in Vetulonia, vbi ab eius nomine hac ætate Cranisa pars Vetuloniæ est, à qua fontem Cranisum dicimus. Porrò à cognomẽto eius Razeno, amnẽ Razenum & Razenensem regionẽ tenemus. Inter Cornuetum quoq; atque Mont Atum, regio Cranichensis est, vt contractus in archiuis nostri conuentus nominat atq; seruat, quam vulgo quidam vocãt Cranchensem. Cæterum in. 6. Fastorum Ouidius abunde canit solennia Cranæ, quam à posteris asserit transposita litera r dici Carnen, à qua nomen Cardinis habet origi nem, vt ipse ait. Ergo à Iano Ianua, à Crano et Crana, ianuarum orti sunt cardines, ac propterea fuit secũdus Ianus Cranus, & Iana soror eius Crana. Quod Facius de Vbertinis Florentinus historicus simul & præclarus Cosmographus petuidit atq; significauit, quum apud Tyberim Noæ patri, successisse asserit Ianũ, supple iuniorem, quem Berosus cognominat Cranũ Razenuum, à quo Thusci vocati sunt Razeni, vt Dionysius Halicarnasseus in primo libro est author. Neq; tamen arbitretur lector Cranum sorori statuisse Lucũ et annuos ritus diuinos, sed parẽtalia, quia nondũ idololatria Thuscanico pectori insederat, vt paulò post videbimus. Cranus inquit senex creauit filiũ suũ Aurunum Coritum, id est, coronauit eum Iouem sibi successorem in Hetruria, à qua Berosus in Hispanos proficisci

Cranisa.

Crana & Cranus.

ſciſcitur dicens:

Arii.xx.anno apud Celtiberos regnat Brygus,qui multa oppida ſuo nomini fundauit, adiectis nominibus capitum originũ, quibus illa conſignabat.

Brygum Aſiani Phrygum pronuntiauerunt, quoniam teſte Plin.in.5.naturalis hiſto.Brygos qui ab Europa in Aſiam pro ſedibus traiecerunt,equidem Phrygios dixerunt.Cum Brygi Hiſpani colonias in Aſiam mitterēt,etiam in Thuſcana Sabatia colonias conſanguineis reliquere apud lacum Sabatium, cuius portio vna ab eis Brygiana eſt,a qua conditum eſt oppidum Brigianum, quod corrupte proferimus Braccianum, ſed ante Arcennum & prius Barcenum. Nam vt argumento Coſmographico vtamur, quo pacto vocatæ ſunt coloniæ in Alpinos a Thuſcis miſſæ teſte Liuio in.5.ab vrbe cōdita, equidem eodem vocatæ ſunt illarum origines, vt a Rheto Rhetij,& ab Hetruſcis Cathenacus Cathenaces,& eiuſmodi,quas Plinius in Alpinis enumerat. Seruarunt enim originum ſuarum nomina,de more vetuſto,vti par erat. Ergo qa Plinius Alpinos Thuſcos vocat Brigianos & nō Bracchianos,conſequens eſt,vt regio in Hetruria ſit,& dicatur Brigiana a Brigis Hiſpanis conſanguineis, & non a Bracchio Bracchiani,vt ignari originum ſuſpicantur. Brygi.

Vt autem intelligamus Brigos in immenſum coaluiſſe in Hiſpania,argumēto ſunt,quòd opus fuit eos quærere nouas ſedes & in Europa & in Aſia, vt inſinuat Plinius,et in Hiſpania multa capita originis Brigianę fuere,vt Beroſus ſcribit.Quinetiam vt memorat Ptolemæus cum Plinio,in Aſia ſunt Phrygῆ.. In Vindelicia Brigantes & Barrobriga,quam quidam Ratiſbonam nunc dici exiſtimant.Item in Thuſcia Brigianos In Hibernia Brigantes populos, & Brigum fluuium ab eodem duce ac gēte ſcribit Ptolemæus. Ruſus deſcribit in Luſitania quidem Laccobrigam,Mirobrigam, Brigi.

gam, Arcobrigam, Merebrigã, Arabrigam, Talabrigam, Cotgacobrigam, Deobrigam, & in Taraconensi, Brigantium, Nemorbrigam, Tungobrigam, Volubrigam, Celiobrigam, Iacobrigã, Dobrigulam, Nertobrigam, & Sigobrigam Itaq; vt Magus, quia multa oppida in Gallis condidit, idcirco Galli oppida ab eo Maga vocabant, vt in præcedentibus fuit expositum, pari forma Hispani à ducis proprio nomine vrbes vocabant Brigas. Hinc & Iuliobriga, & Flauiobriga in Hispaniis à Ptolemæo scribuntur. Nunc ad alios Berosus se confert dicens:

Apud Libyam regnauit priscus Hyarbas, vir ferox armis & militia Paladuæ.

Priscum Hyarbam dicit, ad distinctionem sequentium, qui regnauerũt in Numidia vsq; ad Didonem. Ab hoc Numidas appellant Hyarbas, vsque ad hanc ætatem, quanuis quidã paulò minus assueti ex nostris Arabas vocent. Nam Genuenses Tunisium colentes, expresse Hyarbas vocant, & similiter ipsi Numidę se ipsos Hyarbas à duce nominant.

Anno. 24. Arii apud Ianigenas Razenuos regnat Aurunus filius Crani. Anno. 29. apud Celtas Dryius peritiæ plenus.

Supra retulimus, quid Cæsar in. 5. commentariorũ Dryiudæ. de Dryiudis huius successoribus scribat. Porrò Diodorus in. 6. libro de eisdem ait: Celtæ vtuntur diuinatoribus Dryiudibus, qui apud eos dum auguriis & sacrificiis futura prædicant, plurimi existimantur omni eis obtemperãte plebe. Quum verò de magnis rebus consulunt, mirabilem, incredibilemq; consuetudinem seruant. Iugulant enim ense hominem. Quo decidente quum ex casu tum ex membrorum laceratione, & sanguinis fluxu, ex quadam rerum antiqua obseruatione, norunt futura. De eis quoq; Lucanus in primo lib. multa prosequitur. Plinius item in fine. 16. libri naturalis historiæ: Nihil, inquit, habent Dryiudæ. Ita enim

Galli

Galli suos appellant Magos. Sed vt ait Suetonius in vita Claudij, apud Gallos Dryudarum religionem diræ immanitatis interdictã sub Augusto, eam Claudius penitus aboleuit. Huius Dryudis ætate etiam Thuscis imperauit Aurunus. Hetrusci dicunt Aurunus. Latini Auruns. Vnde cũ in ito regno de more posuisset colonias, à se vocauit Aurunas, siue Auruntas. Teste Plinio in tertio naturalis historiæ, vrbẽ in Thuscis Aurunum posteri vocauerunt Saturniam, quam nuper restituere dirutam Senenses, quos Thusciæ vetustissimos testes induxit Euander in septimo Æneidos ad Æneam loquens: Fama, inquit, est obscurior annis Auruntos ita ferre senes, his ortus in agris Dardanus, Ideas Phrygiæ penetrauit ad vrbes. Neq; vt quidam somniant, inducit Latij populos Aruncos, qui Æneæ aduentu nõ extabant, cum diu post conditos historici eos referant, & falso demonstrasset ac dixisset, his ortus in agris Dardanus. Neq; etiam consuetudinis est de rebus domesticis inducere testes externos. Et idcirco Auruntos Thuscos producit testes qui vetustissimi de domesticis suis, & eorum origine testimonium ferre, & originis locũ vere demonstrare poterant & dicere, his nostris agris atq; planitie Dardanus ortus fuit, & hinc à Turrhena sede Coriti patris sui, profugit in Samothraciam & Phrygias vrbes. Nõ solum autẽ has vnas colonias in Thuscia, sed plures etiam per Italiam misit, quarum regiones vocabulo Scythico Mont Auronas ad hanc ætatem vocamus Nam vt Talmudista quidam retulit, Scythæ veteres municipes & societatem vocabãt Mont, Aramei verò Maont. Porrò etiam nunc nostri Genuenses, Municipium & societatem insulæ Chij, vocant Maonam, & municipes Maonenses. Itaque Mont Aurunum, municipium Auruni dicitur, sicut & Mont Dirimanum, & Mont Italianũ, & Mont Heranum, & Mont Atum, & Mont Tethym in hac planitie, interpretantur municipium Dyrim, id est, Atlantis soceri Coriti & patris Electræ, quippe quia Mauri Dyrim vocant

Aurunus.

Arunti.

Arunci.

Mont.

Maont.

vocant Atlantem, vt est author Plinius in.5.naturalis historiæ. Neq; vt quidam putant Mont dicitur à monte, quia ex his quædā non sunt in monte, vt Mont Aurunus, Mont Atus & eiusce modi. Quare est barbarū nomen & municipium dicitur. Quare & reliqua municipia sunt, Itali, Herę, Atus, & Tethyos. Nam & pater Tethyos Ianus hic regnauit, sicut & Tyrrhenus filius Atus. Et non est dubium cum patre profectos per orbem filios Iani Tethym et Oceanum, nomina simul & colonias reliquisse multis in locis, ex quibus (vt diximus) in hac planicie est Mont Tethys, & prope Vetulonian templum, quod hac ętate templum fatale in Vadinnonia dicimus, & Plutarchus id dicatū Tethydi asserit, dum in vita Romuli dicit, Albanorū regem misisse ad templum fatidicum Tethyos in Hetruria. Porrò et Oceani, Tethyos fratris & coniugis coloniæ sunt Cupranica oppidum, nunc Capralica, cuius amni capo Oceanum nomen est inditum.

Mont Aurunus.

DE VII. REGE ASSYR.

SEptimus Assyriis imperat Aralius annis 40. vir iste claruit ingenio & studio militari, & primus adauxit pompas & gemmas, & muliebres delitias. Apud Libyā Hyarbas cum Paladuis fœminis belligerans, nō fuit illis par. Quare donis occurrens se ac regnum illarum permisit potestati.

Paladui. De Paladuis, id est, initiatis ad militiam Dymonnis Tritonidis Mineruę, vt in multis lucubrationibus explicatum est, & superioribus commentariis memoratum extitit, quas Græci Amazones vocant, Diodorus in quarto libro commemorat, nulla ibi facta Hyarbæ memoria. Ex his tamen quæ ibi dicit, colligere possumus, aut hoc Hyarbæ cum eis bellum fuisse primum, aut prius à regina illarum Myrina subactos Numidas,

Hyarbas.

midas, nunc cum Hyarba rebellantes iterato ab eisdẽ in potestatem redactos.

Apud Tuyscones regnabat Herminõ vir ferox armis, & apud Celtas Bardus, inuentione carminum & musicæ apud illos inclytus.

Cum Germanos semper Tuyscones appellet Berosus, argumentũ facit, ante Romanos cæsares fuisse Berosum, quia nomen Germanum circa tempora Cæsaris cœpit, vt Tacitus author est de situ et morib⁹ Germanorum. Cum ergo apud Germanos illorum rex ferocia militari notatus militiã suos doceret, apud Celtas carmen & Musica docebatur à Bardo. De vtroque rege hæc inuenio. Ab Herminone Germani Herminones appellationem in partibus habẽt, vt Plinius in naturali historia, & Tacitus perhibet in lib. de situ & moribus eorum, de quorum militia & edocta instructaq; ferocia sic scribit: Acies, inquit, per cuneos per mittitur cedere loco, dummodo rursus instes. Nã hoc consilij magis quàm formidinis arbitrantur. Corpora suorum etiam in dubiis prœliis referunt. Scutum reliquisse præcipuum flagitium, & huic ignominioso, neque aut sacris adesse, aut certum conciliũ adire fas est. Quare multi superstites, bellorum infamiam laqueo finierunt. Hæc Tacitus. Quisque plura de institutione militari & bellica à duce Herminone tradita legere cupit, perlegat prædictum authorem. Porrò de Bardica secta apud Gallos in. 6. lib. Diodorus Siculus, sunt inquit, apud Celtas melodiarum Poëtæ, quos appellant Bardos. Hi cum organis veluti cum lyra cantant, hos laudantes, & alios vituperãtes. Et paulò post, sunt inquit, hi poetæ tanti apud eos, vt cum extructa acie, exercitus eductis ensibus, coniactisq; iaculis propinquant, non solum amici, sed hostes quoque, eorum interuentu, à pugna conquiescant. Ita apud agrestiores barbaros ira cedit sapientię, & Mars reueretur musas. Hæc Diodorus, quanquam agrestiores barbaros falsitate Græca nostros consanguineos Gallos scribat,

Herminones.

Ger. mores.

Bardi.

qui ante Græcos literas & musas habuere, & Asiæ atque Græciæ illas contulere, vt in præcedentibus est comprobatum.

Aralii anno.x. Armeni Ianigenæ Griphonii cum coloniis suis ad Aurunum Ianigenũ venerunt, quos exceptos hospitio, etiam sedem cũ Ianigenis Razenuis assignauit. Classe quoque Auson eodem tempore ab Auruno fuit exceptus anno octauo sequente, & ipsi sedes in orientali Italia ab eodem consignata fuit.

Ausones. Mendaces in historia Græci quidam atque Latini Græculi asserunt Ausones Apulos dictos ab Ausone Vlyssis filio conditos, post Troianum excidium. Horum falsitas & figmentum refellitur, aut horibus aliis Græcis & Chaldæis. Dionysius enim Halicarnasseus in primo libro Græcas historias referẽs ait, primas colonias ex Græcia in Italiam trãsportatas fuisse, ab Oenotrio Arcade, decem & septem ætatibus, id est, quingentis & decem annis ante Troianum excidiũ. Nam teste Diodoro Siculo in secundo lib. ętas & generatio perficitur spatio triginta annorum apud Ægyptios & xxv. apud Græcos, vt supra Xenophontẽ scripsimus. Is asserit eundem Oenotrium, reperisse iam Barbaros colonos, qui (vt ait) tunc Ausones dicebãtur. Quo ergo pacto potuere condi & dici nuper Ausones, post Troianum excidium à filio Vlyssis, qui ante idem excidium Troianum, & conditi & Ausones dicti erant plus quàm quingentis annis? Ergo et veracissimus noster Berosus Græcam vanitatẽ elidat dicens, ante etiã Oenotrium Ausones conditos in Apulia, anno Aralij

Aus. Iob. 11. Auson, Aus Hebraice à Moyse profertur, qui antea in Syria curua posuit Ausitides, ex quibus Iob sanctissimus oriundus fuit, vt testantur Hebræi. Nam eius prouincia & vrbs ab Hebręis non Vs, sed Aus scribitur.

tur. De eius ducis origine satis in genealogiis expressi mus. Porrò de Perusinis mentiuntur Græci, à se condi tos fuisse, quippe quia ante Pelasgos Perusia nomen Scythicum, & ferme Hebræum erat. Perus enim Gri phon & Perusia Griphonia dicitur ab insigni. Nõ ne gamus Græcos Pelasgos cepisse Cortoniam & partẽ auxisse Perusiæ, & Turrheniam, & his cohabitasse, vt scribit in primo libro Dionysius Halicarnasseus, sed reiicimus mendaces, qui fingunt Perusinos primũ aut à Pelasgis conditos, aut vocabulo græcanico dictos, vt author verax Berosus explicat, & interpretatio no minis sempiterno illorum insigni congruens, efficacis sime conuincit. Tanta est Græca vanitas & gloriosa ambitio, vt quum in contrarium extent authores et ar gumenta, non pudeat illos de Italiæ origine quàmplu rima scribere, & nihil probare, & multa palam menti ri. Ergo à Iano oriundi Perusini, ab insigni cognomen tum habent, et anno priore Italiam tenuere quàm Au sones Apuliæ. Perusia.

Idem Aurunus in Vetulonia Lucum sacra uit Crano, & inter Isos, id est, deos annumera uit. Iano quoq; Vortumno templum & statu am nõ procul vrbe dedicauit, & deo Raze nuo in Vetulonia sacellum condidit.

Exponit Berosus dici Isum et Isim deum et deam, quæ Itum et Itim proferunt Hetrusci, et interpretãtur Iouem et fiduciam Iouis siue Iunonem, vt Macrobius indicat in Saturnalibus. Lucum in parte Vetuloniæ ad perennem aquam de more vetusto sacrasse Crano, nomen Cranisus, id est Cranus deus est argumento. A cognomento verò Razenuo, id est, sacro Inuo non extat nomen in parte Vetuloniæ. Extat tamẽ Etrusca Ry yella inscriptio, asserẽs Ichiam siue disputatricem vrbem proximam Surrhenæ fuisse dicatam Inuo vetu sto huius patriæ regi, vt probatẽ tradidimus in de ori gine literarum et philosophiæ. Isus et Isis.

Nam vt etiam sæpe probauimus, quem Aramei Razenuum, eundem Græci Sceuaston Pana, Latini sacrum Syluanum dicunt. Ergo vicus Etruriæ, quem ad hæc tempora vocamus Sceuaston Pana, est locus sacer Razenuo. De Iano Vertumno supra explicauim⁹.

Nouissimis annis Aurunus Malot Tagetem filium creauit Coritum, &.35. Aralii anno obiit & successit Malot Tages.

Apud Arameos simul & Hebræos Malot dicitur vates, angelus, nuntiator, responsor. Rex igitur Tages
Malot. cognomentum Malot sortitus est, quòd futura præci-
Tages. nebat, de quo Lucanus in primo libro dixit: Fides nulla fibris, sed cõditor artis finxerit ista Tages. Hic vnũ proximũ Vetuloniæ collem inferis sacrauit inter Surrhenam Iani ac Vestæ vrbem, & Kiteos siue Itali tumulos sub fanum Volturrenæ. Eum ad hæc tempora vocamus antra & cryptas Malot Tayetis cum Tagetis scribere debeamus per g literam, vt Berosus & prędictus contractus & poetæ & historici scribunt.

Anno penultimo Aralii classe venit ad Malot Tagetem Ianigenũ Razenuum Phaeton cum filiis suis, qui inueniens omnia ab Ausoniis occupata ab Oriente, & montana à Gallis & Aboriginibus possessa, planitiem verò à Razenuis Ianigenis habitatam, donatus fuit parte Occidentali, possedit'q; cum sua posteritate montes & totum Eridanum vsque in regionem proximam, istis relinquens nomina locis.

In Diony-
sium Hali-
car. Certat Dionysius Halicarnasseus Græcus contra Catonem & Sempronium & alios Latinos de originibus, asserens hos nostros scriptores similia fabulis scribere, quia dicũt Lygures duce Phaetonte, primos

Græ-

Græcos ex Attica in Italiam venisse ante Oenotrium Arcadem, quum ipse nullas colonias reperiat in Italiam è Græcia traductas priores Oenotrij, qui adnauigauit in Italiam fermè quingentis annis ante Troianum excidium. Sed pro Catone atq; Latinis respondent Plinius in tertio naturalis historiæ, & Iuuenalis in Satyra, quòd rationem & originē Italiæ pudet mutuari à Græcis, & Latini nō fabulas texunt nisi quum sequūtur fabulosam Græciam mendacem in historia. Itaq; vt Cato de originibus asserit, per multas ætates ante Oenotrium Phaetonteæ Lygures coloniæ ex Attica venerunt in Italiam, non tamen ex Attica oriundæ, sed Ægypto. Nam teste Moyse & supra in Genealogiis Beroso. Cur filius Camesis Saturni Ægyptij genuit Phaetontem, quem prolatione Hebræa Moyses Phut, Aramei Phet, Latini Phaeton pronunciant. Ab hoc prodiit Lygur. Primum posuisse colonias in Ægypto & Libya nomen est argumento, quia Libyi ante Libyum Ægyptiū Herculem, dicebantur à duce Phutei siue Phaetontei, vt Hieronymus asserit in commētario. 10. cap. supra Genesim. Ptolemæus quoq; memorat in Æthiopia Ægypti vrbem Phut Iur, & in Marmatica Phut Enuti, & in Libya Phut fluuius, & vocabulo Arameo non Græco fluuius in Lyguria iuxta Genuam Phet Riton, vernacula olim lingua Phe Riton, vt Plinius nominat in tertio naturalis historiæ. Phaetonteæ coloniæ.

Est autem Ritos (teste Hieronymo & Talmudistis) bonus siue religiosus, à quo Rituales libri Etrusci dicuntur teste Festo. Itaque Phet Riton, id est, Latina lingua Phaeton bonus siue religiosus, indicat Berosum veracem æque ac Græcos mendaces. Existimo autem prębuisse occasionem mentiendi Græcis nominis similitudinem, qui nomina & *gesta Ægyptiorum* furati, suis nouitiis nuper & heri ducibus tribuerunt, vt ingenue confitetur Græcus Herodotus in tertio historiarum libro. Ergo cum Catone de originibus fatemur per multas ætates ante Arcades, venisse Phaetonteos Lygures, & cum Beroso definito anno penulti- Phaeton quid.

mō Aralij Assyriorū regis ante Troianum excidium annis fermè octoginta supra sexcentos, vt in Eusebio de temporibus supputatur. Ergo si, vt ait Dionysius, Oenotrius classe nauigauit in Apuliam ad eos qui tūc dicebantur Ausones, decem & septem ætatibus, id est decem supra quingentos annos ante res Troianas, & ante easdem Phaeton Lygures traduxit annis sexcentis octoginta, vt cum Beroso Latini consentiunt, consequens necessario est, vt Lygures multis ætatibus, id est, annis centum & septuaginta Italiam ante Oenotrium coluerint, quod teste Dionysio & Cato de originibus scripsit, & Caius Sempronius testatur, & alij illustres Latini scriptores consentiunt. Ex his patet multa Latinos de originibus contra Græcorum traditionem memoria prodidisse, secutos Berosum et alios vetustatum certissimos scriptores. Constat quoq; Lygures paucos à Iano Ianigenas positos inuenisse, qui etiā montana & Galliam cisalpinam vsq; Istriam coluere, vt in sequentibus exponemus.

Eo tempore Italia in tribus locis arsit multis diebus circa Istros, Cymeos, & Vesuuios vocataq; sunt à Ianigenis illa loca Palensana, id est, regio conflagrata.

Quæ hoc loci Berosus interpretatur nomina, satis accedunt conuersioni nominum Hebræorum & aliarum gentium à Hieronymo & Talmudistis traditæ. Aiunt enim Esai & Esan ignem & incendium dici, quod Græci phlegram vocant. Pilam verò & palen, ostium & originem percussionis interpretantur. Hinc Etrusco vocabulo à Ianigenis cōposito Palensana, est ostiū percussionis incendij, vbi cęlestis afflatus primū exorbitans percussit. Eiuscemodi enī conflagrationes fiunt ab exorbitatione octaui circuli, dū extra orbitationes ab occidente in orientē, iteratoq; ad occidentē, accedit & recedit supra centrū Arietis & Libræ duos paruos circulos describēdo, vt Thebit astrologus docet. Nā cū motu accessus & recessus peruenit ad cardi-

Palensana Cōflagrationū causę.

nes parui circuli, si cardo aspicitur ab syderibus aquosis inducit diluuia exorbitantia. Si verò aspicitur à sydereo afflatu igneo, gignit incēdia & conflagrationes in locis sulphureis aptis incendio, vt in Pyreneo Hispaniæ, aut Sodomis, vbi erant putei bituminum. In locis verò non aptis incendio, non flagrat sed exæstuat hæc cælestis exorbitatio, de qua Plato in Timæo scribens, illa, inquit, quæ vobis quoq; comperta est, Phaëontem solis filium, quondam solis currus ascendisse luciferos, illosq; exorbitasse ac incendisse terrena, fabula quidem putatur, sed est vera historia. Fit enim cælestium longo circuitionis tempore orbium exorbitatio, quam vastitas cōflagrationis sequatur necesse est. Hoc loco Plato æquationem, motumq; accessus & recessus vocat cælestium orbium exorbitationem, cùm quia hæc sola orbitatio fit longissimo tractu temporis, vt patet ex eius motu & æquatione, tum præcipuè quia extra omnem orbitationem aliorum syderum & orbium, quæ in longitudinē ab ortu ad occasum semper currit, hæc etiam circum latitudinem & altitudinē vndique girat. Verum quia ex incendio falsedo gignitur, vt testimonio est experiētia & Aristoteles in Metheoris, consequens est, vt omnes montes isti, & hæc diffusa planities dicantur montes falsi, vallisq; falsa latino vocabulo, quam teste Hieronymo & Talmudistis Aramei Gemeam & Gemellam, Scythæ verò & Etrusci Cymeam & Cymellam vocabant & proferebant, & Romani Cyminiā pronuntiāt. Nunc vetusta vocabula manēt loco quidē originis; Palēsanq; mōtibus et iugis et lacui Cyminiis, & subsidēti planitiei et cāpo Cymo et Cymello. Nā et clarus Viterbēsis miles Bartholomeus Berardi legat conuentui nostro vallē Cymellā, et rupes prati Cymellę regionis inter diruta vetusta oppida Volcenā et Aralidō, ac amnes Veias ad Cybellariā, vt in testamēto eiusdē exprimitur, seruato in archiuis conuentus in sacculo contractuum eius, ac domini Viscontis Gatti. Itaque, quoniam hæc nostra planities sulphurea et thermalis est,

Phaëtōtis historia nō fabula.

& Veſuuia ſuapte natura incendia eructat,& in Iſtria aliquid his ſimile eſt, diameterq; circuli parui exorbitationis igneo afflata ſydere ſolam hanc longitudinē in Italia repercutiebat, in qua hæc tria loca continebãtur, ſure palenſana, id eſt, primum repercuſſa cęleſti incendio, & à ſalſedine per incēdium relicta Cymea & Cymella dicta fuere vocabulo Ianigeno. Ex his patet fabulam Phaëtontis myſtice acceptam veram eſſe. Nam Phaëton exorbitationis incendiũ eſt. Ceciditq;

Palẽſana. in Eridanum, caſumq; defleuere ſorores, quia circa

Phaëtõtis fabula. partem Italiæ primum Eridano oppoſitam Iſtriam cecidit, & ſorores eius duæ aliç partes Italiæ Cymea & Veſuuia idem incendiũ paſſæ gemuerunt. Nam quo ad Phaëtontē Lygurum genitorē, certiſſimi (vt in aliis produximus commentariis) authores ſunt Beroſus Chaldęus, et Theophraſt. Gręcus, & Plin. Latinus in naturali hiſt. & oraculũ Phaëtontis ac ſepulchrũ in Æthiopia, illum non in Eridanum ſubmerſum fuiſſe, ſed in Æthiopiam reuerſum ibidem ceſſiſſe vitæ.

DE OCTAVO REGE Aſſyriorum.

OCtauus rex Babyloniç fuit Baleus cognomento Xerſes & regnauit annis. 30. hunc appellauerunt Xerſem, id eſt victorē & triumphatorē, quòd imperauerit duplo plus gentibus quàm Aralius. Erat enim militia ferox & fortunatus, & propagauit regnum vſque prope Indos.

Iuſtinus probat Perſas eſſe Scythas exules, nõ mo

Baleus. do quia ad hanc ætatem Scythice loquuntur, verum

Perſæ. etiam quia Perſa eſt vocabulum Scythicum & ſigni-

Xerxes. ficat exulem. Apud eos Xerſem & Artaxerſem ſæpe

Artaxerxes. legimus, & teſte Herodoto in ſexto libro, Xerſes eſt bellator, Artaxerſes maximus bellator. Verum tamē non

non absolute bellatorem significat, sed vt significātius exprimit Berosus significat debellatorem, atq; in bello victorem. Arthem ergo Scythæ, Hetrusci autē Larthem propagati à Scythis proferunt, & maximū significat. Teste enim Seruio super .7. Æneidos, & nos probauimus in de origine situq; ac moribus Hetruscorū, in annuo magistratu erant Tuscis.12.reges quos Lucumones Scythice appellabant, quibus vnus siue tertiusdecimus perpetuus rex & dictator præerat in fano Volturrenę, vt Cæsar olim, nūc Pontifex Romę, quę est publica regia regum & Pontificum. Hunc dictatorem siue in principatu maximum, lingua Scythica Arthem siue Larthem vocabant, vt nunc Papam. Veruminuenio in Liuio Tolumnū Veientē Larthē, Porsenā Clusinū Larthem, & in fragmentis quibusdā Mezentium Larthē, & in inscriptione Ry yella Hetrusca & Cthesium Larthē. In alia verò inscriptione scribitur yellū Larth Ial. Et hoc existimo fuisse propriū Hetrusci regis regū Epitheton. Vnde vt vno vocabulo cōmuni papam, & proprio titulo maximū pontificem exprimimus dei monarchā in toto orbe, pari modo, Hetruscum monarchā regum Lucumonū vno cōmuni vocabulo vocabāt prisca lingua Larth.i.maximum oīm, proprio vero Epitheto Larth Ial.i. omniū maximum inuictū. Ial eni vt Talmudistæ asserunt nō absolute forte, sed significantius inuictū significat. Vnde Leonimus populus Hetruscus cū Iasium regē creauit, eidē acclamauit Gulni Ial, & per syncopā Gulnial id est corona inuicta, vt Iasiana triūphalis inscriptio probat, & Talmudistæ interpretātur. Ita Scythę Persiani suum regē regū Arthē, Hetrusci cōsanguinei eorū Larthē.i.maximū cōmuni vocabulo nūcupabāt, propria verò adiectione, illi à bello Xersem, isti à sempiterna rrossola victoria Ial.i.inuictū vocitabāt. Deridēdus est igitur in hac parte Dionysius Halicarnasseus, aut certe dāda est venia ignorationi morū gentis Hetruscæ ac eius noīm. Asserit eni Porsenā fuisse regis cognomē, Larth verò nomē propriū, cū econtra Larth

Larthes.

Lucumones.

Ial.

Gulni Ial.

sit dignitatis cognomentũ commune, & Porsena regis Clusini proprium nomen. Sed cum Beroso reuertamur ad mutuos consanguineos Italos, Celtiberos & Germanos.

Huius Balei Xerfis tẽporibus, regnat apud Celtiberos Tagus cognomento Orma, ex quo patria dicta fuit Taga. Apud Tuyscones regnat Marsus, & apud Lygures Phaeton, relicto filio Lygure, regressus est in Æthiopiam Maloth Tages ritus sacros à Iano traditos, & aruspiciam auxit.

Tagus Tages. Ergo satis cõueniunt Tagus et Tages noĩe, tẽpore, & interpretatione. Differũt verò cognomẽto & arte, quia ille Orma, iste Maloth cognomentũ sortitus fuerit, pro differente arte ac studio. Sane sciendũ Tagũ interpretari auulsionẽ, Orma coloniã vel incolas. Hinc Hi-

Togorma eronymus de interpretatione noim. Togorma interpretatur auulsionẽ incolarũ. Idẽ autẽ est quẽ in Geneal. Beros. vocat Tagũ Orma, et Moses Togorma, vt patet Gen. 10. cap. Ergo studiũ huius fuit ex indigenis & incolis Hispanię auellere colonias, & deducere ad alias Hispaniæ partes tũ inhabitatas, vbi ab eo dictus est fluuius Tagus aureis arenis. Quare hic primus coe-

Tagus. pit colere partes Hispaniæ circa Carthageneã & Toletũ, quia Tagus Toletũ radit, & oritur prope Hispaniæ Carthaginẽ, & ob auriferas arenas cæteris amnibus anteferẽ, vt author est Plin in.3. natural. hist. Hinc Iuuenal. Tãti inquit tibi nõ sit opaci, oĩs arena Tagi, Opacũ dixit ob aureas arenulas præ vbertate amnem obũbrantes, quo pacto Virg. turbidũ Hermon dixit in.1. Georg. Atq; inquit, auro turbidus Hermus. Hic Tagus nõ modo in Hispaniã, sed in Albaniã, Caspiã, Libyãq; & Aphricã colonias misit, vt argumẽto sunt in Ptolemęo & Cosmographis noĩa Taga & Tagorma locis de regũ priscorũ more indita. Consanguinei eñi erant Hispani Caspiis, Phœnicibus & Pœnis, vt

Varro prodit, & Plinius in tertio naturalis histo. Tages verò auulsor Maloth, id est, responsionũ & vaticiniorum erat, vt supra diximus, & ob id studuit aruspiciæ, eo pacto q̃ profuse monstrauimus in aliis nostris ab Hetruria condita. Porrò vt in præcedẽtibus cõmentariis ac libris differuimus, Phaëton non mansit in Italia, sed regressus in Æthiopiam dicitur, creato Lyguribus duce filio Lygure, à quo dicti sunt Lygures, et nõ à legumine vt quidam somniant, quia extabat Lygur nomen, cũ non extaret lingua Latina, vt tẽpora cõuincunt. De Marso verò Germanorum rege in Genealogiis retulimus, à quo regio Marsorũ est in Germania, vt Plinius in naturali historia scribit, & Tacitus de situ ac moribus Germanorũ insinuat. Est autẽ Arameum vocabulũ Maresus, & per syncopã Marsus. Duæ sunt per compositionem syncopatã dictiones, Mares us, id est, princeps duxq; consiliorũ, vt vocabula interpretãtur D. Hieronymus & Talmudistæ. Nomen ergo accusat hunc primũ Germanis dedisse consilia, cœtusq; principũ, & consulendi instituta. De quibus non pauca insinuat Tacitus de moribus Germanorum, si quis eum spectatẽ perlegat.

Maloth.

Lygur.

Marsi.

DE NONO REGE.

Assyriorum.

NOnus rex Babyloniæ Armatritis imperauit annis. xxxviii. Qui magis ad voluptates & delitias cõuersus, ea quæ ad libidinẽ spectant, cũ inuenit tũ maxime inuẽta ampliauit. Huius ætate apud Celtas Longho regnauit, & apud Celtiberos Betus, à quo regnum habuit nomen: & apud Ianigenas Sicanus filius Maloth Tagetis, à quo cognominata fuit Vetuloniæ regio.

Quatuor

Arma tritis Quatuor eo tempore maximos reges refert Berosus, quorum primum præcipuè sequuti sunt Sardanapalus ex Chaldæis, Nero ex Romanis, & alij complures. A Longho verò Gallorũ rege, Longones et Lyngones dictos nomen accusat, quos in Galliis à Ptolemæo et Geographis cõperimus nõ prætermissos. Arbitror autem per compositionem dictum Longho, id est, Lomnigo: quod interpretatur princeps coaceruãs Quid verò coaceruauerit cum nõ reperiam, doctioribus exponendum relinquo. Apud lanigenas rex erat Sicanus filius Maloth Tagetis. Ergo nostra vallis Sicania, non à Sicanis Italis dicta est, qui multis post sæculis in Italiam cum illo ex Sicilia venerunt, etsi fortè cum his habitauerũt, vt locis suis explicabitur. Nunc de rege Beto, à quo Betica Hispania est, aliquid breue dicamus. Aiunt Talmudistæ, qui etiam Latinam linguam nouerũt, Bætum per diphthongõ, æ, Bætum debere scribi: quod Hebræi & Syri propriè beh in dicũt, id est, locus vitç meæ: vt etiam diuus Hieronymus cõsentit de interpretatione Hebraica. Cæterum Bętus interpretatur ab Arameis dici locum vitæ felicis. Est enim Hispania Bætica delitiarũ hort⁹, & ab Homero Campus Elisius vsq; in angustias oceani Gadium dictus. Vnde Strabo in primo: Elisium, inquit, campum Hispanias Homerus appellat, ad quem mittendũ asserit Menelaum his versibus: Elisium ad campum, summas telluris ad oras, Numina te mittent, Victus vbi est facilis non nix hybernaue multa Cercinus & Zephyrus, sed suaues excitat auras. In hoc est oceanus, id est, fluuij fluxus ac refluxus, vt rectè suspicat⁹ est Posidonius, quo pacto ait poëta: Oceani fluxum fluuij cũ cymba reliquit. A Bæto ergo, id est, vitæ meæ felici duce, Bætica quasi beatica Hispania, & Bætis fluuius in oceanum fluens dictus est, dicẽte Seneca in Medea: Nomen qui terris dedit Bætis suis, Hesperia pulsans maria languenti vado. Huius fluuij quum vires multæ sint, præcipuè tamen felicitat lanas tingẽdas, & mulierum pulchritudinẽ, dum facies illarũ lacteas et candidas

Longho.

Bætus.

Elisij in Bætica

Bætica.

didas reddit, id significãte Iuuenale, dum in Satyra Natali scribẽs: Præcipitare (inquit) volens, etiam pulcherrima vestem, Atque alias, quarum generosi graminis ipsum Infecit natura pecus, sed & egregius fons Viribus occultis, & Bæticus adiuuat aër. Et Martialis: Bætis (inquit) oliuifera crinem redimite corona, Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

Anno vigesimo Armatritis Lygur misit Cydnum & Eridanum cum coloniis, cum fratribus & nepotibus: & occupauerunt vsque Istrum in Italia.

Supra dixit de Phaëtonte et eius posteritate, q̃ occupauerunt vsque Istriam relinquentes nomina locis. Itaq; primùm videamus, si quid in Geographis ex horum vetustis cognomẽtis Scythicis relictum est locis á Lyguria in Istriam. Et Lyguria quidem á ducis nomine argumentum habet, á quo post Ianum principio Lyguriæ nomen desumpserit. In Galliam Cisalpinã, quę á Longobardis vltimã cognominationem assumpsit Longobardiam, & de more vetusto per synæresim Longbardiam, siue Lõbardiam iuniores dixerũt. Cydnus certe Cydnomanos prolatione Scythica, & Cednomanos, siue per synæresim Cenomanos condidit. Cydnus á diuersis gentibus, aliter & aliter pronũtiatur. Babylonij Cednum, Scythæ Cydnum, Græci Cycnum, Latini Cygnum, Hetrusci verò vt sæpe diximus, de more in compositione synæresim faciunt, et consonantem literam, d vel c, aut g, abiiciunt. Nam quod integrè compositũ sonat Cygnomani, vel Cycnomani, aut Cydnomani, & Cednomani, per synæresim profertur Cenomani & Cynomani, videlicet vetustissimæ originis Cenomanæ, á Cydno ortæ. In hac gente illustriores sunt: Bergomum, Brixia, Cremona, & alia loca vetustis Scythicis nominibus appellata. Porrò longitudinem Galliæ Cisalpinæ, quę per Padũ excurrit, vltro citroq; coluisse Eridanũ, nomen est argumen

Cydnus. Cenomani.

gumento, quia Padi priscũ nomen Eridanus est à duce, sed à profunditate Bodyna dictus est à Lyguribus vocabulo Scythico, vt insinuat Plinius in tertio naturalis historiæ Significat enim, vt ait, fundo carẽs: esseq; argumẽto, quia vbi altitudo incipit, oppidum est Bodyn Comacum. Inde teste Metrodoro Sceptio, à Gal-

Padus. lis dictus est Padus, à multa circũ eum olim arbore picea, quam Galli Pades vocant, vt ibidem Plinius scribit libro tertio naturalis historiæ, cap. xvij. Ergo Padus à Gallis, ob piceas arbores vltimo dictus fuit: prius verò à Lyguribus ob profunditatẽ Bodynais, sed

Eridanus dux. initio omnium à duce Phaëtonte Eridanus. Berosus in Genealogiis ait Eridano fuisse filium Ventum, nepotem Venetũ, pronepotẽ Tylam. Ergo Tylauẽtus, & Venetia regiones vsq; Istrũ, vetustissimę Phaëtontidum propagines sunt, & pręclarissima proles Eridana, vt nomina & Berosus conuincunt. Et Cato de originibus scribens asserit, multas à Lyguribus Galliæ Cisalpinę gentes initio manasse, errantq; vehementer

Veneti vnde. Cornelius Nepos & alij fabulas Gręcas secuti, Venetos ab Enetis Asiæ venisse, cũ econtra à Gallis & Europanis illi Eneti sint orti. Quærendũ est enim ab istis qui fuerint illi Padi & Venetiarum accolæ, quos Dionysius in primo libro Barbaros appellat, qui vetustissimos Pelasgos adnauigantes ad Spineti Padi ostium pepulere. Nam Græci non potuerũt esse, quos Barbaros appellant, neq; item Eneti Asiani, quos ab Europa genitos non Europę genitores probamus, neq; rursus eos Enetos Asiæ vnquam Barbaros Græci appellauerunt. Erãt igitur illi Eridani & Venetiarum Barbari, vetustissimi Italiæ indigenæ, aduenę Eneti. Eorũ ergo originem vetustissimam & præclarissimam Phaëtonteam, quia Gręca fabula et disciplina nuper & heri orta & tradita teste Herodoto, scire non potuit, saltem æquo animo Berosum, veracissimos Chaldæos de gẽtium & regnorũ antiquitatibus referentẽ audiant, & ipsi etiam nominibus Scythicis Phaëtonteis extantibus ac perseuerantibus locis victi, cedant iam suis fabulis

bulis & caliginosis non illustrosis figmentis.

Sicanus deificauit Aretiam, & nominauit eam lingua lanigena Horchiam.

Horchia, non est nomen Græcum, sed Scythicum & Hetruscũ, quia teste Liuio in septimo ab vrbe condita, Horchia est dea Hetruriæ. Scythæ autẽ Hor proprie celsitudinem siue montem & longam rem ad modum turris significant, sicut & Chiat coronam, quam Chiarot alij dicunt, vt Talmudistæ asserũt apud Arameos dici Hinc diuus Hieronymus de interpretatione Hebraica dicit horchiarot esse longã coronam, quã turritã significãtius dici Talmudistæ consentiunt. Ergo Titea vxor Iani dicta est Vesta et terra siue Aretia, vt Berosus scribit, et Ouid in Fast. & Diodorus in. 4. lib. testãtur. Nam à genitura oĩm cum Cælo coniuge dicta Aretia siue terra, & à sempiterna holocaustomatum sacro igne Vesta, et quia erat regina sacrorum ma terq; deũm, atq; Vestalium princeps, abbatissa, vt laico vocabulo exprimamus, equidẽ ab insigni de more sacrorum et dignitatis gestamine dicta est Horchia, id est, turrita corona. Argumentũ scilicet, cur omnes Cibeles cũ quinq; fuerint, dicantur turritæ? quia videlicet donabãtur turrita corona, cũ reginæ sacrorum matresq; deorũ ac Vestalium virginum crearẽtur, cuius ritus & nõis prima origo fuerit Vesta Horchia vxor Iani, dea Hetruriæ, vt nũc & in precedẽtibus fuit exposi tum. Extat dirutũ vetustissimum oppidũ & magna regio ad hãc ætatem Horchia à Vetuloniensibus dicta. Eius regionis maxima pars, ad ius conuentus mei Viterbẽsis spectat. In diruto oppido Horchia domus adhærens S. Petro nostra est donatione facta inter viuos ab Archipresbytero eiusdẽ ecclesiæ, pro conuentu sanctę Mariæ ad gradus Viterbensis, vt donationẽ in nostris archiuis seruant contractus depositi.

Horchia.

Aretia.

Osiris in Thracia peremit gigantem Lycurgum.

Bero-

Osiris. Berosus hoc loci proximum Italię fieri sensim Osiridem scribit. Author est Diodorus Siculus in primo libro,& secūdo,et quinto ac sexto, Osiridem fuisse cognomento Iouem iustum,qui vniuersum lustrauit orbem,et illi imperauit beneficia impendendo,gigantes et impios tollendo,bonos et iustos sublimādo,ad originē Istriq; fontes supra Macedoniam & propinquos Italiæ accedendo, & in Italia tyrannos gigantes subigendo. In primo quoq; libro narrat, ꝙ quum peragrata omni Æthiopia & India, in Europā per Hellespontum ab Asia traiecisset,cum immenso coloniarum exercitu, obsistentem sibi in Thracia Lycurgum barbarorum regem peremit: & illi prouinciæ creauit regem Maronem iam senem, qui de more vetusto pro inito regno ædificauit ciuitatem, quā ab se Maroneam nominauit. Consentit itaq; Diodorus Beroso pro Thracia. Nunc ad Hispanos Berosus & Gallos simul reuertitur, dicens:

Lycurgi cædes. Marorex

Anno Armatritis trigesimosecundo apud Celtiberos tyrannidē assumpsit Deabus. Qui hoc cognomentum promeruit à fodinis auri & diuitiis,quas primus ibi cepit & inuenit opprimens colonias. Et post duos annos apud Celtas regnauit Bardus iunior.

Bardus. De Bardo Galliarū rege, ꝙ iunior dictus sit ad distinctionem prisci,cuius supra meminimus,nō est dubium. De Deabo verò tyranno, ꝙ is fuerit pater Gerionum cognomento Chryseos,supra in.17.parte Genealogiarum explicauimus. De quibus sic ait Diodorus in quinto lib. Vulgata erat per orbem fama, Chryseum (hoc enim nomen à diuitiis traxerat) qui vniuersæ Iberiæ imperaret,tres habere propugnatores filios, cum robore corporis,tum armis egregios. Exercitum præterea cuilibet fortissimorū militum esse. Hos Hercules ad singulare certamen prouocans,sustulit. Hæc Diodorus. Ab his Gerionibus vrbs Gerunda, & à

Deabus. Chryseus. Gerūda.

Lomnimis Lõnimia dicta est in Plinio et Ptolemęo, quamuis alteram scriptores corruptè scripserũt Lamniam, pro Lomnimiam. Gerion autem vocabulo prisco à Gera deriuatur, quod est aduena, vt Hieronym⁹ interpretatur. Nam filius prisci Hiarbe Numidæ fuit, vt supra in Genealogiis exposuimus. Ergo aduentens classe in Hispaniam, Gerionæ, id est, aduenæ nomẽ accepit, & à diuitiis Aureus Latinè, siue Chryseus Græcè, aut Deabus Mauricè siue Numidicè, & à principatu exercituum Lomnimi Geriones. Lõnimia. Gerion.

DE DECIMO REGE Assyriorum.

Decimus Assyriorum rex imperat Belochus, annis trigintaquinque. Qui idcirco à Belo sumpsit cognomen, quia cũ imperium voluit exercere maximum pontificum Beli Iouis, & maxime circa auspicia & diuinationes occupatus fuit eius animus. Apud Tuyscones regnauit Gambriuius, vir ferocis animi.

Æque ac Belochus, id est, Beli amator apud Chaldæos, etiam Iulius Cæsar humana diuinis cõmiscuit. Porrò Gambriuium hunc esse non dubitamus, à quo Plinius in naturali historia, et Tacitus de morib⁹ Germanorum, appellãt Germanorum quosdam populos Gambriuios, & regionem Gambriuiam. Est nomen tribus Scythicis & Arameis dictionibus, Gun beri vius, per syncopam Gunbriuius, et ab aliis Gambriuius. Est autem apud Arameos Gun & Guni corona, beri verò hymber siue expiatio nubium, et vio ab suis vt periti Talmudistæ asserunt. Hinc Gambriuius interpretatur Latinè coronatus, ab Vmbris suis. Nam & à principio omnes dicebantur Vmberi, quanquam auita hæreditate soli Comaro & illius posteritati no- Gambriuius. Gumbriuius.

men perseuerauerit, vt in præcedentibus est habitum. Existimo hūc fuisse primum, qui corona insigni regio totius Germaniæ consensu pertulerit.

Apud Emathios cœpit regnare Macedon filius Osiridis, à quo nunc nomen retinet prouincia: atque circa hoc regnum Osiris depressit gigantes, qui iam tyrannidem cœperant.

Iam Osiris Iuppiter iustus vniuersum orbem lustrās à Thracia in Emathiam properat, & gigantum potestatem, cū Hercule ac Macedone filiis suis, iuuantibus ad id Macedonibus sustulit; præfecitque illi Macedonem, à quo nomen habet, testante Diodoro in primo libro. Osiridem, inquit, proficiscentem duo filij virtute dispari, Anubis & Macedon prosequuti sunt. Vterque armis vsus est & insignibus aliquo animali, haud ab eorum natura dissimili. Nam Anubis canem, Macedon lupum insigne armorum tulit. Qua ex re, hæc animalia Ægyptij in summo honore habent. Et infra: Thraciæ, inquit, Maronē iam senem, Macedoniæ verò filium regem statuit, quæ ab eo Macedonia dicta est. Et in sexto libro inquit: *Macedones Ioui iusto aduersus gigantes præsidium tulere.* De huius iustitia ibi multa præclara dicit, quæ nō conueniunt Ioui Cretensi, qui non fuit in primo ortu generis humani quum gigantes essent, vt in primo arguit Diodorus: neque primus vt Osiris iustitiam per orbem docuit, & lites sustulit, cum iniuriis finitimos pulsauerit: neque virtutibus omnes vt Osiris excessit, quia stupris, furtis, & incestu semper fuit vsus: neque bellum impiis in vniuerso orbe indixit vt Osiris, quia intra limites Creticis septus, solum finitimis piis Pyraticū bellum indixit, rapiens pueros & puellas contra omne ius fasque. Sed de his hactenus. Nūc Berosum de nostris referentem accipiamus.

(Margin: Anubis. Macedō)

Vigesi

Vigesimonono huius Belochi anno, apud Celtiberos Lomnimi florebant, & ædificaue runt à suo nomine vrbem magnam Lomniniam. Anno autem sequente Itali oppressi à tyrannis gigantibus in tribus Palensanis, aduocauerunt Osirim, qui cum coloniis ad Istri vicinos fontes peruenerat. Osiris tota Italia potitus, decem annis illam tenuit, & à se nominauit in triumphum: & sub ditione positis gigantibus, regem Ianigenis reliquit Lestrigonem gigantem, sibi ex filio Neptuno nepotem.

Plura nos hęc litera cōnotare admonet. Primū, q᷑ pręmisimus Lōnimium oppidū à tribus fratribus cōditum phylarchis exercituum. Gerundā verò à cognomēto Chryseum patrē illorū fundasse. Deinde tā Berosus q̄ Diodo Sicu. Italos certiores efficiūt, Osiridē Italiam liberasse à tyrānis, & docuisse agriculturā & frumentariam. Et quidē huius sunt hęc argumēta Primū est in cōe inscriptio sacra Ægypti, q̄ asserit Osiridē Io-uem iustū vniuersum lustrasse orbē, nec fuisse in orbe locū quem nō adiuerit: docēs ea quoq; inuētor fuit, & Istri fontes illū accessisse affirmat, teste Diodo. in 1. lib. Secundū argumentū est in specie, à descripto itinere à Thracia in Macedoniā & fontes Istri, depressis gigātibus in Thracia et Macedonia, et suffectis regibus Marone atq; Macedone, & in Italia Lestrigone. Q. autē Osiris proximus Italiæ ad fontes Istri in tribus Palēsanis siue Phlegręis in Italia cū gigātibus pugnauerit, testes sunt et authores de tribus quidē simul. Berosus: de duabus verò, Diodorus in. 3. & 6. Nam in. 5 pugnasse Iouem iustum cōtra gigantes in Vesuuia Palensana siue Phlegræo campo, adiuuante illum Hercule asserit:

Osiris Italiam liberauit à gigantibus.

& in.6.lib.in Cymea Phlegræa campoq; Cymella ad hāc ætatem dicto, non solum Herculé, sed oĩbus Italis auxilium serētibus, de gigantibus triumphasse clarissimè tradit. Nam cũ tradidisset in primo lib. Osiridem Iouem iustum à Macedonibus magno auxilio adiutũ, etiam idem ipsi in Italia præstitũ fuisse cõtra gigantes scribit in.6.lib.his verbis: Ioui iusto, et Herculi ac diis non solũ in Creta Museum, sed & alios populos præsidium tulisse cõtra gigantes cõstat, vt Macedones circa suam Palenẽ, & Italos in campo quẽ olim à loci cõflagratione Phlegræum, postea Cymeum campum cognominauerunt. Hæc Diodorus. Quare siue Macedones afferas iuuisse in Palene Macedonica Osiridẽ, siue eundẽ in Creta Museum, siue eundẽ ipsum in campo Cymella siue Vesuuio Italiæ Italos, necessario consequens est, vt Osiris idem & Iuppiter iustus fuerit profectus in Macedoniam, Cretam & Italiam. De his amplè diximus circa vltimas institutiones Etruscas et aliis commentariis.

Phlegreus campus.

Anno.33.Belochi, rex Lucus regnare cœpit apud Celtas. Nouissimis annis Belochi, tenuit mare Atticũ, & ebulliẽs inundauit Atticam.

Neminem posse contradicere arbitror hunc Lucum esse, à quo Lucij & Lucenses prope Parisium describit Ptolemæus et Cosmographi. Neque tamen à luce Latino vocabulo, sed potius eorum tum Etrusco Scythico sermoni cognato verbo, à quo vt alibi expressimus Lukios, Luceres & Lucumones deriuatos ostendimus super tabulam Faul Faluceres.

Lucenses ad Parisios

DE VNDECIMO REGE ASSYRIORVM.

Vndecimus rex Babylonis fuit Baleus annis quinquagintaduobus. Hic post Semiramidem supra cæteros enituit fama, splẽduit imperio vsq; intra Indiam. Libri multi de eius gestis sunt à nostris conscripti.

Huius

Huius anno decimo Porcus Cados Sene insulam cópleuit Vetulonicis coloniis, partem reliquit posteritati Lygures.

De Baleo Assyrio, ipsi libros suos perlegant, quia nihil de eo in Latinis aut Græcis reperio. Exponenda verò sunt, quis iste Porcus, quę illius coloniæ in Lyguria, quæ insula Cados Sene, & quæ illius Vetulonicæ coloniæ. Porcus Latino vocabulo, est sus animal. Sed hic filius Neptuni Ægyptij frater Lestrigõis, vt in Genealogiis Berosus expressit. Idem Varro scribit & Seruius super. 5. Æneid. Nõ pertinet igitur ad linguam Latinam, sed priscã Arameam. Asserũt autem docti Talmudistæ Porcum dici per syncopam, nã Porcum dicunt Aramei, & significat portitorẽ de loco ad locum, quia vt insinuat hoc loci Berosus, trãsportabat per Italiam & insulas colonias. Nã in Thuscia, et Latio, & Lyguria noĩa locis extant Porcareces, Porcarilium, et Porcifera. Hinc Plin in 3. natur. histo. ait Genuam Lygurũ esse inter amnẽ Phe Ritonẽ atq; Porciferã. Verũ posteri aut proprietate linguę patrię, aut ad distinctionem suis animalis primã literam aspiratẽ protulerunt, dicẽtes Phorcũ vocabulo Scythico, et portitorẽ vocabulo Latino, & Porthmeus Græco. Deum portitorẽ maris & inferni fecit eum loquacitas Græca, vt Varro et Seruius scribũt. Huius ducis tria vocabula trium linguaꝝ, Portitorem, Prothmea, Porcũ Aramee, siue Phorcum Scythice, apud authores Latinos inuenio. Vergilius in primis in. 5. Ænei, Phorcũ exprimit, dicẽs Tritonesq; citi Phorciq; exercitus oĩs. Et sup eundem locũ Seruius inducens Varronẽ: Phorcus, inquit, fuit primus rex Corsicę atq; Sardiniæ, et filius Neptuni ex Tosea nympha: qui nauali prælio ab Atlãte victus, et in mari submersus, marinus deus vocatus fuit, cũq; fuerunt filiæ Italæ Gorgonides, non Mauritanæ. Et vt referũt, hæ quatuor filiæ mirę pulchritudinis fuere Scylla, Euryalis, Stenio & Medusa. Ab his noĩa in Italia sunt, insula Gorgonidũ prope Pisas, & Scylla inter Siciliam

Porcus.

Phorcus.
Porthme9

Gorgonides.

ciliam et Italiam. Vna ergo Scythica lingua illũ Phorcum vocauit in quinto Æneidos Vergilius, lingua verò Latina in quarto Georgicorum portitorem nominat, dicens: Nec portitor Orci Amplius obiectam patitur transire paludem. Cæterum tertia lingua Græca, Porthmeo visus est Iuuenalis in Satyra tertia. Iam (inquit) sedet in ripa, terrumq; nouissimus horret Porthmea. Ergo quem Scythę Phorcum, Aramei Porcum, Græci Porthmea, eundem Latini portitorem vocāt.

Cados Sene. Quæ sit verò insula Cados Sene, & interpretatio nois & authoritas manifestat. Nam Aramei & Hebræi Cados, Græci thiam, Latini sacram intelligunt. Et quod

Sandaliothis. Hebræi Sene, Græci sandalium, Latini vocāt crepidā. Hinc à Barbaris Cados Sene, à Gręcis Sandaliothim,

Sardinia. à Latinis sacra crepida dicitur. Porrò Timæus et Græci Sandaliothim vocant insulam, quā nos Sardiniam, à Sardo Herculis Tosplade filio nominamus, vt tam Plinius in tertio naturalis historiæ q̃ cæteri scribunt. Ergo Cados Sene atq; Sardinia, est eadem insula. Cui argumento est, quod Varro & Seruius asserunt, Phorcum illum fuisse primum regem Corsicæ atque Sardiniæ. Quòd si opponis principio coluisse Sardiniam Iolaum cum Sardo & aliis Tolpiadib⁹, vt præmisimus, respōdet Strabo in quinto falsum esse quod assumitur. Nam vt ait tā Iolaus quām Tospiades cohabitauerūt Barbaris quos ibi inuenerunt natione Tuscos. Quare vt veracissimus Berosus ait, primus omnium Phorcus cū coloniis Vetulonicis insulam tenuit, ante Herculem atque Tospiades. Fuisse verò Veios Vetuloniæ hos Tuscos, argumento sunt in primis Berosus in hac parte, deinde Plutarchus, qui in vita Romuli scribit Etruscos fuisse Sardinianos colonos, quibus sunt ad hæc tempora Veiuzum nomen, et Veia prædia & amnes, ac propterea Romulum vocasse Veientes Sardinianos, non quia isti Veij Sardiniani essent, quum Aenetani dicerentur, vt in vita Camilli scribit, sed quia à Veiis Etruscis orti sunt, q verè Sardiniani Coloni, & primi Sardiniæ cultores extiterunt. Cui est argumen

gumento quòd dicta est insula Sandaliothis siue sacra crepida, non solum quia est ad similitudinem vestigij & crepidæ, vt Timæus scribit, sed etiam quia ibi fuit à principio crepida sacra, id est, Thuscorũ principum sacrum vestigium. Nam teste Gellio in.xiiij.noctium Atticarum: Crepida est genus calciamenti, quod à principio plantarum calces in fine tegebat, cętera prope nuda, & teretibus habenis vincta erant. Thuscorum verò vetustissimorum fuisse crepidam principibus solis ornamentum, ex eo constat, quòd crepidam Turrhenam & Thuscam nomen ab origine habet, et soli sacri principes his vtebantur, etiam à principio dignitates Romanæ. Vnde in octauo Æneidos, vbi Virgilius de Euandro dicit: Turrhena pedum circundat vincula plantis. Seruius ita interpretatur: Crepidæ, inquit, sunt Thusca calciamenta, quæ corrigiis ad pedes ligabãtur, quas post Romanorum habuere primi Senatores, inde Romani equites, nunc milites. Hæc Seruius. Hinc Sene Gallia crepidata Vmbria est, sed non sacra. Vetulonia enim regia regum sacra erat. Quòd si Thusci primi habitauerunt Sardiniam, & hi non crepidati modo & calciati pedes, sed etiam sacro calciamento vtebantur, quod ad solos principes Lucumones spectabat, vt diximus, consequens necessario est, quod scribit Berosus esse certissimũ, vt qui primi habitauerunt Sardiniam ex Thuscis, essent Vetulonienses, quia cum cæteri crepidati principes dici poterant solis Vetuloniensibus sacri epitheton dicatum erat. Crepida.

Quinetiam Etrusci Veii Sardiniani coloni esse dicuntur, à quibus Veientes Enotanos, Romulus Sardonianos cognominauit, vt clarissime scribit in vita Romuli Plutarchus. Satis ergo expositum fuerit, quis fuerit Phorcus, quæ insula sacræ Crepidæ, quæ primæ Coloniæ Phorci in Lyguria & Sardinia, nunc Osiridem monarcham ab Hispanis in Ægyptum reuertentem à Beroso discamus hoc modo dicente:

Huius Balei temporibus Indi sua obtulerunt Babylonijs. Osiris in Ægyptū reuersus columnā quæ permanet inscripsit in monumentum expeditionis suæ per totum orbem.

Osiridis expeditio

Exploratū esse regressum vltimum Osiridis in Ægyptum par est. Nam egressum Diodorus & alij authores certū effecerunt, dum ab Ægypto illum profectū referunt lustrasse primum Æthiopiam & Aphricam, deinde Asiam vsq; Indorum desertos fines, postremo Europanos Thraces, Macedones, Italos, Germanos, Gallos, & Hispanos. Ibi in Tarcessiorū saltibus vltimum bellum cum Titanibus gessit, qui superfuere tépore belli cum Rhea & Camese initi à Dionysio Hāmonis filio, vt iam exposuimus in premissis. Huius vltimi belli meminit Trogus, cuius sensum Iustinus ab breuians vltimo Epitomatum lib. sic scribens: Saltus, inquit, Tarcessiorum in quibus Titanas bellū aduersus deos gessisse proditur, incoluere Curetes. Hoc vltimum igitur bellum cum impiis à deis habitum est. Deuicto verò orbe, hoc epitheton Osiris retulit in Ægyptum, teste Diodoro in sexto lib. Iuppiter iustus pater consultor. Nam vt ibi scribit, animaduersum in Gigantes à Ioue dicunt, quia ex magnitudine ac robore corporis confisi aduersis legibus, multa egerant in homines iniusta, & gentes in seruitutem redegerāt & his bonis bellum intulerant, qui ob singularia in omnes beneficia, fuerunt dei existimati. Quare feruntur à Ioue impij nefariiq; deleti, & diis Heroibusq; ac hominibus benemeritis honores ab eo impensi. Quare propter eius beneficentiam, & imperij magnitudinē, omnium consensu, tam regnum perpetuum tributum est, quàm habitatio in Olympo. Et quoniam vitæ hominū auxilio fuit Iuppiter, & quòd omnium curā suscepit pater, & quòd imperio orbis potitus est, dux & rex, & quòd prouide consuluerit consultor appellatus. Ex his Diodori verbis manifestum est omnium consensu fuisse tributū Osiridi epitheton Iuppiter iustus pater

Tarcessij campus.

Osiridis epithera

pater, dux, rex, & consultor, cuius regnum perpetuũ & habitatio in Olympo iuxta mare rubrum. Non enim vnus est mons Olympus, aut in vna prouincia, sed plures alijs & alijs regnis cosmographi poëtæq; & historici tradunt, vnum circa Thessaliam in Macedonia, alium in Gallogræcia, tertium in Mysia Asiæ iuxta vrbem Prusam, quartum verò hunc in Æthiopia secus mare rubrum non longe ab Heliopoli, qui vt aiunt ab ortu solis vsq; ad quartam diei horam flammas emittit, vt etiam Tortellius noster Aretinus retulit. Et in hoc Olympo coterminο Ægyptiis & Æthiopibus tributa & existimata est Osiridis mortui habitatio. Nam teste eodem Diodoro in primo lib. quia Æthiopes Osiris docuit agriculturam, insignes vrbes ædificauit, præfectos dedit, tributa præstari instituit, & in Æthiopiæ montibus vtrasq; ripas Nili aggere cinxit, propterea ab Æthiopibus potissimum colebatur. Igitur dum orbe peragrato victisq; Tiranibus in Hispania, & Gerionibus principatu permisso, Pelopõnesum adnauigauit ab Hispania, vbi Apis dictus regnauit, teste Eusebio de tẽporibus annis trigintaquinque Argiuis. Postea vt notat Eusebius de temporibus Balei regis Assyriorum, eiusdem Balei anno quadragesimotertio fratrem suum Ægialeum, vnum ex diis Ægyptiis regem creauit Achaiæ, & ipse cum populo in Ægyptum adnauigauit, vbi teste Beroso expeditionis suæ triumphalem columnam erexit, quam literis excidit, sub hac sententia, quam Diodorus in primo refert ita exprimi. Mihi pater Saturnus, deorũ omnium iunior. Sum verò Osiris rex, qui vniuersum peragraui orbem, vsque ad Indorum desertos fines. Ad eos quoque sum profectus qui arcto subiacent, & Istri fontes, & vsq; Oceanũ, Sum Saturni filius antiquior, germẽ ex pulchro & generoso ortum, cui genus non semen fuit. Nec fuit in orbe locus quem non adiuerim, docens ea, quorum inuentor fui. Hæc in columna legi posse asserũt sacerdotes Ægyptij de Monarchia Osiridis.

Olympi. Baleus.

Apud Tuysčones regnat Sueuus, & apud Celtas Celtes, à quo nomen habuerunt montes illorum maximi à conflagratione syluarum, qui diuidunt Celtas & Celtiberos.

Pyrenei. De conflagratione montium qui Pyrenei dicuntur in sexto libro Diodorus sic habet: Montes, inquit, qui Pyrenei dicuntur, & longitudine ac magnitudine longe alios excellunt. Nam à mari eorum quod ad meridiem iacet, vsque ad Oceanum ad Arctos situm, Galatiam siue Galliam ab Iberia diuidunt. Per Celtiberiam quoque protenduntur stadiorum tribus millibus, in quibus cum sint frequentes syluæ, ferunt priscis temporibus igne à pastoribus iniecto montanas omnes regiones esse combustas, ac propterea montes aiunt cognominatos esse Pyreneos. Ardente autem continuis diebus igne, plures à montibus riuuli argenti puri flammarum vi effluxere, quod incolis ignotũ Phœnices mercatores vili rerum permutatione emptum, in Græciam Asiamq́; ac cæteras nationes deferentes, magnas ex eo commercio opes contraxerunt. Hæc Diodorus, qui hæc notãda tradit. Primum quòd priscis temporibus Iberia Pyrenea versus arcticum Oceanum, pastores & armenta pro diuitiis non argẽtum existimabat, ac propterea Nomadæ quasi Numadæ appellati sunt ab Homero Hispani ad septentrionale Oceanum versi. Vnde in primo scribens Strabo de Hispania: Poëta, inquit, à viuendi ritu septentrionales populos Nomadas appellat, in pascendo pecore assuetos. Hinc diuitiæ Gerionis quas Hercules abstulit, armenta fuere, argumentum vetustatis Hispaniarum & Gigantum Gerionum. Rursus quòd Phœnica lingua Celtæ quasi Celitæ conflagratio Iouis dicitur, vt perhibent Talmudistæ. Quod adeo verum est, vt diuus Hieronymus Celion incendium interpretetur, sicut Macrobius ait Itum Iouem à Thuscis dici. A dictionibus igitur Phœnicibus

cibus Cœli, & Itus per syncopam componitur Cel- Celtus.
tus & Celtæ, id est, Iouiniana conflagratio, non quia
à Ioue facta sit, quam pastores procurauere, vt ait Di-
odorus, sed quia sub Ioue Galatha, siue Gallo facta
est. Reges enim Ioues & Saturnos appellauerunt an-
tiqui. Ergo quia Phœnices mercatores frequenta-
bant Iberiam tanquã consanguinei, à quibus pro ma-
gna parte erant Iberi, vt Varro scribit, & Plinius re-
fert in tertio naturalis historiæ. Item quoniam Celtæ
nomen est Phœnicum, vnde originem traxit Noa qui
& Ianus, idq; nomen Phœnicum Cœli & Itus com-
mune fuit Etruscis & Gallis & Hispanis, à quo du-
ces Cælij & Coriti nomen habent, certum est argu-
mentum, hos populos à Phœnice Iano, qui ereptus à
diluuio ex Scythia colonias misit, firmam habere ori
ginem. Amplius quoniam Pyreneus nomen est Græ-
cum priscis sæculis impositum, magnum argumentũ
facit Gallos linguã simul cũ literis tradidisse, Galatis
& Gallogræcis, vt supra Xenpohontem & Archilo-
chum retulimus. Nec acceptandi sunt Græci, & ab
his pendentes Latini, qui aiunt Pyreneos dici à Pyre-
ne socio Herculis Græci, quia hæc fabulosa sunt, vt in
tertio naturalis historiæ Plinius est author, & ante
res Troianas quibus Hercules & Pyrenes & Cad-
mus & Orpheus extitere, fuit nomen Celtæ ac Pyre
neum. Regio proxima his montibus corruptè nunc
Pyrpiniana dicitur, cum scribenda sit & dicenda Py-
repiniana, id est, cõflagrationis & incẽdij ostiũ et ori-
go, quia ibi cœpere pastores ignẽ inijcere. Nam pyre
ignis, pini os originis dicunt etiã Phœnices, vt testã-
tur Talmudistæ, qui etiã hoc addunt, vt pi os & ori-
go dicatur, Ni verò & no magni nois & famę inter-
pretetur. Hinc Pyrepini combustionis origo magni
nois est, à quo Pyrepiniana regio scribi debet, nisi for
te q̃ vsitatissimũ est in cõpositione, per synæresim &
syncopã e litera abiiciaẽ, sicut à Celite et Turrheno et Pyrpinia
Volturrena, et dicaẽ atq; scribaẽ rectè Pyrpiniana Cel na regio.
tę Turhno Volturhna. Hæc de rege ac gestis Galliç.

De

Suæuus. De Suæuo verò Germanorum rege non est dubium, eum esse qui Suæuos condiderit, quorum meminerũt Plinius in naturali histo. & Tacitus de moribus Germanorum. Ad huius patrẽ Gambriuium venisse Osiridem, & docuisse arbores putare & frumentariam at-

Alij ceruisiam vocant. que ceruosam, superius diximus ex Diodoro in primo libro afferente, vbi non vites nascuntur docuisse Osiridem cõficere potum ex ordeo & herbis. Porrò ad eosdem Suæuos venisse Isidem tempore Alemanni Herculis et Thuscani Iasij locis suis demonstrabimus. Sũt argumento prævalido Lyburnum siue Cymba, qua Osiris & Isis ad eos per Rhenum & fluuios alios nauigauerũt, & à frugiferę arboris ramis putatis, quibus Isidi sacra faciunt, & diuinas sortes exposcunt, de qui-

Suæuorũ religio. Deos pariEtibus nõ contineri. bus Cornelius Tacitus de moribus Germanorum referens: pars, inquit, Suęuorum etiam Isidi sacrificat, vnde autẽ caussa sic & origo peregrino sacro parum comperi, nisi quòd simulacrum in modum Lyburnæ figuratum, docet aduectam religionem. Cęterum nec cohibere parietibus deos, neq; in vllam humani corporis speciem assimilare ex magnitudine cœlestiũ arbitrantur. Lucos ac nemora consecrant, deorumq; nominibus appellant, sacrumq; illud est, quod sola reuerentia vident. Et post aliqua: sortium, inquit, consuetudo simplex. Virgam frugiferę arboris decisam in surculos cõputant, eosq; notis quibusdam discretos, super candidam vestem temere ac fortuito spargunt. Mox si publice consulitur sacerdos ciuitatis, sin priuatim, ipse paterfamiliâs precatus deos, cœlumq; suspiciens ter, singulos tollit, & sublatos secundum præmissam notam interpretatur. Multa alia refert Tacitus, quæ ad principes, quæ ad sacerdotes, quæ ad alios spectãt, hoc præcipue quod ad Osiridem & Isidem spectat est, quòd sacras sortes putata frugifera virga diuinat, & eorũ Ly-

Lyburnũ. burnum venerantur. Est autem Lyburnum proprię cymba & nauicula, qua flumen traijcitur, quod in Satyra Iuuenalis significat dicens: Diues & ingenti curret super ora lyburno. Traductum est tamen ad significandum

candum magna nauigia, vt in Oda Horatius: Ibis, inquit, lyburnis inter alta nauium amice propugnacula. Est autem lyburnum nomen barbarum, quod Latine sonat nauicula velocissime currens, quam nunc proprie vocamus fustam velocissime excurrentē siue mare siue flumen. Sequitur de morte Osiridis.

Typhon Ægyptius, omnibus orbis giganti bus consciis, fratrem suum Osiridem Iouem iustum Ægyptium peremit, & ipse in Ægypto assumit tyrannidem, Busiris in Phœnicia, in Phrygia verò alius Typhon, in Libya Anteus, in Celtiberia Lomnini, in Italia Lestrigones, & in toto mari Milinus Cretensis.

Titanes Diodorus vocat hos gigantes tyrannos, quos postea Hercules sustulit, non quia ipsi Tyteæ filij essent, sed quòd à Titanibus orti, etiam eorum partes sequerentur. Eos ipse Osiris iuste imperans reges præfecit in dictis regionibus, vt significat idem Diodorus in primo & sexto libro. Et idcirco iustus Iuppiter est appellatus, quia etsi sustulit illorum parentes impios Titanas, filios tamen illorum pro patribus præfecit, Libyę quidē Anteum, Phœnicię Busiridem, Phrygiæ iuniorem Typhonem pro patre suo Typhone, sicut Milinum iuniorē in Creta pro Milino prisco quē peremerat, vt in sexto libro insinuat. Similiter in Italia pro Neptuno patre Lestrigonem & Phorcum substituit, & pro Chryseo Gerione Tarcesiisq; Titanib⁹ deletis, rursus Geriones filios regnare in Hispania per misit. Ita Apis Osiris orbis monarcha effectus, et orbe composito in Ægyptū regressus, triumphalem columnam inscripsit, et Memphim in triumphum aut fundauit, aut ampliauit, vt notat Eusebius de tēporibus supradicti Balei regis Assyriorum. Itaq; Typhon Ægyptius, et vt Berosus ait, et Seneca de sacris Ægyptiorū, frater ipsius Osiridis inuidia accensus, in Ægypto Libya,

Titanes.

Typhon.

bya, Asia, & Europa, dictos præfectos reges solicitauit in necem fraternam, pollicitus cuilibet præfecturã perpetuam suis locis, & liberum regnum, si contra se non ferrent Osiridi, Isidi, & Herculi opem. Itaq; conscijs cædis futuræ dictis regibus, frater Osiridis Typhon illum per insidias & dolum peremit, de cuius nece in primo lib. Diodorus breuibus refert his verbis: Ex vetustis sacerdotum archiuis, qui Osiridis tempore fuerunt, compertum est Osiridem Ægypto iuste regnantem à Typhone fratre impio atq; nephario interemptum. Quem ille in sex ac viginti partes dissectũ, cuilibet eorum qui secum tanti sceleris participes fuerant partem dedit, veluti tanti facinoris conscius, & vt simul ipsos defensores, custodesq; regni fidos haberet. At verò Isis eiusdem sui fratris simul & viri necem auxilio filij, (Oros ei nomen erat) vlta, Typhone simul & qui cædis conscij fuerant interemptis, Ægypti regnum restituit. Commissa est ea pugna iuxta fluuiũ in parte Arabiæ, quam vicum Antei appellant, quod nomen sortitum est, ex Antei morte ab Hercule occisi Osiridis tempore. Hæc Diodorus. Quo loci patet Anteum priscum interemptum fuisse ab Hercule viuente Osiride & in Arabia Ægyptiaca, & filium eius Anteum item iuniorem in Libya. In quinto autẽ lib. Diodorus: Ægyptij, inquit, de Priapo scribẽtes, aiunt, olim Titanas Osiride à se dolis interfecto, corpus eius in æquas partes diuisisse, hisq; domo clam elatis, partem pudendam in flumen, quia singuli eam respueraut abiecisse. Isidem tum vltam viri mortẽ, Titanibusq; occisis, viri corpus quæsiuisse, partesq; repertas cum iterato in formam pristinam hominis coniunxisset, atq; cõposuisset sacerdotibus tradidisse sepeliẽdas, vtq; veluti deũ colerẽt Osiridem imperasse. Seorsum verò pudenda nõ reperta quũ formasset, pro deo coli, inq; templo suspẽdi iussit. Hæc Diodorus de monarchia & honore atq; interitu Osiridis cum Beroso prosecutus est. Nũc quoniã de monarchia Herculis ægyptij Berosus prosequitur, pro quo notãdæ differentiæ inter Hercu-

lem

lem græcum & ægyptium, scribunt quod verum est plures fuisse Hercules. Nam tres et quadraginta fuisse asserit Varro, quorũ primus fuit iste ægyptius Thebanus, vltimus verò (vt ait) fuit Alceus græcus Alcmenæ et Amphitryonis filius. Idipsum dicit Diodorus Siculus in primo & sexto lib. & in fine quarti, & Herodotus in.2.lib. vbi tradit se adnauigasse in Phœniciam & inuenisse templum Herculis constructũ, multis ætatibus & sæculis ante græcum Herculem Amphitryonis, producitq; euidens argumentũ, ꝙ hi duo apud priscos græcos venerationi erant. Nam ægyptio templũ ingens fundabant, inq; eo illi Herculi sacrificabant vt deo, iuxta verò hoc ædificabant templum græco Herculi, cui non vt deo sacrificabant, sed vt Heroi parentabant. Cicero in libro de natura deorum, etiam ægyptium Herculem cum pluribus connumerat. Itaq; probatissimi historici plures Hercules commemorãt, primumq; ac fortissimum omnium ægyptium celebrant, quem teste Macrobio in Saturnalibus, iidem Ægyptij venerantur, vt ortum in primo humani generis ortu, & initio carentem. Author est Diodorus in primo libro: Herculi græco fuisse nomen proprium Alceus, cognomen verò nõ Hercules, id est, pellitus totus, sed Heraclius, id est, Iunonis gloria. Quod etiam Herodotus scribit in secundo historiarum libro, asserens hoc cognomentum Hercules esse vocabulum ægyptium non græcum & ægyptij Herculis cognomentum, quod Græci iniuste furati tribuerunt illud filio Amphitryonis. Idipsum Eusebius de præparatione euangelica insinuat. Quare cum Ephorus ait, vnũ fuisse verũ Herculem, qui præclara gesta quæ traduntur solus perfecerit, equidem fatemur. Sed inficiamur filium Amphitryonis fuisse vel Herculẽ vel cognominatum Herculem, quia hoc soli ægyptio peculiare est, sicut illi græco Heraclius. Igit vt Diod. & alij scribũt: Amphitryonis filio nomen propriũ fuit Alceus, propriũ cognomentũ Heraclius, propria genitrix Alcmena, pro-

Hercules græcus & ægyptius

na, proprius genitor Amphitryon, aut si vt asserunt, adulterinus spurius fuit, pater illi quidam Græcus Iuppiter extitit. Econtra mater Ægyptij incerta est, pater verò certus Osiris iustus cui proximus erat genere, vt Diodorus, Berosus, & Moyses significant, qui etiam illi nomẽ proprium fuisse Libyum asserunt, à quò Libyos in triumphũ duxit, quũ antea Phutei siue Phaetontei vocarentur, vt asserit Iosephus et Hieronymus in commentario super.10.cap. Geneseos. Nam Hercules qui subacto orbe in Libya triumphi columnã posuit, equidẽ fuit Ægyptius, vt in fine quarti libri Diodorus author est. Hinc Sillius in.12.lib. Sardum Ægyptij Herculis filium appellat, natum generoso sanguine Herculis Libyci, nõ Alcei qui columnas Gadibus imposuit ex parte Europæ, vt Diodorus scripsit secutus fabulas Græcas, quum nullas ibi columnas nisi forte in sua Græcia posuerit, vti paulò post in sequentibus insinuabitur. *At cognomenta Libyi filij Osiridis*, Ægyptia lingua fuerunt, Her, Hercol, Arno, Musarno & Ar, de quibus in quæstionib9 Anniis diximus. Hercules Ægyptius fuit ortus in prima hominum propagatione ad Troianũ excidium plus quàm decem millibus annis Ægyptiis. Alceus verò Græcus minus mille ducentis, vt Diodorus in primo libro scribit: Quòd si reducimus hos annos Ægyptios ad cursum solis quo vtuntur Chaldæi, Scythę, Hebræi, & Ianigenæ siue Cœliti Itali, qui à Iano Cœlo didicerunt annum, à motu solis, & menses à cursu lunæ, vt Berosus scribit, & Diodorus in.4.lib. cõfirmat: equidem Hercules natus est paulò post Ninũ, vt Berosus tradit, à quo ad Troianum excidium supputantur plus octingentis annis, qui efficiunt plus quàm decem millia annorum Ægyptiorum, vti exposuimus. Rursus hic Hercules Ægyptius ob antiquitatem dicitur carere initio temporis, teste Macrobio in Saturnalibus. Ille verò ob nouitatem dicitur floruisse ætate Eurysthei regis, cum Argonautis paulò ante Troianum excidium, vt Diodorus in quarto lib. & alij omnes conscribunt. Rursus teste Diodo-

Herculis ortus.

Diodoro in primo lib. Ægyptius floruit Osiridis tempore in primo ortu humani generis, quando gigantes & monstra erant, & dij vetustissimi cum gigantibus bellum gerebant, vt etiam ipsi Græci confitentur. At Alceus Græcus floruit circa Troianam euersionem, quãdo extantibus vbiq; vrbibus & regibus monstra & gigantes esse desiuerant, simul & dei vetusti, qui cũ his bella gessere, vita excesserant. Ante quoque illum Amphitryonis Alceũ multis ætatibus et sæculis, templa diis & Herculi Ægyptiis dedicata leguntur. Amplius vt idem Diodor. arguit, Ægyptius Hercules fuit circa tempora Nini, rudi ad resistendum sæculo, quando quidem arma ferrea non erant, sed claua lignea & ferarum pellibus pro armis vtebatur. Alceus affuit domito iam orbe & legibus atq; regibus formato, & instituto, & formidoloso ferro inuento. Nam & Argonautæ ferro armati erant, & Alceus armis tectus, clauaq; ferrea instructus, vt Verrius tradit. Eteni vt ait, quum à Thelamonis portu per Lucumones Thuscos pergeret ad Euandrum, armatus prodiit, clauamq; ferream secum ferebat. Cumq; apud Cyminios Lucumones iactabundus de viribus suis gloriaretur, rogatus à principibus Thuscis vt vires suas ostenderet, claua ferrea iacta, illis lacũ Cyminium effodit. Idem asserit Seruius super illud verbum. viij. Æneid. Cymini cum monte lacum. Fertur inquit fabula, cum Hercules ad Euandrum pergeret, rogatus à Cyminiis populis, vt aliquid virtutis suę ostenderet, vectem ferreum quo ad exercitium vtebatur, terrę infixit. Quod quum nemo extrahere posset, tandem rogatus sustulit, secutaq; illum vis immensa aquæ, lacum Cyminium effecit. Quare Ægyptius pellitus fuit, sed hic ferratus fuit. Sane sciendum est Seruium non dicere fabulosum iter Herculis à portu Thelamonis per fanum Volturnæ Lucumonesq; Cyminios ad Euandrum. Nam & hoc Verrius scribit & Diodorus Siculus in quinto libro refert, ab Hispania reuersum Herculem cum Argonautis in portum Thusciæ Thelamonis iuxta Tyrrhenam

Her. Alceus.

Cyminiũ lacum vere factum ab Hercule asserit.

rhenam adnauigasse,et ab Argonauta duce Thelamo ne inditum nomen fuisse, omnes verò asserunt illum ad Euandrũ perrexisse à portu proximo fano Volturrenæ,ab eodem dicto portu Herculis. Quin teste Verrio discedēs à Lucumonibus ex Faulibus puellã Faulam rapuit quam Romani deam fecere, vt idem Verrius scribit & Lactantius confirmat in primo libro cõtra gentes cap.21. Porrò fabulosum Seruius æstimat in fixa terræ non posse extrahi, aut extractum sequi tantam vim aquæ,vt lacum efficeret. Contra eum tamen est Plinius in secundo lib.naturalis historiæ, qui & in Cyminiis et in Veiente ad aras Mutianas esse loca scribit,quibus infixa euelli non possunt. Naturale quoq; est Cyminiis locis omnia esse aquarum sublatentium & erumpentiũ plena, & locum lacus Cyminij instar peluis aut conchæ esse, facileq; à parua aqua potuisse aliquot diebus compleri à sublatēte aqua,pertusa iam terra & aperta ferreo vecte,ac propterea nihil fabulosum eiusce modi authores tradunt,vt credidit Seruius. Item differunt,quoniã Heraclius nulli parti orbis militauit,sed solum Eurystheo regi priuato, cum Argonautis paruit,non ad gentium salutem,sed perniciem. Exercuit enim circa littora pyraticas excursiones per insidias & dolos,non iusti more belli. Nam circa Colchos littus excurrens auxilio & dolo prostitutæ Medeæ vellus aureum furatus est, fugamq; pyratico more iniit,vt insinuat atq; exponit Diodorus in quinto libro,in quo detegit fabulosa quæ Græci de his sacrilegis dolosis fingunt ad rem pyraticam honestandam.

Cædes Laumedontis. Draco.

Quo profecto falso honestamento vsi sunt etiam in excursione pyratica circa Iliũ, in qua noctu per dolosas insidias Laumedontem patrem Priami peremerũt,nihil eiuscemodi suspicantem. Quum verò littus Aphricanum excurrerent,non Anteum qui non erat occiderunt,sed pastorem cognomento Draconem, cui erant aureæ,id est,fuluç oues,vi ligatum,eo cernente,rapuere oues,vt Diodorus exponit. Non militant igitur hominum Aphricę saluti,qui Aphros pacificos & inno-

xios

xios oppresserunt. Pari modo quum Hispanicum littus percurrerent, falso finxerunt Gerionem occidisse, qui iam præterierat, & Herculi Libyo cesserat, cuius ossa nominaq; & cognomina permanebant in Hispania, sed certe ab Hispanis cum Thelamone atq; Argonautis fugatus Alceus falso cognominatus Hercules adnauigauit in Iluam Italiæ insulã, à qua in Thuscum portum Thelamonis iuxta Turrhenã planitiem classe peruectus est, vt in quinto Diodorus exprimit. Porrò ab eo terrestri itinere per Cyminios Lucumones ad Euandrum Romã pergens, more pyratico Faulam puellam sustulit, quanquam Verrius dicat fuisse præmium eius, & Caccum præpotentem Campaniæ atq; regni ducem, prohibẽtemq; Euandrũ ne iniussu Tarcontis regis Turrheni Auentinum incoleret, non vi sed dolo peremit. Teste enim Solino Caccus in Labyrinthum siue carcerẽ à Tarconte Turrheniæ rege coniectus fuit, sed frustratus vincula & compedes, Campaniam et loca proxima tenuit, atq; valide cõmuniuit Ita vt alij scribunt in gratiã & amicitiã Tarcontis rediit. Cumq; resciret Latiũ occupari ab Archade, licentia Fauni, nõ iussu Tarcõtis, solus & inermis in Auentinum se cõtulit, prohibiturus ne quid sine voluntate Thuscorũ teneret. Itaq; ab Archadibus nõ Heraclio boues sustulit, & in Auentinũ traduxit. Heraclius qui tũc aderat noctu more pyratico, speluncę igne iniecto illũ suffocauit. Quare timẽs Turrhenos, solitã fugam iniit. Et vt ait Solinus, cũ obsiderent itinera, filiã Naulochi Appuli procacius viis insistentẽ Ionẽ interemit, et ab ea littus Ionicũ dici permissum est in Apulia tantũ ob illius benemerita, quũ tamẽ teste Liuio in. 5. ab vrbe cõdita, & clarius Diod. in. 6. lib. à se omne littus circũ Italiã Turrhenũ dici iussissent. Nã circa eiuscemodi Troiana tẽpora Tarcon & Turrheni totius Italię pricipatũ & monarchiã tenebãt, ad quorũ opes florentes mox excisa Troia primũ cõfugit Rutulorũ rex Turnus, teste Liuio in primo ab vrbe condita, & deinde Æneas Troia profugus, vt author est Vergilius

Faula. Cacci mors. Io.

lius in.8.9.&.10.Æneid. Hanc fugam et dolos vt hone-
starent, Euander & Archades tradiderũt posteris,hũc
Caccum vilem fuisse latronem, et Heraclium diuina
quadam virtute illũ peremisse,& vt de Laumedonte
& Colchica fuga, & Draconis violentia, atq; Hispa-
nia, etiam pari forma de Italia & Cacco multis fabu-
lis mendacia contexerunt. Nõ ergo imperauit vniuer
so orbi Heraclius,& gigãtes sustulit ab Ægypto,Phœ
nicia,Asia,Italia, & Hispania, quæ prouinciæ legiti-
mos reges sequebantur,& nullos tyrannos aut gigan-
tes nouerant, sed cum Argonautis piraticam dolis &
insidiis et maleficiis exequutus, piratæ nomen apud
Chaldæos sortitus est, vti locis suis Berosus nomina-
bit. De Hercule igitur hactenus secundum alios, nunc
solum de Ægyptio audiamus Berosum veracissimum
historicum.

Hercules Osiridis filius, cui nomen est Libyus, cum Iside in Ægypto sustulit Typhonem, in Phœnicia Busiridem, alium verò Typhonem in Phrygia, Milinum in Creta, Antæum in Libya, Lomninos in Celtiberia, à qua substituto illis rege Hispalo, ad tyrannos Italiæ cõuersus est. Cumq; in Italiam per Celtas transiret, permissu parentum Galathea genuit illis Galathem regem.

Iam ex supradictis manifesta sunt quæ hoc loco Berosus scribit de Ægyptio Hercule, cuius incipit enarrare monarchiam in toto orbe, et quos tyrannos quibusve locis deleuerit, et quis post Geriones in Hispania rex ab Hercule creatus fuerit, videlicet Hispalus, à quo non dubium est et Hispalim vrbem conditam, quæ nunc Sibylia dicitur, & tota Hispania quasi Hispalia ab eius coloniis dicta. De Galathe quoque rege nomen accusat Galathes et Galathiam dictos, quos nunc

Hercules Ægyptius. *Galathes Gallorum pater.*

nunc Gallos & Galliam dicimus. Hoc enim tam Berosus q̃ Diodorus in. 6. significat dicens: Celticis olim imperauit vir egregius, ex quo filia corporis magnitudine vltra naturę modũ, decoreq; cæteras excellens et ta est. Hęc cum viribus, tum pręcipue specie elata, omnes qui eam vxorem expetebãt contempsit, existimãs nemine suo matrimonio dignũ. Inde quũ Hercules bello aduersus Gerionem moto venisset in Celticam, inq; ea ciuitatem Alexiam condidisset, admirata Herculis tum virtutem, tum corporis pręstantiã, permissu parentum eius concubitũ expetiuit. Iuncta illi, filium genuit nõie Galathem, qui coæuos suos cum virtute animi, tũ viribus corporis excessit. Vir factus quũ paternum regnũ suscepisset, plures oras subdidit sibi propinquas, pręclaris rebus gestis. Quumq; eius gloria efferretur, subditos oẽs à suo nomine appellauit Galathas, ex quo oĩs regio Galathia dicta est. Ex his verbis Diodori patet q; tempore Herculis Galathia cœpit dici, quã nunc Galliã dicimus, à Galatha filio Herculis Ægyptij, à quo Gerion peremptus fuit. Cui accidit quod Solinus scribit: Galathas Asiæ positos fuisse priscis sæculis à primis Gallis. Porrò, vt supra exposuimus, Alceus nõ fuit priscis sęculis, sed Ægyptius Libyus. Quare Hercules Ægypti⁹ regnauit et imperauit post Hispanię triũphũ in Gallia, & vrbẽ cõdidit Alseam nũc Alsetã dictã in ducatu Burgundiæ, finibusq; Eduorũ. Gręcus Diodorus illã protulit corruptè Alesiam, quũ Alseã vocabulo Ægyptio siue vt nũc Alsetã dicere debuisset. Nam quod Hebręi Alasam, Ægyptij Alesam, & per transpositionẽ literarũ Alseam proferunt. i. copulans et cõmiscẽs. Nãeo loci Hercules Hetculeum regnũ, semenq; cõmiscuit Celticis. Cæterum Diodorus ibidẽ, ait hos Galathas adiunctis Cymbris et Cymmeriis, oẽm Asiam et Gręciã occupasse, et Galathas in Asia fundasse, et q in Græciã transiuerũt Gallogræcos appellatos his priscis sæculis, vt etiã Solinus et Iosephus asserũt. Quare cum illis esset literarũ Galathicarũ vsus, vt sæpe ostendimus, nõ exile argumentum

Hercules in Gallia Alexiam condidit.

Alsea Alseta.

Galathæ Asiani

tum est, ꝙ Mςones aiũt à Galathis ad se, et à se in Grgciam aduectas literas, et nõ à Phgnicia à Cadmo. Hoc loci etiã facit ꝙ postremis tẽporibus Ili regis Troiani ætate, vt Manethon enarrabit, iunior Galathes vicit Sarmatas Tanaidicos, & Galathiæ alias colonias fundauit, vt intelligam⁹ etiã diu perseuerasse Gallorũ potentatus in Asia, & ob id semper literas & instituta Gallica fuisse, quod Græci vt se primos fingerẽt, induxerunt falso Cadmum à Phœnicia literas adducentẽ: quod neq; vetusto authore, neque alia memoria vt fit in tanta re in archiuis sacerdotũ, vt publicis bibliothecis seruata, vnquã probare potuerunt, vt cõtra figmentum Græcorũ arguit Iosephus contra Appionẽ grammaticum. Deniq; Diod. asserit ibidẽ: Romanos Galathas vocare, quos Celtas alij vocant. Quod profecto verum est vernacula lingua. Nam grammatice illos nuncupant Gallos dempta vltima syllaba at, per figuram grammaticalem.

In Italia decem annis debellauit, & expulit Lestrigones, postq;.20. annos apud illos pacifice regnauit, multaq; illis oppida à suo nomine & à suo cognomine Musarna sicut Gedrosiæ & Carnaniæ fundauit, & loca aquis impedita habitationi hominũ commoda fecit. Anno itaque Balei.41. orsus in Italia pugnã contra gigantes, biennio ante illius obitum illos deleuit. Ita ab Hispalis Hercules venit in Italiam, Lestrigones & omnes tyrannos sustulit, Arnos, Lybarnos, Musarnos à se cognominatos condidit, trigintáque annis rexit, & accersitum Thuscum illis regem reliquit.

Asserit Festus Thuscos Italię antè sic vocatos, tam à Thusco rege filio Herculis, q̃ à sacrifico ritu. Quo loci aduerte, vt aiunt Talmudistæ, hęc vocabula Scythica & Aramea esse Tussum Tuscum'q;. Nam vt aiunt, sępe duplex ss, vnū permanet apud eos, & aliud transit in c, vt Phœnissa & Phœnisca, Libyssa et Libysca, larissa & larisca, ita pari forma Tussa & Tusca. Quod etiam cum o proferūt Tossa & Tosca. Verum ea differētia est, ꝙ per o Tossa vel Tosca significat rupes abscisas & loca difficilia aditu: & hoc probant, quòd in translatione Chaldaica, quam Targum appellāt, vbi Psalmo centesimotertio dicitur Chaldaicè: Conuertit Toscum in fontes aquarum, Hieronymus & Septuaginta traduxere rupem, dicentes: Conuertit rupem in fontes aquarum. Porrò si per u scribatur Tussum & Tuscum, significat loca augurio consecrata, quorū adítus prophanis difficilis est, dicente Vergilio in sexto: Procul ò, procul este prophani, Conclamat vates, totoq; absistite luco. Ergo ex hoc patet, primū Tusciam dictam à Thusco Scythiæ Tanaidis rege, à quo in Tanaide Thuscos Ptolemęus describit, ac propterea hūc Thuscum fuisse Ægyptij Herculis filium constat, non Heraclij, cū quia non est nomen Gręciæ, sed Scythiæ: tum præcipue quòd ætate Alcei veniētis ad Euandrū Tarcon rex Tuscorū erat, & Turrheni legitimam Italiæ monarchiam tenebant: potiusq; illum fugauerunt, quàm eius filium expeterent. Nam vires erant de sanguine Thusco nō Græco, vt Vergilius in. x. Æneidos, & Fabius Pictor, & Seruius indicant. Itaque de Hercule Ægyptio & eius filio Thusco intelligit Festus, quippe qui etiam vocabulum ipsum (vt Talmudistę) exponit primū, dicens: Thusci, inquit, à Thusco rege filio Herculis dicti, & Tuscia ꝙ difficilem aditum habeat, vt Tosculum. Nam Tosca Cicero ait esse loca augurio consecrata, aut aspera & difficilia. Hæc Festus. Post hæc autē Tuscia, quia sicut ante omnes gentes dedita fuit religionibus, ita excelluit arte colendi eas, vt author est Liuius in quinto ab vrbe cōdita,

S in c.

Tuscum.

Idcirco posterioribus Turrhenis confirmantibus vocabulum magis quàm interpretantibus à sacrifico titu fuerunt Thusci appellati, vt Plinius author est in.3. naturalis historiæ,& Dionysius in primo libro,& Seruius super Æneida testantur,& Festus iisdem astipulatur. Quo verò anno cœperit bellum contra Lestrigones,& quo tempore Italię imperauerit ante filiũ Thuscum,ex his quæ Berosus scribit hoc loci patent. Beneficia verò eius Italia probant vt ait Berosus, loca à se condita,& coloniæ positæ,quas ab eo Libycas dictas insubrib⁹ Mediolano & Vercellis,notat Ptolemęus. Inde post Astam coloniam memorat Lybatnam,rursus in Alpinis Larial,id ęst, Leoninam inuictam regionem. Nunc Lariam Lacum maiorem dicunt. Rursus ait. Loca stagnantia habitationi reddidit. Hoc potissime in planitie Florentina egisse non est dubium. Nam vt in Anniis quęstionibus expositum fuit,vocabulum Phesulæ argumento est planitiem paludosam fuisse,& fama Fluentina cui standũ est,id asserit. Ergo eam Ægyptius Hercules habitabilem fecit, reductis omnibus stagnis & paludibus in alueum vnum. Cui rei duo inuincibilia historiæ argumenta reliquit Hercules, quòd & illis suum insigne Leonẽ præstitit, & fluento suum Ægyptium cognomentum Arno indidit ad hanc vsque ætatem. Et collem Vetuloniæ ab
Arnus eius cognomento ad hęc tempora vocamus Musarnũ
Musarna. Et ad quintum lapidem vocamus Musarnam vrbẽ, cuius eximiæ vetustatis ruinæ ac fundamenta visuntur;& cosmographi indicant. Carmani & Taspiades ipsi sunt Musarni,id est eruditi Herculei. Hi orti sunt generoso Libyci Herculis non Alcei Heraclei sanguine, vt in libro duodecimo Sillius cecinit. Horum ergo partem in Carminia colonos dimisit,vt vocabulum accusat Musarnũ, & Taspis, quos ibi describũt Geographi, & partem Vetulonis Harbanis cõcessit, quorum nomen & vrbs Musarna perseuerat, & partem cum Sardo & Iolo Sardiniæ præfecit, ante quos Veij Thusci cum Phorco rege illuc cõcesserant, vt in

præmis

præmissis commentariis comprobauimus. Nec tamen eos aliunde misit in Sardiniam quàm à Vetulonia & Harbanis Musarnis. Cui argumento primum est, quia perfunctus laboribus Hercules oraculo accepit ad consequendam immortalitatem conferre plurimum, si colonias in Sardiniam mitteret Taspos siue Tospiades cum Iolo sibi nepote, vt Diodorus in quinto libro exprimit. Porrò Hercules perfunctus est laboribus in Vetulonia, quia vltimum bellum in Italia gessit vt expositum est, & in Harbano suo castro Vetuloniæ iuncto, Thuscum filium regem reliquit, à quo ad hæc tempora regionem Paratussam, & ponrem Paratussum, siue Paratuscum dicimus, vt inferius notabitur. Nam nihil post fecit quàm ad conuiuendum Hispanis & concedendum naturæ illo concessit. Ab Musarna ista Harbana regione sua Hercules functus bellicis laboribus, Tospiades cum Iolo misit. Secundum argumentum est, quod in hoc agro non Musarnum modo cognomentum permanet, sed Iolũ nomen. Rus in Iolum. Nec obstat si quis obiiciat quòd Hercules perfunctus est laboribus in Libya nõ Thuscia. Nam columnam victoriæ signum in Libya posuit. Sed hoc facilè soluitur, quia Iolam & Iolum sicut Iolaum diuersa lingua pronuntiat et Iolum proferunt. Porrò quòd obiicitur Herculem perfunctum laboribus in Libya falsum est, quia teste Diodoro in fine quarti libri, columnam in Libya posuit, subacta magna parte orbis, et non toto orbe. Nam Asiam omnem, et mare mediterraneum atque Aphricam subegerat, vt Berosus insinnauit, restabantq; sibiipsi gerenda duo mala bella, vnum contra Geriones in Hispania, alterum in Italia in quam in triumphum armenta Gerionis traduxit ab Hispaniis. Quare in Italia peremptis Lestrygonibus perfecit labores bellicos. Itaque in triumphum subactarum partium duarum orbis cum toto mari Pontico et mediterraneo columnam in Libya posuit, facile duas alias ad monarchiam reducturus.

Hercules vbi perfũctus laboribus.

Altades duodecimus rex Babyloniis fuit, regnans annis.32. Hic interposuit tempus suum delitiis, existimans vanum esse laboribus, & suæ vitæ miseria continua laborare, nō quidem aliorum humanæq́ gentis vtilitate ac beneficio, sed exitio ac seruitute. Idcirco suum institutum fuit, vt vita diuitiis & gloria, aliena stultitia & miseria à suis maioribus partis sibi frueretur quoad viueret.

Altadis philosophia. Non inerudite philosophabatur Altades, sed imperite vixit. Eius philosophia verissima hæc erat, vti Berosus insinuat. Vanus & stultus est, qui continuo labore ac miseria militat in exitium sui, & humani generis. Item omnium stultissimus est, qui iugi desudatione thesaurizat, non sibi & genti. Amplius, qui abstinet vsu rerum & gloriæ à se partarum nequissimus est, quia teste Salomone, qui sibi nequam est, nunq̃ alteri beneficus erit. Ex hac philosophia duo recte colligebat. Primum abstinendum esse ab omni labori bellico & lucroso, quia in bellico sudore, sibi labor, & gentibus cędes occurrit, & in lucro miser & infelix auarus efficitur, magis custos diuitiarũ q̃ dominus. Alterũ fruendũ est bonis & gloria, aliena miseria & sudore partis, ne incidas in miseriã & sudores, dũ parta bona fugis. Porrò imperite vixit, quia more aliorũ inter pellicũ greges et catamitos degebat, et bonis partis et gloria nō fruebat, sed abutebat. Sed hac philosophia Chaldaica missa, redeamus ad nostros.

Huius Altadis tempore Hercules filium Thuscum ex Araxa susceptum, ex Tanaide regione euocat. Galathes à quo Samothei Galli dicti, eius ętate regnauit apud Celtas, & Vãdalus apud Tuyscones.

Sæpe

Sæpe variatum est Celtarum nomen. Nam principio Samothei dicebantur, inde à Celto Celtæ, post à Galate Galatij, hinc à Belgio Belgæ, post à Romanis Galli, postremo Francigenæ. Filius itaque Hercu lis Galates nomen Gallis dedit, qui apud illos regnauit ætate Altadis philosophi, quem existimo refugisse bella, cùm quia delitiosus erat, tum præcipue, quia Herculeę monarchiæ par non erat. Germanorũ quoque nomen sæpe à ducibus variatum fuit. Nam ab exordio & fermè in toto Tuyscones dicebantur, in parte verò Gambriuij, ante Ingheones, post Isteones. Hinc Sueui, post Vãdali, inde Alemanni, deinde Thetanes & Theutones, postremo à Romanis, vt Tacitus asserit, Germani dicti sunt. Tempore Altadis Vãdalus Tuyscones rexit, à quo non solum Vandalos prodiuisse, sed & Vindelicos, nomen est argumento. Namq; Vindelici Vandalisci sunt, quia idem nomen apud diuersas nationes mutatis vocalibus solet variari & quandoque syllabis, vt pane, pan, pen, & Taspis Tespis, Tospis, vt supra diximus, & sosa, susa, sumsa, & anca, inca, vnca, vt in sequente cõmentario exponemus. Pari forma Hetruria etiam ipsa sæpe mutauit nomen, vti Plinius asserit in tertio naturalis historiæ. Nam à Comaro Comara, & à Iano Ianicula siue Ianigena, et à Razenuo Razena dicta fuit, vt Berosus asserit, et Dionys. insinuat de Razenuo. Nũc à Thusco filio Herculis Thuscia et Thussa dicta est, vt Fest. est author. Totaq; prouincia nomen mutauit, quoniam vt claré ait Plinius in tertio, et Dionysius in primo libro insinuat, principio dicta est Vmbria ab Vmbris qui eam coluere, inde Pelasgia à Pelasgis qui Vmbros ab imperio exegere, et pauló post Turrhenia à Lydorum rege, à quorum sacrifico ritu, mox à Gręcis Thuscia cognominata fuit. Thuscus igitur rex est, à quo solũ Vetulonien sis ager Paratossus siue magnus Thuscus dicitur ad hæc tempora, vt ostẽdimus in Genealogiarũ cõmento vigesimosecũdo his temporibꝰ à Tanai patre Hercule deuocatus venit in Harbanũ pater

Gallorum nomina.

Germanorũ noĩa.

Vandalus

Hetruriæ nomina.

paternum castrum, in quo ad hæc tempora personat Tossum siue Toscum nomen. Cui etiam argumento est, ꝙ Vetulonia fermè iuncta Harbano, tunc & vsq; ad Romanorum imperiũ, fuit regia Italiꝗ, & regum Thusciæ. Et idcirco persunctum laboribus Herculem in ea regnasse non dubium est, & in ea creasse Thuscũ Coritum, id est, hastatũ Iouem, vt mox aperiemus in sequente commẽtario. Ab eodem ergo Thuscos circa Tanaim dictos memorat Ptolemæus.

Hercules Thuscum filium Ianigenis creat Coritum ex more. Quo etiam illis rege relicto, ipse senex admodum in Celtiberos reuertitur, anno Altadis trigesimonono, & regnauit ibi atq; obiit. Cui Celtiberi templum ad illius Gades, & sepulchrum & diuinos honores tribuerunt, plurimasq; illius triumpho & nomini vrbes dedicauerũt, vt Libysosonam, Libysocam, Libuncam, Liboram.

Plura digna memoratu hoc loci explicat Berosus, Latinis historicis & aliquot Græcis sonãtia, vt quod Pomponius Mela scribit, sepulchrũ & templum Ægyptij Herculis ad Gades in Hispaniis esse, ac propterea senem Herculem ibi regnasse et obiisse, quodq; Gades columnæq; huius sint, non Alcei. Nam etsi Diodorus Græcos magis recitãs, & non probãs in quarto libro dicit Alceum posuisse colũnas, nõ tamen asserit in Gadibus, sed in Europa: & si id scripsisset, vtiq; mox id reuocauit, dicẽs prioris Herculis gesta fuisse à posterioribus tributa Alceo, quasi vnus fuisset Hercules. Sed q̃d maximum argumẽtum præbet, sunt vrbes conditę ab Hispanis illius proprio nomini atq; triumphis, quarũ primã Berosus Libysosonam dicit. Sanè sciendum est vt supra diximus, à diuersis diuersimodè idem nomen proferri. Pari forma Soson, Sosa, Susa, Sumsa idem à di-

Sepulchrũ Herculis. Gades.

uersis

uerfis pronuntiatur. Eft autem Perficum nomen Sufa, fignificans vt aiunt Talmudiftę, equum & equitaturã regiam. Et vrbem forumq; auguftum, quo equites du cesq; Imperatori occurrũt, Sufam vocant. Hinc vt diuinæ literæ tradũt in vita Hefter, caput regni Artaxer xis Medorum Imperatoris dicta eft Sufa. Hinc Affyria Sufiana. Eodem modo finẽ vrbis Vetuloniæ, quo Larthi equitatus Lucumonum conueniebant, ad hæc tempora Sumfam vocamus. Itaq; quod Chaldæi Sofon, Perfæ Sufam, idem Hetrufci Sumfam vocabant. Hinc Hifpania Herculea Libyfofon, eft Libyi forum auguftale, quo ipfi triũphanti omnis Hifpanicus equitatus occurrebat. Quam vrbem Romani ob honorem Libyi per interpretationem vocauerũt Foroauguftanam ciuitatem, & illi ius Italiæ tribuerunt, quæ antea Libyfofona dicta erat, vt memoria feruat Plinius lib. tertio naturalis hiftoriæ, cap. 4. Porrò Ancam, Incam, Vncam, quum diuerfæ gentes idem intelligant, et mo nile fublimi collo impofitũ fignificet, vt Hieronymus et Talmudiftę interpretãtur, confequens eft vt Libunca fit vrbs quo Libyus triumphans fublimi fuo collo torquem adiecerit, fiue fignum victoriæ ac nobilitatis Similiter quia tefte Hieronymo & Talmudiftis, Soca et Socor tentoria caftraq; fignificat, neceffe eft Libyfocam effe Libyi vrbẽ locumq;, quo initio tentoria pofuit & metatus eft caftra. Cui eft argumento, q; tefte Ptolemæo ea vrbs eft in Herotanis, id eft, à pellito fignatis. Her enim, vt diximus, cognomentum eft Herculis, et pellitum fignificat. Ota verò fignum & fignatum fignificat, tefte diuo Hieronymo. Ibi enim & metatus eft caftra, & defignauit caftris locum Libyus, vt Herotanũ nomen accufat. Ergo cum afpiratione Herotani fcribendi funt, et male in Ptolemæo fine afpiratione inuenitur Erotani. Cæterum Oram proprie, vt Hieronymus fentit, ex or & am componitur, quæ gentem & iram fignificat. Hinc Liboram Libyi gens ira ta fignificatur, quæ primùm videlicet in Geriones pro Hercule ira excanduit. Has omnes vrbes leges quafdam

Sufa.

Sofon.

Anca, Inca Vnca.

Soca. Libyus.

Herotani.

Or, Am.

dam in Prolemaica descriptione Hispaniæ, alias in tertio naturalis historiæ Plinij, & aliis Geographis. Quę quum ita sint, miror cur nō puduerit Græcos tam euidenter mētiri de Hercule. De inito regno Thusci apud Vetuloniam tria extant argumento, q nomen eius circa Harbanum Paratussum permanet, q vadus Tuscanensis ad hęc tempora dictus est in eius agri medio, q solum illi Hercules leonem hastatū, id est, coronatum more antiquo ad hæc tempora insigne reliquit. Hasta enim pro corona vtebantur veteres.

Galatheum puerum ad Herculem missum in Siciliam cum coloniis misit Thuscus. *Idem* Thuscus primus Palatuam militiam, & initiamenta Razenuos *Ianigenas docuit.*

Argumentum est, dum Hercules de gigantibus in Italia triumphasset, & pro Thusco in Tanaim missset, etiam à Gallia pignus virtutis Galatheum puerum suscepisse, quem cum coloniis in Siciliam Thuscus misit. Hinc Galatheuas colonias in Sicilia describit Plinius in tertio naturalis historiæ. Erat ergo iam creatus Coritus, cuius munus erat cum rege dare colonias. Circum Italiam etiam maritimas colonias dedit Hercules post initum regnum, vt in Sardiniam Iolaum cū Tospiadibus, & circa Istriam Liburnos, id est, Libyi remigatores. Vrna enim vas vocant ad modum temi factum, lato & amplo corpore, et longo ac stricto collo, quod et Palatuum dixerunt, repositorium Vestalis sacri cineris. Hinc Cymbam lato corpore & stricto longoq; rostro cum remis velocissimè currētem, quām nunc dicimus Fustam, tunc ab inuentoribus Liburnum, id est, Libyi vrnum vocabant. Quo autem pacto Thuscus Palatuam militiam, & initiamenta quæ patris Herculis erant docuerit Razenuos, satis in ea lucubratione fuit expositum, quæ est de Vadimonis lacu Nauiso,

Cymba. Fusta. Liburn⁹

DE TERTIODECIMO Rege Aſſyriorum.

TErtiuſdecimus Babylonię rex Mamitus regnauit annis triginta. Is rurſus milites exercuit & aſſuefecit laboribus, & interpoſitis delitiis, vnguentis, & opobalſamis, militiam & pugnas exequebatur, cœpitq; formidini eſſe Syris & Ægyptiis. Huius anno vigeſimoſecūdo Alteus Thuſci filius regnat apud Ianigenas, & biēnio antè Heſperus frater Kitym apud Celtiberos, rurſus apud Celtas Narbon, & apud Tuyſcones Teutanes.

Certum eſt Narbonēſem Galliam ab hoc filio Galathei cognominatā, quam prouinciam Romanam poſtea Senatus populuſq; Romanus dixit, iuſq; Italiæ illi tribuit. De qua Plinius in ſecūdo naturalis hiſtoriæ complura, tum præcipuè iſta ſcribit. Narbonenſis, inquit, prouincia pars Galliarum appellatur, quæ inferomari alluitur, Brachata antè dicta, amne Varo ab Italia diſcreta, Alpiúmque ſaluberrimis Romano imperio iugis: à reliqua verò Gallia latere ſeptentrionali ſeiungitur. Hæc montibus Gebennicis, & vrbibus agrorúmque feracitate, cultu virorum, amplitudine opum, nulli prouinciarum poſtferenda, veriúſque eſt Italia quàm prouincia. Hęc Plinius. Porrò Teutanes Mercurius Germanorū extitit, cui cognomēto Teutanes ſacrificus ritus indidit. Reddebat enim pallentes eos qui ſibi gratis immolabantur. Teu enim laudē, & Teudas laudatorem, Taam verò & Tanam pallentem gratis Hieronymus & Talmudiſtæ interpretantur. Hinc Teutanes, laus pallentis gratis dicitur. In laude enim ſacrificij victimandi gratis, pallebant effuſione cruoris, dicente Lucano in primo libro: Narbo. Teutanes.

Et qui

Et quibus immitis placatur sanguine diro Teutanes,
Teutones horrensq́; feris altaribus hæsus. Ab hoc Teutones &
Teutonia nomen accepit. Deinde Berosus aperit quo
tempore naturæ concesserit Hercules, et illi Hesperus
successerit, videlicet anno .xx. Mamiti. Græci dicunt
Italiam & Hispaniam dici Hesperias, ab Hespero stel
la, qua Græci in Italiam & Hispaniam adnauigāt: Ita-
liamq́; simul Oenotriam, ab Græco Arcade Oenotrio
fratre Peucci. Quod falsum esse non Berosus modò &
Iginus, sed ratio ipsa conuincit. Nam si à sydere, quo à
Græcia in Italiam & Hispaniam nauigāt, nomen He-
speriam acceperunt duo hæc extrema Italia & Hispa-
nia, necessario cōsequens est vt & Gallia sit Hesperia,
Hesperia unde dicta. quia media est inter Italiam et Hispaniam: & impos-
sibile sy d° illud percurrere, aut eos adnauigare ab Ita-
lia in Hispaniam, nisi per mediam Galliam. Porrò cū
nemo scriptorum concedat Galliam dici Hesperiam,
cōsequens est vt *non à sydere, sed à rege Hespero dica*
tur: qui primùm in Hispania, deinde in Italia & nō in
Gallia regnauit, vt Iginus & Berosus clarissimè tradūt
Conuincit quoque Græcos de mendacio cognomenti
Oenotria. Oenotriani Italiæ, ipsa interpretatio nominis. Nam
quem Latini viniferum, eundem Græci Oenotrium,
& Aramei Ianum pronuntiant, vt in prehabitis anti-
quitatibus Iani probauimus. Quare, quia antiquitus à
Iano cognominata fuit Italia, consequens est, vt ab eo
dem per interpretationem Græcam sit dicta Oenotria,
id est, Ianea siue Ianicula. Quod profectò & tēpus de-
monstrat. Nam vt supra probauimus, Oenotrius Ar-
chas venit in Italiam centū & septuaginta annis post
Phaëtonteos Lygures. Quos si in Beroso & Eusebio
supputes, peruenies ad .xiij. annum Balei Assyriorum
regis, quo tempore Osiris reuertebatur in Ægyptum,
vt ex superioribus patet, nuperq́; dicta est ab eo Italia
Apenina & Taurina. Quare non Oenotria ab eo di-
cebatur. Rursus etsi Antiochus, Philistus & Timæus
dissentiant, à quo Italia potissimū dicta sit Apenina si-
ue Taurina, vt retulimus, cōueniunt tamen in tempo-
re, q

re, quòd antea dicta sit Saturnia, postea circa tempora Herculis, vel paulò antè dicta est Taurina, et post Herculem Hesperia, à Græcis. Eadem fermè à Dionysio Halicarnasseo in primo libro referũtur. Eadem Berosus scribit asserens paulò ante Herculem dictam Taurinam Italiam, & Hercule mortuo successisse illi Hesperum in Hispania. Hesperus autẽ pulsus à fratre Italo Atlante venit in Italiam, & ab eo dicta est Hesperia. Pôst à fratre Italia, vt etiam Igin⁹ scribit, & noster Tortellius Aretinus refert. Ergo, quoniam ab Api vsque ad Italum nunquã Italia dicta est Oenotria, quum tamen Oenotrius eo tempore Italiam incoluerit & obierit, vt ex temporibus patet, cõsequens necessario colligitur, vt Italia sit cognominata Oenotria: sed non ab Oenotrio Archade, sed vetustissimo Iano, quẽ per interpretationem Græci Oenotrium vocauere, vt rudes Romanos fascinarent, & caliginem atq; obscuritatem Italiæ vetustissimę origini inducerent, ne ipsi qui se gentis humanæ genitores fabulosa iactantia prædicabant apud rudes Italos, mox deprehenderẽtur nouitij atq; postremi in rerum natura, vt illis obijcit Iosephus cõtra Appionem Grammaticum. Itidem obscurare pergentes Thuscam originem, & à Græcis ortos asserere adnisi, Grecis vocabulis illos nuncupauerunt Thuscos & Turrhenos. Sed frustra iecerunt rete ante oculos eorũ, qui semper se Ianigenas & Razenuos vocauere vsque ad Cæsarum tempora: et non tam obstinato quàm prudentissimo animo retinuerunt vetustissimę originis suæ argumẽta inuincibilia, linguam, deos, literas & eiuscemodi, vt etiã Berosus aliquãtulum insinuat, & Dionysius Halicarnasseus in primo libro exprimit, et Myrsilius astipulatur. Igitur omissis fabulis Græcorũ, dicamus Italiam dictam à duce Italo, & circa finem Herculis quo Græcus Oenotrius extabat, dictam Hesperiam nõ Oenotriam, paulòq; antè Apeninam. Sed antiquitus Ianiculã, id est, Oenotriam ab Oenotrio Phœnice, vt sæpe exposuimus. Et hunc ordinem sequitur Vergilius, vt vltimo sit cognominata

Oenotria ab Iano.

Italiæ nomina.

Italia à duce, antea verò à Græcis Hesperia. s. circa fine Herculis et Tauri, vt aiut. Verũ antehac antiqua terra erat & dicta Oenotria, quia Oenotrij. i. Ianiculi viri il lã tenuere circa Tyberim: quę pars lanicula circa Tyberim primũ dicta est Italia, vt Seruius scribit sup primum Æneid. In quo & idẽ Vergilius sic scribit: Est locus (Hesperiam Graij cognoĩe dicunt) Terra antiqua, potẽs armis, atq; vbere glebæ, Oenotrij coluere viri, nunc fama minores Italiam dixisse ducis de noĩe gentem. De Alteo verò Thusco, cõtradictio videtur. Nã Berosus illum scribit filium Thusci, id est, nepotẽ Herculis. At Herodotus in primo refert, illum fuisse filium Herculis. Sed facile soluitur, quia hic fuit nepos Herculis Ægyptij, ille filius Alcei. Quare sicut Græci ad inducendas historiis & originibus gentium caligines, furati sunt nomen et gesta Herculis Ægyptij, & illud Imposuerũt filio Amphitryonis, teste eodẽ Herodoto in. 2. lib. ita & Altei nomen furati imposuerunt filio Alcei. Hic Alteus inito regno Vetulonię, duo loca suo nomini dicauit, in quibus postea fundata oppida dicimus Alteũ, & arcem Althiam vernacula lingua.

Alteus.

Mamit⁹ Cæterũ quod Berosus ait, Babylonię regem Mamitũ incessisse medium inter militiam et delitias, & assuefecisse milites laboribus, profectò ea coniectura est, prędecessorem eius posthabuisse militiam terrore Herculis, iam'q; senescente eodem Hercule, Mamitum expectasse illius obitum, & interea militem assuefecisse rebus bellicis, & eodem Hercule mortuo cœpisse arma inferre finitimis: ac propterea formidandus erat Syris & Ægyptiis, qui orbis domitorem & saluatorem amiserant.

De. XIIII. Rege Assyriorum.

Quartusdecimus rex Babyloniis imperauit Mancaleus annis. 30. Cuius anno primo apud Celtiberos, Kitym pulso fratre Hespero in Italiam, regnauit.

Scribit Aretinus noster Tortellius eadem quę Berosus, referens Iginū asserere Atlātem pepulisse fratrē suum Hesperum ab Hispania,& ibi regnasse:& Hesperum venisse in Italiam,& illi imperasse,& ob id vtrū, que regnū ab eo Hesperiam cognominatum. Verum, quoniam de Italo satis in Anniis quæstionibus diximus,idcirco ibi legātur de nomine proprio Kitym & cognominibus Atlante & Italo,et quibus locis regnauerit. Similiter legantur commentaria cum Fabio Pictore.Quare si Kitym & Italus eandem interpretationem habēt,& si vtrūq; eandem habet definitionē cum Atala & Italo, consequens est, vt idem vir sit Kitym, Atalas et Italus,siue Atlas,vt Græci declinant. Recte igitur ab Igino Atlas dictus est frater Hesperi, & ab aliis Italus. Itaq; sicut Hesperus vtriq; regno imperauit,ita frater eius Italus Atlas. Atlas. Italus.

Duodecimo verò anno Mancalei,apud Ianigenas regnat Kitym,relicto in Celtiberis rege filio Sicoro. Eiusdē Mancalei temporibus apud Tuyscones regnat Hercules Alemannus,apud Celtas Lugdus, à quo prouincia & homines cognomenta sumpserunt.

Lugdus est,qui incoluit Lugdunensem prouinciam,vt nomen est argumento. Quod verò ait,ab eo cognominatā fuisse totā prouinciam & homines, ita intelligēdum esse existimo,vt prouinciam intelligat totam partem Lugdunēsem:homines autē Lugdouicos dictos,quos postea g ablata Ludouicos dixerūt. Alemannū verò Herculem Berosus dicit,q; vel Alemāni filius fuit,aut quia illi successit, aut vetius ob vtrunq;. Dictus est Hercules ob fortitudinē,quia oēs q aliquid fortiter egissēt,Hercules vocabant, vt in Saturna. Macrobius scribit. Et ob id, teste Cornelio Tacito, oim virorū fortiū Germani ituri in prælia hūc Herculē canunt: suntq; carmina,quorū relatu quē baritū vocant, Lugdus. Lugdunum. Ludouici. Alemān⁹ Hercules.

 accen

Alemãnorũ clamor in prælio. accendunt animos, futuræq; pugnę fortunam ipso cantu augurantur. Terrent enim vel trepidãt acies,prout sonuit,nec tam voces illæ quàm virtutis concentus videntur. Affectatur præcipuè asperitas soni & fractum murmur, adiectis ad os scutis, quo plenior & grauior vox repercussu intumescat. Hæc Tacitus. Quod verò de Kitym refert,etiam Iginus consentit, et Fabius Pictor,Italum pepulisse fratrem Hesperũ vt diximus in Italiam,in qua paululum regnãs periit Hesperus.Inde

Sicorus. Italus Hispaniis Sicorũ filium regem creauit,vt Berosus exponit. A quo non est dubium dictos fuisse Sicoros,& Sicorum amnem eius de quo Lucanus: Hesperios (inquit) inter Sicorus non vltimus amnis.Ipse Italus pater in Siciliam colonias duxit. Inde cũ Siculis in Italiam profectus regnauit in locis circa Tyberim,& ea primùm à se Italiam appellauit, vt scribit Seruius

Siculi Romam incoluere primi. & alij Vergiliani super primum Æneidos.Sunt autem loca circa Tyberim in quibus regnauit, vt aiunt, vbi Siculas colonias posuit in agro Romano,vt est illud: Fines super vsq; Sicanos, quia Romam primi inhabitauerũt vetusti Siculi , & Tyburi sunt loca Siciliensa dicta,& in propinqua Tyberina Hetruria sunt vrbes Phesennium & Phalaris, quas antè inhabitauerũt Siculi, vt amplissimè scribũt historici, præcipuè Dionysius Halicarnasseus in primo lib.& Epigenes in Apologetico contra Italos. Hinc colligunt ab initio non fuisse nominatam Italiam totam quæ nunc est, sed so-

Latium. lum circa Tyberim loca,quę sunt Latium,& ipsi proxima Etruria. Huic assertioni authorum multa suffragantur argumenta. Primum,quo ipsi vtũtur,quia nomen Siculum in Latio fuit & Etruria. Siculis autẽ coloniis à principio erat Italus. Secundũ est,quia Italus pręfecit filiam suam reginam Aboriginibus in Latio, quæ à suo nomine Siculis prima Romam oppidulum cõdidit, vt quidã historici perhibẽt, & Plutarchus in vita Romuli refert, & Berosus paulò inferius enarrabit. Ipse verò Italus in Vetulonia resedit, cui maiora sunt argumẽta. Nam præter id ꝙ vrbes Etruscas ante

Pelas-

Pelasgos inhabitauere prisci Siculi, adiicitur primum argumentũ, q ad principes Vetuloniæ, quę tũ erat Italiæ regia, ad Coritúmque accessit, & illi locata filia sua Electra coniuge, eidẽ participata potẽtia cõregnauit, vt apertè scribit Berosus, et Fabius & cæteri historici cõsentiunt. Sed quo res ipsa fiat apertior, præmonitos esse lectores par est, tres fuisse Atlantes, quibus eiusdẽ nois vxores totidẽ & pares numero, & noibus & cognominibus fuere liberi mares & fœmellę, vt Seruius est author, & Vergiliani sup. 7. & 8. Æneid. Quæ ergo hic dicũtur, de Coriti principis Thuscię Herculei socero Italo intelligũtur, qui primũ in Hispania, inde in Sicilia, postremo in Italia regnauit. De quibus in Annis. q. & super Fabium diximus. Atlantes tres.

Rytim ob mentis excellentiam Ianigenæ sua lingua vocauerunt Italum Atala. Hic filiam suam Electrã Ianigenarũ principi Cambo Blasconi dedit coniugem. Qui pro nuptiis colonias misit trans alpes Italiæ proximas, & Romã filiam suam Italus primo subreginã Aboriginibus sacrat. Filiũ quoq; suum Morgetem Italus Ritym creauit Coritum.

Non solum autẽ Berosus, sed etiam omnes Latini illũ secuti scribũt Italum Atalantẽ locasse filiam suam Electrã Corito Thusciæ principi. Sed quę exponẽda hoc loci occurrũt, hęc sunt. In primis, magis ꝑ expositionem q̃ distinctionẽ noim dicit Berosus, aut traductor Berosi, Italum Itala. Quasi dicat: Vocauerũt eum ob excellentiam mentis Italaa siue Atalaa, quia eundẽ significãt. Deinde insinuat, quod etiam quidam authores scribunt, veteres pro inito regno solitos die acclamationis regiæ, sua sacrare simulachra, vel titulos inscribere ad memoriam, & oppida ædificare, & colonias mittere suo nomine illustratas ad perpetuam memoriam gestæ rei, & ad fulgorem nominis propagandum: Atalaa legendũ pute Atlanta

dum, & ob id vetusta nomina locis indita faciũt in historia efficacissimũ argumentum, vt in præmissis libris & cõmentariis comprobatur. Ergo Italus quum iniit regnum die acclamationis regiæ Ry Atlaus, id est, rex Atlaus, primũ excisos à patria Kiteos titulos sacrauit; & sub antro ad æternã rei memoriam recõdidit: quos cernimus iuxta Faul, vt explicauimus in institutionibus Etruscis: et turritũ domicilium in Volturrena sibi fundauit, dictũ Arameè Stic Kiti Atu. Deinde successorem regni Morgetem creauit Coritum, id est, hastatum Iouem, dando illi regni sceptrum. Tertio, omnes tres simul, Atalas, Electra & Cambo, qui pôst per antonomasiam Coritus dictus est, colonias miserunt in proximam prouinciam Narbonensem, & à suis nominibus vocauerunt illas Cambo, Electras, Atlanticas, vt eas nominat Plinius in tertio naturalis historiæ, capite quinto. Et hoc pro nuptiis & affinitate inita, vt

Blascon Berosus indicat. Pater Cambi dictus Blascon, vt in Genealogiis Berosus exposuit, à quo mons Blasconis ad hæc tempora dicit, & ipse Blasconas colonias misit cum Cambo Electris Atalanticis iuxta Rhodani ostia, vt commemorat Ptolemæus in descriptione Narbonensis prouinciæ, & Plinius in tertio naturalis histo. cap. 6. Cæterum quod de prima fundatione vrbis Romæ Berosus ait, et Plutarchus refert, verissimũ est: cæteri quos Plutarchus inducit authores Romæ fuerunt, non primũ fundando, sed pôst aut derelictam

Roma instaurata rehabitando, vt Solinus scribit: aut ampliando, aut diruta restituendo, sicut de Carthagine et multis aliis gestum est. Verum qui Romam vltimo quadrauit, & instar vrbis fundauit, fuit Romulus: à quo Roma per syncopam dicitur. Nam integro vocabulo Romula

Roma instituta. profertur. Qui verò ante omnes pro tẽporis exigentia oppidi instar illam fundauit, fuit Roma filia Itali cũ Siculis coloniis sui patris, dicente Dionysio Halicarnasseo in principio historiarum: Vrbem Romam, terræ marisq; dominam, quam nũc Romani incolunt vetustissimam, antea memoria proditorum tenuisse dicuntur Ba-

tur Barbari Siculi, gens indigena. Igitur authores alij Romæ, quos Plutarchus & alij conscribunt, inter Romulum vltimum, & hanc primam Romam, aliis & aliis temporibus intermedij fuerunt. Et hoc secuti sumus in Etruscæ historiæ libris, quos ab Etruria condita vsq; ad hæc tempora abbreuiamus per reges Etruriæ atq; Romæ, in quibus & illud Berosianum adnotauimus, hanc primam fuisse subregulam in Italia & Latio, omnesq; sequentes non proprie reges, sed subregulos fuisse in Latio decreto Lucumonum atq; voluntate vsq; ad Romulum, qui omnium primus de regno & imperio cœpit cum Etruria contendere, durauitq; ea rixa quousq; Thuscorum imperium Romano cessit. Sed & illud genus Siculorum notandum est, quod Dionysius indigenum vocat. Duplex enim genus Siculorum est in Italia, quorum vnum externum aliunde venit cum Italo, et hi proprie dicuntur Siculi. Aliud verò indigenum est et Thuscum è Tagetis Sicano filio in Thuscia, vt supra enarrauit Berosus. Et hi proprie à genitore Sicani dicũtur. Verum quia tempore Itali Thusci fœmellas eius filias vxores acceperunt, hinc authores nõ distinguunt inter Siculos et Sicanos. Siculi ergo qui Romam cum filia Itali fundauerunt, vt ait Dionysius, fuerunt Siculi indigenæ Thusci, non aduenę cum Italo. Equidem argumentum cõstans, quòd vir Romæ indigena Thuscus erat. Ergo quia proles huius vsq; ad Latinum socerum Æneę fuit ex Thusco genere, rursumq; Æneas à Dardano Thusco genus habuit, consequens necessario est, vt ex tribus Romæ primis tribubus, videlicet Tatiensi Sabina, Lucerum Lucumona, et Romulea Albana, duæ fuerint consanguineæ ab auito prisco sanguine Herculeo Thusco, Romulea scilicet et Lucera. Quo vero tempore Roma puella Romam cum indigenis Sicanis Thuscis fundauit, regnabat apud Ægyptios Menoptis, vt patet in Eusebio, in temporibus huius regis Assyriorum Mancalei, cuius anno. xxvij. natus est Moyses liberator populi Israelitici duxq;.

Siculorũ duplex genus in Italia.

Roma cũ Moyſe orta. Ergo quo tempore primùm Roma oppidulum eſt cœptum, futura dux orbis et Chriſtianitatis domina, equidem & futurus liberator duxq; populi oppreſſi Moyſes recte ortus eſt. Sed de his copioſius in ſacris decadibus ſuper Exodum explicabitur.

DE QVINTODECIMO Aſſyriorum rege.

Qvintuſdecimus Aſſyriis imperat Sferus annis. 20. vir de cuius geſtis & prudentia omne vulgus perſonat. Huius temporibus Morges filius Itali creauit Coritũ ſuum cognatũ Camboblaſconẽ, & paulò poſt idẽ Coritus manet Itus. Apud Celtiberos regnat Sicanus filius Sicori, poſt obitum Sferi ſub Mamelo.

Ergo Sicani aduenæ in Italia non fuerunt ętate Romæ Italantidis, niſi indigenæ Thuſci, ſed qui proprie Siculi dicuntur venerunt à Sicilia cum Italo, *quia* Sicanus pater Sicanorum aduenarum non erat natus, cùm Roma fundauit oppidũ pro Latij ſceptro habito, vt patet ex Beroſi temporibus. Mortuo verò Italo, filius eius Morges ſucceſſit, vt ſcribunt Beroſus & Dionyſius Halicarnaſſeus in. 1. libro. Camboblaſcon verò à patre cognomen Blaſcon accepit, ſibi Cambo proprium nomen fuit, & dignitate ſolus Coritus dictus antonomaſicẽ fuit, quia poſt Alceum auum Herculeum, Italus aduena ſuſceptum regnũ tranſtulit ab Herculea Vetulonica prole in Morgetẽ. Quare dignitate ſucceſſionis iteratò ſuſcepta Herculea familia ſempiterno titulo ſibi adſcripſit, et ob id antonomaſicẽ cũ Coritus dicitur, de Cambo iſto intelligitur à Latinis. Igitur dũ eſſet Coritus. i. haſtatus ſceptro Iuppiter, genuit Iaſium primogenitũ ex Electra Italantide. Paulò poſt obiit Morges, & remanſit Coritus Itus. i. Iuppiter ſo

Morges. Blaſcon. Coritus.

tet solus,quia ad eum solum redactum est regnum.Et ob id monti Blasconi paterno,cognomentum suæ dignitatis Itũ adiecit. Nam sicut à patre Blasconis mõs dicitur, ita à perpetua regia dignitate adepta, Arx Iti etiam nominatur,vti in vita sancti Flauiani martyris memoria seruatur. Igitur cũ esset Iuppiter,ex Electra genuit Dardanũ & Armoniam. Ex quo fabula Græcorum mendax ausa est in historia,alterũ asserere Coritum patrem Iasij ex Electra, alterum Iouem qui genuit Dardanum ex eadem,cùm tamẽ idem fuerit Coritus & Itus siue hastatus Iuppiter, & Iuppiter qui ex eadem castissima coniuge Electra genuit Iasiũ & Dardanum, vt Berosus exprimit, & plures alij scribunt, & Lactantius refert in fine primi libri institutionum diuinarum. Sed quod ad Morgetis regnum attinet,ipse pro inito regno colonias in Latium misit, quas à se Morgetes nominauit,quas in.3.lib. naturalis historiæ commemorat Plinius. Sane pro temporibus sciendũ est Deucalionem Thessaliæ regem natũ fuisse primo anno huius Sferi regis Assyriorũ. Hoc ex duobus patet. Primo ex Latina vetusta traditione, de qua Solinus ait,à primo diluuio sub Ogyge vsq; ad Deucalionem fluxisse annos septingentos , & plus quàm nouẽ menses.Porrò à primo diluuio sub Noa Ogyge Palæstino, vsque ad primum annum Sferi anni septingenti & menses nouem computantur à Moyse per Patriarchas Hebręos,& à Beroso & Eusebio per reges Assyrios. Secundo patet ex eo quod vetiores historici tradunt. Scribunt enim Deucalionem senem,natum annos octogintaquatuor , passum fuisse diluuium in Thessalia. Cæterum à primo anno Sferi vsque ad diluuium Deucalionis totidem anni supputantur à Beroso & Eusebio de temporibus. Quare anno primo Sferi ortus est Deucalion. Quod profecto tempus dum cognoscimus, multas Græcorum fabulas & mendacia detegimus.

Morgetes

De. XVI. rege Assyriorum.

Sextusdecimus rex Mamelus Babyloniis imperat annis. 30. cuius anno octauo Romanessos filius Romę fit primus subregulus montanorum Aboriginum, & Sicanus regnat apud Celtiberos.

Quod præmisit Berosus nunc loco suo repetit. Sicanum Italantidem regnasse apud Hispanos sub Mameli Assyrij temporibus. Ab eo Sicani Siculi Italantides siue Atalantides cognomentū acceperunt, sicut Sicani Tusci indigenæ à Sicano rege Vetuloniæ vt enarrauit Berof. & regio Sicana Vetulonię indicat, & Dionysius insinuat, dum nō aduenas Siculos, sed indigenas vetustos Romā primos coluisse scribit. Ex Tusco igitur Sicano indigena patre, & Atalātide Sicana aduena matre Roma nascitur Romanessus primus ex masculis subregulus Latij Aboriginū. Huic regi nomen compositū est à matre Roma & Nesso vocabulis Arameis, vti par erat tū parentibus illa lingua vtē tibus. Est autem Roma sublimitas, & Nesson forte validumq; auguriū, vt diuus Hieronymus & Talmu distæ consentiunt. Ergo illi Romanesso. i. sublimi fortitudini auguratæ & vaticinatæ nomen fututa sublimitas Romani imperij indidit, q Tuscus eius pater, à disciplina augurandi Tusca tū eximia præcelerit, ex eius vrbe ac materno paternoq; genere futurū esse imperiū orbis, vt interpretatio nois significat. Nā Æneas imperij Romani origo ex Tusco patre Dardano, & Lauinia fuit ex Roma regina Latij matre, ex qb[9] natus est Ascani[9], vt probatiores historici scribūt, quāq Virg. Tuscanę vrbis Mātuę ciuis in Æneid. lib. á solo Tusco patre Dardano Ascaniū cretū concinat. Hunc Romanessum, à quo totius imperij omen erat oppido Romę, deū ineffabilē in cuius tutela fuit vrbs Roma, fuisse existimo, cū quia eius oppidi primus Saturn[9] fuit, vt Berof. narrabit, tū vel maximè q vt nomē indi-

Italātides Atalātides.

Romanessus.

cat, ex eo pendebat omne Romani imperij omen & augurium. De ipso ergo cum alij plures, tum præcipue Plinius vigesimooctauo libro naturalis historiæ capite secundo sic habet: Verrius Flaccus, inquit, authores ponit quibus credat, in oppugnationibus ante omnia solitum Romanis sacerdotibus euocari deum in cuius tutela id oppidum erat, promittiq́; illi eundē aut ampliorem locum cultumve apud Romanos. Durat in pontificum disciplina id sacrum, constatq́; ideo occultatum in cuius dei tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent. Et in tertio libro capite sexto dicit: Roma, inquit ipsa, super hæc est, cuius nomen alterum arcanis ceremoniarum nefas habetur. Quod optima & salubri fide abolitum, quia Valerius Soranus annuntiauit, mox luit pœnas. Hæc Plinius. Nomē arcanū Romæ.

Quo loci aduerte lector hæc. In primis duo nomina habuisse Romam, quorum vnum fas erat nominare Romam, alterum nefas arcanis ceremoniarum impositum, vt indicat Plinius. Secundo quòd illud ineffabile nomen idcirco in pontificum disciplina fari nefas erat, ne cognitus ab hostibus deus Romanus euocaretur. Tertio quòd licet publicè abolitus, id est fari prohibitus esset, non tamen priuatè, quia Valerius Soranus illud sciuit & publicè annuntiauit. Hoc ergo nomen Romanessus fuit, cui quatuor sunt argumento. Primum, quia hic primus Saturnus deusq́; Romæ fuit. Secundum, quia hoc nomen vrbis ipsius Romæ nomen simul & omen secum ferebat, quod ne transferret ad hostes, idcirco occultabant. Tertium, quia hoc nomen pro sacris arcanis tribui Romuleæ tributum fuit. Nam teste Liuio in primo libro ab vrbe condita, & Varrone in primo de lingua Latina, cum alias tribus à ducibus Tatio & Luco siue Lucumone vocauerit Tatienses, & Luceres, suam tamen non à se voluit dici Romuleam, sed Romnensem, per syncopam. Nam vernacula lingua Romnesse pro Romanesse dicitur, de quo plenius dictum est super Fabiū & C. Sempronium. Nomina Romæ. Romanessus.

Apud

Apud Celtas Beligius, à quo illi Beligici appellantur, regnat, & apud Ianigenas tandē à patre Iasius creatus est Coritus.

Si Coritus qui & Cambo creauit successorem sibi Iasium filiū, ergo rex erat Cambo quia regis erat munus creandi Coritos & successores imperij. Quas verò pro initio regno colonias dederit aut vrbes sacris literis Cort fundauerit, nomina ipsa oppidorum, & locorum adhuc locis extantia, ea referunt atq; indicant. Nam in Volturrenæ siue Vetuloniæ agro hæc sunt Cort Nyenta, Cort Ilianum, & alia quæ in quæstionibus Anniis copiose tradita sunt. Nunc de Beligio id tantum dicendum occurrit, quòd Berosus ait, ab eo rege per syncopam dictam fuisse Belgicam Galliam.

Cambo.

Beligici.

Iasius creatus est Coritus, & anno sequente simul cœperūt duo reges, videlicet *primus* rex Atheniensium Cecrops priscus & Iasius Ianigena apud Celtas.

In æquiuocis ostendimus Iasios & Dardanos, & Cybeles fuisse plures, similiter & Cadmos, & Phœnices, & Minoes, quorum æquiuocatione freti Græci, multa mendacia & caligines historiis iniecere, & reli gauerunt oculos rudium illa ætate, ne ante se positam lucem perspicerent. Primus enim Iasius & Dardanus fuerunt Thusci filij Coriti, & Dardanus ab hac Turrhena Coriti patris sede profectus, et his Arunti ortus in agris, Ideas Phrygiæ penetrauit ad vrbes & Dardaniam in Phrygia condidit, vt Virg. in. 7. Æneidos scribit, & Berosus atq; Latini Arunti vetustissimi testes affirmant, & nomina locis istis extantia Dardanium, Iasinella, & Cybelarium comprobant. Itaq; nullus Iasius & Dardanus legitur ante conditam Dardaniam, quàm nostri Vetulonienses Veiuzi, vt ostendimus. Alius Iasius fuit post hunc & Cecropem annis fermè ducentis, vt ex Eusebio patet numerando à Cecrope prisco

Dardanus et Iasius prisci.

Iasius minor.

prisco vsq; ad patrem dicti Iasii Abantem regem Argiuorum. Nã omnes historici tam Latini quàm Græci vnanimes scribũt, ab Abante rege cretum fuisse Iasium Argiuum patrem Atalantæ venatricis ex Arcadia, quam ardebat Meleager, de qua Ouidius in. 4. epistolarum Heroidum. Arsit et Oenides in menalia Atalanta. Tertius fuit Iasius & Dardanus Samothraces, cum Armonia sorore matris nupta Cadmo iuniori. Quę res patentem latamq; fecit occasionẽ errandi Grecis, ac etiam ipsi Dionysio, qui ab Etruscis, vt ab Ægyptiis, furati nomina & gesta, suis tribuerunt. Et quidẽ falso. Primum quia illa Samothrax Armonia fuit soror Martis, & nupta Cadmo iuniori, vt Samothracũ historia tradit. Et Diodorus in sexto refert. Sed Tusca Armonia innupta virgo & Vestalis erat & soror Iasii ac Dardani, vt Berosus et eius triumphale simulachrũ in societate Iasiana comprobat. Rursus testibus Aruntum vetustissimorũ historiis, & Virgilio, & aliis Latinis vt diximus, hic Iasius cum suo fratre Dardano atque sorore Armonia fuerunt ante conditam à fratre illorum Dardaniam. At verò illi Samothraces diu post conditam Dardaniam floruerũt, paulò ante Argonautas, cum vxor Prisca iunioris Cadmi ob introductam Armoniam Zelotypia correpta contra eum certamẽ iniit, vt Spinga & Palephatus historici Græci tradũt, & Eusebius connotat in temporibus paulò ante Argonautas. Itaque vt Berosus scribit Iasius Tuscus Coriti filius Ianigena regno Italiæ potitus est eodem anno quo & priscus Cecrops Atheniẽsis, & totidem annis regnauit.

Iasius tertius.

Armonia

In Iasii nuptiis affuit Io Ægyptia. Sola enim fœminarũ vno plus Dodone centenario vixit, & vniuersum fermè orbem lustrauit post viri interitum.

Singulæ clausulæ magni momẽti sunt, & breuibus pro viribus exponendæ. Duæ fuerũt Io, quarũ Inachi iunior Græca fuit. Altera Prisca Ægyptia, Græca ab insti-

Io duplex.

institore Phœnice prostituta cum eo fugit in Ægyptum, vt in primo libro Herodotus refert. Secunda fuit soror & coniunx Osiridis dicta Iuno, Isis, Ceres frugifera & legifera, & Orpheus in gratiam Thebanorum Græciæ cum aliis historicis de more mentitus, vt ait ipse Diodorus in primo libro, finxerunt Io græcam in vaccam versam iuisse in Ægyptum, & falso tribuit illi gesta & nomen Isidis ægyptię. Itaq; Berosus & Latini de ægyptia vera non ementita gręca dicunt, quòd affuit in nuptiis Iasii. Hoc omnes cōfitentur Cererem magnam interfuisse nuptiis Iasii & Cybelis, non Armoniæ, quia in gratiam illius Iasii asserūt obtulisse panes quum antea glande vterentur, cuius frater Dardanus post nuptias condidit Dardaniam. At alij Iasii omnes excepto Tusco, fuere post Dardaniam conditam, vt explicatum est. Quòd verò ait hanc Isidem vixisse vno centenario plus Dodoneo fratre Kiti, sexcētis annis intelligit illam fuisse superstitem, quia Dodoneus in Illyrico quingentis vixit annis, vt Cornelius Alexander est author, vt Plinius refert in.7.naturalis historię. Ex quo etiam argumentum elicitur hanc Io nō fuisse græcam quæ orta est postremis temporibus sub Inacho patre eius, cuius maior ętas hominum nō transcendebat ducentos annos, qualis fuit Isaach Hebræus, qui amplius aliis viuens attigit centesimum octogesimum annum, vt diuinæ literæ tradunt. Siqui vero sexcentis annis vixerunt, hi gigantes erant, & orti primis temporibus à diluuio vsq; ad Semiramidem, quia gigantes fuere circa diluuium, vt sacræ literæ docent, & testantur omnes qui scribunt de hominibus mille annis viuentibus, vt refert Iosephus de antiquitate Iudaica. Cæterum quia Isis ægyptia vixit sexcentis annis, vt Berosus innuit, consequens est illā ortam in primo ortu generis humani, et gigantam fuisse, quod pro fecto Berosus scribit, asserēs illam ortam primo anno Semiramidis, & Diodorus in primo lib. exprimit gigantes fuisse in primo generis humani ortu, & tempore Isidis, quos vt ait Osiris eius vir & frater cum Her-

cule ab orbe sustulit. Computanda igitur sunt tempora, vt Berosus & Eusebius computant, per reges Assyrios. Isis orta est primo anno Semiramidis, vt superius expositum fuit. Ab hoc anno vsq; ad primum annum Cecropis quo regnauit Iasius supputant annos nō minus sexaginta supra quadringentos. Ergo quum venit ad Iasii nuptias nata erat annos quadringentos & sexaginta. Porrò Iasius totidem annis quot Cecrops regnauit, id est, quinquaginta, & percussus à fratre Dardano interiit, vt tam Berosus quàm excisa Cybelaria marmora & veraces Latini referunt. Erat igitur Isis quum interiit Iasius annū agens decimum supra quingentos. Porrò à morte Cecropis & Iasii vsq; ad conditam Dardaniā nouem ac viginti annos enumerat Eusebius. Nam diu post fugam in Samothracia mansit, quæ mora maiorem occasionem fabulādi Græcis obtulir, vt suum Samothracem Iasium & Dardanum fingerent. Erat igitur Isis decrepita in conditione Dardaniæ, annorum quingentorū & triginta nouem, superstesq; fuit post conditam Dardaniam, annis nō minus sexaginta, & obiit.

DE XVII. REGE ASsyriorum.

Decimusseptimus rex Babyloniorū fuit Sparetūs, & regnauit annis. xl. Sub eo cœperunt miranda in orbe. Nam terremotus Babylonios terruit. Athenienses regnum exorsi sunt anno. 4. eius. Et eodem anno Iasius Ianigena imperauit Italicis, & Sicaleus aliquanto pòst Celtiberis.

Ergo quod supra omisit nunc aperit quo tempore Iasius cum Cecrope Atheniensi inchoauerit regnum scilicet anno. 4. Spareti regis Assyriorum. Quo anno Ipitim Cybelem triūphū cōiugē sibi locauit, & triūphalia

phalia simulachra dicauit sibi, & Armoniæ sorori Vestali, cum cingulo, & palathio, & vitta religata comæ. Item matri Electræ cum nuptiali poculo & baltheo regio pendente à collo. Rursus & Ipiti sponsæ, cũ torque magna, & anulo & poculo nuptiali, & inscripta ætate.15.annorum, et comi hospitio Isidis in Veiuzo. Inscripsit autem Iasius suæ imagini caussam triumphi, quòd se regem inuictamq; coronam salutasset populus Herculeus, anno ætatis suæ.38. Cæterum meminisse iuuat apud Astronomos esse quadripartitum genus constellationum, quorũ vnum est igniferum portendens aut incendia aut exustiones Phaëtonteas. Aliud dicitur imbriferum, quum inducit aut exundationes, aut imbres, aut diluuia. Aliud quoq; motiferũ est, quod terræmotus ciet. Vltimum autem portentiferũ est quod cometas, et nouos prophetas, sectas & leges inducit, et nouos simul reges. Horum directio radiorum et ascendentium stellarumq; profectiones, quum ad loca definita peruenerint, asserunt mirabiles illos effectus inducere. Berosus igitur astronomiæ Chaldaicæ scientissimus, sub Spareto peruenisse profectiones omnes ad loca sua asserit, quum terræmotus apud Babylonios, et duo regna noua cœpisse simul enarrauit, itemq; multos reges, incẽdia, diluuia, et magos, et prophetas sub idem euenisse tempus exponat dicens:

Constellationum genera.

Sub Spareti imperio finierunt Ægyptii reges magni Orus, Acencheres, Acoris, & cœpit Chencres qui cum Hebræis de Magica pugnauit & ab eis submersus fuit. Anno quoque huius.xxxiiii.&.xxxv. in Thessalia diluuium fuit, nõ solum ex imbribus, sed quòd obturatis montibus casu, flumina planitiem impleuerunt, & subsequuto terræmotu apertis ostiis montium, aquæ in alueos regressæ. Et in

alia

alia eorum parte post terræmotũ sequutum est incendium, sub quodã illorum rege Phaetonte, & noster rex Phœnices & Syros subegit. Antea verò anno.xx. huius imperii ab Italia Io in Ægyptum regreditur. Et lis prima intestina oritur pro regno inter Dardanum & Iasiũ. Aborigines sequebantur partes Dardani, Ianigenæ verò & Siculi cum Siceleo partes Iasii.

Ex miris igitur cœlestium profectionibus, lis prima intestina Italiæ fuit. Non dicit primam, quia ante hanc gigantum tyrannica fuit, sed hæc prima inter Italiæ populos intestina, quippe quòd Aborigines sequebantur factionem Dardani contendentis pro regno, et dicentis sibi deberi imperium, quia Iasius natus erat dum pater Cambo esset hastatus Iuppiter et Coritus, ipse verò Dardanus dum solus esset Itus & Iuppiter, ac propterea se esse asserebat primogenitum. Econtra Iasius sese primogenitum asserebat, quòd regnum incipiat in Corito & finiat in Ito. Non enim esset hastatus sceptroq; & corona donatus Coritus, cui non esset participatio in potentia regni, quam sceptrum & hasta significat. Ita ea ratione superior Iasius secum Ianigenas & Siculos habens etiã consanguineum vtriusq; regem Hispaniæ Siceleum aduocauit. Ergo quum legimus Siceleum in Italiam profectum, intelligamus eius pro fectionis caussam fuisse ad intestinam subortam Italię litem componendam. Hæc cœlestium profectio in Italia commouebat, in Thessalia verò diluuium & sub Phaetonte græco in Græcia nõ in Phaetontea Eridana Italia, simul diluuiũ & incendiũ diuersis in locis induxit, anno Spareti.34.&.35. vt etiã Eusebius connotat. Sanè sciendum est à primo diluuio vsque ad Deucalionem fluxisse annos septingentos & menses plus quàm nouem, vt Latini Chronographi tradunt, et ab

Dardani contentio

M his

his pendens Solinus collegit. Cęterum à diluuio Noę siue Ogygis Iani vsq; ad Sferum sepringenti similiter anni supputant à Beroso per reges Assyrios & à Moyse per Patriarchas Hebræos. Quare primo anno Sferi natus erat Deucalion. At vero à primo anno Sferi vsq; ad.14. Spareti quo diluuium & incendium in Græcia venit, quatuor & octoginta annos cōputant simul Berosus & Eusebius. Quare historici rectè tradunt, qui scribunt Deucalionem ꝗ maxime senem passum fuisse diluuium in Thessalia.

Sferus. Deucaliō. Sparetus.

DE XVIII. REGE ASsyriorum.

DEcimusoctauus rex pręfuit Babyloniis Ascatades annis.xli.qui funditus omnem Syriā ditionis suę fecit, cuius anno 13. vitis inuenta apud Græcos narratur. Sub eodē anno Dardanus Iasium dolo peremit, & fugiens in Samothraciam diu ibi latuit.

Idem notat de inuenta vite Eusebius. Porrò de Iasio trucidato à fratricida Dardano ad Iasinellas Vetuloniç thermas excisa marmora Cybelaria exprimunt, & de fuga eius à Coriti Turrena sede in Samothraciam, deinde in Phrygiam, quum Virgilius in Æneide tum etiam plures Larini conscribunt. Scribunt insuper Siceleum cum Sicanis ab Hispania profectum exclusisse Aborigines, à quibus postea Siculi exclusi fuere. Et hoc pacto intelligitur Dionysius Halicarnasseus in.1.lib. ꝙ Siculis semper fuerunt infensi Aborigines, quódq; diu pōst aduenientibus Pelasgis ipsi Aborigines socia arma iunxerunt contra Vmbros & Siculos, & quòd ceperunt ab Vmbris Cortoniam dictā Crotonem mediterraneam, & illinc inuadentes regionem considerunt Turrenam, & expulerunt Siculos à Phalari & Phescennio & tota Italia. Et vt ait, ex his controuersiis inter Siculos & Aborigines surrexit bellum omni-

Siculi in Aborigines.

omnibus Italiæ gentibus, quum antea nullum fuerit in Italia. Hæc multa verbositate & diuersis digressionibus intermixtis, narrat Dionysius. Quæ profecto si multas inter Aborigines & Siculos ex eò prouenit, q vt Berosus insinuat et historici exprimunt, Siceleus sequutus partes Iasii & Siculorum exclusit Aborigines. Hinc dolore percitus Dardanus, dolis regem peremit, & parata forte in propinquo portu naui fuga ereptus est, à Coriti Turrena sede in Samothraciam & Phrygiam, vt in. 8. Æneid. Virgilius testatur commemorare Aruntos senes.

Iasio Coribantus filius successit.

Hic Coriban filius Iasii nomen habuit proprium Ban, Cori vero pro mito sceptro cognomentum promeruit, quia vt sæpe diximus hasta & sceptro pro corona vtebantur veteres. Sceptrũ vero siue hastam Romani dicebant Quirin, Sabini Curin, Etrusci Corin. Hinc Coriban hastatus Ban dicitur. Hunc Veiuzum Herculeum fundasse Nuetum grauiscam vrbem, quã Cornuetum, id est, hastatum & coronatum Nuetum dicunt, vernacula verò lingua per syncopam Cornetum, & eandem sacrasse tribus sacris literis. N. B. E. id est, Nuetum Bantis æternum, probauimus ex inscriptione vetustissima literis Etruscis seruata in eorum sacro antro, quam ad literam conuersam in Latinum, et commentariis expositam posuimus in. 4o. Quæst. Anniis. Itaque illius locutio Latina hæc est: Herculeus dans & ducens Veiuzas colonias, inaugurauit fossas, inauguratione sacra. N. B E. Nuetini proximi fluento nubiloso siue grauisco, Puer Ban inclytus primus fundauit hoc lustrum. Secundus augur Oa, augur Aciulnus tertius, Yellus augur quartus extitit. Augur Aciulnus ciuis Surrhenus gratis hospitia primus fundauit, Veiuzis quas dedit coloniis. Et Cianus Veiuzus solicitator extitit. Austrorsum maris, auguris Aciulni est simulachrum, Cecorsum vero lumen antri stans, huius filius est.

Coriba[n]
Augures Etrusci.

Et post Cecorsum antri est Leo. M. Iam sat est. Quid igitur hoc Lustrale, Ad annos ætatis natos, & augurio felices precatos, & ab ægrotatione liberos, vt ciuitas habeat hereditationem. Hęc sacra Cornueti à Bante fundati inscriptio, cuius rationem si quis scire voluerit, legat nostras resolutiones alibi post hęc imprimendas cum aliis.

Ascatadis anno. 8. Cancres victus Hebræorum magica periit in mari, cui apud Ægyptios successit Acherres, apud Celtiberos Lusus, apud Celtas Allobrox, & apud Aborigines Italos Romanessus filius Romæ primus Saturnus consecratus mox obiit, cui successit filius eius Picus priscus.

Renouatur igitur orbis, finita profectione cœlestium, quandoquidem sub idem tempus tot inclinati succedunt reges. Nam Picus priscus (etenim iunior extitit vt super Manethonem videbimus) succedit patri Romanesso, in deos Latinos primum relato. Saturnus enim Sagni fuit primus totius Italiæ Saturnus, à quo Italia quondã Saturnia dicta est decreto Iani, vt in Saturnalib. author est Macrobius. Porrò Allobrox quasi Allodrox, id est, Australis cõmixtio. Etenim Aramei Allo dicunt commixtionem, & dros siue Daros austrum, quod Hebræi Darem dicunt, vt Hieronymus & Talmudistę consentiunt. Hinc Allodaros siue Allodrox quem posteri Allobrox protulerũt, dicitur commixtio versus austrum. Non est dubium hunc fuisse illum qui in Australem Narbonensis prouincię partem cõmixtas colonias deduxerit vocatas Allobroges, in quibus cosmographi vrbes illustres describunt Viennam, Gebennam, & Auinionem. Rursus apud Hispanos Lusus successit Hispanus et nõ emẽtitus Grecus, vt in. 4. naturalis hist. Plinius indicat Varronẽ sequutus. Ab eo Lusitania nũc Portugallia dicta cultaq; fuit, vt no-

Picus. Ro manessus. Al lobrox. Lusus.

vt nomē ipsum accusat. Iesum Aramei quem Lusum alij vocāt saluatorem interpretatur Hieronymus. Eo cognomēto, vt arbitror, dignatus est, vel ꝙ saluberrimam coloniis inuenerit patriam, vel quod eam ab hostibus eripuerit. Sed quod est graue in Beroso, magū Moysem appellat qui diuina virtute vicit. Sed venia danda est gentilitati. Grauius autē aberrauit Trogus & Iustinus eius abbreuiator, qui in.36. epitomatum libro asserunt fratres Ioseph vendidisse peregrinis mercatoribus, veritos eius excellens ingenium. Eundem à mercatoribus deportatum in Ægyptum solerti ingenio percepisse artes magicas, & ob id ipsi regi percharum fuisse, filium eiusdem fuisse Moysem, quē paternę scientiæ hæreditas & pulchritudo commendarēt, eundem Moysem cum Hebręis vliginem et scabiem passis ab Ægyptiis pulsum sacra Ægyptiorum furto abstulisse, Ægyptios verò illa armis repetere pergentes maximis imbribus domum redire compulsos. Sed hos errores copiose confutabimus in secunda sacra decade super Exodum. Nunc ad Berosum reuertamur, qui ad conditionem Troiani regni pergit atque festinat dicens: Magus. Moses.

Anno vltimo regis Ascatadis, Ato donauit Dardanum parte agri Mæonici, & ita regnum Troianum cœpit. Dardanus siqua iura in Italię regno habebat, resignauit Turreno filio Atus.

Colligamus omnia in vnum quæ de his temporibus & populis dicūtur. Dardanus donatur parte agri Mæonici ab Atu Herculeo patre Turrheni. Eodem ergo atauo patre Ægyptio Hercule ortū genusq; habent Ato et Dardanus, quia Atos ex prognatis Herculis et Omphales vnus fuit, & Dardanus item ex eodē Hercule & Araxa genitus est, vt in genealogiis explicauimus. Idem ergo genus Herculeū consanguineum erat Mæonicum & Tuscum Vetuloniæ. Quare nō fit sanguinis Atos.

Dardanus guinis mutatio, sed agri & fortunæ quidem, quia Dardanus diu præstolatus in Samothracia spe reuocatiõis in paternam sedem Coriti, ea spe damnatus, cõtulit se tandem ad consanguineos Męones, quos abituros ob penuriã accipiebat. At vero Turreno & Mæonibus fortuna fuit, quia teste Seruio et Strabone in.5.lib. quũ paruum & angustum imperium simulq; regnũ nõ caperet duos fratres Lydum et Turrenum, simulq; fame ac sterilitate premeretur, Ato pater sorte iacta è duobus liberis Lydũ quidẽ successorẽ regni retinuit, Turrheno verò maiorem partem populi applicans foras abire iussit. Eadem Herodotus sentit & alij quos contra se producit Dionysius Halicarnasseus in.1.lib. Hæ igitur eodẽ tempore fortunæ fuere Turrheno & Dardano Herculeis, quę illos ad commutandas sedes cõegit. Quare Dardan⁹ ius Italici regni Coriti si quod haberet Turrheno resignauit, & Dardanum Ato donauit parte Mæonici agri, quę Phrygia ab Hispanis Brigis dicta, vt ex superioribus explanatum est. Nam teste Eusebio de temporibus post conditam Dardaniã Phryges Męonici dicti sunt vsq; ad tempora Tantali regis Mæoniæ, cui suberant Dardanides.

Turrhenus adnauigans in Italiam Ianigenam à Cybele & Coribanto tanquã ex Herculeis hilari hospitio exceptus, & ciuilitate Razenua donatus est.

Herodotus & alij quos producit contra se Dionysius Halic. scribunt Turrhenũ adnauigasse in partem Italiæ, & consedisse ad septentrionalẽ Tyberis partẽ, vbi erat Vmbris habitatio, & ibi ciuitates Turrhenas ædificasse, vt super Myrsilum dixim⁹. Quare Turrheni sedes in Tyberina solũ Thuscia quærẽda est ab Hortano oppido ad fines Aretinorum vbi sunt fontes Tyberis, quia ab his fontibus est Tyberis septentrionalis oppositus atque finitimus Vmbris, vsque Horte Narq; fluuiũ. Abinde enim vsq; in ostia Tyberina, nõ est perquirenda Turrheni sedes, quia ea portio Tyberina

Thusciæ fines.

rina

tina neque est borealis neq; Vmbros retinet, sed Sabinos et Latinos habet finitimos accolas, & ab orientali in meridianam oram prospectat. Sunt autem in hoc septentrionali Tyberino decursu populi vt cernimus, primi quidem Aretini, secundi Trasimeni, quorum capita sunt Cortonia & Perusia. Ergo quod Berosus vocat Ianigenā Italiam, hanc partem Thusciæ & hos populos septētrionalis Tyberis intelligit ad quam Turrhenus venit, consedit & vrbes ædificauit, & vbi Vmbris prisca erat habitatio, vt Herodotus & alij docēt, referēte illos Diony. in .1. lib. Porrò illum Cybeles comi hospitio recepit, nō modò quia cōsanguineus erat, vt Berosus indicat, verū etiam quia (vt existimo) in periculo cernebat filium Bantē ab Aboriginū odio, sperabatq; si Turrheno reliquisset Coriti sedem, facile pacem cum Dardano adepturam se, atque in noua Dardania sacerdotium cum filio habituram. Quod & euenit. Proinde illum Turrhenum Cybeles donauit ciuilitate Razenua. Qua verò ciuitate decoratus fuerit Turrhenus, equidem Sillius Italicus in octauo libro exprimit, dicens: Mæoniæq; decus quondam Vetuloniæ gentis. Ab initio igitur Veiuzo oppido Cybelis & Coriti sede Mæonia gēs decorata & illustrata fuit, ac propterea Vetuloniam Coriti sedem notauit Vergilius, dum dixit Dardanum profectum fuisse à Turrhena sede Coriti: vbi mira breuitate regiam regum Vetuloniam, & duos reges illam cognominantes, & sibi ex proximo succedētes, Coritum & Turrhenum cognominauit. Ergo quia donauit illum ciuilitate Razenua, vtique Turrheni non in Turrhenum nomen & mores, sed econtrà Mæones in ciuilitatem nomenque ac studia Razenua transiuere: & Razeni cum aliis cognominati fuerunt, vt author est Dionysius in primo libro.

Ipse Turrhenus multa Mæonica ornamenta proferens, dedit. Coribantus verò & Cybeles ornata Dynastia duodecim ducum

duodecim populorum qui essent ex Ianigenis, ipsi in Phrygiam se contulerunt.

Quæ ornamenta Turrhenus protulerit, quæ esset & qualis dynastia illue potentatus duodecim ducũ & Lucumonũ, quia res prolixa est narratu, ob id remittimus lectores ad q. Annias. Sciendum est Cybelem esse commune nomen Babylonicum ad matres Deorum & Vestas. Cy enim illi matrem, Belem verò & Belum deum & deam vocant. Dicitur autem Cybeles & deorum mater à multis, puta genitura, nutritione, principatu, doctrina, & additione. Ex his aliis & aliis temporibus, quinque Cybeles compertas habemus. Prima omnium fuit Titea Vesta vxor Iani, quę ex Iano genuit & curauit deos, homines, sacra, & eorum ritum, potissimè ignem perpetuum, vt exposuimus in duobus præmissis libris. Secunda fuit filia huius, cui nomen fuit Regina, quæ sola nutritione dicta est magna deorum mater, quia in gratiam Titeæ matris educauit Titanas, vt Diodorus in quatto lib. author est. Et hæ duæ fuerunt primæ omnium Cybeles Vestæ, in primogeneris humani ortu post diluuium, vt ex præmissis probatum est. Rursus fuit tertia vxor Iasij Tusci Herculea, Veiuza, susceptrix magnæ Cereris in suis nuptiis, cui propriũ nomen fuit Tyle, & cognomẽ à principatu Ypitis filia Sypi regis Veiuzi, vt eius triumphalis Etrusca inscriptio conuincit, quæ ferme centenaria ad Dardanum in Phrygiam pergens, vecta vt aiunt leonibus. i. Herculeis, comitata Veiuzis, facta est regina prima antistesq; ac doctrix sacrorum in Phrygia, Cybelis siue crepitaculis Tuscis sacra Tusca celebrans, & quidem castissimè. Nam puerum Atum quem ad sacra nutriebat, in libidinem cũ nympha perlapsum, seipsum castrare coëgit, nec voluit sua sacra fieri, nisi à castis & ex toto exsectis, vt omnes de illius sacerdotibus scribũt. Fuit & quarta Cybeles Phryga post hanc multis ętatibus nata, & huic contraria meretrix, quæ puella primũ à Phryge Marsia ada

[Margin notes: Cybeles quid. | Cybeles quinque. Titea. Vesta. Regina. Cybeles. | Veiuza. Tyle. Atus castratur. Galli Cybelis. Cybeles altera.]

sia adamata, pauloq; post ab Atu cognomento Papa impregnata, & illo à parentibus obtruncato cũ Marsia fugiẽs ad Dionysium postremum in Nysam vrbẽ paulò ante Argonautas, vt Eusebius notat de temporibus quibus Nysam cepit Dionysius, ibiq; ab Apolline iterum prostituta fuit, cum quo reuersa in Phrygiam, sepeliuit Papam suum, & adiecit in sactis scuta sonantia, & meretricios luctus & quetimonias, vt patet ex eius vita in quarto libro Diodori. Vltima fuit Cybeles vxor Iasij Samothracis in nuptiis Armoniæ, quam Cadmus superinducens Priscæ vxori circa tempora Argonautica, certamen passus est ab eadem vxore, vt Palephatus scribit, & Eusebius notat, paulò ante Argonautas. Ex harum æquiuocatione Græci amplissimam mentiendi occasionem habentes quicquid de aliis dicitur, huic vni tribuunt, vt patet in sexto libro Diodori, & primo Dionysij, qui ab hac Cybele & illius cognato Dardano Samothrace Dardaniam conditam & sacra Phrygia instituta splendide mẽtiuntur, cum iam Dardania condita, & sacra instituta fermè ducentis annis ante has nuptias inueniantur in Eusebio & Spinga & Palephato, & aliis Grecis probatis chronographis. Tandem Berosus finẽ suo operi impositurus, ita loquitur: Cybeles vltima.

Porrò etiam sub Ascatade apud Ægyptios fuere reges Cherres & Armeus qui cognominatus est Danaus, & Ramesses cognomento Ægyptus. Itaq; qui reges & tempora traduntur à nostris de primoribus regnis orbis à Iani diluuio primo vsque ad Dardaniæ regnum conditum, his nostris breuissimis annotationibus sint hactenus dicta.

Patet ex hoc vltimo, cur Berosus Atheniensibus hoc opus solum vsq; ad Dardaniam conditã protulerit. Quia videlicet ante Dardaniã conditam tempora

Grecis ignota erant. Porrò tempora quę ab Ægyptiis sępe furabantur, erant confusa Ægyptiis ante Dardaniam conditam, quippe quia sępe menstruo pro anno vtebantur, aliquando autem bimestri, nonnunquam vero trimestri, vt Diodorus in primo & secundo lib. significat. Porrò Ægyptij sub Danao & Ægypto annis solaribus sunt vsi, quemadmodum Scythæ, Chaldæi, Hebræi, & Etrusci semper sunt vsi, edocti à Celo annum ad cursum solis &.12. menses ad motum lunæ, vt Diodorus in quarto libro & Berosus in præmissis asserunt. Quare ex Chaldæis cæteris temporibus Athenienses cum erudiuisset, eosdem sub Dardania condita remittit ad Ægyptios à quibus etiam deos & sacra furati sunt teste Herodoto in.2. lib. Vnde & Ægyptius Manethō annis solaribus vtitur, post Dardaniam conditam, vt in eius supplemento atq; Eusebio constat, de quibus cōmentaria sequentia conscripsimus.

Manethonis supplementa ad Berosum, cum commentariis Annii.

Manethō. MAnethon sacerdos Ægyptius historicus, vt Eusebius dicit de tēporibus Argi quarti regis Argiuorum, cuius tempora in Dynastiis idem Eusebius sequitur, quanq; in pluribus deficit in annis & gestis Latinis quę ad Latinam correctionem reduximus in Chronographia Etrusca, hic à Iosepho producitur in multis pro teste tam cōtra Appionem Grammaticū, quàm in primo de antiquitate Iudaica.

Bero-

Erosus inter Chaldæos histori-cos probatior, deflorauit breuissimis annotationibus omnia Chaldaica, de potioribus regnis orbis à diluuio maximo quod deorũ maiores scribunt fuisse ante Ninum, vsque ad præcipuũ regnum Troiæ conditum. Nos quoq; vbi ipse reliquit prosequamur ea, quæ nobis ex nostris historicis vel eorum relationibus consequuti sumus, per nostros Ægyptios reges progrediendo, vt ipse egit sub Assyriis.

Post Chaldæos historicos sequuntur Ægyptij scriptores. Cui est argumento, quòd Ægyptij à suis non potuerunt tempora ante Ninum cognoscere, neq; de diluuio maximo notitiam assecuti sunt, nisi ex Chaldæa priore historia. Vnde arbitrati sunt Ægyptij se fuisse ab initio & primos in orbe genitos, vt Diodorus in primo lib. & Trogus atq; Iustinus in. 2 significant. Quare non iniuria dixit Manethon diluuiũ maximũ à priscis Chaldæis memoria proditum fuisse, nõ à suis maioribus. Quod tamẽ se id credere insinuat, dũ de veritate Berosum collaudat, asserens illũ nõ probatum modo, sed probatissimum inter Chaldæos historicos. Verũ quoniã et ipsi Ægyptij per alia orbis regna colonias multas miserunt sub Osiride & aliis regibus, vt Diod. in. 1. narrat, idq; memoria seruarũt, & quibus tẽporibus & regibus propagati fuerũt in posterũ, idcirco etiã suas annotationes probatas veracissimasq; esse cõmemorat, dũ eas non per opinionẽ vt solẽt Græci, sed per certissimas seruatas vetustas historias, et successiuas scribentiũ Ægyptiorũ relationes sese scripturum promittit, progrediendo per Ægyptiorũ reges & tẽpora, æque ac Berosus per suos Assyrios progressus est. Et hoc est procemij Manethonis commentarium.

Sequitur Liber.

Ægyp

Aegyptus, eiecto fratre Danao, regnauit annis sexagintaocto. Ab eo Ægyptus nomen accepit. Pharaones pro dignitate dicebantur. Anno huius quinto regnauit Amyntes annis quadragintaquinq;. Anno sexto regnauit Dardanus annis sexagintaquatuor. Decimo anno Danuus Argis, annis quinquaginta.

Ægypti noia. Manethon ad Ægyptios reges conuersus, ab Ægypto rege nomen vltimum accepit. Nam teste Diodoro Siculo in primo lib. prius Oceana & Nilea, postq; Aëria dicebatur, vt meminit Eusebius de huius Ægypti temporibus. Quinetiam ab Osiris nomine & cognomine Osiriana ab Ægyptiis, & Mizreia ab Hebræis, teste Moyse, dicta fuit. Hic Ægyptus frater fuit Danai cognomento Armei, vt scribit Eusebius. Qui quum regnasset quinque annis, pulsus est à fratre Ægypto. Cam verò ab historicis enarratur, quæ quia celebrata etiã apud poëtas est, idcirco ab ea supersedimus.

Ægyptus Pharao. De Pharaonis vocabulo, idem Eusebius paulò superius de regis Ægypti Amenophis temporibus sic habet: Ex libris Manethonis sacerdotis Ægyptiorum legimus hæc verba: Ægyptiorum reges omnes tũc Pharaones dicebãtur, non hoc proprium habẽtes nomen, sed pro dignitate reges tunc vtebantur hoc nomine, sicut & apud nos Imperatores Augusti appellãtur. Habebat ergo vnusquisque Pharao pro prium nomen. Hæc Manethon. Ex hoc intelligimus hũc Manethonem fuisse Augustorũ temporibus, et donatũ ob literas ciuitate fuisse Romanum accolam, quia scribit dicens: Sicut apud nos Imperatores Augusti dicũtur, ac propterea cùm de aliis, tum præcipuè de antiquis Italiæ regibus potuisse scribere non minus verè q̃ Berosus. Cui etiam facit argumentum, q Dynastias Ægyptias & reges scripsit fermè vsq; ad ea tempora.

De

De Amynte Assyriorum rege & illius temporibus, Manethoni consentit Eusebius, similiterque de Dardano & Danao. Quare coætanei fuerant Dardanus, Danaus et Ægyptus, et secundus Arcas filius Iouis ex Callistone, à quo secundo in Peloponesso Arcadiæ nomen fuit. Nam obliteratum fuit priscum ab Arcadio nomen, et Pelasgia ab accolis dicta est. Arcas verò iunior in ditionem redactis Pelasgis, regionem eorum Arcadiam nuncupauit, anno primo Ægypti huius cui cognomentum fuit Ramesses, vt author est Eusebius. Pharao Ægyptia lingua ferus & ferocię plenus dicitur, teste diuo Hieronymo, quem Etrusca lingua Eth, Græca verò Trossolum & Tromatoreum dicimus. Quibus nominibus Mēones appellarunt Vetulonienses, vt in præcedentibus exposuimus multis locis.

Anno decimooctauo huius regnauit Turrhenus apud Ianigenas, annis. LI. Anno trigesimotertio in Creta regnauit Asterius. Anno eiusdem. xxxv. apud Celtas Romus, à quo Romandi. Et biennio pòst, apud Aborigines Faunus Priscus. Apud Athenienses Pandion. Anno quinquagesimo apud Assyrios Belochus iunior, & anno. lxvii. apud Aborigines imperabat Amnus Faunigena.

Existimant quidā hunc Asterium Cretensem fuisse Iouem illorū cantatissimum. Nam Apteras, qui & Saturnus Cretensis, regnauit annis quinquagintatribus. Exorsus anno quarto Cranai regis Atheniensis, vsque ad annum trigesimumsextū Erichthonij Atheniensis, quo illi Apteritæ successit in Creta filius eius Asterius, vt computant Chronographi Græci, quos sequitur Eusebius de temporibus Quare, quia Saturno Cretensi, quem Græci fingunt eunuchasse Cælum patrem & fugatum à Ioue successore, consequens est, Asterius.

vt no-

vt nomen proprium Iouis magni Cretensis fuerit Asterius, perinde ac Saturni patris Apterites. De Romo verò nil aliud compertum mihi est, q̃ quod hoc loci Manethon exponit. Nam in Ptolemæo legimus

Romãdissi Romandissos in Gallia Belgica, & in decursu Rhodani sub Vienna oppida Romonū & Romam, quod po

Alij romã

diorum. stea per interpretationem dicunt Valentiam. Turrhenum vero nostrum authorem Turrheni nominis fuisse

Amnus. se regum Aboriginum Fauni & eius filij Amni tēporibus Latini historici prodũt, quos secutus Sillius Italicus in quinto libro asserit, lacum Perusinum fuisse regnatũ Amno Faunigena, cuius filiam Nymphã Agillam Turrhenus locari vxorem filio suo Trasimeno ex postulabat, à quo Trasimenus lacus nomen accepit. Dicit autem priscum Faunũ patrem Amni, quia fuit alius iunior pauló ante Æneæ aduentum in Italiam, vt ex historicis patet, & Eusebio de temporibus, atque isto Manethone, et nos locis suis exponemus. Horum nominum pluralitate, imò æquiuocatione quidam capti, & ipsi aberrant, et caliginem in historiis ante oculos ingerũt, & alios aberrare compellunt. Quare summopere cautos esse oportet ab æquiuocatione nominum atque indigestione temporum, qui veraces historias adipisci voluerint. De temporibus verò Pandionis & Belochi iunioris, eadem scribunt Manethon & Eusebius de temporibus hoc adiecto, ꝙ anno quinquagesimo dicti Ægypti regis quidam asserunt venisse primum Cadmum valde adolescentulum, priscum, ex cuius filia Semele natus est Dionysius liber pater.

Cadmus. Nam qui ex Samothracia fuit Cadmus, diu pôst extitit, vt Eusebius scribit, et nos super Xenophontem et Archilochum & alios exposuimus.

Secundus post hũc Pharao Menophis imperat apud Ægyptios, annis quadraginta. Cuius secundo anno apud Troianos regnat Erichthonius, annis. xlvi. Tarchon Priscus

apud

apud Razenuos Ianigenas, qui nunc dicũtur Turrheni & Tusci, ob Turrhenũ & peritiam diuinorum, quæ à Iano didicerunt, regnat annis vndecim. Apud Celtas Paris. Apud Celtiberos Testa Libyus Triton.

De temporibus Menophis et Erichthonij Troiani conuenit inter Eusebium & Manethonem. Sed tu emendatius narrantem lege Archilochi epithetum de temporibus. Verum autem dicit, ꝙ genuit Erichthonium Dardanus ex Bathea filia Teucri, vt historici tradunt, et Diodorus in quinto libro scribit. Nam vt historici perhibent, & Eusebius de temporibus refert, quartus Atheniensium rex dictus est Erichthonius. Eodẽ nomine dictus est Erichthonius Vulcani & Mineruæ filius, & eisdem temporibus fuit, et ab Homero Erichtheus nuncupatur. Fuit et Erichtheus sextus rex Atheniensium, filius Pandionis, & pater Cecropis iunioris. vij. Atheniensium regis. Huius Erichthei filia fuit Orithyia, quã Astrei filius Boreas Thrax rapuit. Quare caue, quia æquiuocũ est Erichtheus siue Erichthonius, sicut et Tarchon, quoniam tres fuere Tarchõtes. Primus, filius fuit nostri Turrheni circa Dardaniam conditam, cui Turrhenus pater condendarum. xij. vrbium ministerium delegauit, vt Strabo in. 5. cum ceteris scriptoribus asserit. Alius Tarchon fuit rex Vetuloniæ, post primũ annis fermè centũ octoginta, videlicet ætate Euandri & Herculis Græci. Nã teste Solino ad hũc Tarchontẽ legatus missus est Caccus, quẽ sub Euandro peremit Hercules. Tertius successit Mezentio post crematã Troiam, ad quẽ Æneas veniens classem, atqꝫ milites contra Turnum & Mezẽtium procurauit, vt author est Vergilius in decimo Æneidos. Ob hanc rem Manethon hunc appellauit priscum, de his ꝗ tribus etiam memoriam agit idem Manethon. Porrò quòd Turrheni à Turrheno dicti sunt, non cum verioribus scriptoribus tenet.

Erichthonius.

Erichthe9.

Orithyia.

Tarchontes tres.

Quòd

Quòd verò ob peritiam diuinorũ, & a sacrifico ritu à Græcis Tusci dicti sunt, Plinius in tertio naturalis historiæ, & alij cõsentiunt. Adijcit autem Berosus & Festus, quòd à Tusco Herculis filio Tusci primũ dicti sunt. Verũ satis distat an per y psilon Græcum scribas Tyscos, an per u Latinum vel o Tuscos vel Toscos, vt idem Festus insinuat, & nos in Annijs q. satis explicauimus. Rursus Paris apud Celtas regnauit, inquit, sub Menophi, & apud Celtiberos Testa. Paridem eum fuisse, qui Parisios populos in Lugdunensi Gallia condiderit, nulli dubium esse potest: quorum metropolis ad hãc ætatem Parisius dicitur, supremarũ omnium disciplinarũ gymnasijs, & beati Aquinatis nostri Thomæ studijs & scholis inclyta. Horum populorum Ptolemæus & plures alij in Geographia non obliuiscuntur, quorum hac ætate prima est Parisius: inde omnes qui continẽtur in longitudine quidem ab oppido nũc dicto Thedes vsque ad Corpheum, in latitudine verò à Poysso vsq; Barum proximum vni ex ramis amnis Sequanæ. Testa verò Libyus Triton Mineruæ Palatuæ compatriota proximusq; Numidiæ, id verum esse coarguit, quod M. Varro & Plinius in tertio naturalis historiæ scribit, etiam ex Pœnis Aphricaq; Hispanos habuisse originem. Ab eo positos fuisse Cõtestanos finitimos Beticæ, vt author est Ptolemæus, ipsum nomen accusat. Horum populi, nimirum si militia valent, quandoquidem ex Tritonide Mineruaq; militiæ principe ortum habuere.

Tusci vñ. Paris. Parisij. Testa. Triton. Contestani.

Anno septimo eiusdem apud Assyrios regnat Belopares, & Minos regnat in Creta. Anno verò .xix. Athenis regnat Erichtheus. Anno trigesimoquinto eius apud Tuscos annis quindecim regnat Abas, à quo positi sunt Abii Tusci: & anno eiusdem trigesimotertio Argis regnat Abas Argus.

Duos fuisse Minoës legimus, quorum Priscus hic est, quē Manethon anno septimo Menophis ait inisse Cretense regnum. Eusebius verò anno. viij. Hic Priscus Minos fuit filius Xanti Cretensium regis, vt periti Græci scriptores conscribunt, qui cū Sarpedone Prisco fratre de regno dissentiens, illum fugauit & Cretā obtinuit. Post hunc annis vigintiqnatuor supra centum fuit Iuppiter Cretensis, qui teste Eusebio eo anno rapuit Europam Agenoris filiam: & ex ea, vt omnes historici & poëtæ asserunt, genuit Minoēm iuniorem eodē anno. Qui, vt idem Eusebius de temporibus notat, anno trigesimooctauo ætatis suæ vlturus mortem Androgei mare obtinuit, & Atheniensium regem & Thesei patrem Ægeum ditioni parere coēgit, Laumedontis anno nono. Cæterum de temporibus Belopatris & Erichthei & Abātis Argiui, discrimen nō est inter Manethonē atq; Eusebium. Fuit autē Abantis Argi neptis ex Iasio filio Atalanta venatrix, quam ardenter Meleager adamauit, vt omnes Græci & Latini scriptores referunt. At Abas Tuscus is fuit, teste Manethone, qui Tuscos Abantes populos fundauit circa maritimam oram à Grauiscis vsq; ad oppidum quod ad hunc ætatem Cap Abium vernacula lingua, Latina verò caput Abantum dicimus. Ex his maritimis Æneæ ducem vnum classis assignauit Larthes Targon, qui Abas toruus à Vergilio dicitur decimo Æneidos. Abas tamen à patria toruus vero nomine, non crudelitate dictus est.

Minoës duo.

Minos.

Atalanta.

Abas Tuscus.

Toruus.

Anno trigesimo Menophis Cadmus & Phœnix à mari rubro profecti, apud Sydonem regnauerunt. Post septennium Cadmus docuit rudem Greciam, & regnauit Thebis. Apud Assyrios regnauit Lamprides, & vltimo eius anno Zetus & Amphion expulerunt Cadmum.

Græci qui omnia ex opinione, vt libuit, de temporibus & genealogiis audacter mentiti fuerunt, nihil certi afferentes, vt author est Iosephus contra Appionem Grammaticum, & Eusebius de temporibus primæ Olympiadis, & alij clarissimi scriptores, etiam & æquiuocatione nominum sæpe capti sunt. Plures enim fuere Cadmi, vt Xenophon tradit, plures Phœnices, plures Zeti, plures Amphiones, aliis & aliis temporibus sibi mutuò succedentes. Quo fit vt tanquam ritu distincta, & à se mutuò longe remota tempora tribuant. Sed qui fuerunt hi qui à mari rubro discesserunt, & qua ætate, soli Manethoni tanquam qui patrias historias nouerit, et authori de rebus Ægyptiis certissimo, hauddubie credendum est. Fuere Phœnix et Cadmus primi Syria oriundi. Phœnix natu maior, vigesimoprimo anno in Sydone regnauit, & à se primus regionem Phœniciam de vetusto more nuncupauit, quum antea Canaan diceretur, & fuit pater Agenoris Syri non Ægyptij, vt historici graues afferunt. Horum æquiuocatione quidam illusi ascripserunt eos esse, qui à Thebis Ægypti profecti sunt, vt pro eis notat Eusebius de temporibus Dardani: sed falsum esse constat, quod & Manethon Ægyptius patriæ historiæ scientissimus his aduersatur, & Phœnix Ægyptius filius fuit Agenoris non pater, et Ægypto non Syria oriundus.

Phœnix et Cadm⁹ primi.

Fuerunt alij fratres Cadmus & Phœnix Græci, fermè annis octoginta ante Troianum excidium, filij Amyntoris. Phœnix adolescens, teste Homero in octauo Iliados, cum suggestione matris fuisset congressus patris Amyntoris pellici, & pater id persensisset, ad alium adolescentem regem Peleum Achillis postea patrem Phœnix diffugit patris iram. Peleus illum benignissimè susceptum & vnicè dilectum militiæ ducem creauit, qui Peleo referens vt potuit paria, Dolopes illi atque plures populos subiecit. Quinetiam longe post Peleo natum Achillem, vt filium Phœnix aluit atque nutriuit. Hæc de filio Amyntoris Phœnice Homerus retulit. At de illius fratre Cadmo, qui Armoniam sororem

Phœnix et Cadmus Græci.

rorem Dardani & Iasij Samothracis vxori primæ sus perduxit, Spinga et Palephatus scribunt, & Eusebius refert fuisse non minus triennio ante regnum Laumedontis patris Priami, quum vxor prima ob zelotypiam Armoniæ recedens à Cadmo illi certamen intulit, vt etiam Xenophon & plures retulerunt. Quare Samothraces, vt reliqui Græci, falso aiunt hunc Cadmū fuisse filium Agenoris Ægyptij, cuius cognatus fuit Dardanus Dardaniæ conditor. Nam ante hūc annum condita erat Dardania nō minus annis vno et viginti supra ducentos: neq; hac ætate alius Cadmus & Phoenix inueniūtur, q̄ Amyntoris nō Agenoris Ægyptij filij. Itaq; teste Manethone, in Syros & Græcos Cadmū & Phœnicē, fuerūt Ægyptij Agenoris filij Cadmus et Phœnix, q à mari rubro iussu patris profecti, alter apud Sydonē Phœnix, alter apud Græciæ Thebas regnauit anno. 37. Amenophis, tertio; post anno pulsus fuit, vt tā Manethon q̄ Eusebius de temporib⁹ scribūt. Quare raptus Europæ paulò ante hunc annum obtigit, & nō post exactos nonaginta annos, vt Eusebius de tēporibus pro Græca incerta historia notat.

Post Menophim cœpta est Dynastia Larthum, vt in Italia: quæ Dynastia durauit annis solaribus. cxciiii. Horū Larthum in Ægypto primus fuit Zetus, qui regnauit annis. lv. Cuius anno octauo in Dardania regnauit Tros, in Tuscia verò anno huius trigesimotertio regnauit annis trigintaocto Veibēnus ex familia Veituloniæ.

Hoc nomen Larthes non proprium est, sed commune dignitatis vocabulum, sicut Augustus & Pharao. In triumphalibus Etruscis inuenimus per aspirationem scriptum, Larth et Larthi. Erant enim in Dynastia siue potentatu Etruriæ. xij. Lucumones in Vetulonia residentes. xij. reges, quibus vnus præerat, Larthes.

vt Seruius author est super octauum Æneidos. Hic supremus Larth vocabulo Etrusco, id est, regum maximus dicebatur, nō solum quia cæteris præerat, verum etiā quia anniuersariè cęteris duodecim reuocatis, ipse per vitam totam perseuerabat. Hoc pacto potentatus et Dynastia plurium regum in Ægypto cœpit, quibus
Zetus. primus præfuit Zetus Larthes. Non hic Zetus fuit qui pepulit Cadmum, vt supra retulit. Nam iste fuit
Tros. Ægyptius, ille verò Græcus. De horum temporibus Eusebius & Manethon paria sentiunt. Tros iste fuit filius Erichthonij & nepos Dardani, qui in Dardania partem vrbis maximam fundauit, atque à se Troiam dixit, vt Eusebius de tēporibus & cęteri conscribunt, sed de alio Larthe Magueo, & temporibus tam Larthum Tusciæ quàm Dardaniæ, in temporibus Archilochi, & historiæ Etruscæ supprimit Berosus, vt qui nouitius historicus et externus. Nomen verò Veiben
Vibēnus num, quod à Latinis Vibennum per synæresim in primo Varronis de lingua Latina scriptum reperio, sicut & Veiturgiam & Veiterbum per synæresim dicimus Viturgiam & Viterbum, profectò Etruscum est nomen quod solum Vetuloniatibus cōuenit. Nam Ben filius apud orientales, atq; Arameos, et Hebræos filius dicitur. Hinc Veibennus siue Vebennus Veiorų filius & conciuis dicitur. Verū sæpe nomen commune gentis, die lustrico tanquam proprium vni imponitur, vt Romanus, Florētinus, Senensis. Ita pari forma quum omnes Veizi siue Vetuloni sint Vibenni, huic tamen proprium fuit nomen, qui post Abantem Larthem regnauit annis tot, quot in Chronographia emendata Etrusca posuimus.

Primo quoque anno Zeti regnauit apud Celtas Lemannus, & trigesimosecūdo anno apud Aborigines Mars Italus cognomento Ianus iunior. Anno eiusdē trigesimoquinto apud Celtiberos Romus regnauit.

Leman-

Lemannus iste non dubium est quin is fuerit, qui Lemãnos posuit & à se nominauit simul cum lacu Lemanno in prouincia Narbonensi, quem Luxanæ lacũ hodie incolę nuncupant, quem Rhodanus ad pontem vrbis Gebennę effluit. Idem enim Rhodanus prius in lacum influit quàm effluat. De Marte Italo cognomẽto Iano iuniore hæc comperio. Eusebius de temporibus Æneæ sic scribit. Ante, inquit, Æneam Ianus, Saturnus, Picus, Faunus, et Latinus in Italia regnauerũt annis circiter. CL. Cur verò circiter dicat, profectò quia id non potuit habere ex certo Latinæ historiæ. Nam plus annis. XII. cœpit dictus Ianus. Quod profectò ita patet. A trigesimosecundo Zeti ad excidium Troiæ, circa cuius tempora ad Latium venit Æneas, supputatur ab eodẽ Eusebio anni duo & sexaginta supra centum. At Ianus iunior Latinus cœpit Aboriginibus imperare anno trigesimosecundo Zeti, vt Manethon asserit. Quare duodecim annis amplius quàm centum & quinquaginta cœpit. Quia verò alij minus duodecim cœpisse scribũt, idcirco Eusebius chronographus optimus, ne cui detraheret, aut certũ tempus quod incertum erat exprimeret, medium inter hæc tempus & cũ vocabulo circiter tradidit, dicẽs: Regnauerũt in Italia annis circiter centum quinquaginta. Cæterum Italiam Tyberinam et Latium hoc loci accepit ab historicis, quoniam vt ex omnibus cõstat, in tota Italia Larthes Turrheni imperabant, in Latio verò supradicti Latini subreguli Ianus iunior, Saturnus iunior, Picus iunior, Faunus iunior, & Latinus Quòd verò hic Latij subregulus cognomẽto Ianus fuerit Latinus Mars ex primo libro Dionysij Halicarnassei cõuincitur, qui sic ex Latina historia scribens: Cõtigit, inquit, eo tempore quo venit Euander, esse regem Aboriginũ Faunum, pronepotem (vt aiunt) Martis, quem vt genium quendam siue indigetem, & sacrificiis atque carminibus colunt Romani. Pronepos autem ad proauum refertur, quoniam relatiua sunt. Porrò Ianus iunior, vt Manethon & Eusebius numerant, proauus fuit huius

Lemãnus. Faunus.

Fauni, vt patet numerando à Fauno filio per Picū patrem, Saturnū auum, & Ianum proauum. Quare idem fuit Mars Latinus & Ianus iunior, vt Manethon tradit. Ergo æquiuocatio Iani & temporum ignoratio multos in his Latinos decepit. Nam si Tuscorum vetustas tanta est, simul & illorum deorum et legum antiquitas, vt nullis hominum legibus, diis & moribus conueniant, vt probatiores Græci conscribūt, et Dionysius Halicarnasseus in primo retulit: porrò antiquissimas leges atq; primos deos, arasq; & religionem cana fides Ianusq; dedit, cõsequens necessario est, vt hic Ianus iunior nullas religiones docuerit, nec fuerit Priscus ille qui est pater omnium deorū, qui nouitius inuenitur, paulominus centum septuaginta annis ante Æneam, & cuius ætate Turrheni florebant Ianigena lege, religione, studio, literis & philosophia. Nunc de Romo apud Celtiberos rege dicendū est. Romus hic fuit, qui non procul Sagunto Romam in litrore cõstituit, à posterioribus Romanis p intetpretationem Valentiam nuncupatam. Nam Romus dicitur valens & robustus fermè ab omni lingua & historico. Quare per interpretationē & locum à coniugatis, si Romus valēs est, & item valens Romus, necessario consequēs est, vt Roma sit Valentia & Valenria Roma. Cui argumento est Solinus, qui in principio scribens: Romę inquit, vocabulum primò ab Euandro datum, quum oppidum ibi offendisset quod Valentiam dicebat Latina iuuentus, quod Arcades habitantes, seruata nominis interpretatione Romam dixerunt. Hæc Solinus. Verum quod dicit, vocabulū Roma primo ab Euandro est inditū, intelligendum est appellatione Græca. Nam antea vocabulo barbaro etiam Roma dicta fuit à prima cõditrice filia Itali, vt Berosus & plures verissimè scripserunt, & Plutarchus refert in vita Romuli. Est autem significatio Romæ apud Græcos solum robur & robusta, sed teste Hieronymo de interpretatione nominum Hebræorum & aliis Talmudistis, sonat non solum robur, sed sublimitatem cum tonitruo, au-

Mars Latin⁹, et Ianus iunior, idem.

Romus. Valētia.

Roma.

gurio & imperio. Itaq; non exigua coniectura est Valentiam Hispaniæ primum Romam à conditore Romo dictam. Cui argumēto est quòd eius liberi qui ei successerunt eisdem locis regnauerunt, vt paulò inferius locis suis videbimus. Vrbs itaq; Valentia ab origine vetustissima, et iā Valentinis heroibus inclyta Borgiis, hac nostra ętate decorata & ornata est Borgianis pontificibus maximis, in primis beatissimo Calixto tertio, sub quo mira dei prouidentia apud Pannones Turcus Mahumeth inimicissimus Christiani nominis, cladem exercitus passus, & à quo transfigurationis Christi celebritas instituta est. Deinde & beatissimo Alexandro. VI. in cuius pontificatus exordio, è cauernis & latebris terrę, vetustissimorum Italiæ regum triumphalia in hac sua vrbe Vetulonia, nūc Viterbo, etiam lepores prodiderūt, videlicet futuræ sub eo pontifice felicissimo propagationis imperij Christiani, & sedis apostolicæ illustrationis diuinū portentum. Eadem vrbs Valentia illustrissima effecta ortu beatissimi Laurentij martyris & diui Vincentij confessoris, atq; gloriosissimo martyrio beatorum Valerij episcopi Cæsa. augustani, & eius archileuitæ Vincentij.

Va. laus.

Calixtus III.

Alexāder VI.

Signa inuenta.

Secundus Larthes Ægyptius fuit Ranses annis. 66. Anno eius vigesimoquarto Assyriis imperat Pannias. Eiusdem anno vigesimooctauo Athenis regnat Ægeus. Cadmus Armoniam sororem Iasii Samothracis ducit vxorem. Olbius regnat apud Celtas. Anno sexagesimo Cadmus ex zelotypia primæ vxoris, ob Armoniam discrimen certamenq; patitur.

De temporibus Ransis, Pannię, et Ægei conueniūt Manethon & Eusebius de temporibus, dissident verò in tēporibus certaminis vxoris Cadmi, quòd Manethon

Ranses.

id gestum esse anno Ramsis sexagesimo scribit. Eusebius verò quinquagesimooctauo Ex quo patet Cererem magnam panificā non potuisse adesse huius Cadmi & eius cognati Iasii Samothracis nuptiis, quæ diu ante naturæ concesserat, vt in Annijs quęstionibus et aliis commentariis & institutionibus Etruscis exposuimus.

Eiusdem anno vigesimotertio Cæculus cognomento Saturnus iunior regnat apud Aborigines, & tertio anno post apud Turrhenos regnat Oscus, cuius insigne fuit serpens. Hic ex Vetulonia multas colonias seminauit, apud quā erat oriūdus magna familia.

Inter omnes Latinos authores hæc conueniunt. Primum quidem quia Cæculus Prænestinæ conditor vrbis, fuit Aboriginū rex in Latio. Idem fuit Martis Latini filius. At verò qui Marti patri successit in Latio, fuit cognominatus Saturnus vt supra demonstrauimus. Quare Cęcul⁹ rex Martis Latini filius cognominatus fuit Saturnus. Ergo tres fuere in Italia Saturni. Primus fuit Sabatius, qui fugiens arma Iouis Nini, ad Ianum priscum, exceptus fuit ab eo, & participata potentia illum illustrauit. Hic fuit pater Sabinorum & Samnitium vt sæpe ostendimus. Alius fuit filius Romę Romanessus nepos Itali, qui primus Aboriginum Saturnus creatus est, vt in eisdē ostendimus. Tertius fuit Cæculus filius Iani iunioris, nominati Martis, vt nunc explanauimus. Primus fuit priscis auteis sæculis. Secundus tempore Iasij. Tertius tempore Ransis Ægyptij, & Osci Vetuloniēsis, vt ex his patet. Oscus verò Etruscum nomen est, à venenoso & terrifico serpente dictum, quem ad hanc ętatem Etrusci Oscorzonem dicimus. Quare rectius dicit Manethon Oscum & Oscos ab insigni principis serpente dictos, quàm Seruius super. 7. Æneidos, dicens Oscos dici

Cæculus.

Saturni in Italia tres.

Oscus.

dici vbi plurimi abũdant serpẽtes. Profectò & ab insigni duces vetusti appellari solebãt, ceu Macedon à lupo, & Anubis à cane, vt in primo libro Diodorus est author. Nam Ægyptia lingua Macedõ lupus, Anubis verò canis dicitur. Quinetiã & Iuppiter in Aquilam, & taurum, & aureum impluuium versus à fabulosis Græcis fingitur, quòd ad raptum stuprumq; Ganimedis, Europæq;, ac Danaes vsus sit insigni Aquila, & tauro, & corruptore auro. Hic Oscus Vetulonensis adeptus imperium Italiæ, plurimas colonias dedit, vt ait Manethon, & à se Oscas & Volscas, quasi Voloscas, id est, consulares Oscas cognominauit, quarum Volsci in Latio primi fuisse conditi apparẽt, quòd vocabulo Turrheno eos Volscos, id est, priscos Oscos (Osci enim fuerũt Capuani.) appellauit, quos Virgilius adducit sexto Æneidos illo versiculo: Oscorumq; manus. Quo loci Seruius ita scribens: Capuenses (inquit) dicit, qui ante Osci dicti sunt. Teste eodem Seruio etiam super decimo Æneidos, constat Capuam à Tuscis conditam fuisse, viso falconis augurio, qui Tusca lingua capis dicitur. Et subdit. Tuscos autem omnem pene Italiam subiugasse manifestum est. Vulturnum verò post dictam fuisse, & à campis Capuam Liuius author est in quarto ab vrbe condita, dicens Vulturnum Etruscorum vrbem, quæ nunc Capua est, cepere Samnites. Eodem loci ait Capuam esse dictam à campestribus locis in quibus sita. Reassumpsisse quoque Capuæ nomen à Troiano duce Capy, equidẽ Virgilius insinuat libro decimo Æneidos vbi air: Et Capys, hinc nomen Capuanæ dicitur vrbi. Vnde & Dardanos colonos illam habere dixit Lucanus in secũdo cum ait: Mœnia Dardanij tenuit Capuana coloni.

Volsci.

Capua.

Anno eius .13. Ilus regnauit apud Troianos .52. annis, & Palatuus apud Celtiberos, apud Celtas Galathas iunior qui vicit Sarmatas, & condidit Galathas Asiæ.

Tempora in Manethone inemēdata, in Archilocho & nostra Chronographia reperies. Cæterū noui mus ex præcedentibus quum varia origine reges Hispaniam regerent, eorū caput originis nominari, quorum vltimus fuit Testa Libyus Tritō, qui apud Carthagineam prouinciam regnauit. Quare cùm non alij sed illius posteri à Carthaginea in Valentiam, proro gassent imperium, consequēs est, vt Valentia ab eius filio Romo fuerit nominata. Argumento quoque est, quòd circa ea loca filius Romi Palatuus, populos à se dictos Palatuos fundauit, quos & Ptolemæus supra

Galathas. Valentiam describit ad montes vicinos. Galathas verò iunior à quo deuicti sunt Sarmatæ & Asiani, etiam à patre suo Olbio innumeras colonias denominauit, in Gallia, Sardinia, Sarmatia magna, Asia & Cilicia, vt in Ptolemæo & geopraphis nomina descripta Olbia perseuerant. De victoria verò atque fortitudine exercitus huius, quibus omnem Sarmatiam & Asiæ magnam partem ditioni parere coëgit, Diodorus Siculus amplè in sexto libro prosequutus est. Cæterum de Ilo id constat, eum fuisse à quo Ilium in Troia fue-

Ilus. rit conditum, & cuius fratrem Ganimedem Iuppiter rapuit in aquilam versus vt fabulantur Græci, tametsi eorum Chronographus Eusebius de temporibus mendaces illos ostendat ex temporibus patris eorum dicens: Ob raptum Ganimedis Trois patris Ganimedis & Tantali raptoris bellum exortum est, vt scribit Phander poëta. Frustra igitur Iouis famula, & raptrix Aquila confingitur. Hæc Eusebius de temporibus Trois & Tantali.

Anno eiusdem quadragesimoseptimo Picus iunior fit rex Aboriginibus, & apud Tuscos regnat Tarchon secundus annis quadragintaquatuor. Post Picum anno penultimo Ranisis apud Celtas regnauit Namnes.

Fuisse

Fuisse Picum priscum ex præcedẽtibus colligitur. Hic Picus iunior pater fuit Fauni iunioris, cuius ætate regnauit Tarchon secundus in Italia. Nam etsi Tarchon iste cœpit regnare sub Pici tẽporibus, sub eius tamen filio vsq; Euandri & Herculis tempora perseuerauit, vt Solinus in principio insinuat cũ dicit: Cacus habitauit locum cui Salene nomen est, vbi trigemina nunc porta. Hic & Gellius tradit, quum à Tarchonte Turrheno ad quem legatus venerat iussu Marsiæ regis socio Megalæ Phrygiæ custodiæ foret datus, frustratus vincula, & vnde venerat redux, præsidiis amplioribus occupato circa Volturnum & Campaniam regno dum attrectare etiam ea auder quæ cõcesserãt in Archadum iura, duce Hercule, qui tunc forte aderat oppressus est. Namnes autem quem Manethon ait regnasse apud Celtas, scriptus inuenitur per literam m & n, Namnes & Nannes, nec arbitror significatum variari. Quare constat condidisse Nannetes populos in Gallia Lugdunensi, iuxta descriptionem Ptolemæi. Supra Parisios interq; Namnetes & Vessones diuidit Sequana fluuius. Vessonũ metropolis est olim Augusta Vessonum nunc Demont. At Namnetum Augusta olim Condeuincum iuxta Ptolemæũ, nunc autem Venecial est aut proximis locis. Ab his Nantes per syncopam quasi Namnetes orti sunt, maneta; illis nomen Angliæ oppositis. Estq; in Turonensi prouincia ciuitas episcopalis in Britannia citeriori, quæ comitatus titulo illustratur ducis Britanniæ primogenito ascripto.

Picus iunior.

Tarchon.

Namnes. Nannetes in Britannia.

Tertius Larhes Ægyptius Amenophis annis. 40. regnat & imperat, cuius anno primo Laumedon imperauit Troiæ. Anno verò tertio Sosarmus regnat Assyriis, & Hercules Amphitryonis nascitur anno. 6. vixitq; annis 52. & periit igne, primus ex maximis piratis.

Satis

Satis congruunt mutuoq; sibi consentiunt Manethon & Eusebius de temporibus Amenophis, & Sosarmi & Laumedontis patris Priami. Cęterum dissensio est quo tempore ortus sit ex Ioue & Alcmena adulterinus græcus Hercules. Nam quum omnes historici tradant illum periisse quadragesimosecundo anno Priami, id est, anno decimoseptimo ante excisam Troiam, variant tamen quoto vixerit tempore, quũ illum pleriq; annis.3e.plurimi verò.52. vixisse contendant. Quos Eusebius de temporibus Priami referens & ita scribens: Hercules, inquit, quum in morbum pestilentem incidisset, ob remediũ dolorũ se proiecit in flammas, & sic morte functus est anno ætatis.52. Quidam autem illum.30.periisse scribunt. Hęc Eusebius. Fuisse autem illum cum Argonautis omnes scribunt, ac propterea probabilius dicunt qui illum.52.annis vixisse conscribunt. Nã si.42.anno Priami, id est.17.ante Troianum excidium periit, si solum.30.annis vixisset, equidem ante Troiæ cineres fuisset genitus anno.47.à quibus si quadragintaduos Priami subtrahis, profecto remanent quinq; anni quibus ante Priami principatum natus fuit. Quare quoniam Priamus successit Laumedonti patri ab eodem Hercule perempto, consequens necessario est, vt quinquennis Hercules cũ Argonautis nauigans Laumedontem peremerit, quod quidem non tam falsum q̃ ridiculum est. Ergo verius scribunt qui illum occubuisse aiũt anno ætatis suæ.52. Sic enim decennis fortis robore, cum solo ictu pręceptorem suum Linum Musicum peremerit puerulus tardiore ingenio, vt Diodorus refert in.4. Neq; id facinus nõ potuit facile perpetrare, vt decennis robore incredibili, & auxilio Iasonis & Argonautarum, & dolo non bello, Laumedontem nil eiusmodi suspicantem noctu cõfoderit, quoniã id à Piratis et sæpe factũ vidim⁹ & sępius gestum legimus. Nam vt in aliis, Argonautæ nil aliud quàm Piraticam insidiosam gesserũt. Et idcirco recte Manethon dicit illum fuisse primũ ex maximis Piratis, quanquam puer diuino quodam & admirabili robo-

Herculis anni.

Hercules Linum occidit.

li robore res cum Argonautis gereret, omnia maris litora, vt insidiosus Pirata, latrociniis & stupris colluſtrans magis quam illustrans, lustrauerit, vt Græca fabula refert.

Anno Amenophis .xiiii. apud Aborigines regnat Faunus iunior, & .xxix. anno Tuſcis imperat Tyberinus ex familia Veia Vetuloniæ annis .xxxv.

De Fauno iuniore q Euandrum excepit hoſpitio, & oppidum Romam Valentiam dictum illi cõcesſit, omnes Latini & Græci paria ſcribunt. De Tyberino verò Veiorum Vetuloniæ regulo, hæc comperio. Nomen illi fuit Tyberinus, cognomen Tyberis, id eſt, iniuriator, idq; cognomen illi à Pelaſgis quos pepulit à Tuſcia impoſitum fuit. Nam quum Pelaſgi paulò ante Siculos pepuliſſent cum patte Vmbrorum, cohabitauerunt Turrhenis pacifice vſq; ad Tyberinũ iſtum, qui per duas ętates, id eſt, circa .50. annos regnauit ante Troianum excidium, vt paſſim in primo libro ſcribit Diodorus Siculus. Origo belli inter eos fuit, quòd Minos iunior miſit in Italiam Glaucum filiũ, vt cum Pelaſgis imperium teneret, exceptusq; fuit à Cæretanis, donatusq; Scylla puella ex oppido Cære, vt quidam tradiderunt. Quod quum Tyberinus ægro animo atque iniquo perſpiceret, bellum intulit Cæretanis ad mare, & Phaleriis ad Tyberim, quo bello etſi ipſe periit gigas validus, nomen tamen amni dedit, qui prius Albula dicebatur, & Vetulonienſes victoria potiti, Glaucum & Pelaſgos tota Italia pepulerunt, & Enotum oppidum validiſſimum non procul vrbe Roma quum cepiſſent, ibi vrbem poſuerunt, quam à ſui origine loci & gentis Veientem appellauerũt, vt Epigenes refert. Vnde in vita Camilli Plutarchus illos Enotanos ante fuiſſe retulit, & à Romulo dictos Sardinianos, quia ab Veiis Etruſcis qui intra fines Etturiæ cõtinentur originem habent. At verò Veij Etruſci Sardiniani

Faunus.

Tyberin⁹

Enotum.

niani coloni fuerunt, vt idem Plutarchus refert in vita Romuli. Coloni autem Sardiniæ fuerunt, nõ quòd à Sardinia in Etruriam venerint, sed φ natione Etrusci Sardiniam primi cum rege illorum Phorco habitatam reddiderint, vt author est Strabo in.5.& nos ad longum explanauimus in aliis locis. Sed de his hactenus. Nunc quę de Tyberino his conformia referătur, iure subinferendum est. Regnauit (inquit Manethon) Tyberinus anno vigesimotertio Amenophis in primis hoc tempus dubito quin maxime quadret. Nam vt historici consentiũt fatidica Manto eiecto ab Atheniensibus rege Theseo cui Manto seruierat, eadem venit ad Tyberinum Vetuloniæ regem, à quo fœcundata peperit Ocnum conditorem Mantuæ. Hinc Ocnus dictus fuit filius Tusci amnis, id est, Tyberini, qui nomen amni Tyberi indidit, dicente Vergilio.10.Æneidos. Ille etiam patriis agmen ciet Ocnus ab oris Fatidicæ Mantus, & Tusci filius amnis. De Tyberi verò nomine quidam opinantur dictum ab Albanorum rege Tyberino, q in eo submersus fuit, vt placet Liuio & Ouidio in.2.Fastorum dicenti: Albula quem Tyberim mersus Tyberinus in vndis reddidit, hybernis forte tumebat aquis. Sed huic respondet Seruius, Vergilius, & Plinius, & alij q scribũt diu ante Tyberinũ Albanum fuisse Tyberinum Tuscum, cui Græci Tyberim cognomentum imposuere. Nam Festus recte ait Tyberim dictum à Tyberi Tuscorum rege, vel à Tyberino rege Albanorum. Plinius in tertio naturalis historiæ capitulo sexto dicit distinguens simul nomina & verba: Tyberis, inquit, ante Tybris dictus est, sed prius Albula. Et Vergilius in.8.scribit dicens: Tum reges asperq; immani corpore Tybris. A quo post Itali fluuium cognomine Tybrim diximus, amisit verum vetus Albula nomen. Seruius verò cunctas opiniones referens hæc in pluribus locis scribit, maxime super octauum Æneidos. Tyberim alij à rege Aboriginum dictum putant, qui dimicans iuxta eum occidit. Alij à quodam Aborigine, quem Glaucus Minois

Ocnus

Tyberis.

Tybris

filius in Italia interemit. Alij inter quos Liuius et Ouidius à rege Albanorum. Alij inter quos Vergilius & complures à Tyberino rege Tuſcorum, qui ibi occubuit. Alij à regis Tuſcorum iniuriis, qui circa ripas huius fluminis latrocinabatur, & à crebris iniuriis quibus tranſeuntes afficiebat, Tybrim cognominatum fuiſſe. Nec Ouidij verba nos aſſerere cogunt ante Tyberinum Albanum non fuiſſe dictum Tyberim. Neque etiam Liuius cõtradicit, quia etſi à Tyberino Albano dicitur Tyberis, ante tamen illum inuenitur nominatus Tybris. Hæc Seruius. Verum has opiniones veras eſſe ex Manethone & hiſtoricis deprehẽdimus. Nam Tyberinus Tuſcus fuit atq; Vetulonus. Dictus eſt autem latrocinator, quia teſte Seruio, latrocinari dicimus ducem, qui etiam conductitium habet exercitum. Et quia conduxit primorum Aboriginum militem vltra Tuſcos contra Glaucum & Pelaſgos hinc dictus eſt latrocinator, & Aborigines, & rex Aboriginum, & Tuſcus & rex Tuſcorum, & Veitulonus & regulus Veientum. De Glauco verò ita ſcribit Seruius libro ſeptimo Æneidos ſuper illud carmen: Picta ſcuta labici. Glaucus, inquit, Minois filius venit ad Italiam, et quum ſibi imperium poſceret nec reciperetur, ideo quòd nihil præſtabat ſicut pater eius præſtiterat mittendo illis zonam, quum antehac diſcincti eſſent, oſtendit ſcutum, à quo & ipſe Labicus dictus eſt, & ex eo populi Labici. Tempora quoq; Herculis, Thelamonis, Iaſonis, & Argonautarum, Medeæq; & Cyrces illius ſororis amantis Glaucum, quàm veriſſime quadrant, ſi quæ ſcribuntur animaduertimus. Aiunt enim ſcriptores quorum ſententiam Seruius refert ſuper tertium Æneidos illo carmine: Dextrum Scylla latus læuum implacata charybdis. Duplex, inquit, eſt Scylla, vna prope charybdim Siciliæ quæ eſt ſaxum ſimile formæ celebraræ procul viſentibus, vt ait Salluſtius, alia fuit filia Niſi, vt inſinuat Vergil. 6. Ægloga. Fuit & tertia filia Phorci & Creteidos Nymphæ.

Glaucus.

Scyllæ.

Hanc

Hanc amabat Glaucus quem Cyrce diligebat, sed ꝗ pronissimus in Scyllam fuerat. Irata Cyrce, fontem in quo illa corpus suum lauare consueuerat infecit venenis, in quem Scylla quum descendisset, pubetenus in varias mutata est formas. Horrens itaq; suam deformitatem in mare se præcipitauit. Hæc Seruius. Hanc tertiã Scyllam fuisse Tuscam Ceritem authores asserunt, inter quos Epigenes præcipuus est in Apologetico contra Italos, quo Tyberini & Glauci bellum refert, qui etiam ait terminum Cæritis amnem à patris nomine Minoem appellasse, quem in Minoem trãsmutasse ex contemptu Tuscos asserit. Fontem verò & mare vbi se præcipitauit mare Scyllanum dici. Nunc etiam ætate nostra sic appellatur, et Tusca vernacula lingua quę synæresi vtitur Mat Scylliano vocamus. Est amnis iuxta Cærite oppidum ad mare vbi Scylla se lauare cõsueuerat. Itaq; vt diximus, omnia quadrant. Tempore enim quo regnabat Theseus erat Manto & Tyberinus Tuscus, Glaucus quoque filius iunioris Minois, Scylla & Cyrce, & Hercules & Thelamon. Nã Cyrce in Italiam venit cum Argonautis, qui ab Hispaniis regredientes in Thelamonis portum, dictum à duce, iuxta Turrheniam venerunt, vt asserit Diodorus in quinto. Inde Hercules, à quo ad hanc ætatem dicitur portus Herculis in Tuscia, in continentem descendẽs, & ad fanum Volturnæ in subcyminiis radicibus veniens, primo quidem vt suum robur ostẽderet, lacum Cyminiũ nobis effecit, vt authores, & Seruius refert lib. 7. Æneidos.

Lacus Cyminius.

Quartus Ægyptiis imperauit Ammenephus annis .xxvii. cuius anno quarto apud Celtas regnat Rhemus, à quo Rhemi. Anno nono eius apud Assyrios regnauit Tautanes, & anno .xvi. apud Aborigines Latinus, apud Tuscos autem regnat Mezentius.

Rhemus Celtarum rex, à quo Rhemi, quis fuerit nondum comperi. Sat est ab eo Rhemenses Gallos dictos, quos Lucanus in primo & in commentariis Cæsar commemorat, suntq; inter Belgas proximi Celtis, & Suessonibus, cum quibus eodem iure ac iisdem legibus olim vtebātur. Finitimi sunt Veromandis, Treueris, Metensibus, Cathalensi quoq; et Laudunēsi diœcesibus, ac sylua Arduennæ, à Cæsare celebratæ. Metropolis est Rhemi ipsi in qua rex Galliæ solebat magna pompa religiose iniungi, ac rex acclamari. Porrò Latinum fuisse filium Fauni quidam scribunt, alij verò adulterinum Herculis Piratæ. Mezentium Agillinum ciuem authores concelebrant, quum fuerit Tuscus, sed à capta Agillina dictus est Agillinus, vt alibi scripsimus, quem Vergilius in Æneid lib. 8. Larthem in luco ingenti fanoq; Volturnę crudelia exercentem, à ciuibus Vetuloniæ pulsum, asserit profugisse in suū Cæritem oppidum, moxq; inde militibus sumptis, ad Turnum cōtra Æneam profectus est, cōtra quos classem atq; terrestrem militiam Æneę ad se venienti Tarchon rex consignauit. Qui etiam Mezentius teste Macrobio in Saturnalibus, antea Rutulis imperauit, vt sibi offerrent quas diis primitias offerebant. Tum Latinos omnes similis imperij metu, ita vouisse. Iuppiter si magis tibi cordi est nos ea tibi dare potius quàm Mezentio, vti nos victores facias. Et idcirco à Vergilio dictus est contemptor deorum. Hinc pia illa insultatio sacerdotis. Hæc sunt spolia & de rege superbo primitiæ, raptas de eo notans exuuias. Vnde contra Latinos postea Turnum iuuit. Cætera in temporibus Ammenephis & Tautanis, Eusebius & alij conueniunt. Rhemi. Mezētius

Secutus est vltimus Larthes septem annis, post quem secuta est Dynastia sine Larthe annis centum.lxxvii. per quā numerabimus qui Babylonii, Ægyptii, & Turrheni floruerunt.

runt. Anno Dynastiæ Diapolitanorum primo Troia euersa fuit, & anno tertio Æneas venit ad Italiam, ad Latinum, & Euandrum, & Turrhenos, apud quos regnauit Tarchon iunior annis. xx.

Dynastię Ægyptiorum. Dynastiæ Ægyptiorum primæ à diluuio vsque ad xliiij. annum Nini. xv. fuere, vt Eusebius de temporibus scribit. Prima omniũ iuxta Berosum fuit Camesi, quem inter primos deos iuniorem Saturnum appellauerunt Ægyptij, vt in Berosianis explicauimus, durabatq; singula septem annis sub duodecim diis primis maioribus Ægyptiorum hoc pacto. Anno à diluuio cxxxi. teste Beroso Chemesem primus tenuit Dynastiam Ægypti septem annis cui Chem Myn vrbem dedicauerunt, vt ostendimus. Huic successit Oceanus cum Tethyde, q colonias posuit iuxta Nilum, à quo & Nilus antea fuit dictus Oceanus, à quo innumeræ Nymphæ genitæ sunt, vt Hesiodus in Theogonia scribit, & Diodorus in primo libro de Nilo confirmat. Postquam verò septem annis Dynastia penes Nilum fuit, cessit tertio, & hoc ordine duodecim dn regnauerunt, singuli in suis vrbibus septem annis, qui summã annorum efficiunt quatuor & octoginta. Tres ex diis iunioribus secuti, cœperunt augere tempus, quotum primus principatum tenuit annis. xiiij. secũdus. xxvi. postremus. xxxvij. qui simul sumpti efficiũt annos. 7. et. 70. adiectisq; superioribus Dynastiis reddunt annos vnum & sexaginta & centum, ad quos si addis centũ & triginta vnum, qui à diluuio ad primam sub Chemese Dynastiam interfluxerunt, erunt anni duo & nonaginta supra ducentos, quo tempore ortus est Habraam anno. xliij. Nini, vt Eusebius de temporibus, & Mosaicum tempus comprobant. Hoc anno cœpta est. xvi. Dynastia sub Osiride, qui concessit Dynastiam

am Thebeis, durauitq; ista annis nonaginta & centũ, vt Ægypti & Eusebius supputant. Sequuta est pastorum Dynastia.xvij.centum & tribus annis, vt iidem scribunt. Ab hac emersit.xviij. Dynastia Diapolitanorum annis.xlviij.& trecentis, vt computant. Hinc in diuersis locis Ægypti lustrauit. xix. Dynastia sub diuersis Larthibus, annis quatuor & nonaginta supra centum, vt ab eisdem asseritur, qui vt asserunt, iterato in Diapolitanos regressa est, et.xx. Dynastia dicta sine Larthibus, vt hic Manethon scribit, & Eusebius connotat. Itaque per hanc Dynastiam progressus Manethon, ait eius primo anno Troiam ruisse. Eusebius verò vltimo anno præcedentis Ægyptię Dynastiæ illam notat euersam. Sed plenius Archilochus tradidit de aduentu Æneæ in Italiam. Quo anno in Italiam venerit post crematam Troiam diuersa opinio est. Hoc tamē constat Æneam profugum domo venisse ad Latinum Aboriginum regem, à quo primum Aborigines Latini dici cœperunt, à Latinoq; comi hospitio exceptus Æneas etiam Latini filiam coniugio accepit, ob quod ortum bellum est inter Troiugenas & Aborigines & Rutulos. Nam teste Liuio in primo ab vrbe condita: Turnus rex Rutulorũ, cui pacta Lauinia ante aduentum Æneæ fuerat, prælatum sibi aduenam ægre patiēs simul Æneæ Latinoq; bellum intulerat. Neutra acies ex eo certamine læta abiit, victi Rutuli, victores Aborigines Troianiq; ducem Latinum amisere. Inde Turnus Rutuliq; diffisi rebus, ad florentes Hetruscorum opes eorumq; regem Mezentium confugiunt. Qui nouæ origine gentis & vrbis res Troianas crescere non tutum esse ratus, socia arma Rutulis iungit. Parata classe atque militia ex duodecim populis teste Vergilio, dum plus nimio exercet crudelia, ad supplicium quæsitus Mezētius, à fano Volturrhenę inter cędes & ignes fuga elapsus, in Cæriteq; suum oppidum quod non longe est profectus.

Æneas in Italiam

Turnus

Mezentius.

Anno.vii. Ascanius Latinis imperat, anno verò sequente Teuteus Assyriis, & post Francus Celtis ex Hectoris filiis, & anno eodem Lydi mare obtinuerunt.

Lydos quos ait mare obtinuisse existimo non fuisse Tuscos, sed Mæones in Asia, quanquam & Tusci tūc mare inferum ac superum et omnes insulas circum Italiam ea tempestate occuparent. Nā teste Liuio in primo ab vrbe condita, in aduentu Æneæ tanta opibus erat Hetruria, vt iam nō terras solum, sed mare etiam per totam Italiæ longitudinem ab Alpibus ad fretum Siculum fama sui nominis implesset. Porrò quis Francus iste Hectoreus aut quo pacto rex à Celtis susceptus fuerit, neminem legi. Vincentius tamen diligentissimus historiarū scriptor, illum commigrasse in Franciam asserit euersa Troia, et ob ingentem animi virtutem percharum Celtis & regi acceptum, etiam regis filiæ matrimonio iunctum fuisse, ac post eum regnum in Gallia suscepisse. Pat Æneæ suo conciui fuit, qui pa ti modo regi Latino & affinitate, & successione regni Latini iunctus fuit, asserunt eum esse à quo primo Franciæ nomen.

Francus.

Anno.xlii. Amazones templum Dianæ Ephesi succenderūt, & anno.xlvii. Ocnus imperauit Italiæ annis.xlvi. vixit annis.xcvi. Et xlix. Syluius Latinis, & Tymeus Assyriis.

Arbitror supputationem temporū corruptam fuisse à scriptoribus. Nam Eusebius temporum diligentissimus vestigator asserit Syluium regnasse apud Latinos anno huius Dynastię quadragesimoquinto. Hic Syluius Posthumus est. Syluius quidem quia ruri educatus fuerat, Posthumus verò quia fœcundata Lauinia coniuge Æneas obiit, postq; illius mortem partus fuit. Ab eo omnes Albani reges Syluij vocati fuerūt, successitq; fratri suo Ascanio. Ocnus quoq; iste Posthumus

Syluius Posthum[9]

Syluij.

mus fuit, quia Hetruriæ rex Tyberinus quum grauidam Manto fecisset, circa Tyberim cecidit in bello quod cum Pelasgis & Glauco gerebatur, cui adolescenti omnis Tusca militia credita fuit cum Ænea, vt narrauimus, omen scilicet futuri imperij, & quòd ipse Larthes à patriis oris Tyberinis duceret agmen in Transpadanam Galliam ad condendam à nomine matris vrbem, de quo Vergil. in. x. Æneid.

Anno xlv. Dynastię regnauit Latinis Æneas Syluius, & Assyriis Dercilus anno. xlvii. At. lxxii. Tuscis imperat Pypinus annis quinquagintaduobus.

Dissidentiam comperio inter Manethonē & Eusebium de temporibus, qui asserit Dercilum regnasse anno Dynastię huius. lxxviij. & Æneam Syluium. lxxiiij. quod profectò arbitror euenisse, quòd alij his paucis annis regnauerint, qui non habentur in pretio apud Chronographos, sed cum succedente sæpe computantur, quum etiam ante hunc Æneam Syluium reperiamus regnasse Latinum fratrem Posthumi annis tribus. Vnde & ipse Eusebius quasi respondens ad dictā dissensionem sic ait. In alia historia reperimus quarto loco Latinum Syluium regnasse, Lauiniæ & Melampodis filium, vterinum fratrem Posthumi, & quinto qui nūc hic quartus ponitur Syluium Æneam Posthumi filium. Porrò Pypinus hic est, qui regiam Tuscanicæ Cybelis reparauit in agro Cybelario Vetuloniæ, vt excisa triumphalia marmora memoriæ produnt. Non procul quoq; Vetulonia est ager Pypiniensis, & Pypini regis balnea, cuius loci Liuius meminit, quū in. 9. ab vrbe condita scribens: Vmbri, inquit, concitata omni iuuētute sua, et magna parte Hetruscorum ad rebellionem compulsa, tantum exercitum fecerant, vt relicto post se in Hetruria Decio, ad oppugnandum inde Romam ituros, magnificè de se, ac contemptim de Romanis loquētes, iactarent. Quod inceptum eo- Pypinus.

rum vbi ad Decium consulem perlatū est, ad vrbem ex Hetruria magnis itineribus pergit, & in agro Pypinienſi ad famam intentus hostium consedit.

Anno .vii. regnat Latinis Syluius Latinus &.cxxi. Eupales Aſſyriis. Anno.clviii. Alba Latinis regnat, &.cxxviii. Nycius Feſulanus Tuſcis annis.xlvii. Anno.clxvi. Pyſeus Tuſcus pirata imperat Italiæ annis.lii. Ita paulatim Aſſyrii, Ægyptii, Turrheni delitiis eneruati decreſcunt, econtra Latini creſcunt. Itaque ſubiiciemus breuiloquium, quo pacto reges Aſſyriorum, Ægyptiorum cœperunt eneruari, econtra Græcorum & Latinorum Aboriginum. Apud enim Tuſcos Pyſeo ſucceſſit Tuſcus iunior annis.xxxix. huic Amnus annis. xxv. quem ſequutus eſt Felſinus annis xxxiii. Hinc Bon annis vigintiocto. Atrius xxvii. Marſias decem & octo. Etalus triginta. Cęlius vno & viginti. Ex Latinis autem ſequuti ſunt per quos propagati Rom. imperium tenent.

Ergo dimiſſis cæteris pergit ad Romanum imperium, breuibus abſoluens aliorum diminutionem. Et
Latinus. Latinus quidem Syluius ante Æneam Syluium regnauit, vt diximus, annis tribus, & poſt eum annis quinquaginta, vt Latina hiſtoria tradit & Euſebius notat. Eupales regnauit, vt hic Manethon ait, apud Aſſyrios anno Dynaſtiæ.cxxi. Iuxta verò Euſebium.cxviii. Similiter Alba Syluius quem ait regnaſſe Dynaſtiæ anno.clviij. Euſebius ſcribit imperaſſe anno.clv.

De Ny-

De Nycio Fesulano nō est dubium quin is fuerit, qui à Corsica Phocenses expulerit, & à se dicta Nycea vr be posita, Corsis tributa quotannis pendere Thuscis imperauit, vt historici quidam scribunt, & Diodorus refert in sexto libro breuibus dicens: Est insula trecen tis stadiis distans à Cercina & Ethalia, quæ à Græcis Cyrnos, à Romanis Corsica appellatur. Callirois in ea vrbs est à Phocensibus condita, qui à Turrhenis postmodum insula pulsi sunt. Nycea quoque à Turrhenis maritimis, qui reliquas etiam Turrheni maris insulas suæ ditionis fecerūt, condita fuit. Hi postea vr bibus quæ in Cyrno erant subactis, resinæ, ceræq; ac mellis, quorum ea fertilis est insula, tributa posuerūt. Cæterum Piseus is est, quem ad pyraticam exercendam inuenisse tubam, Plinus in. 7. lib. naturalis historiæ ac cæteri scribunt. Cœpit autem Pyraticam, teste in quinto libro Strabone, quum ille Turrhenus ingenuus status & concordia cœpit eneruari dissensionibus duodecim populorum. Quibus & delitiæ & loci opulentia magno decidendi ab imperio, & paulatim cedendi locum Romanis adiumento & fomento fuerunt. Perseuerauit tamen in eis quæ à Iano tradita fuit philosophia, & interpretatio fulgurum & effectuum naturalium, atque theologia, vsque ad ætatem Diodori Siculi sub Iulio Cæsare. Qui quum in libro quinto dixisset, Turrhenos esse iuxta portum Thelamonis, mox in sexto libro à portu Thelamonis quo incipiunt, vsque in Cyminia iuga, eorum tractum, opulentáque arua, & diuitias, imperium priscum, & peritiam breuibus describens: Turrheni, inquit, fortitudine egregij, magno potiti imperio, ciuitates condiderunt plures atque opulentas. Classe quoque potentes quum diutius mari imperitassent, Italū pelagus ab se Turrhenum denominauerunt. Pedestri quoq; exercitu præualidi, tubam primi adinuenerūt, & bello admodū vtilem, & ab his vocatam Turrhenam. Duces exercitus plutibus insignibus decorarunt, Lictores illis, eburneam sellam, togam purpuream adiicientes.

Nycius. Corsica. Nycea. Piseus tubę inuentor. Turrhenorum laus.

Domibus addiderunt porticus, in quas seruorũ & cõcurrentium turba diuerteret, quę imitari postmodum Romani in quæ melius aucta, ad suam rempublicam transtulere. Literis quoque, & rerum naturalium, ac theologiæ inuestigatione plurimo tempore impenso, præ cæteris in fulgurum interpretatione versari sunt, adeo vt nostra quoque ætate vniuersus fermé orbis cum admiretur viros, tum præcipuè fulgurum interpretibus vtatur. Patriam vberem incolunt, quam studio curaq; efficiunt fertiliorem. Mensa bis in die sumptuosè præparata, omnia quæ ad epularũ delitias pertinent abundè subministrant. Stragulas insuper vestes floribus distinctas, pocula q; aurea varij generis, ac ministrorum seruorumq; numerum permagnum in vsus habent multiplices, vbi non solum serui famulantur, sed etiam liberi plures. Postremo priore virtute abiecta, potui se atque ignauiæ tradentes, haud iniuria patram maiorum suorum in bellis gloriam amiserunt. Non autem eos parum ad delitias impulit patriæ fertilitas, quæ fructifera rerum copia ad ineptiam voluptatemq; traduxit. Sunt enim Turrheni campi lati, collibus distincti, cultiq; admodum, & solo fertili, vt qui aquis non hyemis tantum, sed æstatis quoque tempore abundent. Hæc Diodorus. Reliqua tractauimus in historia Hetrusca pontificia, quam idcirco pontificiã dicimus, quòd à pontifice maximo Noa qui & Ianus in Vaticano cœpta, iteraro ad Pontificem maximum, & sedem apostolicam subiecta rediit. Sic igitur in ea excurrimus omnia tẽpora simul & reges & gesta, vt quasi sub epitomate cõplexi simus.

Xeno-

cules, fuit Assyriis Iuppiter, quibus oppidulũ paternum tetrapolim & caput imperii statuit. Vnde ipsum Ninum, id est, Iouem cognominauerunt, qui proprio nomine Assyrius dicebatur, à quo Assyrii dicti, & à cognomine vrbs Ninus dicta.

Cælus pater.

Lactantius primo diuinarum institutionum libro capite vndecimo. Cælus dictus est fuisse Saturno pater, & terra mater, vt author est Minutius Felix in Octauio, quia qui vel virtute eminent, vel subito ignotis parentibus apparent, solemus eos de cælo cecidisse dicere. Hoc ibi Lactantius probat authoritate antiquissimi Trimegisti, qui cum diceret admodum paucos extitisse, quibus esset perfecta doctrina in his Cælum, Saturnum, & Mercurium nominauit. Natus est igitur Saturnus ex homine cui Cælo nomen erat, quem Vranum Græci vocant. Et capittulo decimo tertio. Ennius inquit in Euhemero, nõ primum dicit regnasse Saturnum, sed Vranum patrem dicens, initio primus in terris imperium summum Cælus habuit.

Nominũ rebus perpetuis imponendorum causę

Cur verò primi reges deorum, cælorum, stellarumq́ nominibus cognominati fuerunt, idem Lactantius ait ob propagandum fulgorem nominis, & memoriam indendam, vt in vndecimo capitulo insinuat, dicens: Saturnus cum esset potentissimus, ob parentum suorum memoriam nomine cælo terræq́ indidit, quũ hi prius aliis vocabulis appellarentur, qua ratione montibus & fluminibus nomina sunt imposita, quod apud veteres maximeq́ Græcos vsitatum fuit, vt Inachus fluuius, mare Ægeum, Tyberis, & Turrenum mare, atque mons Auentinus. Et subdit. Hæc quia Minutius ignorauit, alio traduxit historiam. Hoc loco nota Lactantium, quia alio proprio nomine nominabantur. Vt Ianus, Cælum, Chaos, proprio

antea

cules, fuit Assyriis Iuppiter, quibus oppidulū paternum tetrapolim & caput imperii statuit. Vnde ipsum Ninum, id est, Iouem cognominauerunt, qui proprio nomine Assyrius dicebatur, à quo Assyrii dicti, & à cognomine vrbs Ninus dicta.

Cælus pater.

Lactantius primo diuinarum institutionum libro capite vndecimo. Cælus dictus est fuisse Saturno pater, & terra mater, vt author est Minutius Felix in Octauio, quia qui vel virtute eminent, vel subito ignotis parentibus apparent, solemus eos de cælo cecidisse dicere. Hoc ibi Lactantius probat authoritate antiquissimi Trimegisti, qui cum diceret admodum paucos extitisse, quibus esset perfecta doctrina in his Cælum, Saturnum, & Mercurium nominauit. Natus est igitur Saturnus ex homine cui Cælo nomen erat, quem Vranum Græci vocant. Et capittulo decimo tertio. Ennius inquit in Euhemero, nō primum dicit regnasse Saturnum, sed Vranum patrem dicens, initio primus in terris imperium summum Cælus habuit.

Nominū rebus perpetuis imponendorum causę

Cur verò primi reges deorum, cælorum, stellarumq; nominibus cognominati fuerunt, idem Lactantius ait ob propagandum fulgorem nominis, & memoriam indendam, vt in vndecimo capitulo insinuat, dicens: Saturnus cum esset potentissimus, ob parentum suorum memoriam nomine cælo terræq; indidit, quū hi prius aliis vocabulis appellarentur, qua ratione montibus & fluminibus nomina sunt imposita, quod apud veteres maximeq; Græcos vsitatum fuit, vt Inachus fluuius, mare Ægeum, Tyberis, & Turrenum mare, atque mons Auentinus. Et subdit. Hæc quia Minutius ignorauit, alio traduxit historiam. Hoc loco nota Lactantium, quia alio proprio nomine nominabantur. Vt Ianus, Cælum, Chaos, proprio

LIBER, DE ÆQVIVOCIS, cum commentariis Annii.

QVis fuerit iste Xenophon nondum compertum habeo, existimo tamen fuisse filium Gryphonis, qui post Archilochum floruit, quia Archilochus distinxit octo fuisse Homeros, iste vero Xenophon solum octo fuisse dicens, non discreuit inter eos vtpote qui ab Archilocho digestos ante se viderat. Archilochus enim floruit Olympiade vigesima nona Et Xenophō filius Gryphi Olympiade nonagesima quinta. Opinari tamen licet cuilibet. Æquiuoca autem hic appellantur nomina hominum, quæ errorem in historiis ingesserunt, priscis Græcis existimantibus de vno solo dici quę de pluribus dicta sunt. Et incipit à Cælo & eius posteris, Saturno, Ioue, Hercule, & aliis, dicens: Xenophō

Aturni dicuntur familiarū nobilium regum, qui vrbes condiderunt, senissimi. Primogeniti eorū Iones & Iunones. Hercules verò nepotes eorum fortissimi. Patres Saturnorum Cæli, vxores Rheæ, & Cælorum Vestæ. Quot ergo Saturni, tot Cæli, Vestæ, Rheæ, Iunones, Hercules. Idem quoq; qui vnis populis est Hercules, alteris est Iuppiter. Nam Ninus qui Chaldæis extitit Her-

antea nomine dicebatur Noa, vt ait Berosus. Seruius verò super septimo Æneidos, ibi, Saturnusq; senex, Antiqui (inquit) reges nomina sibi plerunq; vendicabant deorũ. Rationẽ verò assignat Lactantius capitulo decimoquinto, inducens etiam testimonium Ciceronis in libro de natura deorum. Nam quia ante Cælum & Saturnum nulli fuerunt reges ob raritatem hominum, ipsum regem totamq; posteritatem eius summis laudibus ac nouis honoribus iactare cœperunt, & deos credere, siue ob miraculũ virtutis rudes adhuc & simplices, siue (vt solet) in adulationem præsentis potentiæ, siue ob beneficia quibus erant ad humanitatem compositi. Et hi summi reges ob celebritatem nominis in prouinciis omnibus colebantur. Priuati verò singuli populi, gentis, aut vrbis conditores, seu fortitudine insignes essent, summa veneratione colebant. Hæc Lactantius. Et hoc videtur significare Xenophon, quum dicit Saturnos dictos qui nobilium regum vetustissimi, condiderunt vrbes & populos, ac propterea non vnum sed plures fuisse Saturnos, quorum patres dicti erant Vrani siue Cæli. Filij verò Ioues, & nepotes qui viribus excellerent, Hercules. Nomina ergo hæc fuerunt dignitatis & deitatis cuiusdam apud rudes priscos ob fulgorem nominis inuenta. Deinde notat Xenophon quòd ista sunt noīa relatiua, vt genitor & genitus. Vnde Saturnus est is qui à Cælo & terra siue Vesta genitus fuit, & q ex Rhea siue Opi sorore simul & vxore genuit Iouem & Iunonem. Iuppiter verò est qui à Saturno atque Rhea genitus, genuit Herculem. Porrò Cælus & Vesta siue terra ad nullos superiores referuntur, quia absolute primi. Ergo ista sunt magis nomina analoga quàm æquiuoca, quia de pluribus posterioribus dici videntur, per habitudinem ad primum Cælum, posteriores Cæli, & ad primam Vestam iuniores, & ad primos Saturnum & Rheam posteriores, & similiter de Iouibus, Herculibus, Veiouibus, & Iunonibus.

Vnde apud Babylonios Nymbrotus est Saturnus, cu ius filius Bellus est Iuppiter Babylonius, vt in. 3. libro Diodorus indicat. Similiter Cameses apud Ægyptios est primus Saturnus, & primogenitiu eius Osiris & Isis sunt Ægyptius Iuppiter & Iuno, vt ait in. 1. lib. idē Diodo. Et filius Osiridis Lybyus nōie, vt Moses insinuat, fuit Ægyptius Hercules, qui teste Diodoro ibidem, ro bore corporis erat admirabili, & gradu Osiridi generéq; erat proximus. Pari forma Apteras Cretensibus fuit primus Saturnus, qui Cęlo patri testes amputauit, & filius eius Iuppiter Iunoq; primogenita, & Alcæus ex Alcmena fuit Græcus Hercules, & ita de aliis. Et quia relatiua possunt vni diuersa cōuenire, quippe q̄a idē est pater & filius respectu diuersorū, idcirco idem potest esse Iuppiter, Saturnus et Hercules, cuius exem pla ponit Xenophon. Quod verò ait q̄ populi appellati sunt Assyrij ab eo, & vrbs Ninus, hoc idē Hebręi proferūt Assur & Niniuen Gen. cap. x. vbi Moses ait de Nymbroto auo Nini, & Saturno Babylonico, & tetrapoli Babylonia, & tetrapoli Niniue ab Assyrio cōdita, his verbis vsus. Fuit (inquit) principium siue sedes regni Nymbroti, Babel & Arach, et Achat, & Galanne, in terra Sennaar. De terra illa egressus Assur ædificauit Niniuen, & fora ciuitatis, et Cale, & Resen inter Niniuen et Cale. Nec hæ sunt quatuor ciuitates discretis longis spatiis, vt quidam ignari topographię veteris existimāt, & exponunt contra textum Moysi, qui has exponens non dixit: Hę sunt ciuitates, sed hæc est ciuitas magna scilicet tetrapolis, vt ait Xenophon & nos inferius exponemus.

De secundo æquiuoco, Phoroneus.

PHoronei plures, sed in pretio habiti duo Antiquissimus claruit primo anno Nini, in parte Hellinica quę pòst Græcia dicebatur. Iunior secundus rex Argiuorum filius

lius Inachi, inter quē & Priscum fuere decem ætates & amplius.

Sequitur de secundo nomine æquiuoco, quod etiam obscuritatem ingerit in historiis, & dicitur Phoroneus: qui licet fuerint plures, tamen duo poterant capere atq; decipere historicos. Hi autē differunt in multis. Primo, in tempore, quia Priscus claruit primo anno Nini: Secundus verò, vigesimoprimo anno Armatritis Assyrij, qui septima proles fuit à Nino, vt Græci asserunt, & Eusebius notat in temporibus eiusdem Armatritis. Ex quo soluitur illa quæstio, quare Græci incipiunt sua tempora à Nino, & non compertum habuerunt qui primi ante Ninum fuerint in orbe reges, quum primus qui Græcos scriptores assequutus est fuerit Ninus, vt insinuat Diodorus Siculus in primo libro & tertio. Hoc dissoluit ex hoc dicto Xenophontis. Nam quia priscis Græcis nullus fuit rex antiquior Prisco Phoroneo, idcirco nō comperiebant alios antiquiores, sed coætaneos. Et quia Ninus fuit ei coætaneus, idcirco ab eo potuerunt incipere. Secundo differunt regno, Nam iunior fuit rex Argiuorum, quæ est vna pars Peloponnessi. Priscus verò regnauit in altera parte, quæ à filio Deucalionis dicta est Hellines, sed prius Grecia, vt author est Aristoteles in secūdo libro Metheororum, dicens: Sub Deucalione fuit grauis hyems, & excessus imbrium in loco vbi nunc habitant Hellines, qui prius dicebantur Græci. Ergo ab historicis Priscus appellabatur Phoroneus antiquissimus rex Græciæ. Quo epitheto Plinius vtitur in septimo naturalis historiæ, cap. vltimo. Alter verò Phoroneus secundus rex Argiuorum. Nam ante enm fuit pater eius primus illis rex. Quo epitheto vtitur Eusebius de temporibus. Sequitur tertia differentia, quia Phoronei antiquissimi nulla genealogia reperitur, iunioris verò reperitur: quia Phoroneus iunior fuit filius Inachi & Niobes, qui primus leges & iudicia constituit Argis vernaculo carmine, quia his nondū erant literæ.

Phoronei.

Inter hūc & Priscum interfuerunt decē ætates & amplius, id est, plus CCL. annis, vt nunc explanat, dicens:

¶ De æquiuocis temporum.

ÆTas apud diuersos diuersa metitur spatia, quia apud Ægyptios spatio triginta annorū perficitur, & apud Græcos quartam centenarii partem, id est, annos quinque ac viginti continet. Annus etiam diuersus est. Etenim ipsi Ægyptii vtuntur anno quandoq; menstruo, sæpe bimestri, non raro trimestri: sępe quadrimestri, nonnunquam solari. Quæ varietas etiam ex nostris qui ab eis literas habuerunt, sapiētes coegit aberrare. Iberis annus quadrimestris vt plurimum est, rarissimè solaris. Econtrà Chaldæi quum in antiquitate disciplinarum suarum vtantur menstruo, in cæteris semper solarem se intelligere fatentur. Et hoc pacto semper, quo Semiramis in columna Nino ita excidit: Mihi pater Iuppiter Belus, auus Saturnus Babylonicus, proauus Cur Saturnus Æthiops, abauus Saturnus Ægyptius, attauus Cælus Phœnix Ogyges. Ab ogyge ad meum auum sol orbē suum circūlustrauit semel ac tricies & centies. Ab auo ad patrem sexies & quinquies. A patre ad me bis & sexagies: Columnam, templū, statuam Ioui Belo socero, & matri Rheæ, in hoc Olympo Semiramis dicaui.

Sequi

Sequitur tertiò de æquiuocis temporum, dicēs q́ ætas apud Ægyptios triginta annorum spatium est. Verum quia apud Ægyptios annus etiam est cōfusus, vt mox aperiet, ideo etiam hi triginta anni definitū non habent intellectum quomodo accipiantur. Apud Græcos autem, vt ait, ætas est spatium vigintiquinq; annorum. Quod cōgruit his quæ alij authores Græci tradunt. Etenim vbi Antiochus Syracusanus ait, Sicu los pulsos ab Italia à Pelasgis ante res Troianas septua gintaquinq; annis, & Herculem discessisse ab Euādro quinquagintaquinq; annis q́ Aeneas in Italiam venis-set, alij per ætates fermè eundem numerum attingunt, vt patet ex his quę ait Dionysius Halicarnasseus in pri mo libro, dicens: Siculū inquit, genus reliquit Italiam tribus ætatibus ante res Troianas, vt Hellanicus Les-bius dicit: vt autem Philiscus Syracusanus, annis octo ginta. Et in eodem libro: Secunda, inquit, ætate post Herculis profectionem, anno fermè quinquagesimo-quinto (vt ipsi Romani dicunt) rex erat Aborigini-bus Latinus Fauni filius quintum & trigesimum iam annum imperij agens. Hæc de æquiuocatione ætatis. Ætas.

Sed de anno maior confusio nascitur, præcipuè apud Ægyptios, qui vt patet hoc loci in Xenophonte, atq; alijs authoribus, tam mixtè promiscueq; atque cōfuse annū in eadem narratione accipiunt, vt compulerint etiam sapientes Gręcos errare, qui ab eis literas habue runt. Miror quod dicat sapientes Græcos ab Ægy-ptiis literas habuisse, quum pro constante teneant il-las à Cadmo Græcis illatas. Sed existimo literas hoc loco Xenophontem appellare, non ipsos chara-cteres, sed disciplinas Ægyptiorum, quas ante Cad-mum Linus, Orpheus, Museus, & alij in Ægypto habitas vernaculo carmine in Græciam retulerunt, & tandem Homerus in eam formam qua nunc sunt redegit, vt insinuat Archilochus, super quem com-mentaria confecta cum sequentibus edemus. Omnes enim Græci sapientes & historici, vt author est Dio-dorus in pluribus locis, in Ægyptum profecti sunt. Annus.

Ex quo

Ex quo patet dissolutio illius quæsiti, quo quæritur. Vnde est q̃ Græca historia de tẽporibus à Nino vsq; ad primam Olympiadem est incerta, vt ait Eusebius de temporibus, imò & sæpe falsa, vt scribit Iosephus contra Appionem grammaticum, dicens: Scimus, inquit, in quot locis de genealogiis & temporibus Hellanicus discrepat ab Agesilao, & in quantis Herodotum corrigit Agesilaus: nec ignoramus quo pacto Ephorus in pluribus ostendit Hellanicum esse mendacem, Ephorum verò Timæus, Timæum posteri, Herodotum cuncti. Et ideo non iniuria dixit noster Iuuenalis Aquinas: Et quicquid Græcia mendax Audet in historia. Vnde ergo tot in temporibus inter eos dissidia & caligines ante primã Olympiadem? Et respondent tã Eusebius quàm Iosephus. Quia, inquiunt, annos & tempora non per certitudinem, sed vt cuiq; visum est per opinionem scripsit. Quòd si quæres vnde origo q̃ ram diuersimodè opinati sunt, in promptu est responsio ex Xenophonte: quia quum annos ab Ægyptiis didicerint, qui multis modis accipi possunt, vnusquisq; accepit prout sibi melius visum est posse accipi. Quinetiã & ipse Manethon Ægyptius non potuit subterfugere, quin promiscuè Dynastiarum acciperet annos, vt patet in supplemento Berosi, in quo multa inuolucra sunt in temporibus eius. Itaque ab historicis solent vitari anni Ægyptij. Cæterum Xenophon de annis Ibericis & Hispanicis, ait eos in vsu habere annum quadrimestrem, rarissimè autem solarem. Cui argumẽto est, quod Strabo ait in Geographia Hispaniarum, ab Hispanis qui circa Beticã doctissimi incolũt, tradi sex millibus annis ante sese habuisse literas, leges & carmina. Duo autem milia solares efficiunt sex milia quadrimestres: quos si à principio Octauiani, quo Strabo floruit retro supputes, peruenies ad initium Nini hoc modo, per certissimos annales quatuor Monarchiarum, quas suo loco digeremus. A Nino enim ad Sardanapalũ Berosus supputat annos Assyriorũ quatuor & triginta supra ducentos & mille. Monarchiæ

Anni Iberici.

verò

verò ſequentis Medorum atque Perſarum vſque ad Alexandrum, ex eorum annalibus Metaſthenes Perſa colligit annos quinque & nonaginta ſupra quadringentos. Porrò ab Alexandro per reges Aſiæ atque Syriæ Euſebius vſque ad vltimum Philippum, ſupputat annos ducentos trigintaſex. Inde ad monarchiam Octauiani, enumerat annos quadragintanouem. Hos omnes ſi ſimul colligas, efficient annos quatuordecim & duo millia, qui numerantur à Nino ad Strabonem. Ergo iure Xenophon ait, Iberis in vſu eſſe annum quadrimeſtrem. Quòd autem circa initium Nini fuerint literæ atque leges non ſolum Hiſpanis, verumetiam Gallis & Germanis, author eſt Beroſus, quem commentaturi in hoc volumine ſumus. Is in quinto Antiquitatum ſic dicit: Anno quarto Nini, literis & legibus Germanos format Thuyſcon gigas, Celtas verò Samothes, & Celtiberos Tubal. Cui argumento eſt in Betica vrbs vetuſtiſſima, à duce dicta Tubal, & à poſteris Dubal, vt profertur in Pomponio Mela, in deſcriptione Beticæ. Ergo Iberi, Samothei, & Thuyſcones patres literarum & philoſophiæ inueniuntur ante Græcos pluſquam mille annis, vt Ariſtoteles in Magico, & Senon verè aſſerunt, & non Græci, vt Ephorus mendax, & Diogenes Laërtius fabulator ſomniant, & non probant. Sed de his ſermo erit in commentariis Beroſianis. Igitur quo pacto apud Ægyptios & Iberos in vſu annus fuerit, dictum eſt. Quo verò modo apud Chaldæos & Aſſyrios accipiatur, Xenophon dicit, quòd in vna re tantum anno menſtruo vtuntur, quum de antiquitate diſciplinarum ſuarum loquuntur, quod alibi expoſuimus in fine primi principij commentariorum ſuper Philonem. De columnis verò & ſtatuis Beli Iouis, & Rheæ, & Iunonis, & templo, & exciſis imagine Semiramidis, & Nini, copioſiſſimè in tertio libro Diodorus exequitur, ſuppreſſa ſolum mentione nouem & quadraginta annorum ſupra ducentos, ab Ogyge ad Ninum.

Literæ apud Hiſpanos et Gallos.

Annus Chaldaicus.

P De qua

¶ De quatuor aliis æquiuocis.

OLympus plura significat. Nam omnis mons regionis altior, Olympus à Græcis dicitur. Vnde & plures Olympi, dicti quasi toti lympidi. A Barbaris verò omne spatium circulare vltimum lympus dictus est, & cum interiori areas Olympus, à quo astrolabium Olympus, & sacrum pomœrium Olympus est. Homeri plures fuere, quorum qui eximius Poetarum extitit vltimus omnium, postq; Thalem Milesium inuenitur. Nini plures fuere. Primus omnium Assyrius, quem ab ampliato oppido patris vocauerunt Ninum, id est, Iouem lingua Assyrica. Huius filius Zameis etiam Ninus paterno cognomine appellatus fuit. Ogyges plures fuere. Primus supradictus attauus Nini, quem Babylonii Gallum cognominant, quòd in inundatione etiam superstes alios eripuerit, & genuerit. Hinc Sagæ apud quos nauigio saluatus est & ereptus, ratem vocant Gallerim, quòd vndis saluet. Verum Græca lingua Callus candidum & lacteum significat, Phryga exertum testibus, Latina gallinæ maritum, & Celtas qui sunt Galathæ veteres, à rege Galanthe filio Herculis: à quibus Calathæ in Asia, & Gallogræci in Europa.

ropa. Fuit autem priscus Ogyges in prima inundatione terrarum. Alter verò Atticus, in tertia.

Sequitur Xenophon de quatuor aliis æquiuocis, dicens: Non videtur Olympus plura significare, vt æquiuocum eo modo quo hic tractat Xenophon, quia æquiuocū spectat ad eandem linguam. Hic verò tractat de Olympo, vt spectat ad diuersas linguas. Et ideo non potest dici æquiuocum. Nam vt est Græcæ originis, deriuatur ab olos quod est totum, & lympos quod est lympidus, quasi totus lympidus. Quæ ratio vniuocè & non æquiuocè conuenit cœlo & altissimo montium regionis. Quod vtique significauit Lactantius in vndecimo capitulo primi libri Institutionum, vbi ait: Olympus ambiguum nomen est, & montis & cœli. Ambiguum verò, id est, indifferens, ad vtrunque dicitur etiam vniuocum. Verum quoad originem barbaram, propriè Arameam, deriuatur ab ol, quod est priscum vel æternū aut perpetuum, vt aiunt Talmudistæ: & lympum siue lymbum, quod est circulus extremus. Vnde lymbum appellant vltimum astrolabij. Astrolabium dicitur in vsu, dum cum eo accipiuntur astra & horæ. Olympus autem dicitur à forma circulari continua & perpetua, cum interiori prima area. Ideo fossa pomœrij, quia est spatium rotundum ab Etruscis dicebatur Olympus, & à Romanis Pomœrium, quasi pone mœnium, quia ibi incipiebant ducere aratrum & mœnia condere. Dicebant autem fossam mundum, quia ad similitudinem mundi sphæricam fossam faciebant. Vnde Plutarchus in vita Romuli scribit asciuisse Romulum ex Etruria vates, qui literis & mysteriis quibusdam fossam sacrandæ vrbi de more facerent, quam illi mundum & Græci Olympum vocant, scilicet veteri vocabulo barbaro, quia Græciam prius Barbari incoluerunt, & multa his vocabula remanserunt, vt patet ex Strabone sexto & septimo Geographiæ.

Olympus.

Astrolabium.

Argumento [illegible] funt Omberi, quos Græci per syncopam Ombros vocant, Latini Vmbros, & similiter Hesta quam Vestam dicimus. Sunt enim nomina Aramea, quoniam hestam Aramei ignem & flammã vocant, vt etiam Ouidius in Fastis exponit, dicens: Nec tu aliud Vestam quàm viuam intellige flammam. Et Ombros populum imbrium intelligunt. Similiter Olympus vt fossam pomœrij significat, aut fani, vel templi sacrandi, licet Græci vocent Olympum, non tamen origine Græca. Quo autem pacto sacraretur locus cum Olympo, Ouidius in quarto de Fastis sic indicat:

Apta dies legitur, qua mœnia signet aratro.
Sacra palis suberant, inde mouetur opus.
Fossa fit ad solidum, fruges iaciuntur in ima,
Et de vicino terra petita solo est.
Fossa repletur humo, plenæq; imponitur ara,
Et nouus accenso funditur igne focus.
Inde premens stiuam designat mœnia sulco.
Alba iugum niueo cum boue vacca tulit.

Et hæc Plutarchus in vita Romuli subobscurius, sed clarius Varro in de lingua Latina exprimens: Oppida, inquit, in Latio condebant ritu Etrusco, iunctis bobus tauro & vacca, interiore aratro circumagẽtes sulcum. Hoc autem faciebant religionis caussa, die auspicato, vt fossa & muro essent munita. Terram vnde exculserant, vocabãt fossam: & introrsum factum murum, quodq; postea fiebat orbis & vrbis principium, quod erat post murum, pomœrium dicebatur. Cippi pomœrij & aræ circumfiebant. Hæc Varro. Itaque Olympus orbem, pomerium, fossamque sacram significat, vt est illud Tibulli de Vertumno deo principe vrbis Etrutiæ, in suo Olympo, dicentis:

Talis in æterno fœlix Vertumnus Olympo
Mille tenet formas, mille decentet habet.

Homerus. Porrò de Homeris, in commentariis super Archilochum videbitur. De vtroque verò Nino, Diodorus in tertio libro consentit. Verum quæ de bino Ogyge dicit,

dicit, notandum est, quòd apud Hebræos & Arameos Gallym vndam & inundationem significat, vt noster Talmudista Samuel hunc mihi locum exponens dicebat. Asserit enim Gallos dici eos, qui inundationem imbriúmque excessum passi essent, Ombros verò populum ex his ortum. Vnde Ombri, populi imbrium paterno epitheto dicuntur. Quare Cato in proœmio de originibus, & alij, non iniuria dicunt, ex Scythia venisse Ianum cum Gallis progenitoribus Vmbrorum. Quos sequutus in collectaneis Solinus: Veterum, inquit, Gallorum prolem, Vmbros esse M. Antonius asseuerat. Inde Thusci Geleas, & Galleras Babylonij, & Sagæ Scythæ, quę saluant ab inundationibus rates vocant. Cætera in litera Xenophontis clara sunt, exceptis inundationibus prima & tertia, de quibus sic subdit: Galli Vmbri.

Inundationes plures fuere. Prima nouimestris inundatio terrarum, sub prisco Ogyge. Secunda Niliaca menstrua, sub Ægyptiis Hercule ac Prometheo. Bimestris autem, sub Ogyge Attico in Achaia. Trimestris Thessalica, sub Deucalione. Par Pharonica, sub Proteo Ægyptio in raptu Helenæ. Ab inundatione terrarum ad ortum Deucalionis secundo anno Spheri, septingenti supputantur anni. Qui natus annos duos & octoginta Thessaliam, vbi primum in Hellina regnauit Phoroneus, vidit inundatam.

Græcis (vt supra exposuimus) nõ fuit compertum qui primi fuerint in orbe reges, & eorum tempora, & gesta, nisi ex Barbaris, qui se primos rerum vtilium Indigetes & scriptores asserunt, & multorum tempo-

rum memoriam á se conseruatam affirmant, vt author est Diodorus in primo libro. Vnde & de prisca terrarum inundatione, quę præcessit Ninum annis du centis quadragintanouem, ex inscripta columna Semiramidis Xenophon notitiam habuit: & quantum temporis fuerit, á prisca inundatione ad ortum Deucalionis, per annales Assyriorum & reges eorum, Ogygem priscum, & Spherum, qui decimusnonus ab eo fuit, vt in emendata Chronographia videbitur, septingentos annos supputat. Quare hunc Xenophontem Solinus videtur sequutus, dum in Collectaneis scribens: Meminisse, inquit, hoc loco par est, á primo diluuio notato sub Ogyge, quando diem inumbrauit continua nox mensibus nouem & amplius, vsque ad Deucalionem, septingentis annis medium æuum dari. Quòd enim primum diluuium fuerit, & perseuerarit nouem mensibus & amplius, & tempus inter ipsum & Deucalionem, equidem á Græcis vel Latinis collegit, qui id rescire non potuerunt, nisi vel á Masea Phœnice, vel á Beroso Chaldæo, vel á Hieronymo & Manethone Ægyptiis, vel á Moyse Hebræo, qui de illiusce modi primo diluuio tractauerunt, & quod inundationem terrarum absolutè antonomasicè nominant, quia, vt aiunt, omnes terras subruit. Nam alia, quia particulari loco gesta sunt, á particulari illo loco denominantur, Niliacum, Atticum, Thessalicum, Pharonicum, vt etiam Xenophon hoc loci significat. Hinc Roma dicta est caput terrarum á Plinio & aliis, quia omnes terras, & non solum Latium inclusit. In hoc primo diluuio, quum aquæ sensim in suas origines recurrerent, primum Olympi siue montes Caspij in Armenia cœperunt apparere, vt scribit Moyses, & in mari insula Delos, vt tradit Solinus. Secundum verò diluuium durauit vno mense sub Ægyptiis Hercule atque Prometheo. Vbi hæc notanda occurrunt. Primò, vt author est Seruius super Æneida, tres fuerunt Atlantes, quorum antiquissimus fuit, qui á loco vbi non comparuit, Mau-

Diluuium Primum.

Diluuium secundum

Maurus cognomen accepit. Postremus verò fuit Græcus Arcas Medius Italus socer Corinthi principis Thusciæ. His pares fuere, Vxores, Filiæ, et Fratres, et eisdem nominibus dictæ. Et ideo sæpe æquiuocatur de his sicut ait Seruius. Cuius malum ortū est à Græcis, qui omnium gesta suis tribuunt, quos eisdem nominibus nuncuparunt, quorum leuitas instructa dicendi facultate ac copia, incredibile est quātas mendaciorum nebulas excitauerit, vt Lactantius in primo Institutionum diuinarum scribit. Itaq; hic Prometheus Ægyptius fuit frater Atlantis Mauri, qui teste Diodoro Siculo in primo libro, fuit tēpore quo Osiris profectus est per vniuersum orbem, id est, vigesimooctauo anno Armatritis regis Assyriorum, qui vnus regnauit post Ninum, vt in quinto antiquitatum Berosus indicat. Tunc enim Nilus inundauit (teste Diodoro) per totam prouinciam quam regebat Prometheus, in qua quia adeo incluserat et læserat subditos inundatio, vt ferè omnes in interitum irent, ob id Prometheus voluit seipsum occidere, nisi Hercules prudenti consilio & viribus vsus, exundationem Nili auertisset. Ea res, vt ibi Diodorus exponit, mentiendi, atque plura fingendi Græcis occasionem præbuit. Porrò ab Ogyge vsque ad vigesimumoctauum annum Armatritis, colliguntur anni nouem supra quingentos, vt in Beroso enumeratur, & in nostra Chronographia videbitur. Prometheus.

Quare hæc secunda inundatio fuit post primam, anno nono & quingentesimo, & particularis, quia Niliaca & in prouincia solum Promethei, & duratione modica, quia menstrua. Porrò tertia fuit in Attica prouincia Græciæ vbi sunt Athenæ, regnante ibi Ogyge Attico. Fuit post Niliacam inundationem, teste Beroso, anno quadragesimoquarto, scilicet anno trigesimoquarto Belochi, qui sequutus est Armatritem, vt notant Berosus & Eusebius de temporibus. Hæc inundatio fuit particularis loco, quia Attica, & parua duratione, quia bimestris, Dilu. III.

tris, & magna regione, quia inundauit etiam omnes
Diluuium quartum. insulas Hellespōti, & littora vicina Asiæ, vt Diodorus Siculus in sexto libro scribit. Porrò quarta fuit Atticam sequens Thessalica, sub Deucalione anno eius octogesimosecundo. Quare à prima inundatione ad istam, sunt anni septingenti octogintaduo. Quare ista fuit duratione trimestris in hyeme, & loco particulari Hellinico, vt supra ostendimus ex Aristotele, & hoc loco Xenophō tradit, quanquam leuitas Græca apud quosdam primam et vniuersalem velint (nulla tamen ratione vel authore) persuadere. De hac etiam Latini, Græcorum fabulas sequuti meminerunt, vti est illud Iuuenalis in Satyra. Ex quo Deucalion nymbis tollentibus æquor Nauigio ascendit montē, sortesque poposcit, Paulatimque anima caluerūt mollia saxa, Et maribus nudas ostēdit Pyrrha puellas. Fuit autē ante Romam conditam, anno paulò minus octogesimo supra septingentos, quãuis Iustinus decimū supra octingentos, sed nullo certo authore vsus, supputet. Vltima
Diluuium quintum. verò quę notatur ab authoribus fuit Pharonica. i. Alexandrina Ægypti. Vbi enim nunc Alexandria à magno Alexandro condita, olim erat insula Pharon, habi
Paris ad Protea tata colonis Pharaonicis, vbi inūdatio fuit tēpore vatis Protei sacerdotis, ad quem Paris rapta Helena primum adnauigauit, vt hic notat Xenophon, & Herodotus scribit in secundo historiarum. Quare fuit cir
Lucani locus. ca excidium Troiæ. De hoc ait Lucanus vltimo libro Tunc claustrum pelagi cœpit Pharon insula quondā, In medio stetit illa mari sub tēpore vatis Proteos, at nunc est Pelleis proxima muris. Hæ sunt quinque inundationes, quas ab authoribus inuenio celebratas, quarum quæ prima, terrarū fuit, aliæ verò particulares, & à prima ad vltimā octingenti anni & amplius, per certissimos annales Assyriorum colliguntur.

De Æquiuoco Proteos.

PRotei fuerunt plures. Primus Saga in Caspiis. Alter Ægyptius, sub quo diluuiū Pharoni

ronicum. Erat enim sacerdos Protei magni Phœnicis, cui consensu totius orbis, templa, statuæ, & aræ dicatæ sunt in Europa, Asia, & Ægypto.

Hæc tria nomina videlicet Vadimon, Proteus, & Vertumnus sunt eadem, vt ait Samuel Talmudista. Nam vt dicebat, quòd apud Arameos Vado, id idem est apud veteres Ægyptios Proto, & apud Latinos Verto. Quare eadem sunt Vadimon, Proteus, Vertũnus. Idem autem et Ianus, à Iain, id est, vino dictus vinifer, quia primus omnium inuenit vinum, vt in aliis commentariis Berosi explanauimus. Iano autem, vt ait Xenophõ, teste Macrobio in primo Saturnalium, omnium rerum principia et introitus itemq; exitus et fines sacri dicatiq; erant. Vt autem principium rei vertendę feliciter aspiraret, vt Ianua Ianus inuocabatur, & ob id in foro Boario & initio vici Thusci, posteri sub nomine Iani posuerunt. Vt autem rei vertendæ finem bene verteret, vt rei versor Vertumnus orabatur. Rationem verò quòd solus Ianus Vertumnus esset, reddebant Etrusci, vt in quinto antiquitatum assignat Berosus, quia existimabant ipsum conuersum in animam cæli motricem, et ob id in eius manu esse omnes res in diuersas formas et status vertibiles, vt elementa, lapides, vegetabilia, animalia, hominesq;, et illorum vita, actiones, et opera, solumq; illum esse Monarchã mundi, penes quem solũ sit ius vertẽdi cęlestiũ et terrestrium cardines, vt omnes Latini cum Beroso consentiunt. Quod etiam in prosopopeia Iani, Ouid. in.1. de fastis, lepidissimè atque eruditissimè expressit, vbi inducit ipsum Ianum de suis epithetis atque titulis gloriantem, inter quos apud se solum omnium vertibilium rerum imperium summum esse contestatur his verbis, Quicquid vbiq; vides, cælum, mare, nubila, terras, Omnia sunt nostra clausa patētq; manu. Me penes est vnum vasti custodia mundi, Et ius vertendi car

Vadimon
Proteus.
Vertũnus

di cardinis omne meum est. Et ob id ius vertendi se in omnes formas habere finxerunt poëtæ. Quod eius vati Ægyptio Proteo etiam tribuunt qui mythice scribunt, vt Horatius in primo epistolarum libro. Quo teneam vultum mutantem Protea nodo. Fuisse autem ibi simulachrum Iani pro tota Aphrica, non modo Beroso & Xenophonte authoribus creditur, sed etiam argumentum efficax est, quod Plinius in trigesimosexto libro naturalis historiæ capite quinto scribens: Ianus, inquit, pater in suo templo dicatus ab Augusto ex Ægypto aduectus, vtrius manu sit Scopæ an Praxitelis. Ita in Europa & Aphrica Ianum Vertumnum inuenimus, & in Asia. Item quia in Saga Scythia vt ait Berosus, & hoc loco dicitur hic primus magnus Proteus, id est, Vertumnus multiformis. Sacerdos quoque eius summus in Ægypto fuit alter, sub quo vt vidimus Pharonica inundatio obtigit, cui inundationi comparauit Tyberinam Horatius in Oda dicens:

Terruit gentes, graue ne rediret
Sæculum Pyrrhæ, noua monstra questæ,
Omne cum proteus pecus egit altos
Visere montes.

Cadmi fuere plures. Primus frater Phœnicis paulò post conditionem Troiæ, qui ambo apud Sydona regnauerunt. A Phœnice quidem tota regio nomen accepit quæ est à Sydone ad Iamineum portum Ascalonis vrbis Semiramidis, vicinum monti tetrapolis atque gymnasii veteris Phœnicum cum omnis ante Assyria diceretur. Paulò póst fuit alius Cadmus Argiuus qui post exilium à Phœnicia reuersus in Bœotiam, Thebas condi

condidit. Tertium qui in eadem vrbe tyrannidem assumpserat, propulsauerũt Linus & Zetus. Quartus cum Spartis bellum gessit. Quintus paulò ante ruinas Troiæ Armonia Samothraca inclytus, qui à prisca vxore ob Armoniam certamen passus, rediens à Phœnicia detulit in Græciam primus sedecim numero literas rudes non Phœnicas, sed Galatharum & Mæonum persimiles characteribus. Residuas retulerunt paulò post Palamedes & Simonides medicus. Fuit & vltimus, qui scribere docuit oratione soluta, cum ante literas adaptas atq; post vernaculo solum carmine vterentur.

Sequitur de pluralitate Cadmorum qui floruerũt à primo ad vltimum spatio fermè ducentorum annorum, quorum tempora notat Eusebius de tẽporibus. Quę verò sunt obscura in hoc capitulo prosequemur. Ante inquit Phœnicem regio dicebatur Assyria. Hoc omnes concedunt, quòd Ninus cui proprium nomen Assyrius erat, sublata pace atque prisco aureo sæculo, primus omnium rudibus adhuc ad resistendum populis bella intulit, & totam Asiam vsq; in Aphricam & Libyæ terminos armis subegit, vt non Barbari modo, sed etiam Trogus & Iustinus & Fabius pictor & alij consentiunt. Et quia teste Seruio super Æneida, à victoribus victi denominabantur antiquitus, idcirco Assyrij oẽs vocabantur, & ob id eædem sunt antiquę literæ Assyriæ atque Phœnices. Postmodum verò duce Syro deuicti qui ab angustiis Cilicinis vsq; Ascalonem & Gazam incolunt. Syria nomen retinet hæc inferior regio, & superior Assyria nuncupatur. Deinde hæc Syria diuisa est in Syriam Comagenam, Damas- Cadmi.

Damascenam, Cœlesyriam, curuamq; & Phœnicam, vt hic Xenophon dicit à prisco Phœnice Ægyptio dictam. Unde Ioppe Hierosolymę portus Phœnicus dicitur, dicente Plinio in quinto naturalis historiæ cap. 14. Ioppe Phœnicum oppidum, antiquius vt ferūt inundatione terrarum. Solinus verò in Collectaneis in Palæstina ponit dicens: Ioppe oppidum, toto orbe terrarum antiquissimum, vtpote ante diluuium conditū, scilicet primum, quod sub Ogyge notatum fuisse annis septingentis ante Deucalionem dixerat. Itaq; pars Phœniciæ est Palæstina, in qua ait esse Ascalonem vrbem Semiramidis, portum Iamineum, & tetrapolim Gymnasiumq; vetus Phœnicum, quę etiam omnia in sacris literis nominantur. Et idcirco paulisper his immorabimur. Ascalon dicitur vrbs Semiramidis non quia illam Semiramis condiderit, sed quia ibi nata est stupro Veneris Ascaloniæ, quam illi Dircen vocant, vt asserit Diodorus in quarto lib. & Hebræi Dagon, vt patet primi Regum. 5. cap. & Iudicum. 16. & primi Machabęorum. 10. Porrò vt Diodorus sequitur, nutrita fuit ab auibus, & vxor Nini effecta condidit Babyloniam. Nam solam turrim & fundamenta signauerat auus Nini, quem Moyses Nymbrotū vocat. Cumq; Semiramis expirasset, vt ait Diodorus, in columbam versam ferunt. Et ideo abstinent Syri ab his auibus, et columba vexillum Babyloniæ insignitur, vt insinuat Hieremias propheta. 25. capitulo, hortans Hierosolymitanos, vt fugerent à facie iræ columbæ, id est Babyloniorum, quos columba Semiramis armorum ferocia magis quàm Ninus instruxerat, si Diodorū sequi volumus, aut quibus in vexillo columba erat, vt noster Aquinas Thomas exposuit. Nam vtrumq; verū. Iamineus portus à Geographis ponitur, & in diuinis literis Hebraica prolatione Iannia nominatur in secūdo libro Machabæorum, vbi Iudas Machabæus narratur cremasse Ioppitas & Iannitas à regione & vrbe proxima Iano nominatas, cuius memoria agitur à Iosue duce Hebræorum, cap. 15. vbi in præfectura Gazę mari-

Ioppe.

Ascalon.

Semiramis.

Venus Dirce.

Columba

Iamineus portus.

maritimæ versus montes enumerat vrbes, Ianum & Chyriat Arba, id est, ciuitatem tetrapolim, & versus meridiem iuxta terminos Edem annumerat vrbē Noam. Argumentū videlicet eius quod Berosus ait, Noam fuisse Ogygium & Ianum, cui in sua patria primū vrbes integræ dicatæ fuerunt. Sed de tetrapoli Phœnicum vetustissima, inepta quędam & falsa ab Hebręis existimantur, quæ vt certius deprehendantur, præmittenda sunt quæ nobis concedunt. Primo quidem de illius antiquitate & conditione. Secūdo de Phœnicum vetustissima Academia. Tertio de antiquissimo tetrapolis nomine. Postea in quibus aduersantur. Tandem contra eos inuincibili argumēto à tempore vsi, partes Xenophontis tutabimur. Primo conueniunt nobiscū in eo quòd Moyses antiquissimus scriptor asserit in libro Nume. tertiodecimo capitulo ꝙ antiquiores fuerunt gigantes tetrapolis Phœnicum, quàm Titanes gigantes Ægypti. Nam vt ibi scribit, Hebron septem annis ante Tanim vrbem Ægypti condita est. Septuaginta interpretes qui Ægypti vrbem nouerant, traduxerunt Titanim, à qua vt omnes exponūt Titanes dicti fuerunt gigantes. Nec te moueat vt ait Hieronymus, quòd Moyses trūcata prima syllaba Tanim protulerit, quia id in vsu est vernaculæ linguæ Hebreæ & gentium in nominibus localibus & propriis. Exemplum possumus accipere in vernacula nostra lingua, quia vbi grāmatice scribit Philippus, Nicolaus, Ry Atlaus, Ogygianum, Ry Osiris, Osiricella, Veiuzus, & eiuscemodi, vulgo truncata prima syllaba pronuntiamus Lippus, Colaus, Gygianū, Ry Siris, Ry Tlaus, Syricella, Iuzus. Ididem Titanim, & Tanim. Perquiramus ergo Titanum Ægyptium, à quo vrbs Titanim & filij Titanes dicti sunt. Græci qui nullos cęlos vel Saturnos distinguunt, vtiꝗ dicent Titanem fuisse fratrem Saturni natu maiorem, filium Cæli & Vestę. Quæramus igitur Saturnum Ægyptium, is fuit inter deos iunior, pater Osiridis Iouis iusti Ægyptiorum, teste Diodoro in primo libro, qui eū & Herculem Ægyptium

Noa.

Titanes.

Saturnus.

ptium fuisse in primo ortu generis humani, id est, recente homine post diluuium, ex hoc potissimum probat, quód tam Ægyptij q̃ Græci confitentur gigantes & monstra fuisse recente humano generi, & fuisse perdomita ab Osiride et Hercule Ægyptio. Et ob id necessario sequitur, patruum Iouis Osiridis Titanem Ægyptium, & Saturnum ægyptiũ fuisse mox post diluuiũ. Cui etiam argumento sunt noster Aquinas Thomas & Berosus. Ait enim supradicto Nume.13. cap. beatus Thomas & eum sequutus frater de Lyra, quód Moyses dum loquitur de gigantibus qui fuerunt mox post diluuium, idcirco subiecit, ꝙ Hebron ciuitas Phœnicum. 7. annis ante Tanim vrbem Ægypti condita fuerit, quia fuit quasi post diluuium á Phœnicibus condita & ipsis gigantibus. Berosus quoq; in. 5. antiquitatũ ait Osiridem Iouem iustum Ægyptium, natum ex Saturno et Rhea Ægyptiis anno fermé. 23. Nini. Ante Ninum vero fuisse primum Ægyptiorũ Saturnum fermé centum annis probat, id est tempore Saturni Babyloniorum qui & Nymbrotus. At Titan maior natu, in Ægypto vibem ędificauerat. Esto igitur ęque antiqua sint Babylonia & Hebron Phœnica, & Titan Ægyptia septennio post fuerit condita. Igitur ad minus circa principia Beli patris Nini saltem condita est Ægyptia Tanes. Et in hoc aut parũ dissentiũt, aut ad integrum conueniunt docti Hebræi nobiscum, vrbem Phœnicam Hebron antiquissimam & longe ante Ninum, et mox post diluuiũ á gigantibus conditam. Secundo cõ uenitũr de Academia vetustissima huic vrbi proxima Nam Iosue. 15. cap. scribitur sic: Caleph veró, Iosua dedit partẽ in tribu Iuda Chyriat Arba, ipsa est Hebron, & Dabiriten quæ prius vocabatur Chyriat Sepher, id est, ciuitas literarũ. Vbi B. Hieronymus & eum sequutus noster Aquinas aiunt, ꝙ propria interpretatio Sepher est scriptura & liber, sicq; illa vrbs antiquitus id nomen accepit, ꝙ ibi primum literæ ac memoriæ Assyriorum & Phœnicum libris mandatæ fuerunt & priscorũ fuit Academia antiqua. Frater autem de Lyra ibi

Academia prima.

ra ibi

ra ibidem sub exemplo posuit q ibi fuerunt inuentæ literæ Cananeæ vel ibi viguit studium. Nam, quam terram Cananeorum & Canaam vocant diuinæ literæ, eandẽ Gentiles vocant Phœniciam, in plures partes diuisam, vt super diuinas literas explanauimus. Hoc est igitur secundum in quo cum doctis Hebræis conuenimus. Tertio de antiquitate & pluralitate nominis, quia antiquitus primum conditæ nomen fuit Arba, nouello verò cognomine Hebron, vt patet Iosue.14.cap. Nomen, inquit, Hebron antea vocabatur Chyriat Arba, id est, ciuitas quatuor. Et.1.cap. libri Iudicum: Perrexit, inquit, tribus Iuda contra Cananeum qui habitabat in Hebron, cui nomen fuit antiquitus Chyriat Arba, atq; inde profectus abiit ad habitatores Dabir cui nomen vetus erat Chyriat Sepher, id est ciuitas literarum. Verum quidam Hebræi dissentiunt, quos frater de Lyra sequitur, vnde ab initio post diluuium dicta sit Chyriat Arba, id est, Græce tetrapolis, Latine vero vrbs quadrata, siue vno vt Græci vocabulo, quadriurbs, siue vt vulgares postillatores vrbs quatuor. Quæritur à quibus dicatur quatuor. Respondent quidam vulgares, à quatuor Patriarchis ibi sepultis Adam, Habraam, Isaac, & Iacob. Hoc reprobant beatus Thomas & Hieronymus, asserentes hoc manifeste falsum esse, quoniã antequã Habraam, Isaac, et Iacob orti essent, antiquitus atq; à conditione sui quadriurbs siue Chyriat Arba dicebatur, vt probatum est. Et idcirco acutiores Hebræi aiunt dictam fuisse à quatuor gigãtibus in ea dominantibus, scilicet Enach cũ tribus filiis, probantq; istud supradictis duobus capitulis. Nam Iudicũ primo cap. scribitur his verbis: Perrexit tribus Iuda contra Hebron cuius nomen fuit antiquitus Chyriat Arba, & percussit Sesay, & Haymã, et Ptolmay. Et item Iosue cap.15. Et cepit Caleph in tribu Iuda Chyriat Arba patris Enach, ipsa est Hebron, et deleuit ex ea tres filios Enach, Sesay, Hayman et Ptolmay de stirpe gigantea. Quare Arba fuit pater Enach, qui cum tribus filiis ibi regnabat.

Arba Hebron.

Chyriat Arba.

Sed

Sed & hoc patet esse falsissimum. Nam hi quatuor gigantes erant tẽpore Iosue, quos deleuit Caleph, vt litera clare sonat. Sed ante Iosue septingẽtis annis et amplius, imò & ante Ninũ à sui principio dicta est Chyriat Arba, quãdo isti non erant in rerum natura, vt ex superioribus patet. Quare non à quatuor nouellis giganteis regibus dicta est vetustissimo nomine quadriurbs. Nec valet, hæc est Kyriat Arba patris Enach, id est, ista est ciuitas quatuor, patris Enach Ergo quatuor siue Arba fuit pater Enach, vt quidã Iudæi arguũt, sicut nec ista consequentia currit dicendo: Ista capa est patris Ioannis, ergo ista capa fuit pater Ioãnis. Et ideo Xenophon in quodam fragmento: antiquitus, inquit, vrbs monopolis rustica erat, Dipolis verò opulenta, Tripolis quæ prouinciæ caput esset, Tetrapolis verò regia, quam toti regno &.12. principibus regni coloniis priscis præfectam instituebat, vt Samothracia, in qua eadem tetrapolis cõstituta ex Samo, *Nesso*, *Thracia*, & Saona.12. primis post Atticum diluuium vrbibus præfuit. Idipsum insinuat Strabo in *Geographia* vbi ait: Samothracia quum tetrapolis esset, habuit ex his vnam quæ Same & Samos dicta fuit. Et argumento est etiam Moyses, qui vt supra in æquiuocis Saturni Nini produximus, asserit ꝙ antiquissimus Nymbrotus tetrapolim Babyloniam, et Ninus tetrapolim Niniuen construxerunt, licet.12. colonias ibi Moyses non nominet, sed Deuteron.cap.32. exprimit dicens: Quando diuidebat altissimus gentes, scilicet linguas apud turrem Babel vt exponit Hieronymus & alij, et quando separabat filios Adam per colonias, post confusionem linguarum vt omnes interpretãtur, tunc constituit terminos populorũ, ad instar secundum numerũ filiorũ Israel in quo pars & colonia domini fuit populus eius, & Iacob funiculus, id est, mẽsurator & dux caput hæreditatis eius. In hoc dicto Moysi quæritur, quomodo in dispersione coloniarũ fuit similitudo populi Israel & ducis eius Iacob, secundũ numerũ. Et respondent quidã quos sequitur frater de Lyra, dicẽtes,

quia

quia Iacob quoad numerũ ingressus est in Ægyptum cũ septuaginta posteris,& ita se habent in diuisione coloniarum & linguarũ, quia diuisi sunt in.70 duces & linguas, q dispersi sunt in loca & terminos suos.70.colonias primas,vt ipse Moyses enumerat Gen.cap.decimo vndecimoq;.Sed hoc ipsa prima frõte est falsum quia ibidẽ enumerat.72.linguas, &.72.primos duces coloniarum, sumpto primo initio à primo omniũ duce Noa. Quare in ipso numero in quo Moyses similitudinem fundat, ipsi palam aberrant, nec illud nisi per ignotius aut figmenta probare possunt,quæ funditus negantur. Vnde Moyses præposuit, vt de hac re antiquos ante Moysen scriptores interrogarẽt dicens: Interroga patres tuos,& annuntiabunt tibi,maiores tuos & dicent tibi. Descenderunt autem à Chaldæis ipsi Iudæi,quoniam Nachor,Thare & Habraam fuerunt Chaldæi ex Arã quæ est in Mesoporamia,vbi & Babylonia,ex castro Vr Chaldæorũ,vt docẽt passim diuinæ literæ. Vnde & ipse Moyses primus interrogator etiã eruditus in eorũ scientia atq; historiis, asserit numerum filiorũ Israel fuisse duodenarium, & ipsum ducem eorum fuisse quatriuxoriũ. Et ita singulos populorum duces fuisse quadriurbios regios,vt dux Kyriat Arba,& Nymbrotus dux Chaldęorum fuit quadriurbius,quia vt ipse restatur,sedes regia fuit Babel, Arat,Acat,Calãne.Regia item Nini quadriurbs fuit, Niniue,Fora,Cale,Resem.Quadriurbs fuit regia Hierosolyma,Sion,Moria,Iebus,& Salem.Melchisedech eni duo fundauit oppidula sacerdotia,pro hostiis pacificis,& idcirco vocauit ea Salem,&ipse dictus est rex Salem Gene.14.cap. Et prima Monopolis sacerdotia Salem. Salem erat iuxta Iordanẽ pertinẽs ad Siccimitas in tribu Effraim,de qua Ioan.3.cap.dicitur:Erat Ioãnes baptizans in Ennon,iuxta Salem. Vbi frater de Lyra dicit, q̃ hæc nõ est vrbs pertinens ad Melchisedech, & In Lyram adducit Isidori Etymologias, quasi Isidori authoritas pręemineat diuinis literis,quę Salem vrbẽ Siccimorũ affirmat esse Gen.cap.34.vbi ait; venit Iacob in Salẽ,

vrbem Siccimorum. Nusquā autē reperitur alia in diuinis literis, ... traditiõe Hebræorū quibus in hac creditur parte. Et ideo ridiculositatibus fratris de Lyra omissis dicimus, quòd duo oppida ad sacramētalia
Ennon Melchisedech conficienda instituit. Primum iuxta Ennon. i. aquas, ad lauandum et baptizandū, quia baptismus & expiatio per aquas, erat de iure gentium sacramentale quid vsq; ad Christum, sub quo sacramentū verum est, & vera expiatio atq; lustratio, vt probauimus in cõmentariis nostris super diuinas literas. Secūdum vero oppidū Salē sacerdotale erat, vbi nunc Hie
Moria. rusalem, in ea parte, quę sequitur Moria, iuxta vallem
Iebus. Iosaphat, vbi porta Effraim. Iebus verò erat in superiore parte quasi arx, vbi piscina superior, in qua superanda, magnas vites adhibuit Dauid, vt patet in. 2. lib. Regum cap. 5. vbi dicitur: Abiit Dauid cū exercitu in Hierusalem cõtra Iebuseum & reliqua. Et hæc dicebatur secunda vrbs, de qua in. 4. lib. Regū dicitur cap. 22. ꝙ Olda prophetissa habitabat in Hierusalem in secunda, vbi frater de Lyra fingit triplicem somniorū murum. Tertia verò vrbs fuit arx Iebusei quæ vocaba
Sion. tur Sion, cuius planicies habet mensuram boni ac magni oppidi vsque ad voraginem inter se atque montem siue collem Moria, quæ vorago dicit Mello. Hāc tertiā Dauid partem ædificauit, vt in eodē. 2. Reg. lib. & cap. scribitur: Cepit, inquit, Dauid arcem *Sion*, & ædificauit per gyrum à Mello & *intrinsecus*, & *habitauit ibi*, & vocauit eam ciuitatē Dauid. Quartam partem in colle Moria voluit addicere cū templo, vt eam tetrapolim faceret, & regiam cum fano & templo sacraret. Sed prohibuit eum deus per Nathan prophetā dicens, ꝙ ea pars vrbis cū tēplo reseruabatur Salomoni filio. Vnde vt scribitur. 3. Reg. cap. 3. & deinceps, atque asseritur ibi, ꝙ ædificauit ibi domum suā & templum, & muros Hierusalē. Itaq; sicut Metropoles alię quadriurbes erāt Babylon, Harba, et Niniue, ita regia xij. tribuum Hierosolyma tetrapolis cõstabat Salem, Iebus, Sion, Moria. Quo etiā pacto Cicero cõtra Verrem

rem in.6. Verrinarum dicit: Metropolim Siciliæ Syracusas tetrapolim, constare quatuor [illegible] vrbibus Tyke, Archedina, Neapoli, Insula. [illegible]omulus item oppidum Romam in vrbem conuert[illegible], totũ collem Palatinum cinxit, & tetrapolim reddidit, constantē Roma, Vellia, Germallia, & Foro, vt exprimit Fabius Pictor de origine vrbis Romæ, & Varro in.1. de lingua Latina per origines horum vocabulorũ significat. Deniq; & ipsa Iani, & Etruscorũ regia Etruria metropolis, erat tetrapolis, Harbanũ, Volturna, Vetulonia, Para Tussa siue Sara Tussa, id est princeps Tusca. Harba enim quatuor, Harbanum quartā tetrapolis significare, nomē arguit, in qua loca sunt, Calumba, & Musarnus, id est, Herculeus collis, ad hæc tempora, quem sequitur hac etiā ętate dicta Para Tussa, à qua pons pra tussus. Nam Para, apud Arameos hasta & princeps dicitur, vt noster Samuel dicit. Eam Tuscā, à qua Tuscaniēses, & in cuius agro adhuc vadus dicitur vulgo Tuscaniensis, fuisse regiam duo sunt argumento, vnũ scilicet Para siue Sara cognomentũ. Quod enim Hebræi Sara, id Aramei Para, id est, principem, vt Viro-nissam intelligũt. Hinc Para Tussa princeps & Viro-nissa Tusca vrbs est. Nam quæ diruta est inter Caminum atq; Tuscanellam, Tussam Nanam vocāt incolæ. i. Tuscam paruam ignobilem, ex cuius ruinis & viris suffecta Tuscanellam, nominis interpretatio & locorum vicinitas conuincit. Nam quā Aramei vocant Tussam Nanam, hāc Latina lingua profert Tuscanellam, vt erudite noster Samuel Talmudista interpretabatur. Quare à cognomine Para Tussa regia erat. Deus quoq; Vertumnus id probat, est enim Vertumnus siue Vadimon princeps deus Etruriæ atq; regius, vt in aliis commētariis videbitur, & Varro in.1. de lingua Latina insinuat. Regius vero de⁹, regiæ vrbis erat numen. Cæterum vrbis Tuscæ ipse deus erat quę in parte Volsiniensi, vt significat Propertius in Prosopopeia Vertumni, in qua inducit Vertumnum, à Tusca Romam, à Lucumone Galerito traductũ, pro Romu

Harba.

Para.

Sara.

Vadimō.

lo contra Sabinos, ita dicentem: Tuscus ego, Tuscis orior, nec pœnitet inter prælia Volsinos deseruisse focos. Ex hac vrbe fuit vnus ex Turrhenis Delphinis exul Lybacas, de quo in.3. Metamorphoseos Ouid. scribens: Furit, inquit, audacissimus omni De numero Lybacas, qui Tusca pulsus ab vrbe Exilium, dira pœnā pro cęde luebat. Et ab hac parte non iniuria scribit Fatius de Vbertinis Florentinus noster in sua Geographia vernaculo metro edita, olim Viterbum dictum Veiuzam, & à ture Tuscam. Emendatius dixisset à Tusia parte Tuscam. Sequitur hanc secundam partē,

Vetuletū. collis ad hæc tempora tenens nomē Vetuletum, à quo tota portio Vetulonia deriuatiue dicta fuit. Eam fuisse regiā, & nominis interpretatio, & dignitas probat. Etenim Veitulonia per syncopam dicta est Vetulonia, deriuata à nominibus Arameis, Veia, quod est currus, et Lomni quod est tribubus principari. Vnde beatus Hieronymus in libro interpretationū dicit Lom-

Phylarcha nimos esse phylarchas, id est, principes tribuum & populorum. Hinc Babylonia est Babel phylarcha, & populonia puppium phylarcha, & Vetulonia curulium phylarcha, id est, princeps curulium.xij. Lucumonum & populorum.xij. Etruriæ. Quare erat princeps, id est regia.xij.regum. Probatur etiā à dignitate & officio, quia penes illā ius erat dandi fasces & imperia & decorare & admittere aduenas ad ciuilitatem Volturrenam, dicente Sillio in.8.lib. Mœoniæq; decus quondā Vetulonia gentis, Bis senas hæc prima dedit præcedere fasces. Et iunxit totidem tacito terrore secures. Hæc altas eboris decorauit honore curules, & reliqua.

Volturna. Quarta hanc sequitur Volturna, quam omnes concedunt fuisse regiam, ad cuius fanum indicebantur concilia publica imperij. Quod etiam Liuius significat, in pluribus locis ab vrbe condita. Hanc tetrapolim fuisse absq; mœnibus vti Hierosolyma, & multæ aliæ tetrapoles, constat, cum quia Desyderius vltimus Longbardorum rex illam mœnibus muniuit, tum præcipue, quia licet vno cōmuni nomine vocarentur, distin-

cte ta-

cte tamen singulæ enumerabantur, vt Babylonia, Babel, Alcar, Arat, Calanne. Similiter Ninus dicitur Niniuen, Fora, Cale, Resen. Rursus Hierusalem enumeratur Salem, Iebus, Sion, Moria. Item Samothracia distinguitur in Samenses, Nessos, Thracienses, Samneuses. Ibidem Syracusæ, in Tykenseses, Archedinos, Insulanos, Neapolites. Item Troia, in Phrygios, Dardanios, Troes, & Ilienses. Pari forma prisca vrbs Roma ante Sabinos et Luceres sub Romulo distinguebatur in Romanos, Forenses, Vellienses atq; Germallienses Similiter vrbs Etruria distinguitur in tertio naturalis historię cap. 6. á Plinio in literis Alphabeti, Harbanū, Tuscanienses, Vetulonienses, Volturreni cognomine Etrusci, in eadem parte Volsinienses. Ex his argumentum inuincibile vnum est á cõiugatis hoc modo. Vbi Volturreni sunt cognomine Etrusci, vtriq; necessario sequitur, ibi esse vrbem Volturrenam siue per syncopam Volturnam cognomine Etruriam. At Volturreni cognomine Etrusci sunt in eadē parte qua & Volsinienses. Ergo necessario sequitur q; Volturna cognomine sit vrbs Etruria, á qua cõmunicato nomine omnis Thuscia Etruria dicta est, vt copiosius super Myrsilum scripsimus. Sequitur necessario etiā quoniā Etruria vrbs est tetrapolis, vt vbi est vna eius pars, sit & reliqua. Quare necessaria veracissima responsione redditur ad quęsitū vbi sit Volturna? vbi inquam & Vetulonia. Et si quæritur vbi Vetulonia? respōdetur, vbi & Tusca & Volturna, in eadem parte qua & Volsinienses, & vrbs Hetruria & Thermarum aquæ piscosæ, iuxta lacū Cyminium. Vnde hoc significatur quo ad lacum Cyminium á Sillio in. 8. libro, qui iuxta Vetulonienses ponit Veientanos Ciscyminios populos, Nepe, Sutrium, & lacum Cyminiū, vt super fragmenta Catonis explanabimus. Quoad Etruriam vero & Thermales aquas piscosas, significat Plinius in. 2. naturalis historiæ, de miraculis fontium & aquarum, quo per distinctionē á Pisa de Etruria & Vetulonia sic habet: Aquis calidis Pisæ innascuntur ranæ, ad Vetulo-

nos verò in E[illegible]ria pisces. In Etruria inquit, quæ scilicet est vrbs inter Volsinas & Veientanos dictos populos, vt clare lit[illegible]tes eius describit Liuius in primo ab vrbe condita dicens: Erat Sabinis vicina Etruria, proximi Etruriæ Veientes. Nam populi Veientes finiunt ad lacum Cyminium, vt Catonis fragmenta indicant. Porrò Volturna vt diximus in parte Volsiniensi ipsa est cognomine Etruria, quia Volturreni ipsi sunt cognomine originali Etrusci. Sed de his hacten⁹. Nam plura in aliis cõmentariis adducemus. Nunc de vltimis Cadmis aliqua dicamus. Cadmus, inquit, Samothraca Armonia inclytus paulò ante ruinas Troianas. Ergo mendax Græcia audet in historia Samothracum, aperto mendacio mentiri fingens fuisse cognatũ Dardani & Iasii Cadmũ ex sorore Armonia, qui post nuptias has & mortem Iasii Dardaniam condiderint, vt scribit Diodorus in. 6. libro, et Dionysius in. 1. Quo enim pacto post nuptias, & mortẽ Iasii Dardanus Samothrax Dardaniam condere potuit, qui eo tempore quo iam multis regibus Troianis extinctis, Troia cõdita fuerat, & ad finẽ Laumedontis & principia Priami venerat, vt Xenophon indicat? Testes sunt etiam Spinga & Palefatus Græci, q annis sexagintaduobus ante ruinas Troiæ, fuisse certamen priscæ vxoris contra Cadmũ, ob Armoniæ zelotypiam regnante Laumedonte & Euandro nauigante in Italiam asserunt, quanquam Eusebius de temporibus antiquitatis Gręcanicæ fautor, fermè annos decem ante, id est, septuagintaduos ante ruinas Dardanię notet. Sed de his mendaciis Græcanicis hactenus. De vltimo Cadmo Plinius in quinto naturalis historiæ cap. xxx. ita scribit: In Asia, inquit, Miletus Ioniæ caput, antea Lelegeis, & Phybyusa, & Anactoria nominata, octoginta vrbium per cuncta maria genitrix, nec fraudanda ciue Cadmo qui primus orationem prosaicam dicere instituit.

Calmi vltimi.

Q. FA-

Q. Fabij Picto-
RIS LIBER PRIMVS,
DE AVREO SAECVLO,
& origine Vrbis Romæ, ac voca-
bulorum eius, cũ commen
tariis Annij.

QVINTVS Fabius Pictor illustris familia Fabia, & bonarum disciplinarum gloria, vt qui etiam à nobilissimis authoribus in testimonium aduocetur, de aureo sæculo, quo sub Iano & Saturno & Camese Roma cępit: Itemq; de forma regionis septẽ collium, et origine Romę hoc opus edidit, admodũ necessarium iis, quibus antiquitas Italiæ atq; Romæ curæ sit. Diuiditur autem in duos libellos. In primo originem Romæ tradit ab aureo sæculo vsque ad Romulum. In secundo, quæ fuerunt sub Romulo. Primus libellus duas habet partes. Prima de aureo sæculo, Secunda de forma septicollis regionis prisca tractat.

De prima parte hæc scribit:

TALIAE Imperium penes duos populos principes extitit. Posterius Romani principio Thusci sub Iano cęperũt in aureo sæculo. Aurea ætas primo ortu generis humani fuit, sic dicta, quòd posterioribus sæculis comparata, æquè atque aurum inter metalla effulsit. Eam cœpisse sub Ogyge ante Ninum annis circiter ducẽtis & quinquaginta, Xenophon atq; maiores pro-

diderunt. Is Ianus sub initium aurei sæculi le uum latus Th[illegible]beris Etruria tenuit. Cameses verò ac Saturn[illegible]s circa finem eiusdem ætatis dextrum incoluerunt. Ea ætate nulla erat monarchia, quia mortalibus pectoribus nondũ hæserat vlla regnandi cupiditas. Principes quia iusti erant, & religionibus dediti, iure habiti dii & dicti. Non enim arbitria illorum ab æquo vel populus à iure innato, discedebãt. Nullo tunc vindice aut metu, sed sua sponte retinebant fidem & rectum. Pudor ipse regebat populos, & ius principes. Domus illis nõ extructæ vel ornatæ luxuriaq́; insignes erant & splendidæ, sed vel criptæ aut viminum tuguria & caua arborũ ligna erant. Victum spõte nascentia præbebant, aut in diem victus quærebatur venatu. Vinum & far primus illis docuit Ianus ad sacrificia & religionẽ magis quàm ad esum & potum. Primus enim aras & pomeria & sacra docuit, & ob id illi in omni sacrificio perpetua præfatio præmittitur farq́; illi ac vinum primo prælibatur. Vxor illi fuit Vesta quæ prima sacrorum regina sempiternum sacrificiorum ignem virginibus credidit. Bella tunc nõ ignota modo, sed ne cogitata quidem in mentem venerant. Ad pudorem & sanctimoniam domorum, primus valuas

uas, feras & claues excogitauit & inuenit, & ab eo dictæ Ianuæ. Olympo regno Etruriæ, fanoq; facrato, duodenis coloniis totidem pomeria arasq; facrauit, & ad continendũ recentes tum colonias in officio aureo, virgas fasces'q; fingulis fingulas dedit. Vnde ipfe in manu virgã & clauẽ, fubq; pedibus bis fenas aras habet. Circa finem aurei fæculi, primus omnium Ninus rex Affyriorũ hos aureos mores noua regnandi cupiditate mutauit, & primus limites tranfgreffus, bella finitimis mouit, & totius Afiæ populos perdomuit, fub quo Cameses præfectus fuit Aboriginibus. Et paulò poft frementibus vndiq; contra fe armis, toto prius pererrato orbe Saturnus ad Ianum fe contulit. Eum comi hofpitio Ianus receptũ, Latio & Aboriginibus præfecit. Et more, quanuis tunc finientis aurei fæculi, intra fines fuos fefe quifq; cõtinuit, Ianus in Etruria & Saturnus in Latio, Thyberimq; fines imperii effe inftituit. Intra enim fuam cuique patriam tunc de more regnum finiebatur. Limes igitur erat inter eos Thyberis, aræ verò limitũ erant Ianiculum & Saturnia Capitolina. Etruriam à Ianiculo Ianus, Latium à Saturno Saturnus cognominauit. Ad radices enim Capitolii Saturnus cõdiderat, vt Ianus

Ianiculum. Hæc igitur fuit prima Romæ origo ad radices Capitolii, vbi tunc pascua bobus erat.

Quia ex his fermè pendent omnium antiquitates & origines, quibus aureo sæculo natæ sunt gentes humanę ante arma & Iouem Ninum, qui Saturnũ Caspium pepulit in Latium, vt in superioribus vtcunq; vidimus, idcirco plura sunt notanda. Primum, ꝙ post diluuium primum anteꝗ̃ bella Ninus & tyrannidẽ inchoaret, mira simplicitate & innocentia viuebãt homines, etsi quidam etiam insolescerẽt. Sed mox deprimebãtur, quia dij atq; numina regebant orbem. i. iusti principes, quorũ arbitria, quia errare non poterãt pro legibus habebantur, vt authores sunt Trog. & Iust. in. 1. lib. Verum quia Fabius multa dicit, quæ ab aliis subobscurè dicũtur, idcirco quæ alij dicãt audiamus. Primo ꝙ ante Ninũ fuit primus ortus generis humani, & aurea ætas. Quòd enim lõgè ante Ninũ mundus iam creuerit à primo ortu, est argũmento, ꝙ innumeras gentes iam ipse subegit, & ante illũ innumeri homines iam orti fuerãt quos debellauit anteꝗ̃ illũ præcesserũt eius pater, auus, proauus, abauus, & atau⁹, reges, vt Beros. Xenop. atq; alij tradũt. Quòd verò in tali primo ortu fuerit aurea ętas oẽs tradũt, siue Ogyges fuerit post diluuiũ, siue alius, vt Ouid. in. 1. Metamor. tradit dicens de principio ortus generis humani. Siue recẽs tellus, seductaq; nuper ab alto Æthere cognati retinebãt semina Cęli. Quã satus Iapeto cõmixtã fluminis vndis Finxit in effigiẽ moderãtẽ cũcta deorũ. Aurea prima sata est ętas, quę vindice nullo, Sponte sua, sine lege fidẽ rectumq; colebat. Pœna metusq; aberãt, nec verba minãtia fixo Ære ligabãt, nec supplex turba timebat Iudicis ora sui, sed erãt sine iudice tuti. Nõdum cęsa suis peregrinũ vt viseret orbẽ Mõtibus in liquidas pinus descẽderat vndas, Nullaq; mortales pręter sua littora norãt. Nondũ præcipites cingebãt oppida fossæ. Non tuba directi, nõ æris cornua flexi, Non galeę

Aurea ætas.

galeę nō ensis erat, sine militis vsu M[illegible]securæ peragebāt otia gentes. Ipsa quoq; imm[illegible]is, rastroq; intacta, nec vllis Saucia vulneribus, pe[illegible] dabat oia tellus Durauit hæc pacifica & aurea ætas teste Trogo vsq; ad Ninum, qui primus aureum sæculum gentibus sustulit, & arma finitimis atque remotissimis primus intulit. Quod eius abbreuiator Iustinus in primo Epitomatum breuibus absoluens. Principio, inquit, rerū, gentium & nationum imperiū penes reges erat, quos ad fastigiū huius dignitatis nō ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio prouehebat. Populus nullis legibus tenebatur, quia iustorum principum arbitria pro legibus erant. Fines imperij tueri, magis quàm proferre mos erat. Intra suam cuiq; patriam, regna finiebantur. Primus oim Ninus rex Assyriorum, gentibus quasi auitū morem, noua imperij cupiditate mutauit, & finitimis bella intulit, et rudes adhuc ad resistendū populos, facile terminos vsq; Libyæ perdomuit. Itaq; probatū est quod Sempronius & alij scribunt hac argumentatione. Primus ortus humani generis, & innumera gentiū multitudo fuit ante Ninū. Ergo aurea ętas fuit ante Ninum, quia in primo ortu generis humani sata est aurea ætas. Item qui primus bella & turbas ciuit post aureum sæculum, fuit Ninus. Quare finita est aurea ætas, & cœpit argentea, fugato Saturno in inferna tartara, id est, ad inferuū mare Tuscum ad Ianum. Quod mythicè Ouidius in primo Metamorphoseos lepideq; describens ait. Postq̃ Saturno tenebrosa in tartara misso, Sub Ioue mundus erat, subiitq; argętea proles, Auro deterior, & reliqua. Quod verò aurea ætas durauerit annis vno minus ducentis & quinquaginta, vtiq; Græci non potuerūt à suis rescire, quia primus qui Græcos scriptores assequutus est fuit Ninus, vt ait Diodorus in. 4. lib. Et vt in. 1. fatetur, nondum illis compertū erat, qui primi in orbe reges, sed à Barbaris didicerunt, qui se primos scriptores & indagatores rerum vtilium asserunt, & multorū temporū memoriā apud se seruari affirmāt. Aureę ætatis anni.

Vnde

Vnde & Xenophon quem producit hic in testem Fabius vtitur testimonio inscriptionis Babylonicæ, & Archilochus testimonio Masseæ Phœnicis, vt in commentariis eius videbimus: et Cato in procemio de originibus similiter. Hi omnes consentientes etiam Berosso in quinto Antiquitatum, affirmant à diluuio primo vsque ad Ninum fuisse annos nouem & quadraginta supra ducentos. Quare aurea ætas durauit ante Ninū non minus annis supradictis. Quòd verò Ianus floruerit sub initium eius ætatis, ipse Ianus in primo de Fastis asserit, dicens:

Tunc ego regnabam, patiens cùm terra deorum
Esset, & humanis numina mixta locis.
Nondum iustitiam facinus mortale fugarat,
Vltima de superis illa reliquit humum.
Proq; metu populum, sine vi, pudor ipse regebat.
Nullus erat iustis reddere iura labor.
Nil mihi cum bello, postes, pacemq; tuebar,
Et clauem ostendens, hæc ait arma gero.

Iani tempora. Ergo Ianus fuit sub initium aurei sęculi, quoniam longe post eum fuerunt Cameses & Saturnus reguli: circa finem potissimè Saturnus, quia clarè omnes scribūt, ideo venisse in Italiam, quia iam contra eum Iuppiter sub quo cœpit argentea proles, mouerat. Quòd verò

Farris & vini vsus ait Ianum inuenisse primum far & vinum magis ad sacrificia quàm esum, nō negat quin etiam præbuerit ad esum & potum sobrium. Et id videtur significare Ouidius in primo de Fastis, et Acron & alij. Cur hæc offerantur soli Iano? Quia, inquiunt, significant parsimoniam & rudem victum illius ætatis. Et in Satyra, Atticus eximie, Iuuenalis dicit: Ponebant igitur Thusco farrata catino Omnia nunc quibus inuideas, si liuidulus sis. Porrò q aras, ritus & templa primus Italos docuerit, & ob id perpetuam præfationem & libamen ante alia sacrificia deorū promeruerit, vtique Xenophon tradit, vt asserit Macrobius in primo Saturnalium. Ouidius quoq; adiicit in primo de Fastis aliam rationem, quia est deus introituum & ianua. Et ideo

non

non poteſt adiri ad aliorum deorum ſacrificia, niſi per ipſum. Quòd ſi quæris,cur ipſe ſit omnium ianua? Re ſpondent omnes,quia eſt pater omnium deorũ & hominum, vt ait Beroſus in ſecundo Antiquitatum. Et Iuuenalis in Satyra,credo pudicitiam. Dic(inquit)mihi nũc quæſo,dic antiquiſſime diuûm? Reſpondes his Iane pater. Et Propertius in Elegia ad Vertumnũ,qui eſt idem quod Ianus, vt poſterius ſuis locis videbitur inducit Vertumnũ ſeſe appellantem patrem diuûm. Nam cœlum aſſeritur pater omnium deorũ, & Ianus eſt cœlũ,vt Beroſus docet,& Ouidius ſcribit.1.de Faſtis. Et ob id,teſte Macrobio in primo Saturnalium, & Seruio ſuper Æneida,Ianus apud Thuſcos erat quadrifrõs ob quatuor partes cœli,cauſantes quatuor partes anni,hyemem,ver,æſtatem,autumnum. Et Cicero Ianum dixit dictũ, quaſi Eanum,ꝙ eat & vertatur cœlum & annus.Hinc Ianus, Eanus, Vertũnus eadem ſunt. Ex his patet, Saturnum qui venit ad Ianum non fuiſſe Græculum illum Cretenſem antiquiſſimũ Apteram. Cui argumento ſunt multa. Primò quidem tempus, quoniam Saturnus qui ad Ianũ venit, fuit aureo ſæculo,tempeſtate Nini, quum adhuc homines viuerent victu rudi, vt Iginus ait & Macrobius refert: & homines rudi trunco cauaꝗ arbore atque tugurio vterentur,& nondũ compoſitos hic Saturnus,quia iuſtus erat, lege compoſuit, vt ornato carmine Vergilius in octauo Aeneidos deſcripſit, dicens de ipſis Aborriginibus Latij:

Ianus ianua.

Eanus.

Saturnus q ad Ianũ venit.

Hæc nemora indigenæ Fauni, nymphæꝗ tenebant,
Gensꝗ virûm truncis, & duro robore nata.
Quis neꝗ mos, neꝗ cultus erat, nec iungere tauros,
Aut componere opes norant, nec parcere parto.
Sed rami,atꝗ aſper victu venatus alebat.
Primus ab æthereo venit Saturnus olympo,
Arma Iouis fugiens,& regnis exul ademptis.
Is genus indocile & diſperſum montibus altis,
Compoſuit,legesꝗ dedit, Latiumꝗ vocari
Maluit, his quoniam tutus latuiſſet in oris.

Aureaꝗ

Aureaq; (vt perhibent) illo sub rege fuere
Sæcula, sic po[illegible]os tranquilla in pace,regebat.

Apteras. Cæterum A[illegible]teras fuit domesticato orbe, & ætate ferrea, post N[illegible]um quingentis annis & amplius, videlicet interfecto Iasio á fratre Dardano: & ante conditam Dardaniam paulominus triginta annis, vt Græci confitentur, & Eusebius notat. Quinetiam iniustissimus & ferreus Apteras atq; impiissimus, patri testes eruit, filios occidit, Titanibus nepotibus ac fratri bellum intulit, & totum Cretæ regnum perturbauit. Rursus Saturnus, qui ad Ianum venit, denominatam Italiam á se Saturniã mortuus reliquit, vt Macrobius in primo Saturnalium dicit. Porrò iam cessauerat ętate Apteræ nomen Saturnia, & dicebatur Italia, vt Berosus indicat, & tempus probat, quia vt diximus minus triginta annis, ante fugam Dardani & conditam Dardaniam floruit scelestus et ferreus, nõ aureus Saturnus

Iasius. Apteras. Porrò antea regnauerat Iasius, & ante Iasum
Corit9 pater eius Coritus gener Itali Atlãtis ex filia Electra,
Morges matre Iasij, & ante Coritum Morges cognatus Cori
Italus. ti ex Electra sorore, & ante filium Morgetem regna
Apis. uit Italus Atlas, á quo Italia: & ante Italũ Apis, á quo Apenina & Taurina dicta fuit: & ante Apim siue Taurum dicta erat Saturnia, vt super Berosum inexpugnabiliter comprobatur. Non fuit igitur Græculus Apteras, ille Saturnus aureus, collega Iani aurei, á quo Italia quondam Saturnia dicta fuit. Quis verò hic Saturnus fuerit, et vnde, aut qua ratione fugatus, & á quo Ioue, et quando, & quo pacto continuerit Aborigines, in aliis commentariis, præcipuè Berosianis demonstrabitur. Nec te moueat, quòd Vergilius dicat eum venisse ab Olympo æthereo, quia non in Creta solum, sed etiam in Peloponesso & Asia et Ægypto inueniuntur montes dicti Olympi: quinetiam & in qualibet regione mõs altior dicitur Olympus, quales sunt montes Caspij, á quibus ad Ianum venit pius & iustus et Saga Saturnus. Præcellũt enim altitudine omnes montes, etiam in ipsa Scythia, quæ est altior

pars

pars orbis, vt omnes Geographi cũ experientia concedunt. Et ideo Mythici dicunt, ꝙ Iupiter Saturnum in tartara & inferos misit, quia ab summa parte orbis ad inferiorem, inferumq; vocatũ mare fugauit, iam inclinante in vitia aureo sæculo. Quòd verò Fabius dicit, quoniam ante Ninum nulla extitit vniuersalis monarchia, quia intra limites patriæ suæ quisq; regebat, vt Saturnus in Latio, & Ianus in Ianicula Etruria, id argumentũ facit, quare ante Ninum nõ inchoauit sua tempora Eusebius, sed à Nino: et quidem non à principio Nini, sed à XLIII. eius anno. Ratio vna est, quia vsque ad XLIII. annũ non explicuit acies, sed solũ assuefaciebat militẽ ad incognitã militiam & inusitatum exercitium, vt Diodorus Siculus in 3. libro insinuat. Nouem enim vltimis annis bella intulit, & totam Asiam vsq; terminos Libyæ domuit. Si enim magnus Alexãder XII. solũ annis, eam Asiam et Ægyptũ, iam toto orbe armato, & ad alios inuadendum nedum ad resistendum potẽtissimo subegit, nihil mirũ si, vt ait Trogus & Iustinus, tã breui tẽpore Ninus rudes adhuc ad resistendũ populos et inermes, terminos vsq; Libyæ perdomuit. Est item argumẽto, ꝙ nouissimis annis cœperit vitiare aureum sæculũ, quia primũ finitimis bella intulit, vti omnes concedunt. Bactrij autem, quibus imperabat Saga Saturnus, teste Beroso, vtique sunt finitimi Assyriis. Quare principio eos aggressus est. Cæterum dum hos debellaret, venit ad eum Semiramis Ascalonitis, ex eáque filium Niniaden sustulit, & infantulum moriens Ninus reliquit, pro quo Semiramis regnauit, vt Diodorus in tertio libro scribit, & alij consentiunt. Quare circa finem sui imperij vitiare cœpit aureum sæculum. Quòd verò ait Ianum susceppisse Saturnum in dextro latere Thyberis, & in læuo Etruriaq; Ianum consedisse, sciendum est, quòd dextrum & læuum Thyberis, dupliciter accipiuntur, vel eundo ab vrbe ad Ostia, vel ab Ostiis ad vrbem. Primo modo rate nauiganti Thyberim, Latium est à sinistris, & Etruria à dextris.

Saturn⁹ ad inferos.

Bactri. Semiramis.

Dextrum et læuum.

Econ-

Econtra verò ab Ostiis nauiganti ad vrbem, à dextris est solum terræ Latij, & ad læuam solum Etruriæ. Et ita hic loquitur Fabius habendo ratione ad aduentum Saturni ab Ostiis in Capitolium, vbi Ianus illum visitans præfecit Aboriginibus, et Saturniam Latium dici voluit, sicut Etruriam Ianiculam. Et hoc itinere ab Ostiis vsus est etiam Ouidius, qui in primo de Fastis inducit Ianum ita de receptione & aduentu Saturni dicentem:

Caussa ratis superest, Thuscum rate venit in amnem
  Primus oberrato falcifer orbe deus.
Hac ego Saturnum (memini) tellure recepi.
  Cœlitibus regnis à Ioue pulsus erat.
At bona posteritas puppim formauit in ære,
  Hospitis aduentum testificata dei.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen,
  Et dicta est Latium terra, volente deo.
    Et paulopòst:
Ipse solum colui, cuius placidissima læuum
  Radit arenosi Thybridis vnda latus.
Ara mea est colli, quem vulgus nomine nostro
  Nuncupat hæc ætas, Ianiculumq; vocat.

Aram ergo Ianiculam Etruscam, læuo Thybetis lateri herentem vocat, quia pro sacro limite atq; fine imperij sui Thyberim posuit. Qui limes communi impensa factus et sacratus est, vt idem Ouidius in secũdo de Fastis ad sacrum limitem loquens dicit:

Te duo, diuersa domini de parte coronant,
  Binaq; serta tibi, binaq; liba ferunt.
Ara fit, hic ignem curta fert rustica testa, &c.
Spargitur & cæso communis terminus agno.

Ergo Ianiculum & oppidum dicitur, quia ibi posuit Ianus Ianiculas colonias: & Ara quoque, quia ibi pro sacro limite inter se et Camesem atque Saturnum facta est Ara, & cæso agno, pro communi termino sparsus est Thyberis. Saturnia verò ad radices Capitolij, non ara, sed vrbs dicitur in octauo Æneidos, à Vergilio dicente;

Saturnia.

Hæc duo præterea disiectis oppida muris,
Relliquias veterumq; vides monum[illegible]ta virorum.
Hanc Ianus pater, hanc Saturnus co[illegible]didit vrbem,
Ianiculum huic, illi fuerat Saturni[illegible]nomen.

Neq; disiectis oppida muris, aut seorsum propria impensa singulum singulam vrbem cōdidisse significare voluit Vergilius, vt eum Macrobius incusat in primo Saturnalium, sed solum significat disiecta fuisse limite sacro, quia eā ætate cuique regi intra suam patriam finiebatur regnum, vt hoc loci Fabius, & Trogus atq; Iustinus in primo Epitomatum significant. Item ædificatam cōmuni impensa vrbē, singulo regi tribuebatur, vt Saturnia Saturno, à qua Latium Saturnia: & Ianiculum Iano, à quo Etruria Ianicula primū nomen habuit, vt hoc loco docet Fabius. Vnde is eam condidisse dicitur, cuius nomen personabat, sed non propria impensa, quibus peculium & patrimonium aureo illo sæculo erat commune, vt tam ipse Macrobius & Vergilius, quàm Trogus atque Iustinus vltimo Epitomatum scribunt, & alij consentiunt. Ad hoc commune peculium & aureum sæculū Euangelia reducunt homines, & nulla lex alia, sicut copiose ostendimus in commentariis super Euangelia, Epistolas, et Actus apostolorum De Vesta verò & fascibus, et xij. aris & pomœriis Iani, super fragmenta Catonis diximus, nunc de primo instituto Fabij, de origine vrbis Romæ, aureo sæculo sub Saturno & Iano dicendum est. Varro in primo de lingua Latina sic dicit: Capitolium dictum à capite humano ibi inuento, & Tarpeius collis antea à Tarpeia virgine Vestali dicebatur, ibi scutis Sabinorum obruta & sepulta. Verum prius Saturnia dicebatur, & ab eo latè Saturnia terra. Quod & Iuno in sexto de Fastis ab Ouidio introducta fatetur, dicens:

Vergilij locus.

Capitoliū Tarpeia arx.

Si genus aspicitur, Saturnum ego prima parentem
Feci, Saturno sors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est,
Iunctaq; Tarpeio sunt mea templa Ioui.

R Plinius

Plinius quoque in sexto capitulo tertij libri naturalis historiæ disting[illegible]s vtranq; originem, Latij videlicet & Etruriæ: Saturn[illegible]ia, inquit, est vbi nunc Roma, Antipolis verò vbi Ianiculum in parte Romæ: non tamen eadem, sicut paulò supra dixit. Volturreni, cognomine Etrusci, in eadem parte Volsinienses. Hæc igitur prima Romæ origo.

¶ De secunda parte primi libelli.

IAM Fabius Pictor explanauit ad integrũ ea in quibus omnes conueniunt de origine antiquissima vrbis Romæ in primo ortu generis humani, quo fata est aurea ætas sub Iano & Saturno: Nunc depingit atque describit, qualis erat regio septicollis antequam inhabitaretur, Sed pascua bobus erat. Ad cuius intellectũ descripsi in plano totũ quod scribit Fabius, vt melius noui. Nõ enim profiteor artem pictoriam. Qui magis assuetus est Romæ, atq; melius intelligit Fabium, ipse emẽdet sicubi in pingẽdo erraui. Describẽs ergo agrũ septicollẽ Romanũ tempore Saturni inhabitatũ, qualis ei facies, vultus, atq; dispositio esset, hæc dicit:

FACIES tũc agri huius instar arcus erat, cuius chorda esset alueus Thyberis.

Cornua, ad solis quidem ortum rupes Auentina, & ad occasum Capitolina, media Palatina. Eadem Palatina rupes Thyberim à fronte prospicit, à sinistris Cælio, à dextris Exquilino iungitur. Auẽtinus item à fronte Thyberim, & Capenam tenet, ad dextram Cælio, lo ac Viminali hæret. Capitolium ante se Thyberim & portam Carmentalẽ cernit, hæret illi Quirinalis. Has rupes antiqui septem colles

colles & septem mõtes appellauerunt. Area huius arcus est quicquid campi iacet inter Auentinum & Capitolium, & à Palatio ad Thyberim Libyssus antea, inde Argeus, pòst vicus Thuscus dicitur. Paludes plures eo passim Thyberina inundatio efficiebat, quæ hãc aream non satis idoneam habitationi reddebant, antequam factis Vertumno sacrificiis in alueum suum Thyberis verteretur. Prima igitur origo Romæ fuit, collis Capitolinus, antea Saturnia dictus. Sequens hunc Auentinus fuit habitatus ab Atlante Italo, è Sicilia aducto eo contra fratrem suum Hesperum, in cuius tutela erat Etruriæ imperium adhuc Iano puero, & immaturo ad munera regia & regni. Porrò Italus dimicare à Iano & Etruscis prohibitus, in Auentino consedit, ad cuius radices iuxta Thyberim ope atque consilio Iani Capenam oppidulum condidit, & regionem eius permissu Italiam dixit. Mox Hespero fratre rebus humanis exempto, Italus in tutelam Ianum & Etruriam suscipiens, omnem circa Thyberim regionem, extinctis vltro citroq; aliis cognominibus, à se Italiam nuncupauit. Hæc est prisca Italia, cuius nomen sensim ab alpium radicibus ad fretum Siculum ac ipsi Siciliæ communicatum est.

Denominare enim aut imponere gentibus & locis noua nomina, tantum regum ducunt ꝗ ius est. Suscepto igitur Italus Italiæ imperio, tum filiam suam Romam nomine, Siculis & Aboriginibus in Latio præfecit. Quæ relicta Capena medium Palatinum tenuit,& in vertice vbi hæret Exquilino, Romã oppidulum condidit,quod Valẽtiam sonat. Post eius obitum ob paludes neglectum oppidũ fuit vsq; ad aduentum Euandri,qui cum oppido simul restituit nomẽ. Subsidens septẽ collibus,campus Argeus dictus est ab Argo Euãdri hospite,& comitibus Argiui Herculis, qui ad Euandrum venerunt, & in Saturnia subsederunt. Hinc extrema Argileta dicũtur. Superior Argiletus dicitur in principio vici Thusci sub Cæliolo inter circum maximum & Auentinum,vbi lethum Argi simul & sepulchrũ est. Imus verò Argiletus est, vbi Ianus quadrifrõs,qui & Vertumnus, in fine vici Thusci ad radices Capitolii in foro boario vbi Saturniæ vestigia. Tres igitur colles primũ coluere ante Romulũ,medium quidẽ Roma filia Itali, extremos verò Saturnus & Italus.

Vides itaq; Thyberim veluti chordã arcus. Cernis septem rupes,quas antiquiorũ alij montes,alij colles vocauerunt. Aspicis eos instar arcus tensi sibi mutuo succedere. Cornua vides duo, ab occasu quidem rupem Tarpeiam siue Capitolinã, vbi principio fuit Satur

Saturnia, & à qua latè saturnia dicta est terra, vt ait Varro in primo de lingua Latina. Ab ortu verò solis Auentinam rupem, vbi Italus Capenā condidit, à qua primùm porta Capena, quæ posteà Ostiensis, quia ad vrbē ducit Ostiam: nunc sancti Pauli dicitur, quia ducit ad eius sacrū locum. Iuuenalis autem noster Aquinas in Satyra dixit: Madidamq; Capenam, ob proximum illi Thyberim atque vdas tum paludes, vt paulopòst exponemus. Vides item in medio arcus Palatinum omnibus maiorem collem, & ideo antonomasticè dictus est tam ab antiquis quàm iunioribus Palatium maius, scilicet aliis sex collibus, tametsi quidam in hoc aberrent (vt existimo) & alibi aperui. De his collibus prius, posteà de Thyberi, postremò de tota area, origines & tempora exponenda occurrunt. Vt autem Fabius significat, & Varro in primo de lingua Latina exprimit, tribus præcipuè nominibus Capitolium cognominatum est, scilicet Capitolium dictum est ab humano capite ibi inuento, dum foderent in cacumine rupis fundamenta templi Iouis à Tarquinio superbo, qui vltimus à Romulo rex fuit. Alio nomine sub Romulo dicebatur rupes Tarpeia, à virgine Vestali ibi occisa & sepulta, dum Romulus Sabinum bellum gereret. Prisco verò nomine dicebatur Saturnius mons, à Saturnia in cliuo montis condita. Et vt ait Varro, tempore suo, tria vestigia & argumenta manebant, quòd Saturni Fanum in faucibus, quòd Saturnia porta, quam Iunius scribit, ibi: Quam tunc vocabant Pandanam, & quòd post ædem Saturni in ædificiorum legibus priuatis pariete, postici muri sunt scripti. Hic mons, vt hoc loci Fabius dicit, à fronte habet Thyberim & portam Carmentalem. Carmētalis porta erat, vbi pons Carmētalis, quo trecenti Fabij cōtra Veientes transeuntes Thyberim, relinquebant Ianiculū ad dexteram, vt patet in Liuio. Quare ab hac porta transmisso Thyberi & Ianiculi radicibus, per planitiem sub Ianiculi dextro illis, perrexerunt contra Veientes, cognomine Larthenianos, vt

Capitolij nomina.

Carmentalis porta.

Antoninus dicit in Itinerario: aut Enetanos, vt Plutarchus: aut Enianos, vt alij dicunt. Quin reliquerunt etiam à dextris Ianum sub Capitolio quadrifrontem, vt patet in figura discedēdo à Romano foro ad Carmentalem transitum, dicente Ouidio in Fastis:

Carmentis portæ dextro est via proxima Iano,
Ire per hanc noli quisquis es, omen habet.
Illa fama refert, Fabios exisse trecentos.
Porta vacat culpa, sed tamen omen habet.

Ex his patent errores, quorū primus est, quia scribunt Carmētalem portam fuisse veteris Romæ à Romulo conditæ. Patens vtique error est, quia Roma condita à Romulo solam rupem Palatinā cingebat, vt omnes fatentur. Quare Carmētalis non erat porta Romę veteris, quia circa Thyberim erat, dextro illi Iano venienti à palatio. Secundus error est, quia existimant quidam Veiētes Enianos esse circa Thyberim qui est. n. milibus passuum à Fidenis ad Vaticanū et Ianiculum vt videtur significare Plinius in tertio naturalis historiæ, cap. 6. Verum Plinius nō dicit ibi quantum spatij

Veientes. tenuerint Veientes per Thyberim, sed quoto Thyberis spatio Veiens ager à Latio disterminabatur. Nam idem Plinius à Ianiculo vsq; in Phalarim fuisse agrum Veientem asserit in secundo naturalis historiæ, cap. 98. dicens: In sylua Cyminia, & ad aras Mutias in Veiente, infixa terræ, euelli nō possunt. Est autem oppidum aræ Mutiæ, quod rustici Aremuza vocāt, non procul Phalerio & Fescennio, nunc ciuitas Castellana. Quare multo amplius tredecim milibus passuum diffundebatur Veiens ager. Imò etiam Cyminia iuga quę sunt limites Etruriæ vrbis, attingebant, dicente Liuio in primo ab vrbe condita. Erat, inquit, Sabinis vicina

Ciuita Castellana. Etruria, & proximi Etruriæ Veientes. Tertius error est, quia quidam asserunt Ciuitām Castellanam esse vrbem Veientem, quod falsum esse probāt via, & spatium, & cognomen. Via quidem, quia Fabij sub Ianiculo versus lacum Sabatium, non versus Thyberim Ciuitæ Castellanæ, contra vrbem Veientem iuerunt.

Rurſus ſpatio diſtat Veiens ab vrbe Roma minus vi ginti milib⁹ paſſuum, vt ſignificauit ...pius, & Liuius refert in. 5. ab vrbe condita. Quant... autem minus ſit, Dionyſius Halicarnaſſeus exprimit, q Romæ diu mo ratus multa didicit. Is in. 2. lib. tradit, à loco vbi Tyberis mari mergitur, vſq; Romam eſſe ſpatium centum & viginti ſtadiorũ. Et rurſus in eodem libro dicit Veſentem vrbem eſſe in colle munito tantæ quantitatis quantã Athenæ habẽt, &. 100. fermè ſtadiis diſtare ab vrbe Roma. In eodẽ dicit Romulum in Palatino colle quadratam feciſſe vrbem tantæ quantitatis, quantũ habẽt Athenæ. Ex quo patet nõ magnas vrbes fuiſſe Veientum Athenas, & priſcam Romam quæ ſolum Palatinum collem tenebat. Verum ea ætate pergrandes exiſtimabantur reſpectu aliarũ, quia teſte eodem Dionyſio Halic. in primo lib. mos condendarum vrbium fuit antiquis, eas fundare non magnas, ſed locis munitas & crebras. Igitur quoniã ſtadium eſt octaua pars miliarij, vt Ptolemæus & alij concedunt, conſequens neceſſario eſt, vt nõ vulgari menſura, ſed cõmuni & probata ab mari Oſtienſi ad vrbem ſint. 15. miliaria, & ab vrbe per dextrum euntibus Ianiculum vſq; Veientem vrbem ſint circiter. 12. Hoc itinere ſi procedimus verſus Sabatios inuenimus fermè. 12. milibus paſſuum diſtantem Larthenianum in colle munito, quod vulgus mutata prima litera dicunt Marthenianum. Non eſt igitur vel via vel ſpatio definito Veiens vrbs & Ciuita Caſtellana eadem. Tertio patet ex cognomine. Nã licet Phalarim et Pheſcenium prius fuerint vrbes habitatę à Siculis & Etruſcis, tamẽ eas poſtea cũ Enos vrbes Pelaſgorũ Eniani Pelaſgi inhabitauerunt, vt ſignificat Dionyſius Halicarn. in primo lib. Porrò pulſis Pelaſgis Enianis ſiue Enotanis Thuſci ſoli coluerunt & cognomina Etruſca adiecerunt. Pheſce, id eſt, arces ſimul & acies, & Larth, id eſt, princeps omnium, vt in Etruſca hiſtoria probauimus, quam ſeptem & ſexaginta Epitomatum libris iam abſoluimus, à Iano vſque ad noſtram ætatem.

Quare Larthenianũ est princeps & Metropolis Eniæ na, cognomine...iens à progenitoribus Veiis Etruscis, & Phescenium est id quod arces Eniæ, & à Vergilio dictæ arces & acies Soractinæ & Phescenínæ. Vulgò Castellanæ, quia arx castellum vulgò dicitur. Hinc & illis acierum suarum est insigne eques armatus. Igitur hactenus de itinere à Romano foro in Veientes per portam Carmentalem, quæ ad Capitoliũ & initia vici Thusci sub Capitolio magis spectat quã ad Romam Palatinam. De Auentino dicendum est postea, vnde dicatur Auentinus. Nunc quo pacto secundus post Capitolium locus fuerit habitatus, est explanandum. Teste Igino cui concordat Berosus, Atlanti Italo à quo Italia dicta est, frater fuit Hesperus rex Hispaniæ, inter quos bello orto ob regnandi cupiditatem superior fuit Atlas Italus, qui pulso Hespero in Italiam, regnauit in Hispania atque Sicilia.

Hesperus.

Hesperus in Italia ad Thuscos se conferens, tutor regni factus est, Iano tum infante, vt hic innuit Fabius. Sed nota vnum fuisse Ianum priscum, plures verò posteriores, quorum hic fuit vnus cui nomen Camboblascon, & cognomentum fuit Coritus, socer Atlantis Itali, vt in quinto antiquitatum Berosus prodit.

Iani plures.

Ab hoc Hespero Italia & Hispania Hesperiæ dictæ sunt, quia vtrobique regnauit, vt Iginus scribit, & Seruius super Æneida refert. Græci quibus prauum ingenium semper fuit ad obscurandos aliorum splendores antiquos, audent mentiri, & dicere Italiam & Hispaniam dici Hesperias à sydere, quia eò nauigant ab Italia in Hispaniam. Ergò & Gallia erit Hesperia, quia eodem sydere nauigant ab Italia in Gallias. Ita dum voluerunt inducere Italicæ antiquitati caliginem, se omnino Dialecticam, & historias, & Geographiam ignorare ostenderunt. Verum paulò ante obitum Hesperi Italus ab Hispania in Siciliam, et à Sicilia in Italiam, contra fratrem dimicaturus concessit in Latium vbi Etrusci cum Iano puero obuiantes, prohibuerũt Italum cum fratre arma conferre, permiserunt tamen

et opem

et opem cum consilio adiecerunt, vt è regione Saturniæ, collem Auentinũ teneret, et condito oppido Capena, etiam agrum eius à se Italiam diceret, vt hoc loci asserit Fabius, quem plures sequuntur. Tortellius verò noster in litera Roma ait, hoc dictum etiam Solinum sequutum. Ergo mox mortuo Hespero, tutor Iani qui et Cotiti successit Italus in Vetulonia, vt in.5. antiquitatum Berosus tradit, in qua etiam argumenta, patria & genitura Pleiadũ Italicarum, loca nominibus earum, & matris Pleiadis dicata, & patris Atlantis nomina, cognomina, exaltationis eius locus, tituli ad sempiternam memoriam, & eiusmodi multa. Quòd verò ait circa Tyberim vltro citroq; mox fuisse pto regno à se nominasse Italiam extinctis aliis cognominibus, videlicet Ianicula, Saturnia, Apenina, siue Taurina, Camesena, Hesperia, vt idem insinuat Seruius super Æneida dicens: Italus rex à Sicilia cum Siculis in Italiam venit, & loca circa Thyberim tenuit, & à se Italiam nominauit. Argumento huic antiquitati manere aiunt tam ipse Seruius quàm Dionysius Halicarnasseus in primo libro, quia circa Tybur loca dicta Siciliensia sunt, & in Etruria circa Thyberim sunt vrbes Phalaris & Phescenium, quas prius inhabitauerunt Siculi, & circa Ardeam Latij, sunt fines dicti Sicani, & in Etruria vallis Sicania, & monumenta Atlantis Itali, & Pleiadum, quæ in Berosianis commentariis explicabuntur. Nunc de area huius Arcus dicendum. Primo dictus est campus Libyssus teste Festo à Cerere fructifera, quæ ex Libya primum fruges illò aduexit, à quo et campus Libyssus, et ipsa Libyssa dicta est. Ceres enim ipsa frugifera et legifera, Libyca et Ægyptia, soror Osiridis, vt author est Diodorus in primo libro, docuit in Italia, Attica, et Sicilia molere, et panes conficere, cum antea glande vescerētur, vt docet Plinius in septimo naturalis historiæ capite vltimo. Primos autem panes obtulit in gratiam Iasij tegis in nuptiis Cybelis, vt authores tradunt, et Cybelaria marmora excisa produnt. Et hoc ante Troiam Campus Libyssus.

conditam. Pauló verò ante Troianũ excidium Euander Argo hosp[illegible] suo à sociis occiso sepulchrum fecit, à cuius leto p[illegible] Argiletum superiorem dixerũt, & non à somniata Argila, de quo Vergilius in Æneidos octauo. Nec non & sacri monstrat nemus Argileti, Testaturq; locum, & letum docet hospitis Argi. Rursus paulò post ad eundem Euandrum venit cum Argonautis Hercules, qui in Saturnia hospitati sunt. Et ab his dicitur etiam Argeus campus, vt Varro in primo de lingua Latina, & nunc Fabius insinuat. Et

Argiletus dicitur Argiletus imus à Seruio, & infimus à Liuio in primo ab vrbe condita: Vt, inquit, animos feroces reuocaret Numa, ad infimum Argiletum, Ianum facit indicem belli & pacis. Et super septimum Æneidos ibi: Sunt geminæ portæ belli, sic habet Seruius, id est, gemina Iani templa iuncta. Sacrarium (inquit) hoc Numa instituit circa imum Argiletum, iuxta Theatrum Marcelli in breuissimis duobus templis. Duobus inquam propter Ianum bifrontem. Postea verò captis Phaliscis vrbe Tusciæ, inuentũ est simulachrũ Iani cum frontibus quatuor. Vnde quod Numa instituerat translatum est ad forum transitorium, & templum quatuor portarum ibi substitutum est. Hæc Ser

Tuscus vicus. uius. Tertio dictus est campus vicus Tuscus, vt supra insinuauit. Contra hoc videtur quòd Dionysius Halicarnasseus scribit de vico Tusco dicens in quinto lib. Vicus Tuscus est conuallis extensa fermè quatuor stadiis à Capitolio vsq; ad palatium, à quo quidẽ est trãsitus in circum maximum. Ergo nõ pertingit à Capitolio vsque ad Cæliolum & vltra. Dicendum est q̃ non benè vidit Halicarnasseus quod scribit Varro eo doctior, & Romanam regionem plenius edoctus. Is in primo de lingua Latina post Cælij Tusci obitum, Cælianos Tuscos tenuisse Cæliolum, & Tuscos Luceres subsidentem conuallem asserit. Eius verba sunt ad hanc sententiam. Post mortem Cælij Tusci, quia non suspitione carebant, iussi sunt in conuallem descendere, & ab eis dicitur vicus Tuscus, vbi est & templum

templum Vertumni, qui est princeps deus Etruriæ. Et subdit: Cælianis verò quia suspiciones carebant da tus est Cæliolus coniunctus Cælio, et ideo rectè Fabius dicit principium vici Tusci incipere sub Cæliolo versus Auentinum, & terminari ad radices Capitolij. De eo verò quod ait Romam filiam Itali principio Romam à se dictam cœpisse in Palatino colle, etiam Berosus in quinto, & Plutarchus in vita Romuli conscribunt. Porrò neglectum fuisse ob aërem palustralem, & dictum Valentiam, & ab Euandro restitutum, et Solinus in collectaneis, et alij nonnulli consentiunt. Item vt ait hoc loco Fabius, inundatio Thyberis ante Romulum reddebat hunc campum minus idoneum ad habitandum. Quod patet, primo quia à palatio per subsidentem vallem disiungebatur vrbs ab Auentino, & per paludes nauigabatur, vt ait Varro, quippe quòd Germallia est pars veteris Romæ vbi expositi fuerunt Remus et Romulus, vt idē Varro & Dionysius, & hic Fabius refert. Erat & Curtius Lacus palus magna, in quem se armatus cum equo iniecit Curtius, siue Metius Sabinus is fuerit, siue alius, siue vterq;. De eo verò quod ait Ianum et Vertumnum esse eundem, id consonat, et propria eorum epitheta et interpretationes demonstrant, de quibus loco suo dicturi sumus. Ianus enim vt Cicero ait, et Macrobius in primo Saturnalium significat, quasi Eanus ab eundo dicitur, quod eat & vertat cælum et res omnes. Apud Ianum enim solum est omne ius vertendi cardinis. Lacus Curtius.

Q. Fabij

Q. Fabij Pictoris Liber Secundus.

POstquam Fabius in superiore libello declarauit φ ab Iano & aureo sæculo vsq; ad Romulum cœpti sunt habitari tres colles, à Saturno quidem Capitolinus, ab Italo Auentinus, & à filia eius Palatinus. Nunc in hoc libello edocet quo pacto palatiũ Romulus in vrbem quadratam conuertit, & deinde quo pacto reliqui colles intra vrbem Romã computati fuerint, & demum de nominibus & locis eius. Primo ergo dicit quo pacto palatium Romulus in vrbem formauerit his verbis:

DEnique Romulus potitus rerum Albanarum & vsus maxima familiaritate regũ Etruriæ, & rex primus ex regulis Italiæ creatus in Latio Romã oppidulum in regiam tetrapolim vertit, inq; Palatino colle fundauit. A scito enim ex Etruria vate atq; sacerdote, Olympum fecit, pomœriumq; sacrauit, & aratro ab Olympo in vico Thusco per palatium circumducens ab imo collis ad verticem, quadratam vrbem signauit. In vertice collis hærente Exquilino Romam oppidulum ampliauit, & è regione loco proximo Cælio Velliam extruxit. Cæte-

rum

rum in decliuo ad ima versus circum maximum Germalliam fundauit, vbi iussu Amulii fuerunt expositi. Hac enim antea labebatur Tyberis. Ab ea autẽ versus Exquilias forum Romanum ædificauit. Et ita Romulus ex regulo primus rex à Thuscis declaratus est. Quam rem per occasionem acceptam Mithridates rex Asiæ pro ignominia Romanis opposuit quòd vernæ fuissent Thuscorum. Quarto autem mense ab vrbe condita perpetratum est audax facinus in raptu Latinarum & Sabinarum. Primi ex Latinis bellum mouerunt in Romulum Ceninenses, Antemnates autem & Crustumeni. Romulus auxilio implorato à Thuscis, cum Cælio rege Etruriæ, primum ex his triumphum retulit, & ob id quartus vrbis collis à Thuscis habitari cœptus est, & Cælius dictus. Subinde Sabini bellum ingens orsi, coegerunt Romulum denuo à Lucumonibus socios milites expetere. Galerito Lucumoni Arbeæ negotium datũ est, manna Etruscorum, exq; vrbe Salpinatũ manu venit. Qui quum offendisset Capitolium captum à Sabinis, ipse proximũ Capitolio Quirinalem pro Romulo muniuit. Verum quum Romulus audax sub Capitolio Sabinos aggressus, vulneratus fugeret, illumq; ad portam

portam Palatinam sequuti Sabini Roma potituri viderentur, ilico Galeritus è Quirinali delapsus, viamq; retro in Capitolium pedem ferendi, adimens vbi nunc Ianus quadrifrons à tergo Sabinos aggressus, vnde fabula eiaculatæ aquæ sulphureæ est, in fugam vertit. Animaduersa re Romulus reintegratis viribus & ipse à fronte cædebat, adeò vt Metius in paludem sese cum equo armatus iniiceret. Cædes ingens fiebat. Et ne vnus quidem euasisset, ni fœminæ occurrissent. Fœdere icto Romulus vrbis agrum diuisit in partes tris, æquis collibus. Sabinis & Tatio Capitolium & Quirinalis, Romulo sequentes Exquilinus & Palatinus in quo Roma, Galerito & Luceribus Tuscis Cælius & Cæliolus obuenerunt. Auentinum Romulus neminem passus est habitare. Nam fratri Rhemo illum sacrum esse voluit vsque Helernam. Quumq; concessisset naturæ Cælius, & Galeritus rex Etruriæ successisset, consensu tribuum, Cæliolus & ab eo tota arcus area septem collibus subiacens, Tuscis data, & sacrificio Iano Vertumno facto, egestisq; paludibus habitabilis reddita, & vicus Tuscus dicta. Tribus igitur gentibus conflata principio vrbs Roma habitata fuit. Nomina imposuit

posuit princeps Tuscus. Nam hi tunc Italiæ imminebant imperio. Tatienses à Tatio, Rumnenses à Rumulo vocauit. Hoc enim nomine illum ab euentu nuncupauit lingua Etrusca ex Etruria oriunda Larentia, & nupta prius viro Tusco Faustulo, & inde Etrusco Carrutio, suam vero tribum à se Lucerum dixit. Nã alia Trometina est à loco Cælii. Hæc origo vrbis Romæ solum veteris, septicollis cum arcus area habitatæ, nunc vero ab his collibus in alios colles & conualles in immensum prolatæ. Cæterum nomina eiusdem veteris Romæ hæc sunt. Nomina collium. Capitolium, Quirinalis, Exquilinus, Palatinus, Cælius, Cæliolus, Rumurius, qui & Auentinus. Porrò in Area hæc nomina sunt. Libyssus, Circus maximus, Forum transitorium, Argiletus superior, Argiletus imus, Via sacra, Senaculum, Concordia, Græcosthasis, ædes Saturni, Vertumnus qui & Ianus quadrifrons, Forum boarium, Vicus longus, Vicus Arniensis, Vicus stellatinus, Sabatinus, Larthenianus qui & Veiens, Phaliscus. quorum cognomina à Tuscis sunt commigrantibus in ciuitatem Romanam. Item Herculis ara, vbi Olympus, & initium sacri aratri iunctim à Germallia ad sacram

cram viam, vnde & nominis origo. Forum piscarium, porta Carmentalis, ædes Pudicitiæ, rotunda Herculis, Forum vænaliū, lacus Curtius, Suburra, Suburbanum, Saturnia vbi nūc ædes eius atq; ærariū. Hæc vbi Roma vetus. In parte Romæ sunt Etruria loca, Antipolis, Ianiculum, Vaticanum, & Tyberis, limes imperii Volturreni inter veteres Ianum & Saturnum, qui à principe illius vrbe Volturrena per syncopam dictus est Volturnus, & ob id Thuscus non Latinus. Quòd vero Volturnum sine syncopa & compositione primitiuum est nomen, notat fluuius in Samnio, & oppidum Romanum in littore, à quo Volturnus deus Thyberinus in Latio, sicut & Volturna, vt caput imperii in Etruria. Quamobrem deum Tyberinum suum dicit esse Roma atque Etruria, eundē & Ianum Vertumnum, & ab his dictum Vadimona.

Rex & regulus.

Superius exposuimus quid sit Olympus et fossa, et quo pacto sacrabantur vrbes, et pomœria. Et quid sit Tetrapolis siue quadriurbs et vrbs quadrata, in commentariis Xenophontis. Differentia vero inter regulum et regem erat tunc, qualis nunc inter reges et duces. Vnde omnis dux est regulus non tamen rex. In Italia vero reguli esse non poterant nisi essent Thuscorū vernæ ac nutriti in fano Volturnæ cum Larthe atque Lucumonibus. Cui duo sunt præcipua argumenta. Primum, quia Cacum legatum Campani reguli, qui ducatum non verna Thuscorū inierat, in vincula coniecit Tarcon rex Etruriæ, vt in Collectaneis Solinus

insi-

insinuat, quòd per ignominiã id Romanis opposuisset Mithridates, quòd Thuscorum vernæ fuissent, vt hoc loco Fabius & Trogus cum Iustino sentiunt, lib.38. Epitomatum. Vnde et de politia instituta Mantuæ ad instar Etruriæ dicitur in.x. Æneid. Ipsa, inquit, caput populis vires de sanguine Tusco. Quo loco Ser. dicit & alij Vergilianistæ interpretes asserũt quòd vires appellat Lucumones, & rectores & duces, quia totum robur erat ex Lucumonibus, in quorum numero vel præfectura non admittebantur nisi de sanguine Tusco, in quo vernæ cõputantur, vnde in præfecturis Italiæ quia Tusci imperabãt, nõ admittebantur duces & reguli nisi vel Tusci vel vernæ Tuscorũ, quod pro imperio existimauit Mithridates obiiciendũ. Rex verò primus oĩm ex vernis Tuscorũ fuit Romulus, qui liberius q̃ reguli instituta & sancita regni instituere posset, & sui successores, inter quos Tusci Tarquinij licentiores fuerũt. Vbi verò factus fuerit Olympus & cœptus sacer sulcus à vate, exponit Fab. dicẽs ꝙ in vico Tusco, videlicet in foro boario vbi est taurus æreus in monumentũ. Quòd ibi cœptus est sacer sulcus à Romulo, author est Cor. Tacitus dicens: Vbi est æreus taurus, q̃a id genus aĩaliũ aratro subditur, sulcus designãdi oppidi cœptus, vt magnã Herculis aram amplecteretur. Inde certis spatiis interiecti lapides ꝑ ima montis Palatini ad aram Consutij, mox ad curias veteres, tum ad sacellum larem, forumq́ꝫ Romanũ non à Romulo, sed à Tito Tatio Sabino post fœdus additũ progressum est. Hęc Cor. Tacitus. Ex hoc habere possumus, vt sit dictũ forum Boarium. Primo quidẽ à boue Herculis reperto & immolato ob victoriã contra Cacum latrocinatorẽ, de quo Ouid. in Fastis dicit. Immolat ex illis taurũ tibi Iuppiter vnũ Victor, et Euãdrum ruricolasq́ꝫ vocat. Cõstituitq́ꝫ sibi quæ maxima dicitur ara Hic vbi pars vrbis de boue nomen habet. Secundo quia ibi boues cœperunt sacrũ sulcum, idcirco tota illa pars vrbis boaria dicta est vsq́ꝫ ad lanũ in radicibꝰ capitolij, vbi partẽ Boarię forũ boariũ dictũ, Boariũ forum vnde

S in hac

In hac boaria maxima portione vici Tusci, erant opulentiores & ditiores atq; nobiliores Romanorũ, vbi & frequentiores arcus triumphales, & monumẽta imperatorum videbamus, sed de his aliâs. De Palatino colle quadriurbe dicendum est. Varro in .i. de Lingua Latina sic dicit. Quartæ regiõis palatiũ est, q; palantes cũ Euandro venerunt, q; et Palatini Aborigines ex agro Reatino q appellatur palatiũ ibi cõsederũt. Sed & alij â Palantia vxore Latini putauerũt. Eundẽ hunc locũ â pecore dictũ putant quidã, & ita Næuius Balatium appellauit Huic Germalliã & Velliã coniunxerunt. Velliæ caussæ plures, in quibus quũ ibi pastores Palatini ex ouibus ante tonsurã inuentam, vellere lanã sint soliti, â vellendo etiã vellus dictũ fuit. Hæc Varro. De hac parte quadriurbis Romæ loquitur Liuius in .2. ab vrbe cõdita, dicẽs q; collega Bruti Valerius publicola ędificabat in summa Vellia alto & munito loco domum, vt arcem inexpugnabilem, quã ob suspitionem regni demolitus, in infimo cliuo reædificauit. De Germallia verò in eodẽ lib. dicit Varro, q; sic dicit â Germanis Remo & Romulo, q; illo Tyberis aqua tulerit. Dionysius verò ait Fabium Pictorẽ scribere, cum puellos ferrent iussu Amulij in aquã exponendos, inuenisse planitiem Tyberi inundatã. Vnde à vertice palatij ad radices descendẽtes, ibi eos in principio aquę posuisse, & lupam sitientem è specu proximo potus gratia illuc profectã inuenisse infantes per cœnum volutari iam recedẽte aqua, & eos quasi catulos suos quos tunc nutriebat lingua lambens cœno abstersisse, mammas illis & lac præbuisse, quod tũc forte veniens Faustulus admiratus, discedente lupa pueros tulit ad vxorem Accam Laurentiã, vnde & ibi nutritus est, & causa Romuli seruata, vt authores fatẽtur, vbi ficus est ruminalis, de qua Ouid. in Fastis: Arbor erat remanent vestigia, quęq; vocatur Romula nunc ficus rumula ficus erat. Et est, vt aiunt, iuxta circum maximũ, quod nunc vulgus cerchi vocat, inter Palatinas & Cælioli radices sub radicibus Cælij. Forũ verò Romanũ dicebatur quarta pars Romæ tunc quadriurbs in qua prę-

Palatium

Vellia.

Germallia.

Forũ Ro.

ter ædes erat platea concionalis publica, de qua Liui. in.8.ab vrbe cōdita: Naues,inquit, partim in naualia subductæ,partim incensæ,& earum rostris suggestum in foro adornari placuit. Ideo ait Ser.super 8.Æneid. Romanū forū erat vbi nunc rostra sunt. Et idem locus Comitiū dictus, vbi & ictum fœdus inter Romulum et Tatiū,dicente Plutarcho in vita Romuli: Quo,inquit,duces conuenerunt ad percutiendū fœdus,hucusq; comitiū vocāt. Et Varro in de lingua Latina: Ante,inquit,curiā Hostiliam rostra,subq; dextera huius comitio locus substructus. In eo priuata suffragia & concilia fieri ferunt solita,sed maiora in campo Martio. De monte vero Cælio dicit hoc loco Fabius,φ primū inhabitatus est & cultus ab Tuscis, & nominatus ab Etruriæ Larthe et eorū duce nobili Cælio.Diony.in.2.lib.& alij adiiciunt φ ibi ædes & templum extruxit,& ibi sepult⁹. Varro in.1.de lingua Latina sic dicit: Cælius mōs dictus à Cælio Veibeno nobili duce Tusco,qui manu sua venit auxilio Romulo contra Latinorū regē.s.Acronem. Vnde miror φ quidam triumphum Romulo tribuant,q ab Etrusco Larthe est habitus. De Sabinis deuictis ait Fabius,φ Romulus implorato auxilio sociali ab Etruscis negotiū datum fuit Galerito Etrusco,qui magna Etruscorū et Salpinatū manu victoriā Romulo dedit. Fige hic tu gradū,vel qui Tuscaniensi gloriæ inuides,vel qui existimas Romulum tum fermè inermem potuisse tantā belli molem solū sustinere. Galeritus Lucumo Etruscus ea Sabina cōtudit arma, vt clarissime Propertius scribit in Elegia Vertumniana, vbi inducit victoriā Galeriti & Vertumnū gratias agentē Romæ,tū Palatinę,φ vicum Tuscū Tuscis dederit,his verbis: At tu Roma meis tribuisti prēmia Tuscis. Vnde hodie vicus nomina Tuscus habet. Tempore quo sociis venit Lucumonius armis Atq; Sabina feri cōtudit arma Tati. Vidi ego labentes acies & tela caduca Atq; hostes turpi terga dedisse fugę. Sat faciā diuū sator vt Romana per æuum Transeat ante meos turba togata pedes.

Comitiū.

Galeritus.

Quare falso refert Liuius in.2.ab vrbe cōdita, & eum sequutus Dionysius in.5.q vicus Tuscus dictus est à Tuscis remanentibus Romę sub Porsena, quum equidem ante Porsenam annis.40.supra ducentos sub Romulo Vertumnus idem & Ianus, in vico Tusco à Romulo & Galerito sacratus sit ante Numā ligneo simulachro ad infimū Argiletum, quod postea Numa ęneum reddidit accito Mamurio Osco eruditissimo opifice, vt ibidem sequitur Vertumnus in Elegia Propertiana dicens: Stipes acernus eram properanti falce dolatus Ante Numam, grata pauper in vrbe deus. Et in cōmentariis eiusdem Elegiæ ostendimus. Et ideo Liuio et Plutarcho Gręco antiquior Varro, doctior, eruditior, & qui nihil intentatū reliquit, asserit cum aliis consentiens in.1.de lingua Latina, vicum Tuscum habitatū fuisse sub Romulo, cuius argumentū dicit præter authores esse, quia sub Romulo ibi positus est Vertumnus princeps deus municipalis Etruriæ. Quod certe Fabius insinuat, & Propertius explicat vicum Tuscum datū, quādo Galeritus Lucumo venit sociis armis, atq; contudit fera arma Sabinorum regis Tatij.

Vicus Tuscus.

Quod verò Fabius dicit, vbi Ianus quadrifrons ibi fabula eiaculatæ aquæ, eam fabulā refert Macrob.in.1. Saturnal.dicēs Capitolinum numen Iunonem fauisse Sabinis, & valli portas vbi est Ianus aperuisse & ita Romulum fugisse versus palatium, & Sabinos eum persecutos. Verum Ianus princeps (vt diximus) deus Etruriæ atq; vici Tusci, veritus contra Iunonis numē pugnā cōmittere, quia tamē Romulo fauebat, aperuit fontes calidissimos sulphureos vbi nūc Ianus, & à tergo in Sabinos eiaculatus contudit eos, & ita victoria cessit Romulo. Et ideo hic Ianus sacer erat, et nō ille q translatus fuit in forū transitoriū. Quod & Ouid.in.1. de Fastis quærit à Iano dicens: Quum tot sint Iani, cur stas sacratus in vno? Et posita supradicta fabula subdit: Cum tanto veritus cōmittere numine pugnā Ipse meæ moui callidus artis opus. Oraq; qua pollens ope sum fontana reclusi Sumq; repētinas eiaculatus aquas.

Ian⁹ à Romulo stās.

Ante

Ante tamen calidis subieci sulphura venis Clauderet vt Tatio feruidus humor iter. Hæc mythice atq; fabulose dicta sunt, quia Ianum mythici miris laudibus efferunt, & præcipue Ouidius in Fastis sub noīe Iani, et Propertius sub nomine Vertumni, vt supra dicentis: Vidi ego labentes Sabinorum acies & tela caduca. Quod & idem Macrobius recitator fabulæ significat, dum in eodē primo lib. inter cęteras Iani laudes ait, ꝙ mythici Ianum laudant, ꝙ sub eo oīm domus sanctimonia & religione fuerint munitæ. Sed vt Seruius dicit super. 3. Æneí. turpe est Poëtā fingere, quod ad verā historiam nō refertur. Est autem vera historia, ꝙ Tusca militia initiabatur ad lacum Vadimonis Etruriæ, vt Liuius in. 9. ab vrbe condita insinuat, & Plinius nepos in epistola ad Gallum dicit lacū Vadimonis esse sulphureum, et nullā ibi nauim, quia sacer est. Est autē Ianus, Vadimō, Vertumnus, Proteus idem, vt suis locis probauimus. Vnde veritas historiæ est, quia Iano ad sulphureum lacū initiata militia Galeriti tenebat pro Romulo Quirinalem collem, vt hoc loco Fabius, & eum sequutus Dionysius in. 2. lib asserunt. Quum'q; Sabini fugientem Romulum persequerētur, mox Galeritus sulphuratus, è Quirinali illapsus in locū vbi est Ianus, à tergo Sabinos cędens, coegit Metium Curtiū ducem cum equo armatū in paludem sese conijcere. Et hoc pacto exponi debēt supradicti Ouidij versus, saluo semper iudicio meliori. Ego, inquit, Ianus. i. Galeritus Ianicis sulphureis aquis initiatus, veritus committere pugnā cōtra numen Iunonis. i. cōtra Tatium, & eos qui remanserant in custodia Capitolinæ arcis, dum saucium & fugientem Romulum alij Sabini cū duce Curtio persequerentur, vtiq; ego Galeritus callidus. i. astutia militari eruditus, moui opus artis meæ militaris, scilicet militiā meam sulphuratam, moui à Quirinali ad radices Capitolij, vbi est Ianus quatuor portarū. Et reclusi ora fontana. i. capita regionis illius præcipua, obsedi ope militari Trossula qua sum potens, et ab tergo eorū qui persequebantur Romulum,

Fabulę de Iani ope explicatio

sum eiaculatus aquas militares sulphureas repente & ex improuiso & [illegible]a Sabini fusi. Sed antequã istam phalangem militarẽ [illegible] eos mitterem, subieci ad Capitolij radices sulphura, id est, duces, cum calidis aquis, scilicet militibus initiatis, vt hic humor sulphure initiatus clauderet iter Tatio regi qui Capitolio residebat, ne posset succenturiari & auxilia mittere suis, quibus terga Tusci, facies Romulus cum suis cædebãt. Quæ oĩa quũ initia Romana & Fabius, Propertius, et Dionysius Halicarnasseus contineant, cur solus Liuius ab vrbe condita cuncta suppressit. Audeo dicere, & quũ opus fuerit probabo inuidum & liuidum alienæ Tuscorum gloriæ nõ Liuium fuisse, qui vbicunq; potest subticet Tuscorũ gloriã, & falsa pro aliena gloria his aduersa cumulanda adiecit. Vnde & C. Caligula Cæsar, qui vt vitiis multis, ita doctrina & pluribus virtutibus enituit, Vergilium dicebat sine doctrina poẽtã, Liuium vero verbosum vbi parua res fuerat, & suppressorem eorũ quę præclara Tuscorũ fuerãt, vt in fragmentis Antonini itinerarij traditur, & Suetonius in vita Caligulæ dicit his verbis. Sed et Vergilij ac Titi Liuij scripta, & imagines, paulum absuit quin ex omnibus bibliothecis amoueret, quorũ alterũ vt nullius ingenij, minimæq; doctrinæ, alterũ vt verbosum in historia, negligentemq; carpebat. Igitur hæc de historia mythicisq; Romanis initiis pro expositione Fabij dicta sint. Nunc quædã pro sequentibus exponẽda sunt.

In Liuiũ.

Primũ quid sit Helerna. Huic satisfacit quod in .5. antiquitatum Berosus scribit. Iano enim, vt ait, fuerũt plures liberi, quorũ Cranus Razenua cognomine successit ei mortuo in Vetulonia, Cranam verò filiam pulso Camese dedit Aboriginibus Latij, Helernam cũ sceptro & Alebam. Est autẽ Helerna suffragio exaltata regina, vt ipse exponit. Vnde patet q̃ inter Iani regulum Camesem & Saturnũ, rexit Latiũ Crana eius filia, quã frater eius Cranus Razenua inter deas retulit, & Lucum iuxta Thyberim statuit, vt idẽ Berosus dicit, & Ouidius in .6. de Fastis meminit dicens:

Helerna.
Cranus.
Razenua

Adia,

Adiacet antiquus Thyberino lucus Helernæ,
Pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
Inde sata est nympha, Cranam dixere priores.

Nam posteri, vt ait transposito r, proferebāt Carnam. Verum licētia poëtica, & leuitate amandi solita Ouidius dicit hanc nympham fuisse adamatā Iano. & pro præmio positæ virginitatis dedisse ipsi Alebam siue Albā, & vt esset Iana Vertūna, id est, penes eam esset ius vertendæ rerum & cardinum. Sic enim ait Ouidius: In Ouidium.

Viderat hanc Ianus, visæque cupidine captus,
Ad duram verbis mollibus vsus erat.

Et post admissum scelus inducit Ianum ita dicentem:

Ius pro concubitu nostro tibi cardinis esto,
Hoc pretium positæ virginitatis habe.
Sic fatus, virgam qua striges pellere posset
A foribus noxas (hæc erat Alba) dedit.

Nā penes vnū Ianum est ius vertēdi cardines, & ideo vnus Ianus deus Vertūnus, & hæc dea Iana Vertūna, cui ius cōmunicauit, dicente eodē Iano in .1. de Fastis:

Me penes est vnum vasti custodia mundi,
Et ius vertendi cardinis omne meum est.

Sed cū Ouidius in .1. de Fastis inducat Ianū se iactantē q arma sua fuerunt claues, & ferę atque ianuæ postium (vt in superioribus retulimus) ad continendū aurei sæculi pudorē & castimoniam, quō scribere ausus est in sexto, Ianū fuisse mercatū stuprum violentū, præmio Vertūnio, & imperiosę participatione Albæ, id est, fascium? Quare Berosus veracius dixit eam filiam Iani. Cui etiam est argumēto, q herbā illi olim dicatā in similitudinē crinium albozū, capillos Ianæ ad hāc ætatē Volturreni vocamus. Alba verò non est Latinū nomen, vt patet in propria prolatione sine syncopa, quo Berosus dicit Alebā. Al enim, teste Hieronymo, cōmixtionem significat: & vt Talmudista doctus dicebat, etiam ligaturā & fasciculū, quia fasciculus cōmixta ligat. Ebā verò notat acervum rerū & virgarū quibus flagellantur noxij. Et caue ne dicas q deriuatur ab Al et Ebal, ga teste Hieronymo de interpretatione noīm, Capilli Ianæ. Alba. Aleba.

Ebal significat aceruum lapidum & non virgarum. Vno ergo vocabulo vetustæ Etruscæ linguæ, Alebā, siue per syncopam Albam Etrusci dicebant, quod Latini vno similiter vocabulo fasces. Et vt rectè noster Christophorus Landinus Florētinus eruditissimè posuit super Horatij Odam illam. Quem virum aut heroa, fasces erant fasciculi virgarum in quibus singulis singulæ secures inclusæ erant. Eas.12.primas Ianus dedit in Olympo Etruriæ ad continendas recentes colonias in aureo officio, & ad terrendos & flagellandos malos, vt hic noster Fabius Pictor in principio insinuauit. Est ergo Alba sceptrū & fasces quo noxę striges propellerentur, vt mythicè dixit Ouidius. Erant autē duodecim fasces vt omnes concedunt, cuius princeps dicebatur Etrusca lingua Baracel. i. Latinè lictor & percussor. Vnde & Barac, percussorē interpretatur diuus Hieronymus in de interpretatione noīm. Et vt in fragmentis Catonis dicitur, lictori singulo suberant adolescentes ingenui & armati.24.& ita trecēros prętorianos milites efficiebant, singulo prætorio.25.deputatis Teste quoq; Dionysio Halicarnasseo in.4.libro. Etruscus mos erat, vt singulum regem Lucumonem antecederet singulus lictor ferens fasces virgarū & securim. Cum verò cōmuni consensu.12.populorū bellum indiceretur, tradebantur.12. fasces & secures duci qui principatum in oēs accepisset. Liuius quoq; quanquam liuidus gloriæ Thuscæ, ne videretur oīa negligere, asserit se cum eis sentire, qui numerū lictorū.12. ab Etruscis finitimis desumpsisse Romulum, dicit his verbis: Romulus iura populo agresti sancta esse ratus, si se ipse venerabilē insignibus imperij fecisset, & cætero habitu augustiorē, rum maxime.12. lictoribus sumptis fecit. Alij à numero auiū, quæ augurio regnū portenderant, eum numerū secutum putant. Me haud pœnitet eorū sententiæ esse, quibus & apparitores et hoc genus ab Etruscis finitimis vnde sella curulis, vnde toga prætexta sumpta est, numerū quoq; ipsum ductum placet, & ita habuisse Etruscos, q; ex.12. populis com

Alba fascis.

Baracel lictor.

lis communiter rege creato, singulos singuli populi lictores dederint. Hæc Liuius. Vnde ab Etruscis finitimis .12. prætorianos principes lictores. i. trecentos ingenuos armatos iuuenes, qui lateri suo sicut Larthi Etrusco semper hærerent, desumpsit Romulus, et nõ à more Lacedemoniorum, vt in .2. lib. Dionysius Halicarnasseus somniat. Sed quis primus hoc concesserit Romulo, cum sine iussu Lucumonũ non posset, vtiq; neglexit atq; suppressit liuidus Liuius. Id cum plures tum vel maximè vnus Propertius quasi coętaneus Liuio curauit exprimere, qui in quarto Elegiarum clare tradit Galeritum Lucumonem primum posuisse prętoria, et cum duobus aliis ducibus Romulo et Tatio diuisisse vrbem, & vocabula Etrusca tribubus imposuisse, et cum his quatuor triumphos egisse Romulũ, computato primo, quem Cęliꝗ auxilio de Acrone atque Latinis retulerat. Verba Propertiꝗ sunt ista. Galeriti dona.

Prima Galeritus posuit prætoria Lucmo.
Magna'q; pars ratio rerum erat inter eos.
Hinc Taties Rumnes'q; viri, Luceres'q; coloni,
Quatuor hinc albos Romulus egit equos.

Quod etiam antiquior Varro in primo de lingua Latina scribit dicens: Agrum Romanum Romulus in partes diuisit tris, vnde tribus dictę, vt ait Ennius, Tatiensium à Tatio, Romnensium à Romulo, & Lucerum à Lucumone, vt dicit Iunius. Et hæc sunt nomina Etrusca, vt ait Tolumnius Tragœdiarum Tuscarum scriptor. Hæc Varro. Quod contra si obiicias Liuium dicere, quòd Lucerum nomen est incertę originis, vtique Caius Caligula Cæsar respondebit amouendum esse de Bibliothecis Liuium, quia in historia fuit negligens, & suppressor vbi oportuit dicere, et vbi nõ oportuit fuit verbosus. Quod profecto patet hoc loci, quia verbosus est & explodendus qui sine certo & probatiore atque antiquiore authore & clariore ratione id dicit. Liuio enim probatior, doctior, & antiquior est Varro, et antiquiores se testes producit Iunium & Tolumniũ Thuscũ Tragicũ, & ratione vti-

tur, quia noīa tribubus impoſita ſunt Etruſca. Quare ab Etruſco duce ſuerūt impoſita à tribus ducib⁹ ſumpta, ſicut et Etruſcus idemq́ Lucumo primus poſuit prætoria. Nam vt ſupra dixit Fabius, ius imponendi noua locis et gentibus nōīa, ſolum penes duces et reges erat. Ergo quia Etruſca ſunt, ab Etruſco duce Lucumone ſunt impoſita Ergo nō ſunt incertę originis, vt falſo dixit Liuius, ſed certiſſimę atque Etruſcæ, vt Varro, Iunius, et Tolumnius probant. Nam Etruſci Tatium & Tatienſes, Latini verò & Sabini, Titium et Titienſes deriuant. Similiter Etruſci Rumulū & Rumnenſes, Latini verò & Sabini, Romulum & Romuleos dicunt. Rurſus Etruſci Lucumonē dicunt & Luceres deriuant. Latini autē & Sabini, & eorum proles Sabella, quæ & Samnites, dicunt Luciū & ab eo Lucanos, cuius argumenta nō latuerunt liuidū Liuium, qui in. 1. ab vrbe condita aſſerit, quòd Tarquinium priſcū, quem Etruſci vocabant Lucumonē Tarquinieſem, eundē Romani dixerunt Luciū Tarquinium. Et à Lucio Samnitum duce Lucanos deriuatos Plinius aſſerit, & Sempronius, vt in eius cōmentariis diximus. Quòd ſi dicant Plutarchū in vita Romuli et Pedanū dicere quòd Luceres dicti ſunt à Luco Aſili, dicendū eſt quòd neſciuerit linguam Latinā & Etruſcam, quantumq́ inter ſe prolatione ac deriuatione diſtent. Et ideo Caio Caligulæ Cæſari cōſentiens regula beati Hieronymi dicit, quòd qua facultate quid ſine certo authore atq́ ratione profertur, tali contemnitur. Sed dices: Seruius in. 5. Æneidos ſuper illud carmē, Tres equitū turmę, tres inquit partes fuiſſe principio populi Romani conſtat, vnā Tatienſium à Tatio Sabinorū rege, iam amico poſt fœdera, aliā Rumnēſium à Rumulo, tertiam Lucerū, quorum ſecundum Liuium nomē & cauſa in occulto ſunt. Ergo videtur probare Liuiū. Reſpondetur ꝙ ibidem affert contra Liuium probatiorē authorem mox ita ſubiungens. Varro tamen dicit Romulū dimicantem contra Tatiū à Lucumoniis. i. Thuſcis auxilia poſtulaſſe, vnde quidam

Seruius.

dam venit cum exercitu, cui recepto pars vrbis data est, quę vicus Thuscus dicitur, vt Horatius ait, ac Tusci turba impia vici. Hæc Seruius. Quare Varroni diligentissimo & grauį authori, non negligenti & verboso Liuio creditur quamuis alioqui eloquentissimo.

Quòd si quæris, quare Horatius lib. 2. Sermonū Satyra. 3. vocat turbam vici Thusci impiā, cum sit semper religiosissima habita? Respondet Acron, quòd ibi acceperit turbā vel lenonum vel negotiatorū, quia ante in eo loco meretrices colebant, aut negotiatores qui nulla pietate flectūtur, inde pulsi ab Herennijs fuerūt. Sed totum falsum est, quia neq; ante Tuscos ibi meretrices fuerūt, nisi id dicat propter Accam Larentiā, & negotiatores nunq̃ leguntur inde pulsi. Et ideo pudicitiæ templū patriciæ simul & plebeiæ in foro Boario venerabantur, vt in. 10. ab vrb. cond. Liuius docet, & arcus triumphalis ibi Boariæ partis negotiatorū ætate nostra permanet, de quo inferius dicetur. Porphirius alias nationes adducit. Primam quia ibi vnguentarij erant. Sic enim ait: Vicus Tuscus dicitur quo itur ad velabrum, vbi harum rerum mercatores, id est, vnguentarij sunt. Sed quia vnguentarij & lenones opponūtur castitati, & non pietati, idcirco non propter id vocauit impiam turbam, quòd ibi vel meretrices ante, vel vnguentarij postea fuissent, & eos inde religiosa Tuscorum Herennia familia pepulisset. Mercatura verò non opponitur pietati, quæ ad charitatem patriæ inuenta est. Quare aliam rationem assignans ait. Impia fuit, quia sub Romulo & Porsena vicum Thuscum relicta pietate patriæ incoluerunt. Nam hi primi fuerunt, qui contra Etruriam assiduis bello & armis à patria propria in Romam vrbem Italiæ imperium transtulerunt. Et ideo tertia gens Lucera à Lucumone & Cæliana à Cælio Tromentino, vt ait Fabius, gentem simul & imperium Romanum, quasi impiè & contra patriam incœperunt. Quod verò Varro dicit, ob suspicionem Luceribus datum totum vicum Thuscum adempto colle Cęlio & Cæ

Thusci turba impia vici.

& Cælianis datus Celiolus, quia suspitione carebant, non contradicit ei quod nūc scribit Fabius, ꝙ is datus sit consensu omnium, quia stant simul vt cœperit res à suspitione, & finierit in cõsensu. Quòd verò fuerit vicus Thuscus antea paludosus, demonstrant authores. Nam Vertumnus in Elegia Propertiana, ostendẽs vicum Thuscum sic dicit:

Hac quondam Tyberinus iter faciebat, & aiunt
Remorum auditos per vada pulsa sonos.
At postquam tandem ille suis concessit alumnis,
Vertumnus, verso dicor ab amne deus.

Et ideo cum Fabio Seruius consentiens super. 8. Æneidos, ibi: Rumore secũdo: Rumõ, inquit, dictus est Rumulus. Vnde & Ruminalis Ficus dictus est locus, ad quem eiecti sunt Remus & Romulus, quæ fuit vbi nunc est Lupercal in Circo. Et subdit: Hac enim labebatur Tyberis, antequam Vertumno factis sacrificiis, auerteretur. De paludibus etiam constat. Nam in parte fori Boarij fuit palus in quã armatus se iniecit Curtius, dicente Ouidio in sexto Fastorum:

Curtius ille lacus siccas qui sustinet aras,
Nunc solida est terra, sed fuit antè lacus.

Et in eodem libro de toto vico Thusco ait:

Hic vbi nunc fora sunt, vdæ tenuere paludes,
Amne redundanti fossa madebat aqua.

Tibullus quoqꝫ in secundo Elegiarũ de Velabra portione vici Thusci, sic meminit:

At qua Velabri regio patet, ire solebat
Exiguus pulsa per vada linter aqua.

Varro quoqꝫ in primo de lingua Latina, quum aliorũ opinionibus positis, suã de Auẽtino induceret, sic ait: Ego maximè puto Auẽtinum sic dictum, ꝙ quum ob paludes inter eum & Capitolium, ipse mons à cæteris partibus vrbis esset exclusus, vehebãtur ad illum naui bus homines. Cuius vestigia sunt, ꝙ ea pars à velis dicitur Velabrum, & ab eo actu vehendi Velatura. De Acca verò Larẽtia, & Faustulo, et Carrutio, & eiuscemodi, satis dictum est in sexagintaseptẽ libris, quos

Velabrũ.

de Etru

de Etrusca historia cõfecimus. Quod verò ait Fabius hanc esse originem veteris Romæ in septem dictis solum collibus & eius subsidẽte Thusca area, postea ab his collibus prolatã fuisse in alios, in nostra superiore figura picta facile animaduertitur: in qua etiam facile patet, quæ pars magnæ vrbis, cui veteris parti respondeat, & ab ea denominetur, Collina siue Capitolina, item Exquilina, Quirinalis, Palatina, Cælia, Viminalis, et Auentina, septẽ collibus primis. De quibus Vergilius in sexto Æneidos dicit:

Septemq; vna sibi muro circundedit arces.

Vbi Seruius dicit, septem inclusisse colles, & medium tenuisse palatium. Alij, inquit, dicũt fuisse colles septẽ Ianiculũ, Quirinalem, Exquilinũ, Palatinũ, Cælium, Viminalem, et Auentinum. Sed aduertere debẽt isti, ꝙ Capitolinus, quem negligũt, est primus, vbi Saturniam ædificauit Saturnus, & Ianiculus est in Etruria, non in Roma, dicente Plinio in tertio naturalis historiæ, capitulo sexto: Saturnia est, vbi nũc Roma. Antipolis verò, vbi Ianiculũ in parte Romæ. Quare excluso Ianiculo melius cum nostro Fabio sentiunt, qui septem colles enumerãt, primum quidem Auentinũ dictum, cùm ab aliis, tum vel maximè à vehendo, vt ait Varro. Secundum, Cæliolum iunctum Cælio, & dictum Viminalem à Iouis templo, vt exponit idẽ Varro, qui & tertium Cælium dictum à Cælio duce Thusco perhibet, & quartũ Palatinum, à Palatinis Aboriginibus, item Arcadibus, item Palãtia Latini vxore, item à balatu. Quintum Exquilinũ dictum ait, ab excubiis prætorianis regis Romuli & Tulli Hostilij. Sextum Quirinalem, qui teste Dionysio in secũdo libro hæret Capitolino, dictum à Iunonis Sabinæ templo, quam illi hastatã siue Curim, id est, Quirin vocãt. Capitolinus autem idem & Tarpeius & Saturnius, vt in præcedentibus expositum est. Hęc de septem collibus & nominibus ac originibus eorum. Sequitur tandem de nominibus quæ erãt in vico Thusco dicẽs Fabius. Et de Libyssò quidem & Argeo, et Argiletis duobus

Ianiculus.

Colles Romę.

satis

fatis supra dictum est. Sacra verò via vetus incipit supra Palatinum collem, vbi erant veteres curiæ Augustales, & transibat per oppidum Romam: inq; Romanum forum descendens, reflectebatur in Capitolium per vicum Thuscũ, vt patet in nostra superius picta figura. A curia veteri Augustali augurę, quia sacerdotũ erat & magnorũ pontificum, tota via sacra dicebatur, vt Varro insinuat, dicens: Curiæ duorum generũ, altera vbi curarēt sacerdotes res diuinas, vt curię veteres: altera vbi Senatus curaret res humanas, vt curia Hostilia. De hac via loquitur Plinius in decimonono naturalis historiæ. Cæsar, inquit, dictator totum forum Romanum viámque sacram, á domo sua vsque in cliuum Capitolinum, in munere gladiatorio linteis contexuit. Eam domum, teste Suetonio, Octauianus Augustus sumptuose nimis á Liuia ornatã, ad solum dirui fecit, in cuius Area porticus Liuia fuit structa. De qua in sexto Fastorum Ouidius meminit, dicens:

Disce tamen veniens ætas, vbi Liuia nunc est
Porticus, immensæ tecta fuisse domus.

Author est Plinius, ibi postea suam pacem ædificasse Vespasianum. Verum Iulius Cæsar prius habitauit alibi, vt in vita eius scribit idem Suetonius, dicẽs: Habitauit primo Iulius Cæsar in Subura, modicis ædibus, post autem pontificatum maximum in sacra via domo publica. Suburam dictam ait Varro in primo de lingua Latina, quód sub muro terræ Carinarum fuerit. Et subdit: Iunius verò scribit, quód fuerit sub antiqua vrbe. Ex his conuincitur quód eadem sint Subura & Suburbanum in vico Thusco. Et quód Fabius videtur distinguere, vtique id fit á principio & fine viæ, quia incipiebat sub Palatino colle: & ita dicitur suburbanum, quia sub veteri vrbe, vt ait Iunius, & pertingebat vsque ad murum fori venalium circa Thyberim, & ita dicebatur Subura, quód sub muro terræ Carinarum fuerit, vt Varro dicit. Vnde Ouidius in primo de Arte amandi videtur alludere, dicens:

Subura.

Rure

Rure suburbano poteris tibi dicere missa
Illa, vel in sacra sint licet empta via.

Et quòd finiatur hęc regio ad forum Piscarium, potest conijci, nõ solum quia carinæ murus ibi erat, sed quia ibi vendebantur pisces, vt Iuuenalis in quinta Satyra, de quodã ignobili pisce Tyberino loquens ait:

Et solitus mediæ cryptam penetrare Suburæ.

De foro piscario dicit Varro in primo de lingua Latina. Secundum, inquit, Tyberim ad Ianum est forũ piscarium. Est etiam ibi forũ iugarium, vbi sacra iuga bobus pro inauguranda vrbe primum posita sunt. De quo Liuius de bello Macedonico: Saxũ, inquit, ingẽs ex Capitolio in vicum iugarium procidit, & multos oppressit. De foro Boario dictum est supra. Porrò in commentariis super Sempronium, copiose dictum est de Tyberino deo Volturno, et Vulturno nominibus. Circus idcirco maximus dicitur, quia maximo deorũ Vertumno Iano sacratus, vt in Elegiæ Vertumnianæ cõmentariis diximus. Forũ transitorium dicebatur, in superiore Argileto, quia ab eo transibatur in Circum maximũ ad ludos Circenses, & in forũ Romanum ad vadimonia danda, vt in eadem Elegia videbimus. Senaculũ, Græcostasis, duæ mansiones erant in foro Boario supra Ianum quatuor portarum. Græcostasis, vt ait Varro in primo de lingua Latina, locus est vbi nationum subsistebant legati, quia à parte vt multa dictus est. Senaculum verò est vbi ædes Concordiæ supra Græcostasim & basilica opima, ideo Senaculũ vocatum, vbi Senatus, aut vbi Seniores consisterent. Hæc Varro. De æde verò Saturni & concordiæ Seruius super secundũ Æneidos notans vbi in vico Thusco sint: Ædes, inquit, Saturni est ante cliuum Capitolij iuxta Concordiæ. Ab hac se mouit Curtius, vt se rapidiore cursu præcipitaret in hiatum, vt supra Varro dixit. Alia ædes concordiæ fuit post hanc, quia hæc iuxta Senaculum & sacram viam est, vbi concordia facta est inter Sabinos & Romulum atque Lucumonem, Vnde & Senaculum ibi & Cõcordiæ ædes.

Circus maximus.

Græcostasis.

Senaculũ.

Cõcordiæ ædes.

Quæ

Quæ ita insinuat Dionysius in secũdo libro, dicẽs: Raptę in Senatum veniunt concordiæ caussa legationem spondentes. Pacta inter castra regum, et Romulum & Tatium, vt æquo imperio regnarent, & habitarẽt Romæ æquo imperio & iure, sacrorũ et dignitatum participes. Hæc iurati, arisq; simul cum iuramẽto erectis, secundum mediam ferè sacram viam permixti sunt simul. Quòd si quæris, cur Liuius & Dionysius nõ posuerũt regem Galeritum in hoc fœdere? Responsio est in promptu, quia alter Liuius fuit negligens & verbosus, vt ait Cæsar. Alter verò Græcus mendax in historia, quia paulò superius scribit Galeritũ fortiter dimicantem cecidisse lancea Sabina. Sed pudet rationẽ Italicarum rerum mutuari à Græcis, vbi Latina clara est historia, quę teste Iunio, Tolumnio, Varrone atq; Propertio veracissimè cũ Fabio Pictore scribit Lucumonem Galeritum venisse sociis armis auxilio Romulo, & contudisse fera Sabina arma Tatij, et primũ posuisse prætoria, & vti maiorem tribubus indidisse nomina Etrusca, ad rei perpetuam memoriam & fulgorem, vt tũc moris erat. De aliis tribubus Thuscorum nunc exponendæ sunt origines. Tribus, inquit, à loco Cælij

Trometes dicta est Trometina. Locus, vt ait Festus, est Trometes campus. Caue lector, quia quidam corrupti codices habent Tormẽtina, addita n, & transposita r. Et facilis est corruptio in habentibus symbolum, qualia sępe in Plinio & aliis legimus, vt Volaterrani pro Volturrheni, et Vertulonienses pro Vetulonienses: et Cartoniani pro Carboniani, & Verẽtani pro Varentani. Similiter in Dionysio Halicarnasseo in secundo libro. Venit, inquit, ex Etruria Lucumo duces auxilia Etruscorũ ex vrbe Solonio, pro vrbe Colonia. Et in quarto libro: Seruius, inquit, Tullus diuisit vrbem in quatuor partes, Palatinã, Baboranam, Collatinã, Exquilinam, pro Suburbanam et Collinã. Et in tertio libro. Fuerũt Etruriæ vrbes quinq;, quæ bellum mouerant Calusini, Vetuloniates, Aretini, Rusalini, pro Clusini & Rusellani. Et in Pomponio Mela in Hispaniæ Beticæ

ticæ descriptione Dubal pro Tubal, & in descriptione Thusciæ, Pyrgꝰ Grauis, Cecosa, Alsus, pro Alsium, Grauiscæ, Cosa, et eiuscemodi ridicula. Et ita in Liuio ab vrbe cōdita inuenies dictā corruptionē, vbi dicit: Additę sunt ex nouis ciuibus tribꝰ quatuor, Sabatina, Trometina, Arniēsis, Stellatina. Sabatina dicitur á Sabatia regione Etruriæ, inter Thyberim & mare, vbi Sabatius lacus nūc Anguillare. De qua regione Strabo in.5. dicit, ꝙ Etruriæ Sabatia est secus mare, & Silius in.8. Surrium & Sabatia quicꝗ stagna colūt. Et in vita sancti Prothogenis, ꝙ fuit primo ductus ad Sabatinas thermas, inde ad forū Claudij ꝗd octo et viginti miliariis distat á Roma, nunc Tulpha noua. Similiter Iulius Frōtinus de aquęductibus ab Thuscia in transtyberim siue antipolim in parte Romæ, vt vocat Plinius, ponit aquęductus Alsietinum ab Alsio nūc Ceri nouum, & á lacu Sabatino, nūc Triueiano, vbi extant ingētia aquęductus vestigia. Porrò prolatione Romana Trometes cāpus dicitur, sed Etrusca cāpus Trometorū, á quo Trometora & Romę Trometina tribus. Sabatina tribus.

Sunt enim quatuor partes Etruriæ vrbis. Prima dicitur Volturna, á qua Volturreni cognoīe Etrusci, in quoꝝ parte sunt Volsiniēses, vt ait Plinius in.3. natura lis hist. cap.6. Huic subsidet locus Fani, quatuor sacris literis tū nummis impressis, tum loco extantibus Faul Volturnæ, quod fanū Volturnę Liuius vocat in pluribus locis ab vrbe condita. Hæret huic Volturnę extēsa planities, quā vulgo planū Trometorꝝ adhuc dicimus, & á Festo Trometes cāpus, & á Fabio Pictore locus siue vrbs Cęlij. Verū tribus Cęliana sub Romulo fuit, sicut Etrusca Lucera. Hęc verò Trometina sub cōsulibus adiecta fuit. Arniensis verò ab Arno dicta. Hi sunt Fluētini præfluenti Arno appositi, vt exponit Plinius, nūc Florentini, cū quibus intelligūtur Phesulani. Porrò Stellatini in Thuscia sunt Pratenses & Pistorienses, á Stella vicino his amne dicti. Legimus & alios Stellatinos in Cāpania, sed hic solū in Fabio narrantur Thusci habitatores vici Thusci. Vicus longus

in Thuscia est,in altera parte vrbis Etruriæ supra Fanum Volturnæ,sic dictus a loghe.i.hasta,quia ibi Hercules Ægyptius hastauit.i. coronauit filium suum Tuscum,vt Berosus in.5.antiquitatũ indicat. Verum quia longhus est nomen Grecũ,idcirco per interpretationẽ dictũ est postea a Pelasgis sacratoribus Fani ingentis Volturnę, a quibus ad hec tẽpora,vicinũ campum rustici p duplex ll,pleno ore,vocãt campũ Pelasgi. Pro quo notãdum est quod Cato de originibus ait, & alij cõsentiunt,Ianũ regiam suam quadriurbẽ statuisse. Et ideo vocabulis Arameis & non Latinis noĩasse,quia tũc non extabat lingua Latina vel Græca. Vnde Turrhena, Volturrhena,siue per syncopã Volturna, Vetuletũ,Para et Harbanũ noĩa sunt Aramea. Est autẽ Par apud eos hasta vel principatus. Nã teste Trogo & Iustino vltimo Epitomatũ,veteres reges hasta quasi sceptro & corona vtebant. A Par verò Para deriuatur.i. hastata siue coronata et princeps, quã grɛci postea Lõgholã dixerũt,ꝙ in ea parte princeps coronaret. Vnde et Thussus filius Herculis ibi coronatus nomen suum indidit per adiectionẽ, & ad hãc diem Aramea prola- tione atq vocabulis dicimus Para Thussam.i. Latinè principẽ siue coronatam Thuscã. De qua Festus. Vno modo,inquit, Tuscia dicta est a Thusco rege filio Herculis. Sed de his hactenus. In hac coronata Thusca est vicus longhus, qui vicũ longhũ in foro Boario circa ædẽ Pudicitię & ædem rotundam Herculis cõstituit, cuius meminit Liuius in.10.ab vrbe condita, vbi narrat altercationẽ piam Truscarũ,inter Plebeias & patricias,pro æde Pudicitię, quam gestã in vico longho asserit. Et ita exponẽda sunt alia, vt vicus Phaliscus a Phaliscis, Larthenianus a Veis, & sic de aliis. Nunc quo pacto eadẽ sint Proteus,Vadimon,Ianus & Vertumnus, si cum his adiiciamus commentariola super Elegiam Propertij ad Vertumnum,copiosius intelligemus. Ea autem suo loco reposita sunt, vt in fronte operis patet.

Paratussa.

Myr-

Myrsilj Liber de

BELLO PELASGICO, CVM COMMENTARIIS ANNII.

TRadūt Græci, Myrsilum fuisse patria Lesbium, professione historicum, qui de bello Pelasgico in Thuscia & Latio cōtra Siculos scripserit. Caussa scribendi fuit Myrsilo, solita inter Græcos discordia de origine Turrhenorum & Italiæ. Consentit enim Italiam habitatam á Græcis, ab hisq; totam emanasse, exceptis Turrhenis. Herodotus cōtra etiam Turrhenos includit. Dionysius Halicarnasseus Myrsilum totum sequitur in primo libro, excepto tēpore aduētus Oenotrij in Italiam. Et ideo non frustra erunt hęc commentaria, quamuis qui Dionysium in primo libro legit, etiam Myrsilum videatur legere. Fiet tamen vterque clarior, & Dionysius & Myrsilus, his nostris commentariis. Duo autem facit Myrsilus. Primum breuibus absoluit, in quibus cum Herodoto & aliis consentiat. Secundo, in quibus contradicat. Primum his verbis absoluit, dicens:

TALIAM coluere Græci, Arcades, Veneti, Lygures, Ardeates, Rutuli, Siculi, Pelasgi, Iapyges, Lacedæmones, Salentini, Pelii, Eniani, Achæi, Oropitæ, Pilii, Pisi, & eiuscemodi. Horū primus Oenotrius Arcas cū Peuccino fratre colonias trāsportauit vbi habitabant tunc dicti Ausones,

vbi nunc Oenotria regio est, è regione Peucinorum. Hæc fertur prima colonia ex Græcis, paulominus quindecim ætatibus ante ruinas Troiæ.

Troiæ ruinę. A fine huius exponere incipiam. Ruinæ Troianę fuerũt anno trecentesimo minus tribus quàm condita fuit à Dardano Thusco, vt enumerat Archilochus in Epithero, & Eusebius de temporibus. Dardanus verò illam cõdidit, vt author est Berosus, anno vigesimo nono postquam interemerat fratrem suum Iasium, qui annis iam quinquaginta regnauerat. Porrò, vt author est idem Berosus, ante Iasium regnauit pater eius Coritus annis trigintatribus, quem cognatus antecessit Morges nomine annis decem: sed ante hũc Atlas Italus ex Electra filia annis decem & nouem, à quo Italia dicta fuit. De ætatibus dissentit Dionysius, qui in primo libro supputat decẽ & septem, vbi hoc loco Myrsilus notat minus. xv. Sed Myrsilo creditur, quia de antiquitatibus antiquiori credẽdum est. Est autem æras spatium vigintiquinq; annorum, vt Xenophon docet in æquiuocis. Quare quindecim ætates reddũt annos trecentos quinquaginta. Quare vigesimoquarto anno

Oenotrius Iasij venit Oenotrius Arcas, qa ab eo anno ad ruinas Troiæ quindecim ætates, id est, trecenti quinquaginta supputantur anni. Ergo, vt ex dictis patet, præcessit Oenotrium Græcum Italus annis sex & octoginta. Non igitur Oenotrij Arcades ante Italũ coluerunt Italiam, qui iuniores Italo inueniuntur: sed illi Oenotrij ante Italum, quos significat Vergilius dicẽs in. 1. Ænei. Est locus (Hesperiam Graij cognomine dicunt)

Terra antiqua, potens armis, atq; vbere glebæ
Oenotrij coluere viri, nunc fama minores
Italiam dixisse ducis de nomine gentem.

Sane sciendũ est tres fuisse Oenotrios. Postremus fuit post Italum iste Græcus Arcas, qui vt omnes Geographi cũ Myrsilo cõsentiunt, tenuit portiunculã Apuliæ

circa

circa mare,& ibi erant qui dicebãtur ante eum Ausones,vt etiam Dionysius cõsentit in primo lib.Et dicitur Oenotria Græca.Et de hac non credo ꝙ intelligat Vergilius,quia sub aduentum Æneæ nõ sibi promissa est illa pars quę erat antiquitus potẽs imperio et armis Fuit alius Oenotrius rex Sabinorum,á quo tractus Sabinus dictus est propriè Oenotria ante Italũ, vt Varro scribit,& Seruius repetit super.7.Æneidos. Nec de hac potest intelligi Vergilius, tum quia ad eam habẽdam,vel eorũ auxilium,nõ mittebatur Æneas,tũ præcipuè quia non erat antiquitus potens armis & imperio,quum à Iano & deinceps imperium Italiæ atq; arma essent penes Thuscos,vt in.5.ab vrbe condita insinuat Liuius,& Fabius Pictor exprimit de origine vrbis Romæ.Tertia Oenotria fuit,vbi regnauit Hesperus frater Atlãtis Itali, vt Vergilius insinuat. Regnauit autẽ in vrbe regia Vetulonia & Latio, vt author Fabius Pictor. Et de hac intelligit Verg.quia Æneas ad Latium habitandũ mittebatur, & ad Etruscorum auxilia cõtra Turnum,vt idem Vergilius in.7.8.et.10 Æneidos exprimit,vbi & terrã antiquam,armis et imperio potentissimã asserit. Quis autẽ fuerit iste Oenotrius antiquissimus ante omnes colens Etturiam et Latium,respondet Cato de originibus,ꝙ fuit Ianus.Et si opponatur,quia in Etruria Iani tempore vsq; ad Mezentium nõ fuit vinũ, quippe quia Mezentius Etruriæ Larthes auxilium Rutulis contra Latinos tulit vini mercede, quod tũ in agro Latino fuisset vt author est M.Varro,& Plinius refert in.14.libro naturalis historiæ cap.15. Igitur quum Oenotria dicatur vinifera, & Oenotrius vinifer,& tempore Iani nõ erat vinum in Etruria & Latio,negat hoc Cato,dicens Ianum dictum Oenotrium, quia primus inuenit vinum & far. Oenotria.
Et tamen vsque ad Mezentium non fuit vini vsus ad poculentiam & vsum mensæ, sed ad sacra libamina. Vnde Fabius Pictor ait, principio Ianũ inuenisse vinum & far ad religionẽ & sacrificia magis q̃ vsum, & ob id ipsi farrata & vinũ in omni sacrificio prælibari.

Addit autem Berosus, ꝙ ipse dictus est à Scythis lin-
Ianus. gua eorum Ianus, quia primus in Armenia inuenit vi-
num. Aramea enim & Hebræa lingua, Iain, vinum di-
citur, à quo Ianus vinifer deriuatur. Ergo Arameè Ia-
nus dicitur, & Græcè Oenotrius, & Latinè vinifer, tã
per interpretationẽ nominis quàm munere inuenti vi-
ni, siue ad vsum communem, siue ad sacrificia. Hacte-
nus de Oenotrio. Nunc de prima Græcorum colonia.
Myrsilus dicit Oenotrij Arcadis classem primã fuisse.
Berosus verò, et Cato, & Sempronius dicunt primam
fuisse Lygurum ex Attica, multis ætatibus & sæculis
ante res Troianas. Dionysius verò in primo libro per
inuectiuam dicit Catonem & Sempronium & alios si
millima fabulis texere, quia non definiunt historiam.
Sed dicimus ad hanc obiectionem Dionysij, quòd de
antiquitatibus magis creditur antiquioribus eo, Ca-
toni, Sempronio, & Beroso veracissimo, quàm ipsi iu-
niori, & sæpe in historia mendaci Græco, & vt ait Pli
nius in tertio naturalis historiæ, pudet rationem Italię
mutuari à Græcis, vbi à Latina dissentiunt historia.
Nec opus erat Catoni & Sempronio & aliis, definire
Lygurũ historiam, quia absolutas Italiæ origines scri
bunt. Sequitur Myrsilus, quem et Dionysius sequitur.
Venit, inquit, Oenotrius Arcas, vbi erant qui tunc di-
cebantur Ausones. Ergo nomen Ausoniæ fuit ante
Dardaniam conditam. Quod equidem concedit vera-
Ausones. cissimus Berosus. Non ergo dicti sunt Ausones ab
Pisi. Ausone Vlyssis filio post Troianum excidium. Pisi,
teste Plinio in sexto naturalis historiæ, à Pisa oppido
Arcadiæ, præterfluente Alpheo amne dicti, qui vt ait
in tertio libro, condiderunt Pisas in Etruria, dicente
Vergilio in decimo Æneidos: Hos parere iubent Al-
pheæ ab origine Pisæ Vrbs Etrusca solo. Strabo in
quinto dicit, quòd eam condiderũt socij Nestoris, qui
dicti sunt Pilij Sed præbuit ei errorem vrbs Pisis vi-
Pilia. cina, ab his Piliis condita, & dicta Pilia, & ab Etru-
Ca. scis Capilia. Ca enim deriuationem Etruscè signifi-
cat, vt Capenianum, Caseronianum, Capenas, Ca-
pilia,

pilia, id est orti à Penis, Feroniis, & Piliis. Proferimus nunc corrupte Campenianū, et Campiliam addito m, sicut corrupte proferimus Campitolium pro Capitolio. Oropitum vero est vrbs Achaiæ, vt patet in Prolemeo. Per syncopam nunc proferimus Orpitum, et murata p in b Orbitum, vt protulit Desyderius rex in decreto exciso in alabastro. Est autem Orpitum in Thuscia vrbs propinqua Volturnæ atque Volsinæ. Achæi ab antiquo rege Achaiæ dicti. Hi teste Iustino Perusinam portionem condiderūt, duce Vibio, vt inscriptio quædam lapidis Perusiæ indicat. Nam primā eius partem condiderūt Perusini, id est, Griphonij Armeni, vt author est Berosus, alteram verò Turrhenus Mæon, vti scribit Appianus de bellis ciuilibus. Vnde est Perusia tripolis. Enianos vocat Plutarchus Eneranos, et Xenophon Enaphos. Eniani fuerūt Pelasgi sic dicti ab amne et Eniphea regione Thessaliæ, vbi fuit prælium inter Pompeium et Cæsarem, dicente ipso Pompeio apud Lucanum lib. vij. Sanguine Romano qua turbidus ibit Enipheus. Et item: Et iuxta fluuios & stagna vndantis Enipheï. Hi Eniani condiderūt in Tuscia fermè. xij. miliario distantem à Roma, à se dictam vrbem Enianam, quam epitheto Etrusco vocauerunt Larthenianum, id est principem et metropolim Enianum. Postmodum vt in aliis commentariis videbitur, Etrusci Veij eiectis Pelasgis, adiecerunt cognomen Veiens. Pelij fuerūt incolæ mōtis Thessaliæ, qui Pelion dicitur, vbi Chiron habitauit, & celebratum fuit conuiuium Thetidis et Pelei, à quo mons Pelion et Pelij incolæ. Hi Pelasgi Euomij sunt, et incoluerunt in Thuscia montem iuxta Orpitum, quem ad huc Peliam dicimus, sed eius amnem peliam, corrupte paliam pronūtiamus. De aliis gentibus, quas Myrsilus nominat et extra Thusciam sunt, legat commentaria qui vult nostra super Sempronium, fragmenta Catonis, et Berosum. Nunc ad originem Turrhenorum veniendum est, de quibus est principale institutum Myrsili, qui duo facit.

Oropitū. Achæi. Eniani. Veij. Pelij.

Primo recitat opinionem aliorum de Turrenis. Secundo maximis ac validissimis argumentis reprobat eam. Primo igitur sic refert, dicens:

CAPVT SECVNDVM.

Turrhenis originem quidam suspicatur fuisse à Lydis. Existimant enim Atu regi Mæoniæ prognato Herculis & virginis Omphales filię Iardanę reginę Męonũ fuisse geminos Lydũ & Turrhenũ. Cum regnũ neq; duos caperet, & neq; terræ sterilitas ingẽtem multitudinem pateretur, sorte Ato iacta, Lydum successorem designauit, Turrhenum verò cum maiore parte populi ad quęrendas nouas sedes foras abire iussit. Is in septentrionalem Tyberis partem veniens, eiusq; totam medietatem à fontibus vsque ad locum vbi erat priscis Vmbris habitatio tenuit, & cũ eis consedit & cohabitauit, & vrbes dictas hactenus Mæonias & Turrhenas ædificauit.

Turrhenia vbi.

Strabo in.5. ferè eadem dicit, excepto quia non nominat ad quam portionem Tyberis Thurrenus consederit. Dionysius item Halicarnasseus in primo libro refert hanc opinionem fuisse Herodoti & aliorũ, qui vt insinuat Dionysius & Myrsilus sic argumentabantur. Vbi hactenus & ætate nostra sunt vrbes Mæoniæ & Turrheniæ appellatę ibi consedit Turrhenus Męon. Sed hactenus perseuerãt vrbes dictę Mæonię atq; Turrheniæ inchoando à fontibus Tyberis, vsq; ad finem huius medietatis vbi erat prisca Vmbrorũ habitatio. Quare absq; dubio illò venit atq; ibi cum Mæonibus consedit Turrhenus. Hoc loci notandum

est,

est, quòd prima medietas septentrionalis Tyberis de qua Herodotus cum alijs probat, est à fontibus Tyberis vsq; Hortem oppidum Tyberinum, vbi secunda pars Tyberis ad meridiem & Ostiam labitur. In prima medietate inueniuntur .11. oppida à Turrheno & Mæonibus dicta, vt ostendimus in Anniis quæstionibus quæstione octaua. Et in hoc vt patet fundant se, qui volunt Turrhenos habere originem à Lydis. Quod verò insinuant Myrsilus et Dionysius dicentes quòd in fine huius fuit Prisca Vmbrorum habitatio, videtur contrariari Plinio, qui in .3. naturalis historiæ cap. 6. non ad Tyberinam regionem, sed ad maritimā videtur ponere priscam habitationem Vmbrorū dicens: Vmbro fluuius nauigiorum capax. Et ab eo tractus Vmbriæ portusq; Thelamon. Respondendum est quòd nullum est nomen in Plinio quod sonet originem Vmbrorum, sed fluuium & sequentem tractū. Perquirendū est igitur in regione Tyberina, in agro Volturreno, vbi finitur hæc prima Tyberis medietas secundum quod arguit Herodotus & eius societas. Inuenimus autem in Itinerario Antonini Cęsaris, iter à Roma Tyberinum, in Gallias hoc modo. Tyberinum iter est Gallera, Larthenianum siue Veiens, Rosulum, Sutrium, Ocilianum, Cyminia iuga, Volturrena, cuius præclaris gestis inuidit Liuius, Saleumbrona, Larthis, & reliqua, vt in commentariis eius dicemus. Sale autem Aramea lingua est, origo & exitus alicuius, vt Rabi Samuel interpretatur. Similiter diuus Hieronymus, Sale dicit significare egressum, libro de interpretationibus nominum. Quare Saleumbrona est locus ab Herodoto & aliis dictus vbi fuit prisca Vmbris habitatio, vbi orti, & à qua egressi diffusi sunt per eius tractum in Tuscia vsque ad mare & trās Tyberim ad montes Vmbriæ. Sequitur autem Antoninus: Post Saleumbrona & Larthes, Volsinij. Quare quoniam ordinatè per iter procedit, vtiq; Saleumbrona est ante fluuiū Larthis & Volsinienses, & est vt paulò post dicet Myrsilus ager Volturrenę tetrapolis vbi Sale

lis vbi geniti fuerunt Vmbri. Cui validissimo argumēto est, quia limes huius agri in amne Larthis quē vulgus Martis profert, adhuc ætas nostra vocat Casum Saleumbrone. Nunc totus ager Viterbiensis dicitur, & à Vetralla incipiunt rustici vocare planitiem Sale, & ad amnem Larthem Saleumbrone, vt in Annis quæstionibus probauimus. Itaq; Myrsilus recitata opione atq; ratione eorū qui aiunt Turrhenum & Lydos venisse ad Tyberinam regionem & Volturnam, quæ fuit priscis Vmbris habitatio & ortus, vnde primū nati sunt, ac propterea à Saleumbrone dictā, nūc reditad confutandā eorū opinionē. Et facit duo. Primo illos reprobat. Secundo circa finē libri, rationi eorum factæ respondet. Prima autem pars subdiuiditur in duas partes. In prima declarat quibus historicis sit magis credendum si dissentiunt. Secundo probat propositum. De primo sic dicit.

CAPVT TERTIVM.

Sed hi aperta mendacia fingūt. Nam de gentis antiquitate & origine magis creditur ipsi genti atq; vicinis quàm remotis & extremis. Magis igitur creditur ipsis Lydis & Turrenis atq; his vicinis Romanis & q cōsentiūt in eorū patria historia & origine quā quibusuis aliis quamuis aliàs eruditissimis.

Canones pro habēda veritate historię hi tradūtur. Primus est Plinij in principio. 2. natural. hist. dicentis: Neminē vnum sequor, sed quemcūq; veriorē perspexero. Sultum est enī propterea quia quis quædā vera scribit, etiā in erratis eū sequi. Legam⁹ ergo ex oibus rosas, spinas vitemus. Secundus canon est, quē Myrsilus hoc loco exponit. Tertius est quasi huic similis. Tempora & annales Monarchiarū in temporibus, absq; repugnantia preualent oibus, quia magis certi. Et hic canon ponitur infine Philonis, & in principio

Canones veritatis indagādę.

Meta

Metasthenis. Quarta regula. Si duo sint pares patria, & antiquitate afferẽti probatiora creditur. Quinta regula est beati Hieronymi. Quod absq; certo authore vel ratione dicitur, eadẽ facilitate contẽnitur qua profertur. Posita ergo secunda regula Myrsilus incipit cõtra Herodotũ & eius similes arguere ex Lyda patria historia, quid de Turrheno scribat dicens:

CAPVT QVARTVM.

CÆterum quecũq; hi patrii historici dicunt, aduersantur supradictę traditioni de Turrheno Męone. Etenim Xanthus Lydus in patria historia, nullũ Turrhenum Aty fuisse scribit, sed geminos Lydũ & Torebũ, à quibus Lydos & Torebos in Asia populos esse tradit, in nullo penitus differẽtes, nisi quadã prolatione, & quidẽ parua, vt Dores & Attici. Quis ergo ex Lydis historicis Turrhenũ filium Atus & fratrẽ Lydi misit in primam medietatem Tyberis, vbi antiquissimis vmbris fuit prisca habitatio.

Hoc idẽ argumentũ facit Dionys. Halicarnaß. in .1. lib. vsus eiusdẽ Xanthi authoritate, hoc modo. Null9 fuit Turrhenus filius Atus, vt Xanthus significat. Igĩt nullus eiusce venit in Tyberim. Et respõdetur q; Xanthus depropsit nomẽ propriũ Torebus, & nõ cognomen Turrenus, quod assumpsit teste Beroso à Turrena vrbe qua fuit donatus. Stant enim simul, vt nullus Turrenus noĩe fuerit filius Atus, & aliquis Turrenus cognoĩe fuerit filius Atus, q traduxerit in Turrenã colonias, nõ tamen pĩcipiũ generis fuerit Thusci, sed cõmixtus atq; iunctus eis à sanguine auito, vt Sillius in octauo lib. scribit. Verum adiicit argumentum à tempore validissimum, dicens:

Caput

CAPVT V.

QVinetiam ſiquid tradit de bello Pelaſgico Xanthus, aſſerit Pelaſgos antiquiores Atu, aggreſſos bello Thuſciam, quæ quondã Vmbria dicta eſt occupaſſe Crotonem, inde Tyberinam regionem inuadentes etiam ipſam Turrenam cepiſſe, & cũ Turrenis cohabitaſſe, & ab eis plurimam militarem peritiam didiciſſe præcipue nauticam, qua tunc toti orbi erant admirabiles, de quibus fabulantur Græci, quòd in Delphinos verſi ſunt, qui nauibus alludunt, & his ſocii fiunt. Re enim vera tunc Delphini ob Pyraticam ſimul & dominiũ maris dicebantur. Erant enim claſſe potẽtes, & vndique colonias tranſportabant. Argumento ſunt qui Turreni dicuntur, in inſulis Atticis & faucibus Thraciæ. Nanque Turrena ſimul lingua & cum quibus habitãt loquuntur, & eoſdem deos vt Turreni colunt, & eiſdem literis vtuntur. Quare non poſſunt dici ab aliquo Atus filio, qui ante Atum Pelaſgumq́ regem inueniuntur dicti Turreni. Et multarum coloniarum authores eodem nomine atque ritu, ante Atum præſcriptarum. Hæc à Lydis dicimus.

Inchoandum eſt ab argumento validiſſimo temporis, poſtea ſingula ſunt exponenda. Xanthus, inquit, di

cit

cit Atum fuisse post Pelasgos, qui ceperunt Turrenos tunc dictos. Ergo Tusci non sunt dicti à Turreno filio Atus, qui nõ extabat. Rursus lõge ante Pelasgos iam Turrenum nomen erat in Insulis Atticis, & faucibus Thraciæ, quos in colonias transportauerunt Turreni, quos Græci fabulantur conuersos in Delphinos. Quare multis ætatibus fuerunt Turreni ante Atũ, qui etiã ipsos Pelasgos antiquiores Atu præcesserunt. His etiã argumẽtis vtitur Dionysius Halicarnasseus in primo libro. Examinanda igitur sunt singula. Primum quòd dicit Pelasgos aggressos fuisse Turrenos ante Atum, videtur falsum, quia Turrenꝰ filius Atus venit in Tusciam, quãdo Dardanus ex Samothracia profectus ad Atum Mæoniæ regem, fuit donatus regione Phrygia, vbi condidit Dardaniã, & Turrenus veniens in Tusciam donatus est ciuitate Vetulonia, vt Berosus in. 5. antiquitatum memorat. Cæterum Archas filius Iouis subegit hoc tempore circa Dardaniæ conditionem Pelasgos, qui nondũ venerant in Thusciam vt notat Eusebius de temporibus conditionis Dardaniæ. Quare Pelasgi eiecti non fuerunt ante Atum & Turrhenum sed eodem tempore. Ad hoc respondetur, negando ꝙ Archas eiecerit priscos Pelasgos de quibus loquitur Myrsilus. Sed quos subegit Archas remanserunt subiecti non eiecti. Qui autem pepulerunt eos fuit exercitus eorũ quibus dux fuit Deucalion, vt secutor Myrsili Dionysius dicit in primo libro. Exorsus est autem regnare Deucalion circa Parnasum anno. xxi. Cecropis & Iasij filij Coriti Thusci, vt notat Eusebius de tẽporibus. Eodẽ enim anno cœperunt regnare Cecrops Athenis, & Iasius Vetuloniæ, vt author est Berosus in quinto antiquitatum. Verum hæc responsio non satisfacit, quia si in Eusebio de tẽporibus, et Beroso numeremus à. xxi. anno Iasij & Cecropis vsq; ad Dardaniã conditam, nõ sunt plures anni quàm quinquaginta, & ideo Atus pater Turreni erat, cum Deucalion Pelasgos à Thessalia pepulit. Et Turrhenus erat in conditione Dardaniæ, quãdo primum Pelasgi venerunt ad

Pelasgi an ante Atũ Turrenos ceperint.

Archas.

Spire-

Spiretum Padi ostium, vt Dionysius in primo libro est author,& nos in Etrusca historia collegimus. Quamobrem alia est argumentatio Myrsili et Dionysii,si bene ad dicta eorum respicimus. Est enim ista argumentatio. Qui dicti sunt nomine Turrheni,& cognomine Delphini domini maris,scribuntur fuisse ante Atum,& Pelasgum regem. Quare Turrhenum nomen erat ante Turrhenum filium Atus, & ita non dicti sunt Turrheni à Turrheno Mæone. Notandũ igitur de antiquitate fabulę Turrhenorum Delphinorũ, deinde de ipsa fabula. Fuit igitur gesta res Delphinorum vt notat Myrsilus ante Pelasgum regẽ à quo Pelasgi. Fuit autem Pelasgus ætatibus sex, antequã Deucalion illos pelleret ab Armonia regione Thessaliæ, vt Dionysius notat in primo libro. Numeremus igitur sex ætates à vigesimoprimo anno Iasii & Cecropis, quo cœpit regnare Deucalion retrocedẽdo per annos Assyriorum tam in Eusebio q̃ Beroso. Regnauit itaq; Deucalion anno.24.Spareti regis Assyriorum, vt notat Eusebius, à quo anno ad sextumdecimum Altadis regis Assyriorum retro supputãt annos centũ quinquaginta, tam Eusebius q̃ Berosus. Hi autem anni sex ætates efficiunt, quoniam ætas vigintiquinq; annorũ spatiũ est apud Græcos, vti Xenophon docet in æquiuocis. Quare ante Altadam, qui teste Eusebio atq; Beroso decimus imperauit post Ninum, res Turrenorũ Delphinorũ gesta est, et potẽtes classe maritima Turreni, colonias in insulas Cycladas nauigio prouehebant. Inuenio autem in Beroso, ꝙ duobus annis ante Altadam Hercules Ægyptius potitus est Italia interfectis Lestrigonibus. Quare sub Lestrigone res Delphinorum gesta est. Præbet argumentum validum, ꝙ ea ætate Lestrigon regebat regiam Vetuloniam, & frater eius Phorcus deferebat per mare colonias vt Berosus docet. Et ob id Phorcum deum maris loquacitas Græca fecit, vt Varro dicit & Seruius super.5.Æneid. refert,& nos in commentariis Berosi scripsimus. Fuit huic cognomen portitor Latine,& Porthmeus Græce,&

Delphinorũ res

Deucaliõ.

Ætas

Lestrigon Phorcus

ce, & Dagutus Aramee, id est, piscis porcus. Nam pi- scem Dagon, vtum veto porcum Aramei dicũt, vt pe riti Hebræi Talmudistæ exponunt. Hinc Dagutus est piscis porcus, id est, Delphin. Nam ob peritiam nauti- cam & assiduam nauigationem similitudinariae Del- phin dictus. Quamobrem noluit in Italia cũ fratre re- gnare, sed Corsicam et Sardiniam sibi sedem maris eli gens, toti imperauit cũ Pyratis Turrhenis mari. Tan- dem cum Atlante bello nauali congressus, teste Var- rone ac Setuio, mari occubuit, & deus marinus habi- tus nedum Delphin. Dixerunt autẽ Græci eum Porth mea, id est nauigio vectatorem de loco ad locum. Vn de fingitur portitor esse animarum in fluminibus infe- ris, quia infero mari residebat, & ad gentium littora Turrenas colonias deportabat. Et ideo fabulosę nau- clerus inferi fingitur, vti est illud Iuuenalis in.iij. Saty- ra quũ ait: Iam sedet in ripa tetrumq̃ nouissimus hos- ret Porthmea. Et in.4. Georgicorum Vergilius, Nec, inquit, portitor Orci, amplius obiectam patitur transi re paludem. Itaq; vt Xanthus tradit, ante Dardaniam conditam & Atum & Pelasgum regem, id est, ducen- tis annis ante aduentum Mæonis Turrheni in Thus- ciam, res Delphinorum Phorci, qui dicebantur Tur- rheni, gesta fuit. Ergo non à Turrheno filio Atus, tunc dicebantur Turrheni, quia non extabat. Et hoc argu- mentum quod authore Xantho faciunt Myrsilus & Dionysius, est à tempore inexpugnabili. Fabula ve- rò Delphinorum Turrhenorum fingitur à Græcis, & ab Igino et aliis Latinis, & præcipue Ouidio refertur in tertio Metamorphoseos, qui dicit in ea classe fuisse Delphinorum Turrhenorum viginti, inter quos ex regia vrbe Tusca fuit Lybacas, ex Mæoniano Tybe- tino agro Acestes. Sed Mæonia pet anticipationem dixit Ouidius more poëtico, quia eo tempore tota Volturna regio erat dicta. Et ex Turrhena regia, id est, Volturna, Lybus, Ofeltes, Medon, Etalion, Pro- teus, Epipeus, Alcymedon & Melanthus.

Dagutus

Porthme

Alij noui- tius

Delphi- norũ res.

Hi pu-

Hi puellum Bacchum siue Dionysium Ægyptium secum ferebant. Dicitur puer, quia Osiris paulò ante in Ægypto interemptus & deus habitus fuit Apis, Iuppiter iuftus, Dionysius & eiusmodi, vt copiose tradit Diodorus in primo libro. Vnde quia deum nouellum ferebant, dicitur in fabula puer. Et quum exposuissent Acestem sacerdotem cū simulachro et colonis in Naxo insula, mox in Delphinos conuersi, id est, ad modū Delphinorum in mare nauigiis ductis nauigātes, alias colonias deduxerunt in insulas Atticæ oppositas. Vnde insulæ Turthenæ dicuntur, vt author est Possidonius. Inde ad Bosphorum Thraciæ alias Turrenas colonias dimiserunt, cum religione Tusca, quos incolæ bilingues appellant, vt hoc loco Myrsilus significat, et Dionysius in primo libro exprimit. Ex quo patet Grgcos percepisse nedum Ægyptias, sed etiam Thuscas religiones. Quòd verò durauerit hic ritus vsq; ad Pentheum regem, patet ex fabula, quæ fert Pentheum punitum, quia relegauit Acestem, id est, Acestis ritus Tuscós in sacris Dionysii. Quod vero de more suo falsum Græci adiiciūt in fabula est, quia ad suum Dionysium Bacchumq; referunt, qui tamen floruit post Pelasgum regem non minus trecentis annis, vt patet in temporibus Eusebij. Quinetiam vsq; ad tempora Orphei durauerunt Orgia Bacchi Tuscaniensia. Nam Orpheus mendacio vsus in gratiam Thebanorū finxit esse Orgia Dionysii Græci, quæ erant Ægyptij, vt Diodorus refert in in primo libro. Refert quoq; Dionysius Halicarnasseus in primo libro quosdam opinatos Turtenos eosdem fuisse & Pelasgos ob nimiam vetustatē.

Sed eos refellit probans longe ante fuisse Turrenos cum quibus Pelasgi postea eiecti in Tuscia cohabitauerunt, reste Myrsilo. Sed contra Myrsilum & Dionysium videtur esse Plinius in tertio naturalis historiæ cap. sexto dicens: Etruria sæpe mutauit nomen. Vmbros inde exegere antiquitus Pelasgi, hos Lydi, à quorum rege Turrheni, mox à sacrifico ritu lingua Græca Thusci cognominati fuerūt. Si Etruria dicta est Vmbria,

bria, & Saleumbrona, quia priscis Vmbris fuit prisca natiuitas & habitatio, vt supra est expositū, & si teste Myrsilo Pelasgi cū Turrenis habitauerunt, quō illos exegerūt? Respōdendū est, ꝙ exegerūt debet exponi pro subegerūt. Nā vt narrat in primo lib. Dionysius, Siculi in Thuscia cohabitabant Etruscis, quia Phalaris & Phescennium prius à Siculis quàm à Pelasgis inhabitatæ fuerūt, & ipsi Siculi erant Itali, quia cum Italo venerunt, & Mæones Italis iuncti erant à sanguine auorum, simul & sacrata Luco ingenti Turrena sedes prisci Coriti, vt Sillius scribit, & nos exposuimus in Annia quæstione. 4. Porrò capta Crothona & Turrena regia, exegerunt Pelasgi Siculos, vt patet in Dionysio. Et ob id à parte totū dixit Plinius, exegerunt Vmbros, id est, consanguineos Thuscorum Siculos. Vmbros tamen Turrenos veteres coegerunt vt cum eis participato viuerent imperio, & Lucum ingentē pro fœdere sacrarent, dicente Vergilio in. viij. Æneidos, de hoc Luco. Syluano fama est veteres sacrasse Pelasgos, Lucumq; diemq;. Sed pauld post Turreni eosdem pepulerunt, vt idem Dionysius narrat. Sed iterum dices, quomodo ab Etruria pepulerunt Vmbros, cum Vmbri sint extra Etruriam? Respōdetur ex superioribus, ꝙ est duplex Vmbria. Prima est paterna & antiqua, quam Antoninus in Itinerario, & ætas nostra vocat Saleumbrona, & est ager Volturrenus, vt in fine dicit Myrsilus. Vnde limitem eius adhuc dicimus vulgo, caduta di Sale vmbrone. Et hi sunt cum quibus consedit Turrhenus Mæon, vt ait Herodotus, quia eorum ciuilitate Turrena donatus est, vt Berosus exprimit, & Sillius in. 8. significat dicens: Mæoniæq; decus quondam Vetulonia gentis. Et ab hac Etruria mutato nomine dicta est Vmbria scilicet Prisca, vt Plinius, & Myrsilus insinuant, & tam Xanthus quàm Myrsilus & Dionysius Halicarnasseus Vmbriam vocāt de bello Pelasgico, quia ante Pelasgos Vmbria dicta erat. Turreni autem progenitores Vmbrorum vocati sunt Galli veteres à Latinis, dicente Solino in Collectaneis:

Saleumbrona.

Vmbria duplex

neis. Veterum, inquit, Gallorum prolem Vmbros esse M. Antonius asseuerat. Galli autem veteri Etrusco & Arameo simul & Hebræo vocabulo, à Gallim, id est, inundatione dicti sunt. Et ideo veterum inundatorum proles prima in Saleumbrona sunt Vmbri iuniores, qui postea multiplicati per Thusciam et in montibus Apeninis diffusi fuerunt, et paterno epitheto, non propria fortuna Vmbri dicti sunt. Ergo hoc pacto intellexit Isidorus lib. 14. Etymologiarum dicens: Thuscia est pars Italiæ, Vmbria est pars Thusciæ, scilicet prisca Saleumbrona. Et de iuniore Vmbria subdens: Est, inquit, etiam Vmbria in Apeninis iugis ad meridiem versa. Exponit igitur Myrsilus & eum secutus Dionysius Halicarnaseus, q̀ Xanthus Lydus in patria historia, nullum filium nomine Turrhenum fuisse Atui memorat, et q̀ in narratione Pelasgici belli non solum ante Atum, verumetiam ante primum Pelasgorum regem fuisse Turrenos nomine dominos matis tradit, & ob id in Lyda historia, potius contra Herodotum & illi consentientes de Turrenis haberi, q̄ pro eis. Nunc quid à Turrenorū historia tradatur, ita subiungit dicens:

CAPVT VI.

NVnc quid de se Turreni dicant est inferendum. Primum rident se ab aliquo aduena denominatos, qui se solos indigenas in Italia existimant, atque à vetustissimi dei sui quem Ianum Vadimona vocant filio Razenua nominant. Tetrapolim quoq; suam Eturiam eiusq; partem Boltursenam, Betuloniam, Tussam, & Harbanum cognomine Calumbum à Luco nuncupant, eamq; adeo suo aureo sæculo mox post inundationem

terra-

terrarum nedum ante Atum conditam asserunt. Nam & ab inundatione ipsa suũ agrum sua patria lingua vocant Saleumbrone, vbi primum geniti Vmbri. Producunt quoq; suæ vetustatis vestigia multa, vt deos, ritus, mores, literas, leges. Quæ profecto omnia cõgruunt his quæ probatiores Græci historici tradunt. Scribunt enim solos Turrenos in Italia vetustissimos esse, qui neque ab aliis pendent origine, neque vt cæteri conuenæ & aduenæ, sed propria regione se oriundos, quandoquidem vetustissimi differunt deis & moribus nedum ab aliis Italiæ populis, sed etiã à vicinis Crotoniensibus & Perusinis à fronte, & à proximis Phaliscis à tergo, quos inter medii iacent. Nam cunctis Tuscis dii deæq; sunt Iuppiter & Iuno, soli Turreni colũt Ianum & Vestam, quos lingua sua vocant Ianib Vadimona, & Labith Horchiam.

Fermè cuncta Dionysius in primo lib. ab loco isto Myrsili excerpsit, vt patet percurrẽti primum librum Dionysii. Et sunt hęc argumenta. Primum quidẽ quia Indigenę sunt omnium antiquissimi. Porrò historici eorum dicũt se solos indigenas Italiæ. Quare vetustissimi, & ante Turrhenum aduenam. Item historici eorum & seipsos à Razenua dei sui Iani filio cognominant. Nõ ergo Turreni cognominãtur à Mæonibus. Hæc eadẽ duo argumẽta antiquitatis Thuscorũ, tum quia nõ aliunde conuenæ vel aduenæ, sed soli indigenę in Italia, tum quia à vetustissimi Iani filio Razenuę cognominantur, etiã Dionysius in primo libro facit. Indigenę.

Ianí proles. Sane secundum Berosum, Iano fuerunt plures liberi, inter quos iuniores, matem Cranũ, & fœmellam Cranam vocauit. Cranam fecit Helernã in Latio, & eius meminit Ouidius in.6. Fastorum. Etrusci illam à patre vocauerunt Ianam, cui sacra erat herba quam adhuc dicimus capillos Ianæ. Porrò huius fratrem Cranum, cognominauit Ianum Razenuum à Raz, id est,
Razenua. sacer, & Inuus, id est, incubus & propagator. Hinc Razenua sacer propagator dicitur, & præerat coniugiis. Est igitur deus coniugiorum Etruscorũ, à quo Vetuloniæ adhuc perseuerant, amnis Razenus, regio Razenensis, & cripta Razenua, vt exposuimus in.17. quæstione Annia, & in commẽtariis Berosianis. Tertium argumentum à nominibus vrbis regiæ quam proferunt Etursiam, et partes eius Volturfenam & reliqua. Cuius enim nominis origo est à Tursibus, vtiq; non à Turrheno. Cæterum Volturrenam & Etruriam, illi vocant à Tursibus Eturslam & Tursenam & Volturfenam, id est antiquam Tursenam. Non igitur à Turrheno Mæone, sed à Tursibus Turreni, Volturreni et Eturri siue Etrusci dicti sunt. Hoc argumentum in primo lib. etiã Dionysius Halicarnasseus facit, & nos totum exposuimus in quæstionibus Anniis, vi. ix. x. xvi. Nec te moueat ꝙ hic Græcus Myrsilus scribat Bolturfenam & Betuloniam, quia Græci vtuntur sæpe b
Calumbũ pro u latino. Calumbum, vt in Annia quæstione.18. exposuimus, viride interpretatur. Et quia vetustissimos Turrenos asseruit, probat per id, quòd antiquissimi Italiæ populi existimantur Vmbri iuniores, vt etiam Plinius scribit in lib. tertio naturalis histo. cap. xv.
Turreni vnde. Ergo his antiquiores fuerunt progenitores eorum veteres Galli Ianigenæ Sale Vmbroni, vt exposuimus. Et hi fuerunt aureo sæculo & fundauerũt regiam Volturrenam, id est, antiquam Turrenam, vt etiam Cato in originibus dicit. Ergo ante Ninum & aureo sæculo post inundationem, Turrena à Tursibus, & non à nouitio aduena Turrheno Mæone dicta fuit. Argumenta quoq; Turreni suę antiquitatis proferunt quin

que

que, scilicet deos in primis, quia omnes alij Thusci habent & colunt Iouem & Iunonem. Nam Turreni habent à fronte vicinos Crotonienses & proximiores Perusinos, & tamen Perusia colit Iunonem vti Vrbis deam principem, vt significat Appianus de bellis ciuilibus. A tergo vero Turrenis proximi sunt Phalaris & Phalisci quorum mons est Soracte, vt Acron dicit super Odas Horatij, Oda illa. Vides vt altum stet niue candidū Soracte. Turreni verò antiqui, id est, Volturreni iacent medij inter Phaliscos à tergo, & Perusinos à fronte, & colunt Phalisci vti Perusini Iunonem, dicente Ouidio in Fastis: Adde senem Tarium, Iunonicolasq; Phaliscos. Soli vero Turreni differunt diis, scilicet primo antiquissimo Iano Vertumno cognomine, quia is est princeps deus Hetruriæ, vt author est Varro in primo de lingua Latina, et vetustissima eius vxore Vesta Horchia, quia ea est dea Hetruriæ, vt Liuius asserit in sexto ab vrbe condita. Et item ex minoribus diis est deus Cranus Razenua. Verum non solum à vicinis sibi, sed etiam remotis differt deis, quia Populonis philarcha deus erat Iuppiter. Cōtra Myrsilum, Varronem & Liuium videtur quia etiam Romæ Ianus, Vertumnus & Vesta quæ & Horchia colebantur. Respondetur quòd non colebantur vt dij municipales principes, quia dij principes in Latio sunt Ops & Saturnus, vt Varro est author in de lingua Latina. Aliud argumentum antiquitatis priscę est sermo Arameus, quo Turreni etiam à proximis Phaliscis differebant, quia teste Strabone in. 5. Phaliscos ponunt distinctam linguam & gentem à Turrenis Similiter & Crotonienses distinguuntur sermone à Turrenis, vt Dionysius exprimit in primo libro. Tertium antiquitatis vestigium sunt literę Hetruscę, quæ in sola Turrena nunc patrimonio reperiuntur. Et sunt antiquissimæ Phœnices, vt ostendimus in editione de origine literarum & philosophiæ. Quartum argumentum sunt leges Ianigenę, & quintum ritus, et religiones Ianigenæ, quibus sicut ante omnes tempore fuit

Dij Turrenorum.

Literę Hetruscæ.

re fuit dedita gens Hetrusca, ita excelluit arte colendi ea, vt author est Berosus in antiquitatibus, & Liuius in principio quinti ab vrbe condita. Vltimum argumentum tam Myrsili quam Dionysii in primo libro, probat magis credendum esse historicis Græcis qui cum patria Turrenorum historia sentiunt, quam aliis Græcis qui ab eis dissentiunt, quia in patria historia magis creditur patriis historicis et qui eos sequuntur, quam alienis et remotis. Vnusquisq; enim certius nouit domus propriæ ac patriæ interna gesta, quam externi & remoti. Quare probatiora quibus certius creditur, scribunt Græci qui Turrenos tradunt non esse Lydorum prolem, sed priscam gentem Italiæ indigenam, quia his solis perseuerant priscæ literæ, mores, ritus, dij, studia, leges, aliis vero sunt hæc aduentitia & noua & nimis a vetustate differentia. Contra hoc potest obiici, quia Valerius Maximus in libro secundo cap. de more ludorum dicit, quod a Curetibus & Lydis Thusci trahunt originem. Respondetur quod non negat Myrsilus quin Thusci habuerint aliquantā originem ab his, vt patebit in fine, sed negat quod prima his origo & denominatio Turrena fuerit a Lydis, quibus certissima origo fuit ante Ninum, aureo sæculo sub Iano, & mox post inundationem terrarū, quum fuerint veteres Galli, id est, prisci inundati, genitores Vmbrorum, vt Cato in originibus scribit, & Solinus in Collectaneis ex M. Antonio referat dicens: Veterum Gallorum prolem Vmbros esse. M. Antonius asseuerat & eosdem a Græcis dictos Vmbros, paterno epitheto, quia tempore aquosę cladis imbribus superstites fuerūt. Hactenus argumēta produxit Myrsilus, & post eum Dionysius a patria historia Lyda & Turrena, nunc a vicinis Turrenæ Romanis testimonium vltimum requirit dicens:

CAP.

CAPVT SEPTIMVM.

IPsi quoque Romani fatentur Hetruscos esse vetustissimos & aureo sæculo natos, à quibus aras, ritus, diuinationes, colonias, & disciplinas habuit prisca Italia, initio sumpto à prima eorum Tetrapoli dicta Hetruria, à qua illos Romani Hetruscos cognominant. Non est igitur aduersariis vlla via qua probét eos Turrenos à filio Atus habere vel nomen vel originé, sed id nomen desumpsisse à Tursibus, quia ipsi Surses & Sursenas si sunt vrbes pontificiæ, & Turses ac Tursenas.

Hæc cuncta iterato Dionysius in primo libro repetit, visq; tota argumēti in hoc est: Omnis probatio certissima historię est ab authoribus patriis, vel patrię proximis. Quare aduersariis nulla certa via restat probandi Turrenos esse prolem Lydam, vel ita cognominatos à Lydis. Si enim Xanthum Lydum historicum legant, inuenient nullum nomine Turrhenum fuisse filium Atus, aut venisse in Thusciam: sed Turrhenos fuisse maris dominos ante Pelasgum regem. Si item quęrāt Thuscorum patriam historiam, responde bit solos Turrenos esse in Italia indigenas, & à nullo alio pendere, aureo sęculo ortos, Iano deo et patre, seq; parētes esse Vmbrorū & totius Italię, quibus solis sint dīj patriæ principes Vertumnus, Horchia, parētes Italiæ, & Razenua deus, à quo vti à duce se Razenos vocant, & à turrita metropoli Turrenos, quā Afiani lingua sua Mossyneam, Hetrusci verò Tursenam & Sursenam proferūt, Romani autem Surrenā & Turrenā. Si vltimo à vicinis romanis quęrāt de Turrenis, vtiq; Fabi⁹ Pictor, Cato, Sēpronius, & alij vetustiores Romani, dicēt se vocare illos non à Turrheno aliq; duce,

Dīj Hetruriæ.

sed à prima regia metropoli dicta Hetruria Hetruscos, aureo sæculo sub Iano ortos, vetustissimos patres Vmbrorum atque Faunorum & nympharum Aboriginum priscorum, à quibus prisca Italia religionem & disciplinas susceperit. Nulla igitur restat aduersariis via, vt à probatioribus sumãt argumentum. Hoc loco notandum est, quòd falsum est quod Myrsilus ait Tursenam dici Turritam tetrapolim. Nam vltra Lucam & montem Catinum in Apuana Thuscia est Tursena oppidum olim turritum paruum, & non tetrapolis, sed monopolis, vt Oculus probat. Hoc oppidum ætas nostra corrupta prima litera t et posita c ob propinquitatem prolationis, non Turrenam sed Cursenam profert. Potest tamen saluari Myrsilus, quia loquitur solum de antiquis Turrenis qui Volturreni, id est, antiqui Turreni dicuntur. Et hoc videtur ad intẽtionem ipsius Myrsili & Dionysii in primo libro. Et hoc patet ex tribus. Primo quia loquitur de Turrenis qui iacent medii inter Perusinos & Phaliscos. Secundo quia dicit quòd Romani vocant eos Hetruscos à metropoli dicta Hetruria. Sed ea est Volturrena circa Volsinos, vt copiosè probauimus in quæstionibus Anniis, quia Tursena, Etursa, Etursa, Voltursena, quas Romani proferunt Turrenam, Hetruriam, Hetruscos, Volturrenos, eandem habent tum deriuationem tum definitionem, tum vel maximè quia inuincibilem à coniugatis habeant argumẽtationem. Si enim teste Plinio in tertio naturalis historiæ capite sexto Ciues Volturreni in quorum parte eadem sunt Volsinienses, hi sunt proprio cognomine Hetrusci, vtique ciuitas Volturrena in cuius parte eadem sunt Volsinienses, ipsa sit proprio cognomine ciuitas Hetruria necesse est. Sed hæc vt diximus copiosè explanata sunt in quæstionibus Anniis, in & cõmentariis Xenophontis dictum est quid significent ista, Monopolis, Diopolis, Tripolis, Tetrapolis. Itaque Myrsilus loquitur de Volturrenis Hetruscis priscis, qui medii sunt inter iuga Cyminia & Volsiniensia, vbi limites

Tursena an turrita sit tetrapolis.

erant

erant Perusini. Et in his est verum quòd Tursena & Volturfena. i. antiqua Turrena significat Turritam tetrapolim nunc Viterbum, vt in Anniis quæstionibus probauimus, cui Sursena quam Surrenam proferimus, proxima est, & inscriptio dicit Surrenensibus Augustalibus. Et ita saluatur Myrsilus. Tandem ex his Myrsilus ita concludit dicens:

CAPVT OCTAVVM.

Quòd si etiam ad hos venit Torebus filius Atus, vtique non ab eo aduena nominati sunt Turrheni indigenæ, sed econtrario ab eis Torebus fuit cognominatus Turrhenus à Græcis. Igitur etsi totã Italiam coluerint Græci, vt nostri tradunt, ex ipsis tamen Lydis & Turrhenis vicinisq; Romanis, falsa esse ostendimus, quæ contraria his de Turrhenis multi, vt diximus, conscipserunt.

Vltima conclusio Myrsili per vnam distinctiuam, probationem habet hoc modo. Aut Torebus filius Atus non venit in Thusciam, & ita Turrheni non dicuntur ab eo, Aut venit, & tunc quia indigenæ nõ denominantur ab aduenis, & item ante Pelasgum regẽ Turrhenum nomen & dominium inuenitur, consequens est, vt antiqui Turrheni non dicantur à Torebo nouitio, neque sint proles Lydorum, sed econtrario ipse aduena Torebus, ab indigenis Turrhenis cognominatus sit Turrhenus. Notandum est primum quòd Græci qui dicunt Turrhenos fuisse antiquiores nomine Turrheno, quàm Torebus filius Atus, scribunt rh aspiratum Turrhenus, vt significetur prolario Etrusca qui dicunt Tursenum & Tursena, & nõ Romana qui proferunt Turrenum & Turrenam. Torebus.

Nam rh aspiratum semi sest. Et ideo dicit Myrsilus, quòd non Turreni à Turrheno, sed potius Turrhenus à Turrenis deriuationem habet. Item quia aduenæ ab indigenis cognominantur. Contra quia Etruria à Tursibus dicta, & habitatorib⁹ Vmbria, ab aduenis Pelasgis & Lydis Turrhenis mutauit nomen, vt insinuat Plinius libro tertio naturalis historiæ capite sexto. Ad hoc respondetur per id quod ait Seruius super .1. Æneidos, quia victi à victoribus nomen accipiunt. Et idcirco Etrusca Vmbria Pelasgia, licet parum durauerit, à victoribus Pelasgis dicta fuit, qui Syluano fanum ingens Volturnæ sacrarunt, teste Vergilio in octauo Æneidos, iuxta quam Volturnam adhuc manet planicies dicta campus Pellasgi à vulgo. Et mox à Turrhenis victoribus dicta est Turrhenia, vt supradicto loco Plinius dicit, & nos in Etrusca historia explanauimus. Porrò Torebus veniens non vicit eos, sed iure consanguinitatis à Cibele vxore Iasij, & filio eius Bante Larthe Thusciæ, comi hospitio susceptus & Vetulonia decoratus est, vt author est Berosus in quinto antiquitatum. Et Sillius significat in octauo libro dicens: Mæoniæq; decus quondam Vetulonia gentis. Et idcirco Torebus vt aduena susceptus, & in eorum ciuilitatem, iura, leges, ritus, loquelã, & cognomẽ transiens, Turrhenus & ab eo Turrheni Lydi cognominati fuerunt.

M. Catonis

FRAGMENTA DE ORIGI- nibus, cum commenta- riis Annii.

MArcus Cato Porcius, Sempronius & alij viri illustres Romani scripserunt de origine gentiũ & vrbium Italiæ, vt ait Dionysius Halicarnasseus in primo libro. Et Sempronij quidem nõ potui de originibus inuenire, nisi is liber sit cui est titulus, de diuisione antiqua Italiæ, cuius iam commentaria confecimus. Porrò quisquis fuerit iste Cato qui de originibus scripsit, non potui eum integrum habere, nisi fragmenta et quidem inordinata in collectaneis vetustis cuiusdam magistri Guilielmi Mantuani. Nos verò in ordinem solum fragmẽta redegimus, vt cuncta simul quisque legat, quæ ad vnam regionem Italiæ spectãt, & alia singula suis locis, vt sub exemplo, quæ ad Etruriam solam fragmenta spectant, in Etruriæ commentariis ponemus, & sic de singulis. Et quoniam plurima eorum quæ in his fragmentis Cato ponit, etiam Plinius, Sempronius et alij docent, et in aliis commentariis exposuimus, idcirco ne immensitas commentariorum lectorem obruat, breuibus absoluemus cũcta, nisi vbi noua necessitas dicendi plura occurrerit. Diuiduntur autem hæc fragmenta in duas partes In prima est vnum fragmentum proœmij. In secunda sunt fragmenta originum. Primo igitur ponitur fragmentũ proœmij in quo sunt hæc verba Catonis.

Græci

Ræci tam impudenti iactãtia iam effunduntur, vt quoniam his dudum nemo respõderit, ideo liberè à se ortam Italiam & eandem spuriam simul & spurcam atque nouitiam, nullo certo authore aut ratione, sed per solam insaniam fabulentur. Quamobrem nunc, vt cæteris Latinis viam faciam, quæcunque memoria prodita gentibus Italiæ sunt, & nunc Romano imperio subditis, diis volentibus scribere instituo.

Scribẽdi caussa q̃ fuerit Catoni. Ergo Græcorum iactantia simul & ignominiosa origo Italiæ per insaniam à Græcis falsò obiecta, Catonem impulit ad scribendũ de origine Italię. Quam obiectionem etiam scribẽs ad filium deplorabat, quã ad verbũ Plinius ponẽs in vigesimonono lib. natu. historiæ cap. primo: Marci, inquit, Catonis propria verba ponamus. Dicam de istis Græcis suo loco Marce fili, quid Athenis exquisitum habeam, & q; bonum sit illorum literas aspicere, non perdiscere. Vincã nequissimum & indocile genus illorum. Et hoc puta vatem

Vaticiniũ Catonis. dixisse. Quandocũq; ista gens suas literas dabit, omnia corrumpet. Tũc etiam magis si medicos suos huc mittet. Iurarũt inter se Barbaros omnes necare medicina. Sed hoc ipsum mercede faciũt, vt fides his sit, & facile disperdãt. Et subdit Cato: Nos q̃q; dictitãt Barbaros & spurios, nosq; magis q̃ alios opicos appellatione fędant. Itaq; Cato vaticinium egit, vt quum Roma & Italia eorum authores reciperet, tum omnia corrumperent, quia authores eorũ pleni mendaciis, omnium originibus nebulas iniicere curauerunt. Vnde Lactãtius in primo libro diuinarũ institutionum, cap. 15. Apud

etiam

etiam malos reges panegyricis mendacibus adulatur. Quod malum á Græcis ortum est, quorum leuitas instructa dicendi facultate & copia, incredibile est quantas mendaciorũ nebulas excitauerit. Scimus enim, inquit Iosephus cõtra Appionem grammaticũ, in quot locis Hellanicus de genealogiis & tẽporibus ab Agisilao discrepat, & in quantis Herodotum corrigit Agisilaus, & Ephorus Hellanicũ in pluribus ostendit esse mendacem, & Ephorum Timæus, Timæum posteri, Herodotum cuncti. Semper enim Græci, vt author est Diodorus in tertio, paruo tempore literis impenso ad quæstum conuertũtur, & eius gratia nouas res per opinionem adinueniunt, et de rebus maximis dissentiunt & altercãtur, nullaq; certa scientia reddita, semper in confuso auditores suos relinquunt, & per omnem vitam animos hominũ errare compellũt. Quamobrem, vt Cato in fragmẽtis dicet, Etrusci semper horruerũt literas & disciplinas Græcorum: & ob id nolebãt etiam literas Latinas suscipere, etiam postquam Etruriæ ciuitas Romanis á Turrheno data fuit. Itaque iuxta eiusdem Catonis vaticinium, quia futurum erat, vt susceptis literis & authoribus Græcis Italiæ verus fulgor obtenebraretur mendaciis Græcorum, ipse charitate patriæ atq; Italiæ motus, lustrauit Italiam, et quæcunq; memoria prodita erant apud singulas gentes Italię collegit, potissimẽ apud Turrhenos qui patres Vmbrorum fuerunt, & illas vetustissimas leges, literas, ritus, mores, temporaq; inundationis & Iani retinebãt, vt Dionysius in primo libro insinuat, et Myrsilus superius exposuit. Vnde occurrit Cato mendaciis & verbositati Græcorum, pro seruanda Italiæ antiquitate, et quidem splendidissima, ostendens habitatam Italiam longe ante vitiarorem aurei sæculi Ninũ regem Assyriorum, quando Græci nondũ erant, nec quispiam eorum in Italiam venerat. Et hãc antiquitatem auream qua per totum orbem nulla erant nota inuasiua arma ante Ninum, omnes cõsentiunt fuisse sub Iano, Cameſe, atq; Saturno prisco Caspio, nõ Græco, qui post Ninum

Græcia mẽdax.

num primus floruit Apteras, annis quingentis & amplius, vt notat Eusebius de temporibus, et nos copiose probauimus in aliis commentariis. Vide, vt videmus, omnes ab aureo sæculo originem Italiæ scribere atque mentibus hominum imprimere studuerunt, Fabius Pictor, Sempronius, Trogus, Iustinus, Cato, Vergilius, Ouidius, tam in Fastis quàm in opere maiore, Macrobius in Saturnalibus, & alij qui de Iani, & eius collegæ vetusti Saturni ætate loquuntur. Hoc enim principio veluti fulgore maximo Græcis mendaciis opposito, mox velint nolint, concludebant nostri maiores. Ianus regnauit in Italia aureo sæculo. Ergo Italia habitata fuit in primo generis humani ortu, quoniam tam Græci quàm Latini confitentur, quod in principio generis humani, prima ætas aurea facta fuit. Alioquin principium generis humani, non fuisset prima ætas. Rursus ita nostri Græciam mendacem audentem in historia redarguebant. Ianus regnauit ætate aurea. Ergo ante Ninum fuit habitata Italia, quippe quod ipsi Græci concedunt, Ninum fuisse primum, quem nouerint cupiditate regnandi toti Asiæ atque Aegypto arma victricia intulisse, & auitum aureum morem gentibus immutasse. Erant enim tum rudes ad resistendum homines, qui aureo sæculo assueti, nullanouerant arma, & ob id facile terminos vsque Libyæ illos perdomuit, vt noster Trogus ait, & post eum Iustinus abbreuiat in primo Epitomatum. Verum nunc ætate nostra, qui se literis Græcis dăt, etiam hæc negligunt, tantum videlicet virus contra veritatem secum ferunt literæ Græcæ, vt nunc etiam, quod maiores nostri probauerunt, aureo sæculo natam Italiam funditus ignorent. Et non aduertunt quod Iuuenalis noster Aquinas exclamet in Satyra: Et quicquid Græcia mendax Audet in historia. Et item: Quid, inquit, rancidius quàm quod se non putat vlla Formosam, nisi quæ de Thusca Græcula facta est? Et item: Omnia Græcè, quum sit turpe magis nostris nescire Latinè. Fœminas reprehendit, sed viros includit, quum

In Græculos.

quum nullus se putet doctum, nisi qui de Thusco, qui prius disciplinas fluctuantes Græcorum horruerat, teste Catone: Græculus est factus. Gaudent quidam Itali, quòd omnia Græca fabulosa nouerunt, quum sit nostris magis turpe res nescire Latinas, & Italiæ origines & antiquissimos splendores. Bonum est, inquit Cato, literas Græcas aspicere, non perdiscere. Aspiciamus igitur authores Græcos, vt si quid consonum Italico fulgori inuenerimus, vti nostrum ab eis eripiamus. Vbi verò contraria scribunt, non perdiscamus, id est, non credamus, quoniam veritatem vt cancer corrumpunt: pudeátque rationem Italiæ mutuari à Græcis, vt loquitur Plinius in tertio naturalis historiæ, capitulo decimoseptimo. Hactenus de procemio Catonis, nunc ad originum fragmenta reuertamur, in quibus Cato facit duo. Primo ponit in communi originem orbis, & Italiæ. Secundo singularum gentium Italiæ. Primo igitur ponit duas opiniones de origine orbis & Italiæ in communi, dicens contra Græcam leuitatem:

ITALIAE splendidissima origo fuit, tum tempore, tum origine gentis. Cœpit enim aureo sæculo sub principibus diis Iano, Camese, Saturno, gente Phœnica & Saga, quæ post inundationem terrarum per orbem prima colonias misit. Et de mundi quidem origine authores nõ paria sentiunt. Nã Chaldæi sibi sempiternitatem persuadẽt. Phœnicibus verò ac Sagis magis placet origo. Inter vtrosq; conuenit ante Ninum circiter annis quinquaginta & ducẽtis, quibus durauit aureum sæculũ, terras fuisse inundatas, & in

& in Scythia Saga renatum mortale genus. Siue enim ab æterno mundum existimes, & ignis principio cuncta tenuerit, & sensim in sua loca elementa coeuntia homines produxerint, siue (vt fertur) ante aureum sæculum terras subrutas inundatio possederit, & exsiccata humo apparuerint homines, equidem principatus originis semper Scythis tribuitur, à quibus auctis colonias per orbem missas ferunt.

Italiæ antiquitas. Breuibus Cato absoluit innumeras historias, & infinitam syluam rerum, quę cuncta vtcunq; nos exponemus. Prima fronte vanitatem Græcam, & ignominiam obiectam elidit, dicens: Italiæ origo splendidissima conuincitur à multis locis. Primo quidem ex tempore splendidissimo, quia aureo & nõ ferreo ac spurio simul & opico sæculo nata est. Secundo, à splendore progenitorum. Sanè sciendum est, vt hic ait Cato, &

Mundi origo. Diodorus etiam in tertio libro. Chaldæi sempiternũ mundum opinati sunt, Phœnices verò Sagi ex tempore factum crediderũt. Primos sequitur Aristoteles, secundos Plato & Christiana fides. Cõueniunt de inundatiõe vniuersali, quę precessit Ninũ & auream ætatẽ annis ducẽtis quinquaginta, vt Cato supputat, aut his vno minus, vt tradunt alij, ex Græcis quidem Xenophon et Archilochus, ex Phœnicibus Maseas Phenix & Hieronymus Ægyptius, & ex Latinis Fabius Pi-

Diluuia quinq;. ctor. Fuerunt autẽ diluuia ab authoribus notata quinque, vniuersaleq; per antonomasiam dicitur terrarum inundatio. Secundum, Niliacum. Tertium, Atticum. Quartum, Thessalicum. Quintum, Pharonicum. Quę in libro de æquiuocis Xenophon, & nos in commentariis super ipsum exposuimus. Cato et Fabius & alij de primo loquuntur, quia ipso exacto cœptum est humanum

manum genus & prima ætas aurea. Sed siue diluuium præcessit siue nullum diluuium ante Ninum vniuersale fuerit, vtiq; nō semper fuere homines, sed post chaos innumera tempora, vel post dictū diluuium cœpit ex putrefacta humo genus hominum prodire, vt Græca vanitas contra verā philosophiam sensit, et Diodorus in primo libro repetit. Nō enim quod nobilissimū est in natura semel accidit, neq; disponi potest corpus sine certo semine ad humanā animam. Sed de his alias. Siue ergo ex putrefactione primū cœperint homines, siue à deo cōditi, siue à prima inundatione terrarum seruati, quæritur vbi primū cœperint, & inde diffusi fuerint per orbem. Respondet hoc loci Cato, & similiter Trogus, & eius abbreuiator Iustinus, et sanctus Moyses, q primū in Scythia cœptum est, & Scythis principatus originis à cunctis ratione tribuitur. Quærēdum est item, quo loco Scythiæ primo resedit. Respondet Diodorus Sicul' in tertio ex Scythica historia, q principio sui parua numero & ignobilis dominatu qui nō erat, cōsedit genus hoīm iuxta fluuium Araxim in Armenia maiore. Moyses quoq; in Armenia maiore saluatum fuisse humanū genus & multiplicatū, & ab inde per orbem in colonias diuisum, scribit. Eadem scribunt Berosus Chaldæus, Maseas Phœnix, Hieronymus ac Manethon Ægyptij, vt author est Iosephus in primo de antiquitate Iudaica. Est autem Armenia maior eadē Aramea & Saga vicina Persis, vt insinuat Plinius in sexto naturalis historiæ, cap. 17. dicēs: Scytharū populi Persæ illos Sagas vniuersos appellauere, à proxima Saga gente, antiqui Arameos. Cui argumēto est vrbs prima quā ædificauerunt iuxta Araxem fluuium vbi consederūt. Nam Ptolemæus per syncopā vocat illam Sagalbinam, alij verò Geographi sine syncopa Sagam Albinā: sicut quidam per syncopā Volturnam alij sine syncopa Volturrhenā vocitant. Est autem Saga lingua Aramea, id quod Sangni lingua Sabina, & ab eo sanctus sacerdos lingua Latina. Vnde Sagam Festus pro sacerdote expiatrice exposuit, et diuus Hie

Hōīn origo vbi fuerit.

Aramea. Saga.

ronymus libro interpretationum, pró sacrificulo et im molatore, id est, pontifice interpretatur. Quare illa prisca gens post diluuium dicta est Saga, id est, pontificia & Thusca siue sacrificola, quia teste Beroso religiones & ritus á Iano edocta primum fuit. Moyses verò tradit, ꝙ Noa primus pontifex cum filiis & vxoribus sacrificia & holocausta obtulerit. Siue igitur idem sit Ianus & Noa, vt tempus & epitheta vtriusque conuiniunt, et Berosus asserit, et plures iuniores consentiunt, vt in commẽtariis Berosianis exposuimus: siue homines principes diuersi fuerint, omnes tamẽ Iano epitheta splendidissima tribuunt, ꝙ ante inundationem fuerit cum filiis & vxoribus patria Phenix, et nauigio in Armenia cum eis saluatus fuerit primus pater Chaos, & semen orbis, vnde dei & homines formati fuerũt: primusꝗ; rex & Monarcha ætatis aureæ, penes quem vnum erat vasti custodia mundi, & ius omne vertendi cardines & dandi albã virgam, id est, primos fasces vt Berosus explicat, & omnis Latina historia de Iano consentit, quam Ouidius in primo libro de Fastis & aliis recollegit. Vnde ab eo Saga, Sagi Tusci appellati sunt á pluribus, vti est illud Plinij in tertio naturalis historiæ, capite decimoseptimo. Omnia, inquit, ea flumina fossasꝗ; primi Sagi fecere Thusci, egesto amnis impetu per transuersum in Atrianorum paludes, quæ septem maria appellantur, nobili portu oppidi Thuscorum Atriæ, á quo Atriaticum mare antè appellatum, quod nunc Hadriaticum. Et immediatè superius: Ab eis Sagis ostium Padi ponitur. Et caue á corruptissima impressione, quę Hadriam oppidum & prius Hadriaticum mare, & á Sagi, pro Atria, Atriaticum & Sagi somniat, et cuius impressionis stomachosa et aperta vitia probauimus quęstione vigesima Annia. Cui argumento est, quòd emendatè ibidem Sagis ostium Padi impressit. Exposuit igitur in communi Cato & breuibus, tanquam ætate sua manifestissimis, ꝙ Italia orta est nõ ætate opica, spurca, vitiata, & ferrea, sed prima aurea, in primo ortu generis hu

Ianus & Noa.

mani

mansante Ninum. Et item nata est á splendidissimo patre Iano Saga pontifice maximo, religiosissimo, literatissimo, philosopho, theologo, patre omnium deorum & hominum, monarcha totius primi generis humani, penes quem vnum & solum tunc erat vasti custodia mundi aurei, & ius omne vertendi res & cardines, & ob id Vertumnus deus vertendarum rerum dictus, cui etiam forma militis esset, quia fasces dabat ad continendos homines in aureo officio, vti Pictor significat. Quare non á spurcis Græcis, qui aurea non erant ætate, sed á tempore aureo, & splendidissimis principibus, & diis regibus, & pontificibus splendidissima est origo Italiæ.

Deinde Cato in communi tradit, vbi primum Ianus cum coloniis veniens consedit in Italia, et eam vagientem in cunis suscepit, et vbi primam metropolim & duodecim populos cũ fascibus totidem pro regenda Italia instituit, dicens:

ET ex his venisse Ianum cum Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbrorum, rateq; cum colonis per Tyberim vectum, ad læuum Tyberis Etruriam tenuisse locum, vbi colonias in cõtinente primum exposuit, & ipsum deum simul Vaticanum habitum dictumq; fuisse. Et regionem Vaticanam, id est, Vagicanam dictam, quòd ibi Ianus quasi in cunis natam primumque vagientem Italiam exceperit. Inde cũ coloniis à Vagicano progressum in tractum Vmbriæ fundasse regiam & fani Olympum, fossamq; sacrasse, & augustalem Turrenam non longe à regia dicasse, vbi ad salutãdum regem duodecim coloniæ

nouis lunaribus conuenirent. Inde duodenis coloniis fasces ad cõtinendos rudes scribunt singulo prætoriano lictori quatuor & viginti armatis ingenuis distributis. Eas posuit colonias ad ripas quidem Tyberinas Ianiculum, & Arin Ianum, ad ripas Arni totidem, Phesulas & ididem Arin Ianum. Ad littus Etruscum quatuor, Pheregenæ, Volcẽ, Volaterra, Cariara, quæ & Latinè Luna. In mediterraneis quatuor, Ogygianum, Aretium, Rosellas, Volsinium. Paulò post dextrum Tyberis latus regulis suis permisit. Camesi, à quo Camesenæ duæ: & Saturno, à quo Saturnia olim, quod nunc Capitolium, & ab ea latè Saturnia terra. Hæc prima fuit aurea illa ætate, & quidem angustissima origo Italiæ.

Dyrim Mauri, sed Etrusci Atlaum, Græci Atlantem intelligũt, vt author est Berosus, & Plinius significat in quinto natural. historię, cap. 1. dicẽs: A Fuut ad Dyrim (hoc enim Atlãti nomen esse lingua Maura cõ uenit) sunt. cc. milia passuum. Cæterum veteres Galli, veteres inundati interpretãtur, vt in commentariis super Xenophontem ac Myrsilum exposuimus. Fuit enim Ianus saluatus ab inundatione cum filiis & vxoribus in Scythia Saga, vt Berosus tradit. Progenitores ergo Vmbrorũ fuerunt veteres inundati Ianigenæ, vt hoc loco Cato asserit, & Fabius Pictor, & alij Latini tradũt, quos Solinus in Collectaneis colligens: Veterum, inquit, Gallorum prolem esse Vmbros, M. Antonius asseuerat, quos Græci Vmbros dixerunt, quia aquo-

Dyrim.

Galli.

aquosa clade imbribus superstites fuerunt. De lęuo & sinistro latere Tyberis, quę sunt Etruria & Latium, et de prouincia Saturni Latio, in qua dij principes sunt Saturnus & Ops: simulq; de Etruria, vbi dij principes sunt Vertūnus & Horchia, id est, Ianus & Vesta, iam satis expositū est in cōmentariis super Fabium Pictorem & Myrsilū. De Vaticano ita dicit Gellius de Atticis noctibus lib. 15. Agrum Vaticanū, & eiusdē agri deum prẹsidem appellatū acceperamus à vaticiniis, q̄ vi ac instinctu eius dei in eo agro fieri solita essent. Sed prǽter hāc caussam M. Varro in libro diuinarū rerum aliam esse tradit istius nois rationē. Nam sicut, inquit, deus Aius appellat, araq; eius statuta est quę est in infima noua via, ꝙ eo in loco vox diuinitus edita fuerat, ita Vaticanus deus nuncupat⁹, penes quē essent vocis humanę initia, quoniā pueri simul atq; parti sunt, eam primā vocem, quę prima in vaticano syllaba est, edūt. Idcirco vagire dicit, exprimēte verbo sonum vocis recētis. Hęc Gellius. Vatire enim & vaticare apud Etruscos erat vagire: sicut natire & naticare, erat cessare à vagire. Argumēto est, quia Etrusci nūc Viterbenses, apud quos innumera manēt antiquitatis argumenta, quum puerū in cunis vagientem vt faciant cessare iubēt, dicunt: Natica puerum. Quòd verò vbi regia metropolis est Volturna & fanū eius, ibi consederunt, & Fabius Pictor et Myrsilus Catoni cōsentiunt, & ratio cōuincit. Vbi enim geniti sunt Vmbri, ibi Ianus cum Gallis progenitoribus eorū consederunt. Geniti autē fuerūt in Sale Vmbrona circa Volsinos, qui tūc ager Volturrenus, nūc Viterbēsis dictus est, vt supra Myrsilum demōstrauimus. Quare in regia Volturrena Viterbensi principio Italiǽ cōsedit Ianus & coloniǽ primǽ. Quid sit Olympus, & fossa sacra, & ritus sacrandi loci, copiose expositū est in commētariis super Xenophontem & Pictorem. De Turrena Augustali, quam Surenā dicimus, & in fine Myrsili tetigimus, et medio miliari distat à Volturna, hoc notandū est, ꝙ Suia cognominabatur, & à Iano ac Vesta igni vestali atq; sacrifici-

Aius deus Vaticanus
Vatire.
Natire.
Naticare.

crificiis fundata & dicata fuit, vt versus Etruscis literis in sacrario Ry yelli scriptus indicat, quē loco suo interpretati sumus. Est autē Suia, teste Hieronymo & Talmudistis, sal⁹ & salutatio, quia ibi .12. populi in nouis lunaribus ad salutādum Larthem veniebāt, vt dicit hoc loco Cato, et Macrobius refert in primo Saturnalium. De fascibus lictoribusq; ac prætoriis, copiose tradūt commētaria nostra super Fabium Pictorē. De 12. verò vrbibus primis & originibus vocabulorum, sciēdum q̄ Ianiculū, Oenotrium, ac viniferū, interpretatione sunt eadem, vt ostēdimus sup̄ Myrsilum. Etiā Ianus cōdidit vinculū pro limite sacro inter se atq; Camesen, et inter prouinciam suam Ianiculā Etruriam, et inter Saturniā Latium, vt explicauimus super Pictorē & Sēpronium. Secūda vrbs Arin Ianū, id est, sublimitas Iani. Differūt inter se Caryn & Arin, quia primū interpretatur vinea, alterū sublime, vt tā D. Hieronymus q̄ Talmudistę perhibent. Hinc Genuense promōtorium Caryn Ianū, id est, vinea Iani, & nō longe sancta Maria in vineis. Igitur Caryn Ianū, vrbs est sublimis Iani, siue sublimis .i. celsi Iani, siue quia in edito positū & sublimi loco. Teste enim Dionysio in primo libro, mos cōdendi vrbes antiquis fuit, vt eas cōderent nō magnas sed paruas & locis munitis. Erāt enim pauci homines ab initio. Quatuor vrbes ad mare cōdidit. Prima est Pheregenæ, latinè verò fortuna Genij, quia phere fatū dicunt Aramei, vt Samuel Talmudista dixit. Genium verò principium & patrē posteritatis intelligūt. Vnde Ianus Genius deus Italię, sicut & Vaticanus dictus est. Hinc Ianua vrbs à Iano, sicut & Caryn Ianum, & eadem Genua ab eodem Iano Genio dicta est. Nō enim existimandum q̄ Ianus solas duodecim colonias posuit sub metropoli vna regia, sed q̄ illas primas à principio p̄ imperio & gubernatione Italiæ instituerit, & ex eis auctis, in alia loca Italiæ traduxerit alias. Cui argumēto est, quia omnē Cisapeninā Galliam, quę Lōbardia dicitur, et omnes Italiæ alpes Thusci coloniis repleuerūt post has duodenas vrbes.

Suia. | Arin Ianum. | Caryn. | Pheregenæ. | Genius.

Ita

Ita enim sub Iano cœptum est imperium Thuscorum in tota Italia aureo sæculo & innoxio, non armorum violentia, quæ ea ætate nõ erat, sed successiua coloniarum missione, atq; propagatione per Italiam. Semper enim iuniores & posteri natura nõ armis impellenre, senissimis priscisq; domibus quæ loco deorum à posteris habebantur, regebantur, vti Aristoteles in primo libro Politicorum insinuat, & fragmenta Theophrasti et Themistij Peripateticorum exponunt. Quòd autem sub Iano is ordo seruatus fuerit in Italia, & ætas ipsa aurea irreuincibiliter probat, quoniã natura tunc viuebatur, qua posteri veneratione ac pudore non vi, seniorum imperio & fascibus subdebãtur, & Fabius Pictor insinuat, & Cato, et Sempronius docent, & alij plures, qui sub Iano cœptum imperium Thuscorum, & ab eis missas per Italiam colonias more illius ætatis asseuerant. Quos Liuius breuibus imitatus in. 5. ab vrbe condita, his verbis repetit: Thuscorũ, inquit, ante Romanorum imperium, opes, mari, terraq; lõge patuere, supero mari & infero quibus Italia insulæ modo cingitur quantũ potuerint, nomina sunt argumento, quòd alterum Thuscum communi vocabulo gentis, alterum Atriaticum, ab Atria Thuscorũ colonia, vocauere Italicæ gentes. Græci Turrhenũ atq; Atriaticum eadem vocant. Et mox de angustissima, vt ait Cato, huius imperij aurei origine subdens Liuius: Hi inquit, Thusci in vtrunq; mare vergẽtes duodenis vrbibus prius cis Apeninum coluerũt terras ad inferum mare. Postea trans Apeninum totidem quot originũ capita coloniis missis, tenuerunt vsq; ad alpes omnia loca quæ trans Padum sunt, excepto Venetorũ angulo, qui sinum circum incolunt maris. Alpinis quoque ipsis hauddubie ea gẽtis origo est, et maxime Rhetiis, quos loca ipsa efferarũt, ne quid præter sonum linguę ex antiquo, neq; eũ incorruptũ retinerẽt. Hæc Liuius. Itaq; etiã sub Iano plures coloniæ passim per Italiam missæ sunt, præter illas duodenas Etruriæ, quarũ duæ ad Tyberim fuerunt Ianiculum & Aryn Ianum.

Et ad mare quatuor, quarum prima Pheregene, id est,
Phregenæ fatum Iani Genij dicta est, Latini persyncopã Phregenæ proferunt, quamuis impressio stomachosa Phregnæ impresserit, & quidam falso Fregellæ scripserit. Nam Fregellæ in Campania mediterranea, Phregenæ verò in Etruria maritima est, circa locum vbi nũc Palus, de qua Sillius in.8.lib. Necnon Argolico dilectum littus Alesō, Alsium, & obsessę campo squalente Phregenæ. Secunda colonia est Volcen, celebrata à
Volcen. Ptolemæo, Plinio, & aliis chronographis Thusciæ. Hanc suam coloniam fecere Romani, vt Plinius in.3. natural.hist.cap. 6. insinuat dicens: Colonia Volcentum, à populo Romano deducta. Iacet diruta nunc non procul castro vrbe maritima, & absq; l proferũt accolæ, Voce pro Volce, vti scribit Ptolemæus. Est autem ce & cen, id quod æs vel argentum, vt Samuel dicit, & diuus Hieronymus interpretatur. Alij metallum quodcunq; significare dicunt. Vol autẽ vt in Anniis quæstionibus diximus, significat antiquissimũ & priscum. Hinc Volcen, prisca vrbs æraria est, vbi primum Ianus signauit æra. Quod non tacuit Iginus & Protarchus Trallianus, vt author est Macrobius in primo Saturnalium, vbi ait: Cunque Ianus signaret ęra, habuit in honore memoriam Saturni. Mons quoque maritimus huic vrbi proximus, etiã mons Volcentarius dicitur, quamuis nautæ siue per interpretationem, siue per corruptionem proferant mons Argenta
Volaterrę rius. Tertia vrbs est Volaterræ. Ater vt Samuel dicebat, Scythica olim lingua, latam plateam ante exitũ domus significat. Ergo quia hoc est vti atrium, quod à Thuscis primum venit, vt author est Varro de lin
Atriani Prisci Volaterrani. gua Latina, argumentum est, Atrianos Thuscos esse Volaterranos, id est priscos Atrianos. Quare vrbs est prima Atriorum inuentrix, & à cuius colonia Atriati cum mare prius dictum fuit & inclyta Persio vate. Quarta vrbs Luna, sic dicta ab insigni, vt exposuim⁹ alibi, dicente Martiale: Caseus Etruscæ signatus imagine Lunæ. Verum vt ait Cato per interpretationem Lati-

Latinam Luna dicitur, ficut Græcè Selene, vt Strabo in.5. dicit. Nam Sago Etrufco vocabulo Cariara dicitur, nunc corruptè Carrara. Eft enim Car tefte Hieronymo vrbs, & Iara luna. Hinc Cariara eft vrbs Luna nunc deferta, non procul Macra, vltimo limite Etruriæ ficut Phregene non procul primo limite Tyberi. Cæterum vt ait Cato, circa Arnum duas colonias ex duodecim primis pofuit. Alteram Phefulas quafi Phefulai, alteram Aryn Ianam. Forte ad Arnum aliquis collis vel tumulus eft vbi colonias Ianum Aryn, id eft, fublime Iani oppidum pofuit. Et fortè inueniretur fi quis fpectet non procul tranfitu Arni, quem ętas ifta pontē Aryn Ianum vocat. Hi funt Fluentini pręterfluenti Arno appofiti, nunc Florentini. Vrbs quidem Florentia noua eft, fed gens Ianigena vetuftiffima, vna ex primis duodecim coloniis Iani, ex quibus vna pars vici Thufci Arnienfis Romę condita fuit, vt expofuimus fuper Fabium Pictorem. Phefe autem tranfcenfus eft, & Vlai palus, vt Samuel nofter expofuit, & diuus Hieronymus libro de interpretationibus cōfentit. Hinc Phefulai prolatione Aramea & Phefulæ prolatione Romana eft tranfcenfus à paludibus. Subiacens enim planicies paludofa erat à Iani ætate vſq; ad Herculem Ægyptiū, qui oēs paludes retorfit in vnum alueū, cui cognomentum fuum Arnum indidit, vt in commentariis Berofianis expofuimus. Vrbs nunc diruta eft, & fociis Aryn Ianis, nunc Florentinis adiecta. Porrò quatuor alias colonias & 12. vltimas pofuit inter Arnū & regium fanum Volturnę. Vnā Ogygianū à fuo cognoīe pofuit. Nam Ianus Ogygius patria Phœnice fuit, vt Berofus fignificat, & Xenophō de æquiuocis dicit. Et hoc fignificauit Solinus cum de primo diluuio fcribit, q; primum diluuiū notatum fuit fub Ogyge, à quo ad Deucalionem interfluxerunt anni. 700. vt etiam in cōmentariis Xenophōtis expofuimus. Eft regio Ogygiana, inter Senas & Aretiū, in qua pofteri ædificatum oppidum Ogygianū dicunt, vulgò verò Gygianū trūcatapri-

Luna. Car. Cariara.

Florentia.

Phefulai.

Ogygianum.

ta prima syllaba de more Thusco, vt ostendimus in
Aretium. quęstionibus Annis. Alteram coloniam à cognomine vxoris suæ Vestæ Ianus vocauit Aretiũ, vt ait Cato. Sane sciendum est, ante omnem linguam Latinam fuisse supradicta nomina vrbium.12. Et ideo qui Latinè putant dicta falluntur nimis, sicut qui Phesulas, Fia, Sola, & Aretium ab aris vel aratura vel ab ariditate exponunt. Hæc enim nõia ante Latinã linguã ab Etruscis indita sunt Aramęę originis. Et vt ait Berosus Vestam Iani vxorem, Aretiam dixerunt, id est terram. Eadẽ enim est Vesta & Terra cognomine apud
Aretia. Latinos, sicut apud Arameos Iabit & Aretia siue Horchia, vt super Berosum ostendimus. Et ideo vnam ex
Rusellæ. duodecim primis coloniis Aretiũ ab vxore Ianus cognominauit Rusellæ turrim & magis propugnaculũ significat deriuationemq; habet à Ros, vt diuus Hieronymus videtur significare libro interpretationum. Est etiam dirutum oppidũ iuxta Thermas sancti Philippi, & Rosellę vulgò dicuntur. Vltima colonia, Vol
Volsina. sina.i, prisca Sina, id est, assessoria, vt Samuel exponebat. Fortè assidebant primi apud Ianum & duodecim Lucumones. Vnde cum regia Volturrhena cognomine Etruria, in eadem parte connumerata fuit, dicente Plinio in.3. natural. hist. cap.6. Volturrheni, inquit, cognoĩe Etrusci in eadem parte Volsinienses. Hæc inquit Cato est prisca Italiæ origo, angustissima quidẽ numero hominũ, sed splendidissima, tempore & genitoribus diis vetustissimis, & nõ aduenis noui tiunculis Græcis. ¶ Sequitur aliud fragmentũ de nominibus Italiæ, his verbis:

ITalia complura à diis & ducibus sortita fuit nomina, à Iano quidem Ianicula, quẽ quidam Oenotrium dictũ existimant, quia inuenit vinum & far. Camesena à Camese, & à Saturno Saturnia, Saleumbrona quoq; à gẽ-

tilibus

tilibus. Durauit Saturnia nomen totidem ferme annis quot ante aurea ętas vsq; ad Apim, deorum Italię vltimum, vt Antiochus Syracusanus scribit, à quo Apenina quam Taurinam idē interpretatur, etsi Gręci de more quidam à bobus Herculis, vel quos opimos gignit Italia, vt ait Hellanicus, aut à vitulo egresso, vt Herodotus vel quidā Græci boues vocant Italos, vt fabulator Timæus dictā existiment, inde à duobus fratribus altero Hespería, altero Italia postremū nomē retinuit. His nominibus principio nūcupata fuit Italia circa Tyberim, vt q inter oēs Italię amnes, in omnium deorū & principū tutela esset, atq; imperii totius ex his cōmunis sedes, à quo in principio & origine ipsa Italię, Albula nomē à Ianigenis habuit. Diuiditur autem in Apeninos mōtes, & Cisapeninā & Transapeninā Italiā.

A Tyberi inchoanda est expositio, quia per eam videbitur intentio Catonis contra Græcos in hoc fragmento. Ianus primus oim in Vaticanum & Ianiculum venit, vt oēs cōcedunt, quem & antiquissimum oim geniorum & deorū Italiæ volunt, dicente nostro Aquinate Iuuenale in Satyra. Dic mihi nūc quæso dic antiquissime diuum, Respondes his Iane pater? Vnde veteres Salij sacerdotes carminib⁹ suis Ianū celebrāt, deum deorū & patrem, vt author est Macrob. in Saturnalibus. Berosus quoq; omnium deorū maiorum & minorū atq; hominum consutium, & patrem asserit. Cameses & Saturnus rate Thuscum venerunt in amnem ad eūdem Ianum, vti Berosus, Trallianus,

Ianus primus deorum.

Cameses.

Iginus

Iginus,& Macrobius in primo Saturnalium,& Ouidius in primo de Fastis asserunt. Cranam filiam suam deam circa ripas Tyberis, deam Helernā Ianus fecit, vt testantur Berosus in.5. & Ouidius in.6.de Fastis. Ita ab initio quatuor dij maximi ad eundē locum Tyberis conuenerunt,Ianus, Cameses,Saturnus, & Crana. Apis quoque qui Taurus ab Antiocho interpretatur, iuxta Tyberim venit, & à se Italiā Apeninam, id est,Taurinam dixit,vt hoc loci Cato significat. Hesperus quoq; Vetuloniæ regnauit haud procul à Tyberi, & in Auentini parte Tyberina Italus Capenam condidit,vt Fabius Pictor & alij scribunt. Ex his hoc fit à Catone argumentum: Omnes duces qui genuerunt Italiam cœperunt circa Tyberim,in cuius regione vltro citroq; cœpta est Italia. Nam in quorum tutela locus est,in eo dij Genij genuerunt Italiam. Quare amnis Tyberis attingens Hetruriam et Latium,est solus locus in tutela deorum Geniorū Italiæ. Sed enim nullus horum deorum reperitur Græcus. Non igitur Italia à Græcis spurcum exordium habet, sed à splendidissimo sanguine diuum & deorū. Ianus enim & Cameses & filia eius Crana, atque Saturnus non fuerunt Græci sed Aramei,vt tam Berosus quàm Latini concedunt,& nos super Sempronium atq; Fabium Pictorem declarauimus. Item Apis Ægyptius, cognomine Iuppiter iustus,Dionysius fuit, nomine autem Osiris, qui in Italia triumphauit de gigantibus, vt clarissime probauimus super Berosum. Item Hesperus & Atlas Italus à quo Italia nomina sumpsit fuere externi à Græcis. Quare nullus Græcus fuit origo Italiæ, licet opici & spurci Græci aduenæ benignitate Italica ad habitandum aliquāri admissi. Hanc puro mentem esse Catonis,quia quicquid de origine Italiæ scripsit cōtra insanas improperationes Græcorum retulit. Nunc singula Catonis dicta ponderanda sunt. Ianum quidam voluntate fuisse Oenotrium quia vinum & far primus docuit,et ob id teste Fabio Pictore in omni sacrificio ipsi far cum mica salis offerebatur & vinum libabatur.

Apis.

Ianus Oenotrius.

Quod

Quod congruit ei, quod Ouidius in primo Fastorum dicit, quærens: Mox ego, cur, quanuis in aliorũ numina placent, Iane tibi primum thura merumq; fero? Et superius: Inde, inquit, vocor Ianus, cui cum cereale sacerdos Imponit libum farraq; mixta sale. De triplici verò Oenotria & Oenotriis tribus, dictum est satis in commentariis super Myrsilum, et similiter de Vmbrona. De Camesena quoq; & Saturnia, super Sempronium & Fabium Pictorem traditum est ad longum. Et non minus de Hespero & Italo. De Api & Osiride, & quòd ab eo fuerat dicta Italia Apenina siue Taurina, exactissime scripsimus in commentariis Berosianis.

Quod verò ait, Græcos de more cõtrariari Antiocho Syracusano, ad id retulit quod ad Marcum filium scripsit, Græcos esse genus nequissimum & indocile. Nequissimum quidem quia omnibus inuidens cunctos aliorum splendores ad se trahere, & à propriis gentibus excludere ac nebulas mendaciorum iniicere student. Indocile verò, quia nunquam antiquioribus de antiquitatibus credunt. Vnde teste Dionysio Halicarnasseo in primo lib. Antiochus Syracusanus est si quis alius antiquissimus historicus. Et vt in eodẽ libro dicit, quanuis alij dicant Italiam dictã Taurinam à bobus, Antiochus tamen scribit à duce ipso dictam Taurinam, mox vt desiit dici Saturnia. Et tamen iuniores fabulatores à bobus dictam somniant, quasi nos ignoremus exponere, cur Græcia & Peloponessus dicta fuerit antiquitus Ægialea, id est, Hircina q̃a opimos hircos gignit, & quia genus hominum est spurcum, fœtidum & hircinum, & quia Itali Græcos vocant Hircos. Et tamen sicut mihi nõ est iuniori credendum de antiquitatibus, sed vetustioribus historicis, ita neque iunioribus fabulatoribus Hellanico, Herodoto, & Timæo, sed antiquissimo Antiocho de antiquissimo Italiæ cognomine Apenino siue Taurino creditur. Quare quoniã Apteras vetustissimus Græcorũ Saturnus, impius, ferreus, qui patrẽ castrauit, filios interemit, fratribus bella & ferrum intulit, lõge post Apim imò & aure-

In grecos.

Saturnus Apteras & eius scelera.

aureum sæculum fuit annis fermè.600. si à Nino vsq; ad ipsum in Eusebio numeres, consequens necessario est, vt pręclare mentiantur quidā Gręculos secuti, qui Græcum Saturnum venisse ad Ianū aureo sæculo scribunt, vt copiose probauimus in commentariis Sempronianis Fabianis & Berosianis, in quibus & mendaces Græcos ostendimus, dicentes Italiam & Hispaniam Hesperias dictas à sydere quum à duce Hespero sunt cognominatæ. Hoc pacto refelluntur, qui à Pœno duce Annibale putant Italiam dictam Apeninam, id est, Taurinam, quæ teste Antiocho & astipulatore Catone, ab ipso duce Api fuit sic dicta quum desiit dici Saturnia post aureū sęculū annis ferè.250. Tot enim darauit aureum sæculum & Saturnia nomen, vt Cato insinuat, & Berosus supputat à morte Saturni iusti aurei & pij, vsq; ad triumphū Apis in Italia. A quo vsq; ad Annibalem colliguntur anni mille ducenti & amplius, vt in emēdata nostra Chronographia numerantur. Quare mille ac ducētis annis & amplius ante Pœnum Annibalem Italia dicta est Apenina. Præbet his errorem transitus Annibalis in introitu Italię qui Pœnus ab Annibale dicitur, de quo mōte Iuuenalis in Satyra: Et montē, inquit, fregit aceto. Quòd vero ait Italiam diuidi in tres partes, videlicet in montes Apeninos qui diuidunt mediā longitudinē Italiæ. Et item in Italiā Cisapeninā ad inferū mare, et Transapeninā ad superum pelagus Atriaticū. Eandē diuisionē insinuat Liuius in.5. ab vrbe cōdita, vbi de origine & amplitudine imperij Thuscorū scribit. Et item Sempronius expressit, cuius cōmentaria confecimus. Postremo de

Albula Tybris

noīe Tyberis Prisco Albula dicendum est. Et primo quot nominibus appellatus est. Secundo à quibus cognomenta accepit. Tertio quādo. Quarto quid significet Albula. Quinto quid sit ei dextrū et sinistrum, quia supradixit ipse & Fabius q; Ianus ad læuam Tyberis tenuit Hetruriā. Ad primā respōdet Plinius in.3. naturalis hist. cap.6. Tyberis, inquit, antea Tybris appellatus, sed prius Albula. Et Verg. in.8. Æneid. ait; Tum re

ges,

ges, asperq; immani corpore Tybris, A quo post Itali fluuiũ cognomine Tybrim Diximus amisit verũ vetus Albula nomen. Tribus igitur nominibus insignis fuit, Albula, Tybri & Tyberi. Ad secundum dico ꝙ Tyberis dictus est à Tyberino rege Albanorũ, vt dicit Liuius in.1.ab vrbe cõdita, & Ouid.in.2.de Fastis confirmat dicens: Albula quem Tyberim mersus Tyberinus in vndis Reddidit; hibernis forte tumebat aquis. Et in.14. Metamorphoseos ait: Sed Capis ante fuit, regnũ Tyberinus ab illis Cœpit, & in Thusci demersus fluminis vndis Nomina fecit aquæ. Tybris verò dictus est à cognomine Tyberis regis Thuscorum, vt Vergil. significauit & nos in.34. quæst. Annia demonstrauimus. Sed Albula deriuationem habet ab Alba Iani, de qua Ouid. in.6. de Fastis ait: Sic fatus (scilicet Ianus) & virgam qua stryges pellere posset A foribus noxas (hęc erat Alba) dedit. & Berosus in.5. antiquitatum: Ianus, inquit, Aboriginibus filiam suam Cranam creauit reginã, eiq; sceptrum cũ Alba dedit. Et hoc est quod Cato significauit & Vergilius, ꝙ verum & vetus nomẽ Tyberis fuit sub Ianigenis Albula.s.ab Alba Iani. Ad tertium verò quæsitũ respondetur, ꝙ Tyberinus rex Albanorũ qui ab Ænea fuit decimus, submersus periit in Tyberi, & ei vltimus nomẽ dedit, ante vrbem Romã conditã annis tribus & sexaginta supra centũ, vt Eusebius de temporibus consentiens Latinæ historiæ supputat. Tyberinus verò fuit quẽ Pelasgi cognominauerũt Tyberim, tẽpore Thesei regis Atheniensium. Cuius inuincibile argumentũ est, quia Manto fatidica seruiuit sub Theseo et Cleonte, & fugiẽs nauigauit in Thusciã ad Tyberinũ regẽ, à quo grauida peperit Ocnum conditorẽ Mantuæ, vt oẽs tam Latini ꝗ Græci consentiũt. Quare eodẽ tempore Theseus Athenis & Tyberinus in Thuscia regnabãt, & ab vno ad alterũ adnauigauit fatidica Manto. Vt autẽ Eusebius notat de tẽporibus Theseus regnauit sub Priamo Igitur ante Troię excidiũ regnauerũt simul apud Troiã Priamus, apud Athenas Theseus, et apud

Tybris Albula

Tyberin9

Manto

apud Fanum Volturnę Larthes Tybernus, ante Mezentium Agillinũ, vt etiã notat Manethon in supplemento Berosi. Quare penultimum nomen Tyberis inditum fuit Albulę ante ruinas Troiæ sub Priamo, anteq; vrbem conditã annis quadringentis quinquaginta & amplius quando non extabat lingua Latina. Et multo minus ante Troiam conditã extabat lingua Latina, quando vetus verum & priscum nomen Albula erat. Quod etiã sic patet. Duo alia cognomina tenuit Albula antequã sub Tybri nomen Albula amitteret.

Lydus Primũ fuit Lydus à Lydia gẽte bello pręclara, quę teste Vergilio quondã iugis insedit Hetruscis. i. Volturrhenis vicinis Tyberi, quoniã vt ait Plinius in. 3. naturalis hist cap. 6. Volturrheni circa Volsinium sunt cognomine Hetrusci. Etenim à fontibus Tyberis vsque ad finem primæ medietatis septẽtrionalis, Turrhenus Mæon consedit, & Lydas: xij. colonias posuit, vt Herodotus scribit, & Myrsilus repetit, & Dionysius Halicarnasseus in. 1. lib. breuibus refert. Porrò Mæones venerunt tempore quo Dardanus interempto fratre suo Iasio, fugit in Phrygiam, vt author est Berosus in fine antiquitatum. Quare ante Troiam conditam Albula cœpit cognominari Lydus amnis à gẽte eius accola, quali nomine quãdoq; Vergili⁹ & poëtæ illũ nominant. Sed frequentiore cognomine Tusco, vt in superioribus versibus Ouidius & Vergilius. viij. Æneidos. Et Martialis lib. 4. Epigrammatum: Hesperias, inquit, Tusco lauit in amne boues. Quidã dicũt Thuscum dictum, quia oritur in Hetruria. Sed eadem ratione diceretur Vmbro, quia oritur in Vmbria. Et ideo sumenda est ratio à Fabio Pictore sic dicente. Tyberis limes imperij Volturrheni inter veteres Ianum & Saturnum, quia principe illius vrbe Volturrhena dictus est per syncopam Volturnus, et ob id Tuscus nõ Latinus. Sunt ergo duo cognomina à regia Volturrhenã, id est, antiqua Turrhena indita Tyberi, videlicet per syncopam Volturnus, sine syncopa Turrhenus & Tuscus. Hinc Varro in. 1. de lingua Latina: Tyberis, in-

Tuscus amnis.

ris, inquit, vt quod caput extra Latiũ Volturnus non spectat ad linguam Latinam, etiam si transit in vsum Latinæ linguę. Nã Volturrhena & Turrhena sine syncopa, aut cũ syncopa Volturna & Turna, vt est extra Latiũ caput imperij Thusci, est originis Hetruscæ & Arameę, vt probauimus in quęstionib⁹ Anniis. Ita nõ debẽt scribi cũ aspiratione Turrhenus, Volturrhenus et Thuscus, qa Tusca est pars ciuitatis regiæ, vt in eisdem quæstionibus ostendimus. Hinc sine aspiratione scribendum est in. 7. Æneidos vbi dicitur: Turrenoq́ʒ boues in flumine lauit Iberas. Etenim ante omnẽ linguam Latinam et Græcam sub Iano fuit nomen Turrenum, & sub Hercule Ægyptio Tuscum, vti copiose probauimus in quæstionibus dictis, & super Myrsilum. Itaqʒ nomina & cognomina Tyberis fuerũt Tybris sub Priamo, Tyberis sub rege Albano, Lydus sub Turrheno Mæone, Thuscus sub Thusco rege filio Herculis Ægypti. Sub Iano & Saturno Volturrhenus ab vrbe regia. Restat de prisco omnium nomine Albula, quid significet & vnde sit nominis origo, q̃d fuit quarto loco quæsitum. Ad quod respondet quidã ꝙ Tyberis dictus fuit Albula, à colore albo. Sed falsitas huius apparet ex duobus. Primo ex proprio epitheto, de quo Seruius super. 7. Æneid. Propriũ, inquit, epithetum Tyberini coloris est flauum esse, vt ibi Vergilius dixit: Et multa flauus arena. Et Horati⁹ in Oda: Vidimus flauum Tyberim retortis Littore Etrusco violenter vndis ire deiectũ. Et Ouid. in. 14. Metamorphoseos: In mare cum fulua prorumpit Tybris arena. Secundo apparet falsum, quia nõ extabat lingua Latina, cum Albula nomen accepit sub Iano, vt exposuimus, et hoc loci Cato insinuat. Ergo Albula nomẽ accepit compositũ ab vla, et Alba sceptro Iani. Pro quo sciendũ est de his tribus vocabulis, Alba, ula & ulai. Alba quidem est nomen compositum ab al quod est commixtio, vt diuus Hieron perhibet. Eb an verò vt noster Talmudista Samuel dicebat, differt ab Ebal. Ebal enim, vt dicebat, & Hieronymus consentit, est

Tyberis nomina.

Albula

Ebal

Eban acerius lapidum. Eban verò est aceruus ex virgis & ferro. Vnde si quis cōmisceret lapides & fasciculū faceret, diceretur Alebal, siue per syncopā Albal. Si vero sit fascis vnus ex flagello & ferro cōmixtus, dicitur Aleban, & per syncopam Alban, à qua vrbs regia priscæ Scythiæ iuxta Araxem dicitur Albina, & ei hærens prouincia Albania, & ager Iani regius in duas regiones diuisus, nomina prisca tenet Ry Ianus & Albi Ianus, à quo Albula Tyberis. Ergo sceptrū Iani quod dedit Cranę erat Alba, vt Berosus scribit, & Ouidius

Alba. testatur. Alba verò est fascis commixtus virgis & ferro. Sunt enim fasces, quibus singulis virgis ad flagellandum sunt inclusę singulę secures ad percutiendum, quas primus more Scythico Ianus instituit ad terrendum noxios, ne turbarent aureū seculū. Vnde & Ouidius hoc significauit dum dixit ꝙ Ianus dedit Cranæ virgam quę erat Alba. i. fascis, qua Striges pellere posset à foribus noxas. Et has primus instituit Ianus, vt ait Cato, & dedit. xij. primis coloniis ad continendū rudes, vt ait Fabius Pictor. Dedit autem in regia cuius pars dicitur Vetulonia, dicente Sillio in. viij. de ea: Bis senas prima illa dedit præcedere fasces. Et iunxit totidem tacito terrore secures. Quemlibet enim regē Lucumonē antecedebat suus lictor ferens fascem virgarum ac securim, vt ait Dionysius Halicarnasseus in vij. lib. Sunt ergo antiquitus fasces, sicut nunc corona & sceptrum, insignia iusti imperij, & sępe Alba siue fasces ponuntur in auctoribus pro ipso imperio, & imperiali re, vti est illud Horatij in Oda: Te sæpe & albo Vare fides colit velata panno. Albus. i. imperialis toga, pannus Etrusca lingua dicebatur, qua solum velari digni erāt fideles duces & sacerdotes religiosi, vnde apud Araxem fluuium, vbi teste Diodoro cōsedit principio genus humanū Sagum, & ibi vrbs regia cōdita dicta fuit Saga Albina, & per syncopam vt Ptole

Sagalbina mæus scribit Sagalbina. i. Saga imperialis. Primaq; huic finitima colonia & prouincia Alba & Albania Scythico vocabulo etiā à Ptolemæo & Geographis descri-

describitur, quod primæ à Sagalbina coloniæ imperiales illo missæ fuerunt. Quare nõ mirũ si regio vbi consedit Ianus oim pater & rex, dicta sit Alba Iana, siue de more cõpositionis per syncopam Albiana. i. imperiũ Iani & imperialis regio Iana. Extant argumẽta nominis tã regis quã imperij. Nã vbi regia est Iani Volturna, adhuc Ry Iana & Ry Ianẽsis dicitur, id est, regia Iani. Ry enim regis vocabulum est, vt in Annijs quæstionibus diximus. Altera autem huius regionis pars quę à Ferentino oppido vergit in Tyberim Albiana dicebatur, à qua fluentum quo in Tyberim mergitur, vsque ad hanc ætatem Albianũ dicitur, quod etiã hærentem Tyberi planitiem Vmbriæ cognominat Albianum. Vnde nõ mirũ si Tyberim Ianigenæ à principe vrbe regia Volturnum, & à fascibus Albulam. i. imperiale fluentũ denominauerunt, quia vlai est palus, vla verò fluentũ. Et hoc est quod Cato intendit cõtra Græcos, quod non fuit curæ diis, vt spurci ac nouitij Græci essent primi cultores Italiæ, quia ipsi dij & principes primi aureo sæculo & deinceps elegerũt regionẽ Tyberinã & eius fluentũ, tanquã cõmunẽ arcem & sedẽ imperij deorũ et nõ Græcorũ, et nõia sua locis, fluento, & gentibus Italiæ indiderũt, vt esset firmum argumentũ atque æternũ, quod gens Itala orta sit antiquissimo tẽpore à diis principibus orbis, et nõ à Gręculis nouitiis in tota rerum natura, vt Iosephus vocat eos in lib. cõtra Appionem grammaticũ. Nã Gręci fuerũt post conditã Troiam rudes quidã Aborigines, quorũ incerta est origo, qui pulsis Ianigenis eã incoluerũt, dicente Strab. in Geographia Græcię, quod eã antea coluerũt Barbari. Et argumentũ esse ait, quod apud eos multa barbara nõia manet. Et ob id suã originẽ nesciũt, et deos à Phęnicibus, Ægyptiis, & Illyricis mutuati, suos fecerunt Cælũ, Hercules, Saturnos, Ioues & eiusmodi, primusque oim qui origines & formas & ritus Græcorũ esse præclare mẽtitus fuit Homerus, qui fuit heri ac nuper, vt ait Herod. in. 2. libro, & Iosephus contra Appionem grammaticum. Sequitur fragmentum de Histria et Alpibus Italiæ. Vlai.

ALpes omnes Italię colonias fuiſſe Thuſcorum incolæ aſſerunt, & ab ipſis vel ducibus vel capitibus originum, nomina gentibus & locis indita, vt Rhetii à Rheto rege Lydorum, & Veronenſes à Vera Colonia Thuſca, Comenſes à Fani regiis Turrenis à quibus vallis Volturrena, & Oſci à quibus Oſcella. Hiſtria quoque à duce miſſo à Iano nomen retinet. At Græcorum quidam ſcribunt dictum ab Iſtro amne cognomine Danubio, cui Danæ gentes accolæ nomen impreſſere, fabulanturq; ramum ex eo in Hiſtriam effluere, inq; Hadriaticum mergi. Fingũt alii argonauim in Hiſtriam primum ab Iſtro è montibus humeris vectam, & in Hadriaticum demiſſam, videlicet tanta eſt in mentiendo Græcorum vanitas ſimul & leuitas, vt ab Hiſtri oſtiis ad eius fontes immenſa gentium ſpatia tranſuolauerint, & amnes etiã obſtantes tranarint, & humeris ea conuecta connauigarint, vt etiam in Italia mentiendi ſibi loca inueniãt. Neſcio argonaui ne Gręci aquas an argonauis humeris montes nauigarit.

Iam ſuperius ex Liuio ſciuimus Thuſcos prius inhabitaſſe terras duodenis vrbibus cis Apeninum ad inferum mare, poſtea trans Apeninum miſſis coloniis tenuiſſe omnia trans Padum loca, & ipſas alpes Italiæ vſque Rhetios. Sempronius verò etiam Ciſpadanam totam Italiam ſcribit deductam à Thuſciæ Larthibus

bus Bianoro & Felsino. Ibi quæcunq; Cato hic scribit, clarius digesta leges. Sed quòd hic ait Histriam à duce Ianigeno dictam, vtiq; à Beroso Chaldæo qui in pretio à Romanis fuit habitus excerpsit, qui in.5. antiquitatum sic ait: Anno Saturni Babylonici patris Beli xxvij. Tuysco Sarmatas maximos populos fundauit, & Mesa cum filiis Istri priscos Mesios posuit, ab Adula monte vsq; Ponticam Mesemberiam. Eos missos fuisse à Iano ex Scythia nõ Italia superi⁹ scribit, de quibus in commentariis Berosianis copiose scripsimus.
De Danubio vero qui & Ister, Plin. in.4. naturalis historiæ cap.13. Ister, inquit, ortus in Germaniæ iugis montis Arnoæ ex aduerso Rauci oppidi Galliæ, multis vltra Alpes milibus, ac per innumeras lapsus gentes Danubij nomine immenso aquarũ auctu, vbi primum Illyricum alluit Ister appellatur, sexaginta amnibus receptis, medio fermè numero eorum nauigabilis, in pontum vastis sex fluminibus euoluitur. Ex his patet: ꝙ ab Istro fluuio non dicitur Ister Histria, quia nõ dicitur Ister amnis, nisi remotissimus ab Italia vbi Illyricum alluit, vt dicit Plin. Ergo à capite aliquo originis dicto Histro et misso à Iano tum prouidenti Italiæ, vt Cato insinuat, nomen accepit Histria. Item lib. 3. cap.19. Istriam, inquit, cognominatã à flumine Istro in Hadriam effluẽte è Danubio amne, eodemq; Istro, ex aduerso Padi fauces contrario eorum percussu, mari interiecto dulcescente, plerique dixere falso, & Nepos Cornelius etiam Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Hadriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argonauis flumine in mare Hadriaticum descendit, nec procul Tergeste. Nec iam cõstat quo flumine, humeris traueċtã Alpes, diligentiores tradunt subisse Istro, & cap. sequente: Pola, inquit, nunc Iulia, quondã à Colchis condita. Ergo à Scythis, vt Cato & Berosus indicant. Sequitur fragmentum de regione Venetiarum his verbis:

Ister. Histria.

Venetia est omnis ora circum sinum maris post Histriam vsque ostia Padi. Quibusdam placet à Tylauento illos exordiri. Nam Taurisanos Persæ gentem ab Api duce conditam asserunt. Venetis cunctis prima origo Phaetontea est, quæ Græcis occasionem mentiendi de Phaetonte & Eridano præbuit. Posterius mixta his nobilis stirps Troiana, à quibus Patauium suo conditore inclytum.

De ora Italiæ Veneta plura etiam Sempronius dixit. Phaeton Phaeton verò pater Lyguris non fuit Græcus, sed qui ab Ægypto in Atticam, & ab Attica in Italiã primas colonias transportauit ante Oenotriũ & omnes Græcos, vt Cato significabit in his fragmentis. Contra quod dictum Catonis obstrepit in primo lib. Dionysius Halicarnasseus, dicens Catonem similia fabulis texere. Sed iam Cato respondit: Vincam, inquit, Græcorum nequissimum & indocile genus, qui literis suis omnia corrumpunt, pudet que mutuari à Græcis rationẽ Italiæ vt ait Plinius. De hoc Phaetonte ample tradit Berosus, quem Cato sequitur, & nos in eius commentariis exposuimus. Itaque longe ante Phaeton in Lyguria & vsque Tylauentum colonias posuit, etsi paucas ante Troiam conditam. Post Troiam verò euersam Antenor & Troiani quidam in Venetias migrauerunt, & ideo Cato dicit quòd post mixta est illis Troiana nobilis proles. Vnde in tertio libro naturalis historiæ, cap. vigesimo. Veneti. Plinius: Venetos, inquit, Troiana stirpe ortos, author est Cato. Non desunt qui ab Enetis Asiæ putent. Berosus verò à duce Phaetonteo Eridano circa Padum positas colonias asserit, & ab aliis posteris Phaetontis Eneto, Tyla, & Vento, Venetos omnes, à cuius regione postea Venetiæ vrbs

clariss

clarissima nomẽ accepit, sicut ab agro veteri Ogygia no, castrum ibi postea cõditum Ogygianum inter Senas & Aretium dicitur, & Vetuloniæ fons nouus Sipalis, à Sipali vico Cybelis nomen posterius habuit. Quæ verò Græci mentiuntur de Phaëtonte & Eridano, scripsimus in commentariis Berosi.

Sequitur fragmentum Catonis, hoc prænotato, ꝙ Taurisci sunt Norici, vt Plinius notat in tertio naturalis historiæ capitulo. xxi. qui prius Carnos, et hi Taurisci ab Api, id est, Tauro nominati, qui eo ad fontes Istri vicinos venerat, vt Diodorus dicit in primo lib. esse scriptum in columna Osiridis Iouis iusti, qui & Apis, et ab eo loco vocatus est ab Italis contra gigantes, quibus bellum per totum orbem indixerat, vt notat Berosus in quinto antiquitatum. Et Diodorus in sexto asserit, dicens Ioui iusto fuisse patrem impium, & ipsum omnibus facinorosis & impiis per totum orbem indixisse bellum, et vti Macedones circa Palenen in Macedonia illum iuuerunt, ita Itali ipsi affuerunt in campo Phlegræo, quem posteri Cymeum dixerunt: & ob id consensu totius orbis, Iouis iusti Saluatoris cognomina promeruit. Itaque à fontibus Istri et Noricis Apis Osiridis Iuppiter iustus in Italia triumphauit, & à se Apeninam dixit, vt Berosus scribit, et Antiochus atque Cato restantur, et Diodorus quasi per protocollum astipulatur. Sunt Osiridis vestigia multa in Vetulonia, nedum in tota Italia. Ab his Noricis Osirianis Taurisanis condita est vrbs clara Taurisium, vt nomen arguit, quam corrupte proferũt Triuisum. Nunc sequitur fragmẽtum Catonis de Transpadana Gallia, ita dicentis:

Taurisci. Iuppiter iustus.

Omnia sub alpibus Transpadana loca prisci conuenæ Thusci missis coloniis tenuere, ab hisꝙ multa loca nomina retinent. Plura deleuerunt Galli, qui primi Arunte Clusino duce alpes transcẽderunt, &

ſenſim ab omni Gallia Ciſalpina Hetruriam pepulere, ab hiſq; nomẽ ſortita retinet Gallia Ciſalpina, qua Mantua ſuo conditore Ocno Bianoro & Thuſcorum rege illuſtris. Penetra uere trãs alpes Boii, Senones, Inſubres, & aliæ Galliæ tranſalpinæ gentes. Gallia Ciſpadana olim Bianora à victore Ocno, poſtea Felſina dicta vſque Rauennam, nunc Gallia Aurelia & Æmilia à Romanis ducibus nomen habet. Princeps Metropolis Felſina primum à rege Thuſco conditore. Inde à ſucceſſore Bono Tuſcanięſi Bononia dicta, Spiretum Padi oſti um à Pelaſgis conditoribus Spira dictum, & à Diomede inſtauratũ. Nouaria ante ab Her culis Ægypti nomine Libya, & à cognomine Aria Ægyptio vocabulo Leonina, ſed à Lyguribus inſtaurata, Nouaria dicta eſt. Olanũ ante ab Thuſcorum duce, qui cum Orobiis Coloniis ibi primus inſedit, quorum origo incerta vti Comi, Bergomi Lycinofori, & aliquot circa populorum, inde ab Inſubriũ prin cipe nomine Medo adaucta Mediolanũ nomen ſeruat. Padus ante à duce Coloniarum Eridanus, ſed à profunditate Botigon ab Hetruſcis & Botigum à Lyguribus, & à circa arbore Picea, Gallicè Padus nuncupatur. Poſt Padi oſtia Rauenna, Sabina ſtirps. Interiit Sa

ga op

ga oppidum Hetruſcorũ, vti & Atria, à quo mare Atriaticum, quod nunc Hadriaticum. Gallia flaminia à Rauenna ad Ariminum, à comitibus Herculis conditum, à quo cognominatur. Ab eo ad Anconam Senegallia à Senonibus dicta pulſis Hetruſcis, nunc Gallia Togata.

¶ Sequitur fragmentum hoc primum.

Ancona prius Picena vocabulo Hetruſco ſimul & Aboriginum dicta.

De Tranſpadana regione diximus in commẽtariis Sempronianis. Veteres Galli Italiæ, & primi Galli qui tranſcenderunt Alpes Italiæ, & primi Galli qui ſuperato Apenino venerunt in Thuſciam & cremauerunt vrbem Romam, differunt. Veteres enim Galli ab inundatione dicti fuerunt Ianus & Ianigenæ patres primæ & antiquiſſimæ prolis Italiæ Vmbrorum ante Ninum, aurea prima ætate, quæ ſata eſt poſt diluuium vti expoſuimus pluries. Hi fuerunt ante vrbẽ crematã fermè duobus millibus annorum, vt in emẽdata Chronographia patebit. Galli verò primi qui tranſcenderunt Alpes Italiæ à Galathe filio Herculis dicti, ſunt Celtæ, quos vulgò Francigenas dicimus. Venerunt autem in Italiam teſte Liuio in quinto ab vrbe condita, illecti dulcedine vini ab Arunte Cluſino, in vltionem ſtupratæ à Lucumone tum potente vxoris, anno ante crematam vrbem .200. tempore Tarquinij priſci, & poſt aureum ſæculum paulominus mille quingentis annis. Hi tranſcenſis Alpibus ſenſim, à Tranſpadana regione primum pepulerunt Thuſcos ab imperio, deinde à Ciſpadana, donec Rhetus ab eis pulſus etiam à Ciſpadana coactus eſt ducere Colonias Thuſcas in Rhetios, vt omnes hiſtorici conſentiunt. Ita ob ſtuprum vnius fœmellæ, perditũ

Veteres Galli.

Gallorum in Italiam traiectio.

est imperiũ Thuſcorum in tota Gallia Ciſalpina, ab eis ſic dicta, & tandẽ à Longbardis victoribus Longbardia, & per ſyncopã Lombardia. Sunt autẽ Longbardi Germani, vt patet in Ptolemæo. Galli verò qui occupauerunt imperiũ Thuſcorũ in Alpibus & tota Lombardia ab eis Gallia Ciſalpina dicta, fuerunt Boij, Iuſubres, & Senones, q multis oppidis mutauerunt noĩa. Ergo origo totius Italię Tranſapeninę quę vulgò Lombardia dicitur, etiã vſq; Anconã, non eſt Græca ſed Thuſca & Phaëtontea mixta cũ aliquot ex finitimis Gallis, & Germanis. Ex Græcis verò, q dicetur. Nam Venetiis mixta proles Troiana Tuſcæ originis eſt à Dardano Thuſco. Particulares verò vrbes ſunt hæ. Mantua à Larthe Thuſco Tranſpadana metropolis Hetruſcorũ Tranſpadanorũ ſola reliqua. Et in Ciſpadana vrbs Bononia, Felſina dicta cum eſſet princeps Hetruriæ Ciſpadanæ, vt Plinius notat in 3. naturalis hiſtoriæ cap. 16. & vigeſimo. Mediolanum, ex quo nomen vtriuſq; ducis retinuit, argumentum eſt, non armis, ſed communi cõcordia & ſociis armis, ibi à Thuſcis & Gallis imperatum eſſe. Spyra oppidum in oſtio Padi à Pelaſgis conditum, ſed inde damnati & eiecti, vt teſtatur Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro. Inde inſtaurata à Diomede, præualens vt editum eſt Delphicis theſauris, vt refert Plinius in tertio naturalis hiſtorię capite decimoſeptimo. De eo verò quod ait de Nouaria & Como, ſic dicit Plinius in eodem libro capite decimooctauo. Vercellæ Libycorum ex Saluis ortæ, Nouaria ex Vertamacoris Vocantiorum, non vt Cato exiſtimat Lygurum. Et item Inſubres condiderunt Mediolanum. Orobiorũ ſtirpis eſſe Comum atque Bergomum & Lynicifforum, & aliquot circa populos, author eſt Cato, ſed originem gentis ignorare ſe fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam è Græcia, interpretatione etiã nominis à vita in montibus degentibus. Hæc Plinius. Vult ergo Plinius quòd nõ Lygures, vt Cato, ſed Alpini Vocantij Vertamacori cõdiderint Nouariã. Verum exiſtimo eas primũ ab Alpinis Thuſcis Coloni

Mantua.
Bononia.
Mediolanum.

ſs tam Vercellas q̃ Nouariã conditas, quia primi oĩm tenuerunt Alpes. Deinde à Libyo Hercule Ægyptio adauctas. Vnde et Libyci etiã à Ptolemæo notantur tota vtriuſq; regio, & Aria. i. Leonina, ſicut Arnus & Lybarnus Muſarnus ſunt cognoia Herculis, condita ab Hercule, & vltimo inſtaurata à Lyguribus, dicta eſt noua Aria. i. Leonina noua ſiue noua Herculea. Vercellæ. Nouaria.
Orobiotum gentis originẽ Cato dicit eſſe incertam propter argumentũ vocabuli Orobios, quod poteſt eſſe Græcæ vel Hetruſcæ originis. Grecè enim oros mons & Bios victus & viuens dicitur, & ita Orobij ſunt viuẽtes in mõtibus in quibus ſunt Comẽſes & Bergomenſes, & ita eſſet illis aduẽtitia & nouitia Græcula origo, vt Alexander arguit à Greci vocabuli origine. Sed modeſtius locutus eſt Cato dicens eſſe ambiguę originis, quia Orobiũ etiam eſt nomẽ Sagũ Arameũ, quorum lingua vtebatur Sagi Ianigenæ. Nã oros etiã apud Arameos & Hebræos Talmudiſtas eſt mõs, & bit filius vel filia Hinc Orobij filij montiũ qui montes incolũt & alpes. Et ab iis fuerũt Comenſes Bergomitæ & eiuſcemodi, quia Thuſci prius Alpes poſtea ſubſidentẽ orã coluerũt. Cũ ergo Alexãder Cornelius dicit eſſe Gręcę illos originis, hoc negat. Et cum probat ab origine vocabuli Græca, quod eſt validiſſimũ in hiſtoria argumentũ, hoc nõ iuuerit, quia, vt ait Cato, Orobiũ nomẽ eſt incertæ originis cum tã Gręcę q̃ Aramęę ſit originis. Nunc verò regula ſuccedit, q᷑ vbi eſt nomẽ Barbarũ, ibi origo prius fuit Barbara, etiam ſi id nomen poſtea effluxerit in linguam Latinam vel Græcam, vt Veſta eſt nomẽ Arameum, ab Eſta quod eſt ignis vel flamma vt Talmudiſtæ perhibent, et effluxit poſtea in linguam Græcã. Vnde ab Eſtomæ Veſta Græcè deriuatur. Et tamen Veſta vxor Iani non fuit Gręca origine, ſed Barbara. Nec mirum ſi Gręci multa nomina à Barbaris mutuati ſunt, vt Strabo ſignificat in Geographia Græciæ, quia vt arguit Barbari prius incoluerunt Gręciam, et lingua Barbara eſt antiquior quàm Gręca et Latina. Orobij. Comẽſes. Bergomẽſes.
Quam

Quamobrem quum prius sit Orobium nomen Hetru scum quàm Græcum, & certa simul historia Thuscorum ab initio conuenam prolem esse Alpinos simul & omnia Transpadana loca, & nõ aduenam Græculam, consequens est, vt Orobij sint iidem & conuenæ Thusci Alpium incolæ. Vnde Sempronius, & in superiore fragmento tertio ab isto, Cato, Comenses retulerunt esse Volturrenæ regiæ originis, ab argumentis certissimis lacus eorũ Larij, & vallis Volturrenæ adhuc apud eos dictæ. De Padi nominis origine sic ait Plinius in tertio naturalis historiæ, capite decimoseptimo: Metrodorus, inquit, Sceptius dicit, quoniam circa fontem multa sit arbor Picea, quę Pades Gallicè vocetur, Padum hoc nomen accepisse, & Lygurũ lingua amnem ipsum Bodingum vocari, quod significet fundo carentem. Cui argumento est oppidum iuxta industria, vetusto nomine Bodinco Magum, vbi præcipua altitudo incipit. Ariminum à comitibus Herculis dicit cõditum, probatq́ à cognomine, quod est validissimum in historia argumentum. Ar enim vel Ari est cognomen Herculis Ægyptij, quorum lingua simul & Hebræa & Aramea significat leonẽ. Iminim verò teste Talmudista Samuele et D. Hieron. vocabulo Himenus significat ipse numerat festinãtes. Hinc Ariminum Arameè, est id quod Latinè leo siue Hercules ipse numerans festinantes, scilicet ad expeditionem contra tyrannos Italiæ. Quidam Ariminum, quia non habent aliud, ad Latinam originem recurrũt, quasi prius fuerit Latina lingua q̃ nobilis & antiquissima Barbara, & oppida splendidissimæ antiquitatis, aut nouitia aut Græcula faciunt, & quidem falso. Plinius in tertio naturalis historię, cap. 16. etiam illi amnem Ariminum assignat, quia præcipuè amnibus nomina indebant veteres, quasi immortalius duraturis. Residua quæ in hoc fragmẽto deficiunt, reperies in Sempronio, & cõmentariis nostris super eum.

Padus.

Ariminũ.

¶Sequitur autem fragmentum aliud
Catonis, his verbis:

Galliam

GAlliam Togatã primi coluere Lyburni & Siculi, quos pepulere Vmbri, hos Etrusci, trecentis & amplius eorum validissimis oppidis iusti more belli expugnatis Eos tandem vicere Galli Piceni, lingua Etrusca genus sacrum dicitur, orti à Sabinis. A Picenis ad Garganum mõtem aliis & aliis temporibus diuersæ gentes tenuere. Marsia duce Lydorum, in quibus Asculum. Præcutii, in quibus Hadria siue Atria. Vestini, in quibus Amiterni. Marrucini & Peligni, in quibus Cursellum, Orton & Sulmo. Frẽtani primum à Lyburnis & Dalmatibus, inde his pulsis à Thuscis orti, quorum lingua Iarinum metropolim vocauerũt, id est, nobilem principem. Laronẽ enim Etrusci, & Larunem, & Arunẽ vocant nobilem principem. Inde in Transpadana Larium lacum, & in Thuscia Larones amnes, & Arunes coloniæ, & viri Arunes, quos Thusci secunda declinatione, Romani & Græci sicut Atlas tertia declinant, & proferunt Aruntes.

Constat Plinium in tertio naturalis historiæ multa ex hoc loco mutuatum à Catone. Vnde cap. 12 Brũdusio cõterminus Pediculorũ ager, nouem adolescentes totidemq́ue virgines ab Illyricis tredecim populos genuere. Et infra Laritium Diternia Tifernus amnis, inde regio Frentana. Et cap. 13. alia à Catone oppida gentibus assignat, dicens; In Vestinis Angulani, Sabinorum

norum Amiterni Gellianus, inquit, author est, lacu Fucino haustũ Marsorum oppidũ Archipe conditũ à Marsia duce Lydorũ. Et item cap.14. Piceni orti sunt à Sabinis voto verè sacro. Et in capite sequẽte: Circa, inquit, Ariminum ab Ancone, Gallica ora incipit, Togata Gallia cognoĩe. Siculi et Lyburni plurimi tenuere in eius tractu in primis Parmensem, Prætutianum, Hadrianumq́; agrum. Vmbri eos expulere, hos Etruria, hãc Galli. Vmbrorũ gens antiquissima Italiæ existi-

Vmbri. matur, vt quos Vmbros à Græcis putẽt dictos, q̃ inundatione terrarũ, hymbribus superfuissent. Treceta eorũ oppida Thusci debellasse reperiuntur. Hæc Plinius. In hac Vmbria & hoc capitulo Plinius enumerat Hispellũ, Tuder, Fulginates, Menaniates, Spoletũ, Ameriam, qui propriè Veilumbri (id est, à Veis priscis Vmbris orti) à Ptolemæo & Geographis vocantur, vocabulo verè Etrusco. Et ideo argumentum maximum est, ab origine nominis vetustissimi Etrusci, eos fuisse primam omnium et vetustissimam veterum Gallorum lanigenorum prolem, in Sale Vmbrone ortam, cuius adhuc amnes Veios vocamus, et montem Veiocum. Hinc plures etiam eos cum Thuscis connumerant. Quod verò ex antiqua Thuscorum grammatica reliquit nobis Cato, est quia Arunus et Laronus & Atlaus secundæ declinationis apud Thuscos erãt, apud verò Græcos & Romanos tertiæ, vt Aruns Aruntis, & Atlas Atlantis. Ex quo patet facile inuentu esse, vbi sint in Thuscia quos Plinius in tertio naturalis historiæ vocat Aruntinos veteres, Aruntinos fidentiores, et Aruntinos Rullienses. Sunt etenim vbi manent vocabula Etrusca, Arunes & Larones. Et in Sabatia quidem, non procul Roma, lacus Sabatinus emittit amnem Laronem, à quo oppidum Amnilara non Anguillara dicitur. Hi igitur sunt Aruntini fidentiores à Sabatio Sancto Fidio dicti, qui populos in regione condidit, vt in commentariis Berosianis diximus. Alter verò amnis Laro est, qui per Rullianam regionem primum, inde montem Atho præterfluens in ma-

in mare mergitur. Et ideo Aruntini Rullienses dicuntur, & nō Iulienses, vt ridiculosa impressio dicit. Aruntes verò senes, vt Vergili⁹ vocat, siue Arūtini veteres vt Plinius loquitur, hi sunt Volturnæ Camillarij, vt postea videbitur. Aruntes, nō Arunci.

¶ Sequitur fragmentum Catonis, his verbis:

A Gargano ad Brundusium coluere Celii, vnde Apuli Daunum, Apuli Boi, in quibus Arpe, Canusium, Bararium. Sub his Apeninus ex trāsuerso diuidit in duo fines Italię, quos inter Tarentinus sinus iacet. Circumq; ipsum vndique è magna Græcia. Ad orientem verò magnæ Græciæ pars est Oenotria Arcadum, & Calabri prius Ausones, ad quos Græca verbositas fert venisse primam Græcorū classem annis fermè quatrincentis ante ruinas Troiæ, quum Oenotrium ducem Arcadum post Troiam cōditam adnauigasse in Calabriam tradat Antiochus Syracusanus, & circa oram maritimā posuisse colonias. Et vt parcius mentiantur Gręci, ab eo quondam dictam Italiam Oenotriam scribunt, quum ab initio Italiæ à vetustissimo rege Sabinorū & Etruscorum, penes quem erat imperium, id nomen sortita fuerit.

Plinius in tertio naturalis historiæ, capite sexto: Gręci, inquit, genus in gloriam sui effusissimum, Italię quotam partem appellauerīt magnam Græciam. Inuenerunt igitur in aliquota paruaq; portiuncula Italiæ locum,

locum, vbi aduenæ Græci ab ipsis Italis excepti suum nomen inderent, quo facilius mentirentur, etiam reliquas partes Italiæ à se ortas fuisse. Porrò de tempore quo venit Græcus Oenotrius, licet magno impetu cõtra Catonem & alios Dionysius in primo libro inuehatur, tamen Catoni & antiquissimo Antiocho Syracusano magis creditur de antiquitatib9 & Oenotrus, vt ostendimus superioribus commentariis, & in his quæ supra Myrsilum & Sempronium explanauimus. Nunc ad aliud fragmentum conuertamur, quod hoc modo Cato scripsit:

A Leucopetra ad Sarnum amnem vicinum Neapoli tenuere diuersi populi, Vmbri, Itali, Samnites, Siculi, Peuccini, Picentini, & Etrusci: quorum vrbes sunt Clusium, Pestum, Elea nunc Velia, inter amnem Volturnum & montes Apenini. Sabelli sunt proles Sabinorum, vt nomen est argumento, à Latinis Samnites, à Græcis Saunites appellati.

Hoc fragmẽtum valde diminutum est, & ideo in Sempronio requiratur. Leucopetra est vltimum Italiæ, è regione Siciliæ, à qua versus interius littus & mõtem Apeninum tenuerunt hi qui venerũt ex Vmbria et Etruria & Sicilia cum Italo, et item ex Oenotria cũ Peuccio Arcade fratre Oenotrij, & Sãnites qui è Sannio venerũt duce Lucio, à quo Lucani dicti fuerũt, sicut à Bruto Vmbro Brutij, & Piceo Etrusco Picentini. Supra docuit declinare Cato, vt quod Etrusci secũda declinatione dicebãt Piceus Picei, Latini in tertia Picens Picẽtis protulerunt. Dicit autem Sabellis esse argumẽto nomen, ꝙ sint proles Sabinorum, quia omne nomen deriuatiuum et diminutiuum originatur necessario à primitiuo & integro. Ergo quoniam diminutiu

nutiuum & deriuatiuum est Tussa Nana & Tuscanella, à Para Tussa et principe Tusca, necessariò consequens est, vt Tussa Nani & Tuscanelli sint proles Tussæ siue Tuscę principis, à qua Plinius Tuscanienses vocat. ¶Sequitur fragmentum.

A Tyberi ad Sarnum, incoluere primi Aborigines proles Vmbrorum. Princeps his vrbs vetustissima Camerena à Camese condita, non procul vbi postea Alba. Thusci his admixti, Osci qui nunc Capuani, Volosci quos vocamus Volscos, quibus metropolis fuit Anxur nunc Taracina, Stabia, Anitini, Hortenses, Longhani, Oscori, Macrani, Nuetini, Latinè Grauiscæ. Picenti, Sorani, Pherentinates, Phregenates, Sangnini, Thusculani, Certinenses, Vrsentini, Volcentani.

Qui populi tenuerint Campaniam veterem & nouam et à Tyberi ad Sarnum, exponit Cato. Primi fuerunt primi Aborigines. Sanè Aboriginum triplex genus extitit. Vltimum fuerũt circa aduentũ Æneæ Itali conuenæ, quibus admixti aduenę incertis sedibus vagabantur, & latrocinio vitam agebant. De quibus loquitur in Catilinario Sallustius, & Dionysius in primo libro. Hi Latinè Aborigines, id est, absque certa origine dicti sunt, quia nemo his assignauit eam. Secũdum genus fuit ante hoc in magna Græcia, dicti Græcè Aborigines, quòd è montibus Arcadię cum Oenotrio venerunt. Vnde & Cato et Dionysius in supradicto libro aiunt, Aborigines fuisse Græcorum genus. Tertium genus fuit aureo sæculo, vocabulo Etrusco & Arameo dicti Aborigines. Tres dictiões sunt: Ab, id est, pater; Ori, id est, foramẽ & cauea: Genos, id est, poste-

Aboriginum triplex genus.

Aboriginum etymon.

posteritas & proles, vt periti Talmudistæ, & diuus Hieronymus exponunt. Hinc Aborigines est paterna cauea nata proles, quoniam priscis aureo sæculo ædes erant antra & tuguria, et cauæ quercus, vt Ouidius in primo Metamorphoseos insinuat, & Vergilius in octauo Æneidos dicit de eis:

Gens'q; virûm truncis, & duro robore nata.

Et de hac dicit Cato, quòd fuit prima Vmbrorũ proles. Ianigenæ enim Galli veteres, fuerunt patres omnium, et prima eorum proles antiquissimi Vmbri, vt suprà exposuimus. Hi verò Vmbri genuerunt Aborigines priscos, à quibus alij orti sunt in Italia prisca, id est, circa Tyberim, quæ fuit prisca Italia, vt supra Fabium Pictorem exposuimus. Et hoc pacto intelligitur ꝙ Aborigines dicti sunt, à quibus fuit aliis origo Italiæ, subaudi priscæ. Alioquin non staret, quia ante eos inueniuntur Vmbri antiquissima & prima Italiæ proles, & ante Vmbros inueniuntur patres eorũ Galli Ianigenę veteres. Et de hac prisca Italia intelligitur, quod Iustinus ait vltimo Epitomatum: Primi, inquit, qui tenuerunt sedes Italiæ fuere Aborigines, quibus rex fuit Saturnus iustus. Sed ante Saturnum fuit Cameses Saturnus Ægyptiorũ, vt asserit Berosus, et Cato, & Iginus, et Macrobius in primo Saturnalium.

Camesès. Hic enim Cameses, qui & Saturnus Ægyptiorum, regnauit in Libya, et Sicilia, & Italia, vt Berosus scribit & Diodorus in quarto libro consentit. Vnde & ab eo Camese Camesenas, quæ & Camerenæ, vrbes inuenimus cõditas in Libya, Sicilia, et Latio, & Vmbria. Est enim Camesena in mõtibus. Et in Latio circa Albam fuit Camerena, quã expugnauit Romulus, vrbs Aboriginum vetustissima, vt in secundo libro scribit Dionysius, et hoc loco Cato insinuat. Nec te moueat quòd loco s, posteri posuerũt r, vt Cameses & Camesena dixerunt Camers & Camerena, quia hoc fuit in vsu antiquis, vt ostendimus in quæstionibus Anniis. Hi igitur fuere prima Latij et Campanię origo, & nõ Græci. Postea aui eorum Thusci, mittebant colonias, & ita

& ita multas regiones tenuerunt á Tyberi vsq; ad magnam Græciam, vt super Sempronium ostendimus: qui verò ex Thuscis colonias miserũt, hoc loco narrat Cato, et Plinius in tertio naturalis historiæ á sexto capite passim in regionibus eosdem enumerat, quorum etiam exponere origines non pigebit. Thusculanos á Thuscis dictos, nomen accusat. Sangnini Thusci sunt in Sabatia, quibus amnis est dictus adhuc Sangninaia á Sangni gentili Sabi. Et item Sangnina est oppidum Volturrenæ, nũc Viterbi, in regione adhuc dicta Sangninaia, cuius lõgitudo est á sancta Maria Sangninaia ad ipsum oppidum fermè deletum Sangnina, circa Celenum. Phregenates item ex Phregene vna ex duodecim principibus vrbib9 Iani, de qua supra dictum est. Pherentinates, á Pherentino Troffulo oppido Othonis Cæsaris, vt memorat Suetonius in eius vita, distat á Vetulonia, nunc Viterbo, quinto miliario. Serani Thusci permanẽt versus mare, ad ius Senensium nũc pertinentes. Picenti á duce Etrusco, vt supra exposuimus. Nuetum, nũc Cornuetum, distat á Volturnæ fano vigesimo lapide. Inscriptio eorum vocabulis & literis Etruscis, vocat eos Nuetinos, id est Latinè Grauiscos. Quòd verò postea additũ est Cornuetani, ab insigni eorum corno arbore factum est, vt in quæstionibus Anniis explanauimus. Volcentini, á Volcen vrbe vna ex duodecim principibus dicti, nomẽ est argũmento: sicut & Cercinenses coloniæ, á Cercinæ portione Vetuloniæ dictæ, de qua Cercina in quæstionibus Anniis diximus. Hi tenuerũt vltimum Italiæ promontorium, á quibus nomen accepit, & cuius meminit Plinius in tertio naturalis historiæ capite vndecimo. Cercinum, inquit, esse longissimũ Italiæ promontorium, aliqui existimant. Senes nostri Ascreani ferũt fama teneri, tantæ maiestatis olim fuisse, quod nunc dicitur Viterbum, vt etiam maleficos ab vltimis Apuliæ illò traheret suppliciis afficiendos. Standum est autem famæ, vbi vetustas derogat certam fidem, vt ait Liuius in octauo ab vrbe condita.

Sangnini.

Pherentinates.

Nuetũ & Cornuetum.

Volcentini.

Cercinũ.

Verum nec fides abest, Lucumones quibus tota Italia subiecta erat, in fano Voltumnæ residentiam habuisse, in cuius parte Vetulonia Cercinæ est, á qua Lucumonias Cercinas colonias in extima Italiæ miserunt. Vrsentini, nõ dubium á Tuscorũ familia vrsa noĩati. Argumentũ á noĩe, in vico Tusco Romę Vrsam familiã cõsedisse, et ob id Romanos Vrsinos & antiquissimos esse, et Tuscaniẽses simul, et vici Tusci colonos. Antitini, ab Anitinensi agro in Tarquiniẽsi, sicut Lõghani et Oscori, á familiis Vetuloniæ dicti, quorũ prædia etiã ætas nostra vocat campum Oscorũ et Longhum. Vnde in Tusca vicus Longhus est, á quo in vico Tusco Romæ est vicus Longhus, vti super Fabium Pictorẽ & in Anniis quæstionibus diximus. Oscora quidem familia, dicta ab Osco Larthe, á quo positi Volosci siue antiqui Osci & postea Osci, qui & Capuenses, vt exponit Seruius super illo carmine Æneid. Oscorumq; manum. De his omnibus memoriam facit etiam Plinius in tertio naturalis historiæ. Nam capite septimo sparsim numerat á Tyberi ad Sarnum, Sorã, Ferentinates, Phregenates, Sangninos, Tusculanos, Anitinũ, Hortenses, Taracinam oppidum, lingua Volscorum Anxur dictũ. Osci, Volsci, et á Surrena augustali Surrentum. Nuetanos verò Plinius prolatione Romana Nubetanos profert, quoniam Nuetum, Nubetum & Grauiscum aërem dicunt Etrusci, vt in interpretatione Cornuetana docuimus. Si copiosius de Etrusca origine quæris á Tyberi ad finem Italiæ, lege Sempronium cum nostris commentariis.

Vrsentini. Vrsini. Osci.

¶ Sequitur fragmentum Catonis:

ROMA principio sui pascua bobus erat. Circum Tyberim septẽ rupes sibi perpetuæ in Ernicldo succedẽtes, cauis partuis distinctæ erant, sub quibus alueum Tyberis quandoque egressus paludes in planitiem rupi-

rupibus subsidentem inferebat. Saturnus primus incoluit Capitolium. Italus Auetinum. Roma palatium. Cælius cum Thuscis Cælium & Viminale. Romulus cũ palatio, in quo quadratam Romam condidit, etiam Exquilinum tenuit ab excubiis dictũ, quas illi Lucumo dedit more Thusco. XII. lictorum, id est, trecentorum armatorum, ad custodiam corporis simul & dignitatẽ, quia Tatius non erat sine suspitione infidæ societatis.

Primo quæritur, cur tam breuiter de origine vrbis Romæ transiuit Cato? Respondetur, quia voluit haberi pro certo, solum à tribus gentibus, videlicet Luceribus, Thuscis, & Rumnensibus Albanis, & Tatiensibus Sabinis, originem habuisse Romam, & non à Græcis. Nec videbatur Catoni rem certam ponere in compromisso & disputatione. Et quia ante se Fabius Pictor amplissimè scripserat, super quem commentaria edidimus. Quòd autem Cato sequutus sit Fabium, patet per id quod in secundo libro Dionysius dicit, quòd Fabium Pictorem sequutus est Cato Porcius, & quidam alij in historia expositionum Remi & Romuli. Romæ origo.

¶Sequitur fragmentum:

ETruria olim Italiæ princeps, ab eorum metropoli regia sic cognominata, à Tyberi in Macram diffunditur. Gens prima illorum maritima Lygurum, dicta à filio Phaetontis Lygure, quem montani Lygures Pheriton nuncupant. Post Tyberina ostia Pheregene primum Etruriæ oppidum in vi-

cino littore,dictum à Genio Iano,qui primus ibi coloniaspoſuit:& à Pheritone,id eſt,Phaetonte,qui colonias adiecit,vti in Lyguria mõtana vbi à Genii coloniis Genua oppidum:& ab adiectis Pheretianis ad idem coloniis,amni proximo & regioni Pheretianę nomen reliquit.Primus omnium Græcorũ Phaeton ex Attica ſoluẽs cũ Lygure filio,multis ætatibus & ſæculis ante Oenotrium Arcadẽ colonias adiecit Italico littori, ab oſtiis Tyberinis vſq; ad Niceam Maſſilienſium,& in medio portũ Lygurnum à filio nũcupãs,vltro citroq; littus omne Lyguriam dixit. Verum Etruſci,& eos ſecuti Romani ab oſtiis Tyberinis Etruſcũ vocauerũt vſq; ad caput Etrurię.Inde Populoni, cum ab vrbe metropoli Popium, Romanè Puppium. Poſtremò, à Lygurno portu ad Macram,ad cuius fontes eſt Apua oppidum Apuanos Lygures vocãt,mõtanos verò omnes Lygures qui à Macra in Niceam effundũtur.In mõtanis Lyguribus ſunt portus Herculis Ægyptii. Nã Lybarnũ in his eſt à nomine ſimul,& cognomine illius. Græci, vbicũq; nomen Herculis audiunt,putant eſſe ſuum,à nomine ſumentes argumentũ: quum tamen ille neq; nomine Libyus, à quo deuicti Libyi, ſed Alceus dictus ſit; neque dictio Hercules ſit

Græ

Græca,sed Ægyptia. Nam illi Heraclio,id est Iunonis gloria cognomen fuit.

Supra diximus Phregenas dictas à fato Genij, verum Cato sentit dictas à duob⁹, videlicet,ab ipso Genio Iano & postea Phaetonte qui colonias adiecit. Credatur igitur Catoni magis quàm superiori expositioni, cum quia antiquiori de antiquitatibus magis creditur,tum vel maxime quòd validissimo à gemina to limitibus nomine vtitur.Pro quo notandum est quod Phaetonrem Hebræi vocant Phuth, Ægyptij Pheth, Aramei Pheriton,& Græci ac Latini Phaetō, vt hoc loci ex parte significat Cato et nos super Berosum plene exposuimus. Et vt patet in Beroso, & in commentariis diui Hieron.super.x.cap.Geneseos Libyi antea Phuthei à Phuth & Phaetonte dicebātur,sed deuicto Antheo eorum principe ab Hercule nomen victoris Libyi susceperunt. Vnde & Diodorus Siculus in fine quarti libri ait Herculem Ægyptium non Græcū subacto orbe posuisse in triumphum columnam in Libya. Deinde notandū quòd in historia inuincibile argumentum est vbi nomen ducum limitibus geminatur,vt quia superum & inferum mare quibus limitatur Italia,dicuntur Turrhenum, consequens est,vt tota Italia fuerit colonia & potentatus Turrhenorum, vt valido argumento Liuius probauit in quinto ab vrbe condita vbi ait: Quantum valuerint supero & infero mari quibus Italia insulæ modo cingitur,nomina sunt argumento, quia vtrunque Turrhenum vocant Græci. Cæterum littus ab ostiis Tyberinis vsque Genuam geminato nomine Pheritonis & Genij limitatur,quia circa Tyberim est Pheregenæ à Pheritone & Genio dictæ, & Genuæ est Genua à Genio, & Pheriton amnis & regio. Quare omne littus ab ostiis Tyberis vsque Genuam fuit coloniarum Iani Genij Italiæ & Phaetontearum quæ & Lygurum. Vnde & portus Lygurnus in medio.

Genij.

Phaeton.

Genua.

Lyguriæ termini et partes.

Quare ab Tyberi ad Genuam iure antiqui Lygurīā dixerunt, & diuiserunt in Lyguriam Etruscam, Populonicam, Apuanam, Montanā, Geniam, & Montanam Monacham. Genua à Genio & Ianua ab eodem Iano dicta. Vnde ibi Carycus Ianum, id est vineæ Iani. Vnde & sancta Maria in vineis Genuæ. Carim enim vineç sunt in plurali, & Carin in singulari, vt diuus Hieronymus interpretatur, & Talmudistę consentiunt. Notandum item quòd nomina localia & gentilia & interdum communia dum veniunt in compositione semper syncopantur, aut per synęresim vltima syllaba primę dictionis abiicitur, nisi fiat hiatus, quia tunc etiā prima syllaba secundæ dictionis subtrahitur gratia euphoniæ. Exemplum syncopæ in compositione, Vol & Turrena, dicitur Volturna, & Lianū Coriti, Corti Lianum. Exemplum synęresis primæ dictionis, vt Cort Nyenta, Cort Nossa, Cort Enebra. Corr enim simul in compositione syncopatur ablata media litera i, & in fine synærizatur, amota finali prolatione. Vnde Pheriton si componatur cum Genio, aufertur vltima syllaba ton, & à Genio i medium & dicitur Pheregenum oppidum. Et si additur syncopa dicitur Phregenum. Aliquando verò in cōmunibus synerizatur prima syllaba vltimæ dictionis, & vltima primę, vt magis auct⁹ in cōpositione dicitur mactus, sicuti illud est, Mactę virtutis esto. Portus verò Herculis & Monachum in Lyguria montana Monacha dicitur, inquit Strabo, ab Hercule Græco. Sed Cato leuiter dictum ac falso existimatū, probat à pluribus. Primo à Lucina vrbe Lybarno, quam etiam Ptolemæus et Geographi scribunt. Nam Libyus est nomē proprium Hercolis Ægyptij, & Arnus est vnum ex cognominibus, vt ait Berosus in. 5. antiquitatū. Sunt autem cognomina eius Her, Hercol, Ar, Arno, Musarno, quæ lingua Ægyptia significant, Her quidem pellitum quia induebatur simplici pelle Leonis quotidie. Col etiam apud Hebræos totum significat. Hinc Hercol significat pellitum totum, quia pellibus ferinis toto cor

Herculis cognoīa.

to corpore tegebatur pro armis, nondũ armis inuentis in primo ortu generis humani, vt ait Diodorus in primo lib. Ar verò & Ari significat leonem, dictusq; fuit Ar ab insigni suo leone, quia ab insigni sępe nominabãtur duces, vt Macedo lupus, & Anubis canis, teste Diodoro in primo lib. No autem famam celebrẽ significat. Hinc Arno, id est, leo celebris à virtute, qua vt ait Diodorus propulsabat iniurias ab humano genere. Musa item disciplinã significat apud omnes gentes. Dictus est igitur Musarnus, id est doctor leo celebris, quia deditus fuit initiationibus & incantamentis militaribus, vt significat Diodorus in sexto. Ergo Lybarni Lygures sunt coloniæ Herculis Ægyptij, vt à nomine arguit Ca o et cognomine, à quibus propulsauit hominum malorum iniurias, et leonem insigne suum reliquit, Arnienses quoq; Thusci dicuntur, quia ab his propulsauit iniurias stagnantis planiciei & reduxit cunctas paludes in vnũ alueum, & illis Leonẽ insigne dimisit, vt Florentinis. Musarni item in Tusca vrbe, nunc Viterbo sunt, à quibus propulsauit gigantum iniurias, tum in proxima Etrusca Lyguria vbi compluti lapides Lamonis, tum præcipuè Lurkios Lestrigones à principatu Vetuloniæ, item illis insigne suum, leonem, et sceptrum Longholam reliquit, et incantamenta initiationesq; militares ad lacum Vadimonis edocuit. Vnde collis Arbani ab eo Musarnus, & oppidum dirutum non procul lacu Vadimonis dicitur Musarna ciuitas. Quòd non solum in Thuscia, sed etiam in Indiæ regnis Gedrosia & Carmania egit, vbi metropoles vrbes Musarnas et populos Musarnns fundauit, vt in Ptolemæi Geographia et aliis Cosmographis notatum videmus. Ergo per argumentum à nomine et cognoĩbus, in Italia Ægyptius Hercules non Græcus reliquit monumenta expeditionis suæ, quia Libyus, Arnus, Musarnus fuerunt cognomina eius et nomen, sicut Græco nomen fuit Alceus, cognomen Heraclius. Similiter Hercules est nomen Ægyptiæ originis non Græcę, quod falsò furati Græ

Hercol Ar. Arno.

Leo insigne Lygurum.

Monachi alij Monœchus. ti Græci tribuerit Amphitrvonis filio, vt ingenuè fatetur Herodotus in.2 lib. Similiter Monachus portus Lyguriæ est Ægyptiæ originis non Græcę, vt voluit Strabo. Estq; dictio cōposita à Mon & Akes.i.habitatione & municipio hamantiū, qui scilicet hamis piscabantur. Itaq; concludit Cato, nihil esse in tota Lyguria originis Græcæ. Sequitur.

GEns prima Etruriæ maritima est. Oppida in his Pheregenæ, Alsium, Agylla quæ & Cęre à Pelasgis conditum, Pyrgus, Grauiscæ ab aëre dictum, Cosæ, Volcæ, Thelamon, ab Argonautarum principe cum in Etruriam ad Lucumones profectus Hercules Alceus lacum Cyminium effecit, & puella Faula subrepta ex Fano ad Euandrū perrexit. Vmbro fluuius limes tractus Vmbrorum. Caput Etruriæ limes Etruscorum Phaliscæ, Populonium nauium & classis Etruscorum olim princeps. Volaterræ & vada eius Pisa condita à Pisis Alpheis Pelasgis. Luca illustris Lukio Lucumone rege Tuscorum Lucus & montes Feroniani. Luna, Cariara ab Etruscis dicta, à Græcis Selene. Apua in transitu Apenini ad fontes Macrę, vnde Apuani Lygures ab Arno ad Macram.

Excurrit Cato, ab ostiis Tyberis, ad ostia Macræ, gentē primam Thusciæ maritimā vbi multa quærun tur. Primo, quare dimittit Massam præclarā vrbem etiam ętate nostra, de cuius Lucumone, meminit Virgilius in.10.dicē: Massicus ærata princeps secat ęquora tigri. Respondetur quia non multū fuit in vsu Geographorū ponere illam. Contra hoc videtur, quia in

vsu Geographorũ fuit ponere Tarquinias,& tamen Cato eã preterit. Respondet quidã, quia Cato posuit in maritimis,in quibus authores concordãt. Reliquit igitur Tarquinias quia in ea discordãt. Nã Plin.enumerat eam cũ mediterraneis in.3. natural. hist. cap.6. & Sillius Ital.eãdẽ in maritima gente, vt ostendimus 31. quæst. Annia. De.4. vrbibus primis à Iano positis Pheregenę, Volcę, Volaterrę, Luna, superius diximꝰ. Alsium dictũ ab Aleso Argiuo, vt significat Sillius in 8. dicẽs. Necnon Argolico dilectũ littus Aleso Alsiũ Nam in cõparatione & deriuatione noĩm gentiliũ & localiũ, vt plurimũ syncopa fit & synæresis, vt Alesiũ Alsium, & Volturrena Volturna. Plinius in.3.similiter enumerat. In hac gente Pheregenæ, Alsium Agilla Cære cognoĩe, nunc Cere vetus. Itẽ Pyrgus à quo sancta Maria Pyrgani, vulgò Vurgani. Grauiscę ab aëre, sed Etruicè Nuetũ, Latinè Nuteũ.i.Grauiscũ, & ab insigni vt supra ostẽdimus, nunc Cornuetũ. Cosas in plurali dixit Virg. Quiq; inquit, liquere Cosas. A barbatis Gothis destructę sunt, post sub Deiyderio Longobardorũ rege restitutę, vt eius decretũ ostendit, Asidonię dictę sunt. Nã Sidones etiã in Germania sunt in qua et Lõgbardi, vt in Ptolemęo prodit. Hinc Asidonia, quasi à Sidoniis Lõgbardis cõdita dicit. Sequit.

Alsium.

Asidonia.

A Tyberi ad Cyminia iuga, secunda gens Thusciæ est, cognomine à Thuscis Lartheniana, id est metropolis Eniana, Larthem enim summum regum vocant. Enianum verò vrbs in ea ab Enetanis Pelasgis condita, quàm Veii Etrusci pulsis Pelasgis ampliatam, à principatu prouinciæ simul & conditoribus priscis Larthenianum, Romani verò à genere populi Veiens vocauerunt. Oppida in his sunt, Sabum in Sabatia à Sabo condi

conditum, Larthenianum cognomine Veiens, Nepe, Phalaris, Soracte Phaliſcorũ mõs Apollini ſacer, Phaliſcanum, Pheſcennium, vmbricum, à priſcis Vmbris dictum, Flauianum, Arcennũ, Meſium, à quo ſylua Meſia, Roſulum, Aræ mutię. Sutrium à Pelaſgis conditum ab inſigni grano dictum, Romana ſocietate inclytũ. Capina à qua Capinates, Lacus Cyminius & Troitum Phaliſcorum, finitimum Etruſcis.

Gens illi triplex inquit Vergil. Vti expoſuimus in quęſtionibus Anniis, ex vrbibus in hoc fragmento et ſuperiori aſſignatis patet verum eſſe quod Dionyſius in primo libro aſſerit, antiquiſſimas vrbes fuiſſe paruas. Quod profecto in his omnibus cernimus. Larthenianum enim de quo in commentariis ſuper Semptonium & aliis locis expoſuimus, erat vrbs Metropolis totius prouinciæ, & tamẽ nunc exiſtimatur & eſt parua. Plutarchus in vita Romuli dicit, Veientes à Romulo dictos Sardinianos, quia Etruſci ſiue Volturreni dicuntur eſſe coloni Sardiniani, quia ſcilicet primi ab Etruria in Sardiniam colendam miſerunt colonias. Sardiniani.

Vnde vt Strab. in. 5. aſſerit, quum Hercules miſiſſet Iolaum cum Toſpiadibus in Sardiniam, inuenit Iolaus ibi colonos Barbaros natione Thuſcos cum quibus habitauit. Sed hic ſunt duo dubia. Primum cur Romulus vocauit Veientes Sardinianos. Nam licet Etruſci cognomine Volturreni, ob colonias illo miſſas cognominati ſint Sardiniani, non tamen ſequitur quòd eo epitheto Veientes debuerint dici. Reſpondetur, quòd poſteri ſępe dicuntur epitheto paterno, vt de Vmbris ſæpe diximus. Enetani verò ſiue Eniani Pelaſgi fuerunt, eiecti à Veiis Etruſcis, vt hoc loco inſinuat Cato, & etiam Plutarchus in vita Romuli ſignificat dum ait

ait quòd Veij Etrusci dicuntur coloni Sardiniani, & clarius Dionysius in secundo libro dicit: Veiens esse generis Etrusci. Et idcirco epitheto paterno pulsis Pelasgis dicti sunt & ipsi Sardiniani. Secundũ dubium, quis Hercules fuit qui Iolaum misit cũ Tospiadibus. Ad hoc Græculus mendax audebit respondere quòd fuit Alceus suus, non Libyus Ægyptius. Et vt sibi credatur, mutabit o in e, & dicet Thespiades. Sed quia de more suo dicunt & nihil probant, idcirco eadem facilitate reiiciuntur qua proferunt. Nam tempore Alcei florebat Etruscorum imperium, nec permittebãt alienos principatu misceri, & vix præmium vitium è fano Volturnæ retulit Faulam puellam, vt Vernus asserit, & nos in aliis explanauimus. Præterea ea ætate insula refertissima coloniis erat. Et ideo Sillius & Latini ad Libyum nõ Alceum retulerunt Tospiades, quũ Sillius primum Tospiadum Sardum, Libyco non Alceo sanguine ortum decantauit in duodecimo libro dicens: Mox Libyci Sardus generoso sanguine fidens Herculis, & reliqua. Deinde vt super Semproniũ probauimus, Larthenianum cognomine Veiens non distat ab vrbe Romana, plus tertiodecimo miliario. Nec debet quæri sub nominé Veiens, quo nominabant Romani, sed quo Etrusci vocant ad hanc ætatem Larthenianũ, vulgo vero corrupta prima litera Marthenianum pro Larthenianum proferunt. Nam Veios amnes, & prædia Veia, & nomen Veium, nusquã in tota Thuscia, nullibiq; quàm in retrapoli Etruria nunc Viterbo reperies. Itaque vt Cato edocet sicut ab Etruria vrbe cognomen accepit tota Thuscia, ita à Lartheniano, & Veiente metropoli, cognominata est secunda gens Lartheniana siue Veiens ab vrbe Roma vsque ad iuga Cyminia proxima vrbi Etruriæ, vt significat Liuius in primo ab vrbe condita vbi ait: Erat Sabinis vicina Etruria, proximi autem Etruriæ Veientes. Vtique proximi tam limite quàm genere, vt exposuimus de vrbibus huius prouinciæ, has enumerat Cato, Sabum nunc vocant Sanctum Sabum, siue à Sa-

Hercules Libyus Tospiades duxit.

Larthenianum.

ue a Sagni gentili Sabi, quem Romani Sanctum Fidium, semipatremq; vocabant, vt super Sempronium exposuimus siue adiecto aliquo alio sancto. Nepe ab insigni nomen habet. Phalaris etiam Phalisce dicebatur. Vnde quum Seruius supra.vij.Æneidos dicit Janũ quadrifrontem e Phaliscis vrbe Romam aduectum, non contradicit Macrobio in primo Saturnalium dicenti, e Phalari, quia eadem vrbs est Phalisca ac Phalaris. Soracte est mons Phaliscorum, vt etiam Acron asserit super Odam illã Horatij: Vides vt alta stet niue candidum Soracte. Errant igitur qui putant montem Phisconum esse montem Phaliscorũ, quia prior est inter Etruriam & Volsinas, alter verò inter Phalarim & Flauianum, siue alter in Etruria, alter in Veiente. Phaliscanum vulgo nunc corrupto dicitur Philamanum. Phescenniũ vnum in Campania, Quod autem hoc loci Cato & in tertio naturalis historiæ Plin. in Thuscia numerat, est oppidum Phaliscorum in Veiente & est nunc vulgo dictũ Ciuita castellana, vt documus in trigesimaseptima quæstione Annia. Vmbrica vrbs fermè deleta iuxta Phescenninum. Flauianum iuxta Tyberim adhuc nomen habet, & eius meminit Vergilius in. viij. quum Veientes populos enumerans sub Mesapo dicit: Hi Phescenninas acies, æquosq; Phaliscos, Hi Soractis habent Arces Flauiniaq; arua & Cymini cum monte lacum. Arcenna siue Arcennum oppidum Veientum circa limitem Cæritanum, deletum a Romanis, vt in fine quarti libri ab vrbe condita dicit Liuius. Postea restitutum & reparatum, Barcennum dicitur, præposita de more consonante. Verum vt super Berosum ostendimus primum omnium nomen illi fuit Brygianum, nunc corruptè Braccianum, Mesum oppidum nõ procul loco nunc Baccino dicta erat. Nam quæ nunc sylua Baccani dicitur, antea Mesia a Thuscis dicebatur, de qua Liuius in primo ab vrbe condita dicit: Sylua, inquit, Mesia Thuscis adempta fuit, & in bello Veiẽte cum Fabiis dicit auditam fuisse vocem e sylua Mesia, Rosulum, et mons

Phalaris

Phaliscanum.

Phescenninum.

Arcenna

Mesia syl.

mons Rosulus nomē retinet. Aræ Mutiæ, vulgo Aræ Muzæ, oppidū in edito est iuxta Fescennium, de quo Plin. in. 2. naturalis hist. Ad Aras, inquit, Mutianas in Veiente, & in sylua Cyminia loca sunt, in quibus depacta terrę nō extrahuntur. Sutriū per synæresim componitur, á suto. i. frumēto & tris. Sunt enim tres spicæ illius insigne, vt. 37. quæst. diximus. Aberrāt igitur quidam ridiculi, qui Sutrium á Saturno conditū fabulantur. Est enim ante á graiis Pelasgis conditū, vt nomen arguit, & per y psilon debet scribi Sytriū. Capinā scribit etiā Plinius in. 3. natural. hist. & capinates lucos; Capinos scribendū est ac dicendū, á Capi corū olim insigni falcone. Nam Capena & sylua capena in colle Auentino erat, vti Fabius Pictor & Sempronius & alij tradunt. Troitum oppidum Phaliscorū vltimum est in cyminiis in limite Viterbensis agri, & ideo finitimū Hetruscis. Stomachosa impressio Liuij in. x. ab vrbe cōdita, impsit Troilū ꝓ Troitū ad insigni olim eorū pisce dictū, qđ á Gothis dirutū, quā vidim⁹ perseuerat Familia Troita Viterbū diu colentē. Sequit.

Aræ Mutianæ

Sutrium

Capina.

Capena.

Troitum

GEns tertia Thusciæ transcyminia, á Cyminiis diffunditur ad Pistorium. In his Volturrena sub radicibus Cyminiis iacens cognomine Hetruria, á qua tres gentes Hetruriæ appellantur Hetrusci, vt á cōmuni metropoli, & ager Hetruscus antea Vmbronus dictus vbi Vmbri orti. In eo agro Ferentia, Trossolum, Meonum, Turrhena, Volturna. Sub Volturrena Aruntes veteres cognomine Camillarii, longius Blere, Olena, Tussa Nana, Larthes oppidum, Sale Vmbrona, Cort Nossa, Cort Enebra, mons Coriti in iugis Cyminiis, è regione

mons

mons Phiſcon quæ & arx Iti, Volſine, Peliſ, Oropite, Sentinas, Cluſium vetus à pugna, ſed à duce Comerſol, montes tumniates, Sora, Soana non procul Saturnia lapides à Ioue compluti in auxilium Herculis contra Lygures Hetruſcos gigantes, à filio dicti Lamones, amnis Pelia, mons Pelius, Mõs Tumnias, Roſellę, Vmbro in monte, Sena colonia, Phocenſes, Piſtorum, Vmbro amnis, Stellates, Fluentini, qui & Arnienſes, Cluſium nouum, vnde Cluſentinus tranſitus Annibalis, Aretium, Crotona à Crotone ſocio Herculis cõdita.

Sicut à metropoli Babylonia, Ægypto, Perſia, Samnio, omnes ſub ea regiones cognomina acceperũt, pari forma tres Thuſciæ gentes à Metropoli ſua Hetturia et antiqua Turrena, dictæ ſunt Hetruſcæ ac Turrenę, vt hic ſignificat Cato, ſed primario ſignificato Volturreni iuxta Volſinienſes, hi ſunt cognomine Hetruſci, vt aſſerit Plinius in tertio naturalis hiſtorię, ac propterea Volturrena ad radices ſubiacens Cyminias eſt metropolis Hetruria, vt hic Cato memorat. Quod profecto et argumentum à coniugatis inuincibile demonſtrat. Si enim Volturreni, iuxta radices ſubcyminias et Volſinięſes, hi ſunt cognomine Hetruſci vt aſſerit Plinius, vtique neceſſario ſequitur quod ait Cato, vt Volturrena iuxta Volſinienſes et radices ſubcyminias ipſa ſit cognomine Hetruria à qua de more antiquo tres Thuſciæ gentes denominationem habeãt. De origine verò nominum Turrena, Hetruria, Volturrena, et qua orthographia ſcribenda ſint, in quęſtionibus Anniis, et ſuper Myrſilũ copioſe tractauimus, et ſimiliter de Sale Vmbrona, Peruſia, Stellatibus, Arnienſibus. Nunc per ſingula excurremus, quæ hic enumerat

merat Cato, & quæ Plinius in tertio naturalis histo, riæ cap.sexto. Ferentia quinto fermè miliario distat à Fano Volturnæ, de qua quæstione Annia.viij.tetigi, mus. Trossulum et Meonia, Mæonum, Turrhena ibi, dem exposita sunt. Volturna minor monopolis nõ te, trapolis in agro Fani Volturnę regiæ, altera deleta est Deinde Cato quæ alia oppida Volturnæ regiæ vici, næ essent enumerat. Aruntes, inquit, veteres cognomi ne Camillarij. Plinius eos vocat Aruntinos veteres. Arunti veteres. Vergilius in septimo Æneidos, vocat eos à commen, tariis Thuscorum & secretarios atque referendarios annalium antiquorum, qui referebant dicentes, his no stris agris ortus Dardanus Turrena sede patris Cori, ti, in Phrygiam abiit. Sic enim ait: Fama est obscurior annis, Aruntos ita ferre senes, his ortus in agris Dardanus, Idæas Phrygiæ penetrauit ad vrbes, Thraciamq; Samum, quæ nũc Samothracia ferturHuncillum Co, riti Turrena à sede profectum Aurea nunc solio stel, lantis regia cęli Accipit idem. Sũt enim Camillarij co gnomine mont aruni, id est, municipia Aruni, vt com mentario octauo superiore, et in quæstionibus Anniis exposuimus. Nam Mont municipia vel vicus, Aruni verò declinatione Romana Aruntes dicuntur. Porrò Camillus Hetrusca lingua minister est quem domino Camillus rum camerarium & secretarium dicimus, vt Macro, bius, Seruius, & alij dicunt. Hinc Camillum teste Ser, uio Hetrusci vocant etiam Mercurium secretarium deorum. Quare Camillarij senes Aruntes, erant secre, tarij & cancellarij Lucumonum. Eratq; vicus eorum in delitiis Thermarum distans à Fano Volturnæ sede Turrhena Coriti, vno miliario, non procul Thermis Iasinellis. Sunt nunc vestigia Thermarũ, & suffodiun, tur sæpe vetustatis plura argumenta, et adhuc initium vici vocamus Hetrusca lingua Camillarium, & pon, tem eius Camillarium inclytum martyrio sanctorum martyrum Hilarij ac Valentini, & finem vici adhuc vocabulo veteri vulgo mont Arunes dicimus, quod est Aruntes municipes vel viculi Aruntum.

Aa Quare

Quare falso scribit in septimo Æneid. quidam Aruncos ita ferre senes, quia Arunci sunt noui sub Ænea nõdum conditi, quando Latinus Æneę oratoribus dixit. Veteres Aruntes ita ferunt, & scribunt hæc verba. Dardanus ortus his agris, & profectus à Turrhena sede Coriti patris sui Idæas Phrygiæ penetrauit ad vrbes. Itaq; non Latinus ibi dicit his ortus Campaniæ agris & Turrhena sede Coriti, quia falsum esset, sed solum dicit ita scribere & asserere Camillarios Aruntes, quod ad vnguem verum est, dum Aruntini veteres vt vocat Plinius, aut Arunti senes, vt Vergilius, vel Aruntes veteres Camillarij, vt notat Cato scribunt, his Aruntinis Turrhenæ sedis Coriti patris sui, ortus est Dardanus. Sed de his satis. Sequitur: Longius, inquit, Blere. Nam Aruntes Camillarij vno lapide aberant à Volturna, Blere vero decimo. Origo nominis est à fluere. Nam Latini f ponunt vbi Hetrusci b, quia blere est flere. Flere autem est fluere & scaturire siue erumpere lachrymas vel aquas. Hinc Blere oppidum dictum, quòd non procul ab eo duotum fluminum Minionis & Blerani fontes fluant, erumpant & scaturiant. Olena oppidum dirutum iuxta Tuscanellam vbi & diruta iacet Tussa Nana ad hãc ætatem dicta, ad distinctionem Tussæ paræ. Nam para Tussa est princeps & coronata Tusca à Tusco rege filio Herculis dicta pars regiæ tetrapolis. Tussa verò Nana, id est, Tusca parua à cuius ruinis Tuscanella condita ab Ascanio, vt incolæ scribunt, & à Cane Tuscanella cognominata sicuti perhibent, & nos ample ostendimus Annia quęstione. xxxiij. & xxxiiij. De Coriti vero extremis vrbibus copiose dictum est superius quæstione Annia. xxxvi. & xxxvij. Mons verò Physcon corruptè Physconem proferunt. Dictus sic fuit à Physconibus veteribus Pelasgis, qui sacrauerunt Fanum ingens Volturnæ, vt Virgilius in octauo Æneidos memorat, vnde & iuxta Volturnam proferimus duplici l campum Pellasgi. Nam teste Ptolemæo & Geographis, vrbs Physca est in Pelasgiotis Macedoniæ, à quibus

Blere. Mõs Physcon.

bus Physcum nomen & Pelasgi in agro Volturreno. Dictus est etiam idem mons Arx Iti, id est, Iouis, qui & Coriti. Idem enim fuit Iuppiter & Coritus vt Berosus exprimit, & in fine primi libri diuinarum institutionum refert Lactătius. Quare falso in historia sancti Flauiani martyris scribitur Arx ici pro iti, sicut in Vergilio Aruncos pro Aruntos. De Peliis Pelasgis sunt mons & amnis Pelia quem corruptè dicimus Paliam iuxta Oropitum quem per syncopam Orbitum vocat in Decreto Desyderius rex. Ex quo patet multis locis nomina reliquisse Pelasgos: Nam Oropitum est vrbs Achaiæ, vt patet in Ptolemæo. Vnde & Achęi etiam duce Vibio, vt aiunt, Perusiam ampliauerunt. Sed videtur quòd Cato contra suum institutum agat, quia vt ab initio patuit, Cato instituerat ostendere Gręcos Italiæ nullam dedisse originem. Ad hoc dicimus quòd licet magna parte Italiæ potiti Pelasgi etiam magnas vrbes condiderint, tamen vt ait Dionysius Halicarnasseus in primo libro, non licuit eis diu victoria vti, quia mox à vicinis & præcipue Turrenis à tota Italia pulsi fuerunt, & ita à Græcanica origine integra Italia mansit. Sentinas oppidum erat inter Aquasenses & montes Tunniates, à quo adhuc dicit pons Sentinus, & in Liuio legimus Hetruscorũ agrum Sentinatem. Est etiam Sentinas ager in Phaliscis. Clusium vetus est cognomen à pugna, quia cluere antiqui pugnare dicebant, vt ait Plinius libro decimoquinto naturalis historiæ, cap. xxix. Nam illi proprium nomen fuit Comersol, quod & Liuius in decimo ab vrbe condita consentit ibi scribens: Clusium, inquit, antea Comersolum dicebatur. Et quidem à duce, vt ait Cato. Berosus in .5. antiquitatum ait Ianum instituisse regem Vetuloniæ Comerum cognomine Gallum, à quo regio & loca nominata sunt. Vestigia permanent, Clusii priscum nomen Comersol, id est, Comeri iugum, & in agro Volturreno Vallis Comera, & Ry Comerium, id est, regis Comeri amnis, & in Phaliscis Comersana Insula.

Sentinates

Clusium.

Montes Tunniates nunc sunt dicti Radicophani & sancta Flora, & vulgo corrupto Dunniata pro Tunniata, de quibus Strabo dicit in quinto, quòd Populoniam et Cosas sequitur prospectus Tunnorum. Nam ab his montibus vsque portũ Herculis & Cosas prospectus est, vbi est lacus Oropitelli, in quẽ Tunni sequuti purpuras & glandes irruunt, vt ibidem significat. Et ideo Tunniates dicuntur, qui nunc Roda Cosani à Longbardis appellati sunt. Sora, & Soana in maritima Senensi sunt, & nescio quo pacto in mediterraneis hic ponuntur. De Lamone & pugna Herculis in tertio commentario supra Sempronium diximus. Rusellę iacent dirutæ ad Thermas sancti Philippi, de quibus Liuius ait, pugnatũ à Romanis fuisse in agro Rusellano. Vmbronem in monte existimo esse nunc sanctum Quiricum, quia sub eo oritur Vmbro fluuius, qui per Rossetum (nunc addita G. Grossetum est) in mare mergitur, vbi finit tractus Vmbriæ qui à Sale

Sena. Vmbrone in regione Tyberina incipit. Sena colonia, de qua Plinius in tertio naturalis historiæ: Colonia, inquit, Senensis, circa tempora Pompeij Colonia deducta est, quam teste Appiano in primo de bellis ciuilibus Pompeius quoniam fauebat duci Martio, hostiliter diripuit Saturniam nuper iidem Senenses reparauerunt, cuius meminit idem Appianus in eodem libro: Sylla, inquit, ex suis Romæ nonnullis præpositis Clusium profectus est, quo irrtant residua belli, ortaq́ equestri pugna iuxta Glanem fluuium ad quingentos ex hostibus Sylla occidit, quo etiam tempore circa Saturniam reliquias hostiũ vicit. Hi Saturnini teste Pli-

Aurunus. nio ante vocabantur Aurunini. Aurunus autem fuit Larthes Hetruriæ, vt Berosus scribit in quinto antiquitatum. Phocenses dicti omnes qui regionem vallis fluenti Esaræ incolunt, vbi & vetustissimus lacus & oppidum Phocekium vulgo dicitur. Eam appellationem habent vt fama proditur, quòd ibi Phocenses Pelasgos, Turtheni & Crotonienses deleuerunt. In hac regione rex Desyderius condidit oppida dicta sanctos

ctos Geminianum & Miniatem, vt excisum alabastro eius decretũ memorat. Pistorium est triplicis originis Latina enim origine, vt fertur, à pistoribus in Catilinario bello nomen magis tefirmauit quàm desumpsit, quia à Pelasgis habitatum fuit, vt nomen accusat, quia à pistos & oros origine Græca componitur Pistoriũ, id est fidelis terminus. Nam fidi viri eum locum incolebãt, quia clauis est & tanquam claustra opposita Galliæ Cisalpinæ nũc Lombardiæ. Verum etiã antiquior illi inuenitur Hetrusca origo. Est enim nomen compositũ à pist, quod teste Samuele ostium, & oros quod est mons. Hinc Pistorium propie dictũ, quòd sit ostium transcendendi Apeninum montem à Tuscia in Galliam. Vnde & ab eo in Gallias contendebat Catilina, vt Sallust. in Catilinario significat. Et Antoninus in Itiner. dicit Pistorium esse viæ Aureliane atque Claudianę transitum in Gallias. Vmbro alter fluuius & Stella, in regione Pistoriensi & Pratensi feruntur, Stellatini in vico Tusco Romæ, vnam tribũ effecerunt, vt super Fabium Pictorem vidimus. Pistorium cinxit primus mœnibus, rex Desyderius. Fluentini cognomine Arnienses ab Arno, cui præterfluenti vicatim erant appositi, vt Plinius significat, à Iano ex primis. xij. populis positi fuerunt, vt in principio significauit Cato, & nos ibi exposuimus. Tribum etiam ipsi vnam in vico Tusco Romæ fundauerunt, vt in Fabio Pictore vidimus. Clusiũ nouum adhuc in Clusentino dicitur, vnde transitus fuit Annibali in Aretiũ & Trasimenos. Existimo quòd sit à pugna Annibalis Clusentina regio dicta, quã vulgus nunc corruptè Casentinam appellat. Æsar fluuius dictus, quia lingua Hetrusca Æsar dicitur deus, vt Sueton. dicit in vita Octauiani Cur autem illum Hetrusci vti deum extimuerint, fabulam refert Strabo in quinto libro. Is Æsar fluuius cum Arno congreditur, & simul cum eo in mare mergitur, non procul portu Lygurno. Crotona mediterranea, tempore Dionysii Halicarnassei colonia Romanorum facta, & dicta Cortonia, vt in primo libro

Pistorium
Fluentini.
Clusium nouum
Æsar.
Croton.

idem Dionyſius aſſerit. Ergo antiquitus, neq; Corto-na dicebatur, neque ab antiquo Corito deriuationem & originem habuit, ſed Croton mediterranea appellata eſt, vt Dionyſius, Cato, & alij dicunt, & à ſocio Herculis Ægyptij originem traxit, qui Croton dictus eſt. Sequitur.-

APeninus mõs Italiam in duo ſecat. Radices ſub Penino tranſitu Annibalis in alpibus à Nicea ad ipſum fermè Pœninum in latitudinem extenduntur, & vſque ad Macram Lygures montani incolunt. A Macra item ad fontes Tyberis ad inferũ mare Thuſci, ad ſuperum Galli Aureliani & Æmyliani. A fontibus rurſus Tyberis ad Narem Vmbri inhabitãt. Principio Tyfernum, & in fine Ameria Tuder ſunt. Galli omnem Vmbriam pulſis Hetruſcis occupauerũt, exceptis Typherno, Eſiſio, Hyſpello, Fulgineo, & vetuſta Veiorũ prole, quam Veilumbram, id eſt, Veiam prolem antiquam Vmbram dicunt, in quibus principes ſunt Spoletum, Tuder, Meuania, & Ameria fermè nongentis annis & amplius reſtituta ante Perſæ bellum à Veiis Hetruſcis antea condita, duce Ameroe Atlantis Itali ex Pleiona vxore filia. A Nare porrò amne vſque ad Equiculos tenent Sabini à Sabo cõditi Sabatio Sangni gentili edito. Inde ad fontes Sarni amnis Sabelli Sabinorum proles incolunt.

De Pœnino et Apœnino & incolis eorum copio ſiſſimè in commentariis Sẽpronianis traditũ fuit. Quę verò percurrẽda ſunt, hæc vidẽtur. Primũ, quia Plinius in.3.naturalis hiſto. dicit Catonem tradere ante Perſeum bellũ annis ſupradictis Ameriam conditã, cùm tamen dicat reſtitutã à Veiis, videť mihi ad hoc dicendum, ꝙ vel Cato alibi illud ſcribit, vel Plinius ſumit cõditam cõmuniter, quia oĩs vrbs dicitur cõmuniter condi quum fundatur, vel conſummať, vel ampliatur, vel reparatur, vel reſtituť & reædificatur. Vnde à pluribus & diuerſis tẽporibus legimus Carthaginẽ fuiſſe cõditam. Cęterum de Atlãte Italo, ſocero Coriti Thuſci, & vxore ac filiabus eius geniti in Volturrena ſede Coriti, & locis eoꝶ extantibus, ſimul & Sabatio Sangi gentili Sabi, in Beroſianis commẽtariis plenè tradidimus. Sequitur tamẽ, omnes Veilũbros à Veiis priſcis Vmbris ortos in Salcumbrona. Nam Veij amnes et Veia vetuſta pręedia in Saleumbrone ſunt. Eſt enim Veilumber Veia proles Vmbra. Sequitur: Condi.

Lucani à Samnitibus (duce Lucio) dicti, ſed ante illum Coloniæ erant Hetruſci generis, qui ſunt Buſſentum à Vuſſetinis, Sentini, Tergilani, Vrſentini item à Traſimenis, Volcentini à Volce maritima, & Thebani ab Ocno miſſi.

Super Sẽpronium & in aliis de his diximus, quos etiam Plinius in tertio naturalis hiſtorię his locis enumerat. Hetruſcę verò fuiſſe originis noĩa ſunt argumẽto. Nam Vuſetini ſunt incolę Volturreni in Thermis adhuc Vuſetinis dictis, quanquã in Plinij.3.lib.cap.6. Eſetini ſtomachoſa impreſſio notat. Cuius error patet cùm quia tota impreſſio illa mẽdoſa eſt, tum vel maximè, quia poſt maritimã gentem & colonias Thuſciæ, Plinius per ordinẽ alphabeti alias vrbes et vicos Thuſcię enumerat. Et vt patet ibi, Eſetini ſunt in litera V.

Vuſetini

Vuſeting Thermæ.

Quare Vusetini Thuscię sunt, à quibus Bussentũ. Vnde & Busseta vulgò Thermas & vicos deletos professimus. Sentini vtiq; à Sentinatibus orti, sicut Vrsentini à Trasimenis. Vrsaiam enim regionẽ planiciemq; ipsi subiacentem, Cortonienses nuncupant. Thebani ab Ocno missi, dicti sunt, qui cum sua genitrice fatidica Manto Thebana ad Tyberinũ venerũt, & Hetruscis cõiugio iuncti fuerũt, & illò missi. Sequitur:

Vrsentini.

SAngni gentilem Sabi pronuntiant Sabini, Sanctum Romani, Sagam Barbari, à quo & Sagi primi Thusci, id est, põtifices & sacri expiatores. Ex quo patet leuitas cum loquacitate Græcanica quæ à Lacedæmoniis ortos scribunt Sabinos, & Græca origine à Seuomę dictos fingunt. Sed Roma tum rudis erat, cum relictis literis & disciplinis Hetruscis, mirabunda Græcis fabulis rerum & disciplinarũ erroribus ligaretur, quas ipsi Hetrusci semper horruerunt, neq; ob id Latinas quidem voluerunt suscipere vsq; ad Cecinnam Volturrenũ magistrum quadrigarũ & augurum principem, patrem Menippi & auũ Menodori, quos ante illum pater eius Volturrenus, auusq; Titus & proauus Turrenus, semper Romanis principibus charissimi renuerunt, cum ad eas recipiendas vrgerentur. Nã ipse Turrenus patre Elbio Volturreno & regum Hetruscorũ vltimo ad lacum Vadimonis cæso equidẽ ad reddendam vrbẽ Hetruriam

riam anno secundo Olympiadis centesimæ vigesimæquartę allici potuit, sed ad recipien das Latinas literas nunq̃ persuaderi potuit.

Etiam tempore Plinij Sagi Thusci dicebantur, q egesserunt.7.maria, & ostio Padi Sagæ nomen impo suerunt, vt scribit in.3.naturalis historię cap.17. Festus quoq; Sagam exponit expiatorē, & diuus Hierony. immolatorē, quod est pontificis & sacerdotis officiū. Sed de his tetigimus super Semproniū, & Berosum, & Fabium pictorem, vbi etiam ostendimus Sabinos à Thuscis non Græcis originem & disciplinas assecu tos fuisse. Hoc loci notanda sunt hæc. Primū quòd Ia nus docuit Physicam & Astronomiā, vt Berosus asse rit & Physici, quia teste Macrobio Physici Ianū mi ris argumentis diuinitatis consecrant. Et vt ait idem Beros. & Macrob. in.1. Saturnal. referens Xenophon tem, primus Italos docuit ritus sacros & religionē & Theologiam, adeo vt Mythici tradant sub Iano oīm domos religione ac sanctimonia fuisse munitas. Et vt prosequitur Beros. moralē viam & diuinationes, qui bus præualuerunt Hetrusci, docuit, & literis manda uit. Quæ oīa vsq; ad suam ætatē durauisse Diodorus in.6. asserens: Turreni, inquit, literis & inuestigationi rerum naturaliū atq; Theologiæ plurimo tēpore im penso, pręcipuè in interpretatione fulgurum versati sunt, adeo vt vsq; ad ætatē meā vniuersus orbis, tū ad miretur viros, tum interpretib⁹ fulgurū vtatur. Secū do notandū est quòd ipse Ianus fuit patria Ogygius Phœnix, & ob id propriæ Hetruscæ lanigenæ literæ atq; disciplinæ erant Phœnices, eædē Assyriæ, quarū à Gręcis distantia est, quia Phœnices & Chaldęę certis simæ sunt & antiquissimæ, & toti orbi admirabiles. Græcę verò confusæ & nulla vnq̃ certa sentētia ha bita, per oēm vitam hoīes errare compellant, vt clarè asserit Diodorus in.3. lib. Et ideo non mirū est q̇ ait Cato, quia Hetrusci semper horruerūt literas et disci plinas Græcorū vti nouitias et inconstantes et sibiip

Sagi.

Saga.

Physicam Ianus docuit.

Iani patria

ſis diſſidentes, cùm ipſi antiquiſſimas & vſq; ad tempora Diodori toti orbi admirabiles à Iano traditas retinerent. Audeo dicere atq; probare cum oportuerit, etiam ipſum Ariſtotelem inconſtantem eſſe, atq; pluribus locis mendacẽ. O quantum nocuit veritati Italicę à Iano traditæ, introductio vaniſſimæ philoſophiæ Græcorũ. Verè Cato vates fuit, qui vt in principio oſtendimus ad filium ſcribens, quandocunq;, inquit, gens iſta litteras ſuas ad nos adducet, oĩa corrumpet. Tertio notandũ eſt, vt ait Liuius in.9.ab vrbe cond. Romani diſcebant antea literas & diſciplinas Hetruſcas, vt poſtea Græcas, quia rudis Roma non aduertebat, ſed mirabatur eius fabulas & mendacia. Nam poſtea erudita, & animaduerſa eorũ mẽdoſa leuitate exclamabat: Omnia nouit Græculus eſuriens. Et item, quicquid Grecia mendax audet in hiſtoria. Et idcirco Hetruſci nolebant diſciplinas Latinas ſuſcipere, quia pendebãt à Græca fabuloſa mendoſitate. Quarto notãda eſt Genealogia principũ fani Volturnę poſt perdomitam Hetruriã. Vltimᵘ, inquit, Hetruſcorũ Larthes fuit Elbius, à quo vicus Cyminius Elbius in Ptolemęo legimus. Hoc cæſo ad lacũ Vadimonis vrbẽ defenſabat Turrenus filius eius, qui eam tandẽ Romanis dedit, vt hic notat Cato & Valer. Max. lib.4.ca. penul. cum de Hetruſco adoleſcente loquens, quod inquit ſequiť externis annectã, quia ante geſtũ eſt q̃ ciuitas Hetrurię daretur. Huius Turreni filius fuit Titus q ſi quo authore memoreť, nondũ cõperi. Huic Tito pater fuit Volturrenus, non ſolũ prout Volturrenus eſt nomen locale, ſed propriũ, vti Florentinus Cecynna illuſtris principatu quadrigarũ & augurãdi, vt hoc loci Cato, & Plinius in naturali hiſt. & nos in.26.& 27.quæſt. Annia docuimus. Argumentũ verò ꝙ primus literas Latinas ſuſcepit, quia in Surrenæ Thermis canale ingens plumbeũ Cecynnæ inuenit Paulus Begninus ita Latinis literis exciſum. TVRR. TITIA NI. V. C. id eſt Turtheni, Titiani, Volturrheni, Cecynnę. Ita Cecynnę epithetũ paternũ auitum & proauitũ ante-

Margin notes: Elbius; Turrenus; Titus.

antecedunt more Latino. Hic Cecynna genuit Me- Cecynna.
nippũ patrem Menodori, cuius meminit Appianus Menipp⁹.
in lib.5.de bellis ciuilibus dicens Menodorum Tur- Menodorus
rhenum classe parata affuisse Iulio Cæsari cõtra Pom
peium iuniorẽ, fuitq; bello nauali Menocrate superi-
or Menodorus noster Turrhenus. Etenim semper Ca
pi fuerunt Hetrusci, & inter dominos quadrigarum
& principes legionum computati apud Romaos, vt
hoc loci Cato & Horatius in primo Sermonũ, Saty-
ra sexta, à patribus & auis sub Mecœnate commẽdat Mecœnas
dicens. Non quia Mecœnas Lydorum quicquid He-
truscos Incoluit fines, nemo generosior est te, Nec
quod auus tibi maternus fuit atque paternus Olim
qui magnis legionibus imperitarint. Hoc quoque
loci notandum est quòd quidam Mecœnatem existi-
mant fuisse ex antiqua Turrhena siue Hetrusca lin-
gua Volturrena, percharumq; Octauiano fuisse, quia
fuit filius Menodori cuius ope atque industria vicit re
siduas belli Pompeiani furias Iulius Cæsar Octauiani
pater. Sic enim Mecœnas incoluit siue incola fuit He-
truscus, id est Volturrenus, quia Hetrusci sunt proprio
cognomine Volturreni, quibus solis limites Hetru-
sci & Lydorum fines sunt iidem, tam ex parte Cymi-
nia q̃ Tyberina. Nam Vetulonia fuit à principio de-
cus Mæoniæ gentis, vt ait Sillius in.8. Et eadẽ Lydia
gens bello præclara iugis insedit Hetruscis.i. Voltur-
renis & Cyminiis, vt clarè ostendimus in quæst. An-
niis, precipuè quæst.8.9.11.30.&.31. Et à Turrhena Ty
beris Turrhenus & à gente Lydius dictus est, & ab
eadẽ vrbe Hetruria & Tusca cognomine, dictus est
Hetruscus & Tuscus non Latinus, vt Fab. Pict. in fi-
ne de origine vrbis Romæ asserit. Vnde Acrõ supra
dictũ carmẽ exponẽs ait. Lydorũ (inquit) Hetruscos
fines incoluit Mecœnas, quia Lydi profecti ex Asia
incoluerũt Hetruriã circa Tyberim dicẽte Virg. vbi
Lydius amnis inter opima ferẽs. Magnis autem legi-
onibus, quia (inquit Porphirius) magnis Lucumo-
nibus imperitarunt proaui Mecœnatis & fratris eius.

Erant

Erant enim Tusciæ duodecim populi, & singulorum singulus Lucumo rex atq; singula legio, quibus vnus imperabat. Idem dicit Seruius super octauum & decimum Æneidos Et hoc modo expositio Horatiani carminis est vera ad vnguem, quòd aui paterni & materni Mecœnates imperauerunt magnis legionibus duodecim populorum, quia Elbius fuit Larthes Hetruriæ & eius plurimi antecessores. Et ita in Odis expositio hæc vera est, vbi Horatius ait: Mecœnas atauis edite regibus, scilicet Larthibus nedum Lucumonibus. Et in alia Oda: Turrhena (inquit) regum progenies tibi, quia antiqua Turrena, id est, Volturrena Elbius & eius aui Larthes orti sunt. Quidam dicunt eundem Mecœnatem oriundum ab Aretio, inducūtq; Macrobium in secūdo Saturnalium ita dicentem: Augustus quia Mecœnatē suum nouerat esse stilo remisso, molli, & dissoluto, talem se in epistolis quas ad eum scribebat sæpius exhibebat, & contra castigationem loquendi, quam aliàs ille scribendo seruabat, in epistola ad Mecœnatem familiari, plura in iocos effusa subtexuit, ita: Vale mel gentium, Metuelle ebur, Hetruriæ æsar, Aretium adamas, supernus Tyberinum, Margaritum Cylneorū, smaragde Iaspi, figulorum Beryl-le, Porsenæ carbunculum. Ad hæc respondetur, quòd nihil de ortu Mecœnatis magis de Aretio quàm Hetruria & Clusio Porsenæ exprimitur in hac epistola, sed solum epitheta quę Augustus ei tribuebat, vtputa quòd esset gentibus dulcis, Aretio adamas, Hetruriæ æsar, Tyberinis supernus: Figulis, id est, poëtis Beryllus, & reliqua. Est autem æsar lingua Hetrusca deus dicente Suetonio in vita Octauiani. Ictu, inquit, fulminis ex inscriptione Cæsar: statuæ eius prima litera nominis effluxit, responsumq; est centum solos dies post hac victurum, quem numerum c, litera notauit: futurumq; vt inter deos referretur, quòd æsar, id est, reliqua pars è Cæsaris nomine Hetrusca lingua deus vocatur. Rursus quod ad propositū nostrum facit, Mecœnas inter poëtas eximios Latinos nutritus, vix linguam

Mecęnas scribēdo mollis.

Æsar.

guam Latinam sciebat, quum stilo scriberet remisso, molli, inconstante atque dissoluto, vt intelligas paulò ante à Cecynna Volturrheno susceptas latinas literas, adhuc ab Mecœnate dissolutas & molles haberi, vt Cato insinuat. Sequitur:

Palatinum collē Roma Itali filia, sed prius Palatini Aborigines tenuerunt, qui ex agro Rheatino ad pascua ouibus quærēda illò pro fecti sunt. Argumento est Vellia Palatini altera pars à vellenda lana, ante his monstratam Hetruscam tonsuram appellata.

Varro in primo libro de lingua Latina eadem scribit, & nos super Fabium Pictorem exposuimus. Et quia Vellia à vellendo, vnde & vellus nomen habet, idcirco debet scribi geminato ll. Nam vnico l, Velia est vrbs Italiæ, vt Verg. Portusq́ require Velinos. Hetrusci docuerunt Italiam lanificium & tonsurā ouium, & tincturam pannorū, quia teste Sillio in octauo, Vetulonia princeps Tyrio vestem prætexuit Ostro. Et ob id vellus Romanum nuncupatur. Tuscum à do ctoribus Tuscaniēsibus, vti est id Iuuenalis in Satyra:
Præstabat castas humili fortuna Latinas,
Quondam, nec vitiis contingi parua sinebat
Tecta labor, somniq́ breues, & vellere Tusco
Vexatæ duræq́ manus. Sequitur:

Capitolium dictum à capite inuento fluente sanguine, dum Iouini templi fundamenta iaceret princeps Tarquinius. Nam antea Tarpeius à Tarpeia ibi scutis Sabinorum obruta, sed prius Saturnus vocabatur. Sub eo Ianus quadrifrons. Quirinus à victoria Lucumonis à Quirino colle mouentis.

Capitolium sæpe mutauit nomen, vt Cato nunc et Var

et Varro in primo de lingua Latina docet. Ianus verò vnde dicatur, Quirinus exponit, cuius historia tacta est super secundum librum Fabij Pictoris. Sequitur:

Quirinalis à Iunone Sabinorum dea, quam illi Curitim, id est, hastatam Iunonem vocāt. Etenim hastam curim & curinam proferunt, quia his simul & Hetruscis non est litera q, sicut Romanis. Inde Quirites.

Itum Hetrusci etiam & Itim proferunt, quos Ægyptij Isum et Isim, Latini autem Iouem & Iunonem, vt Seruius super Æneida, & Macrobius in Saturnalibus insinuant. Vnde sub statua Cybelis de Isi Ægyptia, quæ venit ad nuptias eius, ita scriptū est literis & verbis Hetruscis: Veizu Meos iti, Meos iey zeb. Id est, Veiuso hospita Isis hospitata est epulatrix, vt pro bauimus in tractatu de literis & titulis inuentis Hetruscis.

Antonini Pij

ITINERARIVM cum commentariis Annii.

ANtoninus Pius Cæsar Augustus, etiam pietatis laudem cōfirmauit, dum hoc itinerarium scripsit. Caussa enim scribendi pietas fuit, dum pauperibus & peregrinis, itinera totius orbis descripsit: vt qui aut fugerent, aut in bella irent, aut ad dominos proficiscerentur, aut quauis causa remotissimas regiones adirēt, sine indice ferè vndiq; penetrarent. Porrò quæ habentur nunc itineraria Antonini, nō sunt, sed fortè ex fragmentis aliquot collecta, et plura his addita, multa diminu-

minuta, plura immutata. Argumēto sunt duo fragmēta, quę apud me sunt ex collectaneis magistri Guillelmi, collecta anno Salutis M.CCC.XV. Nam primum fragmentum ex procemio est. At in his quæ modo habētur, nullū procemium est. Deinde in secundo fragmento, sex celebratissima tūc itinera ab vrbe Roma in Gallias docētur. At in his quæ vulgantur, nullius memoria fit. Rursus singula oppida, & vrbes, quæ in singulo itinere ab vrbe Roma vsque in introitum in Gallias successiuè occurrūt, distinctè enumerat. Sed in vulgatis, omissis oppidis etiam itinera deleuerunt, non scripserunt. Item miliaribus vtūtur hęc vulgaria, quibus soli Itali vtuntur. At Antoninus non miliaribus vsus est, sed successione oppidorum, quia omnia orbis itinera, omnibus gentibus descripsit, quæ gentes profectò successiones oppidorum intelligūt, miliaria nesciunt. Amplius, itinera maritima, à mediterraneis discreuit Antoninus. At vulgata confundūt omnia & miscent, vt Saleumbronam & Larthem in maritimis ponunt, quæ sunt in mediterranea Vetulonia. Denique & nomina corrumpunt vulgata, vt Martis pro Larthes, & Florentiam ponit, quæ nō extabat Antonini tempore. Ex quibus patet, hos vulgatos codices nō esse totos Antonini Itinerarium, sed eius magnā corruptionem à posteris, per additionem, & diminutionem priuato studio procuratam. Nam si ita cætera essent, vti hoc fragmentum, verè toto orbe quis peregrinaretur absque indice & errore, sciretque integrè totius orbis Topographiam, & nomina itidem ciuitatum & locorum. Igitur & hæc duo fragmenta expositurі sumus pro sui tum breuitate, tū antiquitatis splendore: in quorum primo, pars procemij ponitur sub his verbis:

Diuus

Iuus Augustus, quamuis totũ orbem rectè diuiserit, vbi ait: Orbis totus diuiditur in partes tris, Europam, Aphricam, & Asiam, quæ ferè est dupla ad quamlibet duarum, in descriptione tamen locorum orbis, multa loca memoratu digna siluit, quæue in præcipuis itineribus oppida & vrbes occurrant, quæ maxime tum militibus, tum peregrinantibus, tum historicis non parum proficiunt, neglexit: Ea nos suo nunc ordine percurrere instituimus.

Plinius in tertio naturalis historiæ capite sexto asserit se in partitione Italiæ nolle sequi Augusti ordinem. Ex quo patet, Augustum grosso & indigesto atq; diminuto ordine descriptionem orbis tradidisse, quum Plinius & Antoninus illam despexerint. Nec mirum. Primi enim semper posterioribus rudius & magis ieiunè doctrinam ordiuntur, quia posteris facile est inuentis addere, vt ait Aristoteles in Ethicis. Primus autem omnium qui descripsit vniuersum orbem, fuit Cæsar Augustus, quando pace parta mari terraq;, CHRISTVS salus nostra ortus est, vt insinuat Lucas Euangelista, Iosephúsque, ac Latini historici. Hæc de fragmento procemij. Nunc ad secundum fragmentum veniendum est, in quo de sex itineribus ab vrbe Roma in Gallias, nunc Longbardiam, verba facit. Et ita litera diuiditur in sex partes. In prima diuidit sex itinera, & exponit primum Maritimum, dicens hoc modo:

Ab vrbe in Gallias itur itineribus sex, maritimo, littoreo, Aureliano, Cassiano, Tyberino,

rino, Flaminio. Maritimum tenet Pheregenas. Castrum nouum. Cellas. Herculem. Thelamonem. Caput Etruriæ. Phaliscas. Traianum. Populonium. Vada. Lygurnum. Erycis. Entelliam. Delphinum. Genuam inter Porsenam & Pheritonem. Monachum. Niceam.

Maritimum dicitur, quod fit nauigio: in quo post Ostiam primus portus occurrit Pheregene, dictus à Pherone & Genio Iano, vti exposuimus in decimotertio Fragmento Catonis. Erat oppidum vbi nunc palus. Castrum nouum tunc, sed deletum vetus dicitur, vt lapis excisus in mœnibus à Pio secundo Pontifice Max. indicat. Vulgo dicitur portus Ciuitæ Vecchiæ. Cellæ portus est iuxta ostia Minionis, vbi dicitur portus Cin Cellæ. Omne littus post Cære vetus vsque Minionem dicitur vulgo Etrusco veteri Cellæ. Vnde amnis post Cære adhuc dicitur Marecellianū, vulgo verò Marcellianum. Quare nomina sunt argumento, quod ab amne Mar. Celliano ad Minionis ostia, vbi Cellæ, dicitur Marecellianū, & littus Cellianum, vbi quum Cæsar posuisset centū sedes iudicum, vocauit eas à numero centum, & à littore Cellas. Herculis portus & Thelamonis sunt iuxta Turrenam, sic dicti à principibus Argonautis, qui illò aduecti naui in vicinum fanum Volturnæ, siue antiquę Turrenę ad Lucumones profecti, & lacu Cyminio effecto, atque puella Faula præmio habita, per Cyminium iter ad Euandrum iuerūt, & in Capitolina Saturnia subsederūt, vt probauimus in nona & in vigesimasexta quæstione Annia. Hi portus nomina retinent. Caput Etruriæ portus supra Thelamonem est versus Populoniam, sic dictus, quia ibi incipiebat Lyguria Etrusca vsque in Ostiam, vt probauimus in decimotertio fragmento Catonis. Dictus est portus Etruriæ ab vrbe metropoli

Phere- gene.

Cellæ.

poli Etruria, cuius pars celebrior Volturna est. Vulgus nũc vti & nautæ, dempta secũda r litera, dicũt caput Etruiæ, pro caput Etruriæ. Nam adhuc subtracta litera r dicimus vallẽ Comeam, & in prædiis Electræ fontes Electaios profert vulgus, pro valle Comera & fontanis Electrais. Sunt autem fontes Electrai in fine prædiorũ Electræ, nõ longe à Volturnę fano, nũc Viterbo, quorum caput est mons & oppidũ Coriti viri sui, quod vsque ad hãc ætatem dicimus veteri lingua Etrusca Corit Ny Enta, id est, Coriti mõs et oppidũ, vti probauimus in trigesimasexta quæstione Annia.

Phalisce. Rursus Phaliscas supra caput Etruriæ portus, vulgus vocat Phalesce. Traianum portum Ptolemęus describit vbi nunc Plobinũ, q̃d vulgus corrupte addita m Plombinũ profert, sicut corrupte dicit Căpiliã, Căpanianum, Campitolium, pro Capitolio, Capilia, et Capaniano.

Capilia. Capilia enim est id quod iunior Pilia vrbs à Piliis sociis Nestoris post Pisas cõdita, & Capanianũ similiter posterius Panianum ab eo Pana dictũ, quem Latini vocant Bacchum, vt probauimus in commentariis super Etruriæ topographiam Plinianam. Hinc Capanianũ est posterius oppidum Baccanum, à quo tota circum regio, & sylua olim Capaniana, nunc Latinè Bacchana dicitur. Populonium post Plobinũ oppidum deletum, & sic dictum, quia erat puppium Philarcha, vt exposuimus vigesimaquinta quæstione Annia. Vada nomen retinet inter Volaterras & Pisas, sic dicta, q̃ ab his vertatur littus in Lygurnum superius.

Proto. Vado. Nam quod Ægyptij proto, id Aramei & Etrusci dicebant vado, Latini autem verto. Et ob id idem est Proteus, Vadimon, Vertumnus, vt probauimus in commentariis super Xenophontem de æquiuocis.

Lygurnꝰ portus. Lygurnus portus dictus à Lygure filio Phaëtontis, quẽ Græci & Latini proferunt Phaëtontem, et Lygures Pheritonem, vt probauimus in decimotertio fragmento Catonis.

Erycis portus. Erycis portus nomen retinet à parte Tusciæ qua est oppidum Erycis, sed ex parte Lyguriæ ab oppido Veneris portus dicitur. Ptolemęus sinum Erycis vocat.

vocat. Sillius verò Italicus in octauo libro, & Strabo in quinto appellant portum Lunæ, quo non est spatio sior alter. Entellia interpretatur Aramea et Etrusca lingua Isthmos oppidum, ab Ellia quod est Isthmos, vt Talmudista noster interpretabatur, & Enta quod est oppidum. Vnde & Corit Ny Enta superius dicta, dixit dici à Ny quod est mons, et Enta oppidum, quia fuit Coriti mons & oppidum, vt exposuimus copiose in fragmentis Catonis decimoquinto, decimosexto & quæstione Annia decimaseptima. Existimo hãc Entelliam esse, quod vulgus Lygusticum vocat Sextum orietis. Et Plinius Segestam Tigulliorum. Est autem Tigullia intus siue mediterranea, Segesta verò maritima, vt idem Plinius significat in tertio naturalis historiæ cap. 6. Quidam dicunt Tigulliam, nunc dici Lauiniam illustrem comitibus Launiæ. Cuilibet tamen licet opinari. Delphinus portus et Porcifera à duce Porco dicũtur, quem posteri per aspirationem Phorcũ dixerunt, qui colonias à se Porcas, Porcareces, Porcarilias, Porciferas, & à suo nomine Turrenas Delphinas ab Etruria vndiq; transportauit, vt probauimus in cõmentariis super Myrsilum, & super quintum Berosi. Pheriton, à quo adhuc Pheritiana regio circa Bisamnem, à Phaëtonte patre Lyguris nomen tenet, vti exposuimus in fragmẽto decimotertio Catonis. Genua verò à cognomine Iani, & Ianua ab eius noĩe eadem dicitur. Cui argumẽto est, Caryn Ianũ promõtorium, pars Genuæ veteris. Est enim Etrusca, Hebræa et Aramea lingua Caryn id quod vinea, vt etiam D. Hieronymus interpretatur. Hinc Caryn Ianum, id est, vinea Iani dicitur, et pars nouę Genuæ: Vineæ item dicitur, vbi S. Maria in vineis. Itaq; noĩa & cognoĩa sunt argumento, à quibus originem habeant Genuenses, videlicet à Phorco rege, à quo Phorcifera, à Phaëtonte, à quo Pheriton & Pheritiana, vt proferunt Lygures, aut Phaëtontea, vt Latini & Græci. Rursus à patre torius Italiæ Iano Genio, & Ianua, & Caryn Iana, & Genua dicitur, licet quidam ignari antiquitatum &

Entellia.

Tigullia.

Porcus.

Pheritiana.

Genua.

originis Lygusticorum & Etruscerum nominum referant ad Latinam originem, existimantes eam dici à gignendo, vel figura genu, & eiusmodi. De his tribus simul Plinius in tertio naturalis histo. cap. 6. Flumē, inquit, Porcifera, oppidū Genua, fluuius Pheriton, portus Delphinus. Quidam mendosi codices habent Phe ritor pro Pheriton. Nomen fluuio à vulgo est Bisamnis, & à iuxta eum regione Phcritiana Pheriton. De Monacho supra Catonem diximus. Niceam, quia est limes Italiæ cui Tusci imperitabāt, existimo à Larthe Etruriæ Nicio missis colonis dictam, vti in vicinam Galliam Braccatā Narboncnsem dictam prouinciam antea colonias miserāt Athlas Italus, Larthes Vetulo niæ, & socer eius Coritus, cuius proprium nomen fuit Cambo pro Electrę nuptiis, & à se tribus nominauerunt, vt clarè scribit in quinto libro Berosus, & eas Pli nius in tertio naturalis histo. cap. 5. excurrens colonias & vrbes huius prouinciæ, ita eorū trium nominibus nominat, dicens: Cenicenses, et Cambo Electri, qui Athlantici cognominātur. Vnde nō mirum est, si Nicius Larthes illò misit colonias, quum etiam Turreni capta Corsica, ab eiusdem nomine vrbē Niceam condiderūt, vt author est Diodorus in sexto libro, & nos in historia Etrusca posuimus. Hactenus de primo itinere maritimo Antonini, quo possunt adiri tā Galliæ Cisalpinæ q̃ Transalpinæ. Nūc de aliis itineribus, qui bus potest adiri sola Gallia Cisalpina, prosequitur. Et primum de littoreo ita dicit:

Nicea.

Littoreum continet Alsium, Cære, Pyrganum, Forūcellæ, Grauiscas, Cosas, Volateras, Pisam, Lunam, & ipsum transitum in Gallias Catiaram.

Littoreum appellat, quo non naufigio, sed terrestri itinere ibatur per maritimas vrbes, licet aliæ propiores littori, alię remotiores sint. De Alsio diximus super Catonē & topographiam Plinianam, viculus magis quam

Alsium.

quàm oppidum fuit. Reparatũ olim à Cæritanis proximis veteribus, ſubmutato nomine dicitur Ceri à reparatoribus. Cære verò antea dicebatur Agilla à Pelaſgis cõdita, vt Cato & Plinius et Dionyſius conſentiunt. Hanc Agillinã pulſis Pelaſgis Mezẽtius ſuperauit, & à victoria ipſe Agillinus, vti Scipio Africanus dictus eſt, & ipſa vrbs ab omine, vt Strabo in quinto ſcribit, dicta eſt Cære. Nũc Cæreueterem dicimus, ad diſtinctionẽ oppidi ſupradicti Ceri. Pyrgus et Pyrganum per y pſilon, à Græcis nomen habuit. Nã Etruſca lingua Carcarin dicebatur, id eſt oppidũ oppidorũ, ſed debet proferri per u Latinũ, & dici Purgus & Purganum. Vnde & ſanctã Mariam Purgani agri proferũt in colle caſtri veteris, olim noui. Forũcellæ vulgo vocant Forcellæ. Eſt nõ longè à Cincellæ oppido. Ciuita Vecchia eſt Cincellæ, vt quidam volunt, quod non ſentio. Nam (vt diximus) ſub amne Marcelliano vſq; ad Minionẽ, Cellenſis ab Etruſcis, Pyrgana à Græcis quaſi per interpretationem dicta fuit, quia quod Cellæ Aramei, Purgũ Græci, Latini propriè defenſiuam turrim intelligunt. Omnes igitur huius regionis vículi, & incolæ vocabantur Cellenſes, et Pyrgi veteres à mari Celliano ad amnẽ Minionem, quos incluſit Vergilius in decimo Æneidos, dicens: Qui Cerite domo, qui ſunt Minionis in aruis, Et Pyrgi veteres, intempeſtæq; Grauiſcę. Sunt autẽ Grauiſcę Latinè, ſed Nuetũ Etruſcè, vt patet in inſcriptione Etruſca Cornuetana, & nos probauimus quæſtione Annia vigeſimatertia & trigeſimaſeptima, & in fragmẽtis Catonis vndecimo & decimoquarto. Nuetũ enim Etruſci, ſed Nubetum et Grauiſcum dicũt Latini. Porrò à corno inſigni eorũ arbore, Cornuetum dictũ eſt, ſicut Luna Peruſia, Sutrium, Nepe, Feſcennium, Vetulonia, & eiuſmodi, vti demõſtrauimus in ſupradictis quæſtionibus. Coſæ ſupra tumultuoſam partem maris, cui imminet portus Herculis, vt Strabo in quinto eſt author, olim deletæ à Gothis, põſt à Deſyderio rege reſtitutæ, à Germanis ducibus eis præpoſitis Aſidoniæ dicũtur, id eſt, à Sido-

Cære.

Pyrgus.

Forũcellæ

Cornuetũ

à Sidoniis restitutæ ac regnatæ. Nam tã Longobardi quibus imperabat Desyderius, q̃ Sidones sunt Germani, vt patet percurrẽti Germaniæ chorographiam in Ptolemęo, vbi Longbardos describit à Rheno fluuio sub Sicambris vsq; ad trophæa Drusi & sequẽtem fluuium Albim. Sidones verò è regione vltra Albim fluuium sunt iuxta fluuium Visʈulã, quem nũc Visclam
Sidones. vocant. Nũc Sidones dicuntur Poloni, et Sidonia Polonia est. Cui multa sunt argumento. Primum, quia ciuitatem eorum metropolim Cracouiam interfluit am
Loocibuti. nis Visʈula, & Sidones ibi sunt. Rursus Loocibuti populi olim dicebãtur, à quo Boëmi Looh vocãt Polonos. Et Loocibuti sunt iuxta Sidones. Colæ itaq; Asidoniæ à reparatoribus dictę sub Carolo magno iteratò à Saracenis obrutę iacent. De Volaterris, Pisa, Luna, satis explicatum est super fragmẽta Catonis et To
Cariara. pographiam Plinianã. Cariara nomen est Etruscum, à Car, & Iara, quæ duo vrbem et Lunam significãt, teste diuo Hieronymo de interpretationibus nominum. Hinc Cariaram vrbem Lunæ & regionem Lunæ significat. Et vulgus corruptè Carrariam pronũtiat, vnde à Tuscia transitur in Galliam Cisalpinã, nunc Longbardiam à victoribus Longbardis. Sequitur Antoninus de tertio itinere sic dicens:

Aurelianum, quod & Claudianum, fertur per ipsam Aureliam, Thermas Stygianas, Forum nouem pagorum Claudii, Tarquinias, Saturniam, Volcẽ, Tunniatem montem, Rosellas, Rosetum, Tursenam, & transitum Apuam.

Vbi sit Aurelia vicus, aut oppidum post vrbem Romam nondũ compertum habeo. Thermę Stygia-
Thermæ Stygianę nænomen retinent, et à lacu vicino Sabatino, nũc Barcenni, dicebãtur etiam balnea Sabatina, vt patet in vita Protogenis martyris. Et eadem à Cære veteri vicino Ceritana balnea vocauit Strabo in quinto, compa-
rans

rans eas Thermas, Etruscis Caiis dicens, vbi Etruria maxime Romæ appropinquat abundat aquis calidis, & non minus quàm Caiæ, quæ nobilitate sui præcellũt alias. Sed quidã ridiculi amoto g vel c posuerũt b & dixerunt Baiæ pro Caię. Et similiter super elegia Tibulli de lymphis Thermisq́ Etruscis vbi ait: Nos tenet Etruscis manat quę mõtibus vnda, posuerũt Baiarum pro Caiarum. Ita hi dum Topographiam nesciunt, & antiquitates negligunt, vtrinq; etiam ipsos authores corrumpunt, vt ostendimus in Annia quæstione.xxi. Ridiculosius etiam exposuerunt quidam illam Elegiam, quum Baię neq; à montibus Etruscis fluant, neq; lymphæ Tuscæ dici possint, neq; à condita Italia vnquã illa regio Baia fuerit ab Etruscis vel possessa, vel regnata, vel habitata, quanquã Capua fuerit Etruscorũ oppidũ, vt nõ solũ docuimus, sed etiã demõstrauimus in fine cõmentariorũ Sempronij, & aliis locis. Forũ verò nouẽ pagorũ Claudij, à quo iter Claudianum dicitur, etiã memorat Plinius in.iij.natural.historię, cap.6. Et per hoc iter fugit ab vrbe Roma sanctus Flauianus martyr in arcem Iti quæ & mons Physconus dicitur, vt exposuimus in.xvi.fragmento Catonis, & in vita eiusdem sancti Flauiani corruptè mons Fiasconus & arx Ici scribitur. Vt autem dicitur in vita sancti Protogenis martyris, ductus ad Thermas Stygianas, inde ad Forumclaudij quod distat ab vrbe Roma.xxviij.miliario, pro Christo decapitatus fuit. Est igitur Tulfa noua inclyta prefectis Romanis vsq; ad tempora nostra, quæ destructa à Saracenis, nomen Claudium perdidit, & à reparatoribus vicinis Tulfanis veteribus nomẽ desumpsit, sicut diximus de Alsio, & de Cosis. Ab hac Tulfa noua, olim Foroclaudij, rectà via est in Tarquinias, & à Tarquiniis in vrbem dirutam Volce, quam Voce vulgus nominat, iuxta quam est mons Volcentarius, vulgo argentarius, de qua sermo habitus est in.iij.fragmẽto Catonis, vbi xij primæ vrbes à Iano primum post Turrenas editæ expositæ fuerunt, inter quas Rosellæ vna est.

Forum nouem pagorum.

Tulfa.

Volce.

Nomen adhuc sed deletum oppidum retinet, à quo Rusellanus ager in Liuio, & in eo Rusellanę thermę, nunc sancti Philippi. De monte Tunniate ac iugis eius quæ Rodacofani & sanctæ floræ dicuntur, diximus in fragmento.16. Catonis. Rosetum existimo esse quod nunc addita g dicimus Grosetum. Est enim in vsu tam Grammaticæ quàm vulgi eiusmodi præpositio consonantis. Nam quæ grammaticè dicimus Eliam, Estam, Annam, Annum, Aractum, Arcenum, vulgus profert Veliam, Vestam, Nannam, Nannum, Baractum, Barcenium. Est autem Aractus portus iuxta Phaliscas & Plobinum. Luca vrbs inclyta viris, & opulenta mercatoribus, & illustris religione & literis, & olim militia, vt author est Strabo in.5. condita fuit à Lucumone Lukio, qui.45 Larthes Etruriæ à Iano extitit, & ob frequentes saltationes in sacris teste Festo insanus habebatur, vti olim Dauid ob easdē ab vxore insanus est habitus, vti ostendimus quæst. Annia.13. Iuxta Lucam est locus conditoris nomen retinens. Dicitur enim Lukium. Oppidum verò Tursena post montem Catinum, quod Lucenses corrupta prima litera vocant Cursenam, nomen retinet, & præclarum Myrsili atq; Dionysij Halicarnassei est argumentum, Turrenos fuisse, et Turrenas vrbes ante Turrenum Mœonē, & ab eo nullo modo dici Tusciç vrbes Turrenas, sed à Tursibus Tursenas. Nō enim inquit Myrsilus Tusci proferūt Etruriā, Turrenā, & Volturenam, sed suam metropolim à Tursibus dicunt Etursiam, Tursenam, & Voltursenam, id est extructis turritis ædibus vrbem, vt copiosissimè super Myrsilum exposuimus, & quæst. Annia 17. probauimus. Est autem hæc Tursena in edito & more antiquo paruum oppidum. Non enim mos fuit antiquis condere vrbes magnas, sed vt author est Dionysius in primo lib. locis munitis paruas & crebras. Vnde cernimus proba ta fide, ꝙ antiquissimæ vrbes Thusciæ sunt paruę, magnæ verò sunt nouæ conditæ vel adauctæ. Differebāt enī vrbes antiquitus et multa magnitudine, sed multitudinę

Rosetum.

Luca.

Tursena.

tudine partiũ eiusdẽ, quæ aliæ erant monopoles, aliæ dipoles, aliæ tripoles, regiæ verò semper vt Samothracia, Arbea Phœnicũ, Babylonia, Nynus, Hierosolyma, Syracusæ, Etruria, vti amplè scripsimus in cõmentariis Xenophontis. Vltimũ oppidum huius itineris est transitus in Gallias oppidum Apuanum. Est autẽ Apua, à qua pars in Tuscia dicuntur Apuani Lygures, vt in commentariis Catonis & Sempronij dictũ fuit. Nunc Pon: Remoli dicitur. Hactenus de itinere tertio, nunc de quarto ita dicit:

Cassiano itinere itur per Politorum Arcenum, Minionem, Forum Cassii, Aruntes, Camillarios, Tudernum, Varentanum, Vmbronem montem, Senam coloniam, Phocenses, Lucã, & Caseronianum transitũ in Gallias.

Luca ergo habet duos transitus, alterum Apuã vt supra, alterum Caseronianum, id est posterius Feronianum, dictum à luco Feroniæ, quod Ptolemæus notat, & rex Desyderius vertit in Petram sanctam contra gentilem deam. Omnia montana inter Petram sanctam & ipsam Lucam nomen retinent corruptũ Carseniam pro Caseronianam. Politorum duplex, & hoc in principi Tusciæ via Cassiana, & alterum in Campania, cuius meminit Liuius. Arcennam deleuerunt Romani principes. Veientum in limite olim illis & Ceritanis communi, vti Liuius in fine. 4. lib. ab vrbe condita insinuat. Postea reparatum oppidum addita b Barcenum dixerunt, vt in præcedente itinere diximus. Nunc corruptè Braccianum dicunt, quod vel Barcennum vel Barceanũ posteriori nomine, aut Brigianum à prisco loci conditore dicere deberẽt saltem grammaticè, si non vernacula lingua. Minio fuit iter Æneæ ad Lucumones, vt Virg. scribit. 10. Æneidos. Forũ Cassij à stratore viæ domo Cassiana dicitur, & vtriusque nõis argumentũ habet. Nam & sanctam Mariam fori Cassij, vulgò Forcassij dicimus, & oppidũ

Politorũ.

Veientũ.

Minio.

Forum Cassij.

Vetrallam.i.veterē aulam noīamus. Quare Æneas ab Euandro venit in fanum Volturnæ lucumq; ingentē ad Lucumones, per Cæritis amnem Minionē, vt ait Vergil. & per Vetrallas & Aruntes Camillarios & Tudernū, quia hæc est via Cassiana. Ad hanc ætatē à Camillariis deletis ad Tudernū, & à Vetralla in Camillarios iter stratum Cassianum lapidibus miris, etsi interruptū multis in locis, cernimus. De Aruntis Camillariis diximus in.15. Catonis fragmento, & de Tuderno quæst.30. Annia. Varentanū nomen retinet circa lacū Volsiniensem, & spectat ap domū Pharnaciā, vulgò Pharnesiam. Vmbronē in monte existimo esse sanctum Quiricū, ad cuius radices oritur Vmbro fluuius. De Sena fragmento Catonis.16. diximus. Similiter superius itinere tertio, & Catonis fragmento 16. expositum fuit. De Luca & Phocekiis vulgò dictis. Nunc de quinto itinere sic habet Antoninus.

Varētanū
Vmbro.

Tyberinum quod & Cyminiū iter, fertur Gallera, Lartheniano siue Veiente, Rosulo, Sutrio, Lacu Elbii, & iugis Cyminiis, Fano Volturnę, cuius claris gestis inuidit Liuius. Saleumbrone Volturnæ, Larthe amni, Volsinis, Clusio veteri olim Comersolo, Clusio nouo, à quo dictus Clusentinus transitus Annibalis, & Phesulæ transitus.

Cyminiū iter quod nunc publicū est ab vrbe Roma per Cyminia iuga & fanū Volturnæ nunc Viterbum, idcirco dicitur Tyberinū, nō quia per Tyberim eatur, sed quia est mediterranea Lucina Tyberi. Vnde maritima regio etiā Claudiana dicitur, nō quia nauigio eatur, sed quia in maritima regione mari vicina

Cyminiū

Gallera. Gallera est nomen originis Arameę & Etruscę dicta à veteribus Gallis.i.inūdatis. Vnde vt ait Xenophō, ratē quę vndas secat vocant Babylonici Galleras, & Etrusci Galeas, vt ibi exposuimus. Larthenianum & Veiens esse idē ostendimus.15.frag. Catonis, & ibidē

diximus de Sutrio. Rosulo mõti manet nomẽ. Lacus Elbij & Cyminius ibi, vbi & vicus Elbij. Mons Cyminius, & ab eo iuga Cyminia nota sunt in transitu publico, vbi cõtẽplatus est Q. Fabius opulẽta arua Etrurię, vt scribit Liuius in.9.ab vrb.cond. Fanum Volturnæ adhuc 4. literis sacris inscriptis in monetis vetustissimis & loco manẽtibus, atq; in ore vulgi frequentatissimis dicimus. F. A. V. L. Volturnæ. Quid autem sibi velit quod ait, cuius præclaris gestis inuidit Liuius equidẽ alij alia existimãt. Dicã & ipse opinionem meã. Suet. Tranquil. in vita C. Caligulæ scribit paululũ absfuisse, qn ab oibus bibliothecis statuas et scripta Liuij deleret, q̃ illũ vti verbosum, et negligentem in historia carpebat. Est autẽ negligens is qui supprimit quę referenda sunt, et verbosus q̃ absq; probatione contradicit afferenti rationes et authores. Et his duobus peccauit Liuius in multis vt patet. Sed ex multis quoad fanum Volturnæ hæc exempla sint. Cælius Thuscus Larthes Fani iuuit Romulũ implorantem ab eo auxiliũ cõtra Ceninenses Crustuminos et Latinos, et retulit triumphũ. Et id idẽ fecit cõtra Sabinos Galeritus Lucumo. Et ob id ipse primus posuit prætoria Romæ, et diuisa Roma in tres tribus imposuit noia et tertiã partẽ dedit Thuscis, vt clarẽ tradũt Propert. in elegia ad Vertumnũ. et altera paululũ pręcedente, et Var. in.1.de ling. Lat. et Fab. Pict. de orig. vrb. Romę, et Dionys. Halicarnass. in.2.lib. et Mythici sub fabula Iani eiaculantis aquas sulphureas in Sabinos, vt Macrob. in.1. Saturnal. et Ouid. in.1. de Fast. indicãt. At liuidus fuit Liuius vt hic notat Antoninus, q̃ vt funditus extingueret Thuscorũ splendorẽ, et triumphos obnubilaret ab eis partos, non à Romulo gestos, oĩno etiã scribere vnũ verbũ neglexit. Quòd profectò inuidissimi hoīs est officiũ, et negligẽtis veritatẽ in historia. Similiter fuit verbos⁹, quia absq; certo authore et probatione dicit cõtra Var. q̃ Lucerũ nomẽ est incertę originis. Fab. enim Pict. antiquior eo ostẽdit ab historia esse Etruscę originis atque ceritissimę.

Liuij liuor.

Cælius. Galeritus.

Rursus

Rursus Liuio antiquior & doctior Varro in primo de lingua Latina dicit esse certæ originis à Lucumone Luceres dictos, idq; probat vetustissimis authoribus Iunio & Tolũnio Tuscarũ Tragœdiarũ scriptore, et item inexpugnabili argumẽto, quod Luceres est deriuatio Etrusca à Lucumone, & non Latina à Luco Asyli, vt Pedianus & Plutarchus in vita Romuli turpiter in Grammatica Latina aberrantes dicunt, quia Lucus Latinè à luceo verbo per antiphrasim deriuatur, & à Luco Lucij, & Lucani Latina deriuatio est, & non Luceres, vt linguę Latinę peritissimus Varro ostendit. Non est igitur mirum si Cæsar excanduit ira contra scripta Liuij negligentia & supprimentia quæ clarissima erant, et eum appellauit iure verbosum, qui contra Varronem afferentem testes antiquissimos, & inuincibilem rationem, verbosa solum & anili loquacitate dixit Lucerum nomen est *incertæ originis*. Et ideo vt vtamur regula beati Hieronymi, eadem facilitate Liuius & omnes alij similes contemnuntur, qua sine ratione ac certo authore contra doctiores sola verbositate vsi proferunt. Quũ verò constet Liuium non ignorasse quæ Varro & Fabius Pictor & alij referũt, constat equidem illum non ignoratione scientiæ, sed malignitate naturæ in historia neglexisse dicenda, & verbose dixisse subticenda. Et ob id vti Caius, ita & Antoninus Cæsar eum arguit inuidiæ dicens: Vultur næ præclaris gestis inuidit Liuius. Saleumbrona interpretatur natiuitas et egressio Vmbrorũ, quia Galli veteres ibi genuerunt Vmbros, vt demonstrauimus in secundo fragmento Catonis, &.iij.commento Sempronij. Amnem Larthem è Volsiniensi lacu effluentẽ, mutata prima litera Marthem vulgus dicit, vti Marthenianum pro Lartheniano, & huius amnis partem vocat vulgus Cadutam Saleumbronæ. Volsine vrbs vna è.xij.ptimis Iani est, vt ostendimus in tertio fragmento Catonis. Clusium vetus dictũ antea Comersolum à duce, ostendimus super.xvi.fragmẽto Catonis, & super.iij.de Fesulis, quod fuit vna ex primis.xij.Iani.

Saleumbrona. Volsine. Clusiũ vetus.

Clusen-

Clusentinum ab oppido Clusio nouo dictum, corruptè vulgus dicit Casentinum. Plin.quoq; in tertio naturalis histo. Clusinos nouos & Clusinos veteres enumerat. Concludit autem Antoninus quòd iter Cyminium siue Tyberinũ duos introitus habet in Galliam Cisalpinam Clusentinum et Phesulanum De vltimo autem itinere sic sequitur Antoninus: Clusiũ nouum.

Flaminium habet Castrum nouum, Ocream, & Ocriculum, Narniam olim Nequinam, Tuder, Hispellum. Aut à Castro nouo Spoletum, Camerinum, Vrbinum, Pisaurum, Ariminum.

Castra noua multa inueniuntur. In itinere autẽ maritimo Castrum nouum est, vt supra ostẽdimus, & in mediterraneo Flaminio nunc aliud Castrum nouum est, & nomen retinet, & est circa finem Sabinorum, & principium Latij. Ocream eximiam Sabinorum vrbem vicinã Tyberi, & Gallesio Tusciæ, demonstrãt illius ruinæ & gemmæ sæpe effossæ. Ocriculum habitatur iuxta eam, & ab ea nomen retinet. Narnia à Nare amni eius cognomen habet. Nam proprium illi nomen est Nequina, vt hoc loci Antonin⁹ & Pli.in.3.natural.hist. asserũt. Tuder est in Vesumbris. Quare argumentũ est à Veiis Etruscis Tudernis ortos, de quibus Plin.in.3.natural.hist logtur, & nos in.8.fragmento Catonis exposuimus Hispellũ nomẽ retinet, & ab eo transitur Apeninus ad Galliã. Aut alio tramite, vt ait, ab eodẽ Castro nouo ad Spoletũ. Est autẽ Spoletũ metropolis Vesumbrorũ antiquissima, vti & Camerinum à Camese cõditũ, sicuti supra Sempro. exposuimus. De Arimino quę illi fuerit origo, super.7. Catonis frag. exposuim⁹. Quoniã igit Vesumbrorũ ætate nõ erat Latina vel Græca lingua, cõsequẽs est vt Spoletum nõ dicatur ab expoliendo aut spoliando vocabulis Latinis, sed ab Arameis & Etruscis vocabulis Polo duce, aut Spolo aue cuius auspicio cõdita fuit, sicut à Capi Falcone Capua. Castrum nouum. Ocrea. Ocriculũ. Narnia. Hispellũ. Spoletum

C. Sempronij liber, DE DIVISIONE ET Chorographia Italię, cum commentariis Annij.

Sempronius. CAlus Sempronius vir inter Romanos illustris, cuius meminit Dionysius Halicarnasseus in primo libro, vbi eum & Catonem Porcium reprehendit de prima classe Græcorum, quæ venit in Italiam, vbi ve dicit Sempronium de expositione geminorum Remi & Romuli, cum esse cum Calphurnio & Catone, qui sequuti sint Quintum Fabium Pictorē. Hic Sempronius Italiæ descriptionem fecit, quam Græci Chorographiam vocāt. Et primo diuidit eam in tres partes, videlicet in montes Apeninos secātes Italiam in duas partes, & in partem Cisapeninam ad inferum mare, & transapeninam ad superum, dicens his verbis:

Niuersa Italia à iugis Alpiū oritur, & in Leucopetram fretumq; Siculū terminatur. Cingitur supero & infero mari, & secatur Apenino, qui à iugis Alpium ortus, per mediam Italiam à Lyguribus ad Anconā porrectus, inde paulatim vsque Venusiam reflexus, ibi ex transuerso diuidit Italiam, ex altera parte Brundusium, altera Veliam attingens circum sinum Barentinum, quo Ausones primū, inde Aborigines Greci post Oenotriū Arcadē tenuere, à quibus magna Græcia nūcupatur, in qua

in qua sunt Oenotrii, Calabres, Salentini, magna Græcia atq; Brutii. Porrò antiquitus Italia in medium Apeninum, & in Cisapeninũ ad inferum mare, & in transapeninum ad superum pelagus, & in Alpes à Rhetiis ad Lygures diuidebatur.

Huic libro titulus scriptus his verbis præmittitur C. Sempronij de diuisione Italiæ & origine vrbis Romæ. Nam complura scribit de origine vrbis Romæ, in quibus vt plurimum Pictorem assequitur. Si quis autem plene quoad diuisionem & partitionem Italiæ hunc authorē habere cupit, habeat ante se pictam imaginem Italiæ, præcipue quam Ptolemæus describit. Alioquin (vti olim ego) minus intelligens authorem cum libro reiiciet, & ad terram collidet. Nam absque alia expositione intuebitur in Ptolemęo quomodo tota Italia à iugis Alpiũ oriatur, & inter duo maria diffundatur ad fretum Siculum, & quo pacto in duas partes ab Apenino secetur Italia, & vbi sunt vrbes, limites & populi qui hic assignantur. Quare ea Chorographia Italica Ptolemæi præsupposita, solum quædam percurremus. Alpes Italiæ nomen suum retinent, sed Apeninus pro locorum diuersitate ac populorũ diuersa sortitur nomina. De eo verò Ptolemæus sic dicit in tabula sexta Europæ cap. I. describens etiam eius limites: Italia, inquit, limites habet ab occidente Alpium iuga iuxta lineam quæ extenditur ab Adula mōte vsque ad Vari fluuij ostia, & à septentrione finitur Alpium iugis Rhetiæ. A Septentrione quoq; versus ortũ solis habet Adriaticũ pelagus, & à meridie Turrenũ. De Apenino verò sic habet. Apenini iuga fere Lyguriæ imminent, & ab Alpibus incipiunt. Deinde vsq; Anconā protendũt, hincq; versa dum ad Adriaticum inclinantur, vsque ad montem Garganum ducuntur.

Alpes.

Italiæ diuisio.

Post

Post ad meridiem inclinata, in Leucopetra fines habent. Leucopetram Græci, sed Latini Albam petram dicūt, estq; circa Regium, et dicitur finis Italiæ, & transitus in Siciliam, in quo inueniuntur vertigines Scyllę atq; Charybdis. Diuisio verò Italiæ prima est in principia et origines Italiæ ab occidente, & retinent nomē Alpes, per quas trāsimus ab Italia in Franciam, & ista iuga imminent Lyguribus. Quæ verò imminent Comensibus et Veronensibus vsq; Paduam et Venetias, præbent transitum in magnam Germaniam. A Venetiis verò ad Histriam et Rhetos, transitus sunt in Histrios siue Danubios, inter Germanos et Pannonios olim Bannonios nunc Vngaros. Cisapenina verò Italia est ad inferum mare, olim Tuscum et Turrenum, à dominis principibusq; maris Turrenis, nūc mare Leoninum pro maiore parte, Superū verò mare Gulfum Venetiarum à principibus dicitur Venetis, sicut prius à principibus Turrenis & colonia Tuscorum dicebatur Turrenum et Atriaticum. Quam diuisionem Italiæ Liuius in quinto ab vrbe condita breuibus absoluit, vbi de prisco Turrenorum imperio scribens: Tuscorum, inquit, ante Romanorum imperium opes, mari terraq; longe patuere, supero & infero mari, quibus Italia insulæ modo cingitur, nomina sunt argumento, quòd alterum Tuscum communi vocabulo gentis, alterum Atriaticum ab Atria Tuscorum colonia vocauere Italicæ gentes. Græci Tuscum atque Turrenum eadem vocant. Hi Tusci in vtrunq; mare vergentes, prius cis Apeninum ad inferum mare duodenis vrbibus incoluerunt terras. Postea trans Apeninum totidem quot originum capita coloniis missis, tenuerunt omnia loca quæ trans Padum sunt, excepto Venetorum angulo, qui sinum circum incolunt maris. Alpinis quoque hauddubie ea gentis origo est, & maxime Rhetiis, quos loca ipsa efferarunt, ne quid ex antiquo præter sonum linguæ, neq; eum incorruptum retinerent. Hęc Liuius. Verum de amplitudine imperij Tuscorum, absoluimus septem & sexaginta Epitomatū

libros,

libros, nunc satis dictum sit quo ad nomina partitionis Italiæ, in qua etiam orthographia horum vocabulorum Atria & Turrenum vti ego, ita scriptores conscribant locis suis, quãdo Surrenum vel Turrhenum, & Volturrhena, siue per syncopam Volturna & Volturrhna scribitur, quorum rationem reddidimus in commentariis super Myrsilum. Atriaticum quoq; ab Atria Tusca familia, Hadriaticum verò ab Hadriano dicitur. Nunc de partitione Apenini sequitur.

DIVISIO ALPIVM.

Alpes ipsi tribus partitionibus secantur. Prima Lygurũ, quòd ab eis oriantur, à Nicea ad Pœninum, sequens ab eo ad Ocram montẽ. Pœninus dictus à transitu Annibalis. Tertia Taurisana vsque in Histriam. Omnibus alpinis exceptis Lyguribus notissima origo Etrusca est, præcipue Rhetiis.

Postquàm Sempronius diuisit Italiam in Alpes, in Apeninum, in Cisapeninum ad inferum mare, & in transapeninum ad superum pelagus, nunc diuidit primam partem quę sunt Alpes, dicens: Prima pars Alpium incipit à mari infero, vbi adhuc limites Italiæ inter se, & Galliam Braccatam, quę Narbonensis à prouincia pòst dicta est, authore Plinio in tertio naturalis historiæ cap. 5. nomina retinent Nicea & Antipolis. Ab his per Alpes ascendendo vsq; fontes Atriani fluminis qui à Pœnino orsus inter Veronam & Vincentiam in mare mergitur, vt Ptolemæus describit, est tota prima pars Alpiũ. Et notat hoc loco Sempronius, quòd hæc prima portio Alpium dicitur Lygurum, non quia Lygures principio Italiam incoluerint, sed quia ab eorum limite maritimo oriuntur, & per mediterranea diffunduntur ea iuga. Quo enim ad primas Alpium diuisio.

In ortu gentium Italiæ colonias, hauddubie omnibus Alpinis Tuscæ gentis origo est, vt hic Sempronius, & clarius expressit Liuius in superiore commentario Neq; obstat q; in fine huius partis Sempronius dicat exceptis Lyguribus, quia supra exposuit quoad ortũ Alpium, quia vbi oriuntur iuxta mare incolũt Lygures mox veterum Tuscorum proles. Vnde et Susianos in his Ptolemæus ponit, & in fine Atriatem fluuium. Nam Susa pars est Vetuloniæ, quam corruptè Sisam vocamus, & Atrianus fluuius ab Atria Tuscorum familia, sicut & apud ostia Padi Atria oppidũ Thuscorum, vt significat Plinius in tertio naturalis historiæ, cap xvij. de ostiis Padi: Omnia, inquit, ea fossas fluminaq;, Sagi fecere Thusci, egesto annis impetu per transuersum in Atrianorum paludes, quę septem maria appellantur nobiles portu oppidi Thuscorum Atriæ, à quo ante Atriaticum mare appellatũ, quod nunc Hadriaticum. Hæc Plinius. Hæc clarius dicentur in aliis commentariis, quæ de prima parte Alpium sunt, à Ligustico mari ad Pœninum montem, vbi Atrianus fluuius teste Ptolemæo fontes proximos habet. Secunda verò pars Alpium à Pœnino ad Taurisinum portenditur. Et vt ait, Pœninus dictus est à transitu Pœnorũ ducis Annibalis, de quo Iuuenalis in Satyra: Et montem fregit aceto Falluntur igitur, qui putant Pœninũ & Apenninum esse eadem, vt super Berosum et in aliis exponetur commentariis. Extenduntur hi Alpes à fontibus Atrianis ferè vsque ad Ocram montem. Mons Ocra imminet Venetiarũ oræ à Tridento ad fluuium Tylauentum. Verum qui sequuntur alpes à Tylauento ad finem histriæ Italicæ, Taurisini dicuntur. Quidã eos, à foro Iulij, vnde Cæsar Iulius ab Italia in Transalpinos transcendebat, inchoare contendunt. Foroiulium nomen retinet, & vulgo corrupto Fri Iuli dicitur, & omnes alpes per quos versus Aquilegiam transibat Lignua & prolatione Thusca adhuc Zulię, vulgo verò corrupto Zeliæ dicũtur. Nam literã z i communi prolatione proferebãt, vt Zasius Iasius, Zulius & Iu-

Pœninus.

Ocra.

& Iulius, vt in inscriptionibus Hetruscis inuenimus. Quidā verò circa vrbē Taurisium, quā corruptè Triuisum dicūt, exordiri alpes Taurisinorū volūt, de quibus Pli.in.3.natur.hist.cap.19. Venetia, inquit, fluuius Silis, ex montibus Taurisanis. Ab hoc igitur Venetia Silis fluuio, omnis fortè circum sinum maris regio Venetia dicitur, aut verius iuxta Berosum, à Phaetontis postero Vento per syncopam, & absq; syncopa Veneto, tam regio quàm fluuius nomen accepit. Vnde & Tyla, vt ait, ex posteris Phaetontis fuit, sicut & Venetus, à quo non dubium est quin dicatur per syncopam Tylauentus, id est, Tyla Venetus. Tam ergo ingentē vastamq; alpium longitudinem Thusci, coloniis missis, fermè in primo Italiæ ortu, quum egena esset habitatorum, primi Alpinorum genitores tenuerunt.

Taurisiū. Silis. Venetus. Tyla. Tylauentus.

DE APENINO.

SEquitur Sempronius post Alpes, de diuisione eorum, qui per totam longitudinem Italiæ ab Alpibus dictis ad fretum Siculum Apeninum incolūt, his verbis dicens:

APeninus diuiditur in Lygures montanos, Apuanos, Vmbros, Sabinos, Sabellos, Hetruscos. Lygures dicti sunt à Lygure Phaetōtis filio, qui omnium primus, multis sæculis ante Græcos ex Attica colonias in Italiam transportauit, adiecitq; atque miscuit antiquissimis Italiæ populis, ab ostiis Tyberinis vsq; Niceam. Hinc veteres omnē maritimam dixerūt Lyguriā. Itaq; pars Apenini à Nicea ad fontes Macræ Lygures montanos alit, quibus origo est à Genio & Lygure

A fontibus verò Macræ ad fontes Tyberis Apeninum colunt Lygures Apuani, Hetruſcis orti, cognomine veteribus Gallis, vt M. Antonius prodit. Portionem verò Apenini à fontibus Tyberis ad Nar, inhabitāt Vmbri, prima veterum Gallorum proles, vt Auguſtus ſcribit. Ab amne verò Nare vſque ad fontes Silaris, montes tenent Sabini, quibus Saga eſt origo. Nam Sangni gentilis Sabi fuit. Hi paulò ante ruinas Troiæ diſciplinas Hetruſcas didicere, & ius diuinum & humanum à Megale Turreno perceperunt. Rurſum à fontibus Silaris ad fontes Volturreni & Sarni Sabelli proles Sabinorum incolunt, quos Romani Samnites, Græci verò Saunites vocant. Portionem verò Apenini à fontibus Sarni vſque ad magnam Græciam Thuſci tenuerunt, & reſiduam Græci. Hactenus de diuiſione Apenini & Alpium, & origine habitantium in eo.

Apenini diuiſio.

Ergo in ſeptem partes diuidit Apenini longitudinem. Prima eſt Lygurum montanorū à Nicea maritima ſupradicta, vſq; ad Macram, quorum metropolis eſt Genua, à Iano Genio priſco Italiæ vel condita vel dicta Ianua & Genua, vt hic Sempronius ſignificat, & fama eius ciuium eſt. Cui argumento eſt promontorium eius, adhuc vocabulo Arameo dictum Caryn Ianum, id eſt, Vinea Iani, & Latino vocabulo non procul ſancta Maria vinearum. Quod verò quidam imperiti originum dicūt, Caryn Ianum dici calignanum quòd

quòd ibi calabant ligna, simile est quod mei rustici Viterbenses dicunt F.A.V.L. sacrum idcirco dictum quia ibi Fabæ ferebantur. Argumento quoque est regio, & amnis Pheriton, quam vulgo vocant Pheritianam, id est, Phaetonteam, vt in commentariis aliis explanabitur. Amnem verò nunc bis amnem vocāt, de quo Plinius in tertio naturalis historiæ, cap. vi. Flumē, inquit, Porcifera, oppidum Genua, fluuius Pheriton, Portus Delphini, & reliqua. Lygurem verò fuisse filiū Phaetontis, & in occidentalem partem Italiæ aduectos consedisse sub Larthe Italiæ Tagete aruspice Thusco, & nouissimis annis Aralij regis Assyriorū, qui fuit quintus à Nino, author est Berosus. Quod & Cato de originibus, & hoc loco Sempronius significant, vetustissimam gentem Lygurum asserentes, & ante omnem classem Græcorum venisse in Italiam. Hos barbatus Græcus Dionysius Halicarnasseus emendare pergit in primo libro, dicēs Catonem & Sempronium simillima fabulis dicere de antiquitate Lygurum ante aduentum Græcorum, quia non dicūt quo tempore, aut qua de caussa venerint. Sed vt ait Plinius in tertio naturalis historiæ cap. xvij. pudet rationē Italiæ mutuari à Græcis. Qui enim de domestica sua origine sibi mutuo contradicunt, male de aliena & remota diiudicare possunt. Neque opus est de originibus vrbium, tempora & fortunas assignare, quia hæc ad historiam pertinent, quam illi præcognitam à lectoribus præsupponunt. Dicuntur autem montani Lygures, quia montibus hærent, & colunt, vsque ad fontes Macræ amnis, vbi vrbs Apua est, à qua Apuani. Amnis Macra retinet nomen, sed vrbs nūc Pont Remulus dicitur, olim Apua. Sunt ergo Apuani montani Lygures Carrarij, à Carrara, id est, vrbe Luna dicti. Item Caferoniani à Luco Feroniæ nūc Petrasancta & corruptè Carfeniani vsque Pesciam. Inde Stellatini à fluuio Stella per montana Pistoriæ vsque Phesulas. Abinde vsque fontes Tyberis sunt montani Clusentini, quos corruptè Casentinos vocant. Hæc est igitur secunda pars Apenini

Lygur.

nini ad inferum mare, quã inhabitant Lygures Apuani originis Hetrufcæ montani, quibus Phaeton Lygures commifcuit, vt ait Sempronius. Eofdem Liuius etiam Apuanos Lygures nominat, præcipue à quibus eft tranfitus in Galliam Cifalpinam, nũc Longhobardiam. Quod verò ait, Lygures Phaetontem commifcuiffe antiquiffimis Hetrufcis maritimis, & ob id ab oftiis Tyberinis ad Niceam vfque Lygures maritimos à veteribus dictos fuiffe, duo funt pro Sempronio argumẽta in Hetrufco littore. Primum eft portus Lygurnus, Lyguris eximium monumentum. Neque Lyburnus fcribendũ eft, vt quidã librorum corrupto res magis quàm emendatores impreffierunt, quia Lyburnus portus eft Lyburnorum inter Hiftriam Italicam, & Illyricum. Alterum argumentũ eft lapides ingentesq́ moles complutæ de cœlo in pugna Herculis Ægyptij, in eius auxilium, contra gigantes Italię, quos ad hæc tempora vocamus Lamonem, à Lamone, qui eius Herculis erat filius, vt Diodorus Siculus author eft in quinto lib Sunt autem hæ complutæ ingentium faxorum moles inter Grauifcas & Cofas nunc Afido nias. Omnes autem hiftorici tam Græci q̃ Latini, afferunt eam pugnam geftam fuiffe in Lyguria, et nufquã alibi reperimus complutũ Lamone, vt fimul cũ fama & hiftoria nomẽ cõprobat, q̃ circa dictã regionẽ Hetruriæ maritimã. Quare verum eft quod Sempronius ait, à veteribus oram maritimã ab oftiis Tyberis vfq; Niceam, totã fuiffe appellatã Lyguriam, Plinium autem falfo pofuiffe hos lapides in prouincia Narbonenfi, quãdo in.3.lib. naturalis hift. cap.5. dicit, in Maffilienfi campi lapidei Herculis præliorũ memoria. Nullus enim vnquam hiftoricorum ponit eam memoriã in Gallia Bracata, fed in Lyguria Italiæ. Quod verò dicit, montanos Hetruriæ Apuanos, ab Hetrufcis ortos Gallis cognomine, vt M. Antonius afferit, etiam Vmbros ab eifdem Gallis veteribus genitos afferit, vt Solinus refert & Berofus indicat, & nos in æquiuo cis Xenophontis vtcunque tetigimus. Hæc de fecunda par

Lygurnꝰ portus.

Lapides cõpluti.

da parte Apenini Hetruriam attingēte, atq; illi imminente. De tertia parte, quam Vmbri inhabitant à fontibus Tyberis vsque Nar amnem, patet litera. Quòd verò ait Augustus, his Vmbris esse originem primam à veteribus Gallis, eo pacto intelligēdus est Augustus quo et M. Antonius de Gallis Ianigenis. Vnde & partem Vmbriæ proximā Hetruriæ, Ptolemæus et Geographi vocāt Veilombriam, id est, à Veiis veteribus ortam Vmbriam, quia Veii Hetrusci sunt, vt ait Plutarchus in vita Romuli, à quib⁹ et Veiētes Eniani siue Enetani, & prima proles Vmbriç Veilumbri sunt, vt in aliis commētariis super fragmenta Catonis & Antonini Pij videbimus. Porrò quartam partem Apenini colūt Sabini, à Nare Nequino amne, qui circa Hortem Hetruscū oppidum in Tyberim mergitur, vsq; ad fontes Silaris, quibus vt ait Saga origo est. Græcia verò mēdax in historia, audet Sabinis dare Græcam originem, & à verbo Græco Seuomç nominat eos, vt in tertio libro naturalis historiæ, capite decimotertio significat Plinius. Audet quoque aperto mendacio dicere ius diuinum & humanum didicisse à Pythagora, puero adhuc Numa Pompilio, qui post Romulū fuit rex Romanorum. Sed quia tempora contradicunt, vt in secundo libro Dionysius, etiam in primo ab vrbe condita Liuius mendacium detegentes coarguunt, idcirco ab Hetruscis habuere, vti tertam illam & seuerā vitæ institutionem, ita & ius diuinum et humanum, atque alias disciplinas, vt hic Sempronius, insigni viro Thusco Magale authore vtitur, et alij consentiunt, quos Solinus in principio Collectaneorum colligens: Vt, inquit, Cælius tradit, quum Caccus à Tarconte Turreno rege ad quem legatus venerat, missus Marsiæ Campaniæ regis, socio Megale Phrygiæ custodiæ foret datus, frustratus vincula, vnde venerat rediit, atque amplioribus præsidiis occupato circa Vulturnum & Campaniam regno, dum tractat etiam ea quæ concesserant in Arcadum iura, duce Hercule, qui tunc fortè aderat, oppressus est.

Pythagoram nō docuisse primū Thuscos.

Megalem Sabini receperunt, disciplinam augurandi ante ab eo docti. In quibus Solini verbis, multa arcana vetustatis pendent. Primo imperij Thuscorum authoritas, quæ tanta erat, vt etiam legatos regū Italiæ, vtpote Marsiæ reguli Samnitum, quibus Volturnus est fluuius & ager in remota Campania, legatū Caccum in vincula conijcere non timuerit. Secundum est, antiquitas temporis, quo patet sub Euandro, Cacco, & Alceo Hercule diu ante excidium Troiæ floruisse Thuscorum opes. Vnde & Seruius in secundum Georgicorum ibi: Sic fortis Hetruria creuit, constat, inquit, Thuscos imperasse toti Italiæ vsq; ad fretum Siculum. Tertium est, quod hic Tarcon Larthes Hetruriæ fuit secundus, & prædecessor Larthis Tyberini patris Ocni conditoris Mantuæ, vt in supplemento Berosi Manethon indicat. Quartum, quod Hercules cum Argonautis venit in litus Hetruscum iuxta Turrenam, à cuius duce Thelamone, Thelamon portus nomen retinet, vt author est Diodorus in quinto lib. Ergo & vicinus huic portus Herculis ob Alceo cognominatur. Quintū, quòd Argonautę visitaturi Euādrum, iter tenuere per Volturrenam à portu Herculis vel Thelamonis, multa sunt argumento. Primū quia mos Argonautarum erat, visere vrbes regias ad iactātiam virtutis suę, vt authores produnt. Secundo, quia in Cyminia proxima Volturrenæ sylua, lacum Cyminium in ostentationem virtutis effecerunt, & ex fano Volturnę adulescentulam Faulam pro pręmio virtutis obtinuerunt, vt ait Verrius. Nam circum fanū quod sacris literis dicimus. F. A. V. L. omnes habitantes Faules erant cognomine, à quibus Kata Faules Paleologi cum Belisario & Narsete reuersi sunt contra Gothos. Neque fabula est de lacu Cyminio, vt Seruius putat super illud Æneidos. Et Cymini cum monte lacum. Nam ibi immensitas aquarum subterranea est, & infixa terræ non poterant extrahi, vt Plinius notat in secundo naturalis historiæ cap. nonagesimooctauo. Sed de his hactenus. Similiter ipsis Sabinis Cas

nis Caspia & Saga est origo non Græca, vt in .5. an. tiquitatum Berosus asserit dicens: Sabatium Sagam patrem Sabi, & Saturnum Caspium, fugatum armis Iouis Beli imò Nini, qui & Iuppiter fuit Assyrius, vt Xenophon docuit, venisse ad Ianum, & comi hospitio receptum, & in societatem regni admissum, docuisse Aborigines, inde filium Sabum præfecisse populis trans Tyberim Thusciæ, ipsum verò imperasse in Latio & in parte Thusciæ quę ab eo Sabaria dicitur, vt vocat Strabo in quinto libro, & à cognomine Saga, vt Etrusci, & Sagninaia, vt Sabini proferunt. Vnde Sagi Thusci egesserunt septem maria, vt Plinius memorat cap. decimo septimo, in tertio naturalis hist. Et item adhuc est ibi Sabatia circa Cære, amnis Sagninaia, & oppidum Sabi, quem nũc Sanctum Sabum à patre & filio vocitant. Quem enim Aramei et Etrusci Sagam dicunt, eundem Sabini vocāt Sagni, et Romani Sanctum, id est sacerdotem expiatorem et purum. Tribus autem cognominibus dictus est pater Sabi Primo à patria et sacerdotio Saga, siue Sāgni, siue Sanctus. A participato regno cum Iano semipater, & à Iani cognomine Cana Fides, Fidius, aut à religione, vt aliis placet. Quæ tria Ouidius in Fastis ita colligit: Quærebam nonas, Sancto Fidio ne referrem, An tibi Semipater, tum mihi sanctus ait. Cuicunque ex istis dederis, ego munus habebo. Nomina terna fero, sic voluere Cures. Curis oppidum est in Sabinis Numa ciue & Romanorum rege inclytũ, à dicto Saturno extructum, aut à Sabo eius filio. Duo enim oppida in Sabinis antiqua sunt. Curis quidam à paterno genere, quia Sāgni siue Sanctus fuit filius Curis Sagę, vt Berosus in .2. antiquitatum asserit. Casperulam verò oppidum à Bactrianis Caspiis, quibus rex erat & pontifex, teste Beroso, nomen habere voluit. Cui veracissimæ assertioni Latina historia congruit, quam secutus Sillius Italicus in octauo libro his verbis explanat: Hinc Amiterna cohors, & Bactris nomina ducens Casperula. Et subdit: Et læti pars Sanctum vo

Sabinorũ origo.
Sabus.
Sanctus
Semipater.
Fidius.
Curis.
Casperula

ce canebant Authorem gentis, pars laudes ore fere-bant Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus Di-xisti populos magna ditione Sabinos. Quid clarius? Sabus, inquit, denoĩauit Sabinos à se quidem, sed pa trio cognomine, quia à Sabatio, id est Saturnõ patre Sabus dicitur, qui Sabatius fuit author gentis, co-gnominatus Saga Bactria & Caspia lingua, à qua
Saga. Casperula, & Sangni à Sabinis, & Sanctus à Roma-nis. Ergo vt obscurator antiquitatum scribit Græ-culus esuriens, non fuit origo Sabinis Græca gente vel disciplina. Hæc dequarta parte montis Apeni-ni. Sequitur hanc, quinta pars à fontibus Silaris ad fontes Vulturni & Sarni quam inhabitant Sabelli.
Sabelli. Quòd verò ii sint prima proles Sabinorum deriuatio nominis indicat. Cognominati verò sunt à Samnio metropoli nũc deleta, Samnites sicut Etrusci ab Etru-ria metropoli eorum, quæ & Fanum Volturnæ, de qua Plinius in tertio naturalis historiæ dicit, quòd Volturreni qui sunt cognomine Etrusci sunt in ea dem parte qua & Volsinienses. Nunc prouincia di-citur ducatus Beneuentanus à Longobardis, sicut quæ nunc prouincia patrimonij tunc à Longobar-dis ducatus Etruriæ, & Veilumbra ducatus Spole-tanus, vt patet à Paulo Diacono in historia Long-barda. Sabelli ergo dicuntur ab origine gentis Sa-
Samnites. binæ. Samnites verò à prisca metropoli, & Sauni-tæ Græca prolatione, vt significat Plinius in tertio naturalis historiæ capite decimotertio, Vulturnus est fluuius. Aduerte autem secundum Varronẽ in primo de lingua Latina de vocabulo Tyberis, quòd Vol-
Volturn⁹. turnus deus Tyberis est quem Hetruria dicit esse su-um, & Roma suum, & Volturnus est fluuius, oppi-dum & vrbs. Et dicit: Volturnus vt est fluuius or-tus in Samnio, non spectat ad linguam Latinam, sed Sabellam, quia Volturnus intelligitur lingua Ara-mea quæ est Saga, amnis diuisor, vt ait Samuel Tal-mudista. Nam hic amnis diuidit montanos simul & campestres Sabellos ab Hetruscis, vt patet tam in Ptole-

Ptolemęo quàm hic in Sempronio & Plinio. Nãquo ad montem sequitur portio montis sexta à fontibus Volturni & Sarni quam inhabitauerunt Thusci, usque ad magnam Græciam. Septimam enim partem tenuerunt Græci mixti Italis Ausonibus, vt in aliis commentariis videbimus. Cæterum Volturnus vt pertinet ad linguam Romanam significat coloniam Romanorum, & oppidum Romanorum secus mare non procul Tyberi, & ita Roma dicit Volturnum Tyberinum deum. Vt verò pertinet ad linguam Hetruscam, significat ventum aut campestrem, vt idem Talmudista exposuit. Et ita Liuius in quarto ab vrbe condita dicit Capuam oppidum Hetruscorum dictum Volturnum, id est campestrem. Vt verò est caput extra Latium, iam non spectat ad linguam Latinam, sed Hetruscã cuius deus est caput Volturnus Tyberinus. Non enim Vulturnus sed Volturnus scribitur, neque est nomen primitiuũ & simplex vt Vulturnus, sed compositum à Vol quod est priscum, vel æternum, vt Talmudistæ dicunt, & Turrena flue per syncopam Turna. Hinc Volturrena sine syncopa vel per syncopam Volturna, vt est caput imperij extra Latium, est originis Hetruscæ, & significat priscam & antiquissimam Turrenam, id est turritam metropolim, vt super Myrsilum vidimus. Et ita Volturnus est deus Tyberinus Hetrurię, dictus à capite imperij extra Latium vrbe Volturna, sicut & ipse Tybetis, dicitur amnis Tuscus à Tuscia extra Latium, & non Latinus, licet de nomine Tybetis sit anceps historia, dicatur ne à Latino Tyberino rege, an à Tyberino Thusco., vt significat Varro in eodem primo libro de lingua Latina.

De diui

DE DIVISIONE PLA= NAE ITALIAE.

POstquàm Sempronius descripsit Alpes Italiæ, & Apeninum montem, & ea secuit in duodecim partes: Alpes quidē in tres, et Apeninum in septem, nunc ad subiacētem Alpibus & Apenino campestrem Italiam stilum vertit, dicens:

CIsapeninam Italiam flumina diuidunt, & ididem Transapeninā. Padus amnis, Galliam Cisalpinam primo discreuit. Cispadanam omnem missis coloniis tenuere Tusci. Doria Tuscorum prima familia incoluit principio ab Asta colonia vsque Parmā, à qua & fluuius Doria, & regio prius Doria, nunc Æmylia. A Parma item ad Bononiam Bianora à duce, nūc Aurelia. Flaminia item à Bononia ad Rubiconem amnem, ante à Felsina à principe Hetruriæ, missis coloniis Lamonibus. A Rubicone ad Anconam Senonum Gallia Togata dicitur, ab his qui duce Arunte primi in Italiam transcenderunt Alpes, à quibus sensim pulsi Hetrusci, à Cispadana & Transpadana regione, quæ nunc Gallia nomen habet. Et quidem omnem Transpadanam regionem Thuscorum prolem fuisse inter omnes authores cōuenit, manentq; vestigia vrbs Mantua, Lacus Hetrusca origine dictus Larius, quòd à patribus Volturre

turre

turrenis omnia ea loca principio possessa fuerunt vsque Veronam. Hinc circa Larium lacum à principibus dicta vallis Volturrena & Verona, à vera Thuscorum familia, & ab Atria eorundem colonia, fluuius Veronæ argumenta seruanti. Nam vsque Atrianum fluuium, qui limes est Volturrenorum & Venetiarum, tenuere Hetrusci, & Venetias principio quidem Phaetontei, postea Troiani eisdem mixti coluerunt. In hæc de Transapenina Italia & Apenino monte authores conueniunt.

Igitur Sempronius non diuidit Italiam per regiones, vt M. Antonius, et Augustus & Plinius, sed vt veteres atq; Ptolemæus, per origines fluuiorum diuidit Alpes atq; Apeninũ, vt patuit: & per flumina eadem à fontibus fluentia per campestria vsque mare, diuidit Cisapeninam & Transapeninam Italiam. Et incipit à Transapenina quæ incipit ab Alpibus, quæ habet plura nomina. Principio Eridana dicta est, à cognomine Phaëtontis, vt in tertio naturalis historiæ Plinius scribit, vel vt veracius ait Berosus in quinto antiquitatũ, dicta est Phaëtontea primũ, inde Eridana ab eius posstero, vt etiam videtur significare Martialis libro Epigrammatũ decimo: Er Phaëtontei qui petis arua Padi. Ergo tam regio quàm fluuius antea Phaëtonteus, postea Eridanus dicta sunt. Oritur è Vesuuio monte proximo mari infero, & labitur ad mare superum, vt cernimus: quę res occasionẽ dedit Græcis dicendi Eridanum esse fluuium inferorũ, & scaturire ad superos. Quod & Vergilius in sexto Æneidos tãgit, vbi dicit:
Inter odoratum lauri nemus, vnde supernè
Plurimus Eridanus per syluam voluitur amnis.

Padus

Padus. Padus verò dictus est, vt Metrodorus Sceptius tradit à picea arbore, quę Gallicè Pades dicitur. A Lyguribus verò dicitur Bodigon vocari, ꝙ significet fundo carentem, vt ait Plinius in tertio naturalis historiæ capite.17. Cui argumēto est oppidum iuxta vetusto nomine Bodimagum, vbi præcipua altitudo incipit. Et fortè Hetruscum est vetustum nomen, qui vbi amnis profunditas est, ad hęc tempora Bodagonē vocamus. Nam Hetrusci, nō Lygures patriam Phaētonteam et Eridanā tenuere, quibus pulsis à Gallis qui cū Arunte Clusino venerūt in Italiam ducentis fermè annis ante Romam ab eis incensam, vt narrat Liuius in quinto ab vrbe cōdita, tertio cognomine à victoribus dicta est Gallia Cisalpina, quia cis Alpes est. Nam Galliam Transalpinam communi nomine dicimus Franciam. Quarto variauit nomen sub Longobardis, qui Germani sunt, vt patet in descriptione Ptolemęi, & ab eis diu possessa victoribus, vsque ad hęc tempora dicitur

Lōbardia vulgo Longbardia, & sine g, Lombardia. Quod verò ait Sempronius, omnem hanc magnam portionem Transapeninā diuidi à Pado, & dici Gallia Cispadana & Transpadana, vtrique Plinius & plures Geographorū idem dicunt, vti est illud Plinij: Mantua Transpadana vrbs Hetruscorū reliqua. Quòd verò ait Thuscos eam inhabitasse, etiam Liuius & alij consentiunt, vt in superioribus exposuimus. Sed hoc loci Sempronius vtitur validissimo argumēto historico, quod à vetustis nominibus in locis extantibus sumitur. Itaq; ea nomina exponamus, quia cætera clara sunt in Ptolemæo, et Geographis. In Transpadana regione sunt la-

Larius. cus Larius, id est, maior vel princeps, per interpretationem dictus. Vnde adhuc amnes maiores Hetrusci multis in locis vocamus Larones. Et in inscriptione Cornuetana, literis Hetruscis inscripta, dicitur, ꝙ Laro Veiuzans coloniis missis, cybelizauit vrbē tribus sacris literis N, B, E. Et certè lacus nō dicitur Larius Hetrusca lingua, id est, maior et princeps Latina, à maioritate quantitatis, sed nobilitatis, quia ibi Volturreni, à

ni, à quibus ibi dicta adhuc vallis Volturrena, subse-derunt. Atrianus quoq; fluuius à Thuscorum colonia est, vt supra exposuimus. Verona verò (vt ait) à familia Vera Thusca condita est, ex qua familia fuerũt imperatores Antoninus & Cõmodus, vt author est Helius Spartianus in vita eorum. Falsum ergo dicit Plinius in Transpadana Gallia, solam Mantuam esse reliquam Hetruscorum. Rursumq; falso in Venetiis ponitur à quibusdam Verona, quum ipse amnis Atrianus secernat Volturrenos Galliç, à Venetiis, stirpe prisca Phaëtontea inde mixta Troianæ proli, vt omnes consentiunt. Cæterum exponenda remanent quędam quæ dicit de Cispadana Gallia, quam diuidit in Æmyliam, Aureliam, & Flaminiam. Æmylia, vt ait. antea dicebatur Doria, & fluuius eius Doria, qui teste Ptolemæo, in Alpibus vicinis Astæ coloniæ oritur, & supra Dertonã in Padũ mergit. Incipit ergo ab Alpibus Lygurũ mõtanorũ vsq; Parmã. Et hoc congruit quod in vita beati Ambrosij legimus, q missus est ab vrbe Roma iuuenis ad regẽdum Lyguriã & Æmiliam. Nõ tamen Mediolanũ est in Æmylia, sed in Latio Volturreno Transpadani, q̃d Insubres Galli, positis ab imperio Hetruscis tenuerũt, & ab his Insubria nũc est, pars olim Lariç Volturrenç. Porrò in Æmylia sunt Asta colonia, Dertona, & Placẽtia. Item à Parma (inquit) vsq; Bononiam nũc Aurelia, sed antea Bianora dicebat, videlicet ab Ocno Hetrusco Larthe, quẽ etiam Bianorẽ Verg. vocat. Ergo à victore illius partis, & duce coloniarũ Bianora regio dicta, à qua nũc existimo nomen accepisse Bianorũ oppidulũ ad radices Apennini, quo è Florẽtia imus Bononiam. Porrò Parmã existimo con ditã à Bianore, sicut et Mantuã, quia vocabulũ Hetruscum & syncopatũ est Parma, quasi Paramã. Sicut enĩ Mãtuam à noie matris in trãspadana regiõe metropolim statuit, ita in Bianora metropoli Paramã cõstituit, dictã à prĩcipatu coloniarũ. Para enĩ Arameè à par, q̃d est hasta vel prĩcipatus, et Sara hebraicè, prĩcipissa vel prĩceps dicit latinè, vt noster Samuel Talmu. dicebat.

Verona.

Æmylia.

Bianor.
Bianorũ.
Parma.

Et vt

Et vt sequebatur, asserebat apud Arameos Man & Mon dici, quod apud Ægyptios Myn, & quod apud Hebræos Maon, id est, habitatio, municipium, & colonia, vt etiam exponit Hieronymus. Quod verò additur ad para, definit principatū, vt paraz & parazim, id est, principissa cōsularis, & princeps consularis. Nā zi, & zu, à consultatione deriuationem dicebat habere, cōsentiente etiam beato Hieronymo in libro de interpretationibus. Paraz autem et parazim Aramei & Hebræi appellāt, quos postea Græci & Latini Persas et Persidem vocant, vt aiunt, à Perseo. Quod verò sub dit Talmudista: Quicquid additur ad para, definit pricipatum, vt paraz, principatus cōsularis dicitur, vtrūq; hæc ex multis vetustissimis nominibus inuenio, parazolum, para Tussa, parama, & per syncopam parma, sicut & per syncopā Volturrena profertur Volturna Est autē Parazolum tegio Volturnæ, vbi est Stic Kity Arim, vt intelligas quātæ antiquitatis sint nomina. Est autem nomen compositū ex paraz, & ol, siue Vol, quod priscum vel æternum, tam apud Arameos q̄ Hebræos significat Hinc Volturna siue Volturrena antiquissimam Turrenam significat, & ei hærēs regio, Parazolum, principatus consularis priscus & antiquissimus est, quia ad Fanum Volturnæ indicebatur generale cōcilium, omnibus cōsulibus siue Lucumonibus & duodecim populis Hetturiæ, vt tam fama cui standum est, quàm Liuius significat in pluribus locis ab vrbe condita. Quòd verò ibi & Kyrei tumuli, & Stic Kyti Arim, id est, Kytim Itali Atlantis soceri Coriti, permanens exaltatio cum nomine perseuerent, in aliis

Parazolū. cōmētariis comprobatur. Nūc satis est Parazolum esse Volturnæ epithetum, loco inditum ab ipsa re, & è regione eius esse partē terrapolis para Tussam, id est, principem Tuscam. Et ita haud dubiè in Bianora Cispadana olim Hetruscorum colonia, Parmam esse vocabulum Hetruscū, et interpretari, principem municipum, vel principem coloniarū et populorum, supple, in Bianora solum prouincia; quæ postea, vt insinuat

Sem-

Sempronius, à Romanis victoribus dicta fuit Aurelia, vt existimo à duce. Sequitur vltima pars originis Hetruscæ, Flaminia vulgo Romaniola, quæ vt ait Sempronius, sub Thuscis dicebat Felsina à duce Thusco, & Latthe Felsino, qui teste ipso nomine condidit Bononiam, id significante Plinio in tertio naturalis historiæ, capite decimosexto: Bononia (inquit) antè Felsina vocitata, quum princeps esset Hetruriæ, scilicet metropolis Hetruscorum in Felsina siue Flaminia tantum, sicut & Parma in Bianora, et Mantua in Mintiana, & Mediolanum in Laria Volturrena, & eiusmodi. Durat huius regionis longitudo à Bononia vsq; post Ariminum in Rubicone fluento, in quam cum Hetruscis etiam Lamones colonias misit, id est, Hetruscas maritimas, ob vicinum mare Atriaticum. Lamones enim, vt suprà diximus, sunt Hetrusci maritimi Herculei. Cui dicto Sempronij argumentum facit, in Flaminia vallis adhuc dicta Lamone, siue vallis Lamone, & viri apti vt olim Turreni ad pyratica, vt ferũt, quos percontatus sum de eiusmodi habitatoribus.

Flaminia. Romaniola. Felsina.

Mediolanum. Lamones.

DE TRANSALPINA ITALIA.

IAm exposuit Sẽpronius de Italiæ Alpibus, de Apenino, de Transapenina Italia, præcipuè Gallicana, nunc teuertitur ad Cisapeninam ad inferum mare percurrens, quæcũq; regiones Apenino inferius subiacẽt vsque ad vrbem Romam. Ex quo patet, q intentio Sempronij est ad Latium festinare, et quo homine Roma tã validas opes Hettuscorum & Gallorum, Vmbrorum, Samnitum & Græcorũ sensim fregerit, ostendere. Itaque hæc dicit:

CIsapcenina verò ad inferum mare, veteres ita partiti sunt per amnes. A Nicia enim ad Macram tenent Lygures montani, origine Phaetontei. A Macra item ad Arnũ & portum Lygurnum, incolunt He

 trusci,

trusci,cognomine Lygures Apuani,quos sequuntur Lygures Hetrusci Populonii, à Lygurno portu ad caput Hetruriæ,à quo ad Tyberim sunt Hetrusci Lygures Turreni,in quibus sunt campi cōpluti lapidum, clari pugna Herculis,adhuc Lamones dicti,ab ipsius Herculis filio Lamone. Pari forma ab vltima Italia in Tyberim Romaniq; percurrēdo, à Velia ad Silarum fluuium Lucani à Samnitum duce Lucio orti,tenēt. Ab eo ad Sarnū amnem,Picentini habent. A Sarno verò ad Volturnū fluuium incoluerunt Cumani, quos ab agro nullis viribus Hetrusci, quāuis toti Italiæ imperitarēt,potuerunt dimouere aut in potestatē redigere, à Volturno amne ad Silarim Hetruscorū vetustissimus ager fuit, in quo prius Oscam dictā, postea Capuam condiderunt.

Italia Cisapœnina. Dicit veteres diuisisse Cisapœninam Italiam per amnes Macram, Arnum, & alios, quia ipse non ex toto sequitur Augustum, Plinium, & alios, qui per regiones diuiserunt Italiam. Et primo excurrit Maritimam inferi maris, à Nicea vsq; Ostiam Tyberinam, dicens ea quæ fermè suprà exposita sunt. Nam à Nicea vsque ad Macram sunt montani Lygures origine Phaëtontei. Deinde à Macra vsque Ostiam sunt Lygures origine magis Hetrusca quàm Phaëtontea. Et ab ostiis Macræ vsque Lygurnum portum, dicuntur Apuani sicut & Montani. A Lygurno verò portu ad caput Hetruriæ dicuntur Populonij, à metropoli maritima,vt suprà exposuimus. Est enim Populonia idē

Populonia. quod Puppium Philarcha,quia quā Popim Hetrusci, eandem

eandem Puppim dixere Latini. Caput verò Hetruriæ vulgus & naturæ remoto secūdo r, proferūt caput Hetruiæ, sicut et Electraiam regionem & fontem, proferunt Electaiam fontanā, & id genus multa dicūt remota r. Ab hoc capite ad Ostiam sunt Hetrusci Turreni Lygures, in quibus sunt campi Lamonesq; compluti á Ioue lapides in auxilium Herculis, vt hic Sempronius dicit, & nos suprà exposuimus. Deinde á Velia incipiens, quæ in fine est Italiæ & circa principium magnę Græciæ vsq; in Tyberim cōtrario itinere pergit, quia vt diximus, ad Latium Romamq; festinat. Et de magna quidem Græcia tacet, quia in principio eam tetigit. Nunc á Velia incipit, finitima magnæ Græciæ, veniēdo versus Romā, vt patet in Ptolemęo De qua Vergilius: Portusq; require Veliuos. Sanè pro emendatione exemplaris corrupti, & intelligentia literæ sciendū est, q̄p in exēplari inuenitur Silaris, pro Lyris fluuio, á quo finem habet Latium. Nam vt patet in Ptolemęo, ab vrbe Roma ad Lyrim finit Latium, q̄d Campaniam Romanā dicimus. A Lyri verò vsq; ad Vulturnū est Campania Capuana, quā incoluere Hetrusci, missis eò coloniis ab Osco Hetrurię Larthe, cui insigne erat serpens, vt Berosus asserit: á quo Capua Osca dicta est, et ad mare ante conditā Capuam Taracinenses, & eius populi dicti Volosci, siue per syncopā Volsci, id est, antiquissimi Osci. Inde Capua dicta est, ab augurio Capis, id est, Falconis auis. Postea ab amplıatore duce Troiano, vt ait Seruius super Æneida, Vulturnū quoq; dicta est Capua, vel á Vulturno fluuio iuxta ipsam fluēte, vel quia campestris, vt Liuius & quidā existimant. Nam lingua Osca tūcq; Etrusca, Vulturnus campestris dicitur. Igitur Etrusci tenuerūt totam regionem hāc á Lyri fluuio in fine Latij vsque Capuam, & illi proximum amnem Vulturnum. Sequitur regio Cumana á Vulturno & Capua vsque Surrentum, regio vtrique illustris. Sibylla, & Æneæ descensu ad inferos, in qua sunt Lyternum, Cumæ, portus Misenus, Baiæ, Puteolis, Neapolis.

Lamones.

Lyris finis Latij.

Volsci.

Cumæ.

Sequitur hanc altera Etruscorū regio Picentina à Sarno ad Lucanos nunc Silatim, de qua Plinius in tertio naturalis historiæ capite sexto. A Surrēto, inquit, vsq; ad Silarim amnē, triginta milia passuum, ager Picentinus fuit Thuscorum, templo Iunonis Argiæ ab Iasone condito insignis. Ex quo patet, quòd Cumea regio erat obsessa ab Etruscis Capuanis à tergo, & ab Etruscis Picentinis à fronte ad mare Ionicum, quia etiam totam partem sextam Apenini, Picentinis hęrentem, habitabāt, vt ex superioribus patet. Et quum tam potentes essent Etrusci, & toti Italiæ dominarētur, nunquam Cumanam regionem potuerunt habere, vt hic Sempronius scribit. Cui etiam astipulatur Dionysius Halicarnasseus, qui in septimo lib. scribit: Anno quarto Olympiadis sexagesimæquartæ, dictos Etruscos, q versus Ionium habitabant, adiunctis Vmbris & Barbaris ad quingenta millia peditū, et duodeuiginti millia equitum, quum sub ditione vellēt ponere Cumas, diuino miraculo territos ac fusos fuisse. Ex quo patet, quosdā authores malè interpretari Tibullum in Elegia dicentem his versibus:

Tibulli locus. Nos tenet Etruscis, manat quæ fontibus vnda,
Vnda sub æstiuum non adeunda canem.
Nunc autem sacris Caiarum maxima lymphis,
Quum se purpureo vere remittit humus.

Et in fine Elegiæ, qui principio correspondet, dicit:

Atque mihi Thuscæ celebrantur numina lymphæ.
Et facilis lenta pellitur vnda manu.

Nā vbi Caia aqua, est in Volrurrena, in eius Thermis, Qui emēdare voluit impressiones, corrupit scribēs Baias, cū tamen Baię neq; à montibus Etruscis cognomine Volturrenis, teste Plinio, manent: neq; vnquā Cumana regio fuerit ab Etruscis possessa, neq; potuerint dici Etruscę aquæ omnes quę sub Etruscis sunt, nisi in Etruria: sed Etruscorꝫ, quia nō vbi Etrusci ibi Etruria, sed vbi Etruria ibi Etrusci: quia non Etruria ab Etruscis, sed Etrusci à prima eorum habitatione dicta Etruria nomē habēt, vt author est Dionysius in .1. lib.

Satis

Satis igitur constat, Caias Etruscas Thermas salubritate sui præcellere alias, vt in .5. lib. Strabo asserit, de quibus etiam Martialis: Nisi Etruscis lotus fueris aquis, morieris Oppiane. Sed de latio & Roma verba iam facienda sic monet Sempronius:

ALyri autem vsque Thyberim Saturnus cum priscis Aboriginibus fuit origo, ab Vmbris & Camesenis editis, vbi est mons Capitolinus, aureo sæculo à Saturno habitatus, vbi & nunc aurea Roma terrarum caput. Quam ob rem parum cõsyderate quidam scribunt, Romam postremis ac nouis sęculis à Romulo conditam, & appellatam atque cœptam, quum nullum ex his tribus verum apud maiores inueniatur memoratum, sed sint ab eis contraria prodita. Non enim Roma à Romulo nomen habet, quippe quia geminis non Remus & Romulus nomina posuit Faustulus Etruscus & regius pastor, sed Rumulum & Rumen illos ab euentu appellauit, quæ sunt nomina Etrusca. Alioquin Romæ nomẽ & nominis origo vulgata esset atq; manifesta, quæ occulta esse saluberrima religio sanxit, ne si origo nominis Romę clarescere t, eius deus in cuius tutela Roma est, & à quo deriuationem habet, gentibus pateret & euocaretur, vt cæteri. Quamobrem & Angerona silentii dea ante Iani festos dies colitur

præ foribus,vt ne cui liceat illud palã afferre, quod ad salutem reipublicæ veteres ore obsi gnato intra pectora arcana voluerunt cõtine ri,cuius violatæ religionis pœnas primus luit Soranus. Nõ igitur à Romulo Roma,sed ecõ tra ab ipsa potius Roma,cuius adeò est occul ta deriuatio,Romulus nomen habuit,quę an te ipsum Romulum cœpta legitur coli annis paulominus octingentis,ab Italo in Auẽtino Capena,& filia eius Roma in Palatino colle, & ante hos plusquã trecentis annis aureo sæ culo,à Saturno vbi nunc Saturni ædes ad ra dices Capitolini collis. At Romulus solũ ex oppidulo Roma in Palatino colle quadratã & regiam reddidit. Cuius quatuor portiones erãt,Roma Vellia,Germallia vbi Ficus Rumi nalis & ædes Rumuli,à dei occulta deriuatio ne postmodũ Romuli. Cõdidit autẽ eam,ac citis amicis vatibus Etruscis,qui fossa vbi ca put Erti tauri est,pomœrioq; ad prudẽtis va tis auspicium sacratis,circum Palatinum col lem sacro aratro cingi iussit. XI. Calẽdas Ma ias,hora inter secundã & tertiam,sole in Tau ro, Luna in Libra, Saturno, Venere, Marte, Mercurio in Scorpione, & Ioue in Piscibus, vt tradit Lucius Carrutius mathematicorum peritissimus. Sunt qui tradant illam condi-

tam

tam duodecima Olympiade. Placet aliis octaua. Septima quibusdam. Sexta completa nō nullis. Præualet omnibus his Eratosthenis inuicta regula vt aiunt. Sed quum Pomponius Atticus coram Senatu atque doctissimis viris conferret Græcorum certissima tempora, compertum est, quòd ab Ænea & Troia excisa per tempora regum Latinorum vsque ad Romulum regem iam creatū fluxerunt anni circiter triginta & quadringenti. Quare hauddubie condita est Roma Olympiade septima aut eius anno secundo. Condita autem fuit primum in monte Palatino. Inde Sabinis & Thuscis in fœdera coeuntibus, incoluerunt Sabini quidem Capitolium & Quirinalem, in quo Numa postea habitauit. Romulus & Rumnenses Exquilinum, Palatinum & Cælium. Thusci Viminalem & subsidentem conuallem vsque ad ædem Saturni, & Capitolii. Rumo fratri Auentinus ætate Romuli mansit. Hæc sunt veræ tam priscæ Italiæ quàm vrbis Romæ antiquitates & origines, quibus quoniam plures Græci postremis temporibus in Italiā commigrantes commixti fuerunt, ob id à se principio emanasse Italiam Græcia falso existimauit Græca tum leuitas tum fabulositas.

Quis enim ex antiquissimis non scribit à Iano Ianiculum,& Etruscos veteres Gallos cōditos, & tamen plures Græcorum tradunt à Turrheno Lydo qui fuit nuper & heri, positos? Quinetiam Turrenam Thuscorum regiam non puduit eos Romam asserere. Tanta videlicet impudentia cum eorum iactantia est, vt omnium gentium & imperiorū atque vrbium præclarissimarum se conditores esse apertis sæpè mendaciis conscribant.

Dicit ꝙ Latij origo fuit Saturnus cum Aboriginibus, quos ediderunt Vmbri & Cameses. Nam vt author est Iginus & ante eum Berosus, in libro antiquitatum, circa principium Nini Saturnus Ægyptius

Cameses. nomine Cameses venit in Etruriam. Deinde tribus annis à Iano, Vmbrorum & Aboriginū regulus creatus, permissu eiusdem Iani Camesenam regionē omnem Vmbriæ,& Apeninæ, Sabinæ, trans Hetruriam à se nuncupauit, vbi Camesenas vrbes duas suo nomine condidit, alteram in montibus cuius nomen permanet, Camerena, alteram iuxta Albam cuius meminit Dionysius Halicarnasseus in secundo libro, vbi refert Romulum superasse Camerenos, coloniam Al-

Camerini banorum, & eam Camerenam fuisse Aboriginum vetustam vrbem. Nec te moueat, quòd Cameses Camers & Camesenam posteri Camerenam dixerunt, quia facilis fuit teste Quintiliano mutatio s in r. Vnde prisci, quæ per s pronuntiauerunt Phalesij, Fusij, Valesij, decos, honos, arbos, Tursis, Tursena, Etursia, Volrursena, Sursena, posteriores per r pronuntiauerunt, Phalerij, Furij, Valerij, Decor, Honor, Arbor, Turris, Turrena, Eturria, & Etruria, Volrurrena, & Surrena. Macrobius in primo Saturnalium, à Beroso & aliis desumens ait Ianū nomini suo reseruasse Etruriam

riam quæ Ianicula dicebatur, & limitem prouinciæ oppidum Ianiculum, & deinde Latio præfecisse Saturnum, à quo Saturnia Italia dicta est. Eius verba sunt, demonstrando priscam Italiam, quæ solum circa Tyberim cœpit, vti super Fabium Pictorem videbimus, & sub his verbis dicit: Regionem istam quæ nunc Italia dicitur, Ianus regno obtinuit.
Qui cum Camese atque indigenis participata potentia ita possidebat, vt oppidum Ianiculum à se, & residua regio Camesena diceretur. Post hæc regnum ad solum Ianum redijt. Cumq; Saturnum naui peruectum comi hospitio recepisset, edoctusq; ab eo peritiam ruris, victum illum rudem ante fruges cognitas in melius redegisset, illum societate regni munerauit. Sed de his copiosius super Fabium Pictorem dicemus. Porrò Sempronius tria dicit, quosdam inconsyderatè scribere de origine Romæ, videlicet quòd à Romulo cœpta est coli, quæ aureo sæculo ante Romulum plusquam annis centum ac mille à Saturno habitata fuit, & item quòd à Romulo fuit condita, cum ante eum Saturnus Saturniam ad radices Capitolij, & Italus Capenam in Auentino, & eius filia Roma in Palatino Romam condiderint, vt Fabius Pictor & alij conscribunt. Rursus tertium quoque falsum est, quòd Roma sit à Romulo deriuata duplexq; argumentum profert. Primo, quòd Romulus non est eius proprium nomen, sed Rumulus, id est mamillarius.
Nam Etrusci Rumam, Latini postea mammillam dixerunt. Vnde Faustulus illis nomen imposuit Rumulus & Rumus, quòd mamma lupæ fuerint primo lactati, & hoc idem Seruius dicit super octauum Æneidos, ibi Rumore secundo. Potest, inquit, dici Rumone secundo, quia Rumon dictus est Romulus. Vnde & ficus Ruminalis dicitur ad quā eiecti sunt Remus & Romulus, quæ fuit ibi, vbi nunc Lupercal in Circo. Hac enim labebatur Tyberis antequam Vertumno factis sacrificiis amnis auerteretur. Igitur Sempronius hoc argumento vtitur. Nomen quod ab alio no

De 5 mine

mine occultę originis deriuatur, nō dicitur á nomine manifestæ originis. Cæterū nomen alterū á quo deriuatur Roma, est occultæ originis. Non igitur dicitur á Romulo, cuius nomē est manifestę originis á Ruma. Nam Etrusca olim lingua & ætate mea non habet o integrū, sed inter o & u, & magis appropinquat u in compluribus. Quare quòd Faustulus Etruscus protulit per u Rumulus, ipsi Sabini & Latini pronuntiabant per o Romulus. Quòd verò ait Romam deriuari ab altero occulto nomine, satis mihi fuit antea occultum. Nunc verò quid sentiam explicabo relinquendo iudicium doctiori. Plinius tradit in disciplina Etrusca contineri quo pacto possint euocari dij, fulgura, ignes, & eiuscemodi. Quare etiā quia opposito rum est eadē disciplina, rituales cōtinebāt, quo pacto non possent euocari. Hoc autem nullo modo fieri melius poterat, quàm occultando nomen ipsius dei, in cuius tutela vrbs ipsa erat. Eius occultandi modus erat Etruscis, mysterio quodam, & literis quibusdam ab ipso dei nomine alterū extrahere, cuius ritu ac mysterio, nunc soli Talmudistæ Caballarij vtuntur, in disciplina quam vocant Caballa. Cæterum vt hic Sempronius, & Ouidius in Fastis, & Plutarchus in vita Romuli, & alij asserunt, dum conderet Romulus vrbem, vocauit ab Etruria vatem qui auspicato die fossam pomœriumq; sacraret, & aratro cingeret Palatinum collem, & nomen poneret vrbi. Plutarchus verò addit quod alij tacent, videlicet quod Etruscus id fecit mysteriis & literis quibusdam, scilicet á nomine dei in cuius tutela esset vrbs, extrahendo nomen vrbis. Et ita nomen extractum quo vocaretur Roma est, alterum verò nomen Romæ dei sui á quo tractum est, solis, de more Thusco in arcano sacerdotum erat occultatum. Et hoc est quod Plinius ait in tertio naturalis historiæ capitulo sexto. Roma, inquit ipsa, cuius alterum nomen arcanis ceremoniarum nefas habetur. Quod optima & salubri fide abolitum, quia Valerius Soranus annuntiauit, mox luit pœnas. Et in

Euocatio deorum.

Caballarij.

in vigesimooctauo lib. naturalis eiusdē historiæ, quo de vi verborū & incantamentorum tractat, capitulo secundo sic dicit: Verrius, inquit, Flaccus, authores po nit quibus credat in oppugnationibus ante oīa solitū Romanis sacerdotibus euocari deum, in cuius tutela id oppidum erat, promittiq́ illi eundem aut amplio rem locum cultumve apud Romanos. Durat in Pon tificum disciplina id sacrum, constatq́ ideo occulta tum in cuius tutela dei Roma esset, ne qui hostium si mili modo agerent. Hæc meo iudicio intelligit Sem pronius. Liceat tamen cuilibet opinari. De Angero na, omnes idem sentiunt, quos equidem legerim. De positione syderea non puto eam fuisse, quod multis rationibus equidem probarem si rei huic congrueret, atque operi. Quæ Græcorum mendacia Semproni us adiicit, præterea, cùm quia nota sunt, tum præci puè, quia opus iam à me confectum & suo tempore edendum seruatur, de innumeris mendaciis Græ corum. Reliqua verò quæ ad aureum sæcu lum & originem vrbis Romæ spectant super Fabium Pictorem supplebi mus.

Romæ no mē arcanū

Archilo

Archilochi liber,

DE TEMPORIBVS, CVM commentariis Annij.

Archilochus. ARchilochus Græcus Chronographus, floruit Olympico certamine victor, floruit cum Simonide & Aristoxene Olympiade.xxix. vt Græci scribunt & Eusebius annotat in eadem Olympiade.

Caussa edendi hoc Epithetum de temporibus plures fuere. Vna quidem cõmunis sibi & aliis Græcis, quã facit. Funditus ignorabant Græci qui primi reges fuerint in orbe, et aureo sęculo ante Ninum, quippe quia Ninus prim⁹ fuit q assecutus est scriptores Gręcos, vt Diodorus in tertio libro, & Xenophon de æquiuocis insinuãt, idcirco ad complete scribendum historias & antiquitates, necesse fuit ab Assyriis mutuari & mandare literis, qui reges ante Ninum, quotve annis singuli regnauerint. Deinde, quia etiam de temporibus, à Nino vsq; ad primam Olympiadem, Græci authores per opiniones scribunt, & sibi mutuo contradicũt, & ob id incerta est omnis Græca historia de tẽporibus, vt authores sunt Eusebius de tẽporibus primę Olympiadis, et Iosephus contra Appionem grammaticum, idcirco necesse fuit ad depellendos errores ab historicis, cum ipsa certissima Barbarorum historia concordare Græcorum incerta tempora, quantumq; temporis intercesserit à Nino vsque ad conditionem Troiæ, quotve annis & quibus regibus Troia durauerit. Deinde, quia circa senectutem suam qua vixit Archilochus, vt aiunt, annis centum & decem, errari cœptum erat de temporibus Homeri, idcirco ipse coactus est etiam Epithetum protrahere, ab excidio Troiano vsque ad Homerum poëtam. Huius Epitheti meminit Eusebius quum de temporibus Homeri loquitur, & nos paulò inferius adducemus. Itaque de temporibus

aurei

aurei sæculi quæ præcesserunt Ninum, & quæ idem Ninus vitiare cœpit omniū primus, vt authores sunt Fabius Pictor, Trogus & Iustinus, his verbis absoluit Archilochus.

Aseas Phœnix Damascenus, libro nonagesimoseptimo historiarum asserit ante Ninum fermè ducentis quinquaginta annis fuisse inundationem terrarum, & quendam cui testimonium perhibet Moseus antiquissimus historicus liberatum circa fluuium Araxim ad montes Caspios, tumq́; recenti cęlo & rudi humano genere vixisse auream vitam, in qua nullo ferente legem, natura ipsa viuebatur, quousque Ninus & Semiramis arma populis inferentes, primi vitam vitiare cœperunt humanam. Tradunt igitur Chaldæi vno & trigesimo atque centesimo ab Ogyge anno regnasse apud se Saturnum auum Nini, annis sex & quinquaginta, primumq́; Babyloniæ fundamenta iecisse. Hunc secutum fuisse filium Belum Iouem, & rexisse Chaldæos & Assyrios annis duobus & sexaginta. Ninū verò duobus & quinquaginta. Semiramidem duobus & quadraginta. Ea Babyloniā magnitudine indicibili extruxit. Supputantur igitur à Nino ad secundum annum Spheri quo ortus est Deucalion anni

vnus

vnus & quinquaginta supra.cccc.septingenti verò à prima inundatiōe nouimestri, à qua ad Troiam colligit Maseas annos non minus octo & viginti supra octingentos. Regnatum verò fuit Troiæ regibus sex, sub Dardano quidem vno & triginta annis, sub Erichthonio quinq; & septuaginta, sub Troe sexaginta, sub Ilo quinq; & quinquaginta, sub Laumedonte sex & triginta, sub Priamo quadraginta.

Vt diximus, quia ante Ninum tempora ignorauerunt Græci, compulsi sunt ab ipsis Assyriis & Phœnicibus historiam mutuari. Hunc Maseam etiam contra Appionem grammaticum, & in primo de antiquitate Iudaica producit Iosephus dicens: Maseas, inquit, Damascenus libro.xcvi.historiatum ita scribit: Est super Mytiadem excelsus mōs in Aramea, qui Baris appellatur, in quo multos confugientes fermo est diluuij tempore liberatos, & quendā simul in arca deuectum in montis Ocilę summitate, lignorumq; reliquias multo tempore conseruatas, cuius meminit etiam Moyses Iudæorū legislator. Hæc Maseas. De tempore autem quo cœpit prima aurea ætas ante Ninum omnes historici Latini conueniunt, mox homine fato sacram fuisse simul auream ætatem, vt Ouidius indicat in primo Metamorphoseos, et nos in aliis commentariis super Fabium Pictorem diximus. Porrò de quinq; diluuiis & eorum temporibus, copiose expositum est in Xenophonte de æquiuocis, & in commentariis eius. Itaque vbi Archilochus absoluit tempora ex annalibus Assyriorum & Phœnicum ab inundatione prima terrarum vsque ad conditam Troiam, nunc ab ea condita vsque ad destructam ex Annalibus regum Troianorum subinfert dicens. Clara est litera, in qua

Maseas.

error

error Eusebij de temporibus regum Troianorum cõuincitur, sequuti dissidentem sibiipsi Græcam historiam. Et ob id in hac re Troiana sequimur absque errore Archilochum, qui non Græcas pugnas defendit, sed solos regũ Troiæ annales ex Masea phœnice prosequitur. Deinde de temporibus ab euersione Troiæ vsque ad Homerum poëtam distinguit, de cuius patria & temporibus indocile semper genus litigauit, vt vere ostendant se nihil sciuisse. Nam vt ipsimet Græci confitentur, si de Homeri patria à Pyndaro Lyrico queres, sibi ipse diuersus erit, & nunc Smyrnæum, nũc Chium asseuerabit. Si ab Antimacho & Nicandro expetis, Colophonium censebunt. Si ab Aristarcho & Dionysio Thracio, haud dubitabunt Atheniensem dicere. Aristoteles eum Salaminium, Simonides verò Argiuum eum fuisse contendit. Hactenus de patriæ eius erratis. Nunc de temporibus, Eusebium de temporibus Æneæ Syluij scribentem, audiamus his verbis: Homerus, inquit, his fuisse temporibus à quibusdam iudicatur. Et subdens, quanta, inquit, apud veteres de eo dissonantia fuerit, manifestum esse poterit ex sequentibus. Quidam eum ex quibus Socrates, ante descensum Heraclidarũ ponunt. Eratosthenes, post centesimum annum Troianæ captiuitatis. Philocorus verò, Ionicæ migrationis tẽpore, sub Archippo Atheniensium magistro, qui fuit post captam Troiam, annis.clxxx. Cæterum Apollodorus Atheniensis.cc.xl. anno euersionis Ilij. Extiterunt alij, qui paulò antequam inciperent Olympiades, retro.cccc.annis Troianæ captiuitatis eum fuisse putent, licet illum Archilochus dicat fuisse vigesimatertia Olympiade, et quingentesimum Troianæ captiuitatis annum supputet. Hæc Eusebius. Quæ omnia Archilochus ex historiis dictarum patriarum perquirens qui fuerint illis temporibus apud eos dicti Homeri, has caligines dissoluit dicens:

Eusebij error.

Homeri patria.

Homeri sæculum.

Homeri viij.

Secuti

Secuti sunt anni quingenti à captiuitate Troiæ vsque ad vigesimamtertiam Olympiadem, in quibus floruerunt Homeri octo. Horum primus in annalibus Teutei regis Assyriorum traditur, qui vigesimusseptimus à Nino extitit. Hic Homerus vt ibi traditur, fuit Smyrneus & præfectus eiusdem regis paulò ante descensum Heraclidarū in Peloponessum, anno.xx. Demophoontis regis Atheniensium quando Pyrrhus in templo Apollinis fuit ab Oreste interemptus. Hunc secutus est Homerus Chius, qui vt Chiensiū memoria tradit, floruit arte medicinæ anno.xix. Melanthis regis Atheniensiū. Alius fuit Homerus patria Cumeus, qui vt ipsi Cumei perhibent enituit magica magis quàm literatura, anno.xxiiii. Codri regis Atheniensium. Quartum, ciuem suum prædiuitem Salaminenses Cyprii efferunt, arte institoria inclytum, anno octauo Agasti Atheniensis. Biennio post emersit Homerus Colophonius, quem illorū annales migratione Ionica prædicant effulsisse arte pictoria simul & sculptili. Sextus fuit Atheniensis, qui vt ipsi scribunt, illustris reuocatione abolitarum legum & nouarum latione floruit sub Archippo. Septimum argiui habent, Musicæ atque geometricæ

metricæ diſciplinæ præceptis admirabilem, anno decimoſeptimo Diogeneti Athenienſis. Vltimum hunc Homerum ętas noſtra cernit, qui Olympiade.xxiii. & à Troiæ excidio anno quingenteſimo, patria Mæon Olympico certamine victor, iudicio totius Græciæ eximius poetarum eſt habitus, & ei ſoli ius tributum emendandi characteres & nomina & linguam Græcam, quæ, vt ferunt, Cadmus Samothrax ferè Barbara & plena ruditatis attulit, ſub excidium Troianum, quum reuerſus eſſet à fuga quam inierat ob certamen quod illi Priſca vxor intulerat propter nuptias ſuperinductæ Armoniæ. Sunt ergo nunc characteres ab Homero forma elegantiore. Nam primi barbariem quandam vetuſtam & non phœnicam ferebant, quia nihil phœnicum habent vt cernimus, ſed Galatarum & Mæonum figuras retinent. Idem Homerus reformauit characteres, & grammaticæ præcepta primus dedit, quum antea quiſque ſermone ſcriberet ſimul & loqueretur vernaculo. Quæ profecto etiam Italia, quæ & magna Græcia ſuſcepit. Hactenus de temporibus.

Licet Euſebius non definiat pro Archilocho expreſſe, tamen ſubtacite per iſtam coniunctionem, licet, determinat. Quaſi dicat; Licet Archilochus certiſ- Homeri viij.

fimus temporũ author probè diſſoluat æquiuocatio-
nes nominis Homeri,quia plures fuerunt,vt etiã Xe-
nophon de æquiuocis dicit, & tempora eorum & no-
bilitates ex annalibus patriis probet,& ætate ſua vlti
mum fuiſſe tradat,tamen illi in æquiuocatione,& ſtul
titia perſeuerant, quia vt in principio fragmentorum
Catonis probauimus,Græcorum genus eſt confuſiſſi
mum , & per omnem vitam homines errare cõpel-
lens, ſimulq; indocile atq; nequiſſimum, quærens lite-
ris ſuis à natura ſua,cũcta corrumpere. Inſtructi enim
copia dicendi,vt ait Lactantius,mirabile eſt,quantas
mendaciorum tenebras,& caligines excitauerint. Cre
ditur ergo Archilocho,cùm ſtudioſe annalium patrio
rum perſcrutatori,cum præcipue quia vltimo Home-
ro qui quæritur ipſe coætaneus fuit,de cuius laudibus
hæc dicit. Archilochus floruit, vt Euſebius notat, &
nos ſupra diximus , Olympiade.xxix. Et Homerus
xxiij.quare ante floruit Homerus quàm Archilochus,
ſex Olympiadibus, id eſt, annis.xxiiij. quoniã Olym-
pias apud Græcos eſt ſpatium quatuor annorum,ſicut
apud Latinos luſtrum eſt ſpatium quinq; annorum.
Fuit igitur Archilochus coætaneus Homero poëtæ
de quo erat perquiſitio. Et ideo ipſi ſoli præter omnes
creditur. Quot verò Cadmi fuerint ſuper Xenophon
tem de æquiuocis expoſuimus,ac etiam de nuptiis hu
ius Cadmi. Et certamen paſſus eſt anno fermè octo-
geſimo antequam excideretur & cremaretur Troia,
vt Spinga & Paleſatus tradunt, & Euſebius de tem-
poribus notat. Nõ ergo poſt huius Armoniæ & Cad
mi nuptias ædificata eſt Troia à Dardano Samothra-
ce,qui cũ Iaſio & Cybele his nuptiis interfuit,vt Græ
cia mendax audet in hiſtoria,quia ante has nuptias du
centis annis, & amplius inuenitur Troia condita ab
alio Dardano Thuſco filio Coriti, qui teſte Vergilio
à Turrhena ſede Coriti profectus in Samothraciam
primo,poſtea Idęas Phrygię penetrauit ad vrbes,Iſq;
fuit Dardanus Iliacæ primus pater vrbis & author.
De li-

De literis verò reformatis ab Homero Mæone, quòd similentur Galatis & Mæonicis characteribus, etiam argumento est, quod ait Cæsar in sexto Commentariorum, quòd Galli vsque ad illud tempus vtebantur literis quibus & Græci. Literas expoliuit Homerus.

Metasthenis liber, DE IVDICIO TEMporum & annalibus Persarum, cum commentariis Annij.

Metasthenes Persa fuit gente, vt titulus indicat, qui sic inscribitur: Metasthenes Persa, de iudicio temporum & annalium Persarum. Tractat enim de censura annalium duarum Monarchiarum, videlicet Assyriorum & Persarum. Et idcirco quisquis ille fuerit qui librum traduxit existimo melius dixisset de censura quàm iudicio. Corruptius vsus est Petrus Comestor, qui scholasticas historias edidit. Nam super Danielem prophetam, dicit: Metasthenes in libro iudiciorum. Nam etsi etiam ad indicia & iudicia temporum hæc referri possunt, proprie tamen ad censuram & emendationem eorum qui per opiniones priuatas, præter publicam annalium fidem scripserunt, constat opus editum. Corruptissimè tamen inueni hunc in aliquibus Megasthenē pro Metasthene, quia primus fuit Græcus & historicus, hic verò Persa & chronographus, & ille laicus, hic vero sacerdos, quia non scripsit nisi publica & probata fide, quod erat proprium sacerdotis officium, vt hoc loco ipse Metasthenes indicat. Metasthenes.

Et idcirco omnes Græci authores de temporibus ferme, vt verbosi reiiciuntur, quia non erant sacerdotes, nec probata fide scribebant, sed teste Iosepho contra Appionem, & Eusebio de temporibus primæ Olympiadis, quisque per opiniones, vt cuique visum est scripsit. Vnde nec mirum si inter se pugnāt & dissentiunt, & intestino bello non philosophiam modo, sed etiam totam historiam confodiunt & obtruncant. Facit autem duo Metasthenes. Primo ponit censuram de temporibus. Secundo castigatissimos annales duarū Monarchiarum tradit. De primo sic censet:

VI de temporibus scribere parant, necesse est illos non solo auditu & opinione Chronographiam scribere, ne quū per opiniones scribūt, vti Greci, cum ipsis pariter & se & alios decipiant, & per omnem vitam aberrent. Verum absque vllo errore fiet, si solos annales duarum monarchiarum assecuti, cæteros omnes vt fabulatores reiecerimus. In his enim tam liquide atque vere digesta sunt tempora, reges, & nomina, quàm apud eos splendidissime regnatum est. Neque tamen omnes recipiendi sunt qui de his regibus scribunt, sed solum sacerdotes illius regni, penes quos est publica & probata fides annaliū suorū, qualis est Berosus. Nam is Chaldæus omne tempus Assyriorum digessit ex antiquorū annalibus, quē solum vel maxime vnū Persæ nunc sequimur.

Dat

Dat regulas temporum Metasthenes, vt ex eis sciamus iudicare, qui authores sint accipiendi in Chronographia, & qui reiiciendi. Prima regula est ista. Suscipiendi sunt absq; repugnantia omnes qui publica & probata fide scripserũt. Et declarat ꝙ sacerdotes olim erant publici notarij rerum gestarum & temporũ, qui præsentes essent, aut ex antiquioribus copiarent, sicut nunc instrumentum publicum & probatum dicitur, quod à notario præsente publicatur & scribitur, aut ex antiquiore notario per præsentem notarium traducitur. Secũda regula est ista. Gesta & annales quatuor Monarchiarum nõ possunt negari & reiici ab aliquo, quia solum publica fide notabantur, et in bibliothecis aut archiuis seruabantur. Vnde et in Esdra legimus ꝙ controuersiæ de reparando templo, diffiniebantur ex annalibus Persarum seruatis in bibliothecis, & Ctesias Gnidius recipitur in temporibus Persarum, quia ex annalibus publicis trãstulit. Tertia regula, qui solo auditu vel per opiniones scribũt priuati, hi nõ sunt in temporibus recipiendi, nisi vbi à publica fide non dissentiunt. Cui argumẽto est, quia quod per opinionem vel auditũ traditur, pugnam patitur intestinam, quales fuere Græci, qui vt hic insinuat Metasthenes, & Iosephus probat contra Appionem, sibiipsis de temporibus diffident, & de mendacio alterutrum accusant, vt est pugna inter Herodotum, Agesilaum, Hellanicum, Ephorum, Tymæum & reliquos. Et nota quòd Iosephus per has Metasthenis regulas facit validissimum argumentum, ꝙ Græci non habuerunt literas à Cadmo, quia nulla publica probata fides inuenta est vnquam in archiuis sacerdotum aut publicis bibliothecis. Et ideo nuper habuerunt mutuati à Mæonibus & Galatis, vt supra significauerunt Xenophon & Archilochus. Ex his patet ꝙ nemo de temporibus suscipiendus est, nisi annalibus quatuor Monarchiarũ concordet. Et in Monarchia quidẽ Assyriorũ quia publica fide scripsit Berosus Chaldæus, consequens est vt in temporibus eiusdem Monarchiæ ipsi detur palma, & item

Regulę suscipiendorum in Chronographia.

item eum sequutis Persis, ex quibus est Metasthenes, & Græcis, ex quibus sunt Xenophon in æquiuocis et Archilochus & Eusebius. Reiiciuntur à temporibus huius monarchię Assyriorum qui priuatas opiniones contra publicam probatamq; fidem scribunt, ex Græcis, Herodotus, Hellanicus, Agesilaus, & ex Latinis, Iustinus, Gellius, & Orosius. In secunda verò Monarchia Persarũ et Medorũ author publicę fidei fuit Metasthenes Persa, et Ctesias Gnidius, vt in.3.lib. Diodorus notauit. Reiiciuntur Iosephus ex Hebræis, & Clemens, Tatianus, Aphricanus, & Eusebius ex Græcis, quia priuatas opiniones sequuti contra publicam fidē notant reges & tempora, quæ in bibliothecis & annalibus nō fuerunt, et cōtra omnem publicam fidem scribunt, Cyrum ante dedisse licentiam Hebręis in Babylone captiuis, & mortuũ, q̃ Babylonia Darius eius patruus potiretur. Proinde idem Eusebius quoniã in tertia Monarchia Græcorũ, & in quarta Romanorũ publicam annalium fidē sequitur, in vtraq; recipitur. Recipitur & Philo Hebræus, quia nec in vno quidē men se discrepat. Reiicitur Iosephus et Talmudistę, qui in multis tēporibus de publico mendacio conuincuntur. Hactenus de censura. Nunc Metasthenes ad fidē publicam Berosi conuersus tēpora Monarchię Assyriorũ, breuibus digesta per reges, & quantũ quisq; regnauerit absoluit dicens quid scribat Berosus.

Recipiendi & reiiciedi chronographi.

Is ergo tradit ante Ninum ducentis & quadragintanouem annis regnatum fuisse sub tribus diis regibus, quorum qui primus vniuerso imperauit orbi fuit Ogyges, qui præfuit inundationi terrarum. Inde Saturnus fundata Babylonia regnauit annis sex, & quinquaginta. Belus Iuppiter eius filius duobus & sexaginta. Ninus eius filius q primus Monarchiã

cœpit,

cœpit, annis quinquagintaduobus. Semiramis,quadragintaduobus.Sameis,annis triginta octo. Arius,triginta. Aralius,quadraginta. Xerxes Baleus,triginta. Armatrites,triginta octo. Bel Ochus Priscus,quinque & triginta. Baleus iunior,duobus & quinquaginta. Altadas,duobus & triginta. Mamitus,triginta. Mancaleus.xxx. Spherus,viginti. Mamelus, triginta. Sparetus, quadraginta. Ascatades, quadraginta. Amyntes,quinq; & quadraginta. Bel Ochus iunior,quinq; & viginti. Bellepares, triginta. Lamprides, trigintaduobus. Sosares,viginti.Lampares.xxx.Pannias,quinque & quadraginta. Sosarmus,decem & nouem. Mytreus,vigintiseptem. Tautanius,trigintaduobus. Teuteus,quadraginta. Tyneus, triginta. Dercylus. XL. Eupales,trigintaocto. Laosthenes,quadragintaquinq;. Pyrithydias triginta. Ofrateus,viginti. Ofraganeus,quinquaginta. Ascrazapes,duobus & quadraginta. Tonoscõcoleros,quindecim. Hũc Græci Sardanapalum vocant. Hucusque Berosus. Nos autem illum imitati, nullo alio authore vsi sumus,quàm publica Susiana bibliotheca, in qua annales Persarum ferunt fuisse Belochum tertium,Sardanapali clandestinum hostem,qui eius militiæ præfectus erat.

Xenophon ab Ogyge vſque ad Ninum, eoſdem deos quos Metaſthenes & Beroſus, & totidem annos enumerat à deſcriptione Semiramidis, vt ſuper eum expoſuimus lib. de æquiuocis. Saturnũ verò hic appellat Nymbrotum patrem Beli, & auum Nini, vt Beroſus exprimit. Itaq; ab Ogyge vſq; ad Ninũ, qui vitiare cœpit aureum ſæculũ cupiditate monarchiæ, fuerunt anni. 249. vt conuenit inter authores Beroſum, Metaſthenem, Xenophontẽ, Fabium Pictorẽ, & Catonem, ſuper quos iam commentaria confecimus. Ogygem verò vocant Noam cognoĩe Ianum, vt Beroſus exprimit, qui præfuit diluuio, & primnm genus humanũ vt antiquiſſimus oĩm pater erexit, dicente apud Ouid. in. 1. de Faſtis eodẽ Iano. Me penes eſt vnũ vaſti cuſtodia mundi, Et ius vertẽdi cardinis omne meũ eſt. Igitur veriſſimè tempus probatũ publica fide ab inũdatione terrarũ ad primum monarchã Aſſyriorum Ninũ, ſunt anni. 249. A Nino autem vſq; ad finem Sardanapali durauit Aſſyriorũ monarchia, annis. 4. & 30. ſuper. 200. ac 1000. Ergo quia Euſebius eoſdem reges & tempora Aſſyriorũ ſequitur, à Nino vſq; ad Sardanapalũ recipiendus eſt exceptis ſex annis. Notat enim regnaſſe Sardanapalũ annis. 20. quũ annales Aſſyrij ſcribant. 15. Hæc itaq; in publica Perſarum bibliotheca ex Aſſyriana publica fide poſita excerpſit Metaſthenes, in qua etiã publici annales Perſarum erant, cõtinentes quo pacto poſt Sardanapalũ Medorum & Perſarũ monarchia cœpit bipartita inter Medos et Babylonios, deinde quomodo reunita fuerit ſub primis Cyro & Dario. Cœpit autem hoc pacto, quia Belochus tertius princeps militiæ Sardanapali prodito domino ſuo Sardanapalo, partitus eſt cum Medis monarchiã, vt Metaſthenes enarrat dicẽs de eodem proditore.

Nymbrotus.

Ogyges Noa & Ianus idem.

Sardanapalus.

Is cum Arbace tum Medorum principe partitus eſt monarchiã ea lege, vt Belochus Babyloniam, Arbaces Mediam atq; Perſas

rege

regeret. Itaq; interfecto & ex ipso flammis in iecto Sardanapalo, monarchia bipartita fuit. Apud Medos in ea, hi regnauerunt annis. 4. &. 300. Arbaces. 28. Mandanes. 50. Sosarmō triginta. Arti Carmin quinquaginta. Arbia nes duo & viginti. Arceus. 40. Attines vigin tiduo. Astybarus cum Apanda filio viginti. Apanda solus triginta. Hoc Cyrus & Darius deuicto, regnauerunt annis. 36. Nā ante reunitam monarchiam regnauerunt in Perside annis sex. Inde aliis sex Persico regno resigna to Cambysi filio, sexennale bellum Tamyri reginæ Scytharum intulerunt sexto anno à Babyloniis euocati, atque Balt Assare interfecto, reunitam monarchiam in Persas transtulerunt.

Diodorus in. 3. lib. copiosissimè de Bel Ocho & Arbace, atq; Sardanapalo historiam tradit, & quomo do Ctesias Gnidius in temporibus monarchiæ Assyriorū deificat, non digerendo reges, & eorum noīa & tempora, quibus quisq; regnauerit. Sed in monarchia Medorū laudat eundem Ctesiam, qui ex publica fide atq; bibliotheca Persarū, annales in Græciam retulit, & eadem refert, quæ hic Metasthenes. Et ideo Græcus Ctesias recipitur in temporibus Persarū, & repellitur à temporibus Assyriorū, sicut econtra Eusebius recipitur de temporibus Assyriorum, & excluditur funditus à temporibus Persarum, quia secutus Herodotum & conterraneos fabulatores Græcos, corrupit publicam & probatam fidem quam incorruptè referunt Diodorus, Ctesias, & Metasthenes. Et nota in Diodoro Siculo dicente quod Apandam Græci vo-

Belochus.

Eusebij fidē eleuat.

cant Astyagem. Et caue ibi à corruptione impressorum, qui Bel Osum, & Bel Bsum pro Bel Ochum impresserunt. Ergo in bipartita monarchia regnatum fuit apud Medos & Persas annis quatuor & trecentis,& per consequens totidem apud Chaldęos & Babylonios,vt Metasthenes subinfert dicens.

Bel Och9

Totidem annis in bipartita monarchia regnatum est apud Babylonios. Primus Phul Bel ochus annis quadragintaocto. Phul Assar vigintiquinque. Salman Assar, decem & septem. Sennacherib, septem. Assar Adon, decem. Merodach duo & quinquaginta. Ben Merodach vnum & viginti. Nabugdonosor primus triginta quinque. Nabugdonosor magnus quinq; & quadraginta. Amilinus Euil Merodach triginta. Filius huius primus Reg Assartribus. Secundus Lab Assar Dach, sex. Tertius Balt Assar quinq;.

Philo Hebræus eadẽ prosequitur quæ & hoc loci Metasthenes, & nos super eum commentaria conficimus. Diuinæ quoque literæ in quarto libro regũ, & in secundo Paralipomenon, horum Babyloniæ regum reminiscuntur, quia assiduè bellum habuerunt cum gente Hebræa. Nam de Belo Ocho cognomine Phul ita scribitur in quarto libro Regum capite decimo quinto. Venit Phul rex Assyriorum contra Manassem regem Samariæ. Nec te moueat quod vocat eum regem Assyriorum, quia diuinæ literæ omnes reges Babyloniæ vocant reges Assyriorum. De Phul Assar cognomine Teglat, eodem capite ita scribitur: Venit Teglat Phul Assar contra Phacee regem Samariæ

Phul.

Teglat.

riæ,et trāſtulit in Aſſyrios Galileam.et vniuerſam terram Neptalim. Et capitulo ſequente. Miſit (inquit) Achaz rex Hieruſalem ad Teglat Phul Aſſar regem Aſſyriorum, vt iuuaret eum contra reges Samariæ ad Damaſcum. De Salman Aſſar ita ſcribitur capitulo ſequente. Aſcendit Salman Aſſar rex Aſſyriorum contra Oſeam regem Samariæ, & cepit eum ſexto anno Ezechiæ regis Hieruſalem, & tranſtulit decem tribus Iſrael in Aſſyrios, vt ſcribitur capitulo decimo ſeptimo & decimooctauo, vbi de Sennacherib dicitur. Anno decimoquarto Ezechiæ regis aſcendit Sennacherib rex Aſſyriorum ad vniuerſas ciuitates Iuda munitas, & cepit eas. Et de Aſſar Adon, ita ſcribitur capitulo decimonono. Cum Sennacherib ſacra faceret in templo dei ſui, duo filij eius interfecerunt eum, & regnauit Aſſar Adon filius eius pro eo. De Merodach ſcribitur vigeſimo capitulo: Miſit (inquit) Merodach rex Babyloniorum literas & nuntios ad Ezechiam regem Iuda. De filio huius Ben Merodach nomen non habetur in diuinis literis, ſed ſolum quod captiuauit & incarcerauit Manaſſem filium Ezechiæ poſt mortem ipſius Ezechiæ, vt patet in ſecundo libro Paralipomenon capitulo trigeſimotertio. Porrò primi Nabugdonoſor qui huic ſucceſſit, fit mentio in quarto libro Regum capitulo vigeſimotertio. De magno verò Nabugdonoſor, qui cremauit Hieroſolymam & templum, & duxit Hebræos captiuos in Babylonem, & Euil Merodach eius filio, meminerunt fines Paralipomenon & Regum. De tribus verò huius filiis, magiſter hiſtoriarum ſcholaſticarum repetit Metaſthenis locum iſtum. Quòd verò interfecto Bal Aſſare reunita ſit monarchia & translata in Perſas etiam vates Daniel quinto capitulo meminit. Itaque Metaſthenes expoſitis annalibus bipartitæ Medorum & Perſarū mox reunitæ, publicos annales vſque ad Alexandrū refert ſic dicens:

Balt

Balt Assare interfecto, regnauerũt simul Cyrus & Darius annis duobus, inde solus Cyrus duobus &.xx. Filius Darii priscus Artaxerxes Assuerus annis.xx. vltiõe interea sumpta de factione Tamarica, quæ per dolũ patruum tradiderat Tamyrç. Huius duo filii Cyrus Artabanes, et Darius Lõgimanus 7.mẽsibus pro imperio dimicarũt, & septimo mense Longimano victoria cessit, regnauitq; annis septẽ &.xxx. Eius filius Darius Nothos annis decẽ & nouẽ. Magnus Artaxerxes Darius Meneon, annis.LV. Artaxerxes Ochus sex &.xx. Nostra ætate Arses, annis quatuor. Darius vltimus, sex. Magnus Alexander, qui transtulit imperium in Græcos, annis duodecim. Seleucus Nicanor, qui numc agit trigesimum annum, successit toti Asiæ ac Syriæ.

Ex his patet reunitam Monarchiam duraſſe annis vno & nonaginta supra centum. A principio verò ab Arbace vsq; ad magnum Alexandrũ, perseuerauit annis quinque & nonaginta supra quadringentos. Patet quoq; Metasthenem hũc floruisse circa tempora Magni Alexãdri. Cætera copiose sunt exposita in cõmentariis super Philonem. Verũ quia in annalibus Grçcanicç monarchiæ, à Seleuco & magno Alexandro vsq; ad Philippum vltimum, Eusebius sequitur publicã fidem Asiæ ac Syriæ per ipsius digesta tẽpora, & reges, & in Romana monarchia Latinam fidem publicã notat: iccirco in omnibus temporibus sequimur Eusebium, excepta monarchia Medorũ & Persarum ab Arbace vsque ad Magnum Alexandrum.

Philonis Liber

PRIMVS

DE TEMPORIBVS,
cum commentariis
Annij.

PROOEMIVM ANNII
in primum librum Philonis.

QVæritur de genealogia Saluatoris, sit certa & manifesta, nec ne? Nam Iulianus apostata, & post eum sequuti hæretici, persuaserūt sibiipsis esse tū falsam, tum incertā. Sic enim, teste Hieronymo, arguebat apostata Cæsar: Ea, inquit apostata Cæsar, genealogia iure manifesta dicitur, quæ à primis scriptoribus non sibi mutuo contradicentibus, vnanimi traditione promulgatur. Porrò primi promulgatores genealogiæ Christi, principesq; scriptores fuere duo: alter quidem Matthæus, qui Christi arcana probè nouit, & retulit: alter verò Lucas, qui Euangelium, vt aiunt, dictante beata virgine, progeniei Christi eruditissima, & approbāte Paulo Apostolo, & dicente: Cuius laus est in Euangelio per omnes ecclesias, cōscripsit. Quare genealogia Christi ab his promulgata, falsa est, nedū obscura, quia sibi mutuo cōtradicunt: dum alter dicit virum Mariæ Ioseph fuisse filium Iacob ex stirpe Salomonis: alter verò eundem fuisse filium Elyh, & ex stirpe Nathan affirmat. Quòd si etiam vtrouis parente & vtrauis stirpe genitus fuerit: quid, inquit, viri Mariæ Ioseph stirps ad Christum, à quo non fuit genitus, vt eorundem scriptorum vterque tradit? Vnus enim putatitium filium Ioseph dicit, alter illum cōceptum ante Ioseph nuptias de spiritu sancto tradit, et ob id in suspitionem venisse Iosepho, tamq; validam, vt ne angelo quidem crediderit, admonēti hoc factum vaticinio Esaiæ.

Matthæus
Lucas.

Christi genealogia.

Esaiæ. Nam etsi eam nõ dimisit, nõ tamen ipsam post partũ virginem mansurã credidit, quia scribitur: Non cognouit eam à spiritu fęcundatã, donec peperit, quãdo licẽtia maritali etiam oculis, intactã cognouit. Sed hæc fortè credibilia possent esse, nisi (q̃d contra naturã est) conscriberẽt Salathielem & Zorobabelem à Salomone atq; Nathan genitos, quum in vtraq; linea naturalis posteritatis vterq; scribatur. Quo quid absurdius, quàm duobus patribus vnum eundemq; cõcipi & nasci? Hæc Iuliani Cęsaris obiecta contra genealogiam Saluatoris. Sequuntur obiectiones hæreticorum.

Obiectiones hæreticorum. Prima obiectio est ista: Quæ est indecisa atq; interminata genealogia, & in scandalum fidei atq; prouocatiua apostasiæ, si ventiletur atq; disputetur, ea nõ est manifesta & certa, sed obscurissima, incertaq; atq; potius falsa. Cæterũ eiusmodi est genealogia Christi, de qua disputare vetat Apostolus, primę ad Timotheum epistolæ, primo capite dicens: Denunties quibusdam ne aliter doceant, neque intendant fabulis & genealogiis interminatis, quę quæstiones præstãt magis q̃ ædificationem Dei, quæ est in fide. Et in epistola ad Titum tertio cap. Stultas, inquit, quæstiones, & genealogias, & cõtentiones & pugnas legis deuita. Sunt enim inutiles & vanæ. Verum ad Iuliani oppositionem, qua dicit: Quid ad genealogiam Christi Ioseph, à quo Christus non est genitus? beatus Thomas in postilla super Matthæum & Lucam, et glosa ordinaria super Matthæum primo cap. eandem quæstionem repetunt his verbis: Quid, inquiunt, ad Christum genealogia deducta à Dauid ad Ioseph, quum Christus nõ fuerit ex

Responsio ad q. Iuliani. semine Ioseph? Et respondent: Non est consuetudo scripturarum, vt ordo mulierum in genealogiis texetur. Et ideo nõ per Mariam, sed per Ioseph inducitur, ex quo fit manifesta & certissima genealogia Mariæ, quæ genuit CHRISTVM, quia vir cogebatur accipere vxorẽ ex sua tribu & familia, per legem latam, Nume. vltimo capitulo dicentẽ: Omnes viri ducent vxores de tribu & cognatione sua, & cunctæ fœminæ de

eadem tribu maritos accipient, vt hæreditas permaneat in familiis, nec sibi misceantur tribus. Sed ita maneant vt à Domino separatæ sunt. Porrò beatus Hieronymus ad Iuliani obiecta ita respondet: Hæc profectò quàm turpiter hæretici atque iudaizãtes Christiani aberrent indicant, dum neque lineas Salomonis & Natham, alteram alteri adoptione atque successione regni, quæ sub Athalia completa est, fuisse obnoxiam intelligunt, vt Philo illustris Hebræus scribit: neque aduertunt alterum Euangelistarum viri, alterum ipsius virginis genealogiam texere, & corrupta orthographia scribere Eli, quod est deus meus. Nam Elyh, Lucas scripsit, quod apud Syros est deus fortis aut resurgens. Idem apud Hebræos Ioakin. Is est pater Mariæ virginis. Vnde beatus Hieronymus. Verum quia omnis hæc dubitatio tollitur, si diligenter considerentur, quæ Philo Hebrēus de temporibus scribit: quod profectò opus etiam ad tempora gentilium plurimum valebit, idcirco super ipsum commentaria instituimus. Elyh. Ioakin.
Fuit autem iste Philo inter viros illustres à diuo Hieronymo numeratus, quem suspicantur quidam, vt scribit in prologo super Prouerbia Salomonis, scripsisse librum Sapientiæ. Quum inter Iudæos & Ægyptios Alexandrinos mutua cædes facta fuisset, missus est Philo admodum eruditus adolescens, legatus ad Tiberium Augustum, anno imperij eius vigesimo, vbi offendit præfectum Tyberij Scianum Tuscum filium Mecœnatis, qui plurimum apud Cæsarem poterat, & instantissimè cohortabatur, vt gentem Iudæorum deleret, teste eodem Philone libro legationis secundo, & Eusebio id notante in vigesimoprimo anno Tyberij. Edidit plura opera, inter quę illud eximium est, quod breuibus & absolutis verbis emendauit omnia tempora ad suam rectitudinem & integram veritatem, ab Adam vsque ad suam vltimam decrepitatem: & ob breuitatem operis, illud Breuiarium de tẽporibus appellauit, mirorq; cur à Theologis sensim neglectus fuerit, & ab episcopis derelictus, Philo.
quum

quum ex eo pendeant multa contra Hebræos, & com plura diuinarum dubia literarum elucidentur. Sed vel ignoro, cur ita factum sit: aut si scio, non ausim dicere. Soluant ad rem, nō ad hominem, si possunt, quod Paulus ad Hebræos septimo capitulo, manifestū est, quia dominus IESVS ex tribu Iuda ortus sit. Nam si legimus commentaria iuniorum super Matthæum & Lucam, ipsa genealogia Saluatoris, quæ teste Apostolo erat Hebręis ad quos scribebat manifesta, nūc tam dubia & incerta redditur, eorum stultis, imò impijs litigiis & subtilibus quæstiunculis, vt irrisioni pateat Iudæis, qui ex his existimāt etiam apud priscos Christianos semper fuisse incertam ob falsitatem Euangelistarum Christi genealogiam, ac propterea nō posse probari Christum nostrum esse Messiam, qui ab Euangelistis nō aperte scribatur fuisse de domo Dauid: & qui videntur docti christiani, in ea re sibi mutuo aduersentur, & seipsos & alios per inuolucra inuoluant & decipiant. Nam vt mihi sæpe responderūt, et quidem verissimè: De Lyra postillauit, id est, post illa antiqua annihilauit, et plicauit. Burgensis inuoluit, & alius replicauit. Proh impietas. Scriptura sacra manifesta est, testimonium Dei lucidum est sapientiam præstans paruulis. Nō egent literę diuinę plicis, non inuolucris, nō replicis, quia hæc non sapientiam præstāt paruulis, sed eorum animos in cōfuso relinquunt, et per omnem vitam animos hominum aberrare compellūt, vt de Grecis Diodorus scribit in tertio libro. Non qui plicant, nō qui replicant, sed qui explicant & elucidant me, vitam æternam habebunt, vt sacræ literæ contestantur. Sed de his hactenus. Nam has ineptias, quas et stultas quæstiones & contētiones Apostolus suprà vetuit in epistola ad Titum, satis aperuimus in cōmentariis nostris, quæ ardore fidei confecimus super omnes diuinę historiæ libros. Nunc vt breuibus & lucidis & explicatis inuincibilibusq́, tum expositione, tum responsione vtamur pro genealogia Saluatoris atq́ diuinis temporibus, præmittimus commentaria super duos libellos

In Nico. de Lyra.

los Breuiarij Philonis de temporibus,in quorum primo enumerat tempora ab Adam vſque ad deſolationem templi, & in ſecundo ab eadem deſolatione vſq; ad ſuam ætatem ſæcula digerit. Vltimo reſpondebimus ad obiecta.

PRÆFATIO.

EXponemus antea librum primum Philonis, deinde ſecundum. Tertio ex his reſpondebimus reſolutorie ad obiectiones factas cõtra genealogiam Saluatoris. Primus liber diuiditur in duas partes. In prima tractat in ſumma,quę tempora fluxerũt ab Adam vſq; ad quartũ annum Salomonis. In ſecunda,ab eo anno vſq; ad deſolationem templi. Verum quoniam de priſcis ſæculis atque temporibus ſæpenumero fit mentio in omnibus ſequentium authorũ libris, idcirco ne ſæpe nos oporteat eadẽ ad longum repetere, hoc loco admonẽdos exiſtimo lectores, vt initio vtamur beati Hieronymi in commentario ſuper illud Apoſtoli ad Hebræos dicentis:Fide credimus aptata fuiſſe ſęcula, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent. Vbi diuus Hieronymus ſic ait: Chaldæorũ veterum traditio eſt, huius viſibilis & formati mundi,fuiſſe inuiſibilem & informem,præiacentem naturam ſempiternam,á nullo productam, quam poſteriores Græci, Hylen chaosq; vocauerunt, Moyſes verò abyſſum. Hanc materiam ad viſibilitatem & formam fuiſſe á meliore natura deductam cõfitentur,atque vti Moyſes primo cœpiſſe ſtellis ornare cœlos, ex tempore non ab æterno produnt, inde terram ornatam fuiſſe animãtibus & plantis,poſtea piſcibus aquas, volucribus aërem, poſtremò hominem dominum mundi factum. Quæ omnia Naſo in opere magno á Chaldæis accepta,ad vnguem proſequutus eſt. Quinetiam & annos & homines ante regnum Macedonum ſub Alexandro produnt á quibus orti ſunt,annis circiter quatuor & triginta ſupra ſexcẽtos & tria millia.Quę ſi retro ab Alexandro ſupputes, peruenies ad Adam primum. Quod profectò Moyſes in

Hyle & Chaos.

ſes in omni eorũ ſcientia atq; hiſtoria eruditus conſcri pſit, & quod erroris erat eliſit in ipſo initio, dicens: In principio creauit Deus cœlum & terrã, quę erat inuiſi bilis & incompoſita, quia tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Quòd ſi nobis obiiciãt Chaldęi Moyſen id nõ probaſſe, in promptu eſt reſponſio, quia neq; ipſi ſuam poſitionem firmãt, ſed per opinionẽ ſcribunt. Eſt autẽ omni humana opinione certior fides, quæ & rationi magis cõſonat, et quod ingenia & natura nõ tolerant, vt natura inferior par ſuperiori duratione ſiat, hortet, & qua credimus, vt ait Apoſtolus, aptata fuiſſe ſęcula vt ex inuiſibilibus & incompoſitis ad viſibilia & formata deducerẽtur. Quæ profectò præpoſitio efficiẽtis, & materialis ſimulq; ac temporis habitudinem refert. Hæc beatus Hieronymus. In hac authoritate B. Hieronymi multa memoratu digna cõtinentur. Primũ, φ quãdo dicit Apoſtolus ex inuiſibilibus viſibilia facta
Ex. fuiſſe, iſta præpoſitio, ex, cõſtruitur cũ iſto ablatiuo inuiſibilibus in habitudine triplici. Primo, in habitudine cauſſæ efficientis idealis, quia iſte mundus viſibilis factus eſt effectiuè ex archetypo inuiſibili, nedũ ſecundum fidem, ſed etiam ſecũdum Platonem. Ex quo, teſte Hieronymo, eliditur vnus error Chaldæorum & aliorum, qui ponũt chaos & materiam mundi à nullo productam. Secundo cõſtruitur in habitudine cauſſæ materialis, in qua philoſophi cũ ſide conueniunt, φ ex inuiſibili, id eſt, informi, rudi, & indigeſto chao à Deo & meliore natura q̃ ſit chaos, productus & formatus ſit iſte mundus viſibilis, & in partes ſpeciesq; rerũ ac formas digeſtus. Tertio cõſtruitur in habitudine tẽporis, ſicut quando dicimus: Ex mane ſit meridies, id eſt, poſt mane. Ita quum dicit Apoſtolus: Ex inuiſibilibus viſibilia ſunt facta, id eſt, poſt inuiſibilẽ & informem atq; cõfuſam mundi ſubſtãtiam, facta eſt viſibilis formatio, et diſtinctio rerũ ex tempore. Et in hoc conueniunt gentiles cũ fide. Neminẽ enim lego, etiam ex eis qui aſſerũt chaos æternum, qui poſuerit formationem æternam, ſed ex tẽpore factam, vt etiã Moyſes poſuit.

Vnde

Vnde Ouidius, qui nō solum Chaldæos, sed etiā omnes qui æternitatem materiæ posuerūt sequutus est, in primo Metamorphoseos etiam ex tēpore cœpisse stellas & formationem rerū asserit. Et æternitatē quidem inuisibilis materiæ sic describit:

Ante mare & terras, et quod tegit omnia cœlum,
Vnus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos, rudis, indigestaq; moles.

Deinde q̄ cœperint primó stellæ, & deorum, id est signorū cœlestium imagines, & Planetarū qui dij dicuntur apparere, postea animalia, et vltimó homines, his versibus aperit:

Hanc deus & litem melior natura diremit,
Sydera cœperunt toto efferuescere cœlo.
Neu regio foret vlla suis animalibus orba,
Astra tenent cœleste solum, formæq; deorum,
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus vndæ.
Terra feras cepit, volucres agitabilis aër.

Deinde quód homo sit vltimó factus, sic asserit:

Sanctius his animal, mentisq; capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset.
Natus homo est, siue hunc diuino semine fecit
Ille opifex rerum, mundiq; minoris origo,
Siue recens tellus, & reliqua.

Verum quoniam hæc copiose tradidimus in commentariis super Genesim ad literam, & ad illum locū hæc magis pertinēt, idcirco nunc ad chronographiam Philonis regrediamur, quę á primo homine incipit, et á quo ante Alexandrum fermè tribus millibus annis atq; sexcentis & trigintaquatuor se ortos Chaldæi insinuant, vt ex supradicta Hieronymi authoritate apparet. Aduerte etiam eosdem Chaldæos, eodem tempore scilicet Adæ, fuisse doctos ab eo astronomiam & literas, vt conicitur ex his quæ refert Diodorus Siculus in tertio libro, dicens: Chaldæi mundum sempiternum fuisse affirmant, & neque principium habuisse, neque finem sortiturum. Anni verò quibus se vacasse astronomiæ asserunt, non facile quis crediderit.

Ante enim ascensionem siue monarchiam Alexandri, tria et quadraginta millia supputat, annos scilicet menstruales, vt ait Xenophon in libro de Æquiuocis, quē mox post Philonē exposituri sumus. Est autem annus menstruus à loco luminari coitus ad reditum lunæ ad eundem gradum, & amplius ad lineam medię coniunctionis, id est, viginti nouē diebus annus is menstruus constat, iuxta astronomiam, qua excelluere Chaldæi. Porrò menstruorum quadraginta tria millia, efficiunt annos solares fermè totidem, quot supra Hieronymus supputauit. Et ideo literę simul et disciplinę omnes infusæ cū primo homine cœperūt, vt Chaldæi aperiunt & Theologi prosequuntur. Plinius verò in septimo naturalis historiæ cap. vltimo arguit, Assyrias literas æternas fuisse, ob id, ꝙ quum ante Ninū siue priscum Phoroneum (nam eodem anno vterq; regnare cœpit, vt est author Xenophō lib. de Æquiuocis) annis quindecim cœptæ sint literæ Ægyptiæ quæ sunt antiquissimæ, nunquā in authoribus inuenitur origo Assyriarū. Eius verba sunt hæc: Assyrias literas semper fuisse arbitror. Nā Antichides repertas in Ægypto fuisse à Menone quodā scribit, idq; monumētis probat. xv. annis ante Phoroneum antiquissimū Græciæ regē. E diuerso Epigenes apud Babyloniam septingentorꝫ viginti annorꝫ, obseruationes syderū coctilibus laterculis inscriptas docet, grauis author in primis. Qui minimū Berosus & Chritodemus. cccc. octoginta. Et concludit Plinius: Ex quo patet, æternū fuisse vsum literarū. Sed fundamentū Plinij falsum est, & cōsequentia nulla, quia in authoribus ipsis Assyriorꝫ, quorū principes sunt Chaldæi, origo inuenitur ante monarchiam Alexandri. XLIII. millibus annis menstruis, qui sub Adam incipiunt, & in Alexādro finiunt, vt Hieronymus dicit, et in nostra topographia demonstrabitur, quā post commētaria super Metasthenē explicabimus. Et idcirco quæ Græci & Latini de sempiternitate literarū et hominū somniant magis ꝙ scribūt, vitanda sunt vt nihili, & cum ipsis Chaldæis atq; Moyse authorū vetustis-

tustissimo, de antiquitatibus & priscis tēporibus con- sentiamus, quos Philo sequutus, duos de temporibus libellos edidit, primusq; in duas partes diuidit. In pri- ma ab Adam, primo Chaldæorū et gentis humanę do ctore simul & parēte, tempora fert vsq; ad templi ædi- ficationem, inde vsque ad eius desolationem.

Primam verò partem breui summa excurrit, dicens:

B Adam vsq; ad diluuium flu xerūt anni mille sexcēti quin- quagintasex. A diluuio ad Abraham, duo & nonaginta supra ducentos. Ab Abra- ham ad Moysen quinque & viginti & qua- dringenti. A Moyse ad exitū de Ægypto & inchoatum templū ligneum, anni octoginta. Ab eo ad inchoatum lapideum, anno quarto regni Salomōis, & executioni mandatum de- cretū Dauid de successoribus regni, anni col liguntur octoginta & quadringenti.

Hæc est igitur prima pars Philonis, quam ipse in quinq; partes diuidit, vt in litera patet, in quarum pri- ma ponit tempus ab Adā vsq; ad diluuium sub Noa. In secūda scribit tempus à Noa, vsq; ad Abraham. In tertia ab Abraham vsq; ad Moysen. In quarta à Moy se, vsq; ad exitum populi ab Ægypto. In quinta, ab hoc exitu vsque ad inchoatū templum anno quarto Salo- monis. Verū quoniam summa temporum in chrono- graphia est confusa & incerta et obscura plusquā cha- os, nisi digeratur per singulos viros aut reges & Du- ces, aut capita originum sibi perpetuò succedentia, & quot inter eos anni colligantur, apudq; Chaldæos & ipsum Moysen simul singuli homines & anni digerā-

tur, idcirco Mosaica chronographia vtemur ante diluuium, quoniam Chaldæam reperire non potuimus, quamuis omni studio & solicitudine vsi fuerimus, vt pro aliis antiquitatibus habẽdis, ita pro hac digestione temporũ ante diluuium nihil inexploratum omiserimus. Nam Berosus, vt etiam Plinius tetigit, solũ temporibus inscriptionũ quarundã per annos.cccc.lxxx. ante Ninum & Phoroneum supputauit, suppressis singulis ducibus & temporibus. Porrò Moyses Genesis quinto cap. studuit singulos duces & tempora digerere. Erant autem ducum loco primogeniti successores, & capita originũ, per quos digerebãtur tempora, qui numero decẽ fuere ante diluuium, hoc modo: Adam

Adam. primus vixit annis centum & triginta, et genuit Seth. Seth vixit.cv. & genuit Enos. Enos vixit annis.xc.et genuit Caynã. Caynã vixit.lxx. & genuit Malaleel. Malaleel vixit.lxv. & genuit Iareth. Iareth vixit centum.lxii. et genuit Enoch. Enoch vixit.lxv. & genuit Matusalem. Matusalem vixit.clxxxvii. & genuit Lamech. Lamech verò vixit.clxxxii. & genuit Noam. Noa verò quum quingẽtorum esset annorum, genuit Sem, Cam, & Iapet. Anno autẽ sexcentesimo vitæ suæ, vidit Noa terras inundatas per nouem menses integros, & vt ait Moyses, decimo mense cacumina montium apparuerunt in Armenia, et Delos insula in mari, vt Solinus meminit. Verũ vsq; ad finem duodecimi mensis expectauit Noa exsiccationẽ terræ, & præceptum egrediendi ex arca. Ex quo patet Moysen annos solares duodecim mensium intelligere in supradicto cap. Nec solus Moyses retulit vitã priscorũ hoim fermè annis mille durasse, tum recente cœlo, & natura prona in celerem multiplicationẽ generis humani, sed etiã de his longæuis cõscribunt omnes qui antiquitates apud Græcos & Barbaros conscripserũt, vt Manethon qui Ægyptiorũ historiam texuit, & Berosus qui Chaldaicã deflorauit, & Mochus, et Estyus adhuc & Hieronymus Ægyptius et Maseas, qui Phœnicam descripserũt, sicut refert Iosephus in.1.de Antiq. Iudaica.

Patet

Patet etiam Iosephum et quosdam iuniores aberrare, qui plures annos quàm supra collegerit Moyses enumerant, & qui Hieronymo imponunt à se falso positũ numerum assignasse. Nouit enim diuus Hieronymus suprascriptum à Moyse numerum. His autem occasionem præbuit ignoratio modi numerandi Chronographice. Patet quoq; prima conclusio Philonis, quòd ab Adam vsq; ad diluuium, non fuere plures anni quàm sex & quinquaginta supra sexcentos & mille. Quod verò ait Philo, à diluuio ad Abraham fluxisse annos ducentos nonagintaduos, id idem à Chronographia Moysi desumpsit Genesis.11.capitulo hoc modo: Sem biẽnio post diluuium genuit Arpaxat. Arpaxat vixit annis.35.& genuit Sale. Sale vixit annis triginta & genuit Heber. Heber vixit annis.34.& genuit Pelech. Pelech vixit annis triginta & genuit Reu. Reu vixit annis.32.et genuit Saruch. Saruch vixit annis triginta et genuit Nachor. Nachor vixit annis.29. et genuit Tharã. Thara vixit annis septuaginta et genuit Abraham. Sunt ergo à diluuio vsque ad Abraham, vt ait Philo, anni ducenti nonagintaduo. Quare Noa pater viuebat, quia vixit post diluuium annis trecentis & quinquaginta, vt Berosus scribit in quinto antiquitatum, et Moyses asserit Genesis nono capitulo. Tertiã quoque conclusionem suam Philo desumpsit à Moyse per capita pattum hoc pacto: Abraham centenarius, genuit Isaac. Isaac sexagenarius, genuit Iacob & Esau. Iacob nonagenarius, genuit Ioseph. Ioseph vixit decem & centum annis, post quem sequuta est seruitus in Ægypto annis sexagintaquinque, et natus est Moyses qui octogesimo ætatis suæ anno stetit coram Pharaone et eduxit populum ex Ægypto in desertum, eodemq; anno cœptum est templum ligneum, id est, tabernaculum fœderis. Quare vera est summa Philonis, quòd ab Abraham ad Moysen intercesserunt anni quadringenti vigintiquinque, et à Moyse ad inchoatum templum ligneum, & legem datam in monte Sinai, anni octoginta.

Lex, & quando data.

Ex quo patet ꝙ ab Abraham ad legẽ datam à Moyse, colligũtur anni.5. supra quingentos, à quibus si subtrahis ætatis Abrahæ annos septuaginta quinq;, quando accepta repromissione cœpit peregrinari, vt patet Genesis.12.cap. vtiq; consequens necessario erit, vt anno trigesimo & quadringentesimo post repromissionem data sit lex Mosayca, non ad reprobandam & cassandã dictam repromissionẽ Messiæ, sed solum ad præparandũ populum vt digni essent susceptione illius, quia nõ decreto legis est hæreditas benedictionis, sed sola liberalitate ac repromissione dei ante legẽ factam annis.30. supra.400. Et ita argumentatur apostolus ad Galathas.3.cap. Abrahę, inquit, factę sunt repromissiones, & semini eius, qui est Christus. Quæ verò post quadringentos & triginta annos facta est lex, nõ irritat & euacuat repromissionem, quia si esset hæreditas repromissæ benedictionis ex lege, iam non esset ex repromissione, quod est falsum, quia nõ Moysi sed Abrahæ per repromissionem donauit deus. Eandem summam Moyses exposuit Exodi.12.cap. Habitatio, inquit, filiorum Israel qua habitauerunt in Ægypto, subaudi à prima vice qua Abraham descẽdit in Ægyptum, fuit annorum. 430. Cæterum sequens conclusio Philonis qua dicit à templo ligneo ad lapideum supputantur anni. 480. eadem ponitur in.3. lib. Regũ cap. 6. hoc modo: Anno quadringentesimo octogesimo egressionis filiorum Israel ab Ægypto, in anno quarto regis Salomonis cœpit ædificare domũ. Hęc summa digeritur ab ipso Moyse vsq; ad Salomonem, non per capita originum, sed per ipsos duces Hebræorũ, quorum primus fuit Moyses, qui octogesimo anno ętatis suæ eduxit populum de Ægypto, vt dicitur Exodi.7. cap. & .40. annis præfuit in deserto, & ita vixit annis 120. vt vltimo cap. Deuteronomij scribitur. Digeruntur ergo dicti anni.380. per duces hoc modo. Moyses præfuit annis. 40. Iosue præfuit annis .27. Othoniel præfuit annis. 40. Aod præfuit annis.80. Delbora & Barach.40. Gedeon præfuit annis.40. Abymelech filius eius

us eius. 4. Thola prǽfuit annis. 22. Iayr prǽfuit annis. 22 Iepte præfuit annis. 6. Esebon prǽfuit annis. 7. Labdō præfuit annis. 8. Samson prǽfuit. 20. Heli prǽfuit annis 40. Samuel & Saul annis. 40. Dauid primus ex tribu Iuda. 40. Salomō vero filius Dauid regnauit annis. 40 & quartus eius regni, fuit quadringētesimus octogesimus ab egressu filiorū Israel ab Ægypto, quādo in deserto data est lex, & inchoatū fuit tabernaculū fœderis feretriū, vice templi stabilis. Nam quia populus non stabilis erat vna mansione, nec ad regnū stabile in terra promissionis peruenerat, idcirco feretrium templum ligneū fabricatum iussu diuino fuerat, vt inclinatissimus ad idololatriam populus, vtcūq; religione teneretur.

¶ Secunda pars Philonis.

Siquidē orta lite inter filios Dauid, quos ex Bersabee genuerat, quis regno præcederet, Dauid edicto statuit à iunioribus inchoari, & vt alteri succederet, vbi posteritas naturalis deficeret. Itaq; à Salomone minimo cœptū est & à Nathan illi natu proximiore filio dicto Ahiasar & Mathat, & posteris eius Ahiasarim atque Mathathym, id est, vt omnes dicerentur & essent fratres principis & donati tempore ad succedendum. Hinc vsque ad Iosaphat & Ochoziam posteritas Nathan semper dicta est Ahiasarim, nam quos occidit Ioram posteros Nathan quos pater in tribu Iuda præter decretū honorauerat, filii Iosaphat fratres Ioram dicti sunt. Similiter infantes eorum quos Ioram liberos

quidem, sed reditu vacuos in tribu Iuda reliquerat, dicti sunt fratres & filii Ochoziæ cum tamen Ochozias vnicus solus ex Iorã & Salomone superstes esset, quo perempto omnẽ stirpem regiam Ahiasarim Athalia conata est delere, nisi prouidentia Iosabet sororis Ochoziæ ex Ahiasarim saluatus fuisṡt minimus ex Ahiasarim infans Elyh qui & Eliakin. Nam synonyma sunt Syris & Ægyptiis Elyh, Eliakin, Ioakin. Cognominatus autem infans Elyh fuit Ioas primus ex domo Dauid, & posteritate Nathan, pro quo myzmor à dextro & læuo choro decantatus fuit, qui à septuaginta senioribus septuagesimus quartus positus est, & sub Ioada institutus, ne disperderet deus funditus domum Dauid vbi finierat proles Salomonis. Ab isto Ioas atq; deinceps in rememorationem reges semper binomii & trinomii fuerunt. Nam iste primus dictus Elyh, Ioas, Simeon, Item Her, Manasses, Ezechias, Iesus, & eiuscemodi. Itaque à quarto anno Salomonis vsque ad finem posteritatis eius & primum successorem Ahiasarim cognomine Ioas, supputantur anni octo & triginta supra centum. A Ioas verò vsque ad spontaneam transmigrationem Ioakin anni

ni sunt ducenti nonaginta vnus, connumeratis decem annis quibus regnauit Amon captiuo patre Her qui & Manasses. Porrò à trāsmigratione ad desolationem anni sunt vndecim.

Hæc est secunda pars huius primæ partis principalis, in qua Philo volens colligere tempora per solam posteritatem Dauidicam, interserit paucis verbis infinitam syluam historiarum. Primo enim reddit causam edicti, id est statuti Dauid de successoribus suis ex solis filiis quos ex Bersabæe susceperat. Vbi notandum est quod in secundo libro Regum capitulo quinto, & in primo libro Paralipomenon capitulo tertio distinguuntur filij Dauid per fœminas, vxores, vel concubinas. Vxorum filij erant iure communi Hebræorum & gentium apti ad succedendum honori & dignitati, atque hæreditati paternæ, Concubinarum autem minimè. Vnde in lege etiam naturæ Sarra dixit ad Abraham Genesis vigesimoprimo capitulo. Eiice ancillam & filium eius, quia non erit hæres filius concubinæ ancillæ cum filio meo Isaac. Et capitulo vigesimoquinto de filiis aliarum concubinarum Abrahæ dicitur: Dedit (inquit) Abraham cuncta quæ possederat Isaac, filiis verò concubinarum largitus est munera, & separauit eos à filio suo Isaac, dum adhuc ipse viueret. Et ideo in supradicto capitulo solum in genealogia Dauidica ponuntur filij naturales vxorum, quos ipse ex eis genuerat, & filij concubinarum non noīantur nisi in cōmuni, quia nō erāt apti regni successioni. Qui verò ex vxoribus erāt, his verbis enumerat: Nati sunt Dauid filij, ex Achinoe quidem Amō primogenit⁹. Ex Abigail verò Daniel. Tertius Absalon ex Maaca. Quartus Adonias ex Agir. Quintus Saphatias ex Abithal. Sextus Ietraam de Egla. Sex ergo nati sunt ei in Hebron, vbi regnauit septem annis filij Dauid

annis, & sex mensibus. Triginta autem & tribus annis regnauit in Hierusalem, in qua absque liberis concubinarum, nati sunt ei ex Bersabeę filij quatuor, Sciammaa, Sobau, Nathan, & Salomon. Ergo Nathan iste non fuit ille propheta & sacerdos, neque fuit filius Vrię adoptatus à Dauid, vt quidam delirantes nullo certo authore, aut contrario textu literali somniant, in hoc peiores Philone atque Iudæis qui hoc horrent.

Nathan.

Sequeretur enim quòd Christus non descendisset ex vero sanguine Dauid, & quòd Lucas decepisset Christianos, qui naturalem sanguinem Dauid per Nathan vsque ad Saluatorem contexuit. Vt autem non subticeamus deliberatum contra Christum delirantium argumentum, scias quòd se fundant in Prouerbiorũ cap. 4. vbi Salomon dicit quòd fuit tenellus puer coram patre suo, & vnigenitus corã matre sua. Ergo, inquiunt, fuit vnigenitus respectu Dauid, et per consequens alij filij Bersabeę fuerunt adoptati à Dauid. Vere vbi Lyra non bene sonat, equidem magistra experientia delirat. In primis negatur istis delirantibus contra Christum & eius scriptorem Lucam, quòd Vrias adhuc liberos nunquam habuerit ex Bersabea puella. Secũdo negatur ipsi consequẽtia, quia ignorauit dialecticam, quia econtrario infertur. Fui vnigenitus coram matre mea. Ergo nullum alium habuit mater mea filium.

Non enim dicit fui vnigenitus coram patre meo, sed puer & tenellus quia vltimus ab eo genitus, & coram matre mea fui vnigenitus, quia ea procurante Dauid decreuit illum successurum in regno quod ad primogenitum pertinebat. Vnde in tertio lib. Regum cap. 1. dixit Bersabee ad Dauid: Tu, inquit, iurasti mihi quod filius meus Salomon regnabit post te. Tertio patet quod isti falso sibi vendicant nomen sensus literalis, quum in æquiuocatione literæ decipiant seipsos & alios.

Vnigenitus.

Non enim diuinæ literæ vnigenitum vocant semper eum qui vnicus genitura est, sed etiam qui vnicus sit ad successionem. Nam Abraham ante Isaac genuit Ismaelem, & tamen Deus vocat eum vnigenitum, non

Sarrę,

Sarræ,ſed Abrahæ,Gene.22.cap.dicens ad Abraham: Tolle filium tuum vnigenitum quem diligis Iſaac.Et infra:Non pepercisti,inquit,filio tuo vnigenito propter me.Ergo dicas vnigenito tuo non Sarræ,& vnigenitus coram matre mea non reſpectu patris. Ex quo patet quòd ad ſenſum repugnantem claræ literæ exponant, & catholicam atq; lucidiſſimam diuinam ſcripturam & fulgidam non explicent, ſed plicent & replicent,& confundāt, & ipſi ſplendido ſoli nubes et caligines ingerant.Sed his dicendum eſt,cur ſe ſapientes vocent & poſtillatores, cum patentia &clara ſcripturæ ſacræ loca & cognita exponant,imò plicent per ignotiora & occultiora, & quæ eadem facilitate contemnantur,qua contra lucidum caliginoſius proferūt. Verum horum innumeros errores, tum literales,tum patentes,tum in fide Saluatoris periculoſos, locis ſuis quibus opus fuit expoſuimus atq; redarguimus in cōmentariis noſtris ſuper diuinas literas. Quod vero ad inſtitutum Philonis facit,hoc eſt,quia ex peccato Dauid dictum eſt illi à Nathan propheta:nō receder gladius & diſcordia de domo tua in æternum. Vnde primogenitum Amonem interfecit Abſalon,qui & ipſe diuino iudicio percuſſus interiit, ſubſequuta'q; diſcordia ſucceſſionis inter reſiduos fratres,iurauit Dauid,id eſt,firmauit decreto,vt recte Philo exponit,quod minimus inciperet Salomon, inde Nathan ſi Salomonis poſteritas deficeret.Moriebatur ergo vnius poſteritas alteri,quod decretum fermè eſt de iure gentium,excepto quòd Dauid inſtituit vt à minoribus initium fieret,quod & de facto iurauit ſe nō reuocaturū,& Adoniam maiorem natu quàm erāt quatuor filij Berſabeę ab præſumpto regno depoſuit, vt patet in primo cap. tertij lib.Regum. Ergo vt ibi dicitur à Berſabeę: tu rex iuraſti mihi per dominum Deum, quòd Salomon regnaret,& Dauid reſpondit:ſicut iuraui tibi per Dominum deum Iſrael,ita fiet,vtique decretum iuramento firmatum inſinuat.Quod autem addit,per dominū, oſtendit nō amore carnali,ſed diuina iuſſione illud geſtum,

ftum, vt clarius oſtendit in primo lib. Paralip.cap.17. quando moriturus dixit principibus: Dominus elegit Salomonem filium meum,vt ſederet ſuper ſolium meum,& dixit mihi: Ego firmabo regnū eius in æternū, ſi perſeuerauerit cuſtodire legem meam. Quòd autem intellexerit illum Salomonē proiiciendū à regno quoad poſteros explicauit in eodem cap quādo Salomoni dixit:Et tu Fili mi Salomon ſi quęſieris dominū,inuenies eum. Si autem dereliqueris illum, proiiciet te in æternum. Quòd verò filios Nathan Salomon fecerit Ahiaſarim & Mathatim, vt ait Philo,ex decreto iam inſinuato,patet in.3.lib.Reg.4.cap.vbi ſcribitur de tribus filiis Nathan conſtitutum Ahiaſarem fuiſſe illum qui erat adoleſcētior in ordine. Sic enim ſcribitur ibi: Azarias filius Nathan erat ſuper eos, qui adſiſtebant regi. Cabul verò eiuſdem Nathan filius erat ſacerdos amicus regis,& Ahiaſar præpoſitus domus.Sacerdos hic accipitur pro præfecto ſuper omnes ſacerdotes,vt in.2.lib.Regum in fine.8.cap.dicitur: Filij,inquit,Dauid ſacerdotes erant. Quod in primo lib.Paral.in fine 18.cap.ita in textu exponitur:Filij Dauid erant ad manus regis,id eſt,ad officia regia,quæ tria erant. Primū vt eſſet ſuper omnes maiores regni qui adſiſtebant ei. Hoc habuit Azarias primogenitus Nathan.Secundū vt præeſſet Zanedrim,id eſt,collegio ſacerdotum & doctorum legis,penes quos erat publica poteſtas iudiciorum,& ſceptrum occidendi & viuificandi, eligendi reges & deponendi,vt fecit Ioiada pontifex contra Athaliam. Et huic præpoſuit ſecundogenitum Nathan,et ideo dicit ſacerdos,quia illis præpoſitus,nō ad ſacrificandum,ſed ad eos continendum regio iure, & amicus regis,ne cum eis contra regē conſpiraret. Tertium officium fratris vel primogeniti regis,vt domus & familia omnis regia tanquam à primogenito regeretur,quod eſt ius ſucceſſiōis.Hoc munus habuit adoleſcentior filius Nathan. Vnde nomine dignitatis appellatur ibi vbi ſcribitur:Præpoſitus domus Salomonis erat Ahiaſar,id eſt,frater principis,vt diuus Hieronymus & Philo exponunt. Lucas verò filium hunc

Sacerdotū officia.

Nathan dicit Mathai, id est, donatus successione regni ex dicto decreto, vti Philo exposuit. In plurali autem Philo & Hebræi vocāt Ahiasarim & Mathatim omnes posteros Nathan, id est, fratres principis, et donati tempore ad succedendum, vt Philo exponit & exemplificat de fratribus Ioram et Ochozię. Vbi notādum est quòd in.4.lib. Regum cap.10. dicitur quòd Hyeu interfecit fratres Ochoziæ regis Iuda, quadraginta viros non adolescentes. Et in secundo libro Paralipomenon cap.22. scribitur, quòd erant isti principes Iuda & filij fratrū Ochozię. Quo pacto, inquiunt, aliqui erant fratres Ochoziæ si erant ei nepotes & filij fratrum? Respondetur à Philone & veteribus Hebræis, quòd litera dicit, quòd erāt fratres vel nepotes qui ministrabant ei, videlicet in supradictis tribus officiis regiis quæ spectabant ad solos successores. Et ideo inquantum etiā Ahiasarim dicebātur fratres & sorores principis & nepotes omnes de linea Nathan. Inquantum verò linea Nathan suscitabat semen fratris sui Salomonis si deficeret, dicebantur filij principis & regis familiæ Salomonis, & non Nathan, quia secundum legem naturæ atque Mosaicam, qui suscitat semen fratri suo, etiam nomen eius suscitat. Vnde nunquam dicuntur aut raro filij & posteri Nathan, sed Salomonis. Et ideo Ioas & Iosabet eius soror dicuntur esse filij regum ex posteritate Salomonis, quum tamen essent ex Ahiasarim & Mathatim. Vnde patres fratrum Ochoziæ dicti sunt fratres etiam Ioram patris eiusdem Ochoziæ & filij Iosaphat. Vnde cap. præcedente dicitur quòd Ioram habuit fratres filios Iosaphat, quos occidit. Quare autem occidit, dicūt aliqui, vt eorum bona possideret, & ne se eiecto aliquis eorum regnaret. Vtraque caussa partim falsa, partim vera est. Prima enim falsa est in eo quòd dicit vt bona eorum possideret, quia ipse voluit solum bona quæ præter decretum Dauid illis Iosaphat concesserat, vt ait Philo Pro quo nota quòd pro medietate redditũum regni viuebant simul posteri Salomonis & Nathan ex decreto.

Cuius

Cuius argumentum est, quia quum decem tribus de-sciuerint ab filio Salomonis, ex duabus reliquis Beniamin & Iuda, ex decreto diuino dicto per Prophetã, sola vna tribus Iuda data est pro regno successorũ Salomonis, vt patet in secundo libro Paralipomenon capitulo.10. vbi dicit ꝙ non est sequutus quispiam domum Dauid, præter tribum Iuda solam. Vnde duas dictiones exceptiuam & reclusiuam, preter, et solam adiecit, vt intelligas nullo pacto ad regimen & reditum regis posteri Salomonis pertinuisse tribũ Beniamin, sed solam tribum Iuda. Et si obiiciatur ꝙ in capitulo sequenti dicitur, ꝙ rex Iuda conuocauit tribum Iuda & Beniamin ad pugnandũ contra alias decem tribus rebelles, vtiꝙ hoc facit pro Philone, quia qui vtilitate & commodo ac redditibus regni gaudent, etiam communi impensa bellare debent. Ergo filius Salomonis & fratres eius ex Nathan simul & communi impensa bellare debuerũt, rex quidẽ in tribu sua Iuda ciẽdo militem, & fratres eius in tribu Beniamin. Et quo patet ꝙ quando quæritur quando impletum fuit decretum diuinũ quo dixit ad Hieroboam, dabo tibi decem tribus, & filio Salomonis vnam tribum solam, quum duę tribus sequutæ sint domum Dauid, respõsio clara est, quia dicit, dabo vnam tribum filio Salomonis. Nam alteram dederat filiis Nathan fratribus Salomonis. Vnde patet ꝙ ex decreto Dauid et diuino, ad regem spectabat omnis pensio & redditus totius tribu Iuda. Iosaphat autem rex ex linea Salomonis, pater naturalis Ioram & auus Ochoziæ preuaricatus est decretum, quia etiã in tribu Iuda præter alia dona dedit filiis suis Ahiasarim pensiones cum ciuitatibus munitissimis, & Ioram solum cõstituit regem, diminuto redditu, vt scribitur in.2. lib. Paralipomenon. Et ideo interfecit eos, non vt haberet bona eorum, quia dimisit ea eorum filiis quos non occidit, sed vt restitueretur sibi totus redditus. Potest tamẽ dici, quòd illa bona eorum erant, quia Iosaphat vir sanctus erat, & reuelatione diuina videbat finiendã posteritatem Salomonis, iuxta quòd dixerat

Dauid

Dauid Salomoni, si non quæsieris dominum, proijciet te in æternum. Et ideo diuino iussu potuit mutare decretum, & incipere dare suscitatoribus seminis Salomonis partem tribus Iuda. Et hoc pacto saluatur prima veterum responsio, quòd interfecit filios Iosaphat suos fratres, vt possideret bona eorum, quę diuino nutu habere cœperunt in tribu regia. Partim quoq; verū est φ timuit ne se eiecto inciperent succedere antequā finiretur posteritas Salomonis. Quod profectò conata est facere Athalia, vt ait Philo, quia vt scribitur. 4. Regum. 11. cap. & in. 2. lib. Paralipomenon. 22. cap. eadem Athalia vidēs mortuum filium suū Ochoziam, scilicet & stirpem Salomonis finitam, interfecit omne semen regium, filios filij sui Ochoziæ, qui scilicet successuri erant, & nō naturales, quia nullus illi erat, adeo vt nulla spes esset, vt quis amplius regnaret de stirpe Ochoziæ tam naturalis ꝙ suscitatiua seminis eius ex Nathan, nisi quia infans in cunis Ioas seruatus est, qui fuit trinomius Elyh, Symeon, & Ioas. Verum aduerte Philonem quia non dicit, fuit primus rex trimonius, sed primus ex Ahiasarim, aliās esset falsum, quia pater eius successione Ochozias fuit trinomius, vt patet in 2. lib. Paralipomenon, vbi cap. 21. dicitur Ioachaz, et in sequente dicitur Ochozias, & quidā volunt etiam nominatū Azariam. His ita expositis clara est litera Philonis, qui reuersus ad tēpora dicit. A quarto anno Salomonis vsq; ad deletā posteritatem eius naturalem, sunt anni. cxxxviij. Hos annos digerunt per tempora Regum eius posteritatis, liber tertius & quartus Regum, & secūdus Paralipomenon hoc modo: Salomon à quarto anno regnauit annis. xxxvi. Roboam regnauit annis. xvij. Abias regnauit annis tribus. Asa autē regnauit annis vno & quadraginta. Iosaphat regnauit annis. xxv. Ioram regnauit annis octo. Ochozias regnauit anno vno. Athalia regnauit annis septem. Anni verò sequentes vsq; ad desolationem sic sunt digesti: Ioas primus ex Nathan regnauit annis. xl. Amasias regnauit annis. xxix. Azarias regnauit annis duobus & quin-

Ioas trinomius.

quinquaginta. Ioathan regnauit annis se.decim. Achaz regnauit annis sexdecim. Ezechias regnauit annis vigintinouem. Manasses regnauit annis quinquagintaquinq;. Amon connumeratis decem absente patre.12. Iosias regnauit annis.31. Ioachar regnauit mensibus tribus. Ioachim regnauit annis.11. Ioakin qui & Elyh Neri, mensibus tribus, & quarto mense vltro in Babyloniam transmigrauit, pro quo Sedechias regnauit annis.11. & facta est desolatio.

Ioachim.
Elyh.

Philonis liber secundus.

SEcūdus libellus Philonis diuiditur in quatuor partes. Prima ponit tempora à desolatione templi vsque ad Iudam Machabæum. Secunda ab eo vsque ad Herodis tyrannidem. Tertia à tyrannide eius vsque ad finem legitimi regni. Quarta ab eius successore vsq; ad ætatem suam. Itaq; de prima parte sic dicit:

ET à desolatione ad carceres Ioakin, sunt anni.xx. & ab eius transmigratione.31. Sex annis sequentibus tunc editus Mizmor.lxxxvii. in fine autē septimi anni Euil merodach eductum Ioakin de carcere in honore habuit, eumq; populus Heri cognominauit, quòd lucerna Dauid quę timebatur extincta

tincta illuxerit, & Mizmor octogesimusocta-
uus editus est ad gratiarũ actionẽ atq; conser
uationem gentis, & celerem missionẽ Messię.
Mox liberato Heri datus est à Deo filius Me
sezebel cognomento Salathiel, qui anno de-
cimoseptimo ante solutionẽ captiuitatis Ba-
rachiam qui anno decimoseptimo soluta ca-
ptiuitate dux populi fuit, & ab eo ducatu di-
ctus Zorobabel, anno à trãsmigratione octo
gesimoprimo, & à desolatiõe septuagesimo.
Præfuerunt autem populo duces ex domo
Dauid, & sacerdotes ex Leui seorsum vsque
ad tempora Asmonai, & de his septuaginta
seniores sic in scriptis reliquerunt: Iesus filius
Iosedech magnus pontifex cum Barachia
Zorobabele filio Mesezebelis filii Heri, ip-
se est Ioakin, anno primo Cyri venit Hiero-
solymam, qui secũdo anno dum iacerent fun
damenta prophetantibus Agai & Zacharia,
ob mortem Darii Istaspis impeditum est
opus nec adiri potuit Cyrus, qui bello Ta-
myrico erat impeditus. Successit interfe-
cto Cyro Assuerus priscus Artaxerxes, qui
bellum parabat contra Artaxat factionis
Tamyricæ fautorem, qui & ad defectionẽ cõ-
pulerat Assyrios, Medosq; ac Persas, & As-
suerus intra Babyloniam sese continebat.

Ad eum Iesus pontifex, quia duces Syriç contra Hebræos scripserant, se contulit, relicto in pontificatu anno. xii. Assueri filio Ioakin qui & Elyh. Ergo quia eo anno erat Assuerus occupatus bello, nõ est auditus Iesus. Victor cũ sequente anno missum à se Holofernem à Iudæis truncatũ audisset, edicto publico vetuit templum erigi. Successerunt duo filii eius, qui de imperio contendentes, Dario Longimano qui votum relaxandi edictum patris emiserat. vii. mense victoria cessit. Anno eius primo reuersus Iesus hortãtibus iisdẽ prophetis ædificare templũ annixus est. Gessit ergo Iesus pontificatũ primũ vsq; ad. xii. annũ Assueri prisci, annis sex &. xxx. Ioakin filius in eius absentia annis. viii. Is & Iudith gesta conscripsit, & anniuersariã liberatiõis memoriã quotannis agendã instituit. Idẽ Iesus reuersus prosecutus est pontificatũ annis. xx. vsque ad. xx. annũ Longimani, natus annos. xxx. & centũ. Et successit Ioakin, item secundo pontifex, annis. xlviii. vsq; ad. xii. annũ magni Artaxerxis Assuéri, q gesta Hester scripsit, & memoriam Phurim instituit, hortante illũ per literas Mardocheo, qui. x. &. viii. annis ætatẽ Isaac superauit. Tertius pontifex successit Eliasib, annis vno &. xx. vsq; ad. xxxiii. magni Artaxerxis.

Hic

Hic primus posuit Hierosolymis portã gregis. Quartus pontifex Ioada gessit pontificatum annis.xxiiii.& totidẽ Ioatham vsq; ad finem Ochi Artaxerxis. Vltimus sub Persis fuit sextus pontifex Iaddua annis.x. Princeps verò ex domo Nathan primus Simeõ q & Ioas. Rursus Leui qui & Amasias,item Iesus qui & Ezechias,Her quoq; qui & Manasses. Hi ante captiuitatẽ. Porrò in captiuitatis solutione Zorobabel primus prӕfuit annis.viii.&.l.Resa Mysciollã,sex.&.lx.Ioãna Ben Resa,tribus &.l.Iudas primus cognomine Hyrcanus.14. Ab Alexandro verò ad Asmonaim pontifices vsq; ad Iudã, Onias priscus annis.xxvii. Simõ priscus.13. Eleazarus Antiochi Theos inimicus.xx. Manasses Seleuco Gallinico amicus.xxvii. Simon iustus honoratus à Magno Antiocho.xxviii. Onias huius filius à Seleucho spoliatus tẽplo.xxxix. Hunc sequitur Iudas Asmonai. Duces verò ex domo Dauid vsq; ad dictũ Iudã fuere Iosephus primus,annis.vii. Abner Semei.xi. Elyh Matathias.xii. Asar Maat.ix. Nagid Artaxat.x. Agai Hely.viii. Maslot Naũ.vii. Amos Syrach.xiiii. Matathias Siloa.x. Iosephus iunior Arses, Honoratus à Ptolemæo.lx. Ianneus secũdus Hyrcanus præfuit annis.vi.&.x.

Plura memoratu digna dicit. Primo quia distinguit annos transmigrationis spontaneæ à desolatione & captiuitate inuita totius regni. Et de vtriusq; distinctione atq; gestis scribitur in fine quarti libri Regum &.2.Paralip. & de vtraque est vaticinium Hieremiæ cap.34. vbi in fine contra Sedechiam dixit, & solitudinem atq; desolationem vocauit dicens: Reducam Chaldæos in ciuitatem hanc, & prœliabuntur contra eam & capient eam, & succendent igni, & ciuitates Iuda dabo in solitudinem, quia non erit habitator. Quomodo autem sit impletū scribitur in eodem libro Hieremiæ à cap.36. vsq; ad.xl. et in fine Vaticinij eius, & in fine quarti libri Regum, & secūdi Paralip. Eiusdem desolationis vaticinium, & quantum temporis duratura esset desolatio, expressit capitulo.25. hoc modo:

Desolationis anni. Nabugdonosor regem Babylonis seruum meum adducam contra ciuitatem istam, & habitatores qui circum eam sunt, & interficiam eos, & ponam in solitudines sempiternas, & erit vniuersa terra eius in solitudinem & in stuporem. Et seruient omnes gētes istæ regi Babylonis septuaginta annis. Quumq; impleti fuerint septuaginta anni, visitabo iniquitatē regis Chaldæorum, & reliqua. Ex quo sequitur Philonem recte posuisse septuaginta annos desolationis & solitudinis nō transmigrationis, vt quidam inconsyderate scribunt. Quos etiam annos desolationis non transmigrationis vocauit doctissimus Daniel propheta nono capitulo dicens: In anno, inquit, primo Darij filij Assueri de semine Medorum qui imperauit super regnum Chaldæorum anno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo domini ad Hieremiam prophetam, vt complerentur desolationis Hierusalem septuaginta anni. Et quia clara est litera, idcirco omnem aliam expositionem probatam ad obscuriori, negamus. Et hoc de primo.

Secundo notandum est quòd Philo digerit annos vnum & nonaginta supra centum à primo anno Monarchiæ

narchiæ Cyri et Darij vsq; ad magnum Alexandrum, per sex pontifices, quos etiam Neemias enumerat capitulo duodecimo, dicens: Iesus sacerdos genuit Ioakin. Ioakin verò genuit Eliasib patrem Ioadę. Ioathan fuit pater Ieddua, & filius Ioadæ. Hos, vt ait, etiam septuaginta seniores memoria prodūt, siue septuaginta seniores intelligat Zanedrim, siue septuaginta interpretes, qui etiam (vt ait) enumerat totidē annos à duce Zorobabel vsq; ad Iudam primū Hyrcanum de domo Dauid. Rursus per pontifices Leuitici generis & duces Dauidicos colligūt dicti seniores annos quatuor & septuaginta supra centū, ab Alexādro vsq; ad Iudam Machabæum. Et quia ipse Philo digerit singulorum nomina et annos, idcirco legātur in textu. Tertio notādum, q̄ solus Philo habuit chronographiam annalium quatuor monarchiarū, vt in emēdatione chronicarū videbitur. Et ideo solus ipse in temporibus ex Hebræorū scriptoribus recipitur. Quinetiam non per opiniones, vt Iosephus, sed etiam septuaginta seniorū testimonio vsus certissima scribit. Sed de his hactenus. Vltimò excurrēda est litera Philōis, si quid obscurum est elucidandum. Carceres Ioakin iniusti fuerūt, quia sub fide publica sese cū suis potestati magni Nabugdonosor permisit, et post lapsum tēporis illū in vincla coniecit, & idcirco illū tanquā iniustè ibi positū, filius magni Nabugdonosor cognomine Euil merodach, et nomine Amilinus, eduxit et honorauit, vt scribitur in 4. lib. Regū, cap. 24. & 25. et in 2. Paralip. cap. vltimo. Quod verò Hebræi Mizmor, id Latini dicunt Psalmum, & Psalmus octogesimusseptimus est Psalmus Domine deus salutis meæ, editus et decantatus sex annis quibus Ioakin fuit iniustè in carceribus, et sequens Psalmus quando fuit ab Euil merodach liberatus, ad quē sensum literalem nos exposuimus in cōmentariis super Psalterium. Neri appellat etiā ipsum Lucas Euangelista patrē Salathielis, cui nomē propriū fuit Mesezebeel. Huic fuit Barachias filius, qui à principatu cognoīatus est Zorobabel. i. priceps captiuitatis Babel.

Porrò Zorobabel genuit Resa, & lib.1.Paralipomenô cap.4. Misciollam. Porrò breuibus ponit genealogiam Neemias tertio capite dicens: Et iuxta eum ædificauit Misciollam filius Barachiæ filij Mesezebel.
De bello Tamirico Philo sequitur veram historiam Persarum & Metasthenis Persæ chronographi,& asserit post mortem Darij interfectum & non ante, vt somniauerunt Herodotus & Eusebius noster. Et hoc est quod significat Esdras cap.3.&.4. quod licet Darius & Cyrus adepta monarchia soluerint captiuitatē Babylonicam quam ibi inuenerunt,& dederint licentiam reponendi templum, tamen fuit impeditū à vicinis ducibus Cyri omnibus annis Cyri, post eum secutus Artaxerxes publico edicto prohibuit, hoc addēs quod semper ciuitas illa rebellarat contra reges, quia scilicet interfecerat fœmina Holofernem principē suum existente pontifice Ioakin, suffecto aperte Iesu, vt Philo scribit, & in libro Iudith cōmemoratur. Et nō te moueat quod iste Assuerus vocetur Nabugdonosor in libro Iudith, quia vt ibi dicitur, & Philo scribit, Artaxat inuaserat monarchiā, tenebatq; Assyrios, Medos & Persas, & iste Assuerus solam Babyloniā, vbi rex cōmuni appellatione dignitatis vocatur Nabugdonosor, vt in Ægypto Pharao, Romæ Papa. Et Iudæi quidem iuniores festum agūt triumphi Iudith, & librum habent dubium propter nomen Nabugdonosor. Perdiderunt enim omnem sapientiam quam sui habuerunt, & Philo ex authoribus certissimis septuaginta sanctis senioribus tradit. Et ob id ecclesia recipit eum, & facit argumentum apud veteres Iudæos & Christianos, licet non apud modernos Iudæos, quibus etiam ipsa lux veteris testamenti fermè obscuratur, sed de his aliàs. Vocabulum verò Zanedrim, quia sæpe occurrit, interpretatur à Talmudistis, collegium sceptri & publicæ potestatis totius regni, quæ erat penes septuaginta seniores ex principalioribus de tribu Iuda & aliarum tribuū, quibus vnus rex præerat, & loco eius Salomon ex decreto Dauid & dei,

Zanedrim.

posu

posuit Marathim vt exposuimus. Dicunt autem Talmudistæ in lib. Zanedrim, quod hoc erat publicum sceptrum institutum à deo in deserto Numeri. 11. cap. vbi deus instituens regimen totius populi ad Moysen: Congrega, inquit, mihi. 70. viros de senioribus Israel quos tu nosti quod senes populi sunt & magistri, & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesq; ibi stare tecũ. Et descendã & loquar tibi, & auferam de spiritu tuo tradamq; eis, vt sustentent onus populi tecum, & non tu solus graueris. Super hoc sceptrũ erat tribus Iuda & rex, sicut & Moyses. Vnde Zanedrim erat collegiũ publici regiminis & potestatis quibus vnus præerat. Et hi dicuntur vsitato veteri vocabulo senes siue veteres. Romana verò lingua Senatores, Aramea & Etrusca Lucij, vltima syllaba habẽte accẽtũ, & Græcè Palei. Porrò etiã est opus vt sint magistri .i. verbistę, cuius verbo pareat, quos Romani à verbo & dicto imperioso Dictatores vocant, & communi vocabulo vnico Magistratus. Ergo collegiũ publicæ potestatis etiã apud Hebræos vetustissimos dicebatur Senatoriũ magistrale, apud Romanos senatoriũ dictionale, apud Etruscos Lucumoniũ, apud Græcos Paleologum. Vnde noĩa importantia publicam potestatẽ apud veteres cõposita inuenimus ex duabus dictionibus, quarum altera vetustatem & seniũ, altera verbũ & rationẽ imperiosam importet, vt apud Hebræos zanedrim, apud Romanos senatus decretum, apud Græcos Paleologũ, à paleos vetus, & logos ratio & verbũ, apud Etruscos Lucumonium à lucu vetus, & moni ratio & verbũ. Et tandem Viterbũ veterum verbũ siue dictatura. Quare à loco & argumẽtatione nõ modo à vetustissimo more, verumetiã ab inexpugnabili et semper inuicta interpretatione, eadem sunt apud Romanos Senatus decretũ & verbum quę apud Talmudistas & zanedrim, & apud Græcos paleologũ, & apud Desyderiũ regem Viterbũ, & apud Etruscos Lucumoniũ. De his hactenus. Quòd verò Philo scribit Mardocheũ superasse Isaac annis. 10. et. 8

Senes.

Magistratus.

significat eundem Mardochęum vixisse annis duo de ducentis, quia Isaac vixit annis viginti & ducentis, vt patet Genesis cap. trigesimoquinto. De regibus verò Nathanicis ante captiuitatis liberationem, & ducibus post liberationem, siue nomina, siue cognomina vsq; ad Iudam Machabæū conueniunt Lucas Euangelista, & Philo, & in multis Iosephus, inter quos pręcipui fuerūt Iosephus Arses, & Ianneus secūdus Hyrcanus amici Ptolemæi, de quibus etiam in temporibus Ptolemæi Eusebius notat dicens: Iosephus vir inter suos nobilis legatus à Iudęis ad Ptolemęum missus, quum familiaritatem eius ob plurima in eum meruisset obsequia, dux Iudææ & regionum finitimarū instituitur. Et de filio. Hyrcanus, inquit, Iosephi ducis Iudęę filius, scilicet post mortem patris quum ad Ptolemæum perrexisset, honorificè ab eo susceptus est. Verum fratris eius contra eum seditione mota, magnarum calamitatum Iudaicæ genti causa extiterunt. Hæc Eusebius ex Clemente & Tatiano & Aphricano. Asmonai Hebraicè, sed Latinè dicitur pugnax & vulgò palladrinus ab armata Pallade, Græcè verò Machabæus. Hæc de prima parte.

Machabęus.

¶ De partibus temporū, secunda, tertia, & quarta.

IAm primus libellus Philonis percurrit tempora ab Adam vsque ad spontaneam deditionem atq; transmigrationem Neri, qui & Ioakin. Secundus quoq; libellus absoluit primam temporum partem à desolatione vsq; ad Iudam Machabæum. Nunc prosequitur tempora aliarum partium libelli, à Iuda Machabæo ad tyrannidem Herodis, & ab ea ad legitimum principatum, à quo ad suam ætatem Philo sic prosequitur dicens:

MOx sequuti Asmonai simul cum pontificatu etiam ducatum à domo Dauid subripuerunt, vnde orta inimicitia & simultas, Iudas Asmonai correptis armis

mis contra Antiochū illustrem & filium eius Eupatorem atq; Demetriū, præfuit annis .v. Ionathas eius frater .xix. Simon ab Antiocho Sidete immunitate donatus, pręfuit annis viii. Iohānes Hyrcanus priscus pręfuit ex Asmonaim annis .xxvi. Aristobolus vno. Ianneus Alexander .xxvii. Eius vxor Alexādra .ix. vltimus Hyrcanus. xxxiiii. qui captus à Parthis relicta vxore ac filia & eius fratre Aristobolo, mox Herodes iubēte senatu Romano inuitis Hebræis regnū tyrannicū iniit sumpta sibi vxore filia Hyrcani capti à Parthis, & declarato filio eiusdem Hyrcani Aristobolo pōtifice, vt Iudæorū animos ad se inclinaret. Sustulit autē ex filia Hyrcani sibi vxore filios duos. Sed cū anno .xxvi. tyrānici regni sui Herodes reuersum socerū Hyrcanū aduerteret, more prisco regis salutari ab Hebræis, illum sibi socerum socrumq; atq; filiam sibi vxorē, & duos ex ea susceptos liberos, & Aristobolum interemit, biēnioq; post Hebręos multis calamitatibus afflixit. Anno verò .xxx. principatus sui tyrannici, zanedrim ex domo Dauid deleuit, & Annaleum quendam atque zanedrim ex Proselitis suffecit, qui nimium in lege videbantur eruditi. Tum & Salomen sororem suam & virum eius de tribu Iuda.

Itemq;

Itemq; proprium filium, quem ex vxore eiusdem tribus susceperat interfecit, quòd diceretur iam in lege promissus CHRISTVS natus. Fessi tandem Hebræi, vltro ipsi ac eius posteris regnum obtulerunt, iurantes in fide ipsius ac posterorum sese permansuros. Regnauit hic primus Herodes Ascalonita tyrãnico principatu, annis triginta vno, & legitimo sex. Et filius eius Archelaus, annis nouem Herodes autem Tetrarcha, annis vigintiquatuor: cuius vigesimoprimo anno Legatus à nostris Iudæis ab Alexandria missus adolescens eram. Sequutus est hunc Agrippa priscus, annis septem. Agrippa iunior, annis septem & viginti. Et Agrippinus, qui & Agrippa vltimus, annis triginta, vsque ad hunc vltimum annum ætatis meæ decrepitæ.

Antiochi. Quot fuerint Antiochi reges Syriæ & Asiæ post magnum Alexandrũ, lucidè enumerat Eusebius de tẽporibus, & nos in emendata chronographia posuimus. Sunt autem anni à Iuda Machabæo vsq; ad tyrannicũ principatum Herodis. cxxix. vt hic enumerat Philo. Duobus annis minus regnasse Asmonai Iosephus tradit, id est, vigintiseptem supra centũ. Talmudistæ verò in libro Aaboda Zara, in distinctione quæ incipit Lipfne Idiem, aiunt: Rabi Iocep tradere Asmonai regnum durasse annis tribus & centum, videlicet viginti sex minus quàm ponat Philo. Sed dicẽdum q̃ Iocep dicit regnum, scilicet pacificum. Nam vigintisex annis pugnatum est, à Iuda quidem Machabæo quinque, & Ionatha decem & nouem, & à Simone duobus. Nam

tertio

tertio anno immunitatē ab Antiocho Sidete accepit. Et ideo concordat Iocep Talmudista & Philo, Iosephus verò in tēporibus reuicitur, quia tā in diuinis literis q̃ gentilibus inuenitur quoad tempora erroneus. Nam libri Machabæorum, qui ab ijs temporibus scripti erāt, et gesta, & sub quibus regibus acta erāt, apud veteres habebantur: Iosephus tempora adiiciens, apocryphos reddidit, quia ponit Antiochum illustrem regnasse anno centesimo trigesimoseptimo post Alexandrum, vt in primo libro Machabæorum primo cap. scribitur: qui tamen regnauit anno centesimo quinquagesimotertio, vt patet in annalibus Græcorum per singulos reges Asiæ & Syriæ post Alexandrum, quos Eusebius de temporibus eruditè notauit. Hæc est autē vna maxima Metastheniſ & Chronographorū, q̄ omnis auctor reiicitur, qui præter annales quatuor Monarchiarum de temporibus scribunt, quia in eis est publica temporū per singulos reges digesta fides. Porrò Herodes regnauit tyrannico principatu annis vno atque triginta, & sex legitimo principatu. In summa regnauit annis trigintaseptem, vt omnes concedunt. Ab eo autem per successores vsque ad annū quo hæc scripsit Philo, supputātur anni septem & nonaginta. Ergo regnatum est in domo Herodis legitimo principatu, annis centum & quatuor. In supradicta verò distinctione Talmud. vno minus supputat Rabi Iocep, dicens: Regnum Herodis durauit stante templo, annis centū tribus, vbi glosa Rabi Selamo dicit, cum triginta annis Barcozbe cū Agrippa, quod est falsum, quia Barcozban cępit cū Agrippa regnare anno vltimo Agrippæ, cum quo rebellauit Romanis, à quibus hostis iudicatus fuit. Et ideo quia in illa distinctione nō ponit Iocep, nisi annos quibus regnatū est vel legitimè, vel pacificè, idcirco sustulit vltimum annū Agrippæ vltimi, quem Philo vocat Agrippinum: & ita remanēt anni regni legitimi Herodiani centum & tres, vt verè ponit Iocep. Si verò volumus scire quantum regnauerit falsus Messias, quem ipsi Talmudistę vocant Barcozban, si

Iosephus reiicitur.

Herodis regnum.

Barcozban, Bencozban. ban siue Bencozban, id est, filium mendacij, quia decepit eos, vtique hoc pacto sciemus. A trigesimoprimo anno Herodis vsq; ad vigesimumnonum Agrippini, numerãtur à Philone atque Talmudistis anni centum & tres. Cœpit autem legitimus principatus Herodis, eius regni anno trigesimosecundo, qui erat Octauiani Augusti annus quadragesimussecũdus, vt per Olympiades probatur, & Eusebius optimè annotauit. Quare eo anno verè fuit ablatum sceptrum de tribu Iuda, quia natus fuit qui mittendus erat Messias. Si verò ab hoc anno. XLII. Octauiani, qui erat prim⁹ legitimi principatus Herodis, numeremus vsque ad vigesimumnonum Agrippini supradictos centũ & tres annos, vtiq; perueniemus ad quintũ annum Traiani Imperatoris. Ergo sequente sexto anno Traiani cœperũt simul regnare Agrippinus & Bencozban. Porrò vt ipsi Talmudistæ atq; Latina historia docet, & Eusebius de tẽporibus diligẽter annotar, anno Hadriani. XVIJ. Bẽcozban ingentissima clade cum Hebræis à legionibus Romanis accepta deletus est. Quare Bencozbã regnauit falsi Messię nomine annis triginta vno cũ Agrippino, quia totidem supputãtur à sexto Traiani, qui imperauit annis decẽ & nouem vsq; ad successoris sui Hadriani annum decimũseptimum. Si quis verò curat intelligere gesta huius falsi Messiæ, quærat à Talmudistis, & legat Eusebium cũ ecclesiastica historia. Quæ tempora Philonis supremo studio memoria sunt retinenda, cũ quia plurimum valet ad chronographiam emendatam, tum præcipuè ad emendatè atq; irreuincibiliter differendum de septuaginta hebdomadibus Danielis, tum vel maximè ad intelligendas diuinas literas, & pro cõprobandis veri Messiæ temporibus. Nunc percurrenda est Philonis litera. Ait enim quôd susceptus principatus fuit caussa simultatum. Nam duces Dauidici depressi quidẽ iure irascebant. Et Philo quidẽ nõ ponit qui successerint ex domo Dauid, quia studuit tẽpora per duces notiores exprimere. Quidam verò Iudæi in primitiua ecclesia fingẽtes se christianos, vt obscura

Bencozban Antichristus.

scurarent genealogiam Christi, quam Lucas & Matthæus claram exponũt, potissimè Lucas qui ait Iãneo successisse Melchi, & Melchi successisse Leui patrem Mathan et auum Elyh siue Ioakin, transmutatis nominibus dixerũt pariter pro Melchi, et Barpãter pro Leui, & ꝙ Elyh quasi alter à Ioakin fuerit pater Ioseph. Legalis per suscitationẽ fraterni seminis. Cõtra quos Hieronymus de ortu beatæ virginis scribẽs: Quid, inquit, Panteris et Barpãteris & fraterni seminis suscitatione opus fuit ad genealogiam Mariæ quæ clara est, nisi quia falsi fratres sub specie angeli lucis ad eludendum Euangelia, quasi illa expositura hæc finxerũt, vbi euangelista Lucas, & sanctorũ traditio Syrorum, sicut Philo & Lucas clarissimè descripserũt. Quinetiam & vbi Lucas tempora nõ colligit, et Philo definit, ipsi ea clarissimè inferũt, dicẽtes: Vixit autẽ Melchi filius Iannei annis quinque & viginti, et genuit Leui, qui quadragenarius genuit Mathan Hic agẽs annũ trigesimũ sextũ genuit Ioakin, qui et Elyh, patrem quidem naturalem Mariæ & legalem Ioseph. Anno autẽ .xlvi. natura sterilis genuit Mariam Quæ & ipsa decimoquarto ætatis anno peperit Saluatorẽ. Verum cõtra Euãgelia angelus Sathanæ se transfigurat in angelum lucis. Hęc Hieronymus. Si numeres lector à Melchi ad .14. annũ beatæ virginis, equidem annos .161. supputabis, et totidem à Iuda Machabæo ad .32. Herodis. Quare primus annus quo legitimè sceptrũ de Iuda sustulit Herodes, idem fuit & primus nati Saluatoris. Porrò de institutione tyrannica Herodis, & grassatione atque crudelitate in suam sororem socrum, socerum filios & cognatos, partim in Iosepho, partim in Petro Comestore, et aliis legimus, quę etiam Eusebius studuit in temporibus annotare. De Zanedrim verò deletionẽ Hebræi scribunt in Talmud in libro Baba Bathra, in distinctione Assurafin. Herodes, inquit, Ascalonita seruus fuit Asmonaim, qui suscepto per vim regno, interfecit vniuersos Zanedrim septuaginta iudices, vno reseruato Baba filio Bota, cui eruit oculos.

Ioakin. Maria.

Porrò

Porrò de filio interempto Macrobius in Saturnalium secundo meminit, dicens: Augustus quum audisset inter pueros quos in Syria Herodes rex Iudæorum intra bimatum iussit interfici, filium quoq; eius occisum, ait: Melius est porcum Herodis esse, quàm filium.

¶ Sequitur vltima pars libelli Philonis.

Sequitur libellos duos supradictos pars tertia, quæ quasi quodam epilogo confirmatiuo eorum temporum quæ supra exposuit Philo monent lectores, siue illam Philo, siue alius subscripserit. Hæc his verbis exprimitur:

EXplicit breuiarium temporum Philonis eruditissimi historici Hebræi, q asserit in historiis suis omnia tēpora quadrasse ad veros annales quatuor monarchiarū, qui soli & emendatissimi habentur, quos soli & maximè primi, retulerūt ex Chaldæis Berosus pro monarchia Assyriorum, & Metasthenes Persa historicus in annalium indiciis pari forma ait ex Græcis eos solos se persequuturum, qui annales Græcorū sequuti sunt septuaginta seniores interpretes vsq; ad Ptolemæum & Asmonaim, inde Romanos qui tempora sua diligentissimè conseruauerunt.

Verba tamen sonāt alium hęc apposuisse ex libris historiarum eiusdem Philonis, in quibus ait eundem Philonem probasse tempora sua idcirco esse emendatissima, quia nō per opinionem suam vel aliorum priuatorum historicorum, sed publicam per fidem annalium quatuor Monarchiarum suam chronographiam conscripsit, quarum singula suum habet probatum authorem. Nam Chaldæorum annalium probatus author

thor ex Chaldæis sumitur, inter quos enitet Berosus. Porrò Persarum & Medorũ annalium itidem probatus author ex Persis sumitur, inter quos effulget Deiocles & Metasthenes Persæ historici. Caue quum legis Petrũ Comestorem super Danielẽ, quia ibi corrupta orthographia scribitur Diocles & Megasthenes, pro Deiocles & Metasthenes: quia primi sunt authores Græci, sed secũdi Persici & Medici. Ab Alexádro verò vsq; ad Asmoniam sequutũ se dicit septuaginta interpretes, quia hi eruditi erant in annalibus Græcorũ. A Machabæis verò, quia iam inierãt Hebræi societatem cũ Romanis, vt gesta Machabæorũ indicãt, idcirco annales Romanorũ Philo ab eis sumpsit, qui tẽpora sua summo studio per annuos consules absq; errore conscribebãt, vt patet in Liuio, qui emendatè tẽpora digessit per regulos Latinos ab Ænea ad Romulum, et per Romanos à Romulo ad Tarquinium superbũ, & per annuos magistratus à Bruto primo cõsule ad Cæsarem. Ex his patet, qui authores in tẽporibus suscipiendi sunt, et qui reiiciendi. Et quidem in monarchia Assyriorũ à Nini atauo Gyge prisco, vsq; ad ipsum Ninum Berosus Chaldęus præeminet, et qui descriptam à Semiramide columnã sequuntur Xenophon, Archilochus, vtriq; Græci: itemq; Latini Cato de originib⁹, Fabius Pictor, Sempronius, et qui de temporibus aurei sæculi ante Ninũ conscribũt. Deinde à Nino vsq; ad Sardanapalum duo soli recipiuntur, videlicet Berosus, vt diximus, et Eusebius, quia ipsum sequit in eius monarchiæ annalibus. Reiiciuntur autẽ in ea Paulus Orosius ex Latinis, & Iustinus atq; Trogus, quia ab his annalibus deuiãt: et eadẽ ratione ex Græcis Herodotus, Hellanicus, Xenophon, & qui eos sequuntur. Quinetiam & ipsum Ctesiam Gnidium, quanquã in multis aliis in pretio habitũ, tamen in temporibus huius monarchiæ reiiciũt Chronographi, nõ modò quia ab eius annalibus discrepat, verũ etiam quia nomina regum & singulorũ tempora non digerit, vt significauit Diodorus Siculus in 3. lib. dicẽs: A Nino ad Sarda-

Authores recipiẽdi.

Reiiciẽdi.

napalum triginta numero reges tenuerunt imperium Assyriorum annis mille trecentis & sexaginta, vt Ctesias in secundo libro scribit, qui nomina regum, quantoque quisque regnauerit tempore nō digessit, quāuis memoret auxilium Priamo missum à Tautamio Assyriorum rege. Post Assyriorū monarchiam sequuta est secunda Medorū atque Persarum, vsque ad Alexandrū, cuius annales digesserunt Deiocles & Metasthenes Persæ. In parte verò ab Arbace vsque ad Cyrum, ex eiusdē monarchiæ annalibus retulit supradictus Ctesias Gnidius, vt fragmentū eius indicat, & Diodotus in tertio libro cōmemorat. Quare, quoniam ab his annalium Persicæ Monarchiæ veris authoribus deuiant Herodotus, Eusebius, Tatianus, Iosephus, Clemēs, Aphricanus, & Porphyrius, idcirco negātur in temporibus eiusdem monarchiæ. Reassumitur tamen Eusebius in tertia monarchia, quia digerit fideliter annales Græcorum, regumque Asiæ atque Syriæ ab Alexandro ad Pompeium. Et similiter recipit in quarta monarchia, quia sequitur annales Dictatorum & Imperatorū & Cōsulum Romanorum. Sed de his clarius tractabitur in emēdatione chronographiæ nostræ. Nūc satis est nosse ad quadram diuinarum literarum, et quatuor monarchiarum, Philonis Breuiarium temporū, & quidē vtilissimum traditū esse, & occasionē respondendi Christianis tribuisse, præcipuè ad argumenta Iuliani Apostatæ & aliorum hæreticorū, vt author est Hieronymus. Nam quum obiicitur falsa scripsisse Euangelistas, quia scribunt Zorobabelem & Salathielem in duabus distinctis lineis naturalium posteritatum Salomonis & Nathan, negatur adsumptū, quia solū in linea Nathan inueniuntur, vt patet ex supradictis. Et ideo tam Maria quàm Ioseph de domo Dauid per Nathan venerūt. Quod verò obiicit, euangelistas sibi mutuo aduersari, quùm dicat ab vno Ioseph filius Iacob, ab altero filius Elyh, vtrique nulla est contrarietas, si dicatur: Ioannes est filius Petri naturalis, & est filius meus legalis, quia habet filiam meam vxorē. Quoto enim gradu mihi est cōsanguinea

Euangelistarum concordia.

Elyh & Iacob.

guinea filia mea vel neptis, toto est mihi affinis vir ea-
rum. Vnde & neptis meæ virū, voco nepotem meum
Et hoc est quod Hieronymus dicit, quod Ioseph fuit filius
Iacob genitura, & Elyh seu Ioakin lege vxoria. Quòd
si dicis: Quid ad genealogiā Christi Ioseph? Plurimū
equidem, nō ad significandum quod Saluator fuerit filius
eius, sed quod Maria erat ex tribu Iuda, vt ait glosa ordi-
naria, propter præceptū legis Numе. vltimo cap. vbi
sic dicit: Omnes viri ducent vxores de tribu & cogna
tione sua, & cūctæ fœminę maritos de eadē tribu acci
piant, vt hæreditas permaneat in familiis. Et hæc lex,
vt ait Talmudista, obligat solum primogenitos ad q̄s
spectat hæreditas, quia ea lex facta fuit propter filias
Salphaat et familiarum succedētium in hæreditate, vt
patet in dicto cap. atque lege. Beata autē virgo fuit pri-
mogenita Ioakin sterilis, & Ioseph primogenitus Ia-
cob. Et idcirco necessaria illatio est ex lege, vt quoniā
Ioseph ex tribu Iuda & cognatione Dauidica extitit,
vtique et beata virgo fuit ex domo Dauid et tribu, quia
in lege vtrūque ponitur: Omnes, inquiēs, viri accipiant
vxores de tribu & item de cognatione sua. Ergo Iosa-
ba filia regis Ioram, quia nupsit Ioiadæ pōtifici alteri à
tribu & cognatione sua, non fuit primogenita Ioram.
Quòd si obiiciat hæreticus, quia in primo Paralipo. 3.
cap. nullus inuenitur filius Zorobabel, qui dictus sit
Abiut, vt Matthęus Euangelista scribit, respōdet Hie
ronymus, quod sicut Misciollam ibi ponitur sine cogno-
mine, ita & Ananias. Et sicut Misciollam primogeni-
tus cognominatus est Resa, quod Lucas posuit & Phi
lo expressit, ita alius filius Zorobabelis fuit binomius
& dictus est Ananias & Abiut, quod vtrique vsitatissi
mum est in diuinis literis. Quia ergo tempore Aposto
lorum erat cunctis cognitum Ioseph atque Mariam esse
ex tribu Iuda & cognatione Dauid, idcirco Aposto-
lus pro principio à cunctis concesso semper arguit cō-
tra Iudæos, dicens & præsupponēs, pro maxima mani
festa ad Hebræos septimo capitulo: Manifestum est,
inquit, quòd ex tribu Iuda Dominus noster ortus est.

Ioseph qd ad Christi genealogiam.

Abiut.

Christi genealogia. Et in primo cap. ad Romanos: Factus est Iesus ex semine Dauid secundum carnem. Quod verò obiicitur, quia Apostolus dicit ad Timotheum, vt denūtiet quibusdā ne doceant aliter, aut intendāt fabulis & genealogiis interminatis. & ad Titū: Stultas, inquit, deuita quæstiones, & genealogias, et contētiones & pugnas legis deuita, quia sunt inutiles & vanę: vtiq; his respō detur, ꝙ ipsa verba Apostoli declarant seipsa, quia loquitur de genealogiis et pugnis interminatis, fabulosis et inutilibus et vanis. Et ideo nō loquitur de genealogia Christi quę erat terminata, manifesta et clara, vt ipse dicit ad Hebræos, & Euāgelistę pro clarissimo & certissimo tūc fundamēto fidei in ipsa prima frōte Euangelij posuerunt. Neq; erat fabulosa, sed vera: neque vana & inutilis, sed supremè necessaria, quia si Christus non fuit de cognatione Dauid, vtiq; nec Messias. Non potest autē bene intelligere b. Paulū in his locis, nisi quis nouit vanitates Pharisaicas Talmudicas etiam in primitiua ecclesia, quas nos ad plenū retulimus in commētariis nostris super epistolas b. Pauli, & sup prophetas, atq; alios libros. Sed pauca adducemus pro his vocabulis apostolicis: Interminatū, fabulosum, inutile, vanū: & quod item prohibet in secūda epistola ad Timotheum cap. 2. Prophana & vaniloqua. Est autem totū documentum Apostoli cōtra eos qui peruertebāt verba Saluatoris, vt patet in prima epistola ca. 6 vbi ait: Si quis aliter docet, & nō acquiescit sermonibus dñi nostri Iesu, superbus est, et nihil oino sciēs, sed languens circa quæstiones & pugnas verborꝝ: ex quibus oritur scandalum, et nō ædificatio ecclesiæ. Primò ex verbo Christi dicētis: Helias iam venit, & ipse est Ioannes. Venit hora, et nūc est quādo mortui et qui in monumētis sunt audient vocē filij dei. Ergo iam resurrectio facta est, et nulla alia expectatur. Et hi fuerunt cōuersi ex Saducæis, qui negabāt resurrectionē esse, et fuerūt Hymeneus et Philetus, quos excōmunicauit b. Paulus. De quibus ait in secūda epistola ad Timotheum. 2. cap. Prophana & vaniloqua deuita, quia proficiunt

Genealogiæ interminatæ

Resurrectionem negātes.

ciunt ad iniquitatē. Ex quibus est Hymeneus & Philetus, qui veritate exciderūt, dicentes resurrectionem iam factā, et subuerterūt quorundā fidem. Hi duo fuerunt principes factionis Saducææ contra b. Paulū, propter quos in concilio dixit: Ego sum Pharisæus filius Pharisæorū. De spe et resurrectione ego iudicor, vt patet in Actibus Apostolorum, cap. 23. Patet igitur quæ sunt prophana & vaniloqua præter intētionem Christi. Interminatas autē genealogias et fabulas contra b. Paulū, & Titū diaconē, & episcopos Syluanū & Timotheū mouebant alter Hymeneus ex tribu Issachar, et Alexādet ex Leuitica tribu, qui cōtra b. Paulū prædicauerunt Galatis & aliis pluribus Christianis, ꝙ cū Euangelio etiam legalia et circūcisio erāt seruanda, & probāt ex eo, quia Christ⁹ seruauit. Beatus verò Paulus econtrario dicebat: Si circuncidimini & seruatis legem, Christus nihil prodest: & probat quia factus est sub lege tanquā finis, ideo qui sub lege erant redemit: & probabat ꝙ finis oīm præceptorum erat charitas et conscientia bona, quæ sola Christus cū lege intendit, vt patet in omnibus epistolis eius. Verum vt in eadē epistola cap. 3. ad Timotheum scribit: Sic, inquit, Iannes et Mambres restiterunt Moysi: ita isti duo restiterunt veritati: qui quum nō possent vincere b. Paulum nec auertere Christianos ab eo, cœperunt stultas quæstiones, & fabulas verborū, & interminatas, id est, indecisas genealogias afferre, fundantes se in duobus. Primō ꝙ docti siue doctores in regno cœlorum, id est Euangelico, debent esse solum scribæ, dicēte Christo in Euangelio: Omnis scriba doctus in regno cęlorum profert testimonium de veteri & nouo testamēto. Secundo, ꝙ in veteri testamento nulli poterant esse scribæ & legis doctores & sacerdotes, nisi ex tribu Leui & genealogia eius. Vnde istæ pugnæ legis ortæ fuerunt. Prima, an alius posset ex officio ordinario dicere, quā de genealogia Leuitica. Et in hoc ante aduentum Christi erat pugna rixosa. Leuitę enim dicebant nullum posse esse scribam et doctorē legis, nisi ex genealo

Legalia præcipientes.

Scribę q.

nealogia Leuitica, dicente Moyse ad populum Deuteronomij vltimo capitulo: Liuitæ docebunt iudicia tua Iacob, & legem tuam ô Israel. Econtrà Ionathan Ben ooziel dicebat, quod etiam genealogia Iudaica poterat docere. Vnde in Targum Genesis quadragesimonono traducit: Non auferetur sceptrum de Iuda, & scriba de filiis filiorum eius, donec veniat Messias. Qui verò erant de tribu Issachar dicebāt, quòd etiam de sua genealogia poterant esse doctores. Nam in primo libro Paralipomenon duodecimo capitulo dicitur: De filiis Issachar erant viri eruditi, qui nouerunt singula tempora ad præcipiendum quid deberet agere Israel. Plures alij volebant, quòd ex omnibus tribubus & genealogiis etiam cōuersorum ad Iudaismum poterant esse doctores, quia interfectis legis doctoribus & Zanedrim, Herodes posuit Zanedrim ex neophitis & proselitis, qui dicti sunt Pharisæi & Scribæ, Vnde & Mayr author totius doctrinæ Talmudicæ fuit Idumæus conuersus ad Iudaismum, vt sparsim in Talmud traditur, & Rabbi Moyses Ægyptius narrat in prologo summæ de authoritate Talmudica. Et ita hæc quæstio de genealogia doctoratus nunquam fuit definita. Secunda fuit de sacerdotio, quia solum eo fungebātur qui erant de genealogia Leuitica, vt Leuitę probabant ex traditis à Moyse. Alij verò dicebant, quòd qui etiam ex gentilibus cōuersi, transissent in tribum Leuiticam, poterant esse sacerdotes, quia Moyses dicit de comestione agni Exodi capitulo duodecimo: Si quis peregrinorum voluerit in vestram transire coloniam, circuncidatur, & ita comedat phase. Et mox subdens legem vniuersam: Eadem, inquit, lex erit indigenæ & colono. Ergo eadem lex & ius erit colono, transeunti in coloniam & genealogiam Leuiticam, sicut & Leuitis. Et confirmabant, quia omnes pagani transeuntes in genealogiam Messiæ, erunt etiam sacerdotes. Itaque hæc & huiusmodi pugnæ, & genealogiarum interminatarum rixæ erant, & ita vocabantur. Hymenæus autē & Alexander, quum non possent

Talmud inuētor.

Sacerdotes qui.

possent euincere beatum Paulum, vt auerterent ab eo Christianos ad circuncisionem & obseruantiam ceri-monialium, conuersi sunt ad blasphemias & iniurias sub nomine doctrinę dicentes, quòd CHRISTVS non venit legem soluere, sed adimplere, quæ præcepit, quòd nemo doceat aut sacerdotio fungatur quàm tri-bus Leuitica, aut saltem qui in eius coloniam transi-uisset, quodq; Paulus solus contra Christum & Moy-sen, quum sit de tribu Beniamin, temerariè decipiēdo Christianos, docet, & instituit Leuitas & Episcopos Gentiles qui non transiuerunt in coloniam et domum Leuiticam, quales erant Lucas, Timotheus, Syluanus & Titus & huiuscemodi. Atque his publica prædica-tione iniuriis infamabant beatum Paulum, tam apud Iudæos, quàm apud Galatas & Corinthios, quibus Epistolas Paulus contra eos scripsit. Nam & ad He-bræos scribit quòd sacerdotium Christi nullam de-bet sequi genealogiam Aaroniticam, et ritum, sed de-bet esse secundum ordinem Melchisedech, cuius nul-la scribitur genealogia, sed omnes amplectitur ad suã dignitatem. Vnde translato sacerdotio, cuius ius erat apud Leuitas, necesse vt legis Leuiticæ cuius erat do-cere, translatio fieret, & impleretur dictum Hieremiæ de lege noua Messiæ, quæ veterē excluderet. Et ideo lex vetus dum mutatur impletur, quæ se mutandam asserit in aduentu Messiæ, ac propterea Christus nec vnum iota soluit à lege veteri dum illam mutat, quia hoc iota erit ibi, & apex, quod illam in nouam muta-ret. Ad Galatas verò scribens, quòd nō vt illi Hyme-neus & Alexander à Talmudicis fabulis & homini-bus didicit euadere, sed reuelationem Iesu Christi. Et excommunicat eos in communi dicens: Quicun-que etiam si angelus de cœlo, aliud prædicat quàm prædicauerim vobis, anathema sit, & exclamans: O inquit, insensati Galatæ, quis vos fascinauit, non credere veritati, ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est in vobis crucifixus? Tam stulti estis,

In Pauli doctrinã.

vt quum spiritu cœperitis, nunc carne consumemini. Lege totã epistolam saluberrimã, reuocatiuã ad Euangelicam legẽ. Et quia hi duo principes factionis hæreticæ contra beatũ Paulum more hæreticorũ sanctimoniam & Christi seruitutẽ ostendebant & peritiam in lege, & ob id erant in æstimatione apud Corinthios, idcirco ipse Paulus eos reuocans per duas epistolas, etiam in æmulos eos multa dixit, vti est in prima epistola, Perdã sapientiam sapientũ dicit dominus. Et itẽ non veni ad vos in sublimitate sermonis. Quia nõ spiritum et sapientiã huius mundi accepimus, sed spiritũ q ex deo est. Et ibi excõmunicat eum q materterã duxit vxorẽ, permissu dictorũ, qui ad legis obseruantiã Talmudicã inducebant. Et in fine primæ epistolæ, excommunicauit eosdẽ in cõmuni dicens: Si quis non amat dominũ nostrum Iesum Christum, sit anathema Maranatha. Et in secunda epistola contra eosdẽ falsos apostolos, quos adeo æstimabant Corinthij, vt nihil supra. Incipimus ne hoc, inquit, denuo commendare? Aut nos egemus sicut quidam cõmendatitiis epistolis ad vos aut ex vobis? Et itẽ in eadẽ epistola cõtra eosdem: Nõ enim predicamus nosmetipsos, sed dominũ Iesum Christum. Et item: O Corinthij seperamini de medio eorũ dicit dominus. Et itẽ: Quod facio & faciam, facio vt amputem occasionem eorum, qui volunt occasionẽ gloriandi in vos, sicut & nos gloriamur. Hi sunt pseudoapostoli, operarij subdoli transfigurantes se in apostolos Christi. Et non mirũ. Ipse enim Sathanas transfigurat se in angelũ lucis. Et subdit Apostolus: Quare non est mirũ, si eius ministri se transfigurẽt velut ministri iustitiæ. Verum cum reuocatis ad fidẽ gentibus, elusis à falsis fratribus, neq; desisterent maledicendo de beato Paulo & comitiua eius, & dicta Christi deprauando, fessus beatus Paulus eos noĩatim excõmunicauit, & beato Timotheo scripsit epistolã primam, in cuius primo capitulo denuntiat eos excõmunicatos, & euitet eos & doctrinam eorũ hortatur dicens: Rogaui te, vt maneres Ephesi cũ irem in Macedo

cedoniam, vt denuntiares quibusdam, ne aliter docerent, neq; intenderent fabulis & genealogiis interminatis, quæ quæstiones præstant magis quàm ædificationem quæ est in fide. Finis enim præcepti est charitas de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta, à quibus quidã aberrantes, cõuersi sunt in vaniloquiũ, volentes esse legis doctores, non intelligentes quæ loquuntur neq; de quibus affirmant. Ecce quod de genealogiis interminatis loquitur apostolus, in quibus, & ex quibus ipsi soli volebant esse legis doctores, & nõ de genealogia Christi, quam omnes lucidam et terminatam habebant. Et ideo isti resistentes apostolo volebant præcedere, & soli esse doctores ob superbiam, et non ex charitate & zelo fidei, quam conturbabant, & scismata procurabant, ob quæ meruerunt publice excommunicari, vt in fine eiusdem capituli denuntiat dicens: Hoc præceptum tibi fili Timothee commendo secundum præcedentes in te prophetias, vt milites in illis bonam militiam, habens fidem et bonam conscientiam, quã quidam repellentes circa fidem naufragauerunt, ex quibus Hymenęus et Alexãder, quos tradidi Satanę, vt discant non blasphemare. Et in quarto capitulo: Bonus sis minister Iesu Christi, nutritus verbo fidei, et bonę doctrinę, quam assecutus es. Et ideo ineptas et aniles fabulas deuita. Quę autem sint ineptę et aniles fabulæ, in commentariis nostris super Bibliam, ptæcipuè super Esaiam prophetam vtcunque retulimus, in quibus præcipuè versabantur Hermogenes et socius eius, qui scholas magnas in Asia regebant. Quos cum reprehẽderet apostolus, inimici eius facti sunt, vt in secundã epistola certiorem facit Timotheũ primo capitulo dicens: Scias quòd auersi sunt à me omnes qui in Asia sunt, ex quibus est Phygelus et Hermogenes. Contra quos Ephesi fortiter restiterunt, atque ideo ab vrbe Roma eis scribens apostolus per Titicũ Diaconẽ, eos collaudat, vt patet in epistola ad eosdem Ephesios. Hæc pro cõmentariis Philonis, et genealogia Saluatoris sufficiant.

Liber Ioannis

ANNII VITERBENSIS DE ETRVSCA SIMVL ET ITAlica emendatissima Chronographia.

Mnis historia integra est, & certissima redditur, quæ suis substãtialibus partibus cõstat, quas tres esse manifestum est, narrationẽ, chorographiã et chronographiã. Omne enim indiuiduum, vt Peripatetici tradũt, constat sua substantia, & duobus substantialibus principiis indiuiduantibus, quæ vocant hic & nunc, & sunt proprius locus & tempus. Cumq; narratio rerum gestarum singularum sit substantia indiuidua historiæ, quæ res indiuiduas narrat, vtiq; necessario consequens est, vt duobus principiis demonstretur, loco & tempore. Non enim integra & certa historia redditur, si solum dicatur, Magnus Alexander superauit Darium Monarcham, sed adiiciendum est, quibus locis & temporibus exercitum eius fudit, fugauit, cecidit, vicit. Quibus principiis quicquid Græcia mẽdax audet in historia, tam præclarè elisimus in libro cui titulus est de mendaciis priscorũ Græcorum, vt verè pudear hac nostra ętate, quosdã alioqui eruditos mendaciis Græcorũ delectari, & illis assuescere, imò insolescere. Bonũ est, inquit, Caro ad Marcum filiũ, literas Græcas aspicere, non perdiscere. Itaq; pars localis historiæ, quam Græci vocant Topographiam & Chorographiam quoad satis est, exposita fuit à nobis in commentariis super Fabium Pictorẽ, Sempronium, Catonem, Myrsilum, & fragmentum Itinerarij Antonini Pij, & super Berosum, & Plinianam Topographiam

phiam,& in quadraginta quæstionibus Anniis.Secunda vero pars est temporum, quæ publica & probara fide renetur, vt super Merasthenem & Philonem ostẽdimus. Eam partem Græci vocant Chronographiã, id est, temporum digestionem, cuius probandi duo principia sunt. Primum, vt ostendamus tempora quę afferuntur, non discrepare à publica & probata fide, vti super Merasthenem ostendimus. Alterum, vt reges & viri digerãtur, qui his temporibus floruerunt, & quorum memoriam teneãt authores, vel loca, siue vtrumq;. Quod profecto nos facimus in hac secunda parte, quę est de temporibus, in qua primum extendimus viros & tempora ab Iano & origine Italiæ, vsq; ad Othonem Cæsarem. Inde retrocedendo, tempora & viros præscriptos per publicam fidem probamus. Tertiam verò partem historiæ quæ narrat eorum gesta, suo loco absoluemus.

¶ Ioannis Annii Chronographia Etrusca digesta, & emendatissima, cuius prima pars digestio Italię sub aurea ætate à diluuio ad Ninum & Camesem tribus regibus annis. 249. hoc modo:

Solitudo Italiæ	108	Lestrigon	45
Ianus primũ adueniẽs	33	Hercules	30
Gomerus Gallus	58	Tuscus	27
Ochus Veius	50	Alteus	7
Sequuntur anni triginta & quadringenti à Camese ad Atlantem Italum, à quo Italia sub his regibus		Hesperus	11
		Sequuntur anni ab Italo vsq; ad excidium Troiæ. 454. sub his regibus Larthibus Italię	
Cameses	19	Italus Atlas	19
Iani secũdus aduentus	82	Morges	20
Cranus Razen.	54	Coritus	33
Aruns	43	Iasius	50
Tages	42	Coriban	48
Sicanus	30	Turrenus	51
Enakij Lukij	30	Tarcon priscus	23
Apis	10	Abas	15

Olanus

Olanus 21
Veibennus 42
Oscus 34
Tarcon secundus 46
Thyberinus 30
Mezentius 22
Item à vigesimosecũdo anno Mezentij vsque ad sextum Cælij et principium Romuli computatis quinq; annis laborum.
Æneæ etiam tribus tegni ei⁹ sunt anni. cccc. xxiij. sub his regibus Italiæ.
Tarcon tertius 20
Ocnus Bianor 46
Pipinus 52
Nicius 47
Piseus 52
Tuscus iunior 39
Annus 25
Felsinus 43
Bonus 28
Atrius 27
Marsyas 18
Etalus 30
Cælij pars 6
A sexto Cælij quo cepit Romulus vsq; ad pulsos reges fuerunt anni cc. xliiij. sub his Larthibus.
Cælij tesiduum 15
Galetitus 20
LukiusTuscus 25
Cibitius 82
Lucumo Clusinus 38
Rhetus 10
Hyellus 44
Apulsis à Roma tegib⁹ ad perdomitã ciuitatẽ Etruriȩ regnatũ est annis ducentis duob⁹ ab his Larthibus.
Porsena Clusius 58
Tolumnius Veiens 22
Eques Tuscus 40
Liuius Fidenas 48
Elbius Tuscus 32
Post cædẽ Elbij tegnauit Prolarthes Turren⁹ eius filius annis. xxvi. & ciuitatem Etruriæ dedit Romanis.
Turrenus 26
Post datã ciuitatẽ Etruriȩ claruit posteritas Elbij & Turreni sub Romanis trecẽtis, &. 54. annis, ex quibus Turrenus vixit vsq; ad superatã Thusciam et signatum argenteum nummum Romæ in triumphũ annis duodecim.
Tutrenus qui supta 15
Titus 40
Volturtenus 48
Cecina 56
Menippus. 46
Menodorus 36
Mecœnas 56
Seianus 23
Sceuinus 33
Otho Ferentinus [illegible]

Verum

Verum quia temporum & regum, publica & probata fides expetitur, & oīs alius author quanuis alias eruditus abiicitur, vt Metasthenes & cōmētaria eius, et superior Monarchiarū chronographia comprobār, idcirco publica et probata fides tēpotū, vitorumq; dāda est, et Othonis quidē meminit Suetonius de duodecim Cæsaribus. Eiusdem et Sceuini Cornelius Tacitus in vita Neronis et Othonis. Seiani meminerūt Iuuenalis in Satyra Omnibus in terris, & Philo in libro legationis suæ secūdo, et in breuiario temporū, itemq; Suetonius in vita Tyberij. Mecœnatis reminiscuntur cum Suetonio poēta et historici. Menodorum memorat Appianus de bellis ciuilibus q̄p fuuerit partes Iulij Cæsaris. Omnium verò simul ab Elbio ad Menodorum, memoriam facit Cato in.19.fragmento originū. Verum publica fides temporum, ab ipsis certissimis Olympiadibus sumitur. Teste autem Liuio in.9.ab vrbe cōdita. Q. Fabius egregie perdomuit Etruriam vrbem, sed nō cepit ciuitatē, quia ciuitas Etrurię data est nō capta, vt asserūt Valerius Maximus et Cato de originibus. Nam Valetius Maximus lib.4.in fine narraturus pudorem Spurinæ Etrusci, his verbis incipit: Quod sequitur externis annectam, quia ante gestum est, q̄ ciuitas Etruriæ daretur. Cato item in supradicto fragmēto: Turrenus, inquit, patre Elbio Larrhe ad lacum Vadimonis cæso, ad reddendam vrbem Etruriā allici potuit anno.2. Olympiadis centesimæ vigesimæ quartę, sed ad recipiendas Latinas literas, nunquā persuaderi potuit. Cæterum à secundo anno centesimę ac vigesimæ quartæ Olympiadis, quo Turrenus dedit ciuitatem Etruriæ, vsque ad primum annum Olympiadis.ccxij.quo teste Eusebio, se interemit Otho, sunt Olympiades octoginta septem et tres anni, quæ simul efficiunt annos octo et quadraginta supra trecentos.
Quare publica et probata temporum et dictorum virorum fide, vere à Turreno ciuitatem Etrutiæ dante vsq; ad Othonis interitum anni supradicti supputati sunt à nobis. Sed q̄p tot annis floruerint, à principibus ipsis

ipsis Romanis quibus chari fuerunt, ea mente atq; ingenio mentiti sumus, vt vel ad centrum ipsum sagittam iecerimus, vel parum abfuerimus, ita vt chronographiam non læserimus. Hactenus de publica er probata virorum & temporũ retrocedendo ab Othonis internu vsq; ad Turrenũ datorem ciuitatis Hetruriæ.

¶ Nunc ab hoc Turreno retrocedendo vsq; ad Romulum residuum probemus.

ANnalium quidem Romanorum publicam fidem probatamq; temporum rationem Titus Liuius tenuit in libris ab vrbe condita, qui reges fuisse Romæ à Romulo ad pulsos reges annis.cc.xliiij.per eorum tempora clarissimè digerit, in primo libro ab vrbe cõdita. A pulsis verò regibus vsq; ad perdomitam Hetruriam, per singulos annos consulum & magistratuum enumerat annos ducentos, qui supradictis adiuncti efficiunt annos.cccc.xliiij. Olympiadesq;.c.xi.

Olympias. completas. Est enim Olympias apud Græcos spatiũ quatuor annorum, sicut lustrum quinquennium tenet apud Latinos. Itaq; si à Romulo rege in primo libro ab vrbe condita Liuij vsq; ad Hetruscos perdomitos à Q. Fabio ad lacũ Vadimonis in nonum librum annos supputaueris, supradictas centũ vndecim Olympiades conficies. Porrò vt Fabius pictor, & Dionysius Halicarnasseus in primo libro, & peritiores conuincunt, & Eusebius de temporibus sequitur: Roma condita est à Romulo post sex primas Olympiades, quas si supradictis adiicias, erunt Olympiades completæ.c.xvij. quãdo Hetruscos perdomuit Fabius, cæso Elbio Larthe ad lacum Vadimonis. A centesimo decimoseptimo ad secundum annum centesimæ vigesimæquartæ Olympiadis, quando Turrenus dedit ciuitatem Hetruriç, iuxta Catonem sunt anni sex & viginti. Ergo publica et probata temporum fide probauimus Turrenum fuisse Prolarthem siue loco Larthis Hetruriæ à cæso patre ad datam ciuitatem, annis vigintisex. Quòd verò à cæde Hetrusca ad lacum Vadimonis

monis fuerint anni residui vsque ad Romulum.cccc. xliiij.in Liuio numerantur,á primo libro vrbis conditæ vsq; ad nonũ. Larthum fidem faciunt in primis Cato,qui fragmento supradicto meminit Elbij,á quo vicum Elbij in Cyminio lacu Ptolemæus notauit. Liuius Fidenas Posthumus,etiam á Latinis dux exercitus adscitus post incensam á Gallis Romam,in primo Saturnalium memoratur á Macrobio. Equum,á quo Equi Phalisci seruat lapis effossus in Ry yello, in Thermis Pauli benigni. Tolumni & Porsenæ gesta simul & nomina refert Liuius in libris ab vrbe condita secundo et quarto. Yellum seruant eius inscriptiones in sacrario cinerum Ry yelli,quam in lucubratione de origine literarum et philosophiæ Hetruscæ dedimus. Rhetum á quo Rhetios dictos. Plinius in tertio naturalis historię & quidam alij memorant. Lucumonis Clusini gesta infelicia, narrat in parte Liuius in quinto ab vrbe condita. Cibicius adhuc inscriptus seruatur in sacrario cinerum Augustalis Surrenæ. Lukius,id est, Lucumo Tuscus quum inscriptus, eum á Festo memoratur quód Lucenses cõdiderit,tum pręcipue Lukium adhuc prædium eius,non longe á Luca illi fert testimonium. Cælius & Galeritus Lucumo á quibus mons Cælius et Luceres olim dicti,memorãtur á Varrone in primo de lingua Latina,á Dionysio Halicarnasseo in secundo libro,et á Fabio pictore de origine vrbis Romæ, et á Propertio in quarto Elegiarum. Fides igitur publica & probata de nominibus illustrium virorum, atq; temporibus ab vrbe condita vsq; ad Othonem Cæsarem á nobis fideliter reddita est. Nunc retrocedendo de.cccc.xxx.annis ab vrbe cõdita vsq; ad euersionẽ Troiæ,fides publica & probata redditur in Latina historia, quam & Liuius in primo ab vrbe cõdita,et Eusebius de temporibus, et partim Manethon Ægyptius in supplemẽto Berosi tangunt. Et quanuis de annis Æneæ quidam varient, vt plurimum tamen probationes supputant annos sex á captiuitate Troiæ vsq; ad eius interitum.

Elbius

Yellus

Cui

Cui est argumento inuincibili, quia si plures aut pauciores tribuãtur, discordaret à publica et probata fide temporum monarchiæ Assyriorum, à qua mensurantur priuatorum tempora, vti super Metasthenem Berosumq; ostendimus. Itaq; partim errando, partim regnando, Æneas ductauit annis quinq;. Ascanius triginta octo. Sylvius Posthumus viginti nouem. Æneas Syluius triginta vno. Latinus iunior.50. Alba.39. Atus Ægyptius.24 Capis vigintiocto. Capetus, tredecim. Thyberinus à quo Thyberis, octo. Agrippa.40. Remulus decem et nouem. Auentinus, trigintaseptem. Procas, vigintitres. Amulius.44. Ergo à Troia cremata ad successorem Amulij Romulum probati sunt à fide publica Latina, anni.cccc.xxx. Viros verò Larthes his temporibus regnantes quàmplurimos ponit Manethon, à Mezentio ad Atrium. Sed & alij authores eos memorant, vt Tarcontem tertium Vergilius in.8.&.10.Æneidos. Ocnum in eodem decimo Vergilius. Pipinũ memorat Cybelaria inscriptio, à quo Pipiniensis agri Tusci meminit Liuius in nono ab vrbe condita. Nycium à quo Nyceam Turreni in Corsica, & Ethaliam Turrenam à duce insulam, Diodorus in sexto lib. indicat & nomina ipsa probãt. Marsyæ Turrenorum ducis meminit Plinius in.iij.natural.hist & cap.xiij.itemq; Cybelaria excisa inscriptio. Piseum ad classicum inuenisse tubam æream Plinius in.7.naturalis historiæ & plures concelebrant. Tusco iuniori fidẽ facit Manethon in supplemento Berosi, & vetustissima Tuscanellensis excisa memoria, qua prodit Tuscanellam post Troiç captiuitatem ab Ascanio monopolim conditã, & processu temporis à Tusco Larthe auctam. Annum, Annia Tusca vetustissima familia à qua Antoninus Pius oriundus fuit teste Helio Spartiano eximio argumẽto seruat. Hinc Bonum similiter monumẽta produnt, cuius familiæ & Familia Turna Bona, et Bona, & vt existimo Bonella perseuerant, & excisa æra sub Antonino Pio quæ apud me sunt probant. Atrium etiã Atriaticum mare & Atria oppidũ inte-

Regnorũ & regũm anni.

Annij.

Boni & Bonelli.

Atrij.

integre demonstrant, vt quidā existimant, & Plinius in tertio naturalis historiæ, cap.17. videtur significare, licet quidam à colonia Volaterræ dictum putent, vti ostendimus super fragmenta Catonis. Huc vsque hos Larthes supradictos Manethon exprimit, & supradicti etiā authores. Qui sequūtur, his locis probati sunt, videlicet Felsinus à quo sit Bononia condita, tam Cato in fragmētis q̄ Sempronius de partitione Italię produnt, & ab eo primum Felsinam, inde à Bono successore Bononiam dictam produnt. His ad publicam fidem ostensis afferendum est tempus, et Larthes monstrandi retrocedendo ab Troiano excidio vsq; ad eius fundationem, & inde vsq; ad Italum. Est autem tempus à fundata Dardania vsq; ad excisam, quod publica fide annalium regum Troię Archilochus prodit, et nos in eius commentariis explanauimus copiose. 297. annorū. Totidem supputat Eusebius de temporibus, eandem temporum publicam fidem secutus. Porrò à condita Dardania vsq; ad primum annum Itali, ex publica fide antiquitatum, Berosus centum & quinquagintaseptem annos colligit per reges Assyrios. Quos si superioribus adiicias, erunt anni. 454. à primo anno Itali vsq; ad Æneam & Troianum excidiū. Quod profecto, & altera publica fide temporum subregulorum Latij, ex Beroso et Manethone transumptorum, ita ostenditur: Mortuo Hespero fratre Italus reassumpsit Vetuloniæ imperiū, relicta filia Roma in Capena oppido, quod sub Auentinum fundauerat, vt asserit Fabius pictor de origine vrbis Romę. Igitur vt Berosus et Manethon significant, Roma regnauit in Lario annis. xlvi. Romanessus eius filius. lxxix. Picus priscus lvij. Faunus priscus. xxx. Annus Faunigena qui teste Sillio locauit Agillam filiā Trasimeno filio Turreni, regnauit annis. 54. Vulcanus. 36. Mars cognomine Ianus. 23. Cæculus cognomine Saturnus. 36. Picus iunior 34. Faunus iunior. 24. Latin9 Æneæ postea socer. 38. Ergo etiā per subregulorū Latij publica tempora demōstratur publica et probata fide fuisse ab Italo ad exci-

Felsinus.
Bononia.
Larthes.
Hesperus.
Italus.
Roma.
Romaness us.
Picus.
Faunus.
Annus.
Vulcan9.
Ianus.
Saturnus.
Latinus.

dium Troianum annos.cccc.liiij.Ex publica quoq; & probatissima fide Berosi & Manethonis sicut Latini subreguli & eorum tempora, ita his correspondentes Latthes Italiæ in Vetulonia et eorum tempora supputantur ab Italo vsque ad Mezentium. Et nihilominus Latini historici & monumenta eos non suppresserũt. Nam de Mezentio memoriam faciunt, Liuius in primo ab vrbe cõdita. Dionysius item Halicarnasseus in 2.lib. Macrobius in primo Saturnalium, & Vergilius in.viij.&.xi.Æneidos,& deinceps. Thyberini patris Ocni, ex fatidica Manto, à quo Albula Thybris dictus est, meminit Vergilius in.viij.&.x.Æneidos, & alij authores. De Tarconte secundo qui Cacum coniecit in Labyrinthum,etiam Solinus loquitur in Collectaneis. De Osco sunt coloniæ Osca quæ & Capua (nam Osci sunt Capuenses vt ait Seruius super Æneida) & Volosca,id est,antiqua Osca,& per syncopam Volsca,vt in Annijs quæstionibus explanatũ est. Veibenum cognomine Massum conseruant monumenta & vrbs in Thuscia Massæ, & Cælius Veibenus à familia vt memorat Varro in primo de lingua Latina, vbi Cælium montem asserit dictũ à duce nobili Tusco, Cęlio Veibeno siue per synæraicam compositionem Vibeno. In ea enim cõpositione literas e & i conuertimus,et sæpe syncopa vtimur,vt Veilumbros,& Veibenos,et Veiterbum,dicimus Vilumbros, Vibenos, Viterbum,vt alibi ostendimus. Olanum ducem Thusciæ fuisse, qui primus Mediolanum fundauerit, est testis Cato in fragmẽto.vij.originum. Abas,à quo Abantes in Tuscia populi ad caput Abium maritimi, perpetuum argumentum habet regionem ipsam, vnde Lucumo nomine Toruus, classis maritimæ pro Ænea princeps fuit,vt author est Vergilius in.x.Æneidos,nominãs ipsum Toruum Abantem. De Tarcõte prisco et patre eius Turrheno Meone, pleni sunt Codices sicut de Atlante Italo,& filio Itali Morgete, atq; Itali socero Corito,et huius filio Iasio. De Bante verò quẽ Berosus Coribantem vocat,id est,hastatum Bantem,

Marginalia: Oscus. Veibenus massus. Olanus. Abas. Morgetes Coritus Bantes.

tem, inscriptio Grauisca memoriã facit, vt in cõmentariis de origine literarũ Hetruscarũ exposuim⁹. Tanta igitur de probata et publica fide, temporum et Larthes Herruriæ dicta sint, ab Italo vsq; ad Mezentiũ. Nunc ab Hespero prædecessore Itali ad Camesem, tẽpora et Larthes sunt demonstranda. Et fidem publicã habent à Beroso in. 5. antiquitatũ, qui per reges Assyriorum à Camese q̃ rexit primo anno Nini colonias Italas vsq; ad Italum supputat totidem annos, et Larthes quot assignauimus, quorũ memorias plures authores habent, vt Cameses, Saturnus, Ianus, habẽt Iginum, Protarchum, Macrobium in. 1. Saturnaliũ, et pro parte Poëtas. Crani Razeni, meminerint loca Volturnæ ita dicta, et Myrsilus de origine Italiæ, & Dionysius in. 1 lib. dicens, Tuscos se appellare à duce Razenuos. Aruntis primi quẽ Berosus Arunũ declinat, memoriã seruant eius coloniæ Thuscæ, Aruntini veteres, Aruntini Rullienses, Aruntini Fidentiores, de quibus exposuimus super Catonis fragmentũ. 16. & à 15. ad. 19. & aliis cõmentariis. Tagetem fuisse qui primus Thuscos aruspicinã docuerit, oẽs cũ Beroso confitentur. Sicani prædia in agro Vetuloniæ manẽt, quæ dicimus vallem Sicaniã, sicut Enakios amnes dicim⁹ Kat Enakios. i. cõgregationes gigantũ quos expugnauit Apis et filius eius Hercules Ægyptius. Vnde et vallem gigantũ etiã circa Tuscanellam dicimus, & campum Cymeum iuxta Cat Enakia, vbi Ioui iusto Api affuerũt Itali, cõtra gigantes, vt asserit Diod. in. 6. lib. & nos super Berosum probauimus argumẽtis et authoribus inuincibilibus. Aliquot annis præfuisse Italiç Apim, et eius nepotẽ, quẽ Grçci anthropophagũ, Hetrusci Kuikium, Latini et Berosus Lestrigonẽ vocant, itemq; et Herculem vsq; Hesperum, cuncta supra dicta monumẽta cũ Beroso cõfirmãt. Et ideo à Camese vsq; ad Hesperũ amplam fidẽ tẽporũ & hoim, Berosus et historici & eorũ monumenta præbent. Nunc de temporibus ante Camesem et Nicium quæ Latini vocant aurea sæcula fides publica sumenda est.

Cameses. Razeni. Aruntini. Tages. Sicanus. Apis in Italia. Lestrigones. Aurea sæcula.

Primum à transumptore fidei publicæ Beroso, qui ait ante Ninum fuisse inundationem sub Ogyge Iano, annis.149. & anno.131.post diluuium fundatã fuisse Babyloniam à Saturno patre Beli, et eius anno.x.Ianum misisse colonias Thuscas duce Comero Gallo, cui filius fuit Ochus Veius, à quo vestigiũ manet mons Vesochus. Item Xenophon libro de æquiuocis idẽ tempus scribit à publica fide columnæ in Babylonia excisæ à Semiramide, vt ostendimus in cõmentariis eiusdem authoris. Enumerat enim ab inundatione ad Saturnum patrem Beli, annos.31.supra.200. Et à Saturno ad Belum filium, annos sex &.50. Et à Belo ad Ninum annos.62. Ita ab inundatione ad Ninum primum Monarcham, fuerunt anni.249. Vocauerunt autẽ auream, quia prima fuit nata cum humano genere post diluuium, quę vindice nullo, aut lege scripta et metu, sed sua sponte rectum fidemq́ colebat, vt ait Ouidius in primo Metamorphoseos, & Trogus & Iustinus in primo Epitomatum. Et, vt aiunt, durauit vsq; ad Iouem, qui primus armis sumptis fugauit Saturnum, id est, vt ostendit Berosus vsq; ad Ninũ, qui legato à patre Belo mandato susceperat, vt omnino Saturnum Sagam Caspium deleret. Nam et ipse Ninus per interpretationem Iuppiter dicitur, vt probatur in commẽtariis super Xenophontem. Nam Saturnus Apteras, quem Græcia mendax fingit in historia venisse ad Ianũ, non floruit aureo sæculo quãdo Italia dicebatur Saturnia, sed longe post ferreo iam sæculo, quãdo Italiæ nomen fulgebat extinctis aliis cognominibus, Ianicula, Saleumbrona, Camesena, Saturnia, Apenina siue Taurina et Hesperia, vt demonstrauimus super.ij.fragmentum Catonis, & tertiũ et quartũ. Et super Fabium Pictorem. Eadẽ tempora cum Iano & primis colonis, assignat Cato in.ij.fragmento dicens: Italiæ, inquit, splendidissima origo fuit, tum tempore, tum origine gentis Cœpit enim aureo sæculo sub principibus diis, Iano, Camese, Saturno, gente Phœnica & Saga. Et paulò post: Inter authores conuenit Phœnicas et Chaldęos histo-

Babylonia.

Ochus

Aurea ætas.

Saturni ætas

historicos, ante Ninum circiter annis. 50. et ducentis quibus durauit aureum sæculum, terras fuisse inundatas, et in Scythia saluatos hoĩes. Et ex his venisse Ianũ quum dixerim et Gallis progenitoribus Vmbrorum in Vaticanũ. Et infra, à Vaticanoq; progressum circa Thyberim fundasse Regiã et Pontificiam vrbes. Deinde. xij. coloniis per Thusciam fundatis dedisse fasces ad continendũ rudes in officio Aureo. Rursus Fabius Pictor de origine vrbis Romæ sub Iano, Camese, & Saturno, hæc ad verbum dicit. Italiæ imperium principio, penes duos populos extitit. Posterius Romani, principio Thusci sub Iano cœperunt, aureo sæculo & ætate, quæ primo ortu generis humani fuit sub Iano ante Ninum fermè ducentis. 50. annis. Ianus tenuit læuum Thyberis latus Hetruriã sub initiũ aurei sæculi. Cameses verò et Saturnus dextrũ latus, circa finem aureę ætatis. Et post declaratos mores aureę ætatis, mox subdit, quod Trogus, Iustinus, & alij asserunt, dicens: fuisse Ninum primũ qui aureos illos auitos mores, noua regnandi cupiditate mutauerit. Itaque recte tẽpora aurei sæculi ex publica oĩm fide retulimus, in quibus in principio post Italię solitudinẽ scripsimus Ianiculas colonias in Hetruria à Iano primum adueniente positas, vt indicãt Cato & Fabius Pictor, inde recedentem Ianum postea misisse Comerũ Gallum iuxta Berosum anno post diluuiũ. cxli. Huic successit filius Ochus cognomine Veius siue Curulis. Probauimus igitur nostram Hetruscam Italicamq; Chronographiã, quę cõtinet à diluuio ad Othonem Cæsarem, annos septem et septuaginta supra trecẽtos et duo millia. Iam igitur deo fautore atq; illustratore in aliis commentariis, vt diximus primam partem historiæ Topicam et Chronographicam absoluimus, nunc item Chronographiam & temporalem ex publica et probata fide trãsumpsimus, quæ profecto ab Ogygis prisci diluuio, vsque ad primum Othonem, pares totidemq; annos digessit, quot publica Monarchiarum fides colligit, vt conferenti vtranque patet.

CL. Marij Are-
TII VIRI PATRICII SY-
racuſani, de ſitu inſulę Siciliæ, Libellus.

Itum inſulæ Siciliæ ſcripturus, oppidorũ, ac ciuitatum, quæ à Sicanis, et Siculis primis conditoribus conſtructæ, licet cæteras antiquitate præcedant, eo quod aliquid haud reperitur monimenti, nullus enim illis ſcribendi vſus, quo rerum geſtarũ memoria ſuperesſet, nullam faciam mentionem, verum de expulſione, eorumq; ſucceſſoribus, Polybium, Thucydidẽ, & Strabonem imitatus, qui hoc ordine, de Sicilia plura memoriæ commendarunt. Sicilia inſula Scylleo freto, Siculo pelago, Africa etiã, ac Tyrrheno clauditur. Eius tria promontoria, quibus Trinacria, & Triquetra appellata. Pelorus vnum, ad Italiam, et aquilonem vergens, contra Scyllam, decem miliaribus ab Meſſana diſtat, à Peloro Annibalis nauis gubernatore, nomen ſortitum, qui eò delatus dum inuium pelagus, ſeſeq; deluſum putaret, illum interfeciſſe fertur. Eſt in promontorio turris recens, non quod maris defendat anguſtias, ſed procul venientibus, quà tranſeant, vadum oſtendat. Scylla ſcopulus in continenti, vbi oppidum Scyglum, Scyllæum à Plinio adpellatum. Charybdis vorticoſum mare, Galofatus quaſi Calofaros, à noſtris nuncupatum. Ibi enim faces noctu accendũtur, nautis portum petentibus ſignum. Vorticibus terra ipſa, qua Meſſanæ portus, efficitur (brachium ſancti Rainerij hodie) reſiſtit. Vtrunque nauigiis exitio. Mulieres has, & meretrices ſingũt, in monſtra, canesq; marinos verſas, quorũ audiri latratus, ac morſibus at-

trahi

trahi naues. Alteri Pachynus ab aëris crassitudine nomen, nũc Caput Passarum, à Pachyno ipso deductum nomen (omne promõtorium caput nautæ vocant) Cuius duo sunt, ad ortum vnum, alterũ quod ad austrum spectat. Pachyni inter vtrunq; portus. Ad meridiem Odyssiam, siue Vlyssiam Ptolemæus collocat: Cicero Odyssæ portum, nos portum de Palis vocamus. Tertium est Lilybæum, Africæ & Libyæ oppositũ, à puteo, cui nomen tunc Libybæo, nostra ætate Caput Boei. pro Libybæi, dicunt: centum miliaria non amplius, à Mercurij promontorio, haud longe à Carthagine ad orientem, quod hodie Caput Bonũ nominãt, remotum. Strabo licet, & cũ eo Plinius, aliter sentiant. Memoriæ proditũ, quendam è specula prospicientem naues Carthaginis portu egredientes Libyberanis renuntiasse. Strabo à Peloro ad Cumas tractũ esse igneum tradit. Trinacria igitur sub quarto sita climate, vt continens primum: ita maris dein auulsa impetu, insula facta: ac in valles tris à nostris discreta, singulæ singulum adsignãtibus promontorium. Nemorum vna, quorum plena: quæ Pelorũ complectitur. Altera Nothi vallis frumẽtariis tum campis, tum nemoribus læta, pecorumq; fœcunda Pachynũ continet. Tertia Mazaræ frugiferarũ arborum prope impatiens, messibus armentisq; abundans, Lilybæum sibi vendicauit promontorium. Ambitus haud indiligẽter facta menflone, sexcẽtis ac sexdecim miliaribus definitur. A Peloro ad Pachynum centũ quinquaginta. Hinc ducentis & quatuor ad Lilybæum. Rursum ad Pelorũ ducẽtis sexagintaduobus. Fretũ, quo à continẽti diuisa, q̃due super nantẽ bouem Herculem transiisse in fabulis scripsit Diodorus, tribus ferè millib⁹ passuum, à turri quã suprà diximus, ad scopulũ Scyllæ, continetur. Latera duo cõcaua, tertium autem à Lilybæo ad Pelorũ proueniens, q̃d cæteris est maius, curuum. Prima oĩm Romanorum prouincia Sicilia, ac cella penuaria, Romanæq; plebis nutrix. Populi omnes, præter paucos qui paruos vicos habitãt, & in Valle Mazaræ potissimũ,

Græco adhuc sermone vtentes, lingua, moribus & institutis hodie non differunt: apud veteres suę cuiusq; ciuitatis legibus agebantur. Verum qui primū eam incoluissent, nemini cōpertum. Cyclopes ipsos (Hi fabricam ferream, vt autor est Plinius, inuenerunt) & Lestrigones indigenas tradunt, minimeq; aliarum gētium aduentibus, & hospitiis mixtos, Ætnam, eiusq; campos habitasse. Omnes enim qui successere, classibus aduectos, multi probant, horum autem nulla memoria, liber nullus est, qui doceat originem, nisi quòd his monstris Siciliam detentam crudelissimis, carnēq; edentibus humanam, memorant. Cyclopes à rotūdo oculo, à latrociniis dicti sunt Lestrigones: Eorum cāpi vt apud Strabonem legimus, inter Catinam & Leontinum à Pelago surgentes. Post hos Æolum, atque Oenopionem Orionis patrem, in Sicilia regnasse, pariter & Italum, de cuius nomine Italiam dici, fabulosis prædicant narrationibus. At Sicanos (quorum rex Sicanus Cereris coniunx) Hispaniæ citerioris populos (ij Sicorim amnem, à quo nominātur, nunc Sergā, iuxta Ilerdam tenent) suis sedibus exterres, inq; Siciliam adpulsos, terram aspectu pulchram, salubrem cœlo, felicem ac cultu fœcundam, primos omnium inhabitasse constat: eamq; potissimum partem quæ ad occasum pertinet, nomenq; illi Sicaniæ indidisse. Item Troianorum multi post captam Troiam, vbi nauibus illuc profugi deuenere, dictiq; Elymi, loca iuxta Sicanorum fines, nullis positis ædificiis insidentes, Erycem & Egestam statuêre ciuitates. Phocenses quibus accessere, Libyam primum, mox in Siciliam delati. Eryx in montis vertice (montem Sancti Iuliani hodie vocant) Drepanum prospicientis per id tempus ab Troianis, qui Ilio euerso in Sicilia suas fixerunt sedes, conditur. Fabulæ ab Eryce Veneris filio conditore, qui ibi fanum, quod toto ferè orbe veneratione, ac mulierum frequentia notissimum fuit, faciendum, matriq; dicandum curasset, eam dici fingunt. Fani ædificium Romam ante portam Collinam transuectum, vo-

catumq́ Veneris Erucinæ remplum, porta á sale hodie Salaria nominatur. Horũ quoq; Egesta, siue Segesta Troianorum ædificium, sicuti Eryx: & quod á comitibus Amphilocherę erectũ, fabulosum puto, Ciceronis accedens opinioni q in Verrē, Segestā peruetus oppidũ, Æneam á Troia fugientem, atq; in hæc loca venientem condidisse, ait. Quod cum maritimum, nec procul ab Eryce ad mare Tyrrhenum, Diodorus & Thucydides collocassent, id esse credimus: quod dirutum penitus, Conterrana vocitatur. Ad leuam hodie diui Viti fanum in scopulo quotidianis miraculis insigne. Quo mortales confugiunt, canum rabiosorum morsibus adcepto vulnere, mortis periculum euasuri. In dextro littore Segestanorum celebre emporium, quod Strabo triginta á Panhormo miliaribus disiunxit, falcato sinu inflectitur: Castrum ad mare de Gulfo hodie vocatum. Erat Segeste ex ære simulachrum Dianæ, tum summa atq; antiquissima præditum religione, tum singulari opere artificioq́; perfectum. Cuius in basi P. Scipinis Africani nomen incisum, virtutis & victoriæ monumentum. Quod dum C. Varris ministris exportaretur, Segestanas matronas & virgines omnes magno cum luctu & gemitu, multis cum lachrymis & lamentationibus cōuenisse constat, thure odoribusq́; incensis vsq; ad agri fines prosecutas esse. Æmilio Sensorino Segestanorum tyranno Aruntius quidam, Paterculus nomine, equum ex ęre factum, in quo cruciandi includerentur, obtulit: qui ab ipso tyranno in æreum iniectus equum, periit: hæc Plutarchus in Paralelis apud Aristidem se legisse ait. Iuxta emporium de quo diximus, fluuius in proximũ Tyrrhenum mare effunditur: quo riuus calidus prope oppidum ruinis affectum, Calatamet nunc dictum, vbi thermæ sunt hauritur. Fluuium Bethim, oppidum Scheram antiquitus appellari coniectura docet. Calatasimis supra fluuium ad orientem oppidum, recens nomen, vt reor. Quo haud procul Cereris templum, cui stantibus columnis, parietes omnes desiderantur,

Seretisq́ nomen hodie. Mons Bonifati (vulgò Bonifacij) oppido imminet: in vertice vrbs est diruta, quæ an sit Acesta, Acestienses siquidem populos Caius Plinius citat, dicere quis posset? Quis Alcamenis vicinum oppidum, condiderit, nisi velimus ab Alcamo Thrace, qui vt Dares Phrygius scripsit, Priamo auxilio venerat, conditum, incertum omnino est. Nec de Corilione, seu Coniglone, atque Partanna oppidis, nisi pars Ennæ, quasi statutum esset ab Ennensibus, sit legendum, aliqua fit coniectura. Aliquot deinde post annis Siculi, qui Latium insederunt, duce Siculo, quum domi potentes essent, virtute ac militari disciplina cæteris omnibus præstatent, forti cum manu in Siciliam traiecere, pro certo habentes facile fore totius insulæ imperio potiri. Dionysius tamen Halicarnasseus fugam his causam aduētus fuisse autumat. Qui quibus prælijs, quóue labore voti compotes, nec vnquam memini me legere: omnes enim quorum de Sicilia aliquid scripti relictum est, á Siculis Siciliam occupatam Sicanis prælio victis, atque ad eam missis partem, quæ ad meridiem & occasum pertinet, eorumq́ ante Græcorum aduentum annis propè trecentis fuisse, proq́ Sicania Siciliam appellasse, tantum protulerunt. Siculos eam plagam mediterraneam vbi Centuripis est (Trinacrini quibus vicini, & genere cognati) occupantes, quamuis ob temporum hominumq́ ignauiam, quæ & quando omnes (vt ante dictum) lateat, oppida tamen, & vrbes statuisse, verissimo constat argumento. Nam á successoribus non condita quidem, sed his pulsis eorum oppida detenta, Polybius & Thucydides testimonio sunt. Græci postmodum nauibus profecti, omissa protinus deinde nauigatione, vt iidem autores scripsere, Motiam, Soloentem, & Panhormum vrbes Elymorum finitimas construunt, eorum freti societate. Igitur Motia ab his conditur, quæ vbi loci fuerit argumēto, & coniectura vtentibus, tantummodo constat. Porrò inter Pachynum & Lilybæum parum á mari distat Modica, Mo

ca, Motucam quod Ptolemæus vocat, oppidum nostra ętate haud quidē ignobile. Item alterū in media ferè Sicilia euersum penitus, hodie Moxinis, quorum neutrū, quum Diodorus lib. 13 Motiā nec à mari, nec à Panhormo multū seiunxisset, sinumq; dixisset habere maritimū, & Thucydides Elymis finitimū statuisset, Motiam esse arbitramur, sed tumulū, qui nec procul est à Panhormo occasum versus, quem Mundellū dicunt. Sunt etenim haud procul ruinæ in prędio (Feudum recentiores vocant) cui Capacis nomē. Soloenti iisdem erectę vrbi, vt autor est Thucydides, quę Panhormum haud multum refugit ad orientē (Solanū nostri vocant) præter turrim ad nauiū factam cōmoditatē: quę vt frumento onerētur, in ea cōueniunt loca, domus nonnullæ sunt. Sunt quoq; pauca vestigia in montis cacumine, montē Catalfarum noīant. In eius mari thynnorū ingens captura. Eius cāpi Eleuthero fluuio, vbi pons ruptus (sic eū vocant) ad dexterā iacētes infundūtur. Vrbē Panhormū ab eis conditā supra dictū est: cuius ea tantūmodo pars est, q Cassarus dicitur. Noua deinde illi addita fuit, qua vetus à maris littore diuisa, Neapolis noīe, vt Polybius est autor. Fœlix in pręsens vrbs, oīmq; maxima Siciliensiū, in amœna ac fœcunda valle sita, ad septentrionē spectat, pelagoq; abluitur Tyrrheno, muris septa perquàm altis, quod opus est Federici regis: Plures quibus cœmēticios aggeres latis fossis cinctos augmēto ac ciuiū securitati in præsentiarū addunt. Secundū mare arx est, quæ nostra tēpestate amplificata, quod Castrū ad mare noīant. Huius arcis præfectus hodie Hieronymus Fuxa Panhormita, homo patricius, q dies octo ęstiuo tempore agit sine potu. Tres itē antiquæ ciuitatis portæ, & veteres muri multis cum turribus lapide quadrato constructi, & nunc manent. Patitillorum vna, vbi lapides literis inscripti, quibus Noę tempore fuisse Panhormum planè constat: Obscura altera noīata. Tertia est quæ Bosuemis porta ab ipsis nuncupatur, ad eam vergens vrbis regionē, quā Brigariam, Vulgariam

gariam antiquitus, vocant. Supra murum ad occidentem Rogerius comes, Tancredi filius, victis Pœnis Turrim Rubeam, quam vocāt, faciendam curauit: Alteram Chirimbrim nomine, Vilielmus Rex, cognomēto Malus: Tertiam demum (Turrim Pisanam hāc vocāt) qua palatium perfectum, Vilielmus filius quē Bonum appellarunt. Intus sacellum marmoreum ædificium totum, diuo Petro dicatū, pulcherrimum & religiosum, cuius parietes Porphyrite Parioq́ marmore, vermiculatis ad hominū, & animalium effigies crustis, punctisq́ aureis vestiti, pauimentumq́ structum. Ibi subterraneus carcer, quò primariæ nōnullæ mulieres anno millesimo post Christū ducentesimo quadragesimosecundo, Mense Martio, ꝙ plurimi reguli tumulrum fecerant, ab Federico Imperatore coniectæ, nec vnquā deinde visæ: quę antiquo vulgi prouerbio, Donnæ quæ male venerunt, vocatæ sunt. Ducentos post atq; nonagintaquinq; ferè annos, quum locum fabricandi gratia homines confoderēt, tria earū cadauera nulla putredine vitiata, integris cum vestibus, sericisq́ Calanticis inuenta sunt. Templum quoq́ est ingens Panhormi, exteriores parietes multo pulcherrimi, á Gualterio Archiepiscopo Vilielmi regis adfine dedicatum: Ibiq́ quatuor sunt ex Porphyrio marmore sepulchra, opus sanè cunctis spectabile, Siciliæ reges in quibus sepultos aiunt: quorum medium locum tenet marmoreum quoddā, vbi Constantia regina condita. Sacellū item diuæ Christianę parietibus marmoreis, atq; auratis laqueariis extructum. Ipso in templo cautum est in statutis, ne priuatorū quisquam sepeliatur, Regibus nanq; duntaxat & Episcopis concessum. Propè est ad orientē fermè celebre Hospitale, nec multum ante patrum nostrorum memoriam ædificatum. Cuius ministris curandi ægros, atque infantes alendi, quos vel paupertas, vel mulierū verecundia clàm exposuerit, maxima cura. Altera parte est locus, quod Toccum adpellatur, vbi aut vetere consuetudine, aut regia gratia aureas coronas reges accipere consuesce-

re, ipsi

re, ipsi Panhormitæ euulgant, adducuntq; illos, qui ibi regio diademate donati, Rogerium, vtrunque Vilielmum, Tancredum, Henricū Imperatorem Cæsarem, Federicum filium, Manfridum, et Petrum Aragonum regem. Insignis erat Panhormi regia ab Andrea Claramonte, tempore quo plures reguli à regia fide defecere, ipsius defectionis autore, extructa (Sterium tum vocarūt) quę nostra ætate in mercium horreum, Doanam hodie appellant, vbi portitores ad regis vectigalia exigenda disponuntur, mutata est. Curia item est prætoria, vbi duæ statuæ ex marmore antiquissimæ, nec cui quidem dicatæ, scire possumus: sunt enim nudæ, atq; alteram manum mortalium incuria mutilæ. Et propè fanum vetus, sacrum è marmore, punctisq; aureis, licet vetustate deletis, factum. Marturanā Panhormitæ vocāt, ibi virgines plures Deo petpetuò dicatæ. Auctæ postea ciuitati Tancredus primi Vilielmi spurius pomerium protulit. Et Rogerius Comes ædem, quæ diuo Ioāni sacrata est, eorū hospitium, qui Elephātia vitiati, trans Oreti amnis hostium, (flumen Miraglæ Panhormitæ vocant) vbi pons est lapideus insignis, ædificauit. Flumen in Panhormitana valle oritur, inq; agro Parco nomine. Ipsa Panhormi vallis pluribus irrigatur fontibus. Intet Soloēntem & Panhormum fons est, Buccuti nomine, cuius latices emolliendi aluum, purgandiq; virtutē habent. Et fons Misclemire (vulgò Misilmeli) ferè ad orientem in planitie ortus. Et ex rupe multis vndiq; factis scatebris, qui quod stagnum propemodū facit, Mare dulce nominatur. Et iuxtà fons Ambler nomine. Inq; montis regalis radicibus Sanctæ Dominicæ fons magnus, præter quē in ipsis quoq; radicibus duo, maior & minor Gabriel: quibus maior est, quem Nixum vocā., quo Zizæ ager infunditur. Ziza Punicum nomen. Estq; suburbana domus hortis ac viridariis amœna, Afroq; more extructa. Sūt pręter hāc duæ, maior & minor Cuba, eodem artificio, eademq; Pœnorū colonia, quibus tum Sicilia occupata, ædificatæ, habéntque hortos ad omnem

omnem vsum fermè & voluptatẽ ex omni parte cõſtos, ac fontium etiam riuulos, loca quippe amœna, & voluptuoſa quibuſuis triſtiſſimis prorſus exterminandis curis per ꝙ apta. Sunt pręterea fontes Baida, Xarabus, Siccharia, Ainiſindis. Et iuxta mœnia Chamberlingus verſus occidentem. Intus quatuor Bonripoſus, Guilla, & tertius ſine nomine, ſub porta obſcura in Pilam influens, ac demũ celeberrimus, omniumq́ longè notiſſimus Garrapphus. Pãhormi Thynnorũ multi piſcãtur. Diocles Panhormita cognomẽto Phimes, illuſtris ſummusq́ orator fuit. Antonius Bononius Panhormita, nobili ortus genere fuit, homo quidẽ bonarũ literarũ valde peritus, Alfonſo regi gratiſſim9. Dulcium arundinum, quarũ ex recocto ſucco fit ſaccarũ, fertiles in Panhormitano agro fiunt meſſes. Quod ſic faciunt: Principio campum non multũ à mari remotum (Pruinæ ſed enim meſſibus officiunt) bene paſtinant, inq́ paulò eminentiores diſponũt ſulcos. Martio deinde menſe arundinũ dulcium nodos, qui ad ſummũ pertinent, foliis libriſq́ exutos ita conſerunt, vt ſulcorum latera tribus aut quatuor cũ geminis fruſtis vno ictu perforentur. Sicq́ implent omnes campi ſulcos. Irrigatur terra æſtate, ſimul & à luxuria aſſiduè purgatur.

Brumale demũ prope ſolſtitium, radicibus tantũmodo pro altera ſatione (biennium durat) relictis, frangũtur arũdines. Quarũ ex maturis dulciſſimiſq́ nodis in minuta inciſis fruſta, eo artificio, quo oleum, elicitum ſuccum vno ex tribus in hypocauſto diſpoſitis aheno purgatur, ac vili percolatur panno. Colati mox ſucci partem (ſic enim recoquunt) in alterum coniiciunt ahenum, & hinc rurſus in tertium reponũt confeſtim, verberantq́ feruentẽ, vnde extractum ſubnigrum erit ſaccarum. Idem deniq́ itidem ſemel, iterum & tertium ſi fuerit recoctum, candidum elegantiſſimumque fiet.

Altera verò illis ex radicibus meſſis, niſi menſe Maio ſtercoretur campus, vix emerget. Quatuor miliaria ad occidentem à Panhormo abeſt Mons Regalis ciuitas nec in vaſto colle ſita, quam Vuilielmus rex Bonus

ſtatuit.

statuit. Ibiq; nobile templum diuæ Mariæ Dei matri fecit, cuius pars quæ à medio ad altare vsque surgit, albo marmore, Porphyrito, ac Lacedæmonio, guttisque aureis & lineamentis ad diuersarum rerum imagines quum esset structa, non vlli quidem in toto ferè orbe comparandum. Vbi ipsius Vilelmi conditoris sepulchrum. Et hos, qui modò Carinim, Cætariam olim tenuisse non longe à mari situm oppidum existimo. Vltra Panhormū plurimæ gentes agunt. Earum oppida, quæ ad orientem pertinent, Ciminna Soloenti proximum, Caccamus, & multò remotiora Barrafranca, Calatanissetta, quod à Petrapertia oppido Himeræ amnis vada dirimūt, Bonuicinus nostra propemodum tempestate erectum oppidum. Casttum nouum propinquius. Et Vicaris, quod mediterraneum quanquam & Himeræ vicinum Ptolemæus & Thucydides collocassent (Hyccaram ipsi vocant) Diodorus tamen scribit ab Atheniensibus Hyccaram maritimum vicum expugnatum, Laidemq; puellam, quæ in Peloponēsum deinde adducta formosissima meretrix fuit, inter captiuos captam. Et oppidulum, Mezuinsisus nomine, prope Vicarim ad occidentem. A Panhormo haud longe Fundus (hodie Feudum, à fide dictum) cui Cifala nomen ostenditur, aquæ vbi calidæ ægrotis admodū salubres. Nūc de Græcis dicendum, qui ad Siciliam adpulsi, leges ac viuendi ritus, moresq; homines docuere. Theocles Atheniensis vento in Siciliam forte delatus, visa terræ virtute, & solitudine (nō enim tota plena id tēporis) Athenas reuersus est, atq; Chalcidensium ex Euboëa, Ionumq; & Doriensium, Megararium pariter magno numero comparato, illuc rursus nauigans, Naxū obtinuit: aramq; Apollini consecrauit Archegeto, vbi antequam è Sicilia oracula peti turi soluerēt, sacra facere consuerant. Vrbe (locū vbi tum erat, Schison vocant) postea à Dionysio inferiore tyranno euersa, Andromachus Timæi historici pater, homo diues, vt Diodorus tradit in Philippo, Taurum collem propinquum, iis qui excidio superérant,
coad-

coadunatis inhabitauit, vocauitque Taurómenium. Quę inter Catinam & Messanã aperto pulsatur mari, & sole inspicitur oriẽte, vbi pars vetustissimi Amphitheatri adhuc extat: Ac duæ cisternæ, quarũ altera ruinosa, altera duabus cum fornicibus octo quadratis ac cæmẽtitiis fulcitur columnis (Stagnonem ipsi vocant) cuius longitudo centum ferè, & triginta pedibus, trigintasex latitudo, ac triginta demum altitudo cótinetur. Ad dexteram Tauromenius amnis, Vibius sequester est autor, nunc Cantaræ fluuius nuncupatus. Ibi enim pons erat, quem Alcantaram Punici vocãt. Timæus orator & historicus Andromachi, quem suprà nominauimus, fuit filius. Altero post Naxũ anno Archias Corinthius, quem ab Hercule traxisse originem aiunt, eam Syracusarũ partem, quã insulam vocamus, Nason & Ortygiam nonnulli, pulsis Siculis insedit, eamq; suæ gentis colonia auxit, amplificauitq;. Quicquid autẽ de Archia & Myscelo scripserit Strabo, fabulis mixtum pro certo habemus. Vrbem igitur Syracusas maximam pulcherrimamq;, ac triplici septam muro, opibus & viribus potẽtem fuisse, multi sunt testes. Ea capta prædæ tantum fuit, quantum vix capta Carthagine tum fuisset, cum qua viribus æquis certabatur. Et Dionysius tyrannus centum viginti peditum, equitumq; duodecim millium exercitum, ac naues ad quadringentas ex vrbe vna eduxit Syracusis. Quæ cùm manu munitissima, tum loci natura erat: & portus adhuc habet duos, qui quum diuersos inter se aditus habeant, in exitu sunt coniuncti, quorũ coniunctione insula ipsa disiungitur. Ea tanta fuit, vt ex quatuor tũc vrbibus constaret, quarum vna, ea est quã dixi insula, quæ duobus illis portubus cincta (magnum & paruum vocãt) quæq; impræsentia, cæteris solo adæquatis tantummodo stat. In faucibus portuum, vbi nunc Castrum Marker est, arx erat tyrãnorum, Hieronisq; regis domus, qua prætores postea vti solebãt, thesauro plena, ac vt Plutarchus ait, armorum copia ita munita, vt hominũ septuaginta millia illis armarẽtur,

ibi mea tempestate, & pons lapideus (quo insula ipsa adiungebatur) & obtutum propter temporũ iniuriã, ac vrbium euersionem, arcis inuentum ędificium, multæq; statuę, & caput è marmore his literis inscriptum: EXTINCTORI TYRANNICAE. Hanc arcem, quia Tyrannorum receptaculum, à Timoleone Corinthio deletam, quis restituisset (prætores enim, vt à Cicerone probatur dein vti solebant) mihi haud compertum quidē. Fuit iterum ab Romanis euersa, et in ruinis Castrum Maiker, de quo suprà dictum est, erectum. Nec eorum quidem accedo opinionibus et argumētis, qui Labdalum, de quo statim fiet mentio, tyrannorũ fuisse receptaculum adfirmant. Habitare in ea insula (est enim locus quē vel pauci possunt defendere) M. Marcellus Syracusanum neminem post vrbem Syracusas captam permisit. In ea insula ædes erãt complures, sed duæ quæ longe cæteris antecellebant: Dianæ vna, quę modò diruta nihil exhibet, præter vestigia pauca, domo inclusa, in ea regione, quã Resalibram dicunt, contra Sancti Pauli ædem. Altera Mineruæ, ante C. Verris aduentum ornatissima, nunc Antistitis sedes tredecim ex omni latere striatis ex lapide vastis cum capitulis, abacisq; & trabibus, columnis suffulta. In qua pugna erat equestris Agathoclis regis in tabulis picta, quibus tabulis interiores templi parietes vestiebantur. Viginti præterea tabulæ pulcherrimæ pictæ, in quibus erant imagines Sicilię regum & tyrannorum, quæ nō solum pictorum artificio delectabant, sed etiã commemoratione hominum & cognitione formarũ. Erat & Medusæ caput pulcherrimum cinctum anguibus, valuæ item magnificentiores ex auro atq; ebore, & in eis bullæ auro graues, & miro artificio cælatæ. Eius tectũ anno post Christum Deum millesimo centesimo corruit: quamobrem qui sacris faciundis in altari incumbebant saluis tantum, mortales omnes quorum ædes ipsa ferè plena erat, periere. Arx est pulchra in ipsius magni portus introitu, à Georgio Maniacho lapide quadrato ędificata, castrum turris Maniachi no-

minata. In maiore porta duo erant æneí arietes, hodie in ædicula Castri ad mare Panhormi positi sunt. Atq; altera parua in parui portus ostio, quam quia recens ædificium est, Casam nouam vocant. In hac insula est fons, cui nomen Arethusa, tunc incredibili magnitudine, plenus piscium: qui fluctu totus opertus fuisset, nisi munitione, ac mole lapidum à mari fuisset disiunctus, dum hinc atq; inde dulcis falsave præda arundine capiebatur. Arethusam nympham, Dianę comitem, poëtæ assignant, quæ ab Alpheo Peloponnesi fluuio adamata, ac subter mare vsq; ad hanc insulam fugiens, in fontem sui nominis mutata est. Diodorus fontem Arethusæ, nymphas Dianę produxisse, eiusq; pisces sacros fuisse, refert: quæ omnia fabulosa. Eius ante os Alpheus ipse mediis in fluctibus placidus emergit, quē Oculum Zilicę nostri vocant. Arethusa ergo, quanuis nō ea magnitudine, è rupe tamen veluti è ciuitatis latere vsque in hunc diem in portum magnum effunditur.

A quo nō multum distat Alpheus, qui, vt dictum est, ante ipsius os è salsis vndis caput erigens, impetu cum magno ita erumpit, vt aut cymbas, aut nantes homines sese vix adire permittat. Est & alter fluuius in portum magnū influens, vulgo Alpheus dictus. Hic Anapus est, de quo Thucydides aliiq; plures meminerunt. Ortus eius ad fontem Gufferam, iuxta Baxemam tecens oppidū. Hic vallem, qua ab eo quod diximus oppido, Paciorus, nunc Palazolus, diuiditur, præterfluit, aditq; Cacyrum, hodie Cassarum (sunt hęc mediterranea à Ptolemæo citata oppida) & Ferulensibus, recentioribus vti reor, ad lęuam relictis populis, Sortinum, cuius ab his qui de Sicilia scripsere, nulla facta mentio, abluit. Fontibus denique pluribus absorptis, agrū Syracusanum ingreditur, quo Cyanes latices celeberrimi, notiq; fontis duobus propè ante hostium miliaribus hauriuntur. Æneus fluuius haud procul à Netho ciuitate Fundum (nunc Feudum dicunt) cui nomen Cardinalis patris mei, domusq; Aretiorum multis ante interluit; Statimq;, vbi ad eius finem ventum, in pro

in profunda valle facto stagno absorbetur, peritq; totus, simul ac per vndecim ferè miliarium spatiũ in Syracusano agro iuxta Anapum, non longe ab ipso fonte Cyane, rursus ex immensę profunditatis emergit lacu, inq; Anapum clementer, ac mirabili lenitate decurrit. Lacum, quam Piscinam prius, deinde Pismam nostri vocarũt, in eo loco: Vnde Ditis cum abrepta Proserpina exiuit, existere antiquitus putauere. Quapropter Syracusani ibi dies festos anniuersarios agebant, celeberrimo virorum mulierumq; conuentu, propter huius opinionis vetustatem, quod eorum in his locis vestigia & propè incunabula deorũ reperiri dicebãt, autor idoneus est Cicero in Actionibus in Verrem. Fontem item Cyanen, hodie Cyrini Pismam appellatum, nympham ipso Anapo dilectam fuisse, inq; sui nominis fontem resolutam, tradũt. Tres, præterquam de quibus diximus, fontes in Syracusano agro Plinius commemorat, Temenitem, Archidemissam & Mergeam, quorum cum recentioribus non faciunt nomina. Iouis Olympij fanum mille & quingentis ab Syracusis passibus, cum oppido Olympico euerso nunc, è paruo tumulo Anapum respicit, vbi Athenięses, multis pòst annis, deinde & Romani, vt Thucydides & Liuius scripserunt, castra posuere; cuius adhuc extant columnæ. Nec longe ab Olympico Acarnaniam, quæ in præsentia nihil penitus ostendit, vrbem statuit Cicero. Locum hodie in ea,q Pantanus dicitur, regione, Carranum vocant. Per paludem ad Olympicum, quã Lysimeliã Thucydides, nos Pantanellam appellam⁹, via magnis instructa lapidibus nostra ætate reperta, cuius lapides Carolo Quinto imperatore regnãte vrbi muniendę maximè profuere, pergebãt. Palus hybernis aquis, multoq; cœno fœdata nullũ præbet adeuntibus adcessum, donec veris nouęq; æstatis calore desiccata. Trans Anapi ostiũ via Elorina, nũc Calorina dicta, ad meridiem, & Plemmyriũ promontoriũ distenditur. Plemmyriũ, de quo Vergilius meminit, promõtorium, & ibi oppidũ eodẽ noĩe, q̃d Gylippus Corin-

thius Syracuſanis ab Athenienſibus obſeſſis auxilio profectus, ibi enim hoſtes munitiones fecerant, hoſtiliter depopulatus eſt: promontorium hodie Maſſaoliuerem cōtra inſulam, portus magni hoſtio diuidente, appellant. Alrerum iuxta promontorium Raiſcanſir Afro nomine. In ipſo portu Plemmyrium ſpectat parua inſula. Supra ſexto propè miliario longum promōtorium, modò Logina, & ſtatio parua. Et mediterraneus ager, Longatinus nuncupatus. Ibiq; nec à mari remotæ Therſones, hodie Thireſæ ruinæ, Giartis ager, quem Dionyſij tyranni fuiſſe, Plutarchus ſcripſit in Dione, qui tum campeſtrium rura, tum ſaltus, ac vertices montium, iugumq; ad occidentem extenſus cōtinet, nunc Caua Georgiæ nuncupatus. Altera Syracuſarum pars, cui Neapolis nomen eſt, inſulæ propinquior, de qua, quod poſtremum ædificium, poſtremo verba facienda duximus. Eſt igitur parum eminens ager, duas qui Syracuſarum vrbes Achradinem & Ticham complectebatur, Neapoli ab inſula diuiſus. His duabus vrbibus nulla vel pauca Romanorum prouidentia remanent antiquitatis veſtigia. Ager poſt ruinam, ac damnū à Cn. Pompeio factum, Terratichæ, Terrachati poſtea vocatus eſt. Nūc vt quomodo paulò ante inſulam, ſic Achradinam & Ticham ſequar. Achradina igitur mari propinquior, cūius murus fluctu abluebatur, autor eſt Liuius. Forum, in qua maximum, vbi C. Verres filij nudam, ſuamq; in equo ſtatuam poſuerat. Ibiq; Concordię ara, vt idem Liuius ſcripſit. Pulcherrimæ item porticus, ornatiſſimum Prytaneum (locus ad quem iudices conuenerant) & in hoc Sappho erat, quæ epigramma Græcum habebat in baſi. Ampliſſima erat Curia, locum ipſum Buleuterium vocabāt. Templumq; egregium Iouis Olympij. Erat prætetea turris in extrema parte vrbis, quæ ad ſeptentrionem ſpectat, quam Galeagram antiquiras, noſtri Scalam Græcam vocant. Et ſub hac Trogilum oppidulum ſuburbanum, locus in præſens Targia dicitur, vbi turris proximis annis ædificata, atq; Trogilorum

portus,

portus, de quo Liuius fecit mentionem, Statio, hodie Stinctinus dicta. Tertia est vrbs, quæ quod in ea parte erat, vbi fanum Fortunæ fuit, Ticha nominata est, in qua locus eminens & præruptus à superficie Epipolæ dictus. Et ibi arx Laodalum, quod Liuius Exapylum vocat, nostri verò Montē Bellisim, modò eruta ingentem lapidum aceruum, veluti sui imaginem ostēdit. Iuxta Epipolas locus erat, cui Pentapylum nomen, vbi illustre Dionysij horologium fuit, Gymnasium quoque erat amplissimum, quod superioris domū Dionysij fuisse, libro duodecimo scripsit Plini⁹. Ædes præterea Æsculapij, & in ea Pæanis signū præclarè factum, sacrum tum & religiosum. Aristæi alterum in æde Liberi. Iouis quoque imperatoris in ea templum erat, vbi notissimum simulachrum. Etenim tria Iouis imperatoris signa vno in genere ferebātur in orbe terrarum, vnū illud Macedonicum, quod Romæ in Capitolio posuerat Flaminius: alterū in Ponti ore & angustiis: tertium quod in hoc templo erat. In radicibus ipsius Tichæ Timolionis Corinthij suburbana domus, illi à senatu populoq; Syracusano tanquam de republica bene merito donata: Vbi iam senior & cæcus ipse habitauit. Domibus modò ruinosis, templum est paruum Diuo Petro dedicatum, atque fons perennis, nostri Trimiliam vocant. Portæ Agragariæ propè erant, quas iuxta sepulchrorum copia. Pyramis porta vergebat ad meridiem. Quarta autem erat vrbs, quæ quia postrema, vt ante dictum est, ędificata, Neapolis nominabatur, et in eo loco, qui nunc Muragli dicitur: Quam ad summam Theatrum in hunc diem est maximum, ex ipso saxo inciso, factum: cui nil quidem desideraretur, nisi scæna deesset, ex cuius fundamentis superiori anno lapides extracti. A quo haud procul Amphiteatrum, oualem formam continēs, quod euersum iam, pauca ostendit vestigia, id tum Granatorum fossam, tum Coliseum nuncupant. Fons qui Theatrum abluit Galermis, qui Amphiteatrum Paradisus hodie vocatur. Hi maximo hominū labore ampliss. cæcisq;

factis meatibus, in hęc loca erumpunt. Duo item tunc templa egregia. Ex his vnum Hiero superior Cereri, alterum Libero dicauit. Signumq; erat Apollinis, qui Themistes vocabatur, pulcherrimum & maximum. Columnarum capita quæ Syracusarum in templis erant, Romæ in Pantheonis templi vestibulo, nunc Diuæ Mariæ vulgò rotundæ, vt Plinius censet à M. Agrippa posita. Menetides erant portæ, per quas ab Anapo Achradinam Dionem ascendisse narrat Plutarchus. Et Plinius signum fuisse Syracusis claudicantis pueri, cuius vlceris dolorem etiam spectantes sentire videbantur. Lautumiæ, quas Taglatas nos vocamus, sub terra carceres, quæ vt Varroni placet, & Lapidicinæ dicuntur. Opus est ingens ex saxo in mirandam altitudinem depressum, & multorum operis penitus excisum, in has si qui publicè custodiendi erant, etiam ex cęteris oppidis (autor est Cicero) deduci imperabantur, sunt adhuc quinque insignes, omnes cameratæ testudine prætequam vna ad meridiem conuersa, Syracusanis *Antrum Sancti Nicolai nominata*, vbi carcer ille qui à Dionysio tyranno factus fuit. Alterum huic adhæret Antrum (Grotta quæ Fauellat hodie dicitur) eo factum artificio, quo loquentibus Echo ita dictiones singulas, & syllabas accentusq; omnis reddit, vt neququam serio inclusum omnino crederes. Tres item specus in hac vrbe memorabiles sunt, dictuq; mirabiles. Vna in Diui Ioan. æde, quæ cæteris est maior. Hæc viis latis, multisq; transuersis, vti oppidum subterraneum, diuisa continetur: cuius in parietibus sepulchrorum multa ex inciso saxo sunt. Altera ad Diuæ Luciæ martyris fanum, quod locum esse vbi ipsa tormẽta passa fuit, Syracusani volunt, quę non natura quidem, sed mortalium manu & artificio factæ sunt. Tertia autẽ est specus in templi ortis quod deiparę Marię Iesu dicatum, eo per angustum hiatum passibus propemodũ duo de viginti descendentibus: perq; cæcum rursus callem triginta ferè orientem versus pergentibus lacus aquæ dulcis occurrit. Est Syracusis

cuſis loci natura cœliq́, vt nullus vnquã dies tam magna turbulẽtaq́ tempeſtate fuerit, quin aliquo tempore ſolem eius diei homines viderẽt, quod & ſi Cicero ipſe affirmat in Verrinis Actionibus, nos tamen non ſemper id vſu venire dicimus. Syracuſarum ædificia omnia, publica, priuata, ſacra & profana, quibus M. Marcellus poſtea quàm vrbem illa tempeſtate fermè omnium pulcherrimã ſubiectam oculis vidit, humaniter pepercit, præter pauca, quæ Romam aſportata ſunt, in ædem Honoris & Virtutis. Cn. Pompeius penitus delenda curauit. Inſulam dein, quam nunc habitamus, Auguſtum reſtituiſſe Strabo cõmemorat. Supra ad meridiem duodecimo ferè miliario, vltra Longarinum agrum (de quo diximus) Cacyparis eſt amnis, autor eſt Thucydides. Caſſibilis hodie nuncupatus, et ſtatio vicina quas Fontanas Blancas appellant, Plinius Nauſtachmum portum. Enimuerò nullus inter Syracuſas et Pachynum, præter ſtationes reperitur portus. Erineus vltra ſex miliaria fluuius, Mirãdã nũc dictus, qui campis, vbi arundines fiunt dulces, quum hauriuntur latices, nullum prorſus in præſentia facit oſtium. Ad eius fontes Auola oppidum, quò ex alto colle Pachynum proſpectat. Et Syracuſanorum victoria inſigne Aſinarum tum flumẽ, nũc Falconata. Athenienſes quoniam, & Nicea eorum dux, hinc à Syracuſanis intercepti, præter qui capti, atq; in Lautumiis labore conſumpti, ad vnum omnes trucidati, ob quam cauſſam eo in loco ad nonas Calendis Iunias diem feſtum celebrabant quotannis. Oritur iuxta Nethum antiquam vrbem, hodie Nothum. Quæ ab Auola, de quo diximus oppido, ſex miliaribus, ab Syracuſis autem quatuor & viginti, ſupra Pachynum octo ferè miliaria, natura ipſa ab omni parte munita, diſtat. Flumẽ ipſum omnium ferè arborũ probatiſſimos præbet fructus. A quo Elorina ciuitas ad Elori amnis oſtium deleta penitus, ſex miliaria abeſt. Elori oſtium Pachyno proximum hodie Labiſum. Pachynum hũc fuiſſe amnem aliqui autumant. Ac rurſus parte ex alia quæ ad

septentrionem pertinet, Bidenos populos parum à Syracusis remotos statuit Cicero, oppidum tenue Bidis nomine, nũc Bigenis ager inter Tapsum & Euryalũ, vbi Pyramis est semidiruta. Euryalum tumulus, & in eo arx, vt autor est Liuius, Beluedere nunc dicta, quæ vtrunq; mare prospicit, Tapsi hinc, illinc Syracusanũ portum. Contra mons est præceps, ex rupe vtrinque excisa, cuius frons ad ipsum Euryalum, dexterũ latus ad Anapi amnis vada, læuumq; ad Tapsum vergit. Vertex Lepas à Thucydide, hodie Mons Crimitis nominatur. Et Leo locus erat, vt idem autor ait, vno ferè miliario ab Epipolis, Liuius Leontiam vocat, munitum locum, quinque milia passuum ab Exapilo, locus in præsens nec vestigia, ruinæq; vllæ vbi fuisset, demonstrant: quapropter, sicut & cæteri de quibus aliquod haud potest fieri argumentum, relinquitur. Tapsus in præsentia insula de Manchisi dicta, peninsula; vbi antiquitatis nihil extat, portu ab occasu munita, quatuor ab Achradina distat miliaribus. Idem Thucydides iuxta Syracusarum muros Sicam oppidulum collocat, modò agrum esse Sineccham nomine, qui prope Sicharn est, ipsa docemur coniectura. Officinam C. Verres maximam fecit Syracusis, artifices in qua ferè omnes, cælatores, ac vascularios conuocari iussit. Lex fuit Syracusis, autor est libro vndecimo Diodorus, quam Petalismum appellarunt. Causa ferendi legem Tyndaris diues iuuenis, & incautus, variisq; illecebris potens: Hic conuiuiis & commessationibus aduenas cunctos, ac seditiosos ita sibi aggregauerat, vt senatui suspicioni fuerit, veluti qui ex industria illorũ vteretur cõsuetudine, vt pessimis cõsensus viris publicã occuparet libertatẽ. Inclinatis ob id iam omnium ad credendum animis, hominem obseruant, eundemq; nequissimorũ quorumcunq; stipatum agmine circumsistunt: Tum comprehensum nituntur socij eripere, quibus, quũ dispares essent viribus, truci datis, vinctum coniectis catenis temerariũ, ac damnatum pœnã sequi oportuit. Et cõfestim procerũ consi-

lio

lio aduocato, Tyndaridis inuidia te audacia, ac cōmu ni periculo recitatis, quibus ille merita affectus pœna, legem conscribunt, vt eius qui tyrannidis suspicionem tulisset, oliuæ folium inscriptū nomine illi daretur, scire propterea se exulatū ire quinquennium oportere. Lex ab oliuæ folio, Petalismus appellata, Athenienſium exemplo, qui quod in latere nomen scribebant, Ostracismum eandem vocarunt. Petalismo igitur lege multi ex primoribus quum in exiliū acti, eorumq; diminutus numerus, atque ob hanc caussam in plebeiorū arbitrium, qui ciuitatis statum multifariā distractum, cæca confusione atq; multiplici miscebant seditione, esset respub. declinata, eandē confestim abolere. Altera quoque lex Syracusis, vt refert Cicero in Verrinis Actionibus de religione, quę in annos singulos Iouis sacerdotē sortito capi iubebat: quod apud Syracusanos amplissimum sacerdotiū putabatur. Cū suffragiis ex tribus generibus creati erant, res vocabatur ad sortem, vt quot essent renuntiati, tot in hydriā sorte conicerentur, cuius nomen exisset, vt is haberet sacerdotiū. Hieronia præterea lex, de Hieronis nomine dicta, quæ decumas vendendas, vt idem autor scripsit, iubebat. Mos fuit Syracusis, vt si qua de re ad senatum relatum erat, diceret sententiā qui vellet, nominatim nemo rogabatur, & tamen vt quisque honore, & ætate antecellebat, ita primus solebat sua sponte dicere, idq; à cæteris ei concedebatur: si quando tacuissent oēs, tunc sortitò cogebatur dicere. Magistratum annuum, quem Famulatū vocarunt, quemq; trecentos fermè post annos, vt in Philippo scripsit Diodorus, ipsi Syracusani abolere, Timoleon victo inferiore Dionysio instituit. Ac etiam de viris illustribus, aliqua dignis memoria, quos vrbem Syracusas peperisse reperimus. Lygdamus Syracusanus tertia, & trigesima Olympiade victor fuit in stadio, cuius ossa medullis carere fama vulgauit. Asylus & Hisbio, ille septuagesimaquarta, hic nonagesimanona Olympiade in stadio quoque victor. Hermocrates dux et orator sum-

mus. Callicrates animo, & militari arte præstantissimus: Is & Lamachus Atheniensis Syracusis singulari certamine icti cecidere. Heraclides homo bellicæ virtutis peritus, leuis tametsi & instabilis. Eurides vir clarus & illustris. Menandrum Syracusanum ephebū ab elephante adamatum refert Plinius. Mentorinsia cum claudo leone congressus, blandientis ex illius pede surculum extraxit. Zenagoras qui sextum remorum ordinem inuenit. Diocles legum lator, legem conscripserat, in qua nequis forum cum armis adcederet, cautum erat: verum cum esset domi gladio adcinctus in hostes impetum facturus, audito parui momēti tumultu domo egressus est, cui quidam ex ciuibus, Tuam, inquit, ipsius negligis legem: At Diocles, Minime ait, imò eam ipsam confirmabo, & stricto gladio necem sibi ilico consciuit. Theocritus Syracusanus, quem Vergilius imitatus est, bucolico carmine illustris. Epicharmus poëta comicus, trium literarum inuentor, zita, xi, psi, quem Plautus est imitatus. Horatius in Epistolis: Plautus (inquit) ad exemplar Siculi properare Epicharmi: huius sententia, vt Cicero scripsit in Tusculanis quæstionibus: Emori nolo, sed me esse mortuum nihil æstimo. Eius socius Phormus Geloni gratissimus, Dinolochus Epicharmi discipulus. Et ille Philemon, qui vnum supra centum vixit annum. Eiusq; filius Philemon vterq; poëta. Corax, Latinè Coruus, orator præstantissimus, is Tisiam Syracusanum pacto docuit precio, cui discipulus petenti mercedem, Si tibi Corax, ait, persuasero, non soluam: sin minus, veluti qui à te artē minimè edoctus, etiam non soluam. At Corax. Si tibi, inquit, Tisia persuasero, certè soluas: si verò id efficere non potero, dignus ero mercede, quòd me doctiori discipulo id persuadere nequeo: Quibus Iudices (quod prouerbium fuit) Mali Coracis malum ouum. Antiochus Syracusanus (vt Dionysius Halicarnasseus refert) historicus, qui Italicos vetustissimos conditores scripsit. Lysias Gorgiæ discipulus, orator summus, Bion autem

tem orator: Et Cimias philosophus, Nicolaus, vt ait Diodorus libro tredecimo, qui duobus filiis orbus, pro victis Athenienfibus, quorum manibus interfecti erant liberi, orationem, vt illis parceretur, habuit. Et poëta diuinus Sophon, cuius poëma Platoni admodum placuiffe ferunt. Philemon Alexandri tempeftate comicus poëta, à quo nonaginta funt editæ comœdię, qui vbi totidem vixit annis, rifu vehementi animã effudit. Sofiphanes Syracufanus Philippi Macedonici ætate, ex feptem Tragicis vnus. Theodorus orator qui de re militari fcripfit. Themiftogones hiftoricus, à quo de Cyro plura edita. Athenagoras orator: Et Acheus poëta Comicus. Duo præterea frates Epicydes, & Hippocrates, & armis & literis præditi. Dion vir illuftris, Platonica difciplina eruditus. Cuius foror Ariftomacha, Dionyfij fuperioris tyranni coniunx. Dionyfius Syracufanorum tyrannus à puero inftitutis & artibus ingenuis eruditus, muficorum ftudiofus, quem acrem fuiffe & induftrium, natura male ficum & iniuftum, eiufq; in victu maximam temperantiam cumq; fugitiuis barbaris & facinorofis vixiffe, apud Ciceronem fcriptum accepimus. Mater eius quum prægnans eum in aluo contineret, fomniauit fe peperiffe Satyrifcum: cui interpres portẽtorum (Galliatæ hi in Sicilia dicebantur) refponderunt, eum quẽ illa peperiffet, clariffimũ fore. Item paulò ante quàm regnare cœpit, in agro Leontino quum equum flumine fummerfum maxima contentione nõ potuiffet extrahere difceffit. At quum aliquantulum progreffus effet, hinnitum exaudiuit, atque equum alacrem afpexit, cuius in iuba examen apum confederat. Quinque & viginti compleuerat annos, cum tyrannidem occupauit, regnauitq; duo de quadraginta. Filias Dionyfius, ne tonfori collum committeret, tondere docuit: adultas verò, ferrum earum manibus remouens, candentibus carbonibus capillum & barbam adurere. In carcerem demum quodammodo ipfe fe inclufit, atq; ex turri alta concionabatur. Hic tunicam & gladium

dium, quum pila ludere vellet, adolescẽtulo quẽ amabat, tradidisse dicitur. Cui quidam familiaris iocans: Huic, ait, vitã tuam committis? Ille vtrũq; iussit interfici. Damocles assentator propter eius opes, atq; rerum abundantiam beatum Dionysium assiduè in sermone commemorabat. Cui Dionysius: Vis ne igitur, inquit ô Damocle, sic te esse beatum? Quumq; ille velle dixisset, hominem Dionysius in aurea sede collocari iussit, mensasq; cõstrui exquisitissimis epulis, pueros delectos consistere, iussitq; rursus fulgentem gladium à lacunari seta equina appensum demitti. Damocles itaq; gladium suspiciens, nec plenũ artis argentum, nec pulchros administratores aspiciebat, nec manum porrigebat in mensam. Exorauit denique tyrannum, vt abire liceret, quòd iam beatus nollet esse. Damonem & Pythiam ea amicitia coniunctos ferunt, vt quum alteri Dionysius diem necis destinasset, alterũ vadem mortis acceperit, donec ille caussa commendandorum suorum profectus reuerteretur: qui vt vadem suum liberaret, præsto fuit ad horam morti destinatam. Quorũ fidem admiratus tyrannus, eos dimisit. Atque vtinam ego, inquit, tertius vobis amicus ascriberer. Aristides filiarum vnam in matrimonium petenti Dionysio respondit: Mortuam mallem, quàm tyranno filiam nuptam aspicere. Anus quædam, quum diis immortalibus pro Dionysij vita preces assiduas funderet, quũmque eam Dionysius interrogaret, cur sola ita faceret, Ne tibi, inquit, extincto deteriorem tyrannum suffectum videam. In Acarnania vrbe Iouis Olympij signum grauis ponderis aureo pallio vbi spoliauerat, atque laneo induerat, illud neutri dixit, idq; vtrique esset aptum tempori. Idem è fano quodam quum mensas aureas, quæ bonis diis inscriptæ, subtrahi iussisset, dixit bonitate deorum vti. Aureas pateras, quas porrectis manibus simulachra quædam sustentabãt, substulit: Admodum, inquiens, vnumquenque decere quæ dij porrectis manibus offerunt, accipere. Apollinis simulachrum Epidauri absq; barba, barbatumq; Æscu-
lapij,

lapij, quem Apollinis filium fingunt, videns, auream barbam illius allectus pondere, accepit: non licere affirmans imberbem patrem, filium verò barbatū esse. Locris Proserpinæ fano spoliato quum ipse soluisset, secundo vento spirante: Videte, ait, nauigationem, quæ à diis immortalibus ipsis sacrilegis conceditur. Aristippus philosophus & facetus, cuius consuetudine tyrannus vtebatur, ad Diogenem philosophum, qui vitam agebat solitariam, vnà cum Dionysio accessit. Cui, quia olera lauantem offenderat, submissa voce: Si Dionysio, ait, obsequutus esses, olera non comederes. At Diogenes: Si olera, inquit, comederes, Dionysio non obsequutus esses. Dionysius pedibus tractum tyrannū, non insidentem equo, vt ait Liuius, relinquere tyrannidem debere, dicebat. Dionysius item huius Dionysij filius, philosophus quoque & tyrannus, qui Syracusis expulsus Corinthi ludum aperuit, puerósque docuit. Ad vltimum verò sordidissimam agens vitam, popinas & lupanaria dum frequētaret, de minimis quibusque rebus vulgo inseitus disceptabat. Niscæus, qui eo tempore, quo alter Dionysius exulauit, principatum Syracusis obtinuit. Et Cephalus, vt scripsit Diodorus, per id tempus legum cōditor. Agathocles humili progenie ortus, rex deinde Syracusanorum. Cuius filius Eudoxus Poëta comicus. Callias historicus, is qui ipsius Agathoclis gesta scripsit. Philistus Poëta, & Historicus, homo diues, Dionysij superioris amicus, qui armis, nedum literis insignis, quem doctum hominem & diligentem fuisse testatur Cicero in libro quē de Diuinatione scripsit. Philiscus philosophus. Mominus quoq; philosophus. Hiero rex prudens & strenuus. Polydorus legum conditor. Polyænus orator, eiusdem regis tempore. Et ipsius Hieronis gener Andronodorus orator, cuius vxorem Damaratā, interfecto Hieronymo, Syracusani trucidarunt. Scopias (vt Vitruuius scripsit) Syracusanus Mathematicus multas res organicas & Gnomonicas, numero naturalibusq; rationibus inuentas

atque

atque explicatas, posteris reliquit. Hippocrates & Epicydes, duces perquàm strenui, vt apud Liuium inuenimus. Archimedes insuper vnicus spectator cœli syderúmque: Is, vt Cicero in Tusculanis quæstionibus tradit, lunæ, solis, & quinque errantium motus in sphæra alligauit. Bellorum item machinator, tormentorumq; vnicus inuentor. Hic quum se terræ globum mouere posse gloriaretur, rogante Hierone rege, procul assidens nullo corporis nixu (autor & Plutarchus) nauem onerariam adduxit. Hiero præterea, quum auream coronam votiuam diis immortalibus in quodam fano constituisset ponendam, immani pretio locauit faciendam. Opifex autem ad tempus opus manufactum subtiliter regi approbauit. Postea quàm iudicium factum est, dempta auri parte, tantundem argenti coronæ addit. Indignatus Hiero, neque inueniens qua ratione id furtum reprehenderet, rogauit Archimedem, vt in se sumeret sibi de eo cogitationem. Tunc is, quum haberet eius rei curam, casu venit in balneum, & eò quum descenderet (Balneum paruo dolio erat simile) animaduertit quantum corporis sui in eo insideret, tantum aquæ extra effluere. Qua de re quum eius rei rationem explicationis ostendisset, domum reuersus duas dicitur effecisse massas æquo pondere, quo & fuerat corona, vnam ex auro, alteram ex argento Quæ quidem licet æquo pondere, non tamen æquo corpore, etenim maioris erat corporis argentea, quum sit aurum maioris ponderis. Quumq; ita fecisset, vas amplum ad summa labra impleuit aqua, in quo demissa argentea massa, multum aquæ extra vas effluxit: qua exempta, vas iterum impleuit, in quo rursus aurea massa demissa, vti minoris erat corporis, quanquam eodem pondere, nō tantum effluxit aquæ. Quum id esset, tursus auream pleno vase demisit, ac ea exempta, repletóque vase, coronam quam opifex fecerat demisit, inuenitq; plus aquę in coronam, quàm in auream massam eodem pondere. Et ita ex eo, quòd plus defluxerat aquæ in corona, quàm in massa, ratio-

cinatus reprehendit argenti in auro mixtionem, & manifestum furtum. Archimedes persæpe balneum ingressus super vncto corpore vnguento, Geometricas figuras, liniamentáque sui ipsius oblitus, digito describebat. Amicos item, vt sphæram cum cylindro post mortem sepulchro imponerent, orasse fertur. Quod aliquot pòst annis ad Agragarias portas cum cylindro & sphæra, in cuius basi epigramma erat, se Cicero repetisse gloriatur. Postremò captis Syracusis in tanto tumultu Archimedem intentum formis quas in puluere rescripserat, ab ignaro milite quis esset, interfectum esse constat. Cui M. Marcellus sepulchrum faciendum curauit. Vilielmus Petrus Syracusanus proauus meus maternus, vir Patritius, iuris consultissimus, à quo plura edita. Est Thesta mulier Syracusana superioris Dionysij soror, Polyxeni (qui vnus ex primoribus) coniunx, fratri arguenti quòd viri fugam minimè nuntiasset, respondit: Adeóne Dionysi vilis & abiecta visa tibi sum, vt si coniugis mei fugam ipsa præscissem, eiusdem nauigationis comes & fortunæ particeps esse voluissem? Apud Plutarchum in Apophthegmatibus, interrogatam Hieronis vxorem cur sibi, quod os fœteret, nunquam nuntiasset, viro respondisse legimus: Ita omnes olere viros existimabam. Et duæ quoque Syracusanæ mulieres animo etiam in morte præstantissimæ, Hermonia inferioris Gelonis filia Themistis coniunx, quum seditiosis, qui omnē prorsus regiam stirpē tollere conabantur, alteram puellam regali cultu ornatam à nutrice expositā intueretur, puellæ haud interitū pertimentis admirata fidem, exclamauit se esse, & non illam Hermoniam, quo vtraq; vnius horæ momēto periit. In Paralelis refert Plutarchus, autorem adducēs Cyanippum, Dositheum Syracusanū Baccho sacra facere negligentem, ebriumq; ob hanc caussam factum, Cyanem filiam inuitam violasse, eandem patris annulum, criminis indicium, subripuisse. Pestilētia postea sæuiēte, vt impietatis autor diis immortalibus immolaretur,
respon

responsum esse à Pythio, Cyanem idcirco patrem violatorem necasse. Septimo pòst anno Theocles & Chalcidenses è Naxo profecti, Leontinum vrbem ferè omnium fœcundissimam, & Catinam prælio perdomitis Siculis tenuere: Polybio nihilominus quinto post Syracusas anno id fuisse placet. Leontinum igitur, modò Lintini, populosa ciuitas & diues, muro tunc cincta (Nam quæ deinde addita, nouam ciuitatem appellarunt, autor est Diodorus in historia Philippi) paludibus fœda & humidior, duobus collibus, tribúsque cōtenta vallibus, Catinam atque Ætnam respicit montem. Ibi turris adhuc tribus angulis ædificata ad nostrum vsque tempus, quasi posteris seruatum monimentum. Et mutus ruinis quoque actus, domus Gorgiæ philosophi. Vrbi altus imminet collis, Hieropolis nomine: Hieronis Polum hunc antiquitas appellabat: cuius in verticis planitie plura plumbea frustula aratoribus inueniuntur. Campi porrò omnium quæ ad victum humanum pertinent, rerum, longe feracissimi. Tritici enim, omnísq; leguminum generis lætissimas ferunt segetes, ita vt ibi arare terram, ac frumentum ab ea mortales extorquere Cererem docuisse crederent. Quare Leontini rei frumētariæ principes appellabātur. Ibi quoq; armentorū copia & pecudum, aucupij etiam maxima cōmoditas. Circa Leontinum fluuius prolabitur, qui ex duobus fit fontibus, quorū vni Gleppi nomen, alteri Passanito prope Francū fontem oppidum, & Hidram ab Ptolemæo citatum oppidum, vbi turris tantum hodie rotunda, sex ferè milliaribus ad occidētem à Leontino, nostri Cadram vocant. Et fons hic, de quo diximus, oppidum Militellū, haud antiquum quidem alluit. Iuxta Leontinum ex his vnus fit fluuius, vbi pons, quem Reginæ pontem vocant, cuius serio (admissis prius maris fluctibus) obturato ostio, lacus, qui Pantanus nominatur, piscosus admodum efficitur. Vltra pontem, lacus est alter milia propè duo à ciuitate manufactus, non multū ante patrum nostrorū memoriam, cui Bifarium nomen.
Ex quo

Ex quo piscium, quos mari captos minutissimos eò alendi gratia conticiunt, incredibilis multitudo expiscatur, ac in omnes fermè Siciliæ partes mittitur. Aliasq̃ cõplures habet Leontinũ paludes, quibus perniciosa propemodum cœli temperies. Hic nundinæ ab oĩbus ferè Siculis magna hominũ ac mercatorum frequentia circiter calendas Maias celebrantur. Locus erat antiquitus in Leontino agro, Phoces nomine, & Bricinnia arx. Gorgias Leontinus philosophus & orator summus, Socratis magister, qui vt ait Cicero, in Rhetoricis omnibus de rebus oratorem optimè posse dicere existimauit, centũ & septem compleuit annos, nec vnquam à suo studio, atq; opere cessauit: qui quum ex eo quæreretur, cur tam diu vellet esse in vita: Nihil habeo, inquit, quòd incusem senectutem. Hic primus hominum, & auream statuam, & solidam Delphis in templo sibi posuit. Herodicus Gorgiæ frater medicus quàm celeberrimus. Icetes à Syracusis oriundus, Leontini ortus, Leontinorumq́; princeps, vir admodum inquietus & audax. Supra Leontinum, Hidra oppidũ, de quo paulò antè diximus. Nec plus sex miliaria Boccherius recens oppidum, vbi fons aquæ lacteæ, quem Birigeim vocant. Bideni antecedunt populi, quorum oppidũ nunc Bizinis haud ignobile: Et proximũ Licodia. Cæterum altera ex parte Murganrium, octo ferè milibus passuum à Leontino ad Symethi amnis ostium, ciuitas affecta cladibus tota, à Murgentinis Asiæ populis vt erecta, ita à Carthaginensibus postea delera: Murgus nostra tempestate nuncupata, tantũ frumenti emporium in ipsius Siculi maris littore continet. Symethi ortus ex quinq; fontibus. Nomina autẽ recentiora Mucuba, Luchula, vbi casæ. Canaliscalcagnus, & Fons ferratus, quibus vicina est Nea vrbs antiqua (Neam Diodorus libro vndecimo vocat, Menas Ptolemæus, nos Minium. Populos verò Menaninos Plinius, Cicero Menenos, qui potior est autor) in alto est sita colle, eandemq́; à Durentio ciue in planitiem translatam volunt, locus nũc Burgus di-

citur, inter hanc Symethique vada, Stagnum Palicorum ipsis diis Palicis sacrum, Symetho tamen quàm vrbi propinquius, cui iusiurandi numen inesse antiquitus credebant. Thaliam nympham iuxta Symethum ab Ioue compressam ferunt, terraq; absorptam, ne in iram incideret Iunonis, maturi demum partus tempore duos peperisse Palicos. Stagnum, de quo Aristoteles mentionem fecit in eo libro, quem de mirabilium auditu scripsit, quamuis non vastum, quòd sulphureum assiduéque feruens, ac magno cum impetu vbi emerserit, passibus duodecim non amplius hiatu quodam absorbetur, horribile tamen vbi fanum erat olim. Pœni Siciliæ dominantes Naphthiam, quod est malus odor, nomen huic indidere. Et iuxta alij quoque exigui visuntur crateres. Palica item oppidum, quod Paliconiam hodie vocant, ab ipsis Palicis nomen, Stagnum haud multum refugit, ab eodem Durentio, vt idem Diodorus scripsit, conditum. Duo præterea fluuij ad diuersorium Gutterram Symetho hauriuntur, vnus Buffaritus, recens nomen, qui non longe à Plutia oppido; Cicero de quo in Verrinis Actionibus fecit mentionem. Alter ab ipsa Paliconia capit initium. Plutia, nunc Plaza, vrbs populosa, & amœna arboribus, ac viretis referta. Hanc & oppidum haud multum remotum Daidonem, Cisalpinos Gallos (nunc Lombardos) à Placentia vrbe adducta colonia, habitasse, quòd eorum vtuntur sermone, ipsi credunt. His opulentissima, satisque prospera vicina est ciuitas (Calatagironem hodie vocant) celso in monte posita, eam ipsam coniectura vtentes Calatam fuisse, seu Calinactem à Durentio conditam opinamur: Cicero Calatinos populos appellat. Duo ciues Calatini memoria dignissimi Thales orator, & Demetrius historicus. Rursus ad Leontinũ dilapsus Symethus amnis (Leõtini agros Symetho allui Thucydides, Strabo Catinenses Leontinis coniunctos Symetho infusos probat) nomen Sancti Pauli, cum ipso ponte, sibi vendicat. Ad cuius ostium ager, vsque ad

hanc

hanc ætatem est Symethus nomine. Quo haud procul in prædio Sigonia vocato, fontes ex rupe manant calidi. In radicibus Ætnæ montis Catinam vrbem, ac ea in ora sitam quæ ad meridiem pertinet, hi qui Leontinum, quarum agri limite diuiduntur (Euarcum quam uis ipsi huius coloniæ autorem fecerint) fusis Siculis incoluere, à septentrionibus Ætna monte, qui frugiferũ omnium fermè arborũ, ac vini nobilissimi exuberantiam præbẽtium vinearum plenus, maximè vallatam. Orientalia eius Siculo, atque Ionio mari pulsantur. Hanc Diodorus Siculus, cuius opinioni accessit Strabo, tum priscos illos amisisse incolas commemorat, simul atque agris forte diuisis ab Hierone superiore eô deducta colonia detentam, Ætnámque pro Catina appellatam, nec multis post annis Hieronis tumulum solo adæquasse, eiectáque colonia vrbem, & nomen rursus obtinuisse. Erat in hac vrbe sacrarium Cereris olim eadem religione, qua propè in toto orbe terrarũ. In eo sacrario fuit signum Cereris perantiquum. Aditus ad id sacrarium nullus viris, sacra enim per mulieres ac virgines confici solebant. Hoc signum noctu clàm C. Verris serui substulerunt. Erat & Gymnasium prope vrbis mœnia, nõ multum à maris littore remotũ, quod M. Marcellus post captas Syracusas ædificandum curauit, cuius hodie testantur ruinæ. Theatrum item ad orientem conuersum pulcherrimum, nigro quadratóque lapide structum. Extra vrbem Amphitheatrum prope Stesichori Himerensis poëtæ sepulchrum, vbi nunc vetus ædicula deiparæ Mariæ, Betlem nomine, hortiq́; sunt ciuis, cui Nicolao Mariũ cognomento est, iuxta Stesichoream portam, quem Acidis seu Iacis portam appellant. Aquæductus præterea adhuc est maximus, qui tũc aquam per structiles fornicatósque canales intra mœnia ad diuersa immissaria ducebat. Memoriæ insuper proditũ, Thermas cum columnis, & epistiliis è marmore fuisse, vbi nũc templũ est diuæ Agathæ virginis Catinẽsis. Est & nostra tempestate Catinæ Gymnasium omni scientia frequens.

Charonda philosophus legũ lator Catinẽsis: hic Chalcidensibus, qui in Sicilia erant, legem constituit. Mamercus Catinensis tyrannus locuples, armisq; potens Timoleonis tempore. Nicolaus quoq; Tuduscus, cognomento Abbas, proximis antè annis iuris prudentissimus, qui multa scripsit, Catinæ clarus ortus natalibus, Archiepiscopus Panhormitanus. Galeoctus Bardaxis Catinensis Patritius ad gigantis propè staturam accedẽs, humani corporis nostræ ætatis vires excessit. Is, vt multi qui eum viderunt referunt, asinum lignis oneratum manibus à terra subleuabat: equumq; absq; freno velociter currẽtem, transuersum lignum amplexus, coxis cruribusq; sistebat. Tres fluuij Teriam faciunt piscosum amnem, quo Catinenses agri diuisi, vt author est Thucydides (vocant hodie Larrecte fluuium) Duo Montixoro monte effusi iuxtra Brontẽ oppidum coeunt. Tertius Ciramim, Agyram, & Recalbutum abluit. Hi vbi Ætnam montem ad ortum relinquunt, antequam Adranum ventum, in ipsius montis radicibus cõfluunt: hincq; Teria est, qui primo ad meridiem, mox in orientem per planitiem in Siculum mare, inter Symethi ostium & Catinam deuoluitur.

Nicolaus Tudusc⁹ Abbas.

Chrisas qui Teriam auget, hodie Dictainus notus Siciliæ fluuius. Huius fontes duo sunt, apud agrum, cui nomẽ est Taui, vnus. Alter sub Ennam vrbem oritur, qui iuxta Asserũ coeunt, ac vnus factus Christas, Gurgalongam fluuiolum excipit, móxque à Teria excipitur. At de his de quibus diximus oppidis, quæ mediterranea sunt, ac Ætna quoq; monte. Nicoxia, nomen incertum esset, nisi coniectura, quã Harbitam antiquitus appellabãt, honestam & copiosam ciuitatem esse doceret. Philenus Herbitensis nobilis & orator. Alij à proximo loco, Casalinis nomine, illuc eam translatã aiũt. A qua haud procul Sperlinga arx in rupe ex vna parte in excelsa altitudine excisa, oppidũ vbi antiquitus fuisse, quòd ruinæ atque antiquitatis adhuc visuntur vestigia, vicini populi testantur. Eiusq; incolas Siculis tunc Gallos, qui Siciliam opprimebant, truci-

dantis

dantibus tantū assentire negasse. Vnde prouerbium: Quod Siculis placuit, tantum Sparlinga negauit. Engium peruetus & exiguum oppidum, nostra tempestate Gangem, inter mediterranea Ptolemæus numerat. Accolas Enginos Marcus Tullius vocat, apud quos matris Magnæ fanum, in quo loricas galeásque æneas cælatas opere Corinthio, hydriasq; grandes P. Scipio posuit, suumq; nomen inscripsit. Conditores Leontinos ferunt. Diodorus scripsit, in Philippo Leptinem Enginum tyrannum à Timoleone expulsum, inq; Peloponnesum migrare coactum. Porrò oppidum à Federico rege anno Christianæ salutis ducentesimo nonagesimonono supra mille dirutum, quarto rursus post anno ab eodem restitutum, in ipsius oppidi annalibus inueni. A fronte Politium vrbem magnificam hodie excipit, nihil de qua memoriæ proditum. Ipse à Palicis diis, siue à Polluce nomen sortitam crediderim. Medio ferè itinere Petraleium oppidum occurrit, à Petrade, qua fons manat, ex cuius vnda oleum elicitur, quasi Petra olea, Petralia in præsens. Oleo post annū ad animalium curandas ægritudines vtuntur. Duo hoc nomine vicina oppida. Inferius id quod nominauimus, superius alterum: Populi horum duûm Petrini olim, vt refert Cicero. A tergo Nicoxia, de quo antè dictum, & mox ad orientem in excelso Ætnæ æmulo, ac vndique prærupto monte Trahina vrbs constituta. Vlpianus de Censibus Trahinopolim hāc vocat. Huic proximum Gaglanum oppidum, quod Agira ille amnis quem suprà nominauimus, separat. Galeria antiquitus appellatum: Populi Galerienses, autore Diodoro, in Philippo. Ipsa Agira, vt plura Siciliæ oppida, ita in montis cacumine sita, nunc Sancti Philippi miraculis insignis. In eius siquidem die festo spiritus, quos Diabolos vocamus, ab obsessis mortalium corporibus expelluntur, Samphilippus Agyrionis modò nuncupatur. Hic Herculem pro ciuium meritis lacum effodisse, eiúsque boues saxis vestigia impressisse, Diodorus narrat in fabulis. Hæc ipsius Dio-

dori, qui vir fuit in scribendis historiis quàm celeberrimus, patria. Tyberij nanque Cæsaris tempestate historias in libros triginta, digestas quam bibliothecam appellauit, de Ægyptiorum antiquitate, Siciliæ, ac aliarum insularum, déque Troiano bello, Alexandri, atque Romanorum gestis ad suam vsque ætatem scripsit. Ciramis, de quo nemo mentionem fecit, oppidū contra Trahinam, versus Aquilonē, Ptolemæus Capityum dixit, quod nos Capitium, Capitynam Cicero. Ingenti frigore infestatur Randatium vrbs, propterea quòd sub ipso ferè Ætnæ mōte posita, ad septentriones maximè vergit, olim Triracium quam vocari credimus Plinio, quoniam de Triracienfibus facta est mentio. Gurridam appellant fluuiolum quinq; milliaria non amplius distantem ad occidentē, quem specu quadam absorptum fama est illum esse, qui Catinæ pluribus in locis scaturiens mortiferā induxit contagiem, atque Iudicellus Catinensibus appellatur. Brontes quoque antiquum oppidum, ad fontem (de quo suprà diximus) amnis de Brontis Cyclopis Vulcani socij nomine, de quo Vergilius meminit. Nam in nemoribus est quæ inter Randacium, & Adranū medio loco claudūtur. In montis radicibus Ætnę, & in ea parte quæ ad occidentem pertinet, Adranā, nostra ætate Aterno, adhæret supra Teriam amnem: ab Hadrano deo deductum nomen, quem Siculi propè omnes maxima celebrabant religione. Et mox alterum paterno nomine, siue quod ipsum sit Adranum, siue de eius nomine, vbi Fons aquę ferreæ: qui feruens, nec foras erumpēs, linteum aut pannum trita galla prius cū aqua infectum, mox nigrum reddit. Maimonis fontem hunc appellant. Et nūc ad Ennam vetustissimam vrbem venio, Castrum Ennæ, dein Castrunuanni vocatā. Quæ quia in medio est insulæ, vmbilicus Siciliæ nominatur. Enna igitur in loco est præcelso, atq; edito, quo in summo est æquata agri planities, & fons aquæ perennis, tota verò omni aditu circūcisa, atq; dirupta est. Quam circa, & in ea plaga, quę ad meridiem perti-

pertinet, est lacus antiquitus Pergusa nomine, quo nõ piscium quidem pleno, sed colubris ad linum molliendum duntaxat, cuius magna ibi copia, Ennenses vtuntur. Ennam, vt autor est Strabo, Eunus quidam multis fugitiuorum comitatus adeò latrociniis, & populationibus affecit, vt vix Romani eum loco expulerint. In hac vrbe deam Cererem, & Liberam filiam, quam Proserpinam vocant, natas, raptumq́ ipsius fuisse Proserpinæ, ideoq́ ipsis consecratam non tantum Siculis, verumetiã mortalibus omnibus tum persuasum fuit. Etenim prope est spelunca quædam conuersa ad aquilonem infinita altitudine, qua Ditem ferunt repentè cum curru extitisse, abreptamq́ ex eo loco virginem secum asportasse, & subito non longe à Syracusis penetrasse. Hæc eadem Ceres antiquissima, & princeps fuit omnium sacrorum, quę apud omnes gentes nationesq́ fiebant. Atqui Cererem Siculorum reginam constat, ac leges statuisse, frumẽti item vsum homines docuisse, eiusq́ filiam Proserpinam ab Orco Molossorũ rege, quem Ditem dixerunt, raptam. Erat in templo, cuius pars adhuc stat, simulachrum Cereris è marmore, & in altero Liberæ. Præterea quoddam ex ære modica amplitudine, ac singulari opere cum facibus perantiquum. Ante ædem in aperto, ac propatulò loco signa duo erant: Cereris vnum, alterum Triptolemi, pulcherrima & perampla, insistebat in ipsius Cereris manu dextra simulachrum pulcherrimè factũ Victoriæ. Philonides Ennensis medicus fuit celeberrimus. Oppidum vicinum hodie Calathasibetta, valle ingenti ab Enna discretũ. Afferum olim ampla ciuitas fuit, nunc Azarum. In ipso Chrisa amne (de quo paulò antè mentionẽ fecimus) & in ea via, qua Assero itur Ennam, erat fanum tunc singulari religione Chrisæ consecratum (is apud Asserinos habebatur deus) & in eo ipsius Chrisæ simulachrum præclare factum è marmore. Ætna mons (Mongibellus hodie dictus) suis mirus incendiis, quum sit materia plenus sulphurea, quæ humidis generatur nutrimentis, ve-

luti in Ephestiis Lyciæ montibus vt Plinius tradit, intra fistulas cauernasq; ventorum incluso impetu,& euri potissimum,subsolani, boreæq; quibus ipse plus quàm cæteris patet,accensos ignis globos exesis vndique ex crateribus eructat. Thucydides in tertio de bello Pelopõnesiaco libro, ab eo tẽpore quo Græci Siciliã tenuere tres,ad bellũ quo Syracusani ab ipsis sediti osis acciti Messanam ceperunt,Ætnæ ignis inundationes commemorat. In sexto Strabo,superioribus annis ait campos Ætneis cineribus sparsos omnium propè rerum maximarum exuberantiã præbuisse, atq; Anapiam & Anphinomum fratres flammas eructante Ætna parentes humeris ex flagrantibus extraxisse ignibus. Quibus ciues sepulchrum fecisse, piorumq; locũ vocasse, Aliquot pòst annis deinde huiusmodi ignem ex Ætnæ hiatu emanasse legimus. Orosius præterea refert, Seruio Fuluio Flacco, & Quinto Calphurnio Pisone consulibus, arsisse Ætnam, & eo quoq; anno bellum fuisse seruile in vniuersa prope Sicilia pręter Messanam. Et M. Æmilio, Lucioq; Oreste etiam consulibus, horrendis cum sonis flammas eundem eructasse montem. Ac Lucio deniq; Cæcilio, & Q. Tito Flaminio consulibus, his maiorem ignis cladem, quam ob rem Romanos decennio tributum Catinensibus remisisse. Arsit & altero post Sanctæ Agathæ Catinẽsis martyrium anno, qui fuit ducentesimus, quinquagesimus quartus post Christum, Mense Februario, Millesimo item centesimo, ac sexagesimo quinto, Februario quoque mense eiusdem montis sonantibus ruinis terra adeo concussa, vt ipsius diuæ Agathę domorum lapsu sacerdotes omnes obruti. Iunio pręterea mense, Anno verò post Christum natum millesimo tricentesimo vigisimonono, quo etiam solẽ defecisse legimus, quatuor factis profundissimis hiatibus magnum prorupit ignis flumẽ. Ac deniq; priore anno, & hoc quoque, quo ipse scribo, Millesimo quingentesimo tricesimo septimo mense Maio, incredibilis magnitudinis igneã massam de incenso sulphure facta, ex ipsius Ætnæno

næ nouis factis crateribus prolapsam, quæ ab aëre ali quantulum condensata superficie, non velociter qui dem, sed passim ruebat, colles, nemora, saxa ac rupes, pagos etiam duos (mons pagos multos continet) Mõ piler vnum, quem vocant, alterum verò Licolosim, combussisse vidimus, ac deniq; mõtis cacumine flam mis continuis vna ex parte prolapso, ampliorẽ factũ craterem, ipse ignis globus, quem incensum sulphur esse constat, interdiu subnigrum, noctu autem igneũ rotum, horrendumq; sese spectantibus ostendit. Toni trus plurimis diebus continuos, mortales terrẽtes, ex audiri, atq; adustis nigrisq; cineribus non Siciliã mo dò, verum & Calabriç partem opertam, cœlumq; to tum infestissimo fumo, nos qui has insedimus terras testimonio sumus. Ætna rursus plennus est nemorũ, fructusq; elegantissimos producentiũ arborum, cin ctusq; oppidis, quç radicibus sparsa. Versus meridiẽ Catina est in planicie, ad Eurum verò arx in scopulo, quæ cum suo pago de nõie Acidis fluminis, Iacis nũ cupatur: Inter vtranq; Vlyssis portus, nunc Lognine portus paruus admodum, quem Ætneis ignibus accẽ sa materia vastatum Catinenses pro certo affirmant. Cyclopum tres Scopuli (de quibus Plinius memi nit) contra Xiphoniam promontorium, parum à Sici lia diuisi, scopuli Pharagloni, promontorium Caput Malinorum hodie appellantur. Ora autem, quç ad ori entem, & mare Ionicum spectat, partim nemora, par tim planiciem habet, quam Mascaris planiciem, eo dem nomine, & oppidulum vocant. In hac regio ne Ætnam ciuitatem collocant ad Tauromenium spe ctantem. In planicie flumen nomine Frigidũ quod Acis flumen antiquitus fuit, non longe à Tauromi nij amnis ostio, in mare prorumpens. Acidem Gala thex Siculæ puellæ adamatũ puerum, saxoq; ab Poly phemo Cyclope contritum, atq; in flumen mutatum, in fabulis scriptum est. A cuius ortu non distat Cala bianum oppidum arundinum dulcium à fronte stipa tum messibus. Et alterum exiguum in nemoribus Æt

næ remotiori in loco Linguagrossa. Ad Tauromenū (quem noiauimus) amnis fontes, situ est Francauilla, & Castiglonū, quę ab oppido tenui Lamotta, cognomento Camastra, ipsum dirimit flumē. Hincq; ad spacium. 12. miliarium in circuitu Ætnæ Randatium, & Chisaro: medio verò in itinere Ruchella, ac inde rursus ad Adranum, & Catinā. Sub Ætna Enceladū gygantē Vergilius constituit, Typhœū Ouidius. Selurus quidam quum sese Ætnæ filium faceret, ac latrociniis assiduis campos ferè oēs infestaret, missus tandē Romam, in gladiatorū foro beluarū morsibus, laniatus. Est Recalbutū oppidū inter Agyrā, Ætnāq; cuius nomen vnde, siue à quo sit deriuatum me latet adhuc, nisi coniectura vtendo Alcæū esse velimus. Alcæos nanq; Centuripi vicinos populos multi constituere. Ciues tametsi ipsi quòd ædiculā, quam nunc demonstrant à quodā rege voto dicatam ferunt, Regale votum vocari maxime contendant. Amplissima Centuripis tunc ciuitas, Ætna antiquitus appellata, vt autor est Strabo, in valde edito loco, prope Ætnæ radices in ea plaga, quæ ad occidentē pertinet, tum sita, nunc Centorbis vocata, à Cn. Pompeio diruta, quamuis ab Agusto dein restituta, vt idē author scripsit, tamen non casis sed omni prorsus carens ædificio paucis iunco, & palea contextis tuguriis contenta. Per id ferè tēpus, quo Chalcidenses Leontinum & Catinam obtinuerunt, Lanus Megarensis à Peloponnesso adducta colonia secundum Panthagiū fluuium, medio in itinere quo Syracusis itur Leontinū, Portilum oppidū cōdidit: quod Trotillū Thucydides, nostri Curcuracim (id quoniā esse reor) appellāt, vetustate & ruinis affectū, quanuis Herbesum inter Leontinū, et Syracusas nec procul à Megara constituat Liuius. Ipsum Pāthagiū, cui ingenti murmure olim sonanti Cererem, dum filiā Diti raptā accensis facibus, quas ex Ætnę fornacibus sumpserat mœsta perquireret, silentiū imposuisse fertur, nullo in præsentia indito noie fluuium in Syracusarū passu; ostium verò Marcillinū vocant, q

à fonte Lafauara, inter Sortinũ & Leontinum ortus, haud multum peragrans in Megaræ portũ diffunditur. Prope Sortinum oppidũ, de quo supra diximus, vetusti oppidi apparent vestigia, locus saltibus & nemoribus difficilis, atq; flumine propemodum septus, Pantalica noie, longo tractu ab ipso Panthagio diuisus. Millia flumen inter Leontinum & Syracusas, vt ipse Liuius est author, flumen Sancti Iuliani hodie. Non multis sanè pòst annis idem Lanus à Leontinis loco pulsus Tapsum peninsulã positis ibi ædificiis incoluit, insulã Mangnisis, vt dictum est, nunc appellatam, portu ab occidente munitã, atq; ab Syracusis. 4. remotam miliaribus. Quo verò extincto eadem è Tapso profecta colonia, Hyblone rege duce, Megaram, & Hyblam occupauit, de cuins nomine Hyblei dicti sunt. Megaram Hyblamq; vnam esse multi scribunt, nobis verò eam esse Megaram, quæ Augusta nuncupatur, ab Augusto Cæsare instaurata, magis placet: quum à Cn. Pompeio, vt Strabo refert, fuisset deuastata, atque à Marcello, vt Liuius ait, antè direpta, & Hybla supra ipsam Megaram à pluribus autoribus collocatur, nunc Misilis, quasi mel Hyble. Megara peninsula ab occidẽte portum insignem habet, distátque duodecim à Syracusis miliaribus ad Aquilonem, à Federico secundo arce immensæ magnitudinis munita, ad nostrum vsque tempus in ipsius vrbis aditu posita, tametsi parua in præsentiarum, noménque illi Augusti Cæsaris maneat. Eius ciuis Theon poëta fuit. Quam inter & Murgantium (de qua satis dictum est) Turris est ad Ionium spectans, recens, quam Brucam nostri appellant. Tauro promontorio, quod caput Sanctæ Crucis nominant, interiecto, frumenti nobile emporium. Centum post annos his Megarensibus noua adcita colonia Selinis misso Pammilo, qui eam tenebant, pulsis Phœnicibus, medio fermè itinere inter Lilybæum & Thermas occupatur. Selinis nomen de fluminis nomine, quod adhuc à salis copia, Selinis nuncupatur, ipsam

ſam alluens vrbem, quæ modò Mazara dicitur, ab altero flumine Mazaro prope ipſam ciuitatem, ad occidentē. Egion hæc à Plutarcho appellatur. Ptolemæo, horum mutatis fluminum nominibus, alterum pro altero deſcriptum Hinc ad Himeræ hoſtium falſas propemodum eſſe aquas fateamur oportet, quod & Strabo ipſe autumat. Illi autē quibus Megara detenta, centeſimo quadrageſimoquinto anno, poſtquam Pammilius Selinim obtinuit, à Gelone Syracuſanorum tyranno ſedibus expulſi ſunt. Supra Selinim amnem Selinis extat oppidum, Salemus noſtra tempeſtate, à mari remotum, frugiferis arboribus inſigne. Thermæ duæ vrbes maritimę, ad Tyrrhenum vna, de qua dicemus, altera verò ad Lybicum mare ſpectat iuxta Selinim. Quam vt ait Diodorus, fortiſſimi quiq; à Carthaginenſibus delecti, miſſiq; antequam exercitus ad explorandam inſulam mitteretur, coluere, atq; ab aquis calidis Thermas vocauere (Xaxcam eam hodie appellamus) Thermæ nanq; ibi probatiſſimæ, quæ omnibus ferè morboſis locum petentibus præſentaneum præbent beneficium. Fons eſt cuius aqua in vaſe quibuſuis liniamētis fabrefacto repoſita triduo denſatur, fitq; lapis illis liniamentis inſcriptus. Erat inter vtranque Pentia vrbs mari proxima, Lipulici nunc vocata, in qua Pollucis templum, vbi multa, licet vetuſtate deleta, viſuntur monimēta. Hincq; ad lapidicinas quę mille paſſibus à Selino diſtant, vnde templi columnæ exemptę, noſtra ętate Ramaxara nomine, via eſt miro labore, ac immenſæ magnitudinis ſtructa lapidib⁹. Extant adhuc Entellini vicini populi antiquam colentes Entellam, ab Entello Aceſtis ſocio ſic dictam, quam Caſtrum Entellicum deinde vocatā apud Siciliæ annales inueni, hodie verò Caſtellumuetranum. Antecedunt Lilybętani occidentem verſus. Et vrbs Lilybęum, quam noſtri Marſalam vocant in ipſo Lilybęo à quo nomen ſibi vendicauit, collocata promontorio, Ad dexteram potius, cuius fauces ab Romanis cum Carthaginenſibus belligerātibus, magna lapidum, ac cęmen-

cæmentorum iniecta materia obstrusæ, promontorium inter vrbem, & portum haud multum in pelago proiectum. In ruinis domus adhuc, quę perantiquę, ac nobilis ciuitatis apparet testimoniū, semidiruta, vbi in quadam fornice inscriptus his literis est lapis:

I. CÆSAR FL.
Valentini.
Pio Felici semper Augusto
M. Valerius Quintianus V.C.Con.
P.S. Clementiæ Pientiq;.
Eius semper Dicatissimus.

DOmus pretetea è marmorei draconis ore manan te aqua orti irrigabantur. Aquæductus cæmentitius sex ab hinc miliaribus. Complures item fistulæ subterraneæ paruo itineris spatio in vrbem ducuntur. Nec multum quidem distant à mœniis magnitudine admirabiles lapidicinę, vnde lapides excisi, quibus, vt ipsi Lilybætani aiūt, Carthaginis muri instructi sunt. Domusq; altera duo miliaria abest, quæ nullā habens domorum similitudinem aliquibus cum scalis, & fornicibus obscura admodum paruo Labyrintho maximè est similis: Hanc Abbatiam vocant. Ad aquilonē autem vergens fons est iuxtà. Item & puteus templo inclusus antiquo (id Sancto Ioāni Baptistæ modò cōsecratum, instructumq; pauimēto crustis diuersorum colorum distincto) cui nomen Lilybęo, de cuius nomine, & vrbs, & promontoriū nomen fortiuntur, Sibyllam vbi quandam habitasse, sepultamq; deinde Iulij Solini verbis persuasi adhuc credunt. Probus philosophus Lilybętanus pręstantissimus, quem Porphyrius vltro Lilybæum auditurus venit. Mediterranea oppida huic vicina lateri, quorum cum priscis aliqua non faciunt nomina. Sutera, Chiusa, Sanctus Stephanus, Prizis, Palatium, Adrianū, Calatabilotta. At Bibonam fontibus compluribus arboribusq; ornatum, Proserpinam petiisse fama refert. Camarata, nomen (vt mea fert opinio) à Camerina dictū, quamuis Camimarum nōnullis placeat id nominari, Sal eius rubeus.

Et à

Et à Iulio Cæsare oppidū Iulianam adeptum nomen credimus: Cuius finibus inseruntur, Busachinus, Villa Franca, Gibillina, Sambuca, inter Selinim, & Panhormum, quod ab organi, machinæve genere quodam nomen duxit. Sub Eryce monte Drepanum existit, quam ab Lilybæo promontorio, decem, circiter, & octo miliaria sepostio, Acinthius amnis diuidit, q ex duobus in loco Marcanza nomine vbi pons est, vnus fit. Nomen non à Saturni falce deductum, quod fabulosum est, sed à curuo littore, veluti Rhium promontorium in Peloponneso, quia curuum, Drepanū vocat. Medio loco inter vtrunq; Caput Sancti Theodori, antiquitus Egitharsus promontorium in Sardoo pelago protensum: Ptolemæus nomen quoq; ciuitatis fuisse ait. Igitur in falcato posita littore, quo portus efficitur vastus, pulchra vrbs ac diues, etiam spectat ad occidentem. Insulæ in prospectu, quæ veluti munitiones ad portus augmentum serio factę maximè surgūt, quatuor sunt, parua vna atq; propinquior Columbaria vocata, vbi inexpugnabilis arx. Reliquæ Probatia, Egusa, & Sacra, hodie Fauignana, Maretimum & Leuaium vocatæ: Ea & portu, & salsis stagnis, quæ solis ardoribus desiccata, incredibilem salis emittunt copiam, propè consepta expugnatu est valde difficilis.
Quadragesimo dein à Syracusis conditis anno Rhodium & Amtiphemum Cretensis, vt Polybius scripsit: Thucydides tamen Amtiphemum è Rhodo, & Entimum è Creta icto inter sese fœdere, suæq; gentis in Siciliam ducentes coloniam agros, qui Lindij dicebantur occupasse, vrbemq; à flumine Gelam nuncupatam statuisse autumat. Gela barbarum nomen, Latine Caligo, flumen idem fuisse quod Himeram puto. Igitur vrbs in tumulo erat Lalicatæ oppido maritimo, quod ad meridiem vergit iuxta Himeræ amnis ostium, imminente, cuius nomen Gelæ adhuc (mons Gelæ nanq; vocatur) distatq; ab Agrigento miliaribus quatuor ferè & viginti, ita vt ex Gelæ ruinis illud constructum affirmēt. Amplificatum nonnulli credunt

dunt ab Acate, nomenq́ʒ deductum. Diruêre Athenienses deinde, Gorgus ex Chio profectus restituit, quę ante Phalaridis tempestatem, gesta reor. Stagnum Geloum vbi fontes duo olim, natura diuersi, vnius nãque vnda steriles, alterius autem foecundas mulieres reddebat, qui fabulosi etsi, hodie tamen non extant. Signum ante vrbem erat Apollinis prægrande, quod victores Carthaginenses Tyron miserunt. Tymagoras Gelensis philosophus Theophrasti auditor. Supra Gelam Mactorium, quam Ptolemæus Macharinam appellat, vrbem constituit Herodotus, Cicero Macharensem agrum dixit, hodie Mazarinum. Sinistro Gelensis maris littore Heraclea, quæ & Minoia, vt Liuius tradit, ad notum vergens alluitur, vulgò licet Terranoua, in publicis tamen rationibus Terra Heracleæ dicitur. Minoïa, quia ibi Minos Dædalum vestigans occisus creditur, Herodoto tamen Camicum eam vocari vrbem, vbi Minos interfectus, placet. Strabo ait hanc Cocali tyranni regiam fuisse. P. Rupilius prætor noua amplificauit colonia, legemq́ʒ illis de cooprando senatu conscripsit. Condidisse verò Doriem Lacedæmonium Diodorus narrat in fabulis. Ad læuam Ipsa fluuius, Laprisa apud eos vocatus. Ad occidentem lacus Lafalconara nomine. Vltra lacum Butera oppidũ haud longe ab Himera amne, quod Buterium in nostris annalibus dictũ inuenimus. Ptolemæus Heracleam magis ad occidentē, ꝙ Agrigentum & Gelam declinantem descripsit, quod falsum esse cõstat. Post centesimum & octauum annum Geloi & ciuibus & opibus aucti in eodem latere Agragantem Agrigentum, siue vt nostri vocant, Girgentem, vrbem à flumine Agragante, autoribus Aristone & Pystilo cõdiderũt, vt Polybius ait. Duo sunt fluuij ipso in exitu coniuncti, quibus antiqua vrbs septa est. Draco vnus vocitatus, Sancti Blasij alter nomen sortitus, qui, vbi confluunt, vnus erat Agragas. Nec vana quidē mihi videtur opinio, quibus horum alterum, cui Draco nomen, Agragãtem fuisse placet, vt Agragas primum, vulgari de-

ri deinde pronuntiatione Dragas, postremo autē Draco diceretur. Platina amnis qui viginti millibus passuum ab Agrigēto labitur, iuxta Castrum nouum ortus, vbi Suteram & Cammaratam abluit, in pelagus diffunditur, quem Lycum fuisse Diodori Siculi, in eo libro quem de Philippi Macedonum regis gestis scripsit, verbis adducti existimamus. Flumen fontem excipit Oestrum monte Sanctangelo effusum, qui ob præcipuum Musarū cultum, fons Musarū antiquitus appellabatur. Muxarum postea agrum dixerunt per quē fluit. Estq; haud procul Lafauara oppidulū. Nec desunt tamen quibus ab Agragante, hodie Monte sicco, qui magnanimorū nutritor equorū à Vergilio appellatur, Agrigentum appellari placeat. Vrbem ergo cæteris ditiorem (Syracusanorū etenim diuitiis cedere nesciebāt) multis post annis Carthaginēses deleuere. Megalus postea atque Feriscus ab Helea Lucaniæ vrbe venientes instaurarūt, quæ demum à T. Manlio prætore omissis ruinis (vt M. Tullius in Verrinis Actionibus scriptū reliquit) & illis, qui superstites, coadunatis, atq; ex vicinis adducta colonia, in colle, vbi in præsentia est, Atheneo nomine translata. Ita vt duo Agrigentinorū genera, vnum veterum, alterum colonorum fuerint. Cautum nanq; erat in senatu cooptando in Scipionis legibus, ne plures essent colonorū numero, q̄ ex vetere Agrigentinorū. In foro recentioris vrbis lapis est marmoreus his inscriptis literis:

Concordiæ Argrigentinorum Sacrum
Respublica Lilybętanorum. Dedicantibus
M. Haterio Candido proccos. & L.
Cornelio Marcello Q.
PR. PR.

PLura erāt in illa vetere templa egregiè facta, vnū Æsculapij illa tempestate religiosissimū, in quo signum Apollinis erat pulcherrimum, Scipionis monumentum, C. Verris furtum, cuius in fœmine literalis minutis argenteis nomen Myronis statuarij erat inscriptum. Alterum Palladis vt lib. 13. scripsit Diodorus,

vbi

vbi Gellia Agrigentinus patria iam capta hostiũ violentiam euasurus, se cum multis receperat, atq; furente tumultu, moriendum esse potius, quàm hostium in manus incidendum ratus, templum cum his qui aderant combussit. Agrigentini turrim Puzellarum appellant: item & Sanctum Gregorium alterum, quod adhuc stat. Tertium Iouis templum fuit, cui Carthaginensium bellũ finem prohibuit: longitudo vt idem autor refert, trecentis & quadraginta pedibus, sexaginta latitudo, altitudo autem centum & viginti continebatur. Idq; omnibus, quæ tunc in Sicilia erant, multo fuit maius. Ædificium eo erat artificio, vt columnæ rotundam exterius, interius autẽ quadratam formam ostenderent. Et in porticu, quæ ad orientem conuersa Giganteum bellum ingẽti magnitudine, miroq; artificio sculptũ. Altera verò parte Troiana clades, cui domus Phalaridis tyrãni adhærebat. Lapidicinæ, nunc la Cauetta prope vrbem, vnde à Carthaginensium magno captiuorũ numero columnæ & lapides exempti sunt. Item & aquæductus ab his plures subterranei fabricati memoria dignissimi, Phæaci, qui de cuiusdam Phæaci nomine dicebantur. Vna erat piscina, quam alibi Diodorus portum vocat, ad ciuium commoditatem manufacta, piscium plena. Ambitus eius mille fermè passus. Profunditas sexaginta pedes cõtinebat: cycnorum vbi multos nantes erat videre. Quæ mortalium dein incuria cœno referta, in agrum tandem, vbi plantarum ingens fuit copia, mutata est. Ager item ad spatium sex prope miliariũ Aquilonem versus, albus solo, qui neq; herbarum, nec graminis quicquã patitur, multaq; cõtinet foramina lutum liquidum vomentia, ac absorptam (si coniicitur) virgam magno cum impetu foras retorquẽtia, Machalubam Agrigentini nominant. Mos erat illis, equos plures per virgines domi ac pueros alere, adeò vt Exenetum Agrigẽtinum, nonagesimasecunda Olympiade in stadio quum fuisset victor, trecentæ bigæ (auctor est Diodorus) quæ ab equis agebantur albis in ciuitatem conduxerint.

Mm Plinius

Plinius quoq; plurimorum Agrigentinos equorum tumulis Pyramides erexisse testatur. Nec multum absunt mirandę naturæ Salinę (Cantarellæ Salinas hodie vocant) quę salem, qui in igne soluitur, densaturq; in aqua, gignunt. Iuxta antiquam vrbem ex cuiusdam fontis vnda, Aqua sancta appellata, oleum elicitum aluum perpurgat. Horum omnium diuitiis pares erãt delitiæ, propterea quòd dum à Carthaginensibus vt idem autor commemorat, continua obsidione maximè premerentur, lege fuit constitutum, ne esset excubantium cuiquam culcitram amplius vnam, vnum lintheũ, pelliciamq; vestem noctu habere permissum. Id nanq; maximum incommodum putantes decreuerunt. Diuitiæ Antisthenis, & Gelliæ ciuium, luxu atq; opulentia probãtur. Ille in filiæ celebrandis nuptiis nõ modò his, qui domi erant, ciuibus, sed etiam aduenis cunctis spectatum qui venerant, lautissimam cœnam subministrari iussit. Gellia vir nobilis, prudens imprimis, atque diues, ita fuit magnanimitate præditus, vt pueri quos in vrbis portis ipse disposuerat, peregrinos omnis domum conducerent. Centum præterea è Gela armati equites quum repentina tempestate correpti, noctu Agrigentum appulere, quibus hospitio exceptis vestes Gellia omnibus præstitit madefactis. Hic ad Centuripinos orator ab Agrigentinis missus, illis hominem statura pusillum deformemq; ridentibus dixit, Agrigentinos ad claras ac formosas vrbes proceros pulcherrimosq; legatos, ad infimas verò pusillos, sibiq; similes mittere consuescere. Acron Agrigentinus philosophus, & medicus ante Hippocratis ætatem Athenis vixit. Empedocles omni propè laude dignus, veluti omni scientia clarus, qui animum esse censuit cordi suffusum sanguinem. Et de eius nomine nepos Empedocles tragicus poëta. Arcinus quoq; tragicus poëta, centum & quinquaginta edidit tragœdias. Metellus musicus, Plato à quo musicam doctus. Moscus orator, discipulus & auditor Gorgiæ. Phalaris Agrigentinorum tyrannus, qui primus post The-

seum tyrãnidem exercuit, autor est Plinius. Huius matrem visam esse videre in somnis aiũt, simulachra deorum quæ ipsa domi consecrasset: ex his Mercurium ex patera, quam dextra manu teneret, sanguinem visum esse fundere, qui quum terram attingeret, referuescere videretur, sic vt tota domus sanguine redundaret. Phalaris Laudamantis Cretensis filius, prima infantia parentibus orbus, vxore Erithia ducta, Paurolã filiũ genuit. Inde ob seditiones domo profugus, in Siciliã cõmigrauit, atque Agrigenti principatum obtinuit, vir prudens inter omnes, domi militiæq; clarus, literis ac liberalitate insignis Stesichoro Himerensi poëtæ, qui coniurationis conscius, ob diuina eius carmina pepercit, fatoq; extincto in Ætnæ radicibus sepulchrum posuit. Perillus, huic Atheniensis faber plura opera miro artificio cælata dederat, qui pluribꝰ ob id donatus muneribus, taurum rursus æneum naturali statura maiorem obtulit, ipse nondum reserato artificio, quòd homo qui morti destinatus esset, tauro inclusus suppositis flammis non humanam vocem, qua tyranni sæuitia leniretur, sed tauri mugitus ederet, donum benigne accepit. Artificium inde doctus, Perillum, qui tale excogitauerat tormentum, omnium sæuissimum, ac illo cruciatu dignũ existimans, eundem faceret periculum adegit. Taurus Carthaginem dein adductus, atque à P. Scipione Africano multos post annos restitutus, quem taurum Scipio quum redderet Agrigentinis, dixisse dicitur, Æquum esse illos cogitare, vtrum esset Siculis vtilius, suis ne seruire, an populo Ro. obtemperare, quum idem monumentum & domesticæ crudelitatis & Romanæ mansuetudinis haberent. Mediterranea, quæ Agrigentũ haud multũ refugiunt oppida. Siculiana, nomen à Siculis deductũ: Recalmutus, Musulmelis & Sutera cęteris remotius. Narus magnifica ac populosa ciuitas, cuius nomẽ cum antiquis nulla similitudine cõparatur: ab oriente Mons clarus cum arcepelagus prospiciẽte, hic venam habet rubei sulphuris. Trinacriam vrbem nobilẽ fuisse, quanquã vbi lo-

ci nemini compertum, simul et à Syracusanis euersam planè constat. Zancla vnius miliaris spatio à Falcato littore (Polybius licet vnius diei dixisset) portusq; sinu, vbi nunc pagus est Chiera nomine, quod post vrbis euersionē, vbi fuisset innuere volentes, hic erat dixerunt, deinde Chiera, à Siculis condita, atque à falce Zancla nominata anno mundi.3434. Siculi enim, vt Polybius & Thucydides scripserūt, tunc falcem Zanclam vocabāt: Strabo Naxiorum ædificium fuisse ait. Et Diodorus in fabulis Zanclotum regē ibi regnantem ædificasse, deq; suo nomine appellasse narrat. Postea verò atq; per id tempus quo Aristonus, & Pystillus Agrigentem tenuere, Periheres Cumanus, & Cratimænes Chalcidensis nauibus prædandi gratia in Siciliam semel appulsi, mox iterum suæ gentis eò deducta multitudine, Siculos vbi eiiciunt, vrbem suæ adigunt ditioni. His deniq; eiectis, Samy & Ionij Medos fugientes vrbe potiti. Ex quibus vnus Chadmus Chous vir integer, omniq; propemodum virtute præditus. Syracusani his adhæsere ob seditionem exules, qui Melchidæ dicebantur, quibus sociis ipsi Zanclei Himeram obtinuerunt. Anaxilas Cretenei filius, Rheginorum tyrannus, non multis pòst annis eos pepulit, vrbemq; diripuit, nouamq; erexit, deq; suæ patriæ nomine Messanam appellauit (Messana vrbs Achaiæ) promiscua lingua inter Doricam & Ionicam frequentem reddēs. Hæc igitur à portus sinu, vbi naualia sunt, & palatio regis Federici ædificio, portaq; castelli ad mare (quod ibi arcem antiquitus fuisse pro certo affirmat) vocata insurgebat, muroq; ædibus incluso, qui Malfiraniam vicum à deiparæ Mariæ egregio ac pulcherrimo fano, Sanctiq; Laurentij ędicula dirimit, tenditq; ad Diui Antonij vsque portam, præcincta, adeò vt quicquid domorum extat, formosissimæ impræsentiarum ciuitati augmento additum deinde fuerit. Cæterum quum vita functo Anaxila Micithi serui, tutelæ filij puerilem ducentes ætatem crediti essent, Micithus quem sanctè gesserat, postea quàm ex ephebis excessere,

cessere, illis reddidit principatum. Quæ omnia gesta sunt ante Mamertinos Campaniæ populos, quos sub Agathocle Syracusanorum rege militantes situ vrbis, & opulentia allectos rupta fide, quia per amicitiã recepti erant, illis omnibus pulsis Messanam occupasse diuisis inter se agris, nulli dubium. Messana igitur vrbs hodie satis prospera, satisq; pollens, ab Italiæ finibus Charybdis freto, portuq; natura ipsa facto discreta ab occasu collibus munita, tritici messibus, q̃a montibus clauditur & pelago, caret nemoribus, abundat: sed tota propè eius messis in mororum foliis consistit. Probatissima enim à Messaneis lana serica in multas Europæ partes mittitur. Portus tutissimum diuersorium qui Charybdis. Scyllæq; rabies superare pertentant, eam vrbis partem alluit, quæ ad orientem pertinet. Pars antiquissimi aquæductus ante ædem diui Francisci apparet. Fons est in ipsa ciuitate perennis, atq; saluberrimæ aquæ iuxta portum, quẽ Leonis puteum ipsi vocant. Ac etiam insignis pila, nec ante patrum nostrorum memoriam facta, quo potum equos agunt (Biuiratoram hanc vocamus) omnibus quæ in toto ferè orbe pùlchrior. Longitudo eius pedibus trecentis fermè & vigintiseptem, duodecim latitudo cõtinetur. Ipsam vna maior, atque altera minor strix cingit. In capite pila quadriformis ingẽs cõstituta, è cuius centro columna super leonib⁹ quatuor marmoreis insurgit, & super ea altera rotunda pila cum columella & extrema pila, qua super Messana ipsa è marmore habitu muliebri, cuius in pectore Siciliæ insignia sculpta. A qua autem perennis ad extremam, per subterraneas fistulas decurrens, vbi ducitur quasi de castello, per foramina vsq; ad quadriformem (quam diximus) pilam, defluit. Hinc rursum ab omnibus his seiunctam per foramen defluit pilam, atq; per cæcos meatus confestim in magnam ex marmoreæ firenis colubrum in manibus tenentis vmbilico decurrit. Altera vero parte puer nudus è marmore supernante delphino, qui ex naribus aquam emittit, cum lyra, cantanti

similis. Effigies lapideæ duæ Scipionis, & Annibalis antiquitate ferè corrosæ in maioris templi porta visuntur. Sanctæ Prophoniæ templum Castoris & Pollucis, uti ferunt, antiquitus fuit. Extra verò urbem Veneris ædiculam, quæ prope portam gentilium moenium nominatam in radicibus montium, Sanctæ Veneræ religio dicauit Christiana, quam hodie diruunt. Ac etiam fama est Neptuni id fuisse templum, quod Diui Nicolai in lingua Phari ruinis propemodum affectum hodie vocant. Domusq; erat regia tribus millibus passuum ab Messana ad meridiem, cuius adhuc extant vestigia, locum regis Castagnitum vocāt, ubi fons. Latus urbis quod vergit ad meridiem, amoenis ac locupletissimis pagis stipatur, per Valeriam viam, autor est Strabo, Messana Lilybæum pergebatur. Fuit Messaneus quidam eius homo nobilis maximè locuples, minimeq; auarus, cuius domus erat optima Messanę, quam modò vetustate affectam contra propemodum Antistitis palatium, est videre, Et in ea sacrarium perantiquum in quo signa pulcherrima quatuor, vnum Cupidinis marmoreum Praxitelis opus: Parte ex altera Hercules egregiè factus ex ære, quem Myronis fuisse fama vulgabat. Erant præterea duo signa ænea nō maxima, verum eximia venustate virginali habitu, quę manibus sublatis sacra quædam reposita in capitibus sustinebāt. Canephoræ ipsæ vocaban tur. Sacrarium, hodie vetus est ædicula Diuo Michaeli dedicata. Ædes in ea urbe, vt supra memorauimus, Sanctæ Mariæ, quæ proximis annis pulcherrima columnis, celebriq; pauimento extructa, insignis Archiepiscopi sedes. Symmachus Messaneus septuagesima octaua Olympiade victor fuit in stadio, in duodecimo libro uti scripsit Diodorus. Leontiscus Messaneus fortis supra hominum vires, cognomento Acrochersites. Euhemerus omni ferè scientia eruditus, qui de deorum natura scripsit. Dicæarchus Peripateticus philosophus, & orator summus Messaneus Aristotelem audiuit, situm moresq; Peloponnesi scri-

psit,

pſit, ſuiſq; legem edidit. Hic quia difficilis erat animi, quid aut qualis eſſet, intelligentia, nullam omnino animam eſſe dixit. Ariſtoteles Siculus Meſſaneus de morali, ac naturali philoſophia decem ſcripſit libros. Ibicus poëta Lyricus & hiſtoricus. Hic à latronibus, quum iam interceptus, antequam interficeretur, grues volantes ſuſpiciens: Illis vos, inquit, ſaltem meæ mortis vltrices eritis. Paucis põſt diebus fortè euenit, vt ſedentes latrones in theatro ſpectandi cauſſa, volantes grues conſpexerint, atque ſubmiſſa voce alter alteri: Ecce, ait, grues Ibici: quod ſecus ſedentes vt audiuere, prætori renuntiarunt: quapropter capti latrones, ac iudicio conuicti, laqueis crimen luerunt. Vnde prouerbium in re certa: Grues Ibici. Lycus Latinè lupus, cui & Butheras tum nomen, hiſtoricus, à quo de Sicilia multa ſcripta relicta ſunt. Polycletus Phalaridis tempeſtate Meſſaneus, diuinæ mentis medicus.
Colam cognomine Piſcem, naturam piſcium habentem cunctos mirari oportet. Quoniam ad ima deſcendens maris, biduo vti piſcis cibum capiens intet mortales illæſus deinde viſus, tametſi Charybdis voragines, cauernáſque ſemel & iterum ſcrutatus, primorũ precibus tertium tentare auſus nunquam eſſet egreſſus. Ioannes Gatius paucis antè annis Meſſaneus Cephaleditanus epiſcopus, philoſophia noſtræque Chriſtianæ religionis ſcientia longè eruditiſſimus: amicis ſæpe dixit, Sacros libros, ſi fortè amitterentur, ob firmam ſuam memoriam ſe poſſe reſcribere. Andreas Barbatius iuriſperitus Meſſaneus. Oppida caſæue plures inter Meſſanã, & Tauromenium in montium ſaltibus diſpoſitæ. Quæ ſupra fretum, Fortia, Limina, Scalecta, Italia, Sauoca, Caſale vetus, Ali, Mandanichi, Locadi, Giudimandri, et Lipaglara. Flumen Eniſes, nũc flumen de Niſe, cum oppido eodem nomine, quod Phaonem habitaſſe volunt. Venæ hic, quę aurũ, argentũ, Porphyritumq; marmor gignũt, paſſim reperiuntur, ſed quę alumen cæteris omnibus abũdantior. Argentũ poſtmodũ promontorium, q̃d apud Siculos

Caput Sancti Alexis dicitur, quatuor, & viginti à Messana miliaribus distat, sex à Tauromenio vrbe. Parte ex altera haud procul ab ipso Peloro duo sunt lacus, alter horũ minor, quem, quòd ibi anguillæ quæ in Scyllæo piscantur freto, nec prægrãdes quidem, sed gustu cunctis omnibus elegantiores capiuntur, perfossa terra fluctus admittere crediderim. Circa Messanã, & Mylam arescere fontes hyeme, æstate verò scaturire Plinius testatur. Ad Pelori læuam Falacrium promontorium, Rasoculmum à nostris nuncupatur: Secũdum quod Farum, Sanmichelis, Sangeorgius, Gibisum oppidula. Et montana Castanæa & Lamassa: Et vltra in maris littore turris Diuetus vocata, Dimethus à Ptolemæo. Sed antequam ad Mylam ventum montosa oppida Carbarusa, Babusa, Saponara, Sammartinus, & post torrentẽ Vineticum, & Ramecta, supra item alia existunt, Rocca, Mauroiannis, & Mõfortis, inter vtrumq; torrens. Et mox Gualterius oppidum, & Tyrrheno littori propinquis Condro, cũ flumine eodem nomine. Nec multũ distat fluuius, simul & vastus torrens sine nomine. Verum medio in loco oppidum Sancta Lucia. Et mox Myla vrbs, Mylazum modò nuncupata, quam & mari & portu propè cinctam, vt capi difficile esset. Zauclæis hanc detentã Strabo cõmemorat. Phocylides in eã ortus ciuitate, Theocriti Syracusani tempore poëta. Et à littore parum remota oppida recẽtiora, vt opinio mea fert. Castrum Regale, à quo octo miliaria non amplius Fons Veneris distat sulphureus, quem Sanctæ Veneris fontem vocãt, atq; eò quia scabiosos sanat, miraculosum credunt, ibiq; fluuius oritur. Item in mõtibus Tripis, Raccuia, Samperis, & Monsalbanus Rinaldi villæ nouę sepulchrum. Ad fontem autem Heliconis fluminis Noara, ibidem Furnaris est. Heliconis superato ostio Tyndaris vrbs in paruo tum sita tumulo, mari imminebat, nunc penitus euersa, quã à Tyndaro Ledæ patre conditam ferunt. Veruntamen à P. Scipione hostium spoliis ornatã omnino constat, inter quæ

Mercu-

Mercurij simulachrum pulcherrimè factum, Tyndarum hodie locum vocant, Diuæ Mariæ vbi ędicula, ac nundinę anniuersarię celebrantur antiquitatis monumentum. Fama est ad hæc loca cum Dianę Fascelis simulachro Orestem appulisse. Mox ad occidentē Timetus fluuius. Vltra ostium Pactæ vrbs cōtra Æolias insulas passibus mille à mari posita, Antistitis decorata dignitate, de qua quod ab autoribus nihil in scriptis relictum est, nec à Tyndaride ad Agathyrsum vllos populos habitasse legimus, eandem siue ex Tyndandis ruinis erectam, siue recentem esse censemus. Suntq; vicina parua oppida, Librizis Giusaguardia, Montagna, Casale pactarum. Inq; fœcundis nemoribus, nec pelago procul Aluntium accessu difficili, Sāctangelum nostri appellant. Populi tum Aluntini, autor est Cicero. Medio in loco oppidum recens, vt reor, Lasicarra nomine, paruumq; alterum Pilainus, & supra Limartini oppidulum: Et quidam amnis, qui nullum apud iuniores sortitur nomē, cui proxima arx iuxta littus Brolus noīe (ad Tyrrhenū hæc spectant vsq; ad Drepanum) iuxta fluuium Sinagra. Vchria, & Nesus nunc Nasus, à Nesia regione iuxta Ætnam sic dictum haud ignobile, milia quatuor à mari seiunctum. de quo Ouidium, cum dixit, Nesiades matres, Scelidesq; nurus. fecisse mentionem magis, quàm de Nisa arbitramur. Quippe est ad orientem ædicula parum distans, quæ sancta Maria Nasida nuncupatur. Huius finibus oppidum Castanæa, atq; Longi oppidulum inferuntur, & mox Mistrecta, quæ Amastru antiquitus fuit. Sunt & mōtuosa plura oppida, nemorosaq; vsq; ad Cephaledum, & Himeræ ostium. Galathis oppidum, Galatha à Plinio vocatum, Galathec patria. Turturicis, cuius ciues conflandi metalla peritissimi artifices. suo cum fluuio, & trans fluuiū Myrthus oppidum, quod à mari sex distat miliaribus, cū suis pagis: Myrthilone, Saluatore, vtroq; Crapi, Belmonte, & Frazanonæ. Item Sammarcus, & Chida flumen memorabile Rosmarini flumē vocatum: Mi-

litellus, San Fradellus duobus fluuiolis oppida diuisa, & oppidulum Alcara: Tumulus, qui est inter Tyrrhenum littus Sanfradellum, quod nōiauimus, oppidum, in quo triū fratrū Alphidelphij, & Cyrini Martyrum hodie fanū est, antiquissimæ vrbis plura continer vestigia, quā Agathyrsum fuisse prędicant, propterea quod à Tyndaride. 30. millibus passuum Strabo reposuit, ac Ptolemæus etiam id sentire videtur. Ieręses ac Pithienses à Plinio citati populi, oppida Giracis, atq; Pithinæum. Circa Giracim Sanctus Maurus & Castellutius. In iugo Halesa ciuitas, quā Halesinā M. Tullius vocat, modò vt tantū suadet coniectura Catonia: Nisi quis id esse mallet, quod Colisanū. Helesinis pro multis, & magnis in rempub. Romanā meritis atq; beneficiis decreuit Senatus vt C. Claudius Appij filius Pulcher de senatu cooptando leges cōscriberet. C. Claudius leges dedit, in quibus multa sanxit, de ætate hominū, de quæstu, de censu, deq; cæteris rebus, quæ apud illos diu valuere. Dio Helesinus fuit nobilis & diues, à quo C. Verres sextertia decies centena milia auferenda iussit. Vltra duo fluuij sine noīe. Ad fontes alterius oppidū Lamotta, cognomēto Fermo. Tusa inter duos fluuios à mari duobus milliaribus seposītū. Et Pollina cū flumine, quod Alerē fuisse, nisi de Apolloniēsibus Cicero dixisset, pro certo haberem. Oppidū est paruū, à montis cacumine, dēsisq; nemoribus mare prospectās, quod Timoleon Corinthius Leptino victo tyranno libertate donauit. Monali ostiū inter Cephaledū, et id de quo diximus oppidū, mediū locum obtinet. Et ipsa sub alta rupe Cephaledus, altisq; mōtibus cōstituta pelago alluitur Tyrrheno, hodie Ciphalu. In ea ædes sacra, quę Antistitis est sedes, à Rogerio maiore dedicata. Cephaleditano pelago thynnorum magna captura, quorum oua stringunt premuntq;, ac salsamento condunt. In montibus oppida Castellū bonū, Gracteris, Asinellus, quod an ab Asino flumine, de quo Plinius meminit, traxit nomen, dicere non possum. Himeræ amnis insulā diuidē

tis, vt

tis, vt Liuius scripsit, duo sunt ostia diuersa, vnū Cephaledo proximum ad Tyrrhenum erumpit: Prope Gelam alterum in Libycum effunditur mare, Flumē salsum hodie vocant. Eodem noīe Himera vrbs à Zāclæis, Euclide, Simo, & Sacone coloniam ducentibus detenta, quibus Chalcidenses plurimi, ac Syracusani exules ab altera factione separati, auxilio venerūt. Distabat à Termis octò ferè miliaribus, in paulo eminētiore loco posita, amnis ostio eas diuidente. Structura omnis lateritia propter lapidum penuriam. Eius templa Gelo Syracusanorum tyrannus Carthaginensium spoliis ornauit, quorum manibus multis pòst annis ea deleta, hi qui exeidij calamitatibus superstites fuerāt, ad Termas se receperunt, exhausti oppidi in alterum transfundētes reliquias. quam ob causam Termę Himeræ ab hinc nuncupatæ. Cicero in Verrinis Actionibus est autor. In ea signa erant ex ære plura: quæ Carthagine victa, vt P. Scipio reportauit, sic Verres postea substulit. In illis mira pulchritudine ipsa Himera in muliebrem figuram habitumq́; formata, quę cornu in manibus floribus ac spicis plenum tenebat, quę adhuc sunt ciuitatis signa. Stesichori etiam poëtæ statua senilis, incurua cum libro. Stesichorus Himerensis poëta, sacrum quem & scientia clarū, Musarumq́; eruditum appellat Phalaris. Et Plinius in Stesichori ore infantis lusciniā auem cecinisse refert. Horatius Flaccus graues Stesichori Camœnas vocat. Fama est Stesichorum in Helenæ vituperationē carmina edentem ab Castore & Polluce infensis oculis priuatū, postea Apollinis responso monitū in laudes eiusdem scripsisse, ac eo quod amiserat, restitutū beneficio, vita huic functo templū à Phalaride dedicatū, sepulchrumq́; in Ætnæ radicibus contra Catinam erectum. Termæ Himeræ, vt dictū est, vltra amnis ostium hodie Termini vocatur, frumenti nobile emporiū, in alto colle sita est, cuius pars, quæ mari imminet, in rupe, & ibi arx in pręsentia. Aquæ ex rupe manant calidæ iuxta littus ciuitatis, à quibus nomen adepta, vbi etiā nunc peran-

perantiquum sanè, ac structile suis cum concamerationibus ædificium, vbi ægroti multi conueniunt. In fabulis legimus, fontes calidos Mineruæ Herculi venienti nymphas aperuisse. Quæ in hunc diem sunt antiquitatis fragmenta. Aquæductus, aliquibus cum pontibus torrentes sub quibus nonnulli in mare erumpebant, plumbeæq́ue fistulæ, & aquæductus etiam plumbeus semidirutus: Amphitheatrum ruinis ferè affectū cum scalis compluribus quadrato instructis lapide. Pyramis vna marmorea multis statuis incisa. Estq́ue in vestibulo recentioris templi, marmorea tabula fixa parieti, his inscripta literis:

G. Mæsio Aquilio
Fabio Titiano Cu. Cos.

Optimo ciui, ac Patrono Benemerenti ord. & populus splendidissimè Col. Aughimerorum Termit. pecunia sua posuit.

Pars quoq; Asteniј domus, vbi marmor his literis inscriptum Asteniј ædes. Astenius homo primarius, & diues, qui ante C. Verrem prætorem multis propter suas diuitias, postea propter suam calamitatē atq; prætoris iniuriam omnibus fuit notus. Signum Cupidinis huius Asteniј nomine inscriptum argenteum cum lampade à Termis ad Veneris Erycinę fanū translatum fuit. Madunia mons ab Himera ad Politium vsq; distensus, cuius pascua pascentium ouium dentes auratos faciunt. Is Nebrodes est, vti reor, vbi damarū copia, à quibus nomen habuit. Flumina duo prope Thermas Panhormū versus collocant. Agatariam vnum hodie nomine & Teresiam alterū, quod fontem Trabiæ esse opinamur. In iugis mediterranea oppida, ac recentiora quidem, Calatauulturus, paruumq́ue Sclafanis. Caccamus, de quo suprà diximus, Termis propinquius, quod Soloentem, et Panhormū non multum refugit. Acræ (de Acrensibus populis meminit Plinius) & Casmenæ à Syracusanis habitatę sunt. Acræ septuaginta annis post Syracusas, viginti Casmenæ post Acras, quæ vbi fuissent, nullum docet

argu

argumentum, nisi sit Acræ Claramons oppidum, vt principio Acræmons, postea Claramons esset appellatum. Cui vicinum oppidum recens hodie Mons rubeus nomine. Casmenæ autem Comisum vocamus, vbi fons vberrimus. Ii quoq; Syracusani centesimo ac trigesimoquinto anno post Syracusas ab Archia amplificatas, Dascone & Menecolo autoribus, Camerinam vrbē inter Pachynū & Lilybæum, de qua Vergilius, condidere: hodie Cammarana dicta, cū flumine, prorsus euersa. Conditores eam postea deleuere, restituitq; Gelo (Thucydides Hippocratem Gelæ tyrānum restituisse ait) rursus idem Gelo diruit, ac etiam demum nouam deducēs coloniam erexit. Est vicinus amnis Dirillus modò nuncupatus, ab occidente qui apud Bidenos ortus, à Libyco tandem excipitur mari. Inter vtrunq; oppidulū paucis contentū casis, à nostris Lobiscaris appellatum. Nūc de his, quę inter Camerinam & Pachynum sunt, dicendum. Palus igitur, quam desiccatā ferunt, quaq; vrbem captam, ab ipso stagnante fit flumine. Fons item est iuxta Camerinā, cuius ostium Graphuscolarū vocant. Alter verò fons Dianæ in agro Sanctæ crucis, modò Paradisus nuncupatus, de quo Iulius Solinus fabulosè meminit. Ac vrbs affecta cladibus, cui in præsens Longobaldo nomen est iuxta mare, quam Bruccam antiquitatem appellasse mihi persuasum est. Mox flumen Limaguni appellatum, apud Ciratanos populos, quorum à Cicerone facta est mentio, qui Ciratanam incolunt oppidum, nostra ætate Iarratanā, oritur: ac Ragusam quod est recens nomen, interluens, mare haud statim ingreditur, quod Hirminium antiquitus fuisse existimo.
Plinius inter Camerinam, & Pachynum reposuit. Et medio fermè itinere inter hoc, & Motucanū amnem Annælucatæ fontis ostium exiguum, qui littus parum refugiēs, an ab Achate lapide nomen sibi vendicasset, quis nouit? Contrà, aquæ dulcis scaturigines in salsis videntur vndis. In dextro maris littore turris recens, Puzallus nomine, atq; fons deinde Fucallus nuncupatus.

tus. Motuca oppidum mediterraneum quamuis, non multum tamen ab Afro pelago remotum, populosum valde. Modicam quod nos vocamus, ad amnis fontes situm. Quarro supra id oppidum miliario puteus Prunorum dictus, vndam hyberno tempore pedibus ferè duodecim sursum emittit. De Muticensi agro Cicero in Verrem fecit mentionem. Amnis vbi Xiclim longe amœnissimũ oppidum (quod Siculum tũc dictum puto) adit, sese in pelagus effundit. Nec mediocri quidem magnitudine fontes tres inter hũc, & Elorina stagna, medium locum obtinent, ostia omnes, duo tamẽ piscosos lacus facientes. Samueli vni hodie nomen, alteri Sancti Pauli fons. Lacũ autem non eodem nomine, nam Circhurim vocant. Tertius est in planitie La fauara dictus, iuxta Spaccafurnũ exiguum oppidum, quod Ispicæfundũ, ab Ispa flumine deducẽtes nomen in publicis vocant ratiõibus, Ispa flumen, quod à Motuca quatuor milibus passuum oritur, locum Ispicam dicunt, raptis secũ multis fontibus, postquã Spaccafurnum ipsum relinquit: piscoso facto stagno Busaitano nomine, in mare Libycum diffunditur. Et mox ipsa Elorina stagna iuxta Pachynum.

Præterquam ea, de quibus suprà diximus, plura erant in Sicilia oppida, quæ modo non extant, partim enim defecere. Strabo quæ inter Catinã, & Syracusas fuerant defecisse, multa quoque meridionali in latere ab Carthaginensibus deleta memorat. Nec hodie quidem Megara peninsula, atq; parum à mari remotis Hybla, & Leontino exceptis inter Catinã ipsam, & Syracusas aliqua inueniuntur. Partim verò in noua transla ta, prisca illa penitus amiserunt nomina. Quapropter illis indagandis quo magis operã nauamus, quum nulla eorũ quę extant, vel similitudo, vel vicinitas, vbi loci fuissent, arguat, eò minus, quæ sint quæue fuerint, explicare possumus: Veruntamen operæpretium est, vt apud autores inuenta sunt, ita ea describere. Callipolim à Naxiis erectam, atque Eubœam à Leontinis apud ipsum Strabonem legimus. Plinio de Turpinis

facta-

facta est mentio, & item de Nepinis, Edinis, Heubolensibus, Mutustratis, Magellis, Paropinis, Semellitanis, Trisinensibus, Triocalinis, quorum ciuitas Triocalea Ptolemæo appellata est. Ipse insuper Ptolemæus ciuitates numerat Abacenam, Tissam, Agurium, Sergentium, Legum, Acrimam, & Phthinthiam. Cicero verò de Achcrinis, & Letinis meminit. Liuius Accillas vrbem, flumenq; Anatim dixit. Lex erat in Sicilia, quæ senatores vel gratis, vel suffragiis faciendos iubebat. Prætor per triennium durabat. Bini Censores in singulas creabantur ciuitates. Consuetudo præterea erat, quòd suos dies mensesq; congruere volebant cũ solis lunæque ratione, vt nonnunquam si quid discreparet, eximerent vnum aliquem diem, vel biduum ad summum ex mense, quos illi Exeresinos dies nominabant: item nonnunquam vno die longiorem mensem faciebant, aut biduo: autor est Cicero libro quarto Verrinarum Actionum.

Cæterum quia plerosq; audimus illis, qui vrbẽ Syracusas tantæ fuisse potentiæ narrãt, tum instanter aduersari, tum leniter, quasi timidè credentes, annuere, de his pauca faciẽda verba iucũdissimũ fore iudicauimus Quippe & regali potestate, & magistratu totius insulæ Siciliæ Syracusanos imperio potitos facile probabitur. Gelo igitur Syracusanorum rex Carthaginensibus bello iam profligatis, vniuersæ Siciliæ dominatum obtinuit, quem Hieroni fratri (hic superior fuit Hiero) postmodũ ex testamento reliquit. Victo item aliquot pòst annis Thrasybulo tyranno, cæteras Siciliæ ciuitates libertate ipsi Syracusani donarunt, hincq; pax alta ad Dionysij vsque tempestatem, quare Ioui liberatori ingentem statuam dedicarunt. Aduenas item complures, qui in ciues ascripti belli necessitate fuerãt, officio quocũque fungi minimè posse lege sanxerunt, autor est Diodorus libro vndecimo. Idem autor, cæteris iam in potestatem redactis, Trinacrinos, qui obtemperare recusabant, ab ipsis Syracusanis victos, vrbémque direptam fuisse, in sequenti libro testatur.

Strabo

Strabo præterea reliquos Siciliæ populos Syracusanorum ditioni adactos, in suis scriptis reliquit. Et Dionysius demũ Superior, vniuersę Siciliæ imperio occupato, forti cum manu in Italiam copias traduxit. Ac vbi Romanorũ prouincia Sicilia facta est, Syracusis prętoriam domum, ibidem qui ius dicebant, iudices mansisse, nemo est qui improbet. Cicero enim libro quarto in Verrem, de Sopatro quodam loquens: Citatur, inquit, reus, causa agitur Syracusis. In eodem Stenium Termitanũ dum defendit: Edicit ait statim, vt calendis Decembris adsit Stenius Syracusis. Ibidem quum de Censoribus faciundis diceret: Concurritur, inquit, vndiq; ad istum Syracusas: flagrabat domus tota prætoria studio hominum, & cupiditate. Item libro septimo ait, eo tempore (de C. Verre loquendo) ad luxuriam, libidinesq; suas domo sua regia, quæ regis Hieronis fuit, qua prætores vti solent, contentus non fuit. Fuisse igitur vrbem Syracusas omnium Siciliensium facile principem fateamur oportet.

Sed nunc de principatu dicendũ. Phalaris primus, eodem tẽpore, quo Tullus Hostilius regnabat, Agrigentinos domuit. Ad cuius ætatem, nisi sęculorum imperitiæ vitio demus, omnium rerum famam, eo ꝙ nihil memorabile compertũ, per silentium venisse arbitramur. Tametsi Æmilium Sensorium Segestæ tyrannum fuisse in Paralelis Plutarchus memoret: & Anaxilam Messanæ regnasse, vt satis dictũ est, multi autores probent. Telemachus deinde & Eumenides filius. Is Enesidemũ creat Theronis patrem, Therone Terillus ortus. Cleander item Pararæus Gelæ tyrãnus à Sibyllo interfectus: cui frater succedens Hippocrates ad Hyblam Siculis bello illato, morte occubuit. Cuius filiis imperio, quo nondũ maturi erant, fraudatis, Gela, qui equitatũ duxerat, regnauit Gelæ ortus, à Telo insula oriundus. Hic id temporis, quo Xerxes Persarũ rex, facto in Hellesponti angustiis ponte, in Græciam traiecit, Syracusanorũ rex creatus. Hiero postea frater principatum accepit, is qui Catinæ eodem tempore

extin

extinctus, quoad Cremerā, vt Diodorus scripsit, trecē ti Fabij vna die cecidēre. Trasibulus frater huic successit, qui Syracusis tandem eiectus apud Locros miserè vixit, obiitq; miserè. Duretius Menaninus Siculorū tyrannus, & Dionysius superior non modò Syracusanorum, verū & totius insulæ Siciliæ dominatū obtinuit. Dionysius inferior illius filiùs, qui exul Corinthi ludum aperuit. Agathocles sordido genere ortus, rex deinde Siciliæ, quo morbo implicito, atq; dein mortuo Pyrrhus Epirotarū rex, quum iam esset in Italia, à Syracusanis accitus, rex appellatus est. Hiero rex Syracusanus, qui etsi ab Gelonis stirpe, natus tamen ex ancilla. Hic cum Romanis, quia Appium Claudium Mamertinis auxilio Senatus, Populusq; Romanus miserat (quæ prima Rom. nauigatio fuit) fœdus, pacemq; fecit. Cui Hieronymus nepos puer successit. Qui quū moribus multū dispar esset, Leontini cōfossus vulneribus occubuit. Ex prætoribus deinde Romanis P. Cornelio, & Octacilio, postea M. Marcello Sicilia de cernitur, à quo vrbs Syracusæ capta. Senatui dehinc, Populoq; Romano, atq; Imperatoribus Sicilia vniuersa obtemperauit, donec Georgio Maniacho, & mox à Pœnis occupata. Multis deinde post annis Rogerius Tanchredi Normandi filius, victis eiectisq; Pœnis eandem obtinuit: cui filius anno post Christum millesimo centesimo tertio Rogerius rex successit. Duo Vilielmi Malus, & Bonus postea regnarunt. Tancredus Vilielmi spurius, Constātia sorore, quæ legittimo orta matrimonio, in cœnobio religionis sacris dedicata. Hæc demū illinc exempta, Henrico Romanorū Imperatori in matrimonium data, in sua propemodū senectute Federicū genuit, quo Corradus, & Manfridus spurius creati: quorū demū altero demortuo, Manfridus regnauit fratris filiorum tutor, quem Carolus, qui comes prouinciæ dicebatur, occidit, occiditq; Corradinum Corradi filium. Quā ob rem Galli Siciliæ annos fermè decē & septem dominati; quibus à Siculis ferè omnibus, anno 1228 trucidatis, Petrus Aragonum

Nn rex

rex decernitur:huic etenim Constantia Manfridi filia in matrimonium ducta: Qui Alfonsum,Iacobum,& Federicum crearunt. Ex quibus Iacobus,Federico fratri natu minori relicto regno, in Hispaniam remeauit. Federico Petrus natus est. Petro Lodouicus,qui regnū accepit, quo vita functo,Federicus frater Mariæ pater,& Martinus eiusdem Mariç coniunx,mòxque Martinus pater. Et post hunc Ferrandus quē Castellæ infantem vocauerūt. Quo Alfonsus,& Ioannes orti. Alfonso,filiis duntaxat spuriis relictis,Ioānes frater successit. Ioanne Ferrandus natus cognomento Catholicus,Ferrando Ioanna, qua Carolus Quintus Imperator Optimus Maximus.

CL. MARIVS ARETIVS ANDREAE ARDVINO CAESARIS Consultori.

ET si grauioribus negotiis impeditus, ab aliis quibusuis curis iure optimo abstrahi deberes: Aristotelis tamen vti initiatus documētis, qui intelligentem quencunque quadam propemodum necessitate etiam phantasmata speculari oportere dicebat, tot rerū sarcinis aliquādo remissis, ad nostra iucūdissima studia tua cum dignitate te humanissimè confers: quod Ciceronem,quódq; Cæsarem fecisse cōstat. Quum igitur res huius insulæ Siciliæ nequaquā satis explicatæ essent, eò q̄ nemo primordia,cōditores, simul atq; ruinas ad nostrum vsque tempus vno perstrinxit volumine: tu omnis sciētiæ,omnisq; antiquitatis diligentissimus indagator,quum vnà toties cum amicis essemus, quorū consuetudine familiarissimè vteris, qui primùm Siciliam inhabitassent,quique ciuitates,& oppida erexissent,atque ea,quæ deleta,diruissent, à me peraccuratè quæsiuisti,quasi persuadens,vt de his quicquā memoriæ cōmendarem. Quamobrē ipse tua autoritate motus,quæ apud plures autores inueni,atq; vno perstrin-

xi fa

xi fasciculo, in lucem protuli. Ac demum Elisabellæ diuinæ propè mentis mulieri, Ferrandi Gonsagę coniugi Mulfettanorum principis, qui Cæsaris in Sicilia vicem gerit, tua ipsius persuasione inscripsi. Proinde si id totum, quod legisti minus aptè, aut candidè scriptū tibi, cæterisq; in hoc genere scribendi disertissimis autoribus videretur, non mihi quidem attribuenda erit culpa, sed tibi, qui graue opus mihi perficiendum præcepisti. Vale.

CL. MARIVS ARETIVS BALDASSARI SACCANO.

SOlent multi Baldassar Saccane, munere non æquis viribus imposito, iussa capessant nec ne, diu multumq; dubitare. Veruntamen quum difficilius sit, quibus plura debemus, id quod imperant negare, q̃ efficere, ne ingratitudinis crimini dari possit, deliberatione quadam, quę vires animumq; omnino facit, vel arduam prouinciam sumere æquum esse arbitrantur. Suasisti, quum de his multis cum primoribus ageretur, vt si cum nostræ insulæ Siciliæ Latinis literis lustrarem. Quod etsi ingenij vires atq; mētis imbecillitas dissuasissent, mandatum tamen, qui iubere potes; adeò impulit, vt veluti qui æstuantis Scyllæ, Charybdisq; freto noctu se credere malunt, quàm ei, qui insserat, abnuere, fecerim pro viribus. Tu igitur vt quæsturam Messanæ sanctissimè geris, vt tot amicos quibus comitatus & honoribus assiduis, & beneficiis prosequi minimè cessas, sic animum, sic obedientiam lęto cum vultu accipias, faueasq; cœptis, vt ad maiora me impellas.

Vale.

Marij Aretij Patritii Syracusani, Calipho Dialogus, in quo Hispania describitur cum recentioribus nominibus.

LODOVICVS, PRVDENTIA, CALIPHO.

Quis nam mihi tantam adferet lætitiam, vt hę me derelinquant tristes, quibus torqueor, cogitationes? causa, cur sim mœstus, non quidē deest: ratio homines qua gubernantur, illam vincere perquam studet. Sum quamobrē in ærumnosa positus cōtrouersia. PRVDENTIA. Certè nullam intueor mi vir causam, quare diutius tu istis incumbas cogitationibus perniciosis, prudētium enim est (vt ipse haberis) fortunæ in rebus peractis cedere: in agendis verò, in quibus ab ipsa valde timēdum vel virtute, vel nouis repugnare inuentionibus. Sed quæso quid id est? LODOVICVS. Nescis mea coniunx me magistratum gerere? Nescis inter Cæsaris primores ad Italiam petiisse? Rursus valetudine coactum perquàm infirma illicò remeasse? Quid ergo grauius, quidue mihi iniucundius euenire poterat vnquam? Nempe huius ab ineunte ætate seruiui auo, etiam in Celsensi bello, vbi vulnera accepi plura: Et huic etiam multum, vt tibi compertum est. Quid plura? quum illa dies, quā diu opta-

optatam adfuit, seruire non licuit. Ægrotus sum reuersus, quid molestius? PRVDENTIA. Quid faceres? Nemo est, qui tuum non inspexerit animum, liberes ergo tete obsecro istis tuis curis. Sed Caliphonem eccum, lætor quidem, erit tibi fortasse leuamen aliquod. LODOVICVS. Oportune, dic tu illi aliquid. PRVD. Salue Calipho, sunt ne aliqua, vel de cercopitheco, epigrammata? CALIPHO. Ex Italia redeo cum Cæsare adeô exanimatus, vt mihi haud vnquam erit curam faciundis versibus nauādam posthac. PRVDENTIA. Macilentus es, & raucus. CALIPHO. Mos est illis, qui in aliquam eunt expeditionem interrogantibus quò properent, hilari cum fronte, ac voce elata se ad bellum gerendum proficisci respondere: at verò hi, si viui è castris remeant, vnde veniant rursus interrogati, tenui voce vultûque demisso, vno verbo è militia se venire aiunt. Porrò & si res gestas mea potius interfuit scribere, quàm arma gerere, nihil tamen superest mihi præterquàm vita. Omnium nanque rerum iacturam feci. PRVDENTIA. Malo me Hercule impræsentiarum mi Calipho sermones, quibus alacriores fiant adstantes, habeantur, quàm locus sit aliquis tristitiæ: sic dij te adiuuēt, missa ista faciamus. CALIPHO. Quid iubes? PRVD. Dic meo viro historiam, vel fabellam duntaxat, quę sit ei voluptati. CAL. Vnde exordiar? Dicam Cæsaris Bononiam ingressum? Ad diem solennem, qua fuit diademate coronatus, quum Hispani proceres aurum, & gemmas induti diuitias ostentarunt suas? LODOVICVS. De his omnibus bini me literis certiorem tum fecere: potius Hispaniæ situm abs te, ac recētiora, quæ ad prisca faciunt, nomina enodata vellem audire. CAL. Onerosam prouinciam. LODO. Quid onerosam? Nōne tibi illius diei venit in mentem, qua Toletum versus iter facientes nos, ad Solorij montis, ac Carpetanorum iuga quum venimus, & regiones, & labentia hinc inde flumina admodum fuimus scrutati? Verum te plurima audi-

ui tum nuntiantem: itaque si me amas, fac quod ipse rogo. CALIPHO. Quàm libentissimè,obtemperabo tibi,vt semper.Sed quum vel Mauritanorum,qui Hispaniam occuparunt,barbaries, vel temporis longioris immanissima rabies, non modò nomina, sed & rerum faciem quoque permutassent, difficile erit quod iubes obseruare: nihilominus tamen capessam iussa, tametsi meo repugnaturos iudicio videam quàmplurimos,presertim si meis forum spargetur nugis. PRV. Eia rumpe morã, mutis quidem veluti qui loquitur, non tamen surdis recitare videberis.

CALIPHO, LODOVICVS.

Hispania montibus Pyrenæis, ac mari nostro, Atlantico denique Oceano,& sinu Cantabrico perstricta,primam partem Europæ efficit ab occidente. Pyrenæi hi sunt montes,qui adhuc prisco gaudent nomine,quibus ab interiori mari ad ipsum Ibericum pelagus protenris Hispania à Gallia separatur. Quæ in duas primùm diuiditur partes, citeriorem & vlteriorem. Et vt valeat quisque melius eius percipere figuram,hoc in totius Hispaniæ descriptione ordine vtendum nobis duximus, quo hactenus nemo vsus. In Oretania igitur,quæ regio maritimum attingit littus, in quo Carthago noua,nunc Carthagena promontorium est Scombraria,à nostris Caput Depalis nuncupatum. Hinc mons Solorius paulatim septentrionem versus oritur. Qui modò accliuis, modò infimus, & apertus,vt Ptolemæus & Plinius ostendunt, per Carpetanos, Vacceos, Vectones,& Celtiberos,ad Cantabros vsque procedit. Hi montes ea complectuntur oppida, quæ in præsentia Cuenca & Siguenca (Concia & Serguntia olim) indigenis dicuntur, ad montem vsq; producti, quem Moncaium vocant, & hinc ad Iguam declinantes Cantabriæ iugis eunt obuiam. Moncaium, an à Caco nomen deductum sit, quasi montem Caci, adstipulari non audeo. Et Siguenca vrbs,non Seguntum quidem olim, sicut multi prædicant,

cant,sed Segguntia, per cuius agrum Durius perlabitur. Strabo:Durius,inquit,præter Numātiam, oramq; Serguntiam currit. Ergo quicquid terrarum ad orientem hęc iuga relinquunt citeriorem,ad occidētem verò vlteriorem esse Hispaniam,antiqui voluere. Nempè Oretanos maximè ad meridiem vergere, ad mare vsq; peruenientes, & mox Carpetanos, ad Aquilonem declinantes,nouissimos Callaicos autumat idem Strabo. Ac Hispaniam hoc distinctam modo, in quatuor rursus partes, Bæticam, Lusitaniam, Callaciam, & Tarraconensem distribuendam omnino nobis videtur. Romani nanq; in tres vlteriorem Hispaniam, vt ius facilius diceretur, diuisere, antiquissimi licet in duas per longitudinem. Nec labor quidem erit alicui Tarraconensem ipsam agnoscere prouinciam, quum non sit minor, quàm ipsa citerior Hispania est. Nam hæc vnam partem facit,vlteriore in tres diuisa prouincias,in Bæticam, Lusitaniam, & Callaciam: quæ & Ana,et Durio fluminibus discretę, Oretanis, Carpetanisq; adhærent,dum tendunt in occasum. Et vt res longe sit vobis notissima,ea qua potero facilitate explicare nitar. Ana,qui Bæticam à Lusitania disterminat, in Laminitano agro,circa oppidum,quod Cagnamares Hispanis dicitur, ex vastis oritur stagnis. Et.xxx.mil. pass.decurrens obtutis totum se properè condit cuniculis, rursusq; stadiorum sexagintaquatuor, subterraneo peracto cursu,ad oppidum, Villarta quod nuncupatur,totus renasci cōspicitur:qui Emeritam fama antiquissimam vrbem (quæ suo lætatur nomine, vna dempta,alterave tantum murata litera, Meridam namque dicunt) abluit,& in Oceanum erumpit. Guadianam Maurirani Hispanis dominantes hunc nominarunt amnem, quod flumen Anæ sonat, Guad siquidem illi, nos flumen dicimus. Ora autem, quam ad meridiem ipse detrudit amnis, quæ mari percutitur,quæve diuiti cultu, ac fertilitate cæteris omnibus antecellit, Bætica, à Bæti fluuio eam mediam re-

ſecante, fuit olim cognominata, cuius pars ab noſtræ tempeſtatis hominibus Andaluſia appellatur, quaſi, vt auguror, ante Luſitaniam, mutatis literis.partem inquam,quoniā non tota,cui Bętica tunc nomen,nūc Andaluſia eſt.Propterea quod ea,quæ Mariano monte ad meridiem ſtringitur terra duntaxat Andaluſia eſt: Reliqua verò inter ipſum montem & Anam fluuium poſita, vel inter vtrumq; flumen. Bæturia erat pars tamen Bæticæ,in duas à Plinio diſtincta partes,totidemq; gentes, in Celticos, qui Luſitaniam attingunt,& Turdulos, qui & Luſitaniam & Tarraconenſem, illi Hiſpalis conuentus (in conuentus tum Hiſpaniam diuidebant) hi quidem Cordubenſis. Quos ipſe ſic interpretor, primos regioni, quam Extremaduram,alteros quam Manchiam vocant iuniores,tribuo, qui omnes tum Bætici. Et id quoque videtur de Turditanis ſentire Strabo. Qui confeſtim in Romanorum ritum, Latiali penitus vtentes ſermone,ante alios mutati ſunt. Marianus autem mons,cuius Ptolemæus,& Plinius mentionē faciunt, ab Hiſpanis Serra Murena nuncupatur. Cæterum Bętis fluuius,à quo Bętica (vt dictum eſt) in præſens Guadalchebir, quod eſt flumen magnum à Pœnis inditum nomen, Tingeſi ſaltu in monte Argento, circa oppidum Caſtaonem exoritur. Noſtri Caſtaonem Alcarras,argentum verò montem, Serram Alcarras vocāt. Hic ergo & mediam Bæticam influit: Cordubam tot claris viris inſignem, atque Hiſpalim,illius oræ caput,modò Siuiglam tangens,& in Atlanticum Oceanum effunditur. Tarteſſum hunc vocitarunt nonnulli, à Gartheia ciuitate, quæ Tarteſos à Græcis dicta,ad Bætis hoſtium, vnde Tarteſſus ager. Cartheiam ab Hannibale fuiſſe direptam,ſcripſit Liuius. Bætis inſuper Salſum admittit fluuium,qui ab eo,quo ipſe Bætis,erūpit monte,nūc Guadelemar dictus,apud quē cum Pōpeio Pompeij filio, manus Cęſar conſeruit. Bęticæ latus maritimum ab Herculeo freto, ad

cos,

eos,quos diximus,Oretanos,& nouam Carthaginẽ, Bastetani obtinebant, à quibus Baeza & Baza oppida nomen sortita sunt. Hi rursus Bastetani ab occasu Baream regionem,Mauetaneam,mox Deitaniam,& deinde Contestaniam complectebantur,autor est Plinius.oppida verò retrogredientibus sese offerũt,post Sconibrariam promontorium (quod supra nominauimus) ipsa Carthago,ab Hasdrubale ædificata,vbi Scipio Africanus virginem vnam inter captiuos adductam (quę forma erat insignis) Luceio sponso reperto intactam restituit.Hic item in ludis ab ipso Scipione factis,duo Hispani principes, Corbis,& Orsua patrueles de regno dissidentes alterius in alterum facto impetu ambo periere.Promontorium deinde,cui modò caput Guatte nomẽ,olim Charidemum. Et,mox portus magnus,vbi Almeria sita est,Salabina,Selbrehia accolis vocata,Malachã,& Salduba de quibus talem facio coniecturam Ptolemęo autore. Malacham tunc fuisse mihi persuadeo,vbi nunc Caput Maduce: at verò vbi Malacham in pręsens reponunt, Saldubã tunc,cum flumine fœderatorum, cui Salduba nomen. Et mox Bessulam fluuium ad oppidum Marbellam in mare erumpere puto. Vbi Hasdrubal Barachinus primum,Mago deinde,& Hasdrubal Gisconis à Scipione fugati,vt narrat Plutarchus. Mons Calpe,quẽ montem Gibeltar vocitant, iuxta fretum, Abilam Africę montem spectans: quos Herculis columnas esse,quasi ęrumnarum metas,in fabulis traditum est. Et iuxta, oppida,quibus Sola, & Barbe nomen, Alcafiram,& Tariffam, quæ à nostris, cognominari auguror, licet alij aliter sentiant. Post hæc Iunonis templum ad Oceanum,in oppido Belon,& id in præsentia Trafalgar,& flumen Belona.Gadis item, seu Gadira insula paulò à continente seposita, Bæticæ proxima: Hinc demũ id Sacrum promontorium, à nautis nostri seculi Caput Sancti Vincenti vocitatum, ager omni vbertate fœlix distenditur. Ex mediterraneis

autem præter quas diximus, Hispalim & Cordubam, Carmona & Nebrissa, nunc eiusdem nominis. Ac nonnulla quidem nouissimis oportet oppida interpretari nominibus, Orospeda, quod Oropesam esse credimus. Et Abdera non longè à Malaca oppidum in mediterraneo, vel quod Plinio placet, Ebura. Ipse Vbidam quemadmodum dicere auderem, sic & Eguam, Esigam fuisse existimo. Munda vrbs, quam Mundecaram nunc vocant: apud quam Pompeium Pompeij filium Cæsar in fugâ vertit, autor est Hircius. Plinius tamen, duas fuisse Mundas, in Lusitania alteram inter Durium & Tagum, alteram verò in Bætica scriptum reliquit. Item vrbs opulentissima, in hac erat regione Oringis, quam ad expugnandã, quia Pœnis studebat, Scipio fratrem misit. Et ea quæ in nominibus nullam habent cum priscis similitudinẽ. Granata in primis vrbs populosa, quæ victis Pœnis à Ferrando Arragonio rege Christiano ritui vendicata, omnibus Hispanis multò est oppidis feracior. Singiliam oppidum in Bætica reponit Plinius. Et fluuius qui Granatam abluit, nunc Xinil vocatur, possumus propterea Granatam Singiliam vocare, si licet. Vrsaonem ab Hircio in commentariis citatum oppidum, nos Vssunam vocamus, præsertim quod non longè ab Hispali illud ostendit. Et Tuccis, quod Tucinum fortasse: Carbulo, Carpium. Et Murgis vrbs, quam Mursiam esse puto. Iaen denique, Xeres, ciuitas regalis: Anduiar, Antichera, sunt hæ ciuitates, quæ vigent his à recentioribus appellata nominibus, quas interpretari non audeo. Ac satis quidem de hac parte dictum est, nunc ad reliquas, breuiter enim omnia explicare volui. LODOVICVS. Credo profectò de Murgi: nam in Bœtica illam Pliniũ collocare memini me legere.

CALIPHO, PRVDENTIA.

AB Ana ad Durium quæ clauditur ora Lusitania est, à Lusu Liberi patris dicta, autor Varro. Nec his

his quidem incongruum mihi videtur pauca Plinij inserere verba. Vniuersa autem quæ de Hercule, ac Pyrene, vel de Saturno traduntur, fabulosa imprimis vt arbitror: hæc ille de Hispania. Durius igitur qui Duero ab Hispanis, stadiis centum ab Numantia illa, quæ vna tot strenuos, tótque duros, veluti Hispaniæ totius robur, milites sola peperit ortum habere cernitur. Numantini igitur post decimumquartum annum obsidionis, quum amplius se turari non possent, in rabiem conuersi duces suos, sequ patriamq ferro, et veneno, subiectoq vndique igne peremerũt, adeò vt triumphus fuerit Romanis tantum de noīe. modo verò nõ Numantia, sed Soria exiguum oppidũ. Terra autem quam Durius ad læuã ad Anam vsq, in Oceanum properans relinquit, Lusitania est, Tago aurifer is arenis celeberrimo amne per longitudinem resecata. Tagum, q non alio, ac suo gaudet nomine ad Carpetanos, in montis radicibus stadiis L. ab oppido paruo, cui Tragacet nomen, quod non multum abest ab vrbe Concia (quam Cuencam, vt ante dictum est, appellant) nasci non dubium est. Qui vbi Toletũ nostra tempestate regalem vrbẽ, oppidáq infundit plurima, fluuiorũ etiam admittit multos, Olisipponenses, nunc Lisbonenses, muros influit, & in mare vasto facto hostio demũ se proiicit. Nec cum illis quidẽ sentio, qui Toletanos Carpetanos esse dicunt, quandoquidẽ hos distinctos esse, alteros ad Tagi ortũ, alteros illis proximos, haud vereor. nã & Plinius illos distinxit. Carpetani ait, & Toletani Tago flumini impositi. Et in Oceano Barbarũ promontoriũ, quod nostri Caput Spiches, & mox Olisippo ab Vlysse condita, si Solino credimus, vrbs quã Lisbonã vocãt, in extremis Lusitanię oris, ad Tagi hostiũ sita. Quę hac tempestate nobilis, & Africano diues cõmercio, cuius nanq ciues mercaturę gratia Æthiopicũ per Atlanticũ nauigant mare, Africæ sinus penetrãtes. Nec illius quidẽ regionem (vt multi delusi credunt) tantũmodo fuisse Lusitani

ſitaniam adfirmo, quoniam ea Luſitaniæ pars, quę mari adfixa, eſſe Portugalenſe regnum certum habeo tantum, ita quod pars erat, & non tota Luſitania. Erat enim tum hęc non parua regio, quum Ana, & Durio, ac iugis etiam Carpetanis fuiſſet terminata. Et nunc quidem de huius regionis oppidis. Nam pręter Toletum (de qua ſupra ſcripſimus) Segouia vrbs diues, ac cunctis ferè Hiſpanis nota, ſub nemore poſita, & in ea aquæductus maximus, qui pons ab Hercule conſtructus perperſe vulgò creditur. Sunt et qui iuga, quibus hæc ſita eſt ciuitas, Carpetana eſſe volunt, in quorum ire ſententiam omnino non placet. Porrò quum Carpetana iuga Oretanis omnes ſcribentes adiungant, quumq; Ptolemæus nullum in Luſitania eſſe montem afferat, rem nō aliter, ac ſcripſi, in animum induco meum. At Ptolemæi fortè ſententia alicui ſi non ſatiſfacit, eò quia montes, vbi ipſa Segouia, & illis proximi, quos Guadaramæ nunc vocant, aliiq; etiam, in ipſa viſuntur Luſitania Ego de illis, qui digni erant, quorum mentio fieret, Ptolemęum eſſe locutum reſpondeo. Et item Obila quæ Abila, & Salmatica famoſiſſima Academia, Moro deniq;, & Talabrica, modò Mora, & Talauera. Sunt oppida nonnulla, quæ viuunt, & nihil cum antiquis faciunt in nominibus, tum quia id, quod habebant antiquitatis penitus amiſere, tum quia fortaſſe deinde condita.. Valliſoletum oppidum magnificum, & rebus neceſſariis maximè refertū. A quo haud longe abeſt Methina de campo (vt ipſi) omnium rerum, propter hyemales nundinas, menſes tres, totidemq; æſtiuales ibi celebratas, nobile emporium. Emporia quæ Empudia, Toro, Camora, Metina Roſſeci, Illeſca, Vccagna, & tandē Madrid oppidum viuis vndiq; ſilicibus conſtructum, & hoc nulla vnquam eſt victus penuria fatigatum, nec cœli grauitate oppreſſum. Alcala Deſinari (ſic ipſi aiunt) à flumine Finari, quod Tago abſorbetur, vbi artium floridū Gymnaſium, & hoc Complutum eſſe ab

se ab Ptolemæo demonstratum oppidũ, Hispani pro certo habent, sicq; illud in publicis adpellant rationibus. Et non longe aliud Guadalaiara à Mauritanis nominatum, quod flumen Lapidum significat, vbi Iacobus Mendocius Infantasciorum dux habitat, vir præter nobilitatem, munificentissimus. PRVDENTIA. De illustribus viris, ac de domorum pariter nobilitate, si faciẽda verba, Toletanum domum quoq; aliasq; etiam antiquissimas meritò memorare fas est. CALIPHO. Per id tempus præter duas Mendociam, & Toletanam, quas nominaui domos, Cerdeam, Cardoneam, Larensem, Velasceam, Pimentellam, Stunicam, Henriticã, Orosiam, Cordubensem, Limensem, Gusmaneam, Mondragoneam, & quæ antiquissima, Patiecam, scio quidem esse clarissimas, attamen nolo de his nunc agere. PRVDENTIA. Quid Patiecam domũ antiquissimam ais? CALIPHO. Quendam Lucium Iunium Patiecum Cæsaris in Hispania bella aduersus Pompeij filios gerẽtis socium reperio. PRVDENTIA. Operæpretium est audire. CALIPHO. Hircius in cõmentariis de Corduba loquens. Cæsar ait, eam ciuitatem omni tempore optimè de populo Romano meritam esse sciebat. Sex cohortes secunda vigilia iubet proficisci, pariq; equites numero, quibus præfecit hominem eius prouinciæ notum, & non parum scientẽ L. Iunium Patiecum. Hæc ille.

CALIPHO, LODOVICVS.

Dvobus vlterioris Hispaniæ partibus absolutis, ad Gallaciam describendam ipso cogimur ordine. Et hanc non solum eam, quã Galiciam vocant esse volumus: quæ vt nemoribus, montibus, ac aquis etiã abundabat, ita messibus nuda penitus. Sed & omne q̃q; vlteriori Hispaniæ quod superest, Bætica & Lusitania exceptis. Est in hac prouincia in Oceanum protendens promontorium magnũ, quod Artabrum nominarunt, nunc caput finis terræ: veruntamen his qui de hoc aliter sentiunt, Strabonem adduco testimonio,

nullum

nullum aliud memorabile promōtorium inter ipsum Artabrum, & Pyrenes promontoria reponentem. Minius amnis hanc infundit oram, & in Durium se recipit. Cęterū Asturi, nunc quoq; Asturi, huius regionis partem habitabant. Et his proximi Cantabri partim montiū cacumina, partim loca maritima in septentriones spectantia incolentes, et eam regionem quam Biscaiam dicimus, & montes etiam Liconitiurgis ciuitatis, ad Iberi vsq; amnis ortum obtinebant, siquidem Iberum ipsum, qui ex illis videtur montibus erumpere, in Cantabria nasci & Plinius, & cęteri omnes, sunt testes, Callaciorū oppida quæ vltra Durium ad Aquilonem. Asturica vrbs olim magnifica, nunc Astorga. Et Liconitiurgis copiosa mercatura, compluribusq; etiam equitibus, & nobilibus clara vrbs, quę Burgos incolis dicitur. Arunda siue Arandis, quam ab amne Arandam Durij adpellant, & in eodem fluuio Pallantia, quæ Palentia. Et nomina recentiora pręterea. Leonem vocant Hispani ciuitatem quandā quę haud multum distat ab Astureca. Est & Compostella vbi Diui Iacobi templum, quæ eiusdem tantum miraculo memorabilis. Homines præterea olim duri, & omni expugnatu difficiles, nullum tunc colētes deum, tantum lunæ peracto orbe noctu ante fores saltus agitabant. Ac de vlteriori Hispania quidem satis dictum videtur, deinceps ad citeriorem, vel Tarraconensem prouinciam transeamus. LODOVICVS. Sum omnino exutus illis quibus eram obsessus curis, perge oro, vt mągis lætus euadam.

CALIPHO, PRVDENTIA, LODOVICVS.

TArraconensis prouincia à Pyrenęis mōtibus, qui Hispanias, Galliasq; disterminant, duobus promontoriis diuersis insurgit: angusta primo, paulatim deinde se pandens, vlteriorem iam latior facta contingit Hispaniam. Promontorium alterū interiori mari percussum, Veneris templum, nunc portum Veneris nomi-

nominãt. Alterum in Iberico pelago Easo tunc,quod illud esse arbitror, cui modò caput Berton nomen. Hæc rursus Balearico à meridie, ab septentrione ipso Iberico mari adstricta, adfixaq; Pyreneo currit in occasum, & Oretanis, monte Solorio, Carpetanisq; iugis ab aliis Hispaniæ oris distinguitur. Plinius in Tarraconensi Cantabriam recondere videtur prouincia.
Huius oppida nonnulla, quanquam non illis à iunioribus cognominantur nominibus, prisca enim tempo rum varietate nomina defecere, nos tamen nouissimis quoad fieri poterit, adaptare conabimur. Principio à læua Pyrenei montis ad mare nostrum Gerundenses populi Galliæ fines colunt, & hi Geronam tenent vrbem, quum Gerundam quondam dicebant. Cæterum ab hoc mari Ibericum sinum versus, per Celsenses, & Iaccetanos, ad Nauarræ, vt Hispani aiunt, vsq; limites, Ausetani, Itani, Lacetani, ac per Pyrenei radices, Ceretani discurrebant, autor est Plinius. Et post eos Vascones ad mare Ibericum, & Pampælonenses, quos Nauarros esse auguror Plinij verbis persuasus: ait enim quod Vasconum saltus proximus est Pyreneo per Oceanum. Et Strabo item ad Septentriones supra Iaccam, vbi Pampælon à Pompeio dicta, Vascones reponit. Iaccetanæ gentes olim nobilissimæ, quæ à Pyrenei radicibus ad Ilerdam vsque latius extendebantur, vbi Sertorius bella gessit extrema: itaque hinc expulsus, apud Saguntinos fuit ab suis dolo interfectus militibus. Victoria oppidum idem tenens nomen prope Cantabros: in quorum montibus Iberi amnis ortus inspicitur, quem nostræ ætatis mortales Hebrum, Thraciæ Hebri nomine decepti, nuncupant. Iberus, ab Ibera olim vrbe opulentissima, dictus: à qua non procul Scipio Pœnos vicit, & Hispaniam vniuersam populo Romano adiunxit, vt Titus Liuius testimonio est. Ergo Cantabriæ iugis Prouincia de Campo (sic ipsi dicũt) duobus ex fontibus è rupe scaturiẽtibus, haud procul oppido Iuliobrica dila-
psus

psus per Celtiberos, & Dertosam confluens, mare subit Balearicum. De quo sic, Iberus amnis nauigabili commercio diues, ortus in Cantabris, haud procul oppido Iuliobrica. Hęc Plinius. Celtiberi, quos nominauimus, à Celtis Galliæ populis illuc profectis, rispasq; colentibus Iberi, & Iberis indigenis ex duobus vno facto nomine, Celtiberi sunt dicti, spatiosam tenentes prouinciam qua Segorbienses, & Numantini claudebantur. Segorbienses hi sunt, quorum vrbs Segorbia, in Valentino regno. In Celtiberia Cæsaraugusta Romanorum colonia, Ibero adfusa, vbi pons lapideus memorabilis, nobilissimis ciuibus ornata, quam ab Cæsare Augusto propagatam, Cęsaraugustam dixere, quum antea Saldiba nuncuparetur. Zaragozam turbato vocabulo, ac mutatis literis nunc vocant.
Tametsi in tabulis publicis prisco ipso non fraudant nomine. Ac ad Bæticæ fines reuertor. Satabis fluuius per Contestaniam, nunc Consentaniam labens, ab eo monte, quo Bætis, egreditur, & in mare nostrũ ad oppidum modò Guardamar, effunditur, quem Hispani Seguram vocant. Nec hunc quidem admodum effugit Sucron, nũc Xuccar, apud quem Pompeio, & Sertorio congressis, æquo fuisse Marte pugnatũ, nisi Pompeius vulnus adcepisset. Oritur circa Carpetanorum oppidũ, cui in præsentia Tragacet nomen, per vrbem Conciam, & pontem, qui Talaiolæ dicitur, dilapsus Algiram oppidum haud procul à Valentia cingit, & alteri se adiungens fluuio, quem Gabrielem vocant, mari nostro sese immiscere visus est. Setabis vrbs, quã Xantinam esse arbitror. At nunc Valentiam, quæ suo illustrata nomine viuit amœnissima ciuitas, adcedimus. Est itaq; equitibus nobilissimis insignis, ac in totius Hispanię prouinciis nitore, splendore insuper nulli secunda, cum flumine Turia, modò Guadalabiara à Mauritanis inditum nomen, quod flumen album sonat, cuius ortus apud Celtiberos. Non longe à Valentia per occasum stagnum abest, memoratu dignum, pisco-

piscosum,& immensum,de quo nusquam legi factam mentionem,nisi apud Plinium: Contestaniæ,inquit, sinus regio Edetania amœno prætendente stagno, ad Celtiberos recedens. Et post hæc de Valentia agit, quod nunc Albuferam adpellant. A Valentia autem Saguntum haud procul à mari, ciuium Romanorum oppidum,nunc Moluiedro, vbi theatrum cum scena, cui nihil deest,ac plura etiã antiquitatis vestigia, quæ imaginem quandam vetustatis ostendunt. Saguntini ab Hannibale obsessi,quum de salute desperassent,argentum,aurumq; omne, ex publico priuatoq; in forũ collatum,in ignem ad id raptim factum conicientes, eodem plerique semetipsos præcipitarunt. Dertosani mox celeberrimi quondam populi, quibus Dertosa (quam Tortosam vocamus) ad Iberi hostium colebatur. Et hinc non procul Tenebrium promontorium, & Tenebris portus ad occasum. Vnde recedentes per ortum Oetus nos aduocat Tarraco,à qua nomen tota est sortita prouincia,quæ littori imposita totius est regionis vetustatis caput. Tarraconã hanc appellamus, vbi Scipionum interitus. Ab ea.66 mil.pass.solem orientem versus per maritimum littus tendẽti Barcinum olim paruum oppidum, Barsellona impræsentiarum clara ciuitas,prudentissimis imprimis ornata ciuibus, est obuia.Et inde Lunarium promontorium à nostris Caput de Vallis. Circa quod Blanda oppidum, nunc Blanes. Gerunda item,quæ Gerona nunc ciuitas, de qua fecimus mentionẽ, & Emporiæ,modò Empuriã vocãt,cum flumine Clodiano. Roda oppidum iuxta Veneris templum,nunc Roses dictum. In mediterraneo autem Illerdenses,vetustissimi populi ad Sicorim fluuium Illerdam ciuitatem, quam Leridam vocitamus,vbi publica Gymnasia incoluerunt. Sicoris ergo fluuius, qui Segre impræsentiarum dictus, à Pyreneo monte per illius muros,& pontem,quem diximus,ciuitatis, discurrens Ibero non multum peragrando absorbetur. Et à Sicori Siculos ipsos habere nomen me-

moriæ proditum est. Populos nanque illuc transfre-
tasse, ac eam Siciliæ partem, quæ ad occidentem ver-
git, incoluisse adfert Thucydides. Cinga huic vicinus
fluuius, qui Singa modò, pontem, & oppidum quod
Fragam recentiores nuncupant abluens Iberum rapi-
do petit cursu. Et inter hos fluuios Monsion oppidũ.
Cæterum ab Illerdensibus ad Pyrenæum Oscenses,
quorum nos ciuitatẽ Huescam vocamus. Ac alia op-
pida quæ haud sunt priscis simillima in nominibus. In
Celtiberia Taragona, Balbastrum, Teruel, Boria, &
deniq; Calataiut, quod an sit Calatagurium oppidum
à Strabone citatum penitus ignoro, à quo distabat ad
occasum P.M. circiter.16. Bilbilis in quodam tumu-
lo, cuius ruinæ visentibus adhuc fidẽ faciunt. Ac quic-
quid referam amplius superest nihil, plura dixisse vi-
deor, quibus & si vobis non satisfeci, obtemperaui ta
men. PRVDENTIA. Gratias quia nobis gessisti mo-
rem, agimus mi Calipho. LODOVICVS. Omnia
quemadmodum pollicitus es, breuiter dixisti.
At quia rem fecisti gratam nimis, me per-
inde ac te vtere, paratum me inue-
nies proculdubio.

LIBER

Liber Ioan. Annii sacræ theologiæ

professoris. De primis temporibus, & quatuor ac viginti regibus Hispaniæ & eius antiquitate.

DE TEMPORIBVS priscis.

CAPVT PRIMVM.

Vi de temporibus emendatius scribunt, aiunt Deucalionem natum anno secundo Spheri Assyriæ regis, & iam duos & octoginta annos natũ afflictũ fuisse diluuio, vt refert Xenophon chronographus. Hunc sequuti videtur Berosus et Eusebius, qui à secundo Spheri anno vsque ad trigesimum quartum Spareti, quo diluuium Deucalionis accidisse referunt, duos & octoginta supputant annos. Annus porrò secũdus Spheri quo ortus est Deucalion, is erat Hebraicæ seruitutis in Ægypto quadragesimusoctauus, vt Eusebius rectissime annotauit. Ab eo autem anno seruitutis vsque ad principium vniuersalis diluuij sub Noa, annos septingentos, & menses fermè decem Moyses computat. Totidem ex Chaldæis Berosus enumerat. Pares et Latinis Solinus in capitulo de Creta supputat dicens: Meminisse, inquit, par est à primo diluuio sub Ogyge notato, quando diem continua nox inumbrauit mensibus.ix.& amplius, vsq; ad Deucalionẽ.700.annis mediũ æuum dari. Quare nos à diluuio Noę cognomẽto Ogygis, vt tradit Berosus et Phœnices, tempora exordiemur, eaq; sic partiemur. Deucaliõ.

A diluuio ad.xliij.annum Nini regis Assyriorum, anni numerantur à Beroso ducenti nonagintaduo. Totidem Moyses enumerat Genesis capitulo.11.ab eodem diluuio vsq; ad ortum Abrahæ. Quare castigatissime posuit Eusebius Abraham ortum anno Nini.xliij. Porrò à.xliij.anno Nini ad conditam Troiam Eusebius & Berosus enumerant annos quingentos & trigintaocto,& ab eodē ortu Abrahæ ad Christum Eusebius notat annorum duo millia vigintiquinq;. Quare à primo diluuio notato sub Noa Ogygio vsque ad conditam Troiam colliguntur anni triginta & octingenti, & ab eadem inundatione vsq; ad Christum decem & septem supra trecentos & duo millia. Hos igitur perpetuo annotabimus cum adiectione à condita Hispania.

DE ANTIQVITATE Hispanię.

CAPVT SECVNDVM.

Hispaniæ literatura

Tubal.

TEmpore Nini fuére Hispanis literæ, poësis, et philosophia moralis. Hoc pendet à Beroso, Strabone, & Hispanica memoria. Berosus etenim scribit Tubalem primum Hispanię regem formasse Hispanos legibus, anno quarto Nini, & memoria Hispanica quā Strabo refert in primo libro, asserit se ante Straboně assecutam fuisse literas, leges, & carmina sex millibus annis. Teste autem Xenophonte chronographo de diuersitate annorum Priscarum gentiū, Iberici anni quadrimestres erant, ac propterea sex millia Iberici anni, duo millia solares efficiunt. Quos si ab Augusto circa quē floruit Strabo numeremus, perueniemus ad tempora eiusdem Nini. Rursus à quarto anno Nini vsq; ad octogesimū ante Troianum excidiū, fermè octingentos annos Eusebius supputat. Eoq; anno, vt Eusebius notat, Cadmus ob zelotypiam Priscæ vxoris, certamen passus, ob quod teste Spingha & Palefato,

coa

coactus est à Samothracia in græcas Thebas commigrare, vbi primus, vt aiunt, græcas literas formauit. Ergo fermè octingentis ante annis Hispani claruerũt philosophia & literis, quàm Græci elementa literarũ à Cadmo assequerentur. Tanto videlicet Hispaniæ q̃ Græciæ antiquior est splendor & philosophia.

DE ORIGINE HISPAnicæ gentis.

CAPVT TERTIVM.

IN vniuersam Hispaniam principio gentium penetrarũt à Caspiis, Iberi, Persæ, Phœnices, Pœni, Celtæ, vt in tertio naturalis historiæ Plinius astipulatur, & M. Varro testatur, & Cato de originibus retulit, fabulosáq; arbitrantur esse, quæ Græci fingunt de Hercule & Pyrene, & Luso, & Pane, & eiusmodi viris Græcis. Sunt autem Iberi & Aramei Scythæ Caspij, quos Persæ Sagas appellant, Persæ verò sub Caspiis Corsi à Sagis appellantur, vt in quinto naturalis historiæ Plinius tradit. Quos vero Persæ & Hebræi proferunt Corsum & Quorem, Græci pronuntiant Cyrnũ & Cyrum. Quare Iberi Sagæ Saguntum, Persæ verò Corsi primi incoluere Corsicam, quam Græci vocant Cyrnum. Ex his igitur coloniis primis omnes insulæ Sicilia, Corsica, Sardinia, vsq; Baleares, simul & tota Hispania genus traxit. Porrò quum Gothi & Alani à Caspiis in Europam se primũ diffuderint, hiq; post Christum in tanto in Hispanias penetrauerint, atque ad hanc ætatem regnauerint, consequẽs necessario est vt posteri Gothi non variauerint priscam originẽ Hispanicæ gentis. Hæc igitur est tum inuariata, tum maxime vera vestra origo celsi reges Ferdinande & Helisabet Christianissimi principes.

Hispanorum origo

Iberi. Aramei.

Corsici. Gothi.

DE PRIMO HISPANIÆ rege Tubale.

CAPVT QVARTVM.

Tubal. Diuus Hieronymus & Eusebius aiunt Tubalem quintogenitum Iapeti filij Noe, primogenitum omnium Hispaniæ regum fuisse. Idq; Iosephus concedit ex Hebræis, & Berosus ex Chaldæis, qui ait eum condidisse Hispaniam anno à diluuio centesimo quadragesimotertio, qui erat annus duodecimus Saturni Babylonici Nymbroti, ante Troiam conditam annis septem & triginta supra sexcentos, & ante annũ Christianæ salutis annis quatuor & septuaginta supra centum & duo millia. Vrbs nomini suo dicata Tubal est in Bætica, vt patet ex Pomponio Mela. Huic præcipuum studium fuit greges & armenta atque iumenta inducere. Tum quia Hispania hæc quàm maxime parit, tum præcipue quia eadem mortalibus ad esum, victum, & tegumentum et alia necessaria erant, tum vel maxime quia etiam inter primas diuitias & delitias ea tempestate posita erant. Huiuscemodi studium Aramei Tharacoam vocãt, id est, pastorum congregationem, vt tam Hieronymus q̃ Talmudistæ exponunt. Hinc Tubali Tharaconem munus indidit cognomẽtum, à quo nõ dubium est Tharaconam dictam, sicut

Tharacona. coloniis suis Sagis. Saguntum nomẽ accepit vetustissimum. Hic teste Beroso Hispanos formauit legibus anno quarto Nini. Quod profecto satis cõgruit supra dicto veteris Hispaniç testimonio quod supra ex Strabone produximus. Idem Berosus tradit anno. x. Nini, & eiusdem Tubalis anno. cxv. patrem Noam cognomento Ianũ à Phœnicia & Aphtica in Hispanias traiecisse, et dimisisse Tubali, suo ex filio Iapeto nepoti duas colonias à suo proprio nomine dictas Noælas et Noæglas, quanquã Noægas & Noælas scribat Plinius in. iij. natural. hist. cap. xxi. Rursus idem Berosus ait eum regnasse vsq; ad quadragesimumtertiũ Nini annum, qui à condita ab eo Hispania est annus quinquagesimus

gesimusquintus supra centũ. Ergo quinquennio ꝗ obiret Tubal, ortus est Abraham. Nam quadragesimotertio anno Nini genitus est, vt supra retulimus. Abrahæ ortus.

DE SECVNDO HISPAniæ Rege Ibero.

CAPVT QVINTVM.

SVccessit patri Tubali Iberus filius anno Nini quadragesimonono, vt Berosus scribit, id est, á diluuio anno ducentesimo nonagesimonono: á condita verò Hispania, centesimo quinquagesimosexto: ante autem Troiam cõditam, primo & trigesimo supra quingentos: & ante salutem Christianam, decimosexto supra duo millia. Quare ab Iberis Caspiis tota Iberia dicta est, & Celtis, teste M. Varrone, pars proxima Galliæ Celtiberia nuncupatur ab historicis: & ab Ibero rege dictus est Iberus amnis, & Iberi qui illum circumincolunt cognominãtur. Hic fluuius, teste Alberto magno, Solino, & Diodoro in sexto libro, oritur sub Pyrenæi radicibus in Cantabris, & flexuose serpens sub Ferrariæ promõtorio mergitur in Baleare pelagus, cõmercio diues, & ab authoribus nominatus. Regnauit autem vsque ad annum trigesimumtertium Semiramidis iuxta, id est, annis trigintaseptem, vt in Eusebio computatur. Iberus. Iberus fluuius.

DE TERTIO HISPANIArum Rege Iubalda. CAP. VI.

SVmpsit Hispaniarum imperium tertius Iubalda, á quo mons Iubalda nomen accepit, teste Beroso, quanquam scriptores in Ptolemæo non castigatè scribant Iubeda, et corruptissimè Mauri Gybeltar nomẽ Hispanis reliquerint. Cœpit autem regnare anno trigesimoquarto Semiramidis, vt ait Berosus, id est, á diluuio trecẽtesimo trigesimosexto. Ab ortu verò Abrahæ, quadragesimotertio: & á cõdita Hispania, centesimo nonagesimotertio. Ante verò conditam Dardaniam, quadringentesimo. xciiij. Et ante annũ Christianę Iubalda.

salutis primo & octogesimo supra mille noningentos. Anno decimoquarto Iubalis fuit annus à diluuio trecentesimus quinquagesimus. Ergo anno decimoquinto Iubalis concessit naturæ Noa pater, cognomento Ianus Ogyges. Rursus anno trigesimosecundo Iupalis fuit sepruagesimusquintus Abrahæ. Ergo eo anno facta est illi repromissio Christianæ salutis, vt paret Genesis duodecimo capitulo, vt benedictio paganorum non in nomine dei Israel, sed in nomine seminis Abrahæ, siue Christi dei fieret, dicente & exponente id Esaia capitulo sexagesimosecundo: Relinquetis, inquit, vos Israelitę nomen vestrum ad maledictionem electis meis, & seruos suos deus vocabit alio nōie, in quo q benedicetur aut iurabit, in deo benedicetur, Amen. His temporibus Hercules Libyus ortus est, ante Grecum Herculem annis fermè septingentis, qui Ægyptios annos fermè decem millia efficiunt, vt Diodorus contra Græcos arguit in primo libro. Regnauit Iubalda teste Beroso à trigesimoquarto anno Semiramidis vsque ad decimumoctauum Arij, id est, annis sexagintaquatuor, vt in Beroso & Eusebio colligitur. Seprennio ante Iubalis mortem, centenario iam Abrahæ oritur Isaac.

Abrahæ repromissio facta.

Isaac ort⁹.

DE BRYGO QVARTO Hispaniæ rege.

CAPVT SEPTIMVM.

Brygus.

BRygus Hispanis imperat teste Beroso anno decimonono Arij, id est, à diluuio quadringentesimo. A condita verò Hispania ducentesimo sexagesimoseptimo, & ab ortu Abrahę anno centesimooctauo. Ante autem Dardaniam conditam quadringentesimo trigesimo, & ante annum Christianæ salutis Millesimo nongentesimo decimoseptimo. Brygum appellāt Aramei Castellanum. Brygolam verò Castellum. Vnde Etrusci quibus ad hæc tempora plura manent Aramea vocabula, Bricolam vocant castellum in edito posi

positum. A duobus verò hunc arbitror hoc cognomento fuisse dignatum, & quòd insigne sibi in vexillo castellum statuerit, & quòd teste Beroso plura in tota Hispania castella fundauerit, & Brygum nomen indiderit, præposito singulo eorum proprio nomine ducis cui illud consignabat, quod in Ptolemęo facile patet, vt in Lusitania Laccobryga, Mirobryga, & alia plura. Et in Taraconensi Bryganturn, Volubryga, compluraq́ eiuscemodi. Plinius in quinto naturalis historię, capite vigesimoprimo asserit esse authores qui prodant memoriæ Brygos Europę in Asiam traiecisse, & cōdidisse Brygios, quos mutata b in ph, Phrygios dixerunt. Quinetiam in Hiberniam colonias misit, & in Alpinos, & in Tusciam, in quibus nomina extant. In Hibernia quidem habent fluuiū Brygum, & Brygantes eius populos, & in Vindelicis Brygos & Bartobrygam, vt in Ptolemæo describitur. At in Tuscia regio Sabatia continet agrum Brygianum, in quo postea fundatum oppidum Brygianū dicitur, quamuis g in cc commutet vulgaris sermo, vt Brygolā, Brygum, Brygianum, dicimus Bryccolam, Bryccum, Bryccianum. Corruptè verò Bracchianum, sicut & illius proximum agrum amnis Laronis dicunt Anguillariam, quum amnis Lara dici debeat. Submutauit enim pluries nomina. Nam primo à duce Brygianum, inde Arcennum ab arce Veientum. Postea Arceanum & Barceanum, & corruptè Braccianum. Regnauit Brygus teste Beroso, vsque primum annum Balanei, id est, annis quinquaginta duobus, vt Eusebius aperit.

DE TAGO QVINTO rege Hispaniæ.

CAPVT OCTAVVM.

TAgus quintus rex Hispaniæ cœpit teste Beroso anno primo Balanei Xerxis .i. à diluuio quinquagesimosecundo supra quingentos, & à cōdita Hispania Tagus.

pania trecentesimonono. Porrò ante conditam Troiam trecentesimo septuagesimooctauo, & ante annũ Christianæ salutis sexagesimoquinto supra octingentos & mille. Ab hoc Tagus fluuius nomen accepit vt ait Berosus, diues piscatura & aureis arenis, vt Plinius scribit, & Solinus confirmat, de quo Iuuenalis in Satyra tertia: Tanti tibi non sit opaci omnis arena Tagi. Hũc Berosus Tagũ Orma, Moyses verò per synæraicam compositionem Tagorma nuncupat. Posuit hic colonias Tagas in Caspiis, & Tagorma in Aphrica. Vnde in Hispanias traiecit, vt ea loca in Ptolemæo memoriæ traduntur. Regnauit autem annis triginta, quibus & Balaneus Xerxes.

DE BETO SEXTO.
rege Hispaniȩ.
CAPVT NONVM.

Betus. ANno primo Armatritis, teste Beroso, cepit regnum Hispaniæ Betus, id est, à diluuio quadringentesimo octogesimosecundo, & à condita Hispania trecentesimo trigesimonono. Ante verò Troiam conditam trecentesimo quadragesimooctauo, & ante Christianam salutem trigesimoquinto supra octingẽtos & mille. Talmudistæ aiunt Bætum per æ diphthongon scribendum esse Bætum, quod Etrusci transpositis vocabuli literis a e, pronuntiarunt Latini felicem. Hinc Bætus & Bætica, beatus & beata patria est & felix, quam Homerus & Græci campos elysios dicebant, vti Strabo in primo libro retulit. Hebræi vero Betum à behin dici volunt, quod Hieronymus interpretatur locus vitæ meȩ, id est, felicitatis optatȩ, quæ cuique est locus vitæ & campus elysius. Hanc vos felicitatis auspices, felicissimiq; Hispaniæ reges Ferdinande atque Isabella è manibus impiorum, vt Ægyptius Hercules è manib⁹ Gerionum, eripuistis. De Bæti eius fluuio atque saluberrimo aëre historici plura dicunt. Seneca verò Cordubensis in Medea sic habet

Bætica

habet. Nomen qui terris dedit Betis suis Pulsans Hesperia maria languido vado. Et in Satyra Iuuenalis inquit: Præcipitare volens etiam pulcherrima vestem, Atq; alias quarum generosi graminis ipsum Infecit natura pecus, sed & egregius fons Viribus occultis, & Beticus adiuuat aër. Et Martialis: O, inquit, Betis oliuifera crinem redimite corona Aurea qui nitidis vellera tingis aquis. Regnauit hic Betus annis trigintaseptem, et anno sequente Gerion tyrannidem assumpsit, vt Berosus asserit.

DE GERIONE SEPTIMO rege Hispaniæ.

CAPVT DECIMVM.

GErion Afer teste Beroso, tyrannidem assumpsit anno trigesimosecundo Armatritis, id est, à diluuio quartodecimo supra quingentos, & à cōdita Hispania trecentesimo septuagesimoprimo. Ante verò Troiam conditam trecentesimo decimosexto, & ante vniuersalem salutem orbis tertio supra octingentos & mille. Dictus est autē Gerion à vocabulo Aphro, & propriè Hebræo Gera, id est aduena, quod teste Beroso ex Mauritania Hispaniam inuasit atq; aduenit. Fuit autem illi cognomentum Arameè Deabo, Græcè Chryseo, Latinè Aureo, quòd a diuitiis nomen cōtraxerat, vt Berosus scribit, & Diodorus in quinto confirmat. Regnauit autem vsque ad vigesimumoctauum annum Bel ochi, vt Berosus scribit, id est, annis triginta tribus, vt in Eusebio numerantur. Gerion.

DE TRIGEMINO GERIONE octauo rege Hispaniæ.

CAPVT XI.

ANno Bel Ochi vigesimonono, vt ait Berosus regnauerūt filij Deabi Lomnimi, id est, philarchæ ac exercituum principes, vt diuus Hieronymus interpretatur, quos nostri trigeminos Geriones vocant, quia tres Gerionis filij fuere. Cœperunt autem anno supra- Trigeminus Geriō

ſupradicto Belochi, à diluuio autem quadrageſimo nono ſupra quingentos, & à cōdita Hiſpania.ccccvi. Ante autem conditam Troiam ducenteſimo octogeſimoprimo,& ante humanam ſalutem milleſimo.dcc. ſexageſimooctauo. Teſte autem Beroſo his regnantibus, & cum aliis orbis principibus conſciis Typhoeus Ægyptius peremit fratrem ſuum Oſiridem,cognomento Iouem iuſtum, iuſtè imperantem. Quare, vt idem tradit, & Diodorus poſt eum paſſim repetit in libro primo,ſecundo,quinto & ſexto, Libyus Hercules Oſiridis filius, in vltionem paternæ cædis,bello facinoroſis per totum orbem indicto, patruum ſuum Typhœum in Ægypto iugulauit, Buſiridem in Phœnicia deleuit, iuniorem Typhœum in Phrygia enecauit, Milynum maris præfectum in Creta obtruncauit, Antheum Libycis Arenis ſtrauit,& in Hiſpania tres Geriones ſinguIati prouocatos certamine ſuſtulit, & cōtra Leſtrigones in Italiam profecturus,vt ait Beroſus,creauit Hiſpaniæ regem Hiſpalum. Regnauerunt autem Geriones, vt Beroſus inſinuat, vſque ad trigeſimumſextum Baleiregis, id eſt, annis quadraginta duobus.

Herculis facinora.

DE HISPALO NONO Rege Hiſpaniæ.

CAPVT DVODECIMVM.

Hiſpalus. Hiſpalus, teſte Beroſo, regnauit anno trigeſimoſexto Balei regis, id eſt,à diluuio nonageſimo anno ſupra quingentos, & ab Hiſpania condita trecenteſimo quadrageſimoſeptimo. Ante autem Troiam conditam ducēteſimo quadrageſimoprimo,& ante Chriſtianam ſalutem vigeſimoſeptimo ſupra ſeptingentos & mille. Ab hoc dictam eſſe Hiſpalim vrbē nomen accuſat, neque arbitror dici à palis, ſed ab Hiſpali rege,& eius coloniis Hiſpalis Scythiæ populis,quos ſecum

cum adduxit Hercules per orbem, vt etiam Toletanus clarus historicus Rodericus commemorat. Hunc fuisse filium Herculis ex eo constat, quod Hispanus & Iliberia illius filia, nepotes Herculis ab Hispanis scriptoribus memorantur, quanquam vitio scriptorum à Berosi originali deciderit. Regnauit autem vsq; ad finem regis Balei, id est, decem & septem annis.

DE DECIMO HISPAniæ Rege Hispano.

CAP. XIII.

Hispanus.

ANno primo Altadis, regnauit nepos Herculis Hispanus, qui à diluuio est annus septimus supra sexcentos, & à condita Hispania quadringentesimus sexagesimusquartus. Et ante Troiam conditam ducētesimus vigesimustertius, & ante humani generis Saluatorē millesimus septingentesimus decimus. Quúmque omnium concessu Hispania nomen acceperit ab isto nepore Herculis, consequens necessariò est, vt ante hunc nouem præcedentium regum cognominibus appellata de more vetusto fuerit, qui cum Caco simul vitio scriptorū à Beroso decidit. Regnauit autē Hispanus duobus & triginta annis, quibus & Altades.

DE LIBYO HERCVLE, vndecimo Rege Hispaniæ.

CAP. XIIII.

Hercules Libyus.

POstquam Hercules Italia cōposita functus est omnibus laboribus, teste Beroso, ab Italia anno decimonono Altadis in Hispanias rediit, vbi eius nepos Hispanus regnabat. Quumq; Hispanus naturæ concessisset vltimo anno Altadis, ipse Hercules senex admodum regnum Hispaniæ iniit anno primo Mamiti: à diluuio, trigesimonono supra sexcentos: & ab Hispania condita, quadringentesimo nonagesimonono: & ante

ante Christianam salutem, millesimo sexcentesimo septuagesimooctauo. Regnauitq; ibi vsque ad decimūnonum annum eiusdem Mamiti, & obiit. Cuius ossibus opulentum sepulchrum atq; templum condidére Hispani apud Gades, vt Pomponius Mela exprimit Berosum secutus. Idē Berosus ait eius nomini Libyo ædificasse ac dicasse vrbes Libysoson, Libysocā, Libuncam, Liboram. Quas etiam Ptolemęus describit. Plinius in tertio naturalis historiæ capite quarto adserit Libysosam vocatam fuisse à Romanis Foro augustanam, & illi ius Italicum tributum. Ergo regnauit vsque ad decimumnonum annum Mamiti.

DE DVODECIMO REGE HIspaniæ Hespero. CAP. XV.

Hesperus. FErt Rodericus Toletanus Herculem duxisse secū Atlantem, qui circa tempora Moysi floruit. Hunc Berosus nō Maurum, sed Italum fuisse tradit. Huic frater erat Hesperus, vt scribit Iginus, quem sibi successorem Libyus Hercules reliquit. Regnauit, teste Beroso vsq; ad vltimum annum Mamiti, id est, decem annis: quippe quia Italus Atlas illum ab Hispania pellens, in Italiam coëgit, vt scribit Iginus, ac propterea Hispaniam & Italiam Hesperias dictas ab Hespero rege, nō à sydere, vt fingunt Græci, probat. Nam eadem ratione intermedia Gallia diceretur Hesperia, quia sicut eo sydere ab Italia in Hispaniam, ita & in Galliam nauigant Græci. Cœpit autem regnare in Hispania Hesperus anno Mamiti vigesimo, succedēs Herculi Ægyptio anno à diluuio sexcētesimo quinquagesimooctauo: & à cōdita Hispania, quingentesimo decimosexto. Porrò ante Troiam cōditam, centesimo septuagesimo primo: & ante vrbem Romam, sexcentesimo tertio: & ante humanatum Deum, millesimo sexcentesimo quinquagesimooctauo.

DE XIII. REGE HISPANIÆ Atlante Italo. CAP. XVI.

Kityn

Kityn Atlas, teste Beroso, regnauit apud Hispanos anno primo Mācalei, id est à diluuio, sexcētesimo sexagesimonono: & à condita Hispania, quingentesimo vigesimosexto. Porrò ante Troiam cōditam, centesimo sexagesimoprimo: & ante vrbem Romā, quingentesimo nonagesimotertio: ante verò Christianā salutem, millesimo sexcentesimo quadragesimooctauo. Tres fuisse Atlantes Seruius tradit super Æneida Vergilij. Primū omnium Maurum, postremum omnium Græcum, horum medium socerū Coriti Hetrusci Atlantem Italum fratrem Hesperi, quem Berosus vocat Atalum Kityn. De hoc sermo factus est. Regnauit, teste Beroso, vsq; ad duodecimum annum dicti Mancalei, & creato rege filio Sycoro, ipse in Siciliam, deinde in Italiam ad Coritum adnauigauit, vt in historia Hetrusca probatur. Italus Atlas.

DE XIIII. REGE HISPAniæ Sycoro. CAP. XVII.

Regnauit Sycorus, teste Beroso, decimotertio anno supradicti Mancalei, id est à diluuio, sexcētesimo octogesimosecūdo. A cōdita verò Hispania, quingentesimo trigesimooctauo: ante Troiam, centesimo quadragesimooctauo: ante vrbem Romam, quingentesimo octogesimo. Et ante annos salutis, millesimo sexcētesimo trigesimoquinto. Ab hoc pars Hispaniæ Sycora dicta fuit, vbi est fluuius Sycorus. De hoc Lucanus: Hesperios inter Sycorus non vltimus amnis. Regnauit vsque ad septimum annum Mameli, vt insinuat Berosus, id est, annis quadragintaquinque. Sub hoc Sycoro hæc cōtigerunt. Primùm, quia vigesimus annus Sycori erat secundus Spheri, quo ortus est Deucalion saluator Thessaliæ. Item decimusnonus annus Spheri est trigesimusseptimus Sycori. At decimonono anno Spheri natus est Hebraicæ seruitutis saluator Moyses, vt Eusebius notat. Ita sub Sphero & Sycoro nati sunt duo saluatores, alter à diluuio ereptor, alter à seruitute. Sycorus.

DE SICANO DECIMO-quinto Rege Hispaniæ.

CAP. XVIII.

Sicanus. SIcanus patri successit, vt Berosus tradit, anno Mameli octauo, id est, à diluuio septingentesimo vigesimosexto, & à condita Hispania, quingẽtesimo octogesimotertio. At ante Troiam, centesimo quarto: & ante vrbem Romam, quingentesimo trigesimosexto: & ante Christianam salutẽ, millesimo quingentesimo vndecimo. Sicanum nomen Siculis & Italis tributum legimus, & celebre nomen est apud historicos & poëtas. Regnauit autem, vt Berosus indicat, vsq; ad octauum Spareti, id est, annis vno & triginta, vt in Eusebio colligitur.

DE SICELEO DECIMO-mosexto Rege Hispaniæ.

CAP. XIX.

Siceleus. SIceleus regnare cœpit pauló post Iasium Tuscum fratrem Dardani qui Troiam condidit, et primum Atheniensium regem priscum Cecropem, vt Berosus notat, anno nono Spareti: à diluuio, septingentesimo quinquagesimoseptimo. Et à condita Hispania, sexcẽtesimo decimoquarto. Sed ante Troiam, septuagesimotertio: ante vrbem Romam, quingentesimo quinto: & ante aduentum magni Messiæ, millesimo quingentesimo sexagesimo: ætatis autem Moysi, quadragesimoprimo, et Deucalionis quinquagesimooctauo. Ab isto Siceleo & filio Itali Siculi dicti fuerũt, vt Dionysius Halicarnasseus in primo libro recitat. Vt autẽ Eusebius & Berosus conscribunt, diluuium in Thessalia accidit anno Spareti trigesimoquarto, Deucalionis octogesimosecundo, Moysi sexagesimosexto. Huius autem Sicelei anno trigesimoquinto, Ascatadis verò quarto, Io Ægyptia soror Osiridis reuersa est in Ægyptum,

ptum,& Isis dicta ob beneficium traditæ humano generi artis pistoriæ, vt Xenophon refert, & Eusebius notat. Et vt Berosus prosequitur,lis orta inter Dardanum & Iasium de regno,in qua contentione quum Iasius atque Tusci ab Hispania euocassent Siceleum, soli Aborigines sequebātur Dardanum, omnis verò Italia & Siculi cum Siceleo fouebant partes Cybelis & Iasij. Qúmque dolo Iasium Dardanus peremisset in Vetuloniæ agro ad thermas Iasinellas, Siceleus Aborigines exclusit,& Dardanum Italia pepulit, & in Samothraciam coēgit,vt Latina historia tradit. De quo Vergilius septimo Æneidos: Iasius.

Dardanus Idæas Phrygiæ penetrauit ad vrbes,
Thraiciamq; Samum,quæ nunc Samothracia fertur.

Hinc illum Coriti Turrena à sede profectum, & reliqua. Hæc fuit prima intestina Italiæ rixa, ob quam Aborigines infensi Siculis, pôst occasione data contra eos,socia arma Pelasgis iunxerunt,& ab Italia in Siciliam coëgerunt,vt in primo libro Dionysius Halicarnasseus commemorat. Eodem anno obiit Siceleus, quo & Iasius relicto filio Luso. Regnauit autem vsque ad decimumterium annum Ascatadis, id est,quatuor & quadraginta.

DE DECIMOSEPTIMO Rege Hispaniæ Luso.

CAP. XX.

NOn est Lusus hic Græcus, sed Hispanus filius Sicelei, qui regnare cœpit anno Ascatadis decimotertio : à diluuio,octingentesimo primo: & à condita Hispania,sexcentesimo quinquagesimooctauo: & ante Troiam,vigesimonono:& ante vrbem Romā,quadringentesimo sexagesimoprimo: & ante humanam salutem,millesimo quingentesimo decimosexto. Ab hoc Luso dictam Lusitaniam omnes concedunt. Lusum verò nominatum,quòd more Arameo vbique sacra ludis & saltu agebat, vti quandoq; Dauid ante ar- Lusus. Lusitania.

cam egit: & Tuſcis Lucumonibus erat moris, vt de cõditore Lucẽſium Feſtus inſinuat. Hic mortuo patre Siceleo in Italia, rexq́; creatus multas duxit ex amicis Italiæ colonias in Luſitaniam, faciuntq́; argumentum cõplura vetuſta locorum & gentium nomina Italis & Luſitanis communia apud veteres Geographos ſeruata, quanquam nunc variata fuerint. Huius anno vigeſimooctauo Dardanus, qui à Turrena ſede Coriti in Samothraciam profugerat, teſte Vergilio, Idæas Phrygiæ penetrauit ad vrbes. Et Troiam condidit, quam à ſe primò Dardaniam nominauit, anno ſexto Ægypti fratris Danai Ægyptij, vt Euſebius rectiſſimè annotauit. Regnauit autem Luſus vſque ad annum ſeptimũ Ægypti, id eſt, annis triginta.

Dardanus.

DE DECIMOOCTAVO REge Hiſpaniæ Siculo.

CAP. XXI.

Siculus. SIculus, teſte Manethõe, regnauit anno Ægypti octauo, id eſt, à diluuio octingenteſimo trigeſimoſecundo: à cõdita Hiſpania, ſexcenteſimo octogeſimonono Et à condita Troia, ſecũdo: ſed ante vrbem Romam, quadringenteſimo trigeſimo: & ante annũ ſalutis, milleſimo quadringenteſimo octogeſimoquinto. Notandum eſt hoc loci olim Hiſpanos non propriè habuiſſe reges, ſed electiſſimos duces, vt Trogus ſcribit, & Iuſtinus abbreuiat in quadrageſimotertio libro. Cui argumento eſt, quòd ſuos principes vocabulo Arameo Iberico vocabant, non Ry, id eſt reges: ſed Sic, id eſt duces. Vnde Orum, Anum, Eleum, Vlum, dixerunt Sycorum, Sicanũ, Siceleum, Siculum, nomine ducum. Hic Siculus iunior dictus eſt, per diſtinctionem priſci filij Itali. Regnauit hic Siculus ad principium Menophis regis Ægypti, vt inſinuat Manethon, id eſt, annis fermè ſexaginta, vt in Euſebio ſupputamus.

Sic.

DE XIX. REGE HISPAniæ Teſta.

CAPVT XXII.

Testa, vt ait Manethon, regnauit primo anno Menophis Regis Ægypti: à diluuio, octingentesimo nonagesimotertio: & à cõdita Hispania, septingentesimo quinquagesimo: & à condita Troia, sexagesimoquarto. Ante verò vrbem Romam, trecentesimo sexagesimooctauo: & ante annum Christianæ salutis, millesimo quadringentesimo vigesimoquarto. Hoc eodem anno, vt Eusebius notat, filius Dardani Erichthonius regnare cœpit, secundus rex Troiæ. Hic Testa, vt ait Manethon, fuit oriundus Libya Tritonide patria Mineruæ Palatuæ: conditque in littore Testam vrbem, à qua Ptolemæus Contestanos circa populos vocat. Eam (vt aiunt Hispani) Teucriam vocauere posteri, à Teucro Thelamonio, vt Sillius & Iustinus sunt argumento. Deinde Carthaginem nouam anno Testæ quadragesimoseptimo, qui erat septimus Zeti regis Ægypti, vt notat Manethon & Eusebius. Tros filius Erichthonij tertius Troiæ imperauit, à quo Troia ampliata simul & dicta fuit. Regnauit Testa vsque ad trigesimumsecundum Zeti, vt insinuat Manethon, id est, annis septuagintaquatuor, & in Eusebio numeratur. Testa. Erichthonius. Tros. Testa.

DE VIGESIMO HISPANIÆ REGE ROMO.

CAPVT XXIII.

Regnauit Romus, vt ait Manethon, anno trigesimoquinto Zeti: à diluuio, noningentesimo sexagesimooctauo: à condita Hispania, trecentesimo vigesimoquinto: & à condita Troia, centesimo trigesimooctauo. Cæterum ante vrbem Romam, ducentesimo nonagesimoquarto: & ante annum salutis, millesimo trecentesimo quadragesimonono. Fuit alius Romus, qui in Latio Romam oppidulum auxit, quod Roma Itali filia condiderat, vt Berosus tradit, & Plutarchus confirmat in vita Romuli. Quod oppidulum postea Romus.

Romam Latina iuuentus per interpretationem Valentiam dixit. Et Euander iterato Romam vocauit, vt Solinus testatur. Est enim idem dictu Aramee atq; Graecè Roma quod Latinè Valētia, sicut & Romus valens. Ergo vrbem quam more principum à se Romus Hispanus Romam vocauit, postea Romani seruata nominis interpretatione Valentiam ad hanc ętatem dixerunt, vrbem profecto vetustissimam ab hoc Romo conditam, & inclytam Sancto Laurentio martyre ac Vincentio confessore, Borgianaq; domo quae quàm maximè enituit summis pontificibus, Calisto tertio, cuius auspicio Turcus in Vngaria fusus est, & festū transfigurationis institutum, & item eius nepote, nunc sanctissimo Pont. Max. Alexandro sexto, cuius aduentu in suam Vetuloniam Iasiana & Cybelica triumphalia apparuere, quae tempore defensoris eius Sicelei regis Hispaniae condita fuerunt. Sub hoc pontifice maxima suspicamur in eius gloriam futura. Finiuit autem regnum Romus, vt insinuat Manethō, anno duodecimo Ramsis regis Ægypti, qui in Eusebio anni tres &.30.enumerantur.

Valentia. Roma.

DE PALATVO XXI. rege Hispaniae

CAPVT XXIIII.

Palatuus. Palentia.

Ergo quia Palatui populi circa Valentiam describuntur, consequens est ibidem patrem Romum & filium Palatuum sedem tenuisse. Ab his Palentiā conditam fuisse, deriuatio nominis est argumento, in qua olim floruit Mineruae studium & Gymnasium generale Hispaniae, vt in legenda beati Dominici scribitur. Regnauit autem hic Palatuus, vt Manethon insinuat, anno octauo Ramsis regis Ægypti, à diluuio quidem vno supra mille, et à condita Hispania noningentesimo quinquagesimooctauo, & à Troia fundata centesimo septuagesimoprimo. Porro ante vrbem Romam ducentesimo quinquagesimo secundo, & ante an

te annũ salutis Millesimo trecentesimo decimosexto. Hoc anno, vt Eusebius notat & Manethon, Ilus filius Trois, regnauit quartus rex Troiæ, à quo Ilium dictum simul & conditum in Troia fuit. Regnauit hic Palatuus circa Valētiam, quem vt quidam existimāt pepulit Cacus Celtiber, qui in Carpentanæ monte militiam duxerat, vbi & victoria potitus est, & mōti Caco nomen ad hanc ætatē dedit, quamuis alij Canum dicant. Ferunt autem Palatuum victum, quia adolescentulus erat. Regnauit autem hac prima vice Palatuus puer vsque ad trigesimum annum Ramsis, id est, annis.18. vt in Eusebio supputari potest. Ilus.

DE CACO XXII.
rege Hispaniæ.

CAP. XXV.

ANtequam Hercules Græcus natus esset annis duobus & quadraginta, Cacus etiam adolescens Celtiber regnauit in Hispania, ob cuius victoriam monti Caco nomen impositum, anno Ramsis trigesimoprimo, à diluuio autem Millesimo decimonono, à condita Hispania noningētesimo septuagesimosexto, à Troiæ conditione centesimo octogesimooctauo, & ante vrbem Romam ducētesimo quadragesimoquarto, & ante aduentum Christi Millesimo ducentesimo nonagesimooctauo. Dictus fuit Vulcani filius, quòd primus in Hispania ferrum & arma & armatam militiam, quæ Vulcano conficiuntur maximè docuerit. Cacus.
Regnauit vsque ad annum vltimum Ramsis, id est, annis trigintasex. Et pulsus regno fuit, & coactus fuit in Italiam à Palatuo, qui resumptis armis illũ propulsauit ab Hispania, quoniam anno primo Amenophis mortuo Ramse, inuenitur Palatuus iteratò rex in Manethone. Non potuit igitur pelli à Græco Hercule qui non natus erat. Paulò post anno sexto dicti Amenophis ortus est, vt mors eiusdem Herculis probat. Nam vt idem Eusebius omnibus consentiens

ſcribit, ab anno ſexto Amenophis ad ſextumdecimũ Amenemis, duo & quinquaginta anni computantur, quibus vixit Hercules, & prædicto decimoſexto anno Amenemis ſeipſum Hercules in flammas cõiecit, vt omnes conſentiunt. Ergo antea non potuit Hercules pepuliſſe Cacum, aut Argonautas cepiſſe, aut vaſtatum fuiſſe Ilium ab Hercule, vt mendoſe in Euſebio ſcribitur, quia nondum natus erat Hercules, vt ex prædicto tempore illius interitus certiſſimo comprobatur. Regnauit ſecundo Palatuus non multis annis, vſq; ad ortum Herculis.

DE ERYTHRO XXIII. rege Hiſpaniæ.

CAP. XXVI.

Erythrus. Sicut rex Hiſpalis filius Herculis Libyi cognomentum hoc à coloniis habuit (nam teſte Roderico Toletano Hiſpale Scythicæ gentes ſunt) ita Erythrus à coloniis Erythreis veriſimile eſt cognomentum deſumpſiſſe, qui à mari rubro in Gades venientes inſulam Erythram íncoluere, vt Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ inſinuat, & alij complures confirmant. Regnauit iſte anno ſeptimo Amenophis, id eſt, à diluuio M.lxi. à condita Hiſpania .dcccc.xviij. à conditione Troiæ.cc.xxxi. Ante autem vrbem Romam.cc.i.& ante Chriſtianam ſalutẽ. M.cc.lxxij. Perſeuerauit autẽ vſq; ad euerſionẽ Troiæ, id eſt, annis.lxviij. Anno huius.xi. qui erat ſexageſimus ante Troianam euerſionẽ,

Euander. venit Euander Romam. Anno eiuſdem.xxv. Hercules Græcus Cacum in Auentino mõte Romę inſidioſe peremit. Et eodem anno in Aſiam adnauigans Laumedontem quintũ Troiæ regem dolo truncauit. Erat

Hercules pyrata enim Alceus Hercules pyrata maximus non iuſti belli & ordinatæ militiæ dux. Quare Hercules annum xxvi. agẽs Ilium vaſtauit. Nõ potuit igitur Priamus regnaſſe annis.lviij. poſt obitum Laumedontis, vt Euſebius ponit, quia tunc Hercules inuenitur duodennis

ſub

ſub præceptore Lino muſicã diſcens nõ bella exorſus. Ergo vigeſimoſexto anno Erythri Caco occiſo Laumedon periit, & filius eius Priamus anno ſequente regnum exorſus regnauit annis quadragintaquatuor, quo anno cum Troia interiit. Quiſque tamen tempora Troianorum regum emendatiſſima in Archilocho legat.

DE MELLICOLA XXIIII. rege Hiſpaniæ.

CAPITVLVM XXVII.

AB excidio Troiano anno primo Mellicola prodi tur imperaſſe Hiſpaniæ, cuius proprium nomen fuit Gargoris, dictuſq; Mellicola, quòd primus Hiſpanos mella colligere docuit, cuius nepotis Habidis mirabilem fortunam & regnum ſummatim refert Iuſtinus in quadrageſimoſecundo libro Epitomatū. Hunc igitur vltimum reperire proprio nomine in authoribus cum reſiduis præmiſſis duntaxat hactenus potui, regnumq; exorſus anno primo poſt Troianum excidium, à diluuio verò. M.c.xxxi. & à cõdita Hiſpania, octauo & octogeſimo ſupra nongentos, & ante vrbẽ Romam. c.xxxi. ſimulq; ante Christum. M.c.lxxxviij. Finiuit anno primo Æneæ Syluij regis Latinorum, id eſt, annis. lxvij. Deinde ad prouincias & particularia dominia ciuitatum Hiſpania conuerſa eſt vſque ad Carthaginenſes, & mox ad tempora Romanorum, quæ aliquando procurabo diſtinctè rimari, ſi cum vita concedatur commoditas. Mellicola Gargoris.

FINIS.

Typis Ioan. Graphei.

tis, vt Liuius scripsit, duo sunt ostia diuersa, vnū Cephaledo proximum ad Tyrrhenum erumpit: Prope Gelam alterum in Libycum effunditur mare, Flumē salsum hodie vocant. Eodem nõie Himera vrbs à Zāclæis, Euclide, Simo, & Sacone colonianı ducentibus detenta, quibus Chalcidenses plurimi, ac Syracusani exules ab altera factione separati, auxilio venerūt. Distabat à Termis octō ferè miliaribus, in paulo eminētiore loco posita, amnis ostio eas diuidente. Structura omnis lateritia propter lapidum penuriam. Eius templa Gelo Syracusanorum tyrannus Carthaginensium spoliis ornauit, quorum manibus multis pōst annis ea deleta, hi qui exeidij calamitatibus superstites fuerāt, ad Termas se receperunt, exhausti oppidi in alterum transfundētes reliquias. quam ob causam Termę Himeræ ab hinc nuncupatæ. Cicero in Verrinis Actionibus est autor. In ea signa erant ex ære plura: quæ Carthagine victa, vt P. Scipio reportauit, sic Verres postea substulit. In illis mira pulchritudine ipsa Himera in muliebrem figuram habitumq; formata, quę cornu in manibus floribus ac spicis plenum renebat, quę adhuc sunt ciuitatis signa. Stesichori etiam poëtæ statua senilis, incurua cum libro. Stesichorus Himerensis poëta, sacrum quem & scientia clarū, Musarumq; eruditum appellat Phalaris. Et Plinius in Stesichori ore infantis lusciniā auem cecinisse refert. Horatius Flaccus graues Stesichori Camœnas vocat. Fama est Stesichorum in Helenæ vituperationē carmina edentem ab Castore & Polluce infensis oculis priuatū, postea Apollinis responso monitū in laudes eiusdem scripsisse, ac eo quod amiserat, restitutū beneficio, vita huic functo templū à Phalaride dedicatū, sepulchrumq; in Ætnæ radicibus contra Catinam erectum. Termæ Himeræ, vt dictū est, vltra amnis ostium hodie Termini vocatur, frumenti nobile emporiū, in alto colle sita est, cuius pars, quæ mari imminet, in rupe, & ibi arx in pręsentia. Aquæ ex rupe manant calidæ iuxta littus ciuitatis, à quibus nomen adepta, vbi etiā nunc peran-

